УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В. 4839
Г 610
4763

БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ

ИСТОЧНИК

МЈЕСЕЧНИ ДУХОВНИ ЧАСОПИС

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛ. СВЕШТЕНСТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ:

АЕМ. КОНСИСТОРИЈА САРАЈЕВСКА.

УРЕДНИК:

СТЕВО Н. ДАВИДОВИЋ,

ПРОТОЈЕРЕЈ И ЧЛАН КОНСИСТОРИЈЕ.

ГОДИНА ЈЕДАНАЕСТА.

САРАЈЕВО.

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА

1897.

Сарадници,

који су 1897. године радили на „Босанско-Херцеговачком Источнику“.

1. *Григорије А. Николић*, свештеник у Митровици.
2. *Тома А. Брашић*, свештеник у Фојници (Херцеговина).
3. *Милан Поповић*, богослов у Рељеву.
4. *Марко С. Поповић*, свештеник у Невесињу.
5. *Цвјетко Шпирић*, свештеник у Томини.
6. *Ђорђе Перишовић*, свештеник у Билећу.
7. *Јован Марјановић*, свештеник у Варешу.
8. *Дионисије Миковић*, игуман из Котора.
9. *Јован Ђ. Зорић* из Сарајева,
10. *Милан Марјановић*, свештеник из Санског Моста.
11. *Јован Шарић*, свештеник цераньски.
12. *Вид. вит. Вулешић-Вукасовић*, из Дубровника.
13. *Н.* из Петровца.
14. *Стеван Продановић*, богослов из Задра.
15. *Светислав Давидовић*, богослов у Рељеву.
16. *Никола М. Шкорић*, свештеник у Вршанима.
17. *Стеван Шиниковић*, парох у Бијелом Пољу.
18. *Миладин Поповић*, свештеник у Рогатици.
19. *Богдан Милановић* Крајишник, из Бос. Петровца.
20. *Пешар С. Иванчевић*, јеромонах из Јајца.
21. *Васо М. Туковић*, учитељ из Сарајева.
22. *Вид Парежанин*, свештеник у Коњицу.
23. *В. Стакић*, из Хрга.
24. *Јован Митровић*, свештеник у Козици.
25. *Исаије Олујић*, архимандрит ман. Крупе у Далмацији.
26. *Мишар Поповић*, свештеник у Бољанићу.
27. *Светозар Марјановић*, богослов у Сарајеву.
28. *Михајило Јовичић*, свештеник у Брчком.
29. *Милан С. Пантелић*, свештеник у Зајечару.
30. *Пешар Лапчевић*, свештеник и катихета у Сарајеву.
31. *Мане Ф. Момчиловић*, учитељ.
32 *Стеван С. Поповић*, свештеник у Виочанима.
33. *Лазар Богдановић*, парох у Осијеку.
34. *Остоја Пантић*, свештеник у Осјечанима.
35. *Јован Новаковић*, парох бистрички.

Садржај.

Бројеви означавају стране, на којима почимају чланци.

Страна

Окружнице, наредбе и објаве.

Окружница благочестивом свештенству и свима протопрезвитерским звањима митрополије Добро-босанске, да се поднесу искази школâ за шематизам 1

Окружница свему свештенству, срп. правосл. народу и црквеним општинама, да се у нељељу 9. фебруара по свима црквама одржи годишњи парастос блаженопочившем митрополиту Николајевићу . . . 2

Позив протопрезвитерским звањима да поднесу исказе о још нерукоположеним рељевским и биоградским богословима . . 2

Објава свештенству, у које дане у седмици архијереј прима посјете 2

Окружница благочестивом свештенству о сарањивању војника 41

Окружница свештенству и срп.-правосл. народу, да се *не* брзојавно, него ли писмено и путем протопрезвитерских звања молбе конзисторији поднашају 81

Окружница пречасном свештенству, с позивом, да се опишу све старе развалине, црквине и мјеста, ђе се народ на богомољу сабира 121

Окружница, којом се свештенство и срп.-правосл. народ епархије Добро-босанске обзнањује, *да је свештеник Сава Милевић из Грдановића сврегнут* 161

Окружница српско-правосл. свештенству и народу митрополије зворничко-тузланске, о царском наименовању госп. Григорија Живковића митрополитом тузланским . 201

Окружница срп.-правосл. свештенству и општинама епархије Херцеговачко-захумске о царском наименовању чланова онамошње конзисторије 202

На знање срп.-правосл. пречасном свештенству ради попуста цијене на сарајевској Илици 239

Окружница срп. правосл. свештенству и народу Добро-босанске епархије о набављању икона за српске домове 242

Окружница свештенству, да се свршетком сваке године подноси списак вјенчајемих котарским уредима 243

Објава пречасном свештенству и народу Добро-босанске митрополије да ће Њ. В. митрополит Николај неко вријеме бити одсутан из епархије 243

Страна

Пречасном свештенству и срп.-правосл. народу митрополије Зворничко-тузланске митрополит Живковић објављује своје посвећење 244

Објава о припојењу Рудог Добро-босанској и II. коњичке парохије мостарској дијецези 245

Јаван рачун 301

На знање 304

Окружница српско-правосл. свештенству и црквено-школским одборима, да се за цркве ништа не набавља без претходног одобрења духовне власти 306

Пречасном свештенству митрополије Зворничко-тузланске о женидби и удадби . 306

Освећење црквеног темеља у Ковачу . . . 308

Црквене вијести из епархије херцеговачке . 353

Званична препорука, српско-правосл. свештенству и црквеним општинама за госп. А. Боцарића, академског сликара, за израду икона и иконостаса 441

Званична препорука, пречасном свештенству добро-босанске епархије, да набави и другу књигу проповиједи протојереја Јована Јеремића 442

Стечај за биографију блаженопокојеног митрополита Ђорђа Николајевића . . . 442

Чланци и дописи.

Записи из пастирског богословља, превео с руског Григорије А. Николић, свештеник у Митровици стр. 3, 42, 86, 122, 162, 208, 246, 308, 366 . . . . . .

Предлог за оснивање фондова за потпомагање свештеничких удовица и сирочади од Т. Б-ћа 12

Размишљање или умно сједење, превео Мар. С. Поповић, парох 17

Прослава при освећењу срп.-правосл. цркве у Билећу 24

Сједница Матице Српске 33

Религиозна настава, превео с њемачког Милан Поповић, богослов у Рељеву 50, 179

Црква и школа, историјско предавање европејских идеја у питању одјељења школе од цркве, од Јована Шарића, пароха церањског у Далмацији стр. 57, 126, 168, 214, 269, 405 . . . . . .

Древна слика св. Бориса и Глеба, припојено уз Минеј Вид вит. Вулетић-Вука-

совић 62, 97, 140, 172, 224, 280, 332, 383. 418 и 453 . . . . . .

Допис од Н. 70

Из службеника, од Стевана Продановића, богослова 74, 98

Религија, превео с руског С. Славков, богослов у Рељеву 82

О дужностима пастира, од П. М. . . . 93

Позив на оснивање свештено-удовичког фонда, од Стевана Шиниковића, пароха бјелопољског 103

Допис, од М. П. 106

Почетак зидања срп.-правосл. цркве у Крњеуши, од Н. 110

Годишњи парастос † митрополиту Борбу Николајевићу у Петровцу, од Б. Крајишњика 141

О црквеним оцима, превео с руског С. Д. богослов 132, 171, 216, 266, 313

О свештковању жетве, превео с њемачког Милан Поповић, богослов II. год. . . 135

Извод из главног записника свештеничких сједница протопрезвитерата бањалучког 147

Страшна или велика недеља, од Јована Шарића пароха церањског 148

Велики Петак у штанском двору, превео с тал Јован Шарић, парох церањски . 150

О вјери, од К. Б. 151

„*Прописано*“. господину Крнети на његова наклапања у „Српству“ од Петра Лапчевића, свештеника и вјероучитеља 158

Архипастирска посланица Олфорианима, превео с руског С. Славков, богослов . 174

Велики Петак, од В. Ник.... архимандрита 176

Пост св. четрдесетнице, од Јована Шарића, пароха церањског 184

Примјетбе о полагању и изношењу плаштанице, превео с руског С. Славков . . 188

Допис, од П. Н. Новљанин-а 190

Владалачки споменици у народној причи по брдима, од Максима М. Шобајића . . 191

Црквена слава у Рељеву 193

Свештеник, од В. С. Ц. 202

Зашто је Исус дао својим ученицима заповијести љубави као највећу и најболу? превео М. Поповић, богослов у Рељеву 218

Св. Сава у народном предању, бележи Васо М. Ђуковић, учитељ230, 291, 344, 392 и 446

Лекције из „каноничног права“, по рукопису из Богословије с додатцима, пише Ненад . . . . . 261, 374, 402 и 443

Крашак извјештај српско-правосл. богословског училишта у Рељеву за школску годину 1896/7. поднаша управитељ Васо Поповић, протојереј 272

Примјетба на чланак: „Прослава при освећењу новосаграђене цркве у Билећу“, од Л. Ц. 295

Храм Божији и његова вриједности за Хришћане, превео с руског Светозар Марјановић, богослов . . . . . 314 и 370

Кумство при св. тајни крштења, превео Михајло Јовичић, свештеник . 319, 376, 408

Петар Могила архијепископ и митрополит кијевски, превео Л. Богдановић, парох осјечки 322

Јевреи Сирин, превео с њемачког Милан Поповић, богослов III. год. у Рељеву . 325

Брак и мираз, од Мил. С. Пантелића, свештеника зајечарског 331

Рушевине српске православне цркве у Јабланици, приопћио Мане Ф. Момчиловић, учитељ . . . . . 342 и 394

Преписка о поправци и измјени садашњег стања свештеничког, предложио Стеван С. Поповић, свештеник виочански 346, 390, и 430 и 464 . . . . . .

Избор тушора нове срп. православне саборне цркве 348

Културна зграда 349

Освећење срп.-правосл. цркве у Блажују . 349

Опис свечаности посвећења и устоличења Григорија Живковића за митрополита Зворничко-тузланског 354

Море као слика човјечијег живота, превео М. Поповић, богослов III. год. у Рељеву 378

Отац нове српске књижевности Вук Стеф. Караџић, од јеромонаха Петра С. Иванчевића 388

Споменица приликом освећења темеља нове српско-правосл. основне мушке и женске као и више дјевојачке школе у Сарајеву 22. септембра 1897. 396

Одговор на питање из пастирске праксе, од јереја Светозара Грубача 410

Одкуд то, да дан-дањи тако много Хришћана Господа не познаје? Превео с њемачког Милан Поповић, богослов у Рељеву . . . . . 412 и 448

Српско побратимство у народним умотвима, написао Петар Ст. Иванчевић . . . 415

Опис дочека Њ. В. АЕМ. гос. Николаја Мандића у Бањалуку 31. маја 1897., од Јована Новаковића, пар. бистричког 324

Да сам парох? од „Љубенита Вуличевића 433

Крштика без очију и носа, од Н. . . . 434

Позив сл. срп.-правосл. општинама, родољубима. појединим срп. друштвима и браћи Србима од Марка Добројевића . 440

Једно питање, управно ученом госп. Виду

Страна

вит. Вулетићу-Вукасовићу Васо М. Вуковић, учитељ 341
Крст и молитва, истинити догађај . . . 446
Ријеч к читаоцу: Како се треба осењивати знаком часног крста? Од посавског попа 451
Како је Христос изгледао? 452
Посвећење цркве у Иванској, од проте Вида Ковачевића 455
Свечаност освећења иконостаса у рогатичкој цркви 14. октобра 1897. 456
Петрова лествица духовнога савршенства, прерадио Григорије А. Николић, свешт. 462
Не узајмљуј зла, јер ће ти се вратити, народна приповиједка 463
Причање о манастиру Озрену, од Митра Поповића, свештеника у Бољанићу . . 468
Одговор госп. Васи М. Вуковићу, од госп. Вида Вулетића-Вукасовића 469
Донис Цвјетка Шпирића, свештеника . . 470
Списак питомаца, примљених у српско-православно богословско училиште у Рељеву школске године 1897/98. 471

Проповиједи и бесједе.

Бесједа у недељу св. праштаца, прерадио Григорије А. Николић, свештеник . . 10
Бесједа у недељу св. отаца, прерадио Г. А. Николић 11
Проповијед о блудном сину, превео с њемачког Милан Поповић, богослов . . . 14
Говор у цркви шомјанској 21. маја 1896., од Цвјетка Шпирића, пароха . . 22 и 63
Бесједа на Видов-дан, говорио † поп Лука Карановић 27
Ријеч о саблазни у први нећељу часног поста, по руском Ј. Марјановић, презвитер 45
Панегирик св. Сави, говорио Милан Марјановић, свештеник 55
Проповијед XIX. недеље, превео с њемачког М. П. б. . . . . 59 и 94
Проповијед о блудном сину, превео с њемачког Милан Поповић, богослов . . . 68
Проповијед у недељу православља, прерадио и говорио Григорије А. Николић, свештеник 91
Пета бесједа Николе М. Шкорића, пароха вршачког . . . . . 102, 145 и 187
Поучительное слово, говорио други дан Божића Јован О. Митровић, свештеник козички 108
Проповијед XIV. недеље, с њемачког превео Милан Поповић, богослов у Рељеву 128
Поука у недељу Крстопоклоњену, прерадио и говорио Григорије А Николић, свештеник 134

Страна

Говор на парастосу пок. митрополита Борђа Николајевића у Тешњу 9. фебр. 1897. год. говорио Јован Х. Илић, свештеник 143
Говор на парастосу блаженопокојног АЕ митропол. Борђа Николајевића 9. феб. 1897. год. у Рогатици. Говорио М. Поповић, парох рогатички 144
Бесједа, коју је говорио у цркви рогатичкој М. Поповић, свештеник 9. фебр, 1897. . 182
Слово на парастосу блажене памети АЕ и митрополита Георгија Николајевића, говорио Петар Ст. Иванчевић 185
Говор на годишњем парастосу блаженопокојнок митрополита Борђа Николајевића, говорио Х. Миле А. Попадић, прото ключки 186
Бесједа на звону у селу, говорио Т. . . . 227
Проповијед на Цвијети, држао у цркви сокоЛовачкој Јован О. Митровић, свештеник козички 287
Говор у билишанској цркви, гов. 8. септембра 1895. год. крупски архимандрит Исаије Олујић . . . . . 288 и 339
Проповијед на Преображење, говорио Петар Ј. Лапчевић 334
Проповијед на дан Рођења Пресвете Богородице, говорио у Мањелосу Григорије А. Николић, свештеник 336
Ријеч на Крстов-дан, по руском, Григорије А. Николић 337
Проповијед на Благовијести, говорио Л. Богдановић, парох осјечки 385
Пригодна и поучна ријеч, говорио Остоја Пантић, парох осјечански 386
Поука у недељу XVIII. по Духовима, прерадио и говорио Григорије А. Николић, свештеник 388
Кратка поука о христијанским дужностима, говорио у коњичкој цркви на Петров-дан 1897. Вид Парежанин, презвитер . 420
Говор на св. Саву 1897., од П. Л. . . . 422
Ријеч на Ускрс, 1897., од Л. Богдановића 423
Бесједа, коју је говорио у новој српско-православној цркви у Сарајеву 2 јуна 1897. катихета Петар Ј. Лапчевић 458
Поука први дан Рождества Христова, по руском Григорије А. Николић, свештеник 460
Проповијед на Богојављење, говорио Петар Ст. Иванчевић 461

Спис старина.

Кратки опис једне старе рукописне књижице, саопштио В. Стакић . . 225 и 281
Старине у грачаничком котару, опис бољанићког свештеника Митра Поповића . 290

Страна

Пјесме и изреке.

У славу Пресвете Богородице, саставио игуман Миковић . . . . . .
Успеније 31, 66, 104
† *Ђорђе Николајевић*, митрополит сарајевски, од Јована Ђ. Зорића 66
Молитва, (легенде) од Јована Ђ. Зорића 32
Иконокласта, од * * * 68
Сузе, од Црнорисца 68
Пјесма Палог Анђела, превео с руског Драгић Урошевић, богослов 285
Гледам, од Јована Ђ Зорића 434

Разно.

Страна: 3—36, 77—78, 114—117, 152, 193, 235, 296, 351, 399, 435, и 473

Књижевне вијести.

Страна: 37—38, 87, 154, 197, 300, 352, 400, 437 и 473

Рукоположени.

Страна: 80, 81, 121, 241, 305, 401 и 441

Произведени.

Страна: 38.

Одликовани.

Страна: 242.

Страна

Наименовани.

Страна: 161, 305, 401.

Постављени.

Страна: 80, 242, 353.

Премјештени.

Страна: 80, 353 и 441

Умировљени.

Страна: 242.

Читуле.

Страна: 38—39, 79—80, 117, 155, 198, 240, 301, 438 и 474

Упражњене парохије у Дабро-босанској дијецези.

Страна: 80.

Натјечаји.

Страна: 199, 245, 246.

Јавне благодарности.

Стран : 39, 79, 119, 159, 199, 238, 302 и 472

Исправак.

Страна 40.

Позив на претплату.

Страна: 40, 200, 304 и 474.

Јавне благодарности.

Овдашњи уважени и честити грађанин, госп. Ристо Чуповић, обдарио је нашу цркву, из својих материјалних средстава, са једним красним потпуним свештеничким одијелијем, као и покровцима за часне дарове, на хришћанске љубави према светој матери цркви и њезином благољепију, — у вриједности до 200 фор.

Племенитом и честитом даваоцу овијем се изриче вјечита хвала и топла благодарност на његовом дару од стране ниже потписане општине. Живио на дику и понос српско-православног народа у Зеници!

Српско-православна црквена општина.

У Зеници, 14. октобра 1897.

Јеврем Петровић, свештеник. **Ђорђо Јефтић,** предсједник.

Браћа Петар и Јован Ницковићи из села Рашкове Главице (протопрезвитерата гламочког), на хришћанске побуде придарили су парохијалној цркви на Камену једно црквено звоно у вриједности од 210 фор. Звоно је набављено из звоноливнице Антонија Новотнија из Темишвара.

Побожним дародавцима потписани у име црквеног одбора и народа ове парохије изриче искрену благодарност. Бог нека их здрављем и сваким напређем благослови и награди.

У име црквеног одбора:

Камен (код Гламоча), 16. октобра 1897.

Ристо Матић, парох.

Високопреосвештени господин митрополит Николај, приликом проласка у Рогатицу ради освећења новог иконостаса у цркви рогатичкој, благоизволио је у овом мјесту конаћити, те је том приликом посјетио нашу цркву и школу, гдје је у кратко школску православну младеж из хришћанске науке појединог испитивао и поучио их кратким говором, како да поштују и чувају своју прадједовску вјеру и српску народност. Тада је благоизволио подарити сиромашној младежи 10 фор. а. вр. за употребу писаћег прибора.

Потписани како на дару, тако и в красној поуци, од стране оне школе и школске младежи, најтоплије се захваљује. Живио нам такови архијерej!

Српска православна народна школа.

У Соколцу, 3. новембра 1897.

Ристо Радић, српски народни учитељ.

ПРВА СРПСКА КЊИЖАРА

Јакова Х. Трифковића у Сарајеву.

Набавила је и распродаје ове књиге за преч. гг. свештенике:

Требник џепни, у кожи фино везат, руско издање.

Обична цијена 2 фор. 50 нч., са поштарином 2 фор. 80 нч.

Службеник џепни, у кожи фино везат, руско издање.

Обична цијена 2 фор. 50 нч., са поштарином 2 фор. 80 нч.

Требник, мало већег формата, од Саве Грбовића, јеромонаха; фино везат у кожи фор. 3.50, броширан фор. 2.80.

С поштовањем

Прва српска књижара

Јакова Х. Трифковића.

СВЕСКА I. Сарајево, јануара 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Број 159
ех III., реф. бр. 35.

Благочастивому свештенству и свима протопрезвитерским звањима митрополије дабро-босанске.

Овој АЕ. М. Конзисторији нужно је сазнати ове податке, које ће при састављању новог „Шематизма“ ове Митрополије употребити, наиме:

1) Колико у сваком протопрезвитерату има српско правосл. вјероисповједних школа са тачним бројем ученика и ученица;

2) Колико народних основних и других школа (средњих завода у земљи) са ознаком, *колики број дјеце православне, римокатоличке и мухамеданске те школе (заводе) похађа*, и

3) да ли постоје какви фондови, из којих се српске вјероисповиједне школе издржавају и ко их је засновао?

Сва протопрезвитерска звања дужна су такве исказе, сваки у своме подручју, саставити *и најдаље до половице марта о. г. — овој Митрополитској Конзисторији доставити.*

Из сједнице АЕ и Митрополитске Конзисторије.

У Сарајеву, 20. јануара 1897.

АЕ и Митрополит Дабро-Босански
у. з.
конзисторијални архимандрит:
Григорије.

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА

Број 166
Реф. IV. бр. 43 ex 1897.

Свјема српско-православним протопрезвитерским звањима, српско-православним црквеним и црквено-школским општинама и народу дабро-босанске епархије.

Дана 8./20. фебруара о. г., у суботу навршује се пуна година дана од блажене смрти Дабро-босанског митрополита Ђорђа Николајевића.

Сјећајући се живота, архипастирског рада и добротворних дјела старца и митрополита, којима је задужио свој српски народ вјечитом благодарношћу, надамо се, да ћемо учинити по жељи и срцу народа нашег, кад овијем позовемо све свештенство и црквено-школске општине ове епархије, и наредимо, да *у недељу 9./21. фебруара 1897.* у свјема парохијалним црквама, одрже се, послије свете литургије, парастоси за блажени покој душе АЕ. и Митрополита, народног добротвора, Ђорђа Николајевића, коме нека је вјечан спомен у народу и цркви његовој.

Пречасни протопрезвитерати и администратори протопрезвитерата нека на вријеме извијесте о овом нашем наређењу све подручно парохијално свештенство, а у своје вријеме нека овамо јаве: у колико се и гдје то извршило.

У Сарајеву, 17. јануара 1897.

АЕ и Митрополит Дабро-Босански:
Николај.

Број 119
Реф. III. бр. 21.

Свима протопрезвитерским звањима дабро-босанске епархије.

Овој АЕ. Митрополитској Конзисторији нужно је знати: колики је број свршених рељевски богослова у сваком протопрезвитерату, који још рукоположени нијесу.

Исто тако, потреба је да се зна и број онијех богослова поименце, који су или свршили или се још и данас налазе као богослови српске биоградске богословије; с тога се позивају сва пречасна протопрезвитерска звања Дабро-Босанске епархије, да у што краћем року, поднесу исказе о свима свршеним богословима обију богословија са училиштним ансалуторним свједоџбама њиховим.

АЕ и Митрополит Дабро-Босански:
Николај.

Број 120., III. бр. 22.

На знање

пречасном свештенству епархије дабро-босанске.

Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-Босански Господин Никола Мандић, заузет је многим црквеним пословима своје простране Дијецезе и просто му није могуће сваким даном у седмици примати у Митрополији странке

и поједине особе, који за ово или оно моле, јер то одузима времена и служи на уштрб управним пословима Његовим.

С тога је у данашњој сједници конзисторијалној закључено, те се пречасном свештенству епархијском, а преко њега и осталом српско-православном народу ове Богом чуване епархије овијем обзнањује, да ће Његово Високопреосвештенство од сад само понедјељком и сриједом од 10—12 сати прије подне примати моћи.

Пречасна протопрезвитерска звања, нека изволе ово подручном парохијалном свештенству на знање и равнање ставити.

Из сједнице конзисторијалне.

У Сарајеву, 17. јануара 1897.

Епархијска Конзисторија Дабро-Босанска.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић** свештеник у Митровици.

(Наставак)

III. О односају пастира цркве ка друштву и друштвеном животу.

Ничим се у таком степену не разликује добро васпитани човек од грубога и нравствено неразвијеног човека, или истинито просвећено друштво од просте вештине, као тим, што осећаји првих обично бивају сталним и непроменљивим посљедицама правилнога и темељитога мишљења. Могуће је и свештину расположити чему речима, и она под утицајем речи говорника бива способна да се испуни и заиста се овда-онда испуњава узвишеним и лепим осећајима; но ти осећаји, нанесени с поља, не налазе себи нужне потпоре у њој самој. Удворношћу, ласкањем и мажењем, грубим инстиктима и страстима свештине можно је њу довести на какав угодни правац. Свештина представља много сличности са стадом оваца; њени заноси имају често стада, шта више стихије карактер; они њу захваћају тако изненада и случајно, као какав поветарац, или епидемија. Нема ништа тако незнатнога, на што она неби викала најдивљијим, најгупљим начином у навали заноса, — ништа тако великога, што она не би заборавила одмах, чим та навала заноса прође. Напротив, заноси и симпатије истинито васпитанога човека, као и истинито просвећеногa друштва, бивају важни, дубоки и стални. Истинито благородство карактера састоји се нарочито из два својства: слободнога мужества и учтиве услужности; прво се пажава не у гордим погледима и мудрим речима него у озбиљној и енергичној делатности; друго на исти начин, састоји се не у модерним облицима поздрављања, не у ласкавим изразима и не у притворним, лажним уверењима, обично лишених сваког значења и искрености, него у правом показивању ближњима услуге и добротворства, када се укаже ка овоме случај и могућност, и у истинитој благонаклоности, која чека таких случајева. Висина карактера, на тај начин, састоји се не у мушком само господарењу самим собом и у спокојству духа, него и у опште у опим нравственим и естетичким својствима, која се тичу

правила достојнога владања. Истинито благородним човеком може бити назван само онај, ко се у својој делатности тачно слаже са захтевима дужности, части и достојанства, а тако исто са законима лепога, у колико се последње може изразити у деловањима личности. Достојно је сажаљења, кад људи сасвим не религиозни и немарни својим обвезаностима у односу према Богу, бивају благороднији, уздржљивији, пажљивији и љубазнији у друштвеном животу, него ли људи несумњиво побожни. Зашто је тако? Нама се чини, да овде делују оне исте основе усљед којих други клирик, удубивши се у трговачке интересе, не заустављa се пред таковим стварима, о којима може мало задубљен бити данашњи, но часни трговац. Последњи се навикао да се обрађа с питањима, која се тичу трговачке појединости, а прваче. Тако и човек, који зна, да се благородство карактера састоји у учтивости и уздржљивости, и желећи да завлада таковим карактером или, бар да има репутацију благороднога човека почеће чинити са собом вежбања, докле не навикне себе тим својствима или спољашњим откривањима њиховим, ма да и неће никада достигнути истините врлине која лежи у њеној основи. Отуда и проналази оно, да човек средње руке у нравственом односају, благодарећи сазнању својих обвезаности у односу према друштву, које се садрже у појмовима васпитања и благородства, има свагда много већи успех у у поређењу с човеком одушевљеним најлепшим друштвеним тежњама, но немарним према спољашњим, захтевима друштвености. Ако обратимо пажњу на ону суму утецаја и добра, која се губе у неповрат благодарећи том немару, тада ће нам се показати последња сасвим неопростивим. У самој ствари, ми не знамо, шта може склонити Хришћанина, последователя најплеменитијега, најмилостивијега и најправеднијега учитеља, одспољашњег достојанства у владању осим природнога недостатка деликатности у осећајима. И он неће осећати слабости при оживотворењу својих друштвених тежња, ако се потруди да састави себи јасан појам о благородству у његовом вишем смислу, и ако га учини својим руководним знамењем, које, налазећи се свагда пред његовим духовним погледом, показаће му велику помоћ у практичном животу. Све побуђује Хришћанина да буде човеком благородним, — благородним у души и у спољашњем владању, човеком најстрожије праведности и простим по карактеру и укусима, човеком присебним и који потпуно влада својим осећајима, жељама и помислима: и нема ни једне основе, за што он неби требао да буде таковим.

Тачно чување златнога правила: одавати сваком што му приличи, показивати сваком човеку просту праведност од чистога срца, по нашем мишљењу, саставља суштност благородства. Благородни човек не може учинити ништа рђаво и срамно. Служитељи црквe привлаче себи онда-онда важне и раскошне манире, онда-онда одвише углађене и запете, онда-онда неприродну уздржљивост и хладно достојанство у владању а онда-онда жестоке, суроне и охоле манире, које су све достојне презрења, као лажни угледи благородства. Онда-онда ми говоримо о човеку, који није имао среће да се научи лепшему и бољему: „Он нема појма о најглавнијим захтевима досто-

јанства;“ врло је жалосно, ако се лични приговор износи о свештенику! Истинито благородни човек свагда ради искрено-ма да у то исто време не оставља случајевима да привуче к себи симпатију људи. Никад не треба стварати себи непријатеља, ако истина и праведност не захтевају од нас те велике жртве. Манири и достојанства су нешто таково, што улази у састав свих општих животних односаја и даје им познату црту (мо ралну и естетичку); по томе, и то не треба да буде прекинуто од оних, ко тражи да лови људе. Јеванђеље је дар благоволења божјега према људима и његов служитељ дужан је и у малом, као и у великом, да изражава то благоволење према свима. Будући далеко од жеља да блиста својствима светског човека, он је исто тако дужан да марљиво васпита себе у правилима доброга друштва, колико је познатије, да ко свесно и када с позивом нарушава правила друштвеног достојанства, тај не може имати већега утицаја на људе васпитане. Нека он буде неспретан, малодушан, ћутљив, но он не треба да буде сасвим ненажљив према осећајима других, ако ће да им учини добро. Три својства свагда треба да буду приликом обраћања код свештеника; достојанство, учтивост и пријазност. Достојанство стоји на супрот суетности или сталној наклоности колебању и владању, а не правој веселости или природноме хумору. Оно повлачи за собом разлике мушкога владања самим собом у човеку, које му не дозвољава да игра у друштву само улогу шаљивчине и бенегала. Оно побуђава човека да се уздржава од ругања и шала, које жалосте чистоту осећања, добри укус или уживање према светињи. Оно удара печат великога спокојства шта више на само лице и достојанство, што као да говори, да ништа ниско и срамно не може се очекивати од таковога човека. Ништа тако не облагорођава човека, као стално занимање с библијом, и у опште са светињом. Кад се деси да ступиш у разговор с таквим човеком, то са сваким трепутком све се више и више дивиш дубином његових мисли и осећања, изобиљем живота, хумора и ласкавошћу, јер гледајући на њега, нехотице долазиш до убеђења — ако га само раније нисм имао. — Да, библија може научити човека већем благородству у мислима, осећајима и деловањима него сви престолнички салони.

Учтивост стоји на супрот грубости и суровости у речима и поступцима; то је мирна кротост, која, на супрот догматичком (која не дозвољава приговора), страстному и охолом тону, на привлачан начин делује на све. Апостол говори, да пастир треба „тиχѣ бити ко всѣмъ“ (δίκαιον εἶναι πρὸς πάντας), и само тим путем он може поучавати „противнымъ“ (2. Тим. II, 24—25). Учтивост никада не прелази у страшљиво ропство, него својом добровољном уздржљивошћу даје места другима и чини друштвене односаје пријатнима и слободнима.

Пријазност стоји на супрот продрзљивости, гордости и поноситости; то је уређена топлота срца, која грије и мекша све, што се њој дотакне; она је пажљива према свакој незнатној околности и тежи да открије шта више маленкости, у којима је могуће указати услугу другима; она носи и олакшава јарам других. Савршено отсуство тога својства и, обратно, гадна суровост у обраћању, на пр. говорити одвише строгим, не допуштајући

приговора, тоном, често бива узроком потпуне непопуларности свештеника и неуспеху његових напора.

Што се тиче истините и лажне популарности, то се мора приметити, да је једини вид популарности, достојан жељења, популарност срца, — популарност која се добива у крилу породицâ, код постеље болних, умируħих, међу разноликим страдалницима и патницима! Има друга, већма чувена, популарност, која је у збиљи једна од таштих стварi и причињава лицима, која њом владају, више стешњења, него задовољства; популарност, која повлачи за собом нецеремонијално љубопитство светине, пажљиви погледи хватање сваке речи, пажња светине на сваком кораку и хиљаду других непријатности, којима она окружава личност своје несретне жртве. Такова популарност лишава домаће огњиште све њене привлачности и узвишујући човека над његовим ближњима, ставља га у страну самоће, где се већ не осећа топлота човечје дружбе, која сагрева, и где он стоји усамљено, видљив далеко са свију страна и представљајући дивни нишан ради нападаја од стране зависти, злобе, ржње и клевете. То је популарност, која држећи главу међу трњем, а ногама упирући се у летећи песак, нема ништа за олакшање мучења свога несталнога битисања, осим похвалâ одушевљених савременикâ. Пример такове вероломне, премда и јаке популарности видимо у историји нашега Спаситеља, у оном догађају из његовог живота, кад се радосно „осанна“ јеврејске деце променуло у грозну и крвожедну дреку отацâ: „распни, распни, га.“ Сву непријатност такове популарности искусио је на себи и св. ап. Павле, када је, живећи у малоазиском граду Листри у почетку био примљен од његових становника за божаство и једва с муком устави народ да му не чини божанске почасти а сутра дан од оних истих становника био је засут каменьем и тешко остаде жив (Дел. ап. XIV, 8—20).

Проваћајући у друштву и користећи се оним благама, која се добивају опћим живљењем, као на пример: узајамна помоћ и помагање у нуждама свакидањег живота одмарање од дневних радова, у разговору са ближњима и друштвено расположеним лицима и томе слично, пастир је дужан са своје стране да се користи свима зависним од њега средствима ка развићу и јачању духа друштвености, нарочито дружељубља и узајамне помоћи међу својом паством и у опште онога краја, у коме мора да живи. Хришћанство васпита и освећује нарави и јача симпатију међу људима. Пастир може бити посредником радч оближења добрих људи међу собом богатих и сиромашних, наображених и ненаображених, ради установљења друштвених веза међу појединим породицама и ради сједињења своје паство у једну велику породицу, свезану узајамним уваженьем и симпатијом. Ми никако не преузносимо значења добрих друштвених утецаја пастира, ако је само његова паства заиста прожмана хришћанским начелима

Но да би пастир могао заиста да показује благотворни утецај на развиће друштвеног живота, ради тога, осим општих својстава пастирског карактера: достојанства, благородства и пријазности, он је дужан да васпита у себи још некоја појединa својства, владаньем којих помаже труду његовог значења у очима других људи, а једнако да избегава оне недос-

татке, који би подкопавали његов утецај. Показаћемо главније од ових и других.

а) *Развијте способности ка живом спасоносном разговору.* Умење водити разговор, служи средством да привлачење других у друштву и општењу с нама и за стицање њиховог поверења. Способност говорити о стварима, које интересују другога човека, биле то свакидања занимања нашега саговорника, или питања, која се тичу васпитања, књижевности, науке и томе слично може довести к веома важним последицама. Свештеник у друштвеним и посебним сношајима са својом паством може раширити њихов умни општи поглед, саопштавајући им корисна знања о различитим предметима. Али разговори његови потреба да се одликују искључиво поучним тоном, нетреба да се преокрену у професорске лекције. Представимо себи свештеника, веома развијеноga и који влада многостраним знањима; додајмо овамо још умење живо и убедљиво говорити о најразличнијим предметима. Такав човек, ма да на први мах, може бити, и привлачи к себи силом своје убедљиве речи срца пастве, но на крају крајева тим истим путем може да их и одбије од себе. За време пастирске посете која дома у својој парохији, узима он, на пример, у руке стакло и поводом тим почне разлагати о начинима изучавања стакла, дајући притом најтачнија и најподробнија знања о том предмету; или, на пример, узме са стола књигу и интересантно ју критикује, чита читаву лекцију о њеном садржају и автору. Све је то само по себи добро, но, где, мало по мало парохијани почну говорити међу собом: што то наш попа никад ништа не говори нам о божанственом?" Наклоност одвише много истицали се у предметима, који немају правога односаја ка задаћама пастирске службе, чини важни недостатак у говорима и разговорима других свештеника и јако руши религиозно нравствено значење његових пастирских визитација.

Свештеник може бити врло пријатним говорником; али ако се он у појединим разговорима стара више о занимљивости него о спасоносности предмета, то ће постати наметљивим, несносним. Истина, живост и занимљивост речи, фина и верна оцена карактерâ, јасност осветљења предмета, умење нацртати његове разне особености — врло су важна својства у разговору; но ако у разговору према њима нема начела, које га руководи, или основне идеје у речи, то такав разговор губи своје корисно, спасоносно значење.

б.) *Истинито-хришћанска смиреност и скромност.* Онај, ко је стекао себи истиниту смиреност, с чуђењем слуша какве год похвале о себи. Они обично држе себе ниже других, бивају снисходљиви према недостатцима других и строги према самима себи. Ако се сви свештеници не могу подићи на такову висину смирености, то сви они треба да јачају у себи дух кротости, предпоштујући смиреност самоузвишењу. У противном случају они не могу имати права на звање истинитих служитеља Христових, који је „смирилъ Себе послушливъ быв даже до смерти" (Филиб. II., 8.)

в.) *Угушивање у себи духа мржње завист, непријатељства и васпитање духа кротости.* Ничим човек тако лако неможе да подрине сумњи своје сопствено достојанство, као стараньем да понизи достојанство других. А то и проузрокује непријатељство, које побуђује човека, пошто пото да понизи и умали противника и ако не

може да га сасвим уништи, то да му нанесе макар какву штету и жалост. Но нема веће жалости за нас од оне, кад се наше добро извриће за рђаво, и наша достојанства падају за недостатке. „Ащє возможно, ѥже отъ васъ, со всѣми человѣки миръ имѣйте“ (Рим. XII. 18). „Рабъ же Господню не подобаетъ сварити сѧ, но тихъ быти ко всѣмъ, оучителенъ, незлобивъ.“ (2. Тим. II. 24). И међу данашњим свештеницима нема ли љубитеља свађе и процеса? Ми не говоримо о онима, који мушки ступају у борбу за истину. Још су стојици говорили, да се разилазити у мишљењима могу, шта више мудри мужеви — могуће је додати — и, добри хришћани. Но ако се свештеник одлучи да одговара на сваку непријатну реч, која му се каже, да одбија сваки незнатни нападај на њега, то неће имати доста времена зато. Ипак кротост пастира нетреба да прелази у савршену равнодушност према личним увредама и неправедним нападајима на њега, јер може наступити време, кад ће бити принуђен да се бори ако не за своја права, то за права других.

г) *Васпитању у себи савршене праведности и истинитости.* Високим угледом за нас у томе као и у многим другим односајима, јавља се св. апостол Павле, такт кога у обраћању с људима не подлежи никаквој сумњи. Он не један пут сведочи у својим посланицама, да је његово владање било без лукавства. (2. Кор. IV, 2); с радошћу говори, да реч његова не бијаше „ей и ни“ (Кор. I, 18) и усуђује се да пребаци и каже св. апостолу Петру, кад је приметио, да овај „не право ходитъ ко истинѣ благовѣствованїа“ (Гал. II, 14). Свештеник је дужан да се чува придобити репутацију човека неискреног, несталног и колебљивога у својим суђењима, који говори, не оно, што мисли, или човека, који предпоставља истини победу над противником, лако нарушава своје обвезе против закона безбрижан је у испуњавању примљених на себе порука, или човека, реч кога не улива према себи потпуног поверења Такова својства подривају међу паством уважење према пастиру, као служитељу истине. У то време како официјало свештеник труди се видљиво за све над зиданьем зграде, зиданьем које је позван, његов прави карактер, који се открива у сношајима са људима, подкопава и руши његову сопствену работу. Свештеник је служитељ истине; на нека пламен истине, који се светли са храмовнога жртвеника, не трне и на олтару његовог сопственога срца.

У свези с праведношћу, налази се поштење. Високи осећај поштења шта више у ништавним стварима, особито у стварима новчаним, неодољиво је од служитеља истине и праведности. Непостојанство и дволичност у свакиданьим односајима људи међу собом, шта више једно подозрење тих својстава у човеку показује на недостатак укупности и сталности његовог нравственог склада. Опште мњење јавља се грубо у свима захтевима у односају карактеру и части пастира у његовим свакиданьим делима. Оно не дозвољава њим стећи одећу, књиге и друге предмете, неопходне за живот, за више јефтину цену, него ли људима других професија и уздати се на некоје олакшице и нећу снисходљивост у упоређењу с другима, који као на пр. многи радници науке и књижевности, из дана у дан боре се за свој опстанак и биће.

д) Уклањање за користољубљем Како оштро кори користољубље пастирима древни пророк: „Сви су му стражари слепи, ништа не знају; сви су пси неми, не могу лајати, сањиви су, леже, мио им је дремеж. И пси су прождрљиви, који не знају за ситост; и пастири су, који не знају за разум; сваки се окреће својим путем, сваки за својом коришћу са свога краја“ (Ис. LVI, 10—11)

Без сумње је, сваки човек има природну, прирођену наклоност чувању својих интереса, појава која под условом извесних ограничења, потпуно је законита. Но ако јој се остави потпуна слобода развића, то ће се народити у дух самољубља (егоизма), који тражи без престанка нових добитака, светских прилика, шта више у светом позиву и овде се он јавља оним, који господари расположењем оних, који се у Новом Завету називају „најемницима“ (Јов. X, 12). Такав је био грех Симона Волхва, против кога је апостол плануо праведним негодовањем, говорећи: „сребро твое съ тобою да кѣдетъ къ погибели“ (Дел. ап. VIII, 20); јер користољубље Симона Волхва открило је у њему срце, сасвим неспособно за примање духовнога дара. Следеће речи апостола поглавито се односе пастиру: „коренъ ко всѣмъ злымъ сребролюбіе естъ: егоже нѣціи желающе заблѧдиша отъ вѣры, и себе пригвоздиша болѣзнемъ многимъ. Ты же, ѡ человѣче Божій, сицъ вѣгай“ (1. Тим. VI, 10—11). „Подобаетъ ѕѣѡ епископѡ быти не мшелоимцѣ“, „не сребролюбцѣ“ (1, Тим. III 2, 3). И сиромах може бити не мање жедан од богаташа, ма да и није тако приступачан искушењу од користољубља. Није сама чињеница посредовања новцима или у опште каквом сопственошћу, која је благо сама по себи, него унутарња жеља жеђ за новцима чини оно, што ми називамо користољубљем. Фарисеји су били религиозним наставницима народа и уз то наставницима врло строгима; но о њима је познато, да су били заражени пороком користољубља. И сада користољубиви пастир једном том страшћу лако ће увучен бити у фарисејство и у учењу, и у животу; фарисејски квасац деловаће у свом његовом суштаству, а он је планредно задошт.

Опште руководно начело пастира у односају према својој пастви садржи се у речима Апостола: „не нщѣ ко нашихъ но насъ“ (2. Кор. XII, 14). Пошто старање о сиромашнима, у парохији поглавито се тиче пастира, као човека, који је сасвим посвећено себе, Богу и ближњима, то је он дужан, по мери могућности, пружати руку помоћи свима, који су у њој потребни, и давати правац духу доброчинства међу својом паством, будући првим у свима добрим делима.

Ипак пастир не треба да буде немаран и у односају према самом себи и у својој породици. Он има право да се храни од олтара, коме служи, и достојан је награде своје. Он је обвезан да се брине о довољном издржавању своје породице. Размер његовог издржавање треба да буде одређен путем узајамне сагласности међу њим и његовим парохијанима, ако не добија одређене плате. „Такѡ и Господъ повелѣ проповѣдающымъ благовѣстіе, отъ благовѣстіа жити“ (1. Кор. IX, 14); и основи су за то сасвим појмљиви. Дело пастира је заиста опште користно дело; то је тако исто рад, физички и духовни као и сваки други рад, и производи се он не без материјалних губитака и уштрба.

Друштвени и породични положај пастира не може се одржати, као што треба, без знатних расхода, и пуста праведност захтева, да се рад његов плаћа, као и рад сваког другога, ко служи друштву.

Кад је црква Христова позвана да извршује своју високу светску мисију кроз своје пастире, то последњи у истину треба да буду угледом добротворства за своју паству и да покажу на себи, у колико им дозвољавају средства, сву пуноћу и величину те врлине. Св. апостол Павле учи: „всѣ сказахъ вамъ, яко такw трѣбаетъ подобаетъ заступати немощныхъ помнити же слово Господа Исуса, яко самъ рече: блаженѣе есть паче давати, нежели пріимати“ (Дел. ап. XX, 35). Та околност, да се међу пастирима налази људи великодушни, који, не пазећи у опште на своја оскудна средства, не само чине све могуће за одржавање општега благостања своје пастве, него пружају руку помоћи и свакоме, који проси и тражи, служи за велико узвишење пастирске службе у очима друштва и свега народа, шта више у очима иноверака и неверника.

(Свршиће се.)

Бесједа у недјељу светих праотаца о трима отроцима.

У данашњу недељу православна црква, помињући о светим праоцима и оцима по телу Господа нашега Исуса Христа, одредила је са недељном службом сједините међу осталијем службу Данилу пророку и светим трима отроцима: Ананији, Азарији и Мисаилу.

Ови свети мужеви не пазећи на своју младост показаше непоколебиму тврдоћу вјере и надежде у истини тога Бога, ма да су у туђој земљи и гоњени били што саблазнима, што пријетњама. То су били мученици за вјеру старога завјета. У тропару о светим трима отроцима поји се, да они ко источнице пламене, жеже на коѣ вѣнокопіа, радоскѣе, а о Данилу пророку говори се, да он львомъ пастырь, яко отцемъ вѣлможа.

Нека вам не буде дуго, браћо, да саслушате свештену историју о споменутим вјерним мужевима.

Пророк Данило и три отрока родише се у колену Јудином, из којега произлазише цареви и кнежеви и из којега требаше да се роди Христос. Они бјеху још дјеца, кад их Вавилонски цар Навуходоносор, заузевши свети град Јерусалим, одведе у своју земљу као робље. Пошто они произлазаше из знаменитог рода, то их цар узе у свој двор, наспита их и увјеривши се о њиховој мудрости, правди и чистоти, Данила постави главним начаљником вавилонске области, а три отрока његовим помоћницима, назвавши их другим именима, Данила — Валтазаром, а три отрока — Садрах, Мисах и Авденаго.

Навукодоносор бјеше идолопоклоник и у осамнаестој години свога царовања изнесли слити нов лик и, метнувши га на пољу Дури, изда заповијест, да се сви поданици клањају томе лику као Богу, а ако му се ко не поклони биће бачен у зажарену пећ. Кад му се поклоните све велможе и господштина, — три отрока — Ананија, Азарија и Мисаило, не хтједоше савити колена своја пред ликом, опомињући се тврдо заповијести, да единомѹ подобаетъ кланатися, и ријешише се прије умријети, него извршити *безбожну, безумну заповијести мучитеља злочестивога*. Јавише о томе цару и он се тако разгњевио на отроке због непослушности, да је заповједио зажарити пећ огњену седам пута јаче од обичнога, јер и они бјеху сажежени, који извршиваху цареву заповијест. Запосједивши везане отроке бацити у пећ, сам бар из дјелека гледаше тако. И шта би? Господ их спасе, пославши им свога Анђела, који уништи жестоку силу огња, претворивши га у росу, која хлади, и безбожни мучитељ чу ондје, не уздах и вапај, него пјесму

хвале. Цар брзо устаде и с чуђењем говори онима, који га окружаваху: *Не бацисмо ли три човјека свезана у огањ? И смо, ја видим четири човјека одријешена, гдје ходе по среди огња и није им ништа; и четвртога као да је син Божји* (Дан. III., 24 и 25.) Послије тога Навуходоносор прије ка пећи и рече: *Седраше, Мисаше и Авденаго, изиђите одатле!* Они изађоше из средине огња. Ни једна им влас на глави не бјеше опаљена, одијело им остаде читаво, шта више, ни задаха од огња не бјеше на њима. Поражен таквим чудним спасењем од огња трију отрока, Навуходоносор прослави Бога Израиљева кликнувши: *да је благословен Бог Седрахов, Мисахов и Авденагов, који посла анђела свога и избави слуге своје, који се у Њега поуздаше и не послушаше заповијести цареве и дадоше тијелеса своја, да не би служили нити се поклонили другом богу, осим свога бога* (III., 28.) Послије овога цар објави по цијелом царству, да ће бити сваки кажњен, који би се усудио похулити на Бога Јудејскога.

Ево вам, браћо, свештене приповијетке о тврдоћи вјере и непоколебимој надежди у истинитога Бога три отрока — Ананије, Азарије и Мисаила. О Данилу пророку говорићу вам ако Бог да у недјељу, што иде. А сада и ми с Навуходоносором прославимо Свевишњега Бога: *Знаци Његови како су велики и чудеса Његова како су силна! Царство је његово — царство вјечно и власт његова од кољена до кољена.* (III., 3.) Амин.

У Митровици, 1835.

Прерадио:

Григорије А. Николић,
свештеник.

Бесједа у недељу светих отаца.

(О Данилу пророку)

Прошле недеље сам вам, љубезни моји, у бесједи својој приповједио о томе, каквом великом вером и непоколебимом надеждом у Бога прославише се три отрока јеврејска — Ананија Азарија и Мисаило. Сад хоћу да вам приповједам браћо, о св. Данилу пророку, и о таковом истом неустрашимом подвигу његовом, и о таквој непоколебивој вери у истинитога Бога, каквим се прославише три отрока јеврејска — Ананија Азарија и Мисаило.

Са мудрости своје, за јасно тумачење снова цару Навуходоносору, Данил беше узвишен више свију управитеља. И при пријемницима Навуходоносоровим, кад царством његовим завладаше други народи и јудеји подпадоше под нову власт, Данил остаде у броју главних велможа државе. Нови цар Дарије тако је заволео Данила и тако му се поверовао, да га хтеде учинити својим насљедником — главом свију својих поданика. Завидљивији дворјанима, да сасвим туђинац-човек, неки заробљени јудејац, буде потпуни господар и њима самима, и подчињеним њима народима. И ето, они решише, по што по то убити Данила. У почетку почеше га клеветати, но цар им ништа не поверова, видећи, да је Данило у свему праведан, и да су му сва дела ваљана и одлична. Тада непријатељи прибегоше лукавству. Они знадоше, да се Данило три пут на дан моли Богу, знадоше, да се он неће ни зашто на свету, не пазећи на никакве препреке, одрећи од те свете дужности, — и ево наговорише цара они, под предлогом одавања му више части, да изда указ, да нико од поданика, у току од тридесет дана, не сме да се обраћа ни са какве нужде ни боговима, ни људима, него само једноме цару, — пошто он тако рећи може све учинити за сваког поданика; а ко наруши ту заповест, тај ће бити бачен у јаму лавова. Цар се не домишљаше да је то била варка против Данила, и како је био незнабожац, не клањајући се истинитоме Богу, то се и даде преварити лукавим предлогом својих дворјана, и заиста подпише такав указ. Данил знађаше о тој царској заповести, но не промену свог светог обичаја и не престаје савијати кољена пред Богом, једним истинитим. Непријатељи његови не пропустише о томе јавити одмах господару, и захтеваху, да се Данило по

заповести царевој баци у јаму лавовску. Тада тек господар разумеде, или умишљај дворјана и, знајући мудрост, чесност и праведност Данилову, трујаше се свакојако да заштити Данила и да одузетне од своје заповести, — но најпосле принуђен беше попустити захтевима лукавих велможа, и Данило као нарушитељ царске заповести буде бачен у јаму лавовску. При опроштају цар рече Данилу: *Бог твој, којему без престанка служиш, — нека те избави* (Дан. VI, 16). Јаму затворише каменьем и запечатише, да се ништа не промени у наредби. Огорчен и пун туге цар свуноћ проведе без сна. У јутру рано отиде тамо, где беше бачен Данило, и жалосним гласом викне му: *Данило, слуго Бога живога! Бог твој којему служиш без престанка, може ли те избавити од лавова?* Тада Данило рече цару: *царе, да си жив до века! Бог мој посла анђела свога и затвори уста лавовима, те ми не наудише, јер се нађе чист пред њим; а ни тебе, царе, не учиних зла.* (Дан. VI, 20-22). Цар се обрадова и заповеди да изваде Данила из јаме, а на место његово да баце клеветнике и жене њихове и децу њихову, који тај час беху растргнути од лавова. После овога Данило још већма уви се у царству Мидијском; а цар издаде заповест, да се сви поданици његови боје и да су побожни пред Богом Даниловим, јер Он је *Бог живи, који остаје до века и царство се Његово не ће раскућити и власт Његова биће до краја. Он избавља и спасава и чини знаке и чудеса на небу и на земљи* (Дан. VI).

Из ове приповетке о пророку Данилу, видите, браћо, како Господ чува верне слуге своје избавља их од страшних опасности. Научите се из овога, слично Данилу, и у јутру, и у подне и у вече прикланјати колена пред Господем, који нам даје и живот и дисање и све потребно, — молимо се Богу не назећи ни на какве препреке и сметње, ни на какве заповести. Господ је увек спремни наш помоћник и заштитник, ако ми будемо с вером притицали њему и полагали у Њега надежду. Амин.

У Митровици 1895.

Прерадио:

Григорије А. Николић,

свештеник.

Предлог за осниваље фондова за потпомагање свјештеничких удовица и сирочади.

Прва и најглавнија брига сваког човјека јесте та: да осигура опстанак своје породице, како би иста и после његове смрти могла заузимати пристојан положај у друштву.

Да би се у томе човјеку учинила олакшица, држава и друга јавна удружења, учинили су са својим одредбама, те се породицама оних људи, који су били у њиховој служби прописани број година, издаје материјална припомоћ, и тако су ти људи, још за свога живота осигурали будућност својој жени и дјеци, те после њихове смрти не морају од просјачења живљети. Угледајући се на те, и они људи, којих служба није везана само за једно извјесно друштво, него су у служби цијелом човјечанству, постарали су се да сами стварају фондове, из којих ће се издавати материјална помоћ њиховим породицама, ако би пали у таку оскудицу, да би им та помоћ била потребна.

Тако су постали фондови и за потпомагање свештеничких удовица и сирочади; а од какве су огромне користи ти фондови, не може се ни казати, јер је свакоме познато да је данашњи свештенички приход, код нас толики, да он, немоћне ни за свога живота издржати своју породицу, како треба, а камо ли да јој будућност осигура.

Код нас у Босни и Херцеговини таки фондови били би од особите користи, јер су ту свештеничке удовице и сирочад остављени сами себи, те на више мјеста морају просјачити да не скапљу од глади. У Србији, по наредби арх. саб. од 1856. год. број 7., свештеничка удовица и сирочад имају право на половину свега прихода

од парохије за прву годину, а тако исто и у Карловачкој Митрополији по 26. §. Краљевског Рескрипта,[1]) а код нас се упражњена парохија издаје одмах другоме пароху, који цио приход од ње узива. На тај начин се породици умрлог свештеника чини велика неправда, пошто се она оставља сама себи, без ичије помоћи. —

Да би се пружила рука помоћи свештеничким удовицама и сирочади и тиме се и свештенички сталеж одржао на оној моралној висини, која му приличи, треба да *оснујемо фондове за потпомагање свештеничких удовица и сирочади*, и то на овај начин: У свакој Епархији требало би основати по један фонд, са којим би руковао нарочити одбор, под надзором Митрополита, односно Митропол. Конзисторије.

Фондове треба створити од улога самих свештеника и то: треба сваки свјештеник да уложе годишње по 10 фор. а. вр. за 10 година, или 100 фор. а. вр. једном за вазда. Толику суму новаца нека уложи сваки свештеник, докле дотични фонд буде нарастао на толико, да се од његове камате могу надржавати све свештеничке удовице и сирочад у дотичној Епархији. Кад која парохија остане удова, а пада се некоме свештенику да је послужује уз своју парохију, десети дио од прихода[2]) те парохије треба да уђе у фонд оне Епархије у којој је дотична парохија. Са тиме се свештенику неби много шкодило, а фонд би знатно растао. —

На тај начин, када узмемо да у Сарајевској Епархији по шематизму од 1895. год. има око 230 пароха, који имају своје парохије, то би у тој Епархији од редовних улога свештеничких фонд нарастао за 10. година на 23.000 фор. а. вр. Уз то је у 1895. год. било и 14 парохија, које су послуживали други пароси, те судећи по томе броју, можемо узети да би просјечни број упражњених парохија био 8-10, те би и одатле било од 200—350 фор. а. вр. годишњег прихода.

То би били редовни улози, а уз то треба рачунати и на ванредне улоге, а то би били добровољни прилози од појединих дарежљивих особа.

Сваки онај, који приложи у који таки фонд преко 50 фор. треба му име записати у књигу добротвора свештеничких удовица и сирочади, како би га сваки брат свештеник знао и за-њ се Богу молио. —

Колики би нарастао таки фонд у Сарајевској Епархији, за 10 година, већ смо видјели, а према броју свештеника и у Мостарској и Тузланско-Епархији, могао би тако фонд изаћи по на 5000—6000. фор. од самих улога, не рачунајући ту добровољне прилоге и завјештаје богатије браће.

Новац би требало улагати у који повољан завод или још би боље било када би се он издавао нашим трговцима уз сигурна јемства, јер би се са тиме постала двострука корист; прво та, што би се далеко бољи интерес вукао, а друго, што би се са тим новцем користили наши људи, а не странци.

Сваки онај свештеник, који је уплатио прву рату од 10 фор. па га је у томе стигла смрт, његова породица треба да има право на припомоћ из тога фонда, ако јој је неопходно потребна.

Припомоћи би се дијелиле годишње, и то би се дијелила само камата, а главница би била недирљива.

Молбе за припомоћ биле би упућене на одбор, који рукује са тим новцем[3]), а послане преко протопрезвитерског уреда, у коме се молитељи налазе. Прота, односно надзиратељ, сваку таку молбу требао би спровести и своје мишљење о њој изразити, а одбору би остало право на коначно рјешење. —

Код Митрополија, односно Митропол. Конзисторија, треба да се налази нарочита књига, у коју ће се редовно и тачно уписивати сви улози и прилози.

Улоге би требало слати у одређено вријеме преко својих прота или надзиратеља, а ови опет да их предају надлежној власти, код које се налази књига о тим улозима.

Кад који фонд нарасте на толику суму новаца, да се са интересом може издавати толика припомоћ свима свештеничким удовицама и сиро

[1]) То је једном архијерејском окружницом и код нас прије неколике године увођено. Ур.

[2]) Овђе мислим само онај дио прихода, што се код нас зове „бар".

[3]) Овај одбор био би састављен из неколико свештеника из цијеле Епархије, а предсједник би му био дотични Митрополит. Одбор би држао своје сједнице 1—3 пута годишње у Митрополији и ту би рјешили пристигле молбе и друге ствари, које би се тицале управе фонда.

чади у дотичној Епархији, која ту припомоћ требају, да се могу пристојно издржавати, онда треба престати са улозима.

Ово је скромно, и у најкраћим потезима пера, надражено мишљење о оснивању фондова за потпомагање свештеничких удовица и сирочади, а ниједан се са њиме истакао ни из какве друге пијељи, него једино да се доскочи једној великој невољи, т. ј. да се поможе нашој сиротињи, пошто је заиста грдна брука и срамота, да свештеничке удовице просе и зарађују кору хљеба потуцајући се од немила до недрага.

Намјера ми је била чисто племенита, а на вама је браћо свештеници, да се ова замисао приведе у дјело. Ако станемо радити, биће и успјеха, те ће нас бар потомство са захвалношћу спомињати, а ако будемо ћутали, учинићемо, да нас наш пород проклиње за нашу немарност.

На посао док је вријеме![1])

Невесиње 15. нов. 1896. **Т. Б.-Ћ.**

[1]) Наш вриједни сарадник и брат свештеник-Херцеговац послао нам је овај предлог, кога радо у лист наш уврштујемо.

Код нас се од више година ради на остварењу свештенодовичког фонда; па су и правила предложена високој вам. Влади на санкционисање. Чим та правила потврђена буду, фонд ће бити устројен; а дотле се мора чекати. **Ур.**

Проповјед о блудноме сину.

(У недјељу XXXIV.)

Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов.

Колико наймєнїцїмъ къ оцꙋ моємꙋ изꙁлишєствꙋєтъ хлѣбы, азъ же гладомъ гинꙋ. Востакъ идꙋ къ оцꙋ и рєкꙋ ємꙋ: оче согрѣшихъ на нбо и прєд тобою: (Ев. Лук. 15.)

Далеко бисмо се данас, драга браћо моја, удаљили од онога, што вам као духовни пастир са свега олтара божијег у овом дому Божијем саопштити укратко намјеравам, кад би се упустили у опширно истраживање свих пресуда и заблуда, које су у данашњем свету евангелију биле узроком, да је сам Г'оспод, Спаситељ наш против њих устао да говори. Доста ће бити, ако у опште примјетимо, да се Господ наш тиме бранио против неправедних окривљења књижевника и фарисеја, који му у злочин урачуњаваху, што он опћи с грјешницима, прима их себи и удостојава их своје науке. Но небијаше ли Христос баш за то послан на земљу, да предикује невољним, да наговјешћује евангелије сиромашним, да спаја лажна срца и да изгубљено потражи?

Не бијаше ли много више болесних и немоћних него ли уображених или заиста здравих и јаких, који требаху лијечника. То је, драга браћо моја, веза, у којој су ријечи данашњег евангелија тијесно спојене с посљедном сврхом, ради које их је наш божанствени учитељ протумачио. Дедер дакле да их ми сада примјенимо на опћу употребу и проповјед о блудноме сину, разматрамо као слику скрушеног и покајног грјешника. Ми посматрамо:

I. Узрок повратка;

II. начин повратка;

III. посљедице повратка.

А кад дође к себи, рече: колико најемника у оца мојега имају хљеба и сувише, а ја умирем од глади! Устаћу и идем оцу мојему, па ћу му рећи: оче! сагријеших и небу и теби. Ето, драга браћо моја, шта је побудило блудног сина, да се поврати кући; и баш такве или сличне мисли и осјећаји позваше грјешника на пут кајања и зато га приправише.

Блудни син осјећао је: 1) своју невољу. Испрва сматраше се сретним, што је умакао с очију очевих. Разуздана слобода, коју је уживао, распуштени и дивљи начин живота, који је проваћао, блудна весеља, која га пратише свугдје и на сваком мјесту, угађаху његовим страстима. Све је то потамњело његову душу и сакрило му будућност испред очију, да није могао наћи разлога, како би се покајао због свога бесмисленог живота. Или сада, пошто је своје цијело имање профућкао и пао у најкрајњу нужду и презир, пошто је морао вршити најниже службе, прехранити се најгором храном, и поврх свега тога једва одржати свој живот, тад се пробуди из те заблуде. Лажљиве слике задовољства и блаженства

пачезоше, које су га досад заслепљавале. Он се преварио у својем очекивању; није могао сакрити свога тужног стања; осећаше најжалоснije посљедице свога неразумног живота; уздисаше под теретом његовим и најболнији осећаји примораваху га на озбиљно стараље о својем спасу.

У сличном стању налази се сваки грјешник, који се почиње кајати и обраћати на прави пут. Он иде кадшто дуже времена својим кривим путем, раскида све везе религије и добродјетељи, украћује дужну послушност своме створитељу и држи то за слободу, што је најжешће и најсрамотније ропство. Грјешне страсти, којим слиједи сљеди, очаравају га својом варљивом дражести; обећавају му чистим задовољства и весеља; и он уображава себи, да је пашао пут, који води правом блаженству. Жестоки жамор страсти његових заглушава глас његова разума и његове савјести; задовољства и весеља овог свијета недају приступа снима озбиљним мислима у његову душу и он не види, попут пијанице, опасности, која му се све више приближава. Само, кад је отров грјеха одпочео дјеловати; кад га обузима мјесто задовољства неспокојство, јад и гнушање; када га потресе из дна душе губитак својих добара ненадна смрт његових рођака, неочекивано осујећење његових планова или други необични догађаји; кад му зрачак истине за вријеме, док страсти шуте а срце му мирује, допре у његову унутрашњост и разагна се тама заблуда и предрасуда, које су га досада заслијепљивале — тада стаде упознавати обману гријеха а овај изгуби у његовим очима све своје чаробне дражести. Он му се чини тако гадан, тако гнусан и тако мрзак као што доиста јесте и опазно је по својем спољашњем страху, с каквим се је таштим уображењима преварио. Сад осјећа најжешће окове, који га окивају као заробљеника и види, мјесто уображене слободе јадно ропство. Сад осјећа, како су горки плодови гријеха, какву то доноси бол и жалост срца, кад Господа Бога свога напушта а нешто друго мјесто њега сматра највећим добром. Његов је лажни мир доконча, његова безбједност уступа мјесто страху и печали; његове су луде наде изчезле; савјест га осуђује и кази. Он стрепи од погибељи, коју сад поче хулити; осјећа различиту невољу, коју је на се навукао својим грјесима и растројство, које му у души влада; признаје, да се у оваковом стању неможе ничим другим сматрати доли несретником, и ово признање изазивље озбиљну чежњу за спасом и блаженством.

А има ли ово признање животворно бити а те чежње дјелотворне, то мора: 2) Грјешник ријерно слиједити свјетлости, која је у њему гранула. Он мора добре отиске, који га пробудише из његове брижљиво неосјетљивости, сачувати и бавити се таковим размишљањима, која су га кадра покренути на стално и непромјењиво одлуке. Блудни син не осјећаше само своју невољу него сравњиваше своје стање осим тога с различитим и великим добитцима, које је у кући својега оца могао имати. Колико најамника у оца мојега имају хљеба и сувише, говораше он, а ја умирем од глади. Досад је ишао без памети а сада сасвим озбиљно размишљава о садашњем, прошлом и будућем. Како сретан, мишљаше он у себи, бијах некада, када сам живио у кући и под надзором очиним, кад сам се могао уздати у његово задовољство и његово страдање? Како ме је њежно миловао? Како се брижљиво и неуморно старио, да ме на што боља пут окрене? Шта ми је понесало на мом добру, кад нијесам знао цијенити те добитке и служити се њима? Како сам мирно, како сигурно, како задовољно могао провађати своје дане, да сам мудар био? жалосна успомена! Како су је јако промјениле моје околности! Како сам дубоко потонуо! Чежња за умишљеном слободом начинила ме је робом; презир очинске власти подигао ме је власти туђег и строгог господара; незадовољство с оним, што сам имао, дотерало ме у крајњу нужду. И какви се страшни изгледи отварају предамном! Скоро ћу свиснути од глади. Смрт ми се приближава брзим корацима, и ја је гледам у њезином гнусном облику. Инак, још живим; још није изчезла сва нада на спас. Још видим један излаз, на који избјећи могу од опасности. Немам ли оца, и није ли он сажаљив и милостив према мени? Неће ли све покушати, прије него панем у чељусти немилог очајања?

Тако је мислио изгубљени син; и тако мисли скрушени грјешник, који се сасвим озбиљно стара за спас. Какво ли нијесам блаженство, вели он сам себи, лакомпо провео својим објесним грјесима и будалаштинама! Како би то мени добро дошло, да сам слушао на глас Божији и

своје савјести, да сам покланьао пажње његовим љубазним опоменама и поукама, да сам сачувао своју невиност и остао вијеран своме позиву? Како да нијесу разумљиве, праведне и сходне све заповиједи Божије и, како неби сретан био, да сам их испуњавао?

Непрекидна љубав наспрам највећег бића, спокојство своје савјести, духовни мир, свијест о својој искрености, поштовање и љубав свију правих и поштених, сигурна нада на вјечно блаженство усрећили би све моје дане, засладили горчину овог живота, олакшали све муке и патње његове и излили божанствену радост и сласт у моју душу. Под окриљем небеског оца могу мирно живити и под сјенком његових крила немам се бојати какве несреће и какве оскудице.

И то блаженство жртвовао сам сујетном задовољству гријеха. Умакао сам испод благе управе свога створитеља и доброчинитеља и сад стојим под страшном области најсрамотнијих и најшкодљивијих страсти. Све снаге духа мога су ослабиле; растројство и противусловље поремећују моју душу, зло ми се претворило у другу природу, те се не осјећам толико јак, да га побиједим и опет стечем своју изгубљену слободу. Бог је сакрио испред мене своје милостиво лице, на се сам натоварио Његово незадовољство и живим у најжалоснијем растојању од Њега. А шта ћу, ако ме смрт затече у овоме стању, те се узморам показати пред судцем свих живих и мртвих? Како би могао издржати његов поглед? Како бих могао оправдати пред свеанајућим хотимичне, толико пута опетоване преступе његових закона и још те своју незахвалност и своју невјерност наспрам Њега. Камо среће, да нијесам нигда згријешио, да нијесам нигда заборавио свога оца и свога избавитеља и да сам га се свагда бојао Ко ће ме сада избавити на ове биједе и невоље? Кимо ћу наћи помоћи и спаса?

Но, примјети спаса жељни грешниче, непрестаје ли никакве наде? Нема ли средства, каке бих се отео заслуженој казни и постао блажен?

Некажели свето писмо, да је Господ милосрдан, устрпљив и пун доброте, да не презир? страпљиво срце, да невољника и онога, који се боји његове ријечи, милостиво гледа? Не учи ли ме евангелије, да је поклонио свога сина људима за спаситеља и да ће њега ради све оне, који у Њега вјерују и слушају га, опет пригрлити као своју дјецу?

Можда ће се смиловати на ме, ако паднем ничице пред Њим и обратим Му се са свог срца.

Не, моја је невоља превелика а опасност, у којој лебдим, сасвим је очевидна, као да немам ма што год пропустити, што би ме могло ослободити од невоље а отргнути од опасности, тако ће скрушени грјешник озбиљним и непрестаним размишљањем доћи на чврсту одлуку, коју ми можемо проматрати као трећи степен његовог обраћања.

3) Блудни син прихватио је, како наше свето евангелије вели, ову намјеру; устаћу и идем оцу мојему, па ћу му рећи: оче, сагријеших и небу и теби, и већ нијесам достојан назвати се син твој; прими ме као једног од својих најамника. То је једино средство, којим ћу се без одлагања послужити, да избјегнем пропасти, прије него буде касно. Ово мало снаге, што имам, употребићу на то, да се уклоним од мрачне пропасти, што се отвара подамном. Незнатно отезање могло би смртно бити по ме, а да достигнем своју лакоумно изгубљену срећу, то би ми имало бити једино стараље. Ма колика да је срамота и сметња чим ће ме казнити савјест мојих будалаштина и поглед на мог увријеђеног оца; ма како осјетљиви били мојој охолости и мојој таштини праведни укори, које од њега очекујем; ма колико муке и самоодрицања мора испрва стати, да одклоним своје зле навике и да задовољим својим занемареним дужностима; ипак несмије ме ништа препријечити, да се повратим ономе, кога сам на непромишљен начин оставио и код њега могу помоћи наћи, јер само је он кадар притећи ми сада у помоћ. Пашћу ничице пред њим; његове укоре предусрешћу понизним и слободним признањем својих преступака и погрјешака; и мјесто помишљања на изговоре и правдања, сам ћу се осудити и препустити сасвим његовој власти. Није то строг, неумољив господар; то је милостив и њежан отац, кога сам оставио.

Зашто се неби могао син у оца поуздати?

Да, његово сопствено срце говориће за ме кукавника, он ће ми указати милосрђе а то ме мора потакнути, да му посвједочим своју захвалност вољном и ријерном послушности, и да се

удостојим његове очинске љубави уз подпуну промјену својих мишљења и свога понашања.

Таман такве одлуке, драга браћо моја, прихваћа скрушени грјешник, који озбиљно омјера на то, да постане блажен. Он се незадовољава да горко жали за својим стањем или да тежи само за побољшавањем, а да не метне сам руку на посао. Он непроваћа своје вријеме у некорисном двоумљењу или у опасној неодлучности. Мој живот, вели он, иде све више крају, те може изненада докончати. Смрт, суд вјечни и вјечност, све ми се више приближује; могу ме напасти кад се и ненадам. Неморам ли се пожурити, да спасем душу своју? Неморам ли радити, док је дана, прије но дође црна ноћ, јер тада неможе нико радити?

Ето пута, да се избјегне од пропасти. Неморам ли се који часак предомишљати, да ударим овим путем? Живот и смрт, благослов и проклетство — предамном су. Још могу изабрати једно или друго. Ко зна, хоћу ли бити још једном у стању, да тако учиним, ако сада сумњам.

Ако ми је тешко сада савладати страсти моје, оканути се злих навика и друштва, побољшати свој порочни живот: неће ли ми сваким даном унапријед бити теже? Неће ли бити моје ропство увјек окорјелије, моја наклоност злу увјек већа, и моја цијела душа увјек покваренија и моје побољшавање дакле увјек немогућније. Неће ли на тај начин трпати грјех на грјех, казну на казну и најпослије остати лишен сваке наде на будућност? Не! данас будући да још чујем глас Господњи, будући да ми се још пружа милост, од данас ћу слиједити за тим милим гласом и божанску ћу милост озбиљно потражити, која ме учинити може једино блаженим. Одлука је готова, и мислим, да ме немије ништа пре-пријечити, да ју изведем. Устаћу и идем оцу мојему, од ког сам далеко удаљен, чију сам наклоност и милост на тако непромишљен начин изгубио. Пашћу ничице пред Његово уврјеђено величанство, признаћу своја злочинства и замолићу га скрушеним и разгруханим срцем за опроштење; одрећу се свечано свих гријеха и посветит ћу тијелом и душом служби Божјој и добродјетељи. Ако сам се досад отео од Његове праведне и благе управе, одселе ће ми служити на моју част и на моје задовољство, да га слушам и да испуњујем дужности вјерног подврженика у Његовом царству. Ако сам досад управљао свој живот по страстима свога тијела и наопаким начелима људи овога свијета, биће ми сада закон превишњег једини непромјењиви смјер живота. Ако сам се досад старао за своје тијело и за своје земаљско благостање, одселе ће бити моја душа и моја срећа у будућем свијету посљедњи циљ свих мојих трудова.

Помоћ, коју је Бог обећао праведним, користиће и мојој слабости.

(Свршаће се.)

Размишљање или умно виђење

Превео: **Мар. С. Поповић**, парох.

(Свршетак.)

VIII. У Недјељу.

I. Шта је мука?

Пази, која је ствар мука?

— Мука је једно тужно мјесто, ђе се зли скупљају, а добри одвајају. Слушај даље и пази добро!

За то како се трудиће осуђеници свим силама и свим чувствима, да разгњеве Бога, тако ће и мучени бити страшно са свима својим чувствима и силама. . . .

Очи ће се много мучити од страшног гледања ђаволјег — од њих ће многи врло страшни и зли изгледати; мучиће се од ватре и таме, гледајући друге, који су осуђени на те муке.

Уши неће чути никада ништа друго осим плач, кукање, уздах, шкргутање зуба хулу и проклињања.

Не могу овђе да слушам с трпљењем једног пса, кад лаје, а ко ће да слуша тамо ону неједнаку мачију музику, мученик, плачућих, вичућих и кајућих се грјешника?! Шта ће све бити?

— Биће на овој страни крајња непријатност од смрдљивог мјеста онога и од смрдљивих мјеста мучећих се грјешника, „од којих — говори неки од Схоластика — само један довољан би био, да опогани сву земљу, ако би било могуће да изађе на врх земље.“ Тако ће бити мука и напаст грча и од змијине жучи, а љућа од најљуће ствари. Још и од глади и жеђи не ће имати никакве утјехе, као што имађаху овђе, једући и пијући без сваке мјере и ситости. Но, шта ћу да речем за оне несретнике, који су више од овијех разљевили Бога? Ради тога горе ће се од другијех мучити. Нек ти је јасно и ово: да овдашње муке од радова, противне су онијем, које ће заслужити они, који у смртним грјесима без исповиједања и покајања умру. Ове наше овдашње муке ништаве су према оним пакленим мукама.

Наша је ватра прехладна, кад би се сравнила са пјечном ватром.

Сада дакле, шта би било, да видиш једног благородна човјека ће лежи у дану жив — на једној високо украшеној постељи, око њега да стоје и послужују га многи робови и слуге и да га се толики боје; напротив у ноћи да видиш мртва и положена на једној постељи запаљеној огњем ђавољим, од другова и својатлука остављена, да виче и да се не може обрнути ни на једну страну; са овијем да се спомене прошлијех страсти и наслађивања, која му се у толике муке измијенише; да без престанка жели једну жељу и да не постигне никада оно, што жели т. ј. да се избави огњене муке и да уђе у хлад рајски. . . Каква би ти се учинила ова мука? Ево дакле имаш страну у коју води пут гријеха, а ти — и ако си добро извјештен, опет кроз сав вијек без страха овим путем идеш?!?

2. Мука је свагдања.

Сва страдања и сва зла онога свијета била би као ништа, — ако би их шћео' ко сравнити с вјечном муком, јер земаљска страдања имају крај. Ако и не би било друго ало у вјечним мукама, осим да ко лежи на једној постељи меко наложеној и разним мирисавим цвијећем посутој на једној страни, у све вјекове, да се не обрне на другу страну никако и нигда; било би боље страдање то, да лежи на једној страни, него ли да гори у огњу стојећи сто хиљада година и најпошље да се огањ угаси и да он престане горети.

Једно зло може бити лако, а опет друго ало може бити врло тешко, ако му се дода тегоба свагда постојећа.

Замисли сада, какво би ало било кад би у једну чашу (купу) скупио сва најжешћа зла и неописана по трајању и многим годинама?

— Ако ко не може стајати у позоришту када је дуга престављајућа комедија, то налази прије свршетка комедије, за то што је врло отегнута, а шта би било, да ко стоји у једној пећи од љутог огња распаљеној кроз све вјекове?? О, свагда постојећа муко!

И, не познају те људи и не дрхте; нити знају, да ако би грјешник толико година плакао у мукама, док неби од суза својих створио море веће од Океана; ни за толико година свога плача, не би умањио себи што год од својих мука. Па

и по проласку толикијех година, — колико је пијеска у мору, јако би биле начете мало муке његове . . .

Даље, ако би шћео Бог створити један мост (прелаз) сав од гвожђа, толико дугачак, да га за сто година само један пут може мрав прећи, и тако увијек да га прелазе, док се неби прелаз покварио, и за сво толико вријеме, неће се ништа умалити од пламенова горућих грјешника; нити ће моћи добити једну кап воде, да би своју жеђ угасио.

О, свагдапостојећа муко! но други пут аборим, и не боје се, нити дрхте због тебе људи!! но састављају гријех с гријехом, — мјесто покајања, смију се стојећи на крају степеница своје страшне пропасти у пакао. О, великог чуђења! за онога који вјерује да је све ово у ствари а да не промијени свој живот покајањем!?

3. Достојан си такве муке.

Знаш ли колико је година, од како си заслужио, да будеш бачен у врело вјечитог огња? Колико их је ради мањег гријеха од твога осуђено; али на теби је доброчинство Божије, да те заустави од тако страшног упадања у пакао; иште Бог и жели обраћања твога себи; јер ако би те он оставио у рукама твога гријеха, шкргутао би у сред ђавола онијех; говорио би: проклети гријеху, који — ради једине времене сладости — довео си ме у ову муку; гордости, богатство, клеветање, шта ћете ми ви помоћи и када — мени несретнику, који сада ради множине ваше благости горим и горећу на вјекове; а могах једним малим покајањем избавити се — ако би оставио зла своја дјела и ако бих заборавио на њихну слабост, те не бих допао онијех мука, а ја то не учиних, па ми више нема лијека на вјекове. На полу часа у времену ономе, које проведох у непоштењу, у сластима и нечистоћама тјелесним, кад бих се искупио од хиљаду вјекова овога огња, не бих се могао искупити.

С тога у истини, ако се не покајеш, плакаћеш у сред онога огња, и неће Бог нигда окренути ушију својијех, да слуша кукњаву твоју; нити срце, да ти се смилује. Неће ти тада помоћи ни крв Христова, проливена на крсту ради тебе; нити страдања Његова света и нигда не ћеш се моћи раја наслађавати.

Па, када ти сами Господ даде времена, да се покајеш, за што да грјешиш? Зашто да проводиш у пијанству, игрању и у другијем частима, када ти Бог остави то ради покајања!

Слушај, шта еванђелист Лука говори „*Ако се сви не покајете, сви ћете погинути.*

Бог, који остави покајање, а касни одрицањем у муку и ти не ћеш да промијенит муку кајањем, тако ћеш и погинути, ако се не покајеш.

Молитва.

Најправеднији Владико и Господару мој! Теби једином могуће је да ме устрашиш вјечним мукама и да учиниш да се њих боји срце моје. Пред вјечним огњем као што је онај, још не осјећам колико је теби мрзак гријех и колико је велика неправда да ко разгњеви Тебе Господара свега. Како — ради ништа — дође срце моје у такву слободу и мудрост да постанем ђаво једнога тако најмилијег Бога, и да постанем тако безуман и неустрашим, као да сам вазда живио у безумљу — у све дане и мјесеце — и да лежим у смртном гријеху, кога ти ве ликом мржњом мрзиш . . .

О, великога мога неразума! Бијах одавно заслужио оно страшно одрицање, кога су заслужили сви једнаци мојој нарави, но Ти добротворе и Боже мој, који си наумио побиједити злобу моју својом благости, трпио си ме све до сада — очекујући мога обраћања; па с тога Господе мој, који ме с толиким трудом зва себи, када побјегох од Тебе, не гони ме сада, када ја сам прилазим с молбама и падам пред ноге твоје, побијеђен твојим доброчинством, па ме не баци у онај огањ, него ли дај силе, да бјежим од гријеха, који ме свагда упућује мукама.

Дај ми благодат, да се бојим муке само ради тога, да ме она не одвоји од Тебе. Очисти ме и набави својом чистом крвљу од онога одрицања, који ме толико пута осуди у бездану пропаст. И за то, што си ме удостојио твога доброчинства, — које је изобличавало моју злобу — пјеваћу Ти на вјекове: Заиста!

Додатак.

I. Шта је дужно имати исповиједање?

Као што није доста доброме судији да одмах баци лупежа у затвор, тако није доста доброме исповједнику, да добрим исповиједањем постигне како је учињен гријех, него је нужно — пошто их пронађе, да их умртви; јер жаљење састоји се у благом исповједању, а таку жељу неће нико љубити, ако не буде имао воље да изврши по дјелом. А, ако не прекрши ало дјело, не можеш имати мира с Богом, нити ћеш добити од Њега опроштење. Ова жеља за гријех препираће се са тобом, када је заиштеш од Бога, молећи му се смирено и често, да ти је дарује ради љубави и цијењене — чисте крви своје. И, ако будеш често читао ово што написах и мјерио тежину ових смртнијех гријехова, те се будеш трудио, да извршиш ову жељу, т. ј. ако се потрудиш, те се покајеш за гријехе своје — не поради страха мука, или да би постигао рај, или ради поруге гријеха; него само ради тога, што гријех љути Бога и што је досадан његову Величанству, а противан оним великим доброчинствима, која су достојна љубави од свега срца.

Твоја мука и жеља треба да има и другу потребу, без чега не може ништа успјети. Треба да је сједињено с тврдим обећањем, да више не гријешиш смртно никада, без икаква узрока, нити да би побјегао од какве невоље, нити да би постигао неко добро.

Није доста рећи: шћах се поправити! него ти је дужност рећи: хоћу да се поправим! јер они који се поправе, они рај насљеђују.

И од овог једнога предлога, када хоће грјешник да се исповједа, страше се ђаволи.

Пошто ђаволи скупљају на те своје сплетке, да те погубе, тако се и ти потруди сваком приликом, да им се насмијеш. Ишти добро и моли свагда помоћи од Господа Бога; с његовом благодати постиже се свако добро.

С тога ћеш боље учинити, ако се сачуваш од узрока, који на гријех наводе, јер која је корист да престанеш гријешити, па да опет паднеш у гријех, те да Бога наљутиш . . .

2. Шта треба да је помијешано с исповиједањем.

Дружина с којом ће се јавити грјешник на овом духовном суду, јесте смиреност. Ова смиреност учиниће да откријеш све учињене гријехове, без икаква изговора;

без да кажеш на другога узрок својих гријехова; без да бјежиш од онога, који те исповиједа, настављајући те да признаш своје зло. Има ћеш неучињену жељу да се налијечиш — као они болесници, који траже научна лекара, да их налијечи, али у ствари мисле, да ће им горе бити, него што ће се користити!

Не знам, какво је добро теби, те пробирати неучна свештеника, да се исповиједаш пред њим; али то поуздано с тога чиниш, јер мислиш, де ћеш простије боље привољети твојим изговорима, које му наносиш, мислећи да себи користиш; те замишљаш, како си онога преварио, тако да ћеш преварити и онога, који познаје срца — Бога.? Говорим ти: никако! никако!!

3. Шта треба да буде пошље исповиједања.

Упамти шта си дужан чинити по исповиједању пред Богом, пред ближњим твојим а пред собом самим! Пред Богом дужност ти је, да си смјеран и понизним срцем да му благодариш, како би му угодио, да те прими у своје друштво и одбаци оно одрицање вјечне смрти, коју је имао гријех твој. Тада му се ближе обрати, закуни му се обећањем и проси у њега помоћ, да ти немоћ ојача против сваке напасти.

Пред ближњим својим види, ако му нијеси оно повратио; што си дужан да му даш, што је било од имања, или од поштовања, или од славе, сврши све одмах — ако се нијеси одужио; јер ако се закаснио, због тога си учинио други гријех.

Најпошље пред тобом самим, — буди уређен, да би храбро вршио покајање прилежнијем молитвама и моленьем . . . Пошље размишљај с каквим посредовањем можеш учинити, да ти се више гријех не поврати.

Ова су посредовања тројака и она држе тврдо службу, ако се с њима добро управља. 1. молитва, 2. удаљавање и чување од узрока и 3. примање св. тајне с поштовањем.

Осим тога свагда јутром и у вече — с чистим срцем, да молиш слатког Христа и најчистију матер његову, да те сачувају, да опет не паднеш у гријех; и да те обдаре, да чврсто стојиш у добру, да не паднеш у напаст.

Више снега молим те, да опет не учиниш онога гријеха, кога си шћео учинити, а нијеси га учинио! И не говори себи самоме:

„Грјешићу како хоћу и опет ћу се исповиједати!“

Тако многи безумни говоре, јер ништа Богу не може неугодније бити и ништа горе не може увриједити твоје спасење, од овога, кад би имао такву намјеру.

Разуми добро ти који аборши тако, јер што горе гријехова чиниш, теже ти се спасти, а тако помишљање свагда омрази жељу. Божија помагања на свагда умањиће се, силе ђавоље више ће порасти. А, ако Бог ради великога свога доброчинства — због два — три гријеха не одвраћа се од тебе, као што говори у св. писму, — ако ли паднеш у више гријехове тешко си теби! Бог није с тобом!

Молитва.

О, Господару мој! Судијо живота и смрти, у чијим је рукама моје дисање и свијех твојих створења! Теби јединоме згријеших и Теби — као своме господару шћах да искажем безаконья моја и истинитим покајањем да благоугодим Теби;

но шљепоћа гријехова не остави ме да познам теготу њихову, па да одступим од њих, него чиним по цијели дан гријех за гријехом. Очи су ми заслијепиле у гријеху и њима не могу виђети у савјести покајања, нити могу кукати, ни плакати, да би довољно учинио болесно срце са добрим исповједањем, како би задобио опроштење . . . Па шта? Ако и нијесам достојан примити достојно св. тајну, но Ти, који си пожелио да пребиваш у кући Митаревој; Ти, који си пролио сузе ради моје несреће; Ти, који си опрао гријехе својом најсветијом крвљу, ти ми дај истинито понижење и тугу срца мога, да измијеним живот; дај ми истинито опроштење, да бјежим од свијех искушења ловаца. Окрени се мени и ја ћу се повратити Теби. Лијечи ме и излијечићу се. Сачувај ме и биће сачуван. Овај — пред твојим очима несретник, неће више противити се твоме доброчинству. Ова бездна зала позива ону бездну доброте и надам се, да неће бити посрамљено. . . Но, када се замоче и потопе гријехови моји у црвеном мору св. исповједања и и љековитој бањи најчистије крви Твоје, надам се, да ће сви ђаволи бити побјеђени, а ја ћу се радовати с Тобом у обећаној рајској земљи . . .

Заиста!!

Невесиње, на Херцеговини 1895.

Говор у цркви томинској 21. маја 1896.

„Ниѣ жи да ни кѣдѣтѣ ѹкалитиса, токмо ѡ христѣ господа нашегѡ Іисѹса Христа ѥмжи миѣ мѣръ распѧта и ѧзъ мѣръ.“

(Гал. 6. гл., 14. ст.)

Побожни народе!

Како сваке године, тако ево и ове, дужност ми налаже, да ти се јавим као свештеник и пастир твој, — те да ти проговорим о данашњем светитељу св. цару Константину и о његовој матери светој и благочестивој Јелени.

До 1892. године ова наша црква славила је као свој патрон „Покрижак“, који по народном предању спада у први четвртак по Спасову дану, те како је то чувен дан у простом српском народу свугдје, па како у нашим православним књигама нема никаквих извора и значаја о Покришку, него обично по покретном празнику „Васкресенија“, у први четвртак по Спасову дану, — може се да догоди једне године један светитељ, а друге године опет други, у који се дан по правилима наше свете православне цркве, могу сваки пољски и други послови да обављавају, и како Покрижак нема никаквог законитог значења у православној цркви, тијем сам узроком писао у Сарајево Високопречасној АЕМ. Конзисторији, да у будуће мјесто Покришка наша црква слави св. цара Константина и Јелену, јер у цијелом котару Санског Моста ни једна црква није данашњем светитељу посвећена.

Високо пречасна АЕМ. Конзисорија својим актом и благословом од 18. јуна 1892., бр. 1084, дала је дозволу и благослов, да се Покрижак изостави, а слава црквена да буде св. цар Константин и Јелена, о којима ћу ти светитељима данас говорити, само те молим, да ме пажљиво саслушаш.

Три вијека, т. ј. 300 година, незнабожачки цареви, великодостојници и силници гонили су Христјане, убијали, на натрама спаљивали, звјеровима дивљим бацали их и у робију одводили, међу којима је био и св. Јован Богослов.

Император Трајан заповједио је 107. год. послије Христа, те су св. Игњатију Богоносца довели у амфитеатар, гдје су га дивљи звјерови растргли.

Многи свети оци и црквени учитељи у току кроз 300 година погинули су за вјеру Христову.

Пошљедње и страшно убијање Хришћана било је за вријеме владе цара Диоклецијана. За вријеме његове владавине изгинуло је хиљадама Хришћана.

У почетку IV. вијека јавила се Хришћанима свјетлост боље среће и будућности. Та свјетлост за Хришћане био је данашњи светитељ цар Константин.

Цар Константин рођен је 16. фебруара 274. послије Христа у Нишу у данашњој краљевини Србији, од оца Констанција Клора и матере Јелене. Константин је васпитан и војништву научен у двору цара Диоклецијана, а његова мати благочестива Јелена усађивала му је у млађаном срцу науку хришћанску, а он је у двору цара Диоклецијана увидио, како Хришћани гину и страдају, а све због тврде вјере у Бога и Исуса Христа, што и самога њега привуче, те му све више и више омиљаваше наука Исуса Христа.

По смрти његовог оца Констанција Клора, он буде постављен од цара Диоклецијана за назалника цесара за Шпанију, Галију и Британију.

Цар Диоклецијан одрече се царског престола, те се поврати у своју домовину у Далмацију, а одма настадоше немири у римском пространом царству. Од четири управљача постаде их шест, а међусобне борбе продужаваху се све дотлен, док Константин Велики није све своје противнике побиједио и уредсредио државну власт 324. год.

Цар Константин сакупи велику војску, те се најприје пусти у битку, те побједи Максентија у Риму 312. год. Константину, који је био први по достојанству власти, тешко је било гледати Римљане у оној стези под Максентијем, па када се крену са војском против њега, Константин је у молитви споменуо Бога истинитога и Спаситеља свијех Исуса Христа.

Историја казује, да се је у вријеме војне Константинове са Максентијем јавило на небу изображење „крста“, са натписом: „Овим ћеш побиједити“.

Цар Константин у три маха удари на непријатељску војску и разбивши је, отвори себи пут у Италију, а Максентије са својом војском крене у бјегство, те направи чамце, да пријеђе преко ријеке Тибра. Конопци, који су чамце спојивали, потргају се, те се Максентије са многом својом војском потопи. Ту се извршише оне пророчке ријечи: „Отрезнуше у дубокој води као олово“ (Изл. гл. 15., ст. 10.)

Кад је цар Константин свечано ушао у Рим, пред њега су изашли чланови сената, сви Римљани, жене и дјеца, а на лицу видила им се радост и весеље, те су сви весело поздравили Константина као избавитеља и добротвора свога. Одмах послије побједе над Максентијем, цар Константин у својој војсци зеваде место пређашњег сребреног орла знак „крста“. То је одушевљавало Хришћане, којих је било много у његовој војски, те су му много помагали, да одржи побједу у свакој битци.

Цар Константин заповиједи Римљанима, да начине слику његову са знаком спасоносног страдања у руци. Кад Римљани подигоше на сред Рима споменик и слику Константину, како држи „часни крст“ у десној руци, онда им заповиједи, да се на дну споменика изреже овај натпис:

„Овим спасоносним знаком, који је истински доказ неустрашљивости, ја сам спасао и ослободио ваш град од тирјана, који га је гњавио и повративши слободу вашем граду, повратио сам сенату и народу пређашњи сјај и вриједност“.[1])

Кар Константин у почетку 313. год. изда у Милану у Италији „Едикат“ (указ), у ком је стајало, ко год жели, може слободно пријећи у спасоносну вјеру хришћанску и да се опет поврате Хришћанима сва за вријеме страдања отета имања.

Цару Константину била је и то срећа та, што је његов зет Ликиније био у оно вријеме чувени војсковођа, те док је Константин водио војену битку са Максентијем, на истоку заподјела се битка између Максимина и Ликинија. Максимин уздао се у демоне, који су за њега били богови, и у оклопнике. Кад се ударише двије војске, Максимину не поможе божија помоћ, него поможе Ликинију. те он одржи побједу. Ликиније побједио је и Галерија, који је управљао Балканским полуострвом.

Није прошло дуго времена, а Константин се узвиси као цар цијеле римске простране ца-

[1]) Овај натпис био је на латинском језику написан, а на српском тако гласи.

ревине. Ликинију, који је био незнабожац, не би право, да Константин заузима прво мјесто, а заборави на доброчинства Константинова, који му је дао своју сестру Костанцију за жену и уступио му као зету скоро половину царства и дао му је право, да може имати власт у свему царству као и он.

Свему овоме радио је Ликинije на супрот, те се завади с Константином и спреми војску. Битка буде 8. октобра 314. год. и Ликинијева војска буде потучена код Цибалаза близу Винковаца, у Славонији данашњој, те мораде да уступи Константину крајеве: Илирију, Панонију и Грчку, а остану њему у власти неколика предјела у Азији.

Ликинije у Азији почне прогонити и убијати Хришћане у свом подручју и цркве рушити и затварати. Његов поступак није био по вољи Константину, те ушљед тога заметне се нов бој.

Константин окружен Хришћанима и праћен молитвама хришћанских свештеника, пође на бојиште под знаком крста, који му је као побједоносни још у борби против Максентија са неба показан.

Ликинije пође у друштву са незнабожачким жречевима и врачарима, који су му прорицали, да ће Константина побиједити, но Ликинije буде 18. септембра 324. год. код Једренета са својем потучен и у Солуну убијен, те тако Константин постане самодржац простране царевине римске.

Док је цар Константин водио рат са непријатељима, његова мати, благочестива Јелена, која је вјеру Христову поштовала, знала је, да је у крсту већа моћ, него ли у царском скиптру, запламти благом жељом, да пронађе часни крст, на коме је Спаситељ Исус Христос разапет био и умр'о. Она остави царске дворе и у 80. години свога живота упути се у Јерусалим, гдје се поклони светим мјестима.

Да би дознала тајну, гдје се крст налази, царица Јелена, по савјету патријарха Макарија, скупи најстарије Јевреје и питала их је, гдје су распињатељи Бого-човјека сакрили крст његов?

Старци принуђени пријетњама, укажу на неког старог Јуду, који је знао мјесто, гдје се налази крст Христов.

Стари Јуда дубоко је тајио и није хтио да каже, те једва, послије шестодневног пребивања у тамници, каже мјесто, гдје се налази крст, на коме је Христос распет био и умр'о.

Када су кроз земљу испод незнабожачке цркве дошли до мјеста, гдје се налази крст, нађу заједно три једнолика крста, али нијесу знали, који је крст Христов?[1])

(Свршиће се.)

[1]) Са Исусом Христом била су разапета и два разбојника: Дисмас и Гезмас, те су то њихови крстови били. Дисмас је био на десној страни и говорио је Христу: „Ако си сам божија помоћ и мени и себи!“ Гезма с лијеве стране говорио је: Помени мя Господи егда пріидеши ко цар-ствіій тві. А Христос му је одговорио: Днгъ гъ мное кб-дніи къ рн.

Прослава при освештању ново-сграђене српске цркве храма св. Сава у Билећу 8. септембра 1896.

У овој вароши није постојало прије цркве, ђе би се вјерни имали сакупити и свом милом створитељу — Богу помолити за своје тјелесно здравље и душевно спасење, него су мјештани ишли 1. сат хода у Подосоје „св. Великом: Георгија“ и свом милом оцу небесном своје топле молитве шиљати.

Године 1878. кад је сретно Аустро-угарска влада заузела своју управу над нашом милом отачбином, под којом владом сви уживамо равноправност и религиозну слободу, која нам указа слободу, да можемо своје хришћанске св. дужности вршити, своје св. храмове подизати и сву равноправност уживати, под којом је владом сваки Босанац и Херцеговац сретан, која нам наше највише светиње штити и брани, и наше св. храмове подиже, материјално потпомаже и богато снадбјева.

Године 1879. овђе бивши војнички заповједник г. мајор пл. Кос, вивђевши да у овом

мјесту нема цркве, ће би се вјерни могли састати и Богу се молити, из милосрђа са својим војништвом начини једну малу црквицу у средини вароши, која је дуга 3 широка $2^1/_2$ и висока 2 метра, која је била предана народу, у којој се неколико пута служило све до године 1881. Исте године бивши митрополит Игњатије дође у Билеће и црквица се преда од стране слав. котарског уреда, српско-православној црквеној општини коју исти и установи, и благоизволе послати освештани св. Антимис и свој св. Архијерејски благослов, да се може слободно у истој црквини св. Божија литургија вршити, као што је и вршено од 15./7. 1881. до 1./9. 1896. године.

Пошто ова општина и народ доби слободу под сретном и правдољубивом владом аустро-угарске монархије, да је слободан подизати своје св. храмове, узела је за мисао, како би с временом и већи храм подигла у овој вароши. Године 1883. благоизволеља је Његова преузвишеност заједнички министар В. пл. Калај својом високом посјетом и ову варош посјетити и милостиво даровати овом св. храму свету од 500 фор. а. вр. Пошто ова општина имаде готових 500 ф. од првог ктитора и приложника Његове Преузвишености, онда имаде још већу вољу бринути се да гради нови дом Божији. Општина ријеши са народом, да се има подићи нови дом Божији у овој вароши, узевши згодно мјесто више главне цесте, која води у Требиње, закључи да се темељ освјешта на дан „св. Великом. Георгија“ 23./4. године 1887., која са молбом позва Њ. Впр. АЕ. и митр. г. Игњатија, да би благоизволио доћи освјештати темељ новој цркви. На пети позив радо се одазва Њ. Впр. г. Игњатије који благоизволе послати дозволу са својим св. архијерејским благословом, опуномоћивши Високопреч. игумана Јевстатија Гаћиновића и под писатог, уз судјеловање осталог свештенства, да се свечано освјешта темељ ново именованој цркви, и тако на дан „св. Великом. Георгија“ била је свечана св. литургија Божија у малој црквици, коју су одслужила двојица свештеника, два опуномоћеника архијерејска. Пошље св. литургије Божије, кренула је свечана литија од мале цркве и мјеста, ће ће се нови дом Божији у славу свемогућег Бога, а у здравље Њ. Л. Величанства Нашег премилостивог Цара и Господара Фр. Ј. I. подићи, уз многобројни народ. Са чиновништвом котарског уреда и свима чланицима војничким већим и нижим и гг. официрима, одпочето је освјештање темеља и крајеугловног камена, у коме је надубљена била једна мала рупица, ће је метнута споменица, под којим је владаром дјело одпочето, под којим митрополитом, општинарима и чинодјејствујућим свештенством, ц. кр. чиновништвом обојега реда са подписима. Уз исту споменицу метнуто је новаца по 1 комад, као: 1 дукат, 1 фор., 1 плета, 1 грош, 1 патакум, 1 солад и т. д. Пошље свршеног св. обреда, подписати говорио је бесједу о значају цркве.

Црква је дугачка олтаром 26, широка 9, а висока 9. м. Истаје озидана од тврдог каменог материјала по плану од вис. зем. владе, а покривена је циглом (купом). Звоник је остао обични са 1. звоном, изнутра је израђено приличито, али још у истој цркви нема св. икона, пјевница, столова и т. д. а са осталим утварима снабдјевена је врло добро и то све од наше милостиве даровательке вис. зем. владе.

Пошто се иста црква изнутра довршила год. 1895. то ове године побринула се срп.-прав. црквена општина, да се иста освешта. Прва је дужност била изјавити своју жељу и намјеру Њ. Впр. АЕ. и Митрополиту херцег. захумском нашем опште љубљеном архипастиру г. Серафиму, да би благоизволело доћи освештати исту св. храм, на које се Њ. Впр. АЕ. и Митрополит радо одазва, одредивши нам дан свог доласка ради освештања нове цркве.

Пошто је наша црквена општина добила такву наредбу од свог црквеног поглавице, одмах се почела бринути за дочек Његов као и за осталу другу позвату Господу. (Једина срп.-прав. црквено-школска дична општина Бањалучка, благоизволеља је писмено изјавити своју срдачну честитку и послати 10 фор. Ей вала ти дична српска општино. Творац ти небески помого и Ваше дјело потпомого и наградио у сваком добром подузећу!)

Дан доласка 6. септембар опште заслужног архипастира весело се чекао, да види народ свог милог и љубљеног архипастира. Његг. Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит госп. Серафим кренуо је из своје резиденције 5. септембра са

својим тајником и ђаконом г. Стеваном Правицом, те су стигли на конак у Дабарско поље код преч. пароха Јована Ивановића, и сјутра дан наставили пут у Билеће. На Плану су код трг. г. Влада Злоковића, од дуљег пута одпочинули. Пред њих су изашли из Плано, Високопречасни г. игуман Јевстатије Гаћиновић, подписати и преч. парох г. Марко Кисић, Симеон Борковић, јеромонах Манастира Добрићева. Са ону страну Мокрог дола, изашао је председник срп.-прав. црквене општине г. Владимир Мерћеп и подпредседник г. П. Попара и перовођа Богољуб Глишић. На Бијелу Рудину код Гробница, дочекао Га је котарски предстојник г. Адамовић, са градоначалником г. Мухарем ef. Адићем, па се даље наставио пут. Више Пријевора дочекала су митрополита два сердара, гг. Томо Томашевић и Јевто Вртикапа на коњма са још 4 пандура. Кад смо били у поље Билећко, зазвонила су звона на обје цркве, варош је била сва окићена српским тробојницама као и обје цркве. Силни се народ окупио, да се једва могло проћи кроз варош. Њег. Високопреосвештенство са свом пратњом дошло је пред нову цркву, ђе су га дочекали свештеници на вратима црквеним обучени у свештене одежде са св. Еванђелијем и крстом. Пошто је Митрополит целивао св. Еванђеље, уљегао је у цркву, иконе пељивао, прегледао цркву, а преч. парох Миро Вујовић изговорио кратку јектенију. Пошље одпуста, подписати испред двери поздравио је Њег. Високопреосвештенство г. Серафима са подужим говором. Пошље говора благоизволело је Њег. Високопреосвештенство благословити присутне, на што се одпојало „Исполајети деспота". Тад је многобројни народ са свију страна приступао св. десници и примио благослов. Из цркве пошло је Њ. Вис. са свом пратњом у стан котарског предстојника г. Адамовића, ђе му је општина и нашла за најеходније мјесто, а велика доброта била је и нашег доброг и ваљаног Предстојника г. Адамовића, те је био добар дати свој сам стан на расположење општини.

Сутра дан у суботу 7. септ. благоизволело је Њ. Вис. ствари за освештање приредити и остали распоред учинити. Исти дан посјетило је Његово Високопреосвештенство котарски уред, као и у логору војничког заповједника г. Генерала, који је посјету одвратио, тако је још неколико кућа Његово Високопреосвештенство посјетило. У суботу вечер у 7 сати зазвони звоно на вечерњу; било је свеноћно бденије. У јутру у недељу у 7 сати свештенство се окупило и обукло свештене одежде, те су чекали свог милог архипастира, који у своме архијерејском орнату изађе пред свештенство, и литија најсвечаније крену у малу цркву по св. моштн, ђе су биле у вечер остављене на св. трапези. Архијереј прими св. моштн на своју главу архијерејску, одакле опет литија пође у нову цркву, уз пратњу многобројног народа. Пошље свршеног св. обреда, одпочеље архијерејска св. служба божија, коју је служило са Њег. Високопреосвештенством 8 свештеникан ђакон, и то су: Високопречасни игуман г. Јевстатије Гаћиновић, преч. г. прота Петар Поповић, парох и надзиратељ, преч. парох г. Марко Кисић, г. Симеон Борковић, Христифор Крстовић, преч. парох Јован Ивковић и тајник митрополитски г. Стеван Правица. Пошље св. еванђелија, поучило је Његово Високопреосвештенство присутни народ красном и дугом бесједом, да су слушаоци сузе пуштали од милине.

Освештање са Божественом св. литургијом трајало је до 12 сати. По свршетку св. службе Божије, није се могло одморити Његово Високопреосвештенство од многог народа, који се трпаше један преко другога, који ће прије пељивати часни св. крст и св. архијерејску десницу, да га св. водом пошкропи и благослови.

Народа је било преко 4000 душа, и то највише из котара билећког. Дичио црквено пјевачко друштво „Соко" својим умилним гласом на св. служби је одговарало. Друштво је са својим дичним предсједником г. Томом Черовићем под својом заставом дошло у суботу вечер. Мора се најусрдније захвалити и благодарити дичном црквеном пјевачком друштву требињском „Соко", које је увеличало нашу црквену свечаност. Живила требињска Србадија! Из столачког котара било је неколико душа са преч. парохом г. Алексом Петровићем, као и из Невесиња и Гацка.

У 1 сат пошље подне, скинуло је Његово Високопреосвештенство са себе архијерејску одјећу и сјело за приготовљени обед, који је био на црквеној -ливади под нарочитим ладником направљеним. За обед су сјели сви чиновници,

свештеници, г. г. чиновници, официри, пјевачко друштво „Соко“ страни гости и сви одлични преко 300 особа.

При обједу, подигло је Његово Високопреосвештенство чашу у здравље Његовог Апостолског Величанства нашег прејасног владара цара и Господара Франц Ј. I., истакнувши многа добročинства и високе милости, које је Он на сав народ свијех земаља излио и излијева, нагласивши даље, да је и данашња радост народна јасан доказ царске милости, коју је Он у владалачкој бризи срп-прав народу и у овоме крају учинио, јер је и ова црква помоћу Његове владе подигнута, на које је црквено пјевачко друштво „Соко“ одпјевало царску химну, са многаја љета. Затим је котарски предстојник г. Адамовић, наздравио Његовом Високопреосвештенству и у једне захвалио му се на подигнутој здравици Часни госп. Стеван Правица, тајник и ђакон, наздравио вис. зем. влади и свима њезиним органима. Предсједник срп-прав. црквене општине г. В. Мерђеџ, подигао је здравицу Његовом Високопреосвештенству а у једно напоминући и Његовом Апостолском Величанству нашем премилостивом цару и Господару Фр. Ј. I. вис. зем. влади, народу и свима приложницима новоподигнуте цркве израз благодарности.

Здравица је више било, обично као и при другим свечаностима. При осветљењу пуцали су са новог града топови, а пред црквом ојничка парада из пушака пуцала у три пута.

За трпезом се сиђело до 4. сата послије подне, и онда су се сви разишли весело сваки на своју страну. У 5 сати била је вечерња, на коју је благоизволело доћи и Његово Високопреосвештенство. Послије изласка из цркве са вечерње, бавило се Његово Високопреосвештенство са народом све до мрака, поучавајући их у својој прађедовској вјери и лијепој народности српској. Тај дан прихода је имала црква 400. фор. Сутра дан т. ј. 9. септ. Његово Високопреосвештенство поздравило се са општином и народом, те наставило пут у ман. Добрићево на конак; а 10. истог мјесеца одпутовао је сретно из ман. Добрићева у Требиње.

У Билећу, мјесеца децембра 1896. године.

Надзиратељ протопрезвитер:

Ђорђе Перишовић,
свештеник

Бесједа на Видов-дан,

коју је говорио при ђачкој пракси у рељевској богословији 1891. † **поп Лука Каран-Карановић.**

„Сину мила од Једрена града,
А загрмје на сред Цариграда.
Гром удари у поље Косово
И разори Немањића царство.
Српска нар. пјесма.

Племенити роде српски!

Ево се данас навршн равнијех пет стотина и двије године, како се разлијеже ова пјесма широм цијелога Српства; ево данас, велим, навршн се пуних пет вијекова и нешто више, како народ српски прослављ овај дужни и врло значајни дан, јер он нам збриса нашег пошљедњег цара Лазара и најбоље српске јунаке, за тијем нам уништи и саму нашу царевину.

Данашњим даном почео се непријатељ српског имена и часног крста ширити по српској земљи. Од данашњег дана почео је народ српски цвилити у оковима и то све до прије неколико година.

Заиста нема, племенити роде српски, такове свијетковине у народу српском, која би могла душу српску — душу племенну из дубине њезине потрести, као ова тужна свијетковина, као овај Видов-дан.

Зар се теби, роде српски, не узрује крвца сваког часа, кад се сјетиш Косова и битке косовске? Зар не планеш гњевом и жаром родољубља? О заиста је тако. А да је тако, то се освједочавам отуд, што вас данас видим узбуђена срца, у грозничавом стању, успламтјелог жара на лицу и запојене осветничким гњевом. Тако данас сваки прави Србин изгледа! Тако сам и ја данас потрешен!

Да вам, племенита Србадијо, редам јаде, да вам бројим туге, да вам говорим о мукама и патњама, што снађоше мили народ српски кроз

ово пет стотина година, мислим, да би сувишно било, дочим то већ свако од вас зна.

Па, пропуштајући то редање и прве дане из минулог живота српског, прелазим сво на то, да вам што год прозборим о некадашњој слави српској, о цару Душану и његовом сину Урошу, па да вам послије што опширније прозборим о овоме тужноме Видов-дану и ономе часу, кад су два цара међан дијелила на бојном пољу са бритким сабљама.

Сигурно сте сваки од вас слушали гусле и српског пјевача и његове пјесме китњасте, па слушајући њих, слушалиште и стање српског и милог народа, јер у њима је изведено све, што сваки Србин треба да зна о својој прошлости, т. ј. о старом вакту и земану.

Те је пјесме српски ум казивао, а српска уста у склад доводила, а језик и грло српско пјевало.

То је прешло с ока на сина, са старијега на млађе, те се и данас продужава, па ће се продуживати док је Србина и српског имена.

Од прилике прије 600 година српска је држава била највећа и најбогатија, јер тада је у њој царевао наш српски цар Душан или Стеван, о коме сте ви слушали, мили моји, у пјесмама. Он је тако био силан, да је коњу био на Цариград, да га освоји, али на жалост цијеле српске државе, он умрије на путу, а војска се врати натраг у Србију.

На његово мјесто дође Урош, млађи син његов, али како он бијаше још дијете, то је Душан био препоручио и заклео, да државом управља мјесто Уроша краљ Вукашин, крштени кум Урошев, и то за 7 година, а 8. године да преда царство Урошу. О томе нам вели једна наша пјесма, како је Душан молио Вукашина:

Царуј куме за седам година,
Осме подај мојему Урошу.

Али забадава, браћо, проклети Вукашин није хтио испунити молбу свога на умору кума, него стане сам владати, па шта више он убије Уроша у лову, и наша света православна црква прими Уроша као светитеља.

Послије тога и Вукашина убије његов слуга, и теко се обистини она наша лијепа пословица: „Убица убијен буде“.

Чак Вукашина дође на паревину наш честити Лазо или кнез Лазар, који се осим Милицом, мјезимицом силнога старине Југа Богдана милом секом девет Југовића, јер Милица „бјеше Лази сужења“.

Држава српска за његове владе опет бјеше славна, али не, браће, за дуго, јер проклети непријатељ не могаше гледати, да сија крст под мјесецом, те због тога турски цар Мурат окупи грдну војску, а како књига вели, било је 300.000 војника, те се крене на Србију, утабори се на Косову крај Ситнице и позове кнеза Лазара да му на међан изађе, а ево како га је позвао:

Царе Лазо од Србије главе!
Нит је било, нити може бити:
Једна земља, а два господара,
Једна рођа, два арача дође.
Вође шаља врач од немиља
Шаља врач од седам година
И кључеве од свијех градова
Ако ли ми то послати не ћеш,
А ти хајде на поље Косово,
Да сабљама царство дијелимо.

Кад је то Лазар чуо, договори се са својијем војводама и крене се на Косово са 100.000 војника и ту се он утабори поред цара Мурата. У исто доба, на несрећу нашу, завади се Милош Обилић и Вук Бранковић. Вук је завидио Милошу, што је он био бољи јунак и што су га се непријатељи више бојали.

Ту неслогу потпали несретна жена Вукова, јер она назва Милоша Кобилићем.

Кад је чуо Милош, што му је рекла Вуковица, он плане као огањ живи, позове Вука на међан, па га избаци на седла, али га не хтједе погубити, него му поклони живот. Вук да би се за ово осветио, оде цару Лази и оклеже Милоша, говорећи, да ће Милош издати српску војску Мурату.

Ова вијест потресе Лазара из дна душе, те када је било таман у очи Видов-дана, Лазар скупи све своје војводе у свој шатор на славу, јер Лазо је славио пророка Амоса, као своје крсно име, а тај Амос пада сваке године управо на данашњи дан. Тако пред свом господом устане наш свијетли цар Лазо и прекори Милоша, говорећи:

Здрав Милоше, вјеро и невјеро!
Прва вјеро, потопа невјеро
Сутра ћеш ме издат' на Косову.

Те ријечи прожегу Милоша као стријеле, те он скочи на ноге и повиче цару иза софе:

Фала тебе на твојој здравици,
На здравици и на дару твоме,
Ал' не фала на твојој бесједи,
Јер невјера никад био н'јесам,
Нит' сам био, нит' ћу када бити.
Невјера ти до кољена сједи,
Испод скута није лијепо вино.
С утра јесте лијеп видов данак,
Видићемо у пољу Косову,
Ко је вјера, а ко је невјера.
Ал' тако ми Бога великога,
Ја ћу отић' у турске таборе,
Расковаћу турске џар Мурата
И стаћу му ногом под гр'оце.

За тијем он изађе из шатора, остави румено вино и царску ђаконију, па се крену кући. Кад то видјеше његови побратими Милан и Иван, крену се и они за њим, јер им жао бјеше у невољи оставити друга. Те ноћи није Милан ни око трепнуо, него се спремао на бој и жељно изгледао на румену зору и бијели данак, који носаше Србљу прни дар — 500-годишње ропство.

Пред саму зору Милош се опрости са својом љубом и нејаким синчићем, па кад већ и зора пуче и дан забијели, он се крене са својијем друговима право Мурату под шатор, те замоли стражу турску, да га пусти цару. Кад је Милош ушао унутра, султан му пружи своју ногу, да га ђаур у њу пољуби. Милош се сажже као да ће је пољубити, па истрже нож и распори цара.

Галама се учини у шатору, али он срећно измаче из те галаме, те појаше коња и крене се са Милином и Иваном. Сва тројица су сјекли немилице турску војску, крчећи себи пут, али ко ће одољети големој сили? Турска војска погуби Милана, за тијем и Ивана, а под Милошем се коњ строшпта, те га Турци одведоше жива Мурату под шатор.

Милош паде, али му оста вјечан спомен у роду српскоме. Он испуни задату ријеч и погуби 12.000 војника.

Међу тијем био је дан већ у велико, и тада се ударише војске српска и турска, те се гонише пуних 5 сати, а такав је страх био, да сами Турци веле, да су анђели на небу од страха трептали. Ту се многа мајка у црно зави за својијем сином, многа сеја болно и тужно јаукну за својијем братом, а многа љуба просу грозне сузе од очију. Ту се није нико пазио нити се је штедио. Ту је Србин Турчину, а Турчин Србину врело гвожђе у груд ударао. То је било жалосно гледати. То је био страх, каквога је свијет ријетко упамтио.

У почетку боја, српска је војска турску 2—3 пута назад потиснула, али Турцима опет добра срећа дође, јер им је прискочила помоћ са стране. Баш у оном најтежем часу, кад су Срби највише помоћи требали, одбјеже Вук Бранковић турском цару се 12.000 војске, браћо моја, љутог оклопника. Он сам учини оно, што је на Милоша лагао, он сломи Србима крило, прн му образ и овога и онога свијета! Због Вукове издаје Турци охрабрени ударе на Србе жестоком силом и почну их вијати. На крвавом пољу Косову надбију српску војску, ухвате жива Лазара и одведу га под шатор Мурату.

Кад видје Лазо своја зета, шта је учинио, проли сузе од тешкога јада, а Милош погледавши, шта ради цар, узвикне болно: Ко је царе сад вјера, а ко ли невјера? Лазар пружи Милошу у наручје, загрли га својом изнемоглом десницом и ороси старачким сузама, па га благослови, а прокуне Бранковића; међу тим Мурат нареди те Турци погубе и Лазара и Милоша, а по том и он сам пдане од ране што му је задала Милошева рука. Милошево тјело закопато је на Косову; тамо је и сад, а Лазар почива у Фрушкој гори у манастиру Раванници.

Чим су Турци цара Лазу ухватили, одмах су Срби малаксали, а Турци почели отимати маха. Тако први је погинуо Југ Богдан са својијех девет милијех синова, девет Југовића, јер нехтјевши синови оставити свога старога оца, нехтједе брат издати брата, него се угледаше једно на другога, угледаше па изгинуше. Кад се свршила ова бојна сјеча, да ти је било брате погледати Косово, видио би такав страх и ужас, од кога се крв у жилама леди, јер би видио дуго и широке поље, а по њему крваве ријеке, а Ситница мутна и крвава, па вала коње и јунаке, свуд се крв пуши, искршена копља, испребијане сабље и ангари, поломљени перни буздовани, лежали су на читаве гомиле, а јаук рањеника преламао је њемју тишину. Видио би

Србе брате, гробницу српске царевине, видио би коштурницу силовите Турадије.

Ето брате како се свршн косовска битка, ето због чега наше царство паде. Клета мржња, црна завист и паклена издаја, сруши српску земљу. Видите ли браћо како Србин умије мријети кад треба да брани своје српско свето име, своју вјеру и златну слободу.

Па запитајмо се са сузним очима, гдје је наш честити Лазо? Гдје ли сиједи старина Богдан,? Гдје ли Милош, Милан и Иван. Гдје ли други по избор лавови српски? Сви су остали браћо на Косову мртви лежећи, а душе су им се преселиле тамо на онај љепши свијет, на свијет вјечите славе и сјаја, у коме нема вјечите клете мржње и паклене нелоге; сви су тамо примили вијенац мученички, а цар Лазо сад царује у сред блаженства, у дворовима Бога свесилнога.

Кад су ови борци и штит српске државе пали на бојном пољу, непријатељи су се клети одмах кренули да пустоше српске земље, да сраме српске жене и дјевојке и да српску дјецу, ту невину сирочад, касапе. Могли су то чинити неко вријеме док неподрастоше нејаки соколићи српске земље, а кад се ови дочепаше снаге и и крила, скочише на обрану своје земље, одметнуше се горе у хајдуке, па почеше заустављати крвног душманина, да не чини својих звјерских недјела. Знали су вриједни Срби опет чувати своје српско име, вјеру, част и поштење, знали су они штитити аманет, ког су им предали косовски јунаци.

Угледајмо се, мили роде, на те старе лавове српске, па бранимо и ми оно, зашто су они гинули и што су нама у аманет предали. Бранимо мило име српско, св. вјеру, станимо на међан свакоме, ко нам жели то драгоцјено благо одузети, па покажимо се тиме да смо достојни питомци косовскијех јунака. Да би ово могли учинити, и дужност тако своју испунити, треба да подмладимо и ојачамо наша слабачка крила т. ј. да се старамо да подладак наш запомимо чилом снагом и чистим провијањем Срштвом, у коме нема црне зависти и паклсног издајништва. То се у првом реду иште од тебе српска мајко, јер ти си кадра опет одњегавати у својој колијевци материним грудима и Срштву даровати: Душана. Лазара и Милоша. Чувајмо обичаје нашијех прађедова, јер и они су један дио онога, по чему се познајемо да смо Срби. Многи смо одступили од штокаквијех лијепијех обичаја српскијех, а највише браћо од нашег красног одијела. Гледни србине брате, и српкињо сестро, погледај велим на народ и ношњу, па шта ће те спазити? Грдну накараду — потајног непријатеља — који нам руши српску светињу. Ту (разумјевам браћо ову нову моду која руши кућни темељ и раскопава српско огњиште). Данас ти нема оног дивног српскога одијела, ни на женску ни на мушку, или ако је што и заостало, а оно богме у малом броју.

Ох, чувајте се браћо те клете моде, тако вам српскога имена, и оног млијека којим вас је мајка задоила. Зар ви, ако видите, ког жалоснога Србина, гдје се баши туђих накитом, или ако видите гдјекоју жалосну Српкињу, гдје се китн седлима и самарима, гдје меће неке шешире и котарице на главу са тицом или тичијим крилима, или око им видете мрежу на лицу или оклопима утегнуту, зар велим морате и ви то чинити? О немојте браћо, немојте ако Бога знате, јер заиста такови Срби и Српкиње, нијесу достојне свога дичнога имена, јер они одбацују оно, у чему се српство огледа и познаје. Такове Србе много је и преко рамена погледати, а камо ли поћи њиховим трагом, јер они мјесто да се китс хришћанским врлинама и српскијем светињама, китс се накарадама и различитијем пороцима.

Пошто тебн највише стоји до тога селе и ти српска мајко, то вас преклињем оним што је најсветије на небу и земљи, и свјетујем вас српски и пријатељски, оступите од те модерне ношње, бјежите од бјелила и руменила, јер вам оно једе чисто српско лице, бацајте те мидере и оклопе, јер ти смета развијању тијела, скини с лица мреже и накараде, јер Српкиња си поштена имена и племена, а тога се не стиди никакав прави Србин ни Српкиња, не мећите на врат веза и стега, јер вам нагрђују врат, и у опште што није наше српско, клоните се, јер смо толико огрезли у туђинштини, да кад би устали наши стари из гробова, па погледали своју тужну дјецу, неби могли ни познати да смо каква својат, него би бјежали једни од других.

Завршујући ову своју бесједу, још један пут вас мила крви српска, опомињем, да чувате српско име, свету вјеру, своје обичаје, свој понос српски, па ћемо се тако тек моћи одужити, оном дугу, којим нас је задужило Косово и Видов-дан; на тај ће мо начин моћи у братском загрљају стати на сред Косова па подвикнути: „Стој душманине, још је Србин жив.“ До вас стоји, мили, моји сва будућност српска, и, који нехтио одазвати својој српској дужности, у сваком погледу, нека га сустигне клетва нашега честитог Лазе, која гласи:

„Не имао од срца порода
Рђом као док му је кољена!“

Успеније пресвете Богородице

Ꙋ дивное чꙋдо — источникъ жизни ко гроб҃ъ полагаетсѧ, и мѣстница къ некеси гроб҃ъ кыпѣтъ, веселисѧ Гедсимание Богородичеръ сватый доме. (Стих. на веч. праз. гл. 1.)

После дана пуних плача
Кад се Господ за нас мучи,
Добровољно Крст претрпље
Испи горку чашу жучи;

*

Бог Син када Богу Оцу
У рукама Дух предаде,
Богомајка, с апостол'ма
У свети град још остаде:

*

Јерусалим, Јерусалим,
Под кровом их свијем броји,
Ал' их народ презираше
И биједе многе скроји!

*

Но ко може сунцу смести
Да не св'јетли и у тами?
Ко л' учинит' Божјој правди
Пред неправдом да се срами?

*

После славног Васкрсења
У дан свети педесети,
А трећега часа дана
Свих испуни Бог Дух Свети.

*

Ка' огњени тад језици
Над њима се појавише,
Па на разним језицима
Христу народ поучише!

*

А Богослов свети Јован
Син најљежњи усињени; . . .
Служио је Богомајци
У свој свети дом смирени[1]).

*

А кад Прод цар Агрина
На хришћане диже руке,
И на свете апостоле
Божествене рад' науке.

*

Богомајка с апостол'ма
Међу се се сагласише
И Божије рад' науке
По св'јету се раздјелише.

*

Богомајци бјеше коцком
Ивер-земља одређена,
Што се зове сад Грузија
Да с Њом буде прос'ј'ећена.

*

Али Јој се анђ'о јави,
Да остане на свом мјесту,
Код Јована Богослова,
Љубезнога ријерног Христу.

*

Ивер ће се, рече анђ'о,
Тек доцније прос'ј'етити,
А другу ћеш земљу прије
Походити посветити!“

*

Послушала Богомајка
И ту оста славећ' Бога,

[1]) У истоном дому пребивала је 15 година.

Писац.

Похађајућ' света мјеста
Успомене Сина Свога.

*

Ал' послије неко доба
На острво Кипар крене,
Ђе владика Лазар бјеше,
Жељаху је: људи, жене.

*

Лети лађа Лазарева
Што по свету Дјеву пошла. . .
Лети Морем Средоземним
Да би прије Кипру дошла.

*

Ал' на једном вјетар пухне
Па је другом носи крају,
Лађари се сви стараху
Да је сада задржају.

*

Ал' им снага не помаже
Десница је Бож'ја води,
Егејскијем сињим морем
Све до свете Горе броди!

Молитва.

(Легенда.)

Црна поноћ, небо мутно,
Пахуљице ситне лете;
Вијавица љута вије,
Ко паклене бјесне чете,
Потресају набетрошне,
Као да се с'вјету свете.

На кревету маленоме
Бл'једо младо лице лежи,
Мутна ока, пламна чела;
Сладак санак од њег' бјежи . . .
Дрхће, стрепи, нешто збори,
Ко да крај њег' самрт режи. . . .

У собици трошној малој
Кандионце слабо гори,
Тихо, тужно, жалостиво
Са задњом се зраком бори,
Пред иконом мутна лика
Молитвицу ко да збори.

Пред иконом старац клечи,
Осуле га сједе власи,
Смежурано жуто лице
Старо, смртно доба гласи,
Прекрстио руке двије,
Лете сузе и уздаси. . . .

„О, ти вишњи, добри Оче,
Ти свјетлило правде свете,
Ох, смилуј се с'једој глави:
Спаси, спаси, моје д'јете!
Узми мене стара, с'једа,
Моји данци крају лете! . . .

Ако узмеш млађан живот,
Гдје да склоним трошне кости?
Ко ће тада његовати
Сједу главу у старости?
Спаси, Боже. чедо моје,
Буди силан у милости! . . .

Те је задње рјечи реко,
Рек'о па је уздрхтао —
Бл'једи пламен кандионца
Свјетло, сјајно заблистао;
У собицу трошну малу
Крај болника неко стао.

Одора му од звјездица
Као сјајно сунце сије,
Са љица му блеђанога
Рајски свјетли зрачак бије;
На челу му, као сунце
Трнови се в'јенац вије.

Погледао рајском сласти
У старчево лице бл'једо,
Па за руку болну узе
Сједог старца болно чедо;
Дигнуо га, усправио,
Па га дуго, дуго гледо. . . . .!

Дрхћу груди сједом оцу,
Од радости сузе лете,
Па полети, да пред свеца
У прашину, чело мете:
Да с' нагледа рајске слике,
Да цјелива скуте свете.

Ал' нестаде св'јетлог лица — —
Кандиоце само гори. . . .
Сједи старац чедо грли,
Сарајево, 25./12. 1896.

Срцем му се миље ори. . . .
Пред икону с' чедом стаде,
Па молитву збори, збори . . . .
Јован Ђ. Зорић.

Сједница „Матице Српске".

На св. Саву у 4 сата послије подне бијаше свечана сједница књижевног одјељења „Матице Српске", у којој је прото и привремени ректор карловачке богословије, г. Јован Вучковић, држао бесједу у славу и спомен митрополита дабробосанског, Ђорђа Николајевића.

Лијеп је то обичај, који је од 1869. год. заведен у Матици, да се сваке године о св. Сави држи свечана сједница књижевног одјељења „Матице Српске", на којој се држи спомен ком заслужном мужу. Те су сједнице обично лијепо посјећене, но ове године бјеше нарочито, јер је ове године свијета са стране о св. Сави било толико, као никад досад. Дворница „Матице Српске" бијаше дупком пуна одабраног свијета па и побочне одаје. Особито су женске биле у лијепом броју заступљене.

Сједницу је отворио предсједник „Матице Српске" г. А. Хаџић, који је био украшен кр. српским и књижевно-црногорским орденом о врату. Десно од њега сједио је епископ бачки г. Герман Опанчић, који је такођер присуствовао сједници. За предсједничким столом који бијаше зеленом чојом застрт, сједили су још: потпредсједник „Матице Српске" г. Павле Гостовић, потпредсједник књижевног одјељења др. Стеван Павловић, главни секретар др. Милан Савић и секретар Сава Петровић. Предсједник је у подужем, лијепом говору поздравио присутне, говорио је о значењу „Матице Српске" и данашњег дана и позвао је г. Вучковића да држи свој говор.

Г. прота Јован Вучковић био нам је познат као умни писац и вјешт црквени бесједник; али као академског бесједника до сад га нисмо познавали. Но г. Вучковић је свој задатак извршио изврсно и на опште задовољство. Говорник је говорио и лијепо и вјешто, — садржина бијаше једра, а спољни облик одабран. Саслушан је с великом, особитом пажњом, ма да је говорио више од једног сата. Говорник је умио слушаоце да одржи у запетости до краја. То не бијаше само сухопарно набрајање дата из живота једног заслужног Србина, већ нам је он слику слављеникову изнио у дивној пластици. Уз то је говорник просуо свјетлост и на прилике у којима је слављеник живио и на стање оног народа, у чијој се средини слављеник налазио. Ми ћемо у кратко овдје изнијети главну садржину тог говора.

Увод говора био је удешен према значају дана светосавског и главних тачака радње покојног Ђорђа Николајевића и послије молитвеног, од све публике стојећи саслушаног, усклика светоме Сави, прешао је говорник на цртања рада покојникова у школи, цркви, народу и књижевности.

Цртајући рад његов у школи, којим је покојник прокрчио пут српској школи у Далмацији, и сусједној Херцеговини, задржао се говорник најдуже на истицању вриједности тога почетног учитељског рада Николајевићева. У краћим потезима затим споменуо је даљи рад његов у школи и око школе, а свршетак рада његова за школу у Босни опет је опширније опртао, истакнувши љубав његову спрам српске школе и жртве његове, просвети народној путем школе учињене.

У слици Николајевића као свештеника претавио нам је говорник пароха, проту и владику Николајевића, као правога не само православног, него и српског свештеника, који врло згодно спаја вјерску црквену службу са службом добру народа својега. Лијеп је призор био гледати пароха, дубровачког како утврђује вриле хришћанске у својој парохији, а исто тако лијеп призор је изнесен у слици, у којој је представљен тај парох, како тјеши, храбри и соколи рају из Херцеговине и учи је да „хришћанин" није њено име, него је то име Србин. И остали дијелови

слике свештеника тога краја су; тако н. пр онај, у ком смо гледали тог православног српског свештеника, како се заузима за потребе народа својега послије проглашене уставности, па онај у коме смо видјели, како тражи и налази помоћи удој хришћанској раји српској у Херцеговини, а и онај где са заслужним Ињијфором Дучићем отпочиње акцију у сврху, да Босна и Херцеговина дођу до српских владика. Отпративши Николајевића у Босну, преставио нам га је говорник и ту као правог свештеника, и ако је у то доба пред нама већ старац, али га у то гледасмо, како вољно ради и у невољама се довија.

Најдуже, као што је и требало, заустависо е говорник пажњу нашу на књижевну страну рада Николајевића, те нам је изнио потпуну слику о тој радњи. Објективно је потресао вриједност тог рад, који по природи својој нема данас литерарне вриједности, али је био од неоцјењиве вриједности за оно доба, у ком је Николајевић књижевничко и за прилике, у којима је он на књижевности српској радио. У Далмацији негдашњој, којој је цјесник Сундачић пјевао: „Далмацијо, пустоши словенска, учи Славе како је дријемати и својачност своју његовати“, Николајевић и дружина, са којим се око „Далматинског српског Магазина“ нашао, буди свијест о српском имену и распаљује љубав спрам српског језика. То је јеагра Николајевића књижевног рада, јеагра дивна и много вриједна. Ту јеагру истакао је говорник у многим цитацијама из састављака Николајевићевих, а врхунац томе била је слика књижевника, који у „Магазину“ за 1848. годину њежно и натрено проповиједа народу своју о јединству његову. Говорник је у књижевном раду Николајевићеву нашао такође и један огранак, који ће плода доносити и у најкасније вријеме вјечно. Прикучљање старих писаних споменика из српске прошлости и објављивање истих, то је та грана. А та је и дебела и јака, јер дебела је књига „Српски споменици“, који су изишли под именом попа Павла Кранo-Твртковића, под лажљивим именом свога скупитеља“, као што Николајевић на седам година послије тог издања јавно рече, осим тога, доста је такса рада и у „Магазину“ и у „Босанскохерцеговачком источнику“.

На свршетку говора истакао је говорник сва прија ања, која је Николајевић за рад свој доживио, а и страдања, која је подиво, па дотазавши се и приговора, који су против њега подизани, одбранио га је са св. Григоријем из Назијанза, од приговора, да није живио као што би требало да митрополит живи. Од другог пак приговора, да као митрополит није доста енергично заступао интересе своје цркве и народа својега, није га хтио ни бранити. Питање то говорник је уступио историји са надом, да неумитна историја неће ни у том делу живота и рада Николајевићева наћи ништа, што би се могло назвати намјерним и свјесном издајом народа и цркве. У тој нади, а пред познатим заслугама Ђорђа Николајевића, позвао је присутне, да узкликну: „Слава Ђорђу Николајевићу!“

На крају је говорник поздрављен са бурно „живио“ и примао је честитке с много страна За тим је сједница закључена и публика се задовољно разишла, да се спрема за бесједу[1].

[1]) Велика и лијепа хвала високоучоном госп. ректору Вучковићу на раду и труду, који је имовино уложити на то, да живот и рад нашега пок. Митрополита нанесе и представи онако, како је то насоки покојник у другом низу својих година вршио. Блаженопочивши и бивши наш Митрополит Николајевић, радио је цијелог свога вијека, а све на корист и добро правосл. цркве и српског народа. Са вели-ндајом не може га нико окривити, а накосни језици неких запенушала, не бојећи се Бога ни свијести своје, гријешили су што су му повољене дане живота онако безобзирно огорчавали. У Сарајеву се налазе једна мала дружина, која осуђује и зле гласове пропоси за поштеним особама, а од тих није био поштеђен ни пок. Митрополит. Ти људи су без праве хришћанске свијести, људи без посла а међутим пуни зависти. Такви су ним само од штете; но фала Богу нема их на пуних 10 особа. — Како су радили, онако ће и проћи! — Ко зло чини, зло ће га и постићи!

Разно.

Нову годину честитали су Његову Високопресв. свештенству Госп Митрополиту Николају: свештенство, власти и сви угледнији грађани сарајевски. Митроп лит је тада лежао у кревету, а мјесто њега примаше честитке Високородни госп. Пајо Мандић, умиров. пуковник, брат Његова Високопреосвештенства.

Богојављенска литија. На св. Богојављење, одслужило је свечану службу Божију у новој срп. правосл. сарајевској цркви 16 свештених

лица, под начальством Високопречасног госп. архимандрита Николиновића и Високопречасног госп. Глигорија Живковића, конзисторијалног протосинђела. Његово Високопреосвештенство Митрополит Николај, бијеше болешћу запријечено овој ванредно лијепој свечаности присуствовати, што је свему народу јако жао било, јер многи селски свијет дошао бијаше, колико ради свечане литије, толико и да види свога љубљеног владику. — Тачно у 9½ с. пр. подне, кренула се из цркве непрегледна поворка свештенства, народа, чиновништва цивилног и војног реда, срп. правосл. црквено пјевачко друштво „Слога“, реалевски богослови са наставницима, срп. правосл. младеж овдашњих мјесних школа са црквеним и друштвеним барјацима, уз свирку војне музике и грузњетопова По свима улицама до Бентбаше, љубопитљиви свијет стајао је у густим гомилама, а полиција је одржавала најбољи ред. При водоосвећењу војска је одавала салве из пушака, нашто је музика сваки пут одсвирала царевку, а топови са жуте бастионе проламали су небо. Вријеме је било топло, као да смо у сред прољећа. — Истим редом повратила се литија Темалушом и Рудолфовом улицом у нову цркву. За балдахином је корачала Његова преузвишеност грађански доглавник барон Кучера и остале војне и грађанске власти, којима се пред новом црквом захвалио архимандрит Николиновић, а Његова Преузвишеност изволјела одговорити, да се радује, кад народ своје црквене свечаности тако лијепо слави; а ту радост да с народом дијеле и све грађанске власти, на што је народ са свештенством три пута узвикнуо: да живи Његово цар. и крал. апостолско Величанство моћни Господар овијех земаља Франц Јосиф I.

Опширно би било описивати све потанкости овога врло свечаног чина. Треба само видети у Сарајеву „Богојављенску литију“ и тек онда да човјек о свему има правог појма. Може се мислити, кад сав престолни град поноси Босне учествује у тој свечаности, да је то нешто торжествено, што се ни у већим европским градовима видити не може. Сликари на све стране раде, да ухвате тај свечани поход, али је то само један мали дио литије, те ни она чаробна слика народа око „Њенковца“ не може се тако лако преставити, док је човјек очима не види. — У тој слици дошета српско и православно око ужива и човјек се духовно радује, кад све то сам лично посматра.

Св. Сава прослављен је у Сарајеву највећанијом архијерејском службом, на којој је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Николај изволио Високопречасног госп. игумана и протосинђела *Глигорија Живковића* произвести на степен архимандрита. По свршеној литургији, изволело је Његово Високопреосвештенство поучити народ красним говором, напоминући му светиње, за које је светитељ Сава живио и радио, те које и ми треба да чувамо и примјеру првог српског просветитеља да слиједујемо, а послије кренула је литија у велику салу овдашње срп. правосл. црквено-школске општине, ђе је освећена водица и светосавско коливо, а затим држао је лијеп говор овдашњи српски учитељ госп. Никола Вуковић, на крају кога је прочитао имена свију ктитора црквених и школских приложника, који су цркву и школу у Сарајеву тестаментално или већим прилогом од године 1851. до данас потпомогли. Госп. Вуковић истакао је, на завршетку своје бесједе, жељу и предлог, да и српска сарајевска општина подигне веће, и главном граду одговарајуће, школско здање, коме предлогу и ми се придружујемо, и кажемо, да је зато још и одавно било вријеме, и да даље с тијем послом не треба отезати, јер нам то штети, колико здрављу невине дјечице, толико и добром гласу једне од најугледнијих српских општина у Босни.

Светосавска забава ове године у Сарајеву није одржана. До кога је кривица, то незнамо.

Двјестогодишњица. 2. јануара о. г. на највећанији начин прослављена је на Цетињу двјестогодишњица владавине господара ветских и црногорских од славне лозе Петровић-Његоша. На нову годину пренешени су остатци владике Данила у манастирску цркву у присуству многобројног народа и свију чланова владалачке куће. Свуноћ је држано свеноћно бдење, а сутра дан је одслужена схужба Божија и парастос славном претку Династасије Петровића. Послије извршеног црквеног обреда, митрополит је држао говор, а на братима самога манастира Ив. В. Књаз Никола поздравио је народ занимљивом бесједом.

Сви европски владари, честитали су витешком господару то ријетко славље.

Несрећа у Котору. У повоћни у очи Божића, изгорела је највеличанственија црква у Котору. Свештенство је љубило праг своје у рушевина стојеће цркве, а народ је ронио сузе за светињом својом. Штета се рачуна преко 100·000 фор., јер то бијеше најбогатија црква у далматинском Приморју.

Наредба. Кр. земаљска влада у Загребу, издала је наредбу, по којој се може светитељ Сава по досадашњем обичају прослављати и у пучким (народним) школама у Хрватској, Славонији и Далмацији са говорима и декламацијама.

Пренос остатака Вука Ст. Караџића из Беча у Биоград. У позорујемо преч. свештенство и народ на проглас, кога је издало срп. академско друштво „Зора“ у Бечу. Пренос Вуков стаће много и трошка и жртава, али је и вријеме да се сви Срби одуже сјени препородитеља новије српске књижевности.

Одликовани. Ваљане сарајевске Срби занатлије: г. г. Петар Векић тапшљер и трговац намјештаја и Јово Митричевић златар, одликовани су од Његова ц. и кр. Величанства златнијем крстом с круном за заслуге. Заиста лијепо признање за вриједне наше мајсторе. Срећно и честито им било!

Сеоба Срба под пећким патријархом Арсенијем Чарновићем III. слика академског сликара г. Паје Јовановића израђена је у Бечу. Слика је велика 95 ст. ширине и 63 ст. висине. Искићен и богато позлаћен оквир широк је 13 ст. Слика се продаје у обртничкој творници г. Петра Николића издавача у Загребу 30 фор. на отплату, а 27 фор. за готово.

Митрополит петроградски Паладије, навршио је 18. децембра прошле године 30 година своје архипастирске службе.

Чика Стеван В. Поповић, српски књижевник и управитељ Текелијанума у Пешти, 12. јануара о. г. навршио је 30 година свога плодног књижевнога рада. У славу и спомен тога дана, одржана је свечана сједница „кола младих Срба“ са програмом, Госп. Поповић, као ватрен Србин, велики патриота и пријатељ народа српског, увијек је радио за добро народа нашег и цркве православне. Да није онакијех људи, онамошњи српски народ, опкољен струјама мађаризма, брзо би престао живити својим народним животом; с тога многозаслужном слављенику, чији су радови лавровим вијенцем увјенчани, желимо дуг вијек а истрајан рад. Живио и педесетогодишњицу славио да Бог да!

Српско-православна црквено пјевачко друштво „Слога“, држало је у Сарајеву 31. децембра прошле године забаву, с томболом у корист пострадалих од поплаве, са пјесмама декламацијама и шаљивом игром „Свилени рубац“ од Божидара Борјашког. Забаву су посјетили и многи наши угледни мухамеданци. Цио програм изведен је на опште задовољство. На томболи су изигране многе корисне и вриједне ствари. Слика, полагање темеља старе српске цркве у Сарајеву, вапредно је дјејствовала и на нас и мухамеданце, те јој је друштво у три маха, уз освјетљење бенгалске ватре, приказало. Комад је пун хумора и одигран је вјешто са смијањем публике.

Дана 18. јануара о. г. горње друштво давало је бесједу с игранком. У распореду су биле одабране пјесме, декламације и шаљиви комад „Соба са два кревета“, на крају српске народне игре. — На свакој забави, коју друштво даје, пјева се и уз гусле.

Добротвор. У Новом Саду, основано је друштво под тијем именом, које ће испљаћивати нашљедницима умрлог члана *по 1000 форинти*. У друштво, које има 5—600 чланова, прима се сваки држављанин, који је доброг владања — ако је пунољетан и ако му још није настала 56 година живота. Сваки члан, ако болестан није, обвезан је, при ступању у друштво платити 2 фор уписнине и 2 фор. чланаране у почетку сваке године. Кад умре који члан од друштва, сви друштвени чланови морају платити по 2 фор. смртнине. На мјесто умрлога, бира се други члан. Ко уплати 300 смртних случајева, плаћа само 2 фор. годишње чланарине и постаје осниначем друштва. Ако члан, ради сиромаштва, не може може да уплаћује смртнину, нашљедници му добију натраг дотле уплаћену своту. Ако ли који од чланова умре без нашљедника, друштво је обвезано старати се о његову погребу и о подизању споменика.

Књижевне вијести.

Поражени и увријеђени, од гласовитога руског писца Т. М. Достојевскога. Превео с рускога Д. М. Радовић.

Ово је дјело занимљиво и поучно не само за Руса, већ за сваког поле образованог човјека, те је за то и преведено на све важније јевропске језике. С тога мислимо, да ће и на српском језику бити потребно, тијем прије, јер је Достојевски писац реалне школе и највећи зналац душе човјечје. Приказујући нам поједине типове у овом узор дјелу, он нас поучава моралу и хумани тарности.

Дјело ће изаћи у 3 свеске по 55 новч. или 1 дин. 20 п. д.

Прва српска књижара и штампарија Владимира М. Радовића у Мостару.

Позив на претплату. Да би читаоцима могао што јефтиније моје књиге „Из народа и о народу" давати, одлучио сам се да остале свеске издајем о своме трошку; рачунајући на што обилнију потпору од г. претплатника.

У тој нади дао сам у штампу II. књигу

„Из народа и о народу"

У овој ће књизи бити ови радови:

I. Опис Гацка са старинама по народноме причању.

II. Народна кошња у горњој Херцеговини.

III. Бојење пређе.

IV. Народно сујеверије и то: Вила, Аждаја и Змај, Вјештица, Опуха, Вукодлак, Кучибаба, Каранфолоз и Цикавац.

V. Народна гатања и то: Дјевојачка гатања ради удаје. Гатања при женидби односно удаји. Гатања при породу и одгоју дјеце. Гатања при смрти и после смрти. Гатања о чувању здравља. Гатања при лијечењу појединих болести. Гатања о времену. Гатања о рату. Гатања око летине. Гатања око хајвана и пчела. Гатања по сновима и остала гатања.

VI. Народни лијекови, уредни азбучнијем редом по болестима.

Књига ће бити у истоме формату и са истом израдом као и прва, а изнаћиће 11—12 штампаних табака обичне осмине.

Цијена је књизи само 1 Круна. Господа скупљачи добивају једанаесту књигу на дар, а претплатници књигу о моме трошку поштом.

Умољавам све моје пријатеље и пријатеље српске књиге, а нарочито г. г. свештенике и учитеље, да се око скупљања претплате заузму. Од претплате зависи да ли ћу моћи и остале свеске штампати.

Умољавам још све српске и братске нам хрватске листове, да овај оглас у својим цијењеним листовима штампају, на чему им у напријед благодарим.

Рок претплате траје до конца Јануара 1897.

Имена г. г. претплатника штампаћу на крају књиге. Претплату и остало треба слати на моју адресу.

Прва књига може се добити по цијени од 80 новчића, код прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића у Мостару и код писца Лука Грђић Бјелокосић у Јајцу (Босна).

Позив на претплату на „Српски магизин" за 1897. год. Уз сарадњу српских књижевника, издаје и уређује Дионисије Миковић, игуман.

Цијена 1 ф. комад. Чисти приход намијењен је фонду „Српског Гласа" што у Задру излази, како би се допринијело, да овај први честити српски бранилац на убавом Срп. Приморју, може двапут недјељно излазити.

Имена г. г. предбројника штампају се на крају. Предбројбу примају уредништво „Срп. Гласа" (Zara), и Дубровника (Ragusa) г. Митар Ј. Катурић опћ. тајник (Risano) Милан Рамадановић (Cattaro) и О. Дионисије Миковић, игуман. Рок претплате до 25. Децембра 1896. год.

Ко новац у напријед не пошље, књига ће му се послати само уз поузеће Г. г. скупљачима 10-ти ком. на дар.

Србадијо! Нека те у што вишем броју буде и на овом родољубном послу. Господ да сохранит та!

Српска Књижевна Задруга, V. кола књига за 1896. годину:

I. Блесне Достојија (Обрадовића), књига друга. За штампу приредио Андра Николић. Цијена 2 круне.

2. Друга пјеванија Змаја Јована Јовановића, свеска II. За штампу приредио Милутин К. Драгутиновић. Цијена 3 круне.

3. Слике из сеоског живота, написао Јанко М. Веселиновић. Свеска I. Цијена 2 круне.

4. Тодор од Сталаћа, трагедија у 5 чинова. Написао Милош Цветић. Цијена 2 круне.

5. Бијесни Роландо, спјевао Лодовико Ариосто, препјевао Драгиша Станојевић, свеска II. С напоменама и ријечником стаје 3 круне.

6. Девајнис, роман од Марије Рожевшевне. С пољског превео Никола Манојловић-Рајко Цијена 3 круне.

7. Књига о здрављу, српско издање. Приредно др. Милан Јовановић Батут. Са 53 слике у тексту и 2 засебне таблице с бојама. Стоји 3 динара.

Свако засебно коло књига „Српске Књижевне Задруге“ може се добити за цијену од 10 круна. Књиге су врло поучне, те се и саме ради своје вриједности, забавног и научног садржаја, топло препоручују.

„Зорица.“ Накладом књижаре Велимира Валожића у Београду изашла је нова књига под горњим насловом за дјецу, коју су удесили учитељи: Јовић и Путниковић. У тој књизи, која броји 160 страна обичне осмине, има 63 слике, 15 пјесама, 51 прича са 22 ситнице. Цијена 1 круна. Ову занимљиву књигу препоручујемо пажњи родитеља и учитеља. (Издања из Краљевине Србије могу се поручити у књижари г. Јоце Пуље у Земуну).

„Српски пчелар“, илустровани орган за српске пчеларе. Излази у Ср. Карловцима једном у мјесецу. Цијена 2 фор. годишње. Главни уредник Јован Живановић.

Јован Дамаскин, извод из појема грофа А. К. Толстоја. Препјевао поп Лука Поповић, парох панчевачки. Ово је дјелце прештампано из „Српског сиона“, има 29 страна и стаје само 3 новч.

„Школски одјек“, лист који ће заступати интересе школске и учитељске. Излази од нове године три пут у мјесецу и стаје 4 фор. на год. Уредник је листу Кузман Марјановић, учитељ у Н. Саду.

„Мали свијет“, нов илустровани дјечији лист. Излази у Земуну. Уредник му је Душан Летић, учитељ. Цијена 2 фор. годишње.

Произведен.

Високопречасни госп. **Глигорије (Никола) Живковић**, на служби архијерејској у старој сарајевској цркви, 14. јануара 1897. произведен је од Његовог Високопреосвештенства митрополита **Николаја** у чин *архимандрита*. — Честитамо заслужном старини, а не ће дуго проћи, па ћемо му, ако Бог да, и онај највиши степен у православној црквеној јерархијимоћи честитати са жељом, да и овопредјелној цркви на корист и срећу послужи! — Живио!!

Читуле.

† **Др. Симеон Мајсторовић**, јеромонах манастира Гомирја, преминуо је 2. децембра 1896. на острву Лушпи-пиколу пошље дужега поболијевања од немиле плућне болести у 32. год. свога живота. Тијело његово прењели су његови сродници са острва на Ријеку, гдје је сарањено 5. децембра по обичају наше свете цркве на тамошњем српском православноме гробљу.

Са покојником закопан је у земљу један риједак дар, таленат, којим се мало који међу живијем подичити може. Он је овај свој таленат употребио као „вјерни слуга“ и могао је смјело изаћи пред свога Господа и рећи: „ево таленат, који си ми Ти дао, а ево други, који сам ја на њ стекао“ и којим хоћу да користим своме роду, на кога сам произишао.

Свршивши гимназију у Карловцима, поред скроз одличне свједоџбе зрелости, добио је од нашега великога познаваоца законâ српскога језика, професора Јована Живановића признање изванреднога дара тијем, што га је овај наградио оцјеном, која иначе не постоји, „превасходно“.

На свеучилишту се покојник исто тако одликовао и положио је све правничке испите са

одликом из свију предмета. Само нека мала сметња из ниже гимназије била је узрок, те није sub auspiciis могао бити промовиран за дра права. Осим тога апсолвирао је православни богословски факултет у Черновицама и, да га не буде његова невољна болест омела, био би већ и др. богословије.

Умноживши на овај начин повјерени му таленат, требао је још ове г. доћи за професора на карловачкој богословији. У мисли, да своје поруџено здравље опорави, отишао је на острво „Лушић-пиколо, гдје је испустио своју племениту и млађану душу.

Он је рођен у једној далеко чувеној, старој свештеничкој даровитој српској породици. Има много родбине, која га не може лако пребољети, а нарочито његов ујвијељени отац Мојсије Мајсторовић, свештеник у Г'рачацу, који је с потпуним правом могао полагати велику наду на свога даровитога сина. Он је рођени тетић нашега српскога чувеног великана Николе Тесле, и вољели су се оба као два рођена брата. Ко је из ближега познавао покојнога Симеона, могао се извјесно надати за њега, да ће он на црквено-богословскоме пољу бити онакови великан, као што је његов тетић у електро-техници. Он је рођени сестрић нашега оџе обљубљенога новога митрополита сарајевскога високопреосвећенога г. Николе Мандића, који га жали као и своја рођена сина.

Велики дарови рађају се ријетко, па кад се који и појави, врло често прна судбина не допушта прилике, да се таки дарови у својој снази покажу, него их спрјечава и шаље на њих разне болести, бједе и невоље. Ова вјечита и заклета непријатељица свију органскијех створова, а нарочито човјека, као цара свију органских бића из страха да не добије супарника, који ће њезин утицај паралисирати, убија унапријед сваког, за кога мисли, да би јој могао напрксити и не допушта, да други људи упознају снаге, која је у дотичноме појединцу лежала. Онакови је исти случај био и са покојним Симеоном, којега прна судбина ограби управо у часку, кад је свестрано и потпуно спреман хтио да корачи на поприште свога јавнога рада, окле би користно својој цркви и своме народу. И ако не можемо за њега рећи оно, што се рече за Рафаила „natura metuebat ne vinceretur ab eo s dintius vixisset“ природа се бојаше да небуде побијеђена од њега, ако дуље поживи, ушљед тога што га је судбина спријечила, па није јавнога рада ни почео, ипак морамо се овдје ове класичне парке сјетити, јер нам се недј ни замислити, а камо ли рећи, колико је неоцјењиво духовно благо са њиме у гроб закопано.

Човјек изв ипредњега схваћања, правилнога и бистрога, здравога суђења, чисте душе и племенитога срца, којему је ријетко и тешко равна наћи, бијаше покојни јеромонах Симеон. Он је познавао скроз стање наше српске православне цркве и неповољне прилике, које се у појединим српским крајевима налазе, дирале су га јако у његово пл-менито срце, у којем је увијек почивала нада на бољу будућност српске цркве и српскога народа.

Наша српска црква изгубила је у њему једну од најбољих млађих снага и, кад неби били увјерени да је блажен пут, којијем је отишла његова племенита душа, морали би клети љуску судбину, ал овако „нека кад њако није“. Са тврдом вјером у Христа и надом на бољу будућност свога рода, издахнуо је овај узор младога човјека, добар и поштен Србин, научан и прави хришћанин, којем нека Бог дарује души у рају покој, а вјечни спомен међу својом браћом!

У Р., 8. децембра 1896. „Ч.“

Василије Ковачевић, парох пријечки, у протопрезватерату бихаћком, преселио се у вјечност 28. новембра 1896. Покој му души!

Опширнију читулу још нијесмо примили.

Јавна благодарност.

Овдашњи жељезнички стражар Перо Чанак, Србин православне вјере, родом из Приједора, побуђен синовљом љубављу на спрам св. матере цркве, даровао је овдашњем храму св. О. Николе у Добрљину 10 фор. у готову. Ради овог његовог племенитог дјела дужан му је потписани одбор и јавно благодарити, е би се и други угледали на овога честитог Србина и побожног Хришћанина, на да им речемо као и њему: Хвала Ти брате, Бог Ти стоструко надокнадио! Живио!

У Добрљину, 14. новембра 1896.

У име одбора предсједник:
Ст. Врањешевић,
парох

Исправак.

У чланку „Часови тобожног размишљања," осим мањих, поткрале су се и следеће веће погрјешке: Св. VII. и VIII. стр. 258. ријечи: „пошто се човјек не брине," треба избрисати, а уметнути ријеч „а неки" Св. IX. стр. 309 мјесто „инспективно" треба „инстиктивно." Св. X. стр. 345. мјесто „степене" треба „теореме," стр. 346 мјесто „екпременталном" треба „екпрементацном," мјесто „буна" треба „бина;" стр. 348 мјесто „Ренен" „Ренан:" мјесто „Клопистока" „Клопштока; мјесто „Мистана" „Милтана;" мјесто „прогреса" у 2. алинеји 4. редку оздо, треба „регреса," стр. 349. мјесто „Рете" треба „Гете" и при закључку чланка 3 редак оздо, мјесто „прогресу" треба да стоји „регресу." — У латинским цитатима на 344. стр мјесто „prcippe" треба да стоји „quippe" м. „hamo" homo, м. „quoe" „quae" м. „pradcipit" „praecipit", м. „urdes" „urbes", м. „destitstum" „destitutam"; м. „que" „quae"; м. „imreiurando" „jurejurando"; м. „sacrtficet" „sacrificet"; м. „vigit" „vidit". У XI св. уз омање погрјешке треба на стр. 398. пред наслов „Социјализам и комунизам" метнути број „3" на 403. стр. у примједби под 3) мјесто „Dr. J. Ihiz"... треба да стоји: „Dr. J. Zhishman" и на стоји страни м. „Germoniae", треба „Germaniae".

Поштованим читаоцима на знање.

Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-Босански Госп. Николај, извољело је одобрити, да „Б.-Х. Источник и на даље може излазити, и то за сад овакви, као што је и досад био, а касније даће му се други облик и радиће на њему и професори рељевског богословског училишта са члановима конзисторијалним.

Источник, са срећом, улази у једанаесту годину свога опстанка. Какав је он био, и јели што год користио пречасном свештенству, то ће цијењени читаоци најбоље просудити моћи. — Свештенство ове Архидијецезе **обвезано је лист држати,** а пошто се у њему објелодањују све наредбе овдашње Митрополије, на цркву односеће се, то би требале и све наше срп. правосл. црквено-школске општине, да се претплате на њ.

Свештенство нека похита са претплатом за I. полгође, а поштовани сарадници, нека изволе и даље потпомоћи Источник са својим цијењеним радовима **црквено-моралног садржаја.** Учитељи и ђаци, добијаће лист **у пола цијене, а сарадници, према раду, неки у пола, а неки и забадава.** Чланци треба да су краћи, тако, да највише, у два броја излазити могу.

Умољавају се и високославне управе Зворничко-тузланске и мостарске Епархије, да лист изволе и своме подручном свештенству и црквеним одборима препоручити, шаљући нам извјештаје и из својих Епархија. **Уредништво „Б.-Х. Источника".**

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА II. Сарајево, фебруара 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Број 246.
Рев. IV, бр. 66.

Благочастивому свештенству православне српске митрополије добро-босанске.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, цијењеним отписом 16./28. јануара 1897. год., број 9300/I., извољела је саопћити овој духовној власти, да је царско и краљевско 15. војно заповједништво, споразумно са земаљском владом, издало нове исправе — регистре за случајеве смрти, који се догоде код припадника царске и краљевске војске.

С тога кад један војник, ма у коме мјесту наше епархије умре, гдје војничког свештеника нема, спада у дужност дотичном парохијалном свештенству, у смислу већ издатог циркулара 13./25. децембра 1896., број 2385, опћило и погреб над војником извршити, *а по том кад му команда области или испостава поднесе попуњену исправу смрти и погреба војника, треба да своједушно поништи, са парохијалним печатом потврди, и истој области на даље уредовање поврати.*

О чему се благочастиво свештенство од стране ове духовне власти обавјештује ради знања и равнања.

Из кон историјалне сједнице.

У Сарајеву, 6./18. фебруара 1897.

АЕ и митрополит добро-босански:

Никодим.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис.** Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Свршетак.)

IV. Одношај пастира цркве ка друштвеном животу.

Пастир припада не само цркви, служење којој његова је главна дужност, него и ономе друштву и народу, међу којим он живи и с којим је везан тесним племенским и државним везама. Он је друштвени радник, на коме, особито при садањем прелазном стању друштва, лежи тешка одговорност у одношају према посљедњему. Свештеник је дужан да представља собом углед живота у свима одношајима, пошто и религија, које је он представник, обухваћа човеков живот са свију страна освећује све најважније појаве и тежи да учини сваког човјека савременим у Христу. Ето за што пастир не треба да се уклања од испуњавања оних законитих, друштвених захтева, који му не пречe у испуњавању његове главне дужности. Покоравајући се јеванђелском закону љубави, он је обвезан не само да тежи о привођењу појединих лица ка Христу, него и, по мери сила својих, да помаже друштву и самој држави у тежњи ка вишему угледу живота, — живота истинито-хришћанске државе. Нека он васпита у себи широке погледе на своје одношаје према свима људима, а не само према повереној му пастви. Нека он развија у себи способност најширег примењивања нравствених начела према њиховим практичним циљима у животу народа, изучавајући деловање идеје на сагласност и покрет друштвенога живота и утецај њихов на народни карактер, откривајући истинито значење идеје, не само општечовечје, него и друштвено и државно, разгледајући њихову садржину при виделу свеопште историје и у духу истинитохришћанске философије. У виду честога завођења друштва модерним, лажним теоријама, пастиру не може се оставити те области без пажње под тим изговором, да борба с тим струјама времена не улази у круг његових званих правих службених обвезаности. Он је дужан да се одупре заблудама и да помаже ширењу и укорењењу основа истините, благотворне и животне хришћанске цивилизације, у којој би се строго оградили и сачували сви интереси православне цркве. Пренебрегавајући те велике идеје општега блага, лако може да постане личношћу посредном и шта више нипитавном, непримегно постајући од пастира прости парохијски поправљач потреба.

Пошто се ради разумевања светскога поредка захтева једно само знање богословља, него и самосвојна оцена начела истине, праведности, поредка, љубави, у њиховом примењивању према човечјем животу, друштву и држави, то и свештеник нема права да ограничава свој општи поглед само богословеним и метафизичким гледиштима на божанствено управљање света. Он је дужан проникнути у право стање света и човека својим погледом у његовом одношају ка промислу божјем и питати себе, где, како и колико зависи од делатности појединога човека могуће побољшање у стању

друштва, у облику захтевања, која се садрже у великим основним законима друштвеног и државнога живота. У истину, коме је поверено старање о душама људским и ко се занета труди о привођењу људи ка подчињењу вољи божјој, тај већ тим самим ради на највећем делу побољшања и узвишења друштвеног живота. Но, поред тога, од сваког друштвеног радника захтевају се и прави напори за искорењење друштвених зала, која се појаве, и свака нравствена реформа треба да налази у свештенику јаку помоћ себи, при згодним случајевима штавише са црквене катедре, њему прилични да се користи сваким згодним случајем за распространење и појачавање свога доброга утицаја на друштво. Нека се он не боји тога, што ће му се догодити у овом или другом општем делу радити заједно с људима, који нису сагласни с њим у погледима на религију и цркву, или који рачунају веру у друштвени прогрес и социјалне науке својом јединственом религијом. Заблудели самарјанин, показавши милосрђе ближњему, постављен је више правовјерногa, али немилостивогa и тврдокорногa левита.

Као духован вођа своје пастве, свештеник је обвезан да носи и више високу и тешку службу државну, него његова паства, и при том тако, да би се у његовој друштвеној делатности савесно и јасно за све огледала она религиозна нравствена начела, која је проповедати позван. Он је дужан да показује на примеру сопственог живота и делатности, да хришћанство више, него све друго у култури човечјој, помаже највишем степену цивилизације, какова само може да буде достигнута, и да оно у збиљи баш састављa главну основу у савремене истините цивилизације. По томе, пастир не може бити хладан према друштвеним мњењима, него напротив његова је дужност свакојако да се стара утецати на правац последњега, бити истинитом сољу земље, подржавати наворе оне силе, која даје и крепост како свој држави, тако и појединим лицима. Истина је, хришћанство не присваја себи права потпуногa надзора над друштвеним делима. Оно се јавља у свету неодвисном силом и делује својим особитим путем упоредо с другим друштвеним силама. По ономе и служитељ цркве дужан је да се задовољава са скромном и трпељивом делатношћу, не дозвољавајући себи да охоло показује права своје религије. Хришћанство делује унутра као и с поља, јер, без спора је, први корак његовог прогресивногa покрета у свету састоји се у привођењу појединe душе или појединe воље у подчињење вољи божјој, и тим путем оно добива новога радника у делу подчињења других душа к Богу, делујући на тај начин, као споменути у јеванђељу квасац, у друштву и у свом човечанству. Вера свештеникова у друштвени прогрес и наступање бољих времена, треба да се ослања на тврдом уверењу у непрестаном деловању у свету тајне, невидљиве, свемогуће силе божје, све управљајући сагласно са истином, добром и праведношћу. Нека он не заборави, да је Бог једина права сила у свету, која преображава, и не долази у очајање, кад под притиском чињеница пада каква од састављених учењацима теорија прогреса. Бог се брине више о торжеству истине и праведности у свету, него најбољи од људи; и по ономе, вера у промисао божји треба да буде

главним изворомъ наше тврдоће и сталности у свима благородним напорима, који су управљени ка општем добру.

Свештенику никако не приличи да представља од себе народнога вођу, какови се обично уздижу напред под утецајем народнога покрета, да стекну себи популарности и власти; такав вођа-пастир безчасти своју службу и на крају крајева подпада под власт народа, место тога, да може руководити њима, или се приморава да чини мноштво погрешака, које се на штетан начин показују на његовој репутацији и добром владању. Сва друштвена питања пастир је дужан да их расматра у строгом подвргнућу истини и другим вишим духовним начелима, да неда повода народу да мисли, да се он више занима светским делима, но оним највишим питањима, која се тичу истине и нравствене дужности, које леже у основи њиховој и имају за себе разрешење у божанственом откривењу. Његова је дужност да се стара унети у друштвени живот дух јеванђељске љубави, правде и мира, и за достигнуће те, једине те само циљи, он може да се реши ступити на позорницу друштвеног живота. Он је пријатељ човечанства; он је дужан проповедати Христа у његовим одношајима, који све обухваћају, према човечјем закону и животу и, слично древноме пророку, без бојазни да прогања безбожност горе и доле, да скида с њега личину и да истиче правду јасном као сунце.

Пошто су интереси религије и васпитања тијесно спојени међу собом, пошто је право знање — знање истине, пошто сама вера, до извесног степена, стално прелази у знање, то је на обвезаности пастира да даде главно мјесто Христу, виделу свега, и у делу васпитања и обучавања деце и младића. У животу, тече без престанка борба за првенством. Има безброј класа друштвених радника, које, насупрот божанственим правима хришћанске религије и цркве, теже да узму у своје руке све главне изворе друштвених сила и утецаја и особито онај неисцрпни извор утецаја, који представља собом народно васпитање; свима је добро познато, да васпитачи народа преображавају га и дају правац живота новим поколењима. Дужност служитељи вишега видела и истине јесте да без умора пази на своју службу. Шта више сретајући разне препреке и искушења времените несреће, он не треба да оставља поверену му службу, која му представља много угодности спроводити у живот друштва свој благотворно васпитни утецај непосредним учешћем у делу народне просвете.

С питањем о одношају пастира према народној просвети стоји у свези више опште питање о одношају његовом према књижевности, која служи изразом општег просветнога покрета једнога краја. Не упуштајући се у подробно ресматрање тога питања, ограничићемо се овде само неким кратким примедбама. Штампа и књижавност представљају собом најшире поље ради друштвених утецаја. Пастир може посветити дио свога времена, слободнога од испуњавања његових правих обвезаности, на помагање општем благу својим пером, ако је могуће, радећи њим шта више ван богословске књижевности. Ако он има наклоност да се занима науком или књижевношћу, треба ли да не пренебрегава развиће те наклоности? Свакако, не треба; и свакоме, ко буде мислио

друкчије, могуће је напоменути јеванђелску причу о талантима. Па користећи се умним благом свога краја и свега културнога човечанства, кроз занимања науком или књижевношћу, он има права и на задовољење природне и законите потребе да измени својим или, боље рећи, општим благом човечијега ума с другим људима посредством штампе. Нека се само чува таште жеље да пише за то само, да може видити своје име у штампи, помињући мудро правило — не дизати завесе, докле год не буде у потпуној увјерености, да он има показати на позорници заиста нешто достојно друштвене пажње. Интереси вјештине, трговине и земљоделства, у опште све оне радиности, које побољшавају, облагороћавају и помажу тако или друкчије благостању друштва, такођер не треба да стоје далеко од пажње и саосећаја пастира цркве. Његова је дужност да учествује свима зависним од њега путевима и средствима у стварању таковога уређења друштвенога живота, у ком би се све душевне способности, дословања и тежње људи могле развијати на једној општој основи љубави к Богу и ближњима, кроз силу духа Христова, који обнавља и препорођава тако, да би друштво земаљско, макар у слабом степену, могло одсијавати у себи друштво небеско.

Ријеч о саблазни.

(У прву недјељу великога поста.)

Приклонѣмся ко вѣрѣ человѣколюбцу, . . . вѣнчавшему Бога нашего благодатїю прилѣпляющи къ сквернѣ, и единаго владыку Бога, и Гда нашего Хрта цѣлующимъ.

(посл. Јудино I - 4.)

Неки су људи као вуци, који су се већ на зло дали, и све о злу раде, те не само да себи зло чине, него својим злом и друге на зло вуку. Они људи, који својом саблазни и друге у несрећу бацају, јесу саблазнитељи. Тешко оном човјеку, који другога наводи на саблазан, јер тај чини да и други изгуби благодат Божију.

Право рече Ориген: „Више гријеши онај, који наводи на гријех, него онај који гријеши".

Благочестиви Христјани!

Ако има који међу вама, да је кога од ријеч навео на саблазан, ја ћу му у овој ријечи разјаснити и уразумити га, какво је он зло учинио, те како би се могао показати и унапријед од тога чувати се; јербо су ови, налик на оне, који су цркву Божију немијавали, и свакојака јој зла чинили, но над којима је црква нада побједительном остала.

Ради боље јасноће и сватљивости, подијелићу ову ријеч у два дјела. У првом дјелу изложићу: Огорчење које чине Богу гријехо-саблазнитељи, а у другом дијелу: Казан, којом Бог пријети гријехо-саблазнитељима.

I. дио.

Огорчење које чине Богу гријехо-саблазнитељи.

Прије свега треба нам знати и разјаснити шта је то саблазан.

Ево како ју описује св. апостом Тома: Саблазан јест једна бесједа, или дјело, са

којом си ти учинио, или повод био да ближњега наведеш на зло и да изгуби душу". Ова саблазан може бити двојака, т. ј. директна или индиректна, управо или мимо. Директно или управо јест, кад ти управо изкушаваш и ближњега наводиш на гријех; а индиректна или мимо јест, кад се злим примјером, или злом бесједом предекаујеш зло ближњега, или какво зло дјело пред њим чиниш, те тиме и њему на исто повод дајеш; и тако ова саблазан, била управо или Мимо, јесте гријех смртни.

Да видимо сада какво негодовање чини Богу онај, који се стара од Бога отргнути коју, душу. Да би то познати могли треба да помислимо колико је Богу драга свака душа наших ближних, коју је он створио по образу и по подобију својему (Бит. I. 26.)

Друге све ствари, створио је Бог једном ријечју: **Да бѫдетъ**; а душу човјечију саздао је самим својим задахом — духовнијем **И дѣхнѣ въ лице его дѫхъ животенъ** (Битија V. 7.)

Св. Амвросије говори: Колико стоји спасеније брата твојега, познај из смрти Христове; који је искупио душе човјечије са својом крвљу. Дакле можемо право рећи, да је толико важна једна душа човјечија, колико је крв Христова. С тога нам и говори св. Иларијон; „Са својега богатога искупљења човјек се са том цијеном уподобљава Богу. Па и Христос Спаситељ рече: да оно што чинимо најмањему од наше браће, добра или зла, њему да чинимо.

Из наведенога се дакле јасно види, колико мрзи и гњеви Бога онај, који чини саблазан, и ради да уништи тијело и душу својега ближњега. С тога и назива св. Лав саблазнитеља человјеко-убицом, јер који саблажњава, смрт приноси души својега ближњега.

Человјекоубица јест много гори од осталих гријешника јер убија не само тијело, него и душу својега брата. Који даје коју саблазан, тај гријеши противу самога Христа Спаситеља, јербо говори св. Амвросије: који чини другому да изгуби душу, чини да изгуби Христос једно дјело, за које је толико година издангубио, док је то дјело израдио и усавршио.

Говоре за блаженог Пансофија, да се је трудио 30 година, да начини једну главу сличну човјечијој, која би могла проговарати неке ријечи; Св. Тома сумњајући за ово дјело да није ђаволско, узме ону главу и разбије је. За ово се блажени Пансофије наљути на њега говорећи му: Дјело тритесет-љетно разбио си ми. Јели ово била истина невјерујем, него вјерујем оно што је истинито, т. ј. кад Христос види једну душу да се изгуби помоћу једног саблазнитеља, може се заиста наљутити и рећи: Ах безаконичe, шта си учинио? Учинио си да се изгуби ова душа, за коју сам изгубио 33 године живећи на земљи.

Читамо у свјашченом писанију да синови Јаковљеви продавши свога брата неким трговцима, дођоше казати оцу, да га је звијер појела, а да би о томе увјерили оца, узеше хаљину Јосифову, пружише је отцу говорећи: Виђај јели ово хаљина твојега сина? Ожалошћени отац кроз плач говораше: хаљина је мога сина, јест, љута га је звијер појела..

Тако исто можемо себи преставити кад падне нека особа у гријех преко својега саблазнитеља. Бијеси показују погибшег, замочену у крв безгрјешног ја-

гаоца Христа Спасителя т. ј. благодат изгубљену од оне душе соблажњене коју је Спаситељ купио био са својом крвљу, и говоре му: Виђај да то није риза сина твојега?

Ако би Бог могао плакати, плакао би горе, него је плакао Јаков, видећи ону душу изгубљену, говорећи: Риза ћери моје јест, звјер љута изеде ју. За то Господ тражиће тога звјера, који му је изео ћер, о кад га нађе, шта ће учинити?

Говори Бог преко пророка Осије, (13 8.) **И срѣщѫ ихъ іако медвѣдица лишѣена и разрѵшѫ.**

Када медвједица иде к' јазбини и ненађе своју мечад, лети по планини, и тражи ко их је узео: а кад га нађе, ах каквом јарости зграби лопова и растргне га? Тако говори Господ, да ће се и он повратити за саблазнитеља који је покрао његову дјецу.

Одговориће соблазнитељ: Овај је мој ближњи осуђен и пропао је, како ћу га ја сад поправити? Но будући је он осуђен посредством твојим, рећи ће Бог, ти ми га имаш платити. Крв његова из руку твојије напије (Езек. 3. 20.) пише у Второзаконнију: **Да непощадитъ его око твое, но дѵшѫ за дѵшѫ**" учинио си да се изгуби једна душа, то мораш изгубити за њу своју.

Други дио.

Казан којом Бог прије гријехо-соблазнитељима.

Кад је велики гријех који чини Богу соблазнитељ, онда има бити и велика казан за то: **Иже аще соблазнитъ единаго малыхъ сихъ, оуне естъ емѹ, да окѣсится жерновъ ослскій на ѥкый его и потонетъ къ нѵчинѣ морстѣй** (Мат. 18. 6.)

Тако дакле који чини соблазан, говори господ, траба да буде бачен у дубину морску, са тешким каменом о врату. Кад који злочинац и осуђеник поведе се на губилиште, он подиже очи своје на гледаоце, па и ако немогу га ослободити од смрти, да бар моле Господа Бога за његову душу. Али ако буде бачен у дубљину морску, онда неможе имати никога који би га сажаљевао, и за њега се молио.

Говори један учитељ, да је Христос нарекао особиту казну за соблазнитеље, а та је, што је својијем ангелима и светима у опште забранио, молити се Богу за такове, који душе од Бога отргавају и удаљују. Пише св. Златоуст, да је соблазнитељ невидим и мрзак Богу, да ма колико би се год чувао од великих гријехова, опет за соблазан мора бити још прије кажњен, него ли за своје сопствене и највеће гријехе!

И заиста у свјашченом писанију нећемо наћи ниђе други гријех оштрије кажњен, него ли соблазан. За Илију Првосвјашченика видимо, да је само зато страшно кажњен, што није добро своје синове настављао, него су чинили соблазан. Говори Бог: **Творю глаголы моя . . , понеже грѣхъ его великъ зѣлѡ** (I цр. 3. 11.) Па који је то био тако велики гријех? Ево разјашњава нам св. Глигорије, да јест тај, који другога на гријех навлачи. У дому Ахаову будући сви непријатељи Богу, најгоре је била кажњена Језавеља, која је пала са прозора, и коју су пси изјели тако, да није остало ништа друго, до голе лубање, те костију пренх и ножних. А зашто? за то; јербо је она подизала и учила Ахава на свако зло.

За оне који соблазном гријеше подигнут је ад — пакао. Но запитајмо се кад

је подигнут ад? Онда кад је демон почео одводити Анђеле, и одвраћати од Бога; а да небеси тако пређевако одводити и друге, који су били вјерни Богу, с тога га је Бог прогнао с неба. За то Спасител рече Фарисејима, који су злим примјером саблажњавали народ, да су синови ђаволски, који је од начала убица човјечијих душа: **Вы же отца вашего дьявола есте, он бо человѣкоубица от начала.**

А када му је св. Петар чинио саблазан, савјетујући га да се не преда Јудејима на смрт, хотећи му препријечити искупљење рода човјечијега, Христос га назва сатаном: **Иди Ѡ мене сатано, соблазанъ мы еси** (Мет. 16. 23.)

И заиста, зар који другу службу чини соблазнитељ, него ли ону исту, коју чини и слуга сатанин. Зар би могли демони, толике душе добивати, кад неби имали (својих) помоћника од оваквих нечестивих служитеља и соблазнитеља. Више пропасти чини један соблазнитељни друг, него ли стотина бјесова.

Св. Тарасије говори на оне ријечи Језекиле у Исаије (38. 17.): **Се къ миръ горетъ моя горчайшая, миръ языкомъ миръ еретикомъ. но не миръ сыновомъ.** У садање вријеме нема гонитеља над црквом; но гоне ју сопствени њени синови т. ј. Хришћани соблазнитељи. Ловци који тице лове, доносе пâ маме, т. ј. друге птице ослијепљене и повезане, те хватају на њих свој лов Тако чини и нечастиви; говори св. Ефрем: Кад враг учини да један човјек падне у гријех, најприје га заслијепи, и свеже као свога заробљеника, и тај му служи као удица на коју мами друге, и тако их хвата и угони у мрежу гријеховну.

Они несретни саблазнитељи морају у паклу платити муке за све оне, које су наводили на соблазан. Приповједа Кесарије да је био умро неки соблазнитељ, и у вријеме смрти његове да је видио као неки прозрачни суд његов, како је био осуђен, по том да је видио, кад је дошао на врата адска, ђе му изађоше на сусрет све оне душе његове, које су биле од њега на гријех наведене, и говораху му: Оди проклета душо, иди да платиш све оне гријехове, на које си нас навела да гријешимо, и тако говорећи, нападоше на њу и почеше ју тргати као љути звјерови.

Пише св. Тарасије, да говори свјашчено писаније, о другим гријешницима, даје им надежду да се могу поправити и избавити од гријехова; али кад говори о соблазнитељима, говори као о осуђенима, који су већ одријељени од Бога, а лишени надежде у спасеније. Сад можете лако, благочестиви вијети, у каквом се кужном стању налазе они, који дају другом саблазан својим злим примјером, и тако су они који неваљале и срамне говоре избацују, и пред биједном и невином младежи, те која слушајући неваљала дјела мисле о њима, а по том чине различита зла и гријехе. Просудите онда како плачу Анђели Хранитељи, оне биједне и невине младежи, видећи их како падају у гријех, и како ишту осветy од Бога противу оних уста, која су их на гријех навела.

Велика казан чека још оне, који се ругају и исмијавају оне, који чине добра дјела; те с тога многи да неби били исмијани и поругани од таких, остављају своје племените и добре намјере и пуштају се у неваљали живот.

Шта ће пак бити од оних, који до тога дођу, да се похваљују са злом што га чине? Ах Боже, мјесто да плачу, и да се кају што су Бога огорчили, они се

смију и хвале! Имаду пак други који наговарају на гријех; а други приводе друге да гријеше, а неки и до тога дођу, да уче друге како ће гријешити, и то таке ствари, које ни сами бијесни не чине.

Што да речемо за оне очеве и матере, који могу а не препријечују својој дјеци гријешити, и дозвољавају им да се мијешају са неваљалим друштвом, или тако да улазе у отровне домовине и дјевојке да другују са младићима? Ах! Благочестиви Хришћани! у дан општег суда каквим ће се бичевима казнити сви ови саблазнитељи.

Рећи ће, може бити, који од вас: дакле оче, ја, који сам дао саблазан, ја сам већ изгубљен? Не, ја невелим да очајаваш, милост Божија јест превелика, он је обећао опростити ко се каје. Али ако хоћеш да се спасеш, дужан си поправити оне саблазни, које си починио.

Говори Евсевије Емпеснски, да који је многима паденије учинио, с многима и созданије да твори.

Ти си себе изгубио, и учинио си да се многи изгубе и пропадну због твоје саблазни, дужан си дакле сад поправити се, као што си толике навукао на зло, сада добрим говором, добрим примјером, бјежећи од злих навада, очишћавајући се са св. тајнама, ходећу често у цркву на молитву и слушајући слово Божије, старај се да би све друге навукао на добро.

Од данас у напријед чувај се добро, и то горе него од смрти, да неби учинио што, или рекао коју ријеч, која би могла учинити коме саблазан, т. ј. која би могла кога навести на гријех. Јер право рече св. Тома: Довољни су вам гријеси ваши. Што ти је зла починио Христос, зар ти није довољно што си га са собом огорчио, него се старош да га још огорчавају и други. То је велика суровост.

Чувајте се дакле, Благочестиви Хришћани, да од данас унапредак, никога не наводите на гријех и саблазан. Ако хоћеш да се спасеш, а ти бјежи колико год можеш од саблазнитеља. Ови нечастиви биће осуђени на вјечиту муку, но ако и ти од њих небудеш бјежао, осудићеш се и ти. Горе мѣрѣ ѡ҃ соблазни! Говори спаситељ.

То јест да ће се многи осудити, јербо се нестарају да бјеже од саблазнитеља.

Казаће многи, оно ми је друг и пријатељ, и ја сам му обвезан, и уздам се у њега.

Но говори Спаситељ: **аще око твое соблажняетъ тѧ; изтыкни е, и верзи ѡ҃ себе лѣпше ти естъ съ единимъ окомъ внити къ животъ, нежели окѣ оцѣ имѣщѣ, итти къ геенѣ огненѣю.** (Мат. 18. 9.)

Ако би дакле била та личност т. ј. око десно, треба да га оставиш и да га невидиш више; боље ти је изгубити око, а спасти душу, него очувати око, а отићи са душом у муку вјечну.

„Боље ти је изгудити и главу, него своју огријешити душу“ Амин.

По руском

Ј. Марјановић,
презвитер.

Религиозна настава.

Од дра **К. Кера.** Превео с њемачког **Милан Поповић,** богослов у Рељеву.

Нынѣ же пребываетъ вѣра, надежда, любы, три сія; болій же сихъ любы. (I. Кор. 13, 13.)

За дивно је чудо, што до сада никаква снага свјетска не бијаше у стању, да одузме човјештву светињу религије. Ни крвној тиранији силних владара, ни дрском руганју суетних ученьакâ, ни догматичним распрама јерархичних теолога није пошло за руком, да мирну чежњу за Богом ишчупају из дубине човјечије душе. Еперсичне и деспотичне парави могле су ово или оно гледиште процијенити, или потиснути, овом или оном црквом господарити или је срушити, ову или ону у своје вријеме освјештену форму идеје с чекићем критике разлупати ову или ону истину у маглу заблуде умотати: само је религија у сва времена сушу личила, које могу до душе за неко вријеме закрити облаци, али га никда угасити. Бијесне буре прођу, облаци се разиђу, а сунце истине блиста опет послије као и прије у вјечној љепоти. Једино, што оне буре постигну на стаблу човјештва, јесте падање трулих плодова и учвршћење добра. Тако је досад било, и тако ће вавијек бити. Форме религије и пријатељи и непријатељи религије промијениће се, али религија ће остати.

Откуд то? Ко свој поглед не одврати од истине, већ посматра своје душевно биће, као и особе, које га окружују и који дубље загледа у појест народâ, лако ће наћи, да религија није исход индивидуалне самовоље него је свеопшта човјечанска основа, која сваког човјека приводи ка свијести своје овисности од вишег бића. Религија није страна, нака ламљема младица на стаблу човјештва, она није свештеничким туторством или материнским утјецајем постала, већ извире првобитном силом, попут извора из брдовитих дубљина, из дубљине човјечијег срца и припада најунутрашњијем бићу човјечијем, она је најплеменитије дјеловање његових најплеменитијих снага. Зарад тога се религија и испоредила са сјеменом, које у дубинама човјечијих груди почива, очекује пролетне топлине љубави, благе ране кише, гојења и правог ваздуха нравствености, да дође до развитка и да донесе цвијет и плод за вријеме и вјечност. Ако то испорећење није психолошки сасма истинито, то почива ипак на сасвим истинитој чињеници, да човјек има од божије благодати дану му основу религије и да је та основа способна не само за развијање, већ увијек основне односе, води ка развијању. Тој религиозној основи ми имамо једино за то да захваламо, што дух човјечији духа Божијег наслућује, осјећа и тражи — одношај, који Гете тако лијепо с овим ријечима обиљежава:

„Да бистро око зраке не види,
Како би могло сунце сјајано? . . .
Да није божије моћи у нама,
Били нас божије нгда узбудило?“

Тој религиозној основи ми имамо да захваламо, што се религиозна расположења, осјећаји, фантазије, слућења, осиједочења преставе међу свима народима земаљским налазе, па или почивају као тиха светиња у дубини душе, или се ријечима, лицем, обичајима и навикама пражњавају. Као море без обале разлијеже се свијет религије; почам од обала Кине, па преко по-

љана Индије све до најкрајњих граница запада, станује она у различитом облику. Чак у пустињи афричанској, на коју прође још никада није нога Европејца стала, нашло се трагова религиозних представа, обичаја и обреда, па и ако се у тим почецима религиозног живота налази много што шта нечистог и мутног, и ако потпуна зрака њезина свијетла не може на један пут тамно-сивом бојом заблуде помрачене душе људске потпуно расвијетлити, ипак лежи у свима појавама несвјесна чежња ка вјечном, борба за истину, тако, да је Рикерт у потпуном праву, кад пјева:

„Пред Богом клечи у свима крајима,
Цијело људство, хвалу пошиље.
Не скрећи главе нигда с презиром
Од мјеста, жртве, чина, молитве.
Ма с којом биједно људско срдашце,
Понизно зове творца великог.
Јер када жели мајци на њедра
Дјетенцу неком лебди осмијак
Друго то опет хоће са дреком".

И као што сваки народ и свака нација долази до неког степена религиозног развића, тако и сваки појединац човјек. Ниједно доба живота не пролази без религиозних осјећаја, и у сваком сталежу религија доказује свој утјецај. Кад у срцу дјетињем свићу религиозна слућења, тада почимље чишћење, које усрећава и осмишљење његовог живота. Религиозни осјећаји одушевљавају младића на дјела чисте у испуњују срце дјевојке са светом чежњом. У религиозној свијести човјек се осјећа узвишен над пустом земаљском и понешен снагом вишег свијета, а жена се тјеши на гробовима своје љубазне невјачи. На када сунце живота залази, тада је душевном старцу на штапу религија торжественo свјетило, чији му благи сјај таму будућности расвјетљује и води га као звијезда претходница по великом путу од вјере ка гледању. Када га све снаге напуштају, кад сами живот губи своју сталност, тада се човјек хвата још с пуном надом за котву религије и тражи у том вјеснику с оне стране гроба снаге, утјехе и помоћи. И у томе слућењу, жуђењу и тражењу нема разлике ни између свирепог кнеза, који над милијонима влада, нити сиједог просјака, који нема ни оно, што му је најнужније, да своју голотињу покрије, нема разлике ни између ученог астронома, који висине небеске испитује, нити сиромашног рудара, који дубоко под земљом свој кукавни комад хљеба зарађује; сви дакле, веома изображени као и најпростији човјек из народа, сви велим, који више а који мање, имају религиозна расположења, осјећаје и чувства. Ко може гладном човјеку доказати, да је глад његова обмана. Пружио му камен или му пружио новац, он ће казати: „То ме не засићава, мени треба хљеба". Тако чезне и срце човјечије за Богом, и дотле је немирно, док не нађе мира у њему. Као што свилена буба мора своје ткање на себе испрести, планета се око свога сунца окретати, као што се магнетска игла мора све више и више опет сјеверном полу окретати, јер она само у том правцу до мира долази: тако не може ни душа човјечија ништа друго, него се вјечном средишту свега живота обратити и Бога потражити, док га не нађе. Човјек не може ништа против тога, јер се у том састоји потреба његовог срца, да тражи заједнице с Богом; то је чежња за вјечним, слућење бесконачног — то би се дало тако лијепо испоредити са жељом за кућом у туђини, — што га потстрекава и тјера да обожава биће, чије подобије

носи у своме срцу, — између Бога и човјека постоји одношај сродности, који, као и одношај крвне сродности међу људима, везује свезу заједнице и срце ка срцу привлачује, — између Бога и човјека постоји закон привлачења, као између земље и земаљских бића. Томе се закону противити, човјеку је немогуће. Камен се може у своме паду зауставити, али ако га опет себи самом препустимо, то он опет слиједи нагону природе; биљка се може, која своје лишће сунцу окреће, на које друго мјесто окренути, али након кратког времена теже листови опет свјетлости; магнетска се игла може из њеног смјера покренути, али с дрхтатом она тражи, чим је сама себи опет препуштена сјеверни пол, тачку, у којој она једино мира налази. Дакле тако је и срце човјечије. Оно се може равнати по лажном смјеру, може залутати, обманути се, може што друго изабрати, од Бога — ниско, просто — али је тада немирно и пуно бриге, и почиње увијек на ново мира тражити, који се једино помоћу Бога и код Бога и у Богу налази.

Та чежња душе Богу, та чежња за кућом у туђини, темељ је свих религија. Без те чежње, ми неби могли Бога познати, и без те чежње ми га неби могли тражити и наћи. Зарад тога пропада и живот без религије, потпуни кроза цијели живот непрестани недостатак њезин к највећим абнормитетима и налази се само у особама, које или од природе нијесу с правим човјечанским способностима украшене, или су у таквим приликама образоване, које су пријечиле природно слободно развијање душе. Врло је сумњиво да ли међу тако званим атеистима има и једног, који и у најтајнијим дубинама свога убјеђења и у најскровитијој самоћи свога живота с потпуном одлучношћу порече биће једног Бога.

„Што нас тако често привидни атеизам срета“ — каже Дробиш, — долази у истини највећма само отуда, јер нигда не достаје таштих људи, који себи у добро урачунавају, да играју Мемфистола.

Религиозна основа, која се с таквом снагом и енергијом у тако широком обиму, и од ванредне истрајности у свеколиком човјештву, као и у свакој нормално-способној особи показује, има са свим одлучно права на образовање. Ко у одгајању човјека не уважава ту основу, ко је занемарује и пушта да пропадне, тај се гријешним о принцип хармоничног образовања, и ко је хотимично заводи и притјешњава, тај чини велики смртни злочин у природи човјечијој.

До душе развиће религиозне свијести, није већ у првим годинама живота дјетињег могуће. Томе је разлог у томе, што религија није примитивна, почетна слика душе, и што човјеку није урођена као стална и готова дјелатност — ни један човјек не доноси религије са собом на свијет, већ она ступа као свагдашњи резултат и цвијет васколике интелектуалне естетичке и моралне образованости. Прије треће године — т. ј. прије времена, прије но се само свијест у дјетету пробуди, која се очитује у изговарању „ја“ — могуће је дух дјетињи у надчувствени свијет преширити.

Исто је тако немогуће слабоумњака, код кога тај принцип никада до свијести не долази, његовом одгајању религиозно образовати. Најприје мора човјек у себи духа осјећати, прије но добије случење од духа око себе и над собом. Из тога

нстодобно слиједи, да у прве три до четири године дјетиње не може бити говора о специфичном религиозном образовању. Но и у слиједећим годинама смије се то одређивање само постепено почињати, и опрезно само мале кораке правити, да тиме нежна биљка младеначке побожности не поплави и не угине. Зарад тога је Роте рекао са свим право: „Чисто истинити унутарње — побожни учитељ и истинита мала религиозна наставa!“ Ко религиозно развијање прерано почне, тај може својом наглошћу ваљада дотле дотјерати, да дјеца руке склоне, кољена преклоне и усне за молитву отворе; али то није обожавање Бога у духу и истини, то није религија и страхопоштовање; то није биће, него блесак, није одгајање, већ дресура, није истина већ обмана. Као што се прерани почетак религиозног образовања мало даде оправдати, тако се мало може пристати уз Русоа, кад у своме Емилу захтијева, да се религиозно образовање не смије почети прије петнаесте године. То „прекасно“, што се тако мало даде оправдати, као и то „прерано“. Зар да чекамо ваљада на развијање других способности (разума, ума) све до у доба момачких година? А зашто неби дјетету, чим се његова природа за то примчивом покаже, својски препоручили идеал чисте нравствености као јасно свјетило на мрачним, може бити заплетеним земним стазама, и сазидавали светињу правог богопоуздања, прије но што се је упропаститељ чврсто укорињено? Но, Русо човјек са наредним дарима духа и изванредном оригиналношћу, онај човјек, који је толико истинито и лажно, толико дубоко и плитко, толико племенито и убитачно учио, он, кога је мржња против онога што постоји и против убитачних дјеловања владе Људевита XIV. тјерала, да сазна опрјеку између културе и природе тако, како ју је у свом Емилу изнио Русо чини одлучно неправо, кад образовање религиозног основа хоће истом по свршетку дјетињих година да почне. Ријечи проповједника Соломуна: „опомињи се свога Творца у младости, прије но дођу рђави дани“, садрже нарче здраве педагогике, које ни један отхрањитељ некажњено презрети не смије.

Као што је од важности, да васпитач за развијање религиозних појмова право вријеме изабере, тако је и прави начин од не мање важности. У посљедњем погледу не смијемо се варати у чињеници, да ниједна моћ свјетска није кадра, религију у дјетету произвести. Да религиозна основа нема те тежње, да се изнутра на спољашност развије, то би сви напори васпитача узалудни били. Дакле овђе није ријеч о производу, већ само о пресретању, о побуђењу и управљању религиозне основе.

Побуђење и посредовање у религиозном развијању и образовању добија дијете од тројаких васпитача: „а) природом, б) доживљајима и в) хотимичним утјецањем људи. Води зарад тога своје дијете на поље у велики храм божји, у природу!“ Нека гледа свемир неба, на коме нам безбројно јато звијезда одбија свјетлост надземаљског свијета; покажи му великољепност изласка и заласка сунца, мењу, тутњење грома, бјесњење буре, шуштање шуме, горе, цвијећа прољетног, благословени плод јесење природе! Уведи потом дијете на поље у потпуни живот човјечији! Покажи му тамо висост и величанственост све чежње човјечије, али му покажи

и немоћ и трошност свега живота човјечијег! И уведита у велику област историје свијета!

Нека у твојим приповиједкама о судби народа и о судби људи наслућује мудрост и правичност божанског управљања, дијете ће се чудити, његово ће се срце прожмати чудним расположењима, питања „откуда, зашто и камо“ лебдиће му на уснама, а оно слућење духа божијег, свитаће у његовој души, која образује праву чврсту тачку, око које се све позније развијање кристализира. Када дијете увиди како је сва човјечанска срећа трошна, сво земаљско добро несигурно, сав земаљски живот несигуран, кад оно сазна, да најздравији није сигуран од смрти, најмудрији није сигуран од опасности, најјачи није сигуран од пада, најмоћнији није сигуран од немоћи, да младост угине као цвијет и пријеме пјчење као сан: тада се развијају и оне у дјетету неопажено они замеци религиозних расположења, на којих се апсолутно чувство овисности образује, које до душе није само религија, нита више пут ка религији, ка уздизању над сваком бољом и јадом земаљским.

Све је то за дијете конкретан живот, живо посматрање, зарад тога бесконачно више вриједи од сухопарних упражњавања у мишљењу, помоћу којих се дијете погађа с хрђавим папирним новцем мртвих дефиниција, а вара се у чистом злату религиозних и библијских посматрања. Религија није прије свега познавање, већ осјећање и снебивање, она није појам, већ срце и осјећај, она није мишљење, већ осјећање, мисао о вишем, слућење (бесконачног) божанског, живот у Богу!

Још несравњено успјешније од природе и доживљаја јесте хотимично утјецање васпитаних људи. Црква, фамилија и школа, кадре су при том много учинити; понајвећма али одлучно фамилија, јер отац и мати су први и врло великог утјецаја религиозни учитељи своје дјеце, па када се у оплођеној атмосфери једног хришћанског побожног фамилијарног живота развије сходно природи потреба вјере дјетиње, коју свако дијете као развијања способни дар са собом на свијет доноси; када у родитељској кући дијете чује прве ријечи хришћанске љубави, а ништа, што је противно; када се отац и мајка уаму за примјер у свима хришћанским врлинама дјетету, да се на њих угледа; када се тај дух чисте нарављености и праве побожности сједини с правом озбиљношћу и с правом строгошћу и ушљед упражњавања, које се непрестано понавља, постане другом природом: — тада је позвијем религиозном развијању дјетета положен чврст темељ. Највећи утјецај има у овом погледу одлучно мати. Благо с тога дјетету, које има мајку као побожну Гертруду, која ријечи Петалоцијеве мење у уста сину своме: „Сине Бог је то, који ти треба, кад мене не буде; Бог, који те у своје руке прима, кад те ја више заштићавати не могнем; Бог који ти даје среће и покоја, кад ти ја ништа више дати не могнем:“ — вјерна, љубезна мати, која чисте осјећаје дјетиње религиозности оплођава, и њима на врела вјечне истине пушта да сходна храна потјече. Но жали Боже многи родитељи у наше доба код надмашне тежње за посједом и уживањем пуштају да пропане религиозни живот њине дјеце, тај прави цвијет живота људског. У многим је кућама религији мјесто празно. У једној кући спротиња родитеља онемогућана благословено старање око васпитања, у

другој је богатство препрјека, у трећој је равнодушност, безумље или бесавјесност. Колико међу тим у том погледу имамо разлога да се жалимо, толико се морамо ипак чувати, да немар куће родитељске не учинимо мирним јастуком савјети родитељске. Чим више домаће одгајење религиозни живот дјеце занемарује, тим више мора школа чинити, да занемарено исправи, и чим су веће погрешке родитељске, тим више мора учитељ свјетовати, како би се дале учињене погрешке неутрализирати.

Панегирик светитељу Сави.

Благочестиви слушаоци!

Наука се поноси својим великанима, који су је проширили и дали јој ширега полета. Вјештина високо цијени и уздиже свога умјетника, А црква! та и она има својих великана, које је крунисала светитељским вијенцем, за вјерно испуњавање матерински јој заповједи. Па међу свјетлицима црквеним, високо се уздиже и наш данашњи просвјетитељ и учитељ св. Сава.

Данас је слава васцијелога Српства. Уђеш ли у дом Божији, бићеш занешен похвалним пјесмама, св. мајке цркве у 'чест св. Сави; завириш ли у наш просвјетни дом, у нашу узданицу школу, и ту ће те дочекати дјечица са умилним пјевањем: *Усхићујемо с љубављу светитељу Сави, Српске цркве врховне свештеничкој глави.* Као што рекох, црква га наша узноси као светитеља великог; школа га слави, као свога оснивача и патрона, и ми се сви клањамо његовим светитељским врлинама и дјелима.

Драги Христјани!

Опијени земаљским уживањима, ми се преко године врло ријетко сјећамо нашега данашњег светитеља. Од године, до године, само нам је овај дан, кога треба по нашем погрешном схваћању, посветити: животу, раду и подвизима светога Саве. На бар кад нисмо у стању, да га славимо чешће у години; да га опјевамо у свакој прилици; онда бар умољавам вас, да се растријезните од земаљских уживања, да одбаците све, о чему је недостојно мислити и говорити на данашњи наш свечани дан, а ја ћу вам го мојој пастирској дужности коју рећи о животу, раду и врлинама св. Саве.

Драги моји слушаоци!

Велики жупан српски Стеван Немања и његова супруга Ана, имали су три најмања алема калема — три сина: Стефана, Вукана и најмлађега Растка; али од та три алема, као да се је са својим сјајем, својим блиједим највише одликовао Ратеко. Двор владалачки са својим сјајем није га заносио; на будућност, која му је намијењена била, као владалачком сину, није се обазиро. Кад је ступио у младићко доба, отац му повјери неки дио земље на управу; но и на том високом положају, био је незадовољан. Њему је недокучни промисао одредио, да се посвети узвишенијем позиву. Једном приликом, кад је неки атонски калуђер дошао Стевану Немањи за прилоге, Растко ступи у разговор с тим калуђером, који му ватреним говором, описиваше све љепоте Атонске горе. Он му говораше: о смиреним и непрестаним молитвама монашким; и непосничком и пустиначком животу монашком.

Занешен тим драживима земаљским, пете ноћи за истим калуђером, умакне у св. гору Атонску. Сутра дан настала је највећа жалост у двору родитељском, за изгубљеним сином. На све стране, послати су људи, да га траже; али заман, нису га могли наћи. Најпослије отац пошље посланике у св. Гору, да га и тамо потраже. И посланици нађу га у манастиру Пантелејмону, но у сасвим другом стању. Мјесто сјајног владалачког одијела, њега је красила скромна калуђерска мантија; мјесто калпака на глави, стојаше му црна камилавка. Растко у калуђерству названи Сава, даде тужним посланица пострижену косу и утјешно писмо родитељима.

Од тога дана, настали су најсрећнији дани за младог постриженика Саву. Слободно вријеме није узалудно трошио. Читање књига, како богословски, тако богослужбени бијаше му најмилија забава. Да, њему се је ваљало спремити за велики позив, који му је био намијењен од

самога Бога, а у корист српске цркве и народа. И није прошло много, а он је био разглашен по свима св. манастирима атонским, као најкреснији богомољац, најтачнији испосник. Манастир му бјеше небо на земљи, под чије је окриље долазио први а одлазио послједњи. Молитвом Богу спасла га је, а пост крепио га је; те је могао достојније извршити тешки, и у исто вријеме и значајни посао за српску цркву. Поштујући га цијело атонско братство ради врлина, а цијењећи због учености, епископ солунски Константије произведе га за Архимандрита.

Послије смрти очеве, брат Стеван, постави га за игумана манастира Студенице. У тој светој лаври српској, пресадио је међу калуђерима књижевност, која је у то вријеме, приступачна била само монашком реду, завео је преписивање богослужбених књига, са којима је српска земља била сиромашна. Послије тих значајних радова у српској лаври, дошло је вријеме да изврши, врло значајну мисију, која му је свагда тиштила родољубиву душу. У договору са братом Стефаном, науми њих у Цариград и молити патријарха: да српску цркву прогласи самосталном и да српска хиротоније за српског Архијепископа. И, његовом богоданом бистрином и заузимањем, извршено је то значајно дјело. Патријерх тадашњи Ђенадије посвети Саву за првог српског Архијепископа, а цркву прогласи самосталном. Од тога доба, почиње српска црква живити животом правилним, јер је у лицу св. Саве добила пастира, који је своје стадо истински љубио; добила је Јерарха, који све што је проповједао и говорио, посвједочавао, је дјелом. Његово архијерејско достојанство, није га спрјечивало, да путује у најудаљенија крајева своје простране дијецезе, те да поучава паству своју, како вјери и врлинама, тако и пољским радовима. У многим мјестима, подизао је школе; јер жеља му бјеше, да просвета сине у српскоме народу, те да га препороди духовно. То свето дјело врши је с братовом помоћу и његовим прилозима. При крају светитељског му живота, послједња му жеља бјеше, да види и пропутује света мјеста у Палестини и да се поклони гробу Христовом, и жеља му је била испуњена. Враћајући се из Палестине у домовину, сврати се своме пријатељу, кнезу Бугарскоме Асену, који га најсвечаније прими и почасти. На Богојављење, по жељи кнежевој, одслужи службу Божију у цркви и послије службе разболе се и 13. јануара 1236. године лишем у недјељу испусти своју светитељску душу Богу.

Чули сте љубезни Хришћани о животу св. Саве; чули сте о његовим светитељским врлинама; па чули сте и о његовим значајним дјелима, како за српску цркву, тако за школу и просвјету. И саслушавши све, ви ће те се сагласити, да смо грјехом ослабљени, и нисмо у стању, да нашега светитеља и великана славимо онако, како заслужују његова света дјела.

Драги Хришћани и Срби!

Ево смо се сакупили у овом Божијем дому у великом броју. Дошли смо да увеличамо ову нашу славу; дошли смо да се одужимо св. Сави; али одужити се нећемо моћи, само молитвом упућеном светитељу, одужити се нећемо моћи, ни похвалним пјесмама св. Сави. Молитве упућене св. Сави, пјесме похвалне, нису у стању, да нас одуже. Испунимо покрај молитава и похвалније пјесама, још и добра дјела, па ћемо се одужити његовој великој сјени. Учинимо добровољне прилоге нашој школи, која је под високим покровитељством нашег премилостивог цара и краља Франца Јосифа I. Заштитимо школу нашу, па ће и нама бити заштитник пред престолом свевишњега Творца свети Сава, са својим смиреним молитвама „ко кћи“. Амин.

Говорио:

Милан Марјановић.

свештеник.

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха перањског у Далмацији.

Питање школе и цркве врло је важно; оно још траје и још није свршено како би требало да је. Када се рече: црква и школа, школа и црква, с тијем је много речено и као да је казано: с тијем је све свршено о опстанку, напретку и народном животу. Данас је пуван сваке сумње говорити о школи и цркви, а да се неговори о користи. Ми, који смо и у једној и у другој струци, бацићемо беспристрастан поглед на обје половине овога питања, т. ј. и на школу и на цркву, јер су обје исцрпљене на потребе, природе и народне душе. Узимо само просто ријеч: „*народна школа*“, па ћемо одмах доћи на закључак: да је она најбоље и најмоћније средство к подизању и ширењу народне просвјете, а путем тога и народнога благостања, као једнога појединога телеса, на коме се подиже и зида народна будућност.

За то ћемо баш одмах и приступити начину и казати, да се не ћемо упуштати у ма која посебна питања, стојећа изван круга, кога смо себи обиљежили. За то ми смо се ријешили говорити о односају школе к цркви, што данас сачињава полемички предмет тумачења међу западно-европским богословима и педагозима. При опредјељењу истинитости тијех установа, створио се велики и тешки процес — парница, у којој се боре црква са школом за аутономију и независност. За то и јест задатак овој расправи, да изнесе неке потанкости тога писања — процеса — препирке, и да читаоце упозна са суштином борбе и са главним мотивима, па да се покаже њезин исход у практичном животу.

Заподјенута борба међу црквом и школом у овој суштини дотиче се и једна и друга народнога образовања. Но, док нијесмо запали дубље у то питање, упитајмо се: како да се изведе тачно граница одјељујућа право цркве и школе као уредаба позванијех подједнако обрађивати једну и исту њиву? Да ли може и да ли је дужна и има ли права црква руководити то дјело на основу властитијех закона? Да ли је школа аутономна установа, или је тек сурогант највећијех уређења цркве и државе? Или као што неки питају лаконички, пита треба нестати за подлогу као основ народнога образовања, — теологију или педагогију. Та оне тешка дилема, исход је, из кога се послужила препирка и постале почетком борбе између теологије и педагогије, цркве и школе.

Драматизам те борбе у томе је: што обје те тешке стране ступају преда нас са таковим правима, која подједнако у нама изазивљу наше симпатије. Односно тога, на самоме дјелу, зар није посвећена мисија Христовој цркви на земљи људима објавити Божију истину као норму нашега познавања о Богу, свијету и човјеку? Коме ли с друге стране није драга судбина школе с њезиним драгоцјењеним благама — науком, као резултатом великијех користи народа и човјечијег ума сазнати истину, као плод вјековите културе човјечијег рода? Када знадемо, да су те двије уредбе — Божија и човјечија, дужне ићи на руку дјелу облагорођења човјечијега, а раздјељују се и подјељују једно од другога, то је близу ума, да су ти факти достојни осуде, као узроци подјелења, и то нам мора бити предметом незалудног љубопитства, већ устостручења саучешћа у судбини њиховој, чији излазак дужан се одазвати с радошћу или жалошћу према нашим интересима. Питање односно односија школе и цркве на тај је начин питање социјално, и његово ријешење на практични основано у томе или другоме смислу, по чему одазваће се тако или иначе на свима устројима човјечијега живота[1]). То питање обухвата опћените различите интересе и у томе њиховоме суду заузимљу учешће не само теолози, педагози, већ и јуристи и државни људи. Оно себи налази мјеста не само у књиги учењака, већ и на катедри проповједача, на трибуни парламента, а и на страницама савременога новинарства.

Ми немамо права то питање назвати новим, јер оно бјеше заподјевено у прошломе столећу,

[1]) Види о овоме брошуру Möbius, D. Materialistische Ideen in d. modernen Volkserziehung, Bönstadt 1873.

бјеше уведено у пракшику неким владама у почешку данашњега сшољећа и усјело је себи наћи велики број присшалица и прошивника. Још 1835. год. познаши сшихолог и педагог Бенека писао је међу осшалим: „*У новије доба мишиле шако није вукло ни перо педагоге, и шако продужавајуће ужрдно подузеће, као шема о одношају школе к цркви, и шо пишање не рјешило се води са мушњом и иживом жучи.*[1]) Извјесно, владе се рјешаваху на шако звану мекуларизацију школе послије бурних парламеншарних пресшоња и самијех прошеста конзервашивне шампашње, шако зване „*свјешске школе*“, која бјеше увођена у Холандији, Сједињеним државама, Ирландији, Швајцарској, Белгији, Њемачкој, Италији, па и у Аусшралији и горњој Канади[2]). Прахшичким рјешењем шо пишање осшаје откривено и задржано до данашњега дана као свјежина новосши са сшране шеоријске. На западу педагогију лишераше до данашњега дана и пишање о цркви и школи заједно служи јабуком раздора, — до данашњега дана јављају се мегданџије и за њ и проши њега, да у свима педагогијским сисшемама о томе пишању обично заноси се по која особина глава, а у лисшовима опеш особина рубрика. За шо сувремени римски првосвешшеник, т. ј. прешасшавник папа IX., надгледајући јереси новога времена, увршио је у своје списе сувремене заблуде на ошвореноме мјесшу сепарашне сувремене педагогике, одвајајући се од цркве и школе[3]).

Позориштем свршавајућим своју улогу муч нога пишања, гошово служи се сва коншиненшална Европа, но поглавиш Њемачка, гдје пишање к одношају школе према цркви расправља се *in abstracto* у свима логичким му принципима, свима подробносшима „нежели код другијех влада. За шо пишање, које се расправља, пишање је шуђе, а не наше. Извјесно, сопсшвени сшрој нашега живоша, способносш свега нашега педагогијскога идејала, православно-кашоличка начела, одношаји цркве к влади, све шо нам гарансира од немарнијех узорка пишаљ покрешућијех њемачком педигогијом. Али сшвар је у шоме, да њезини поклоници проповиједају универзалносш њезинијех положаја, као опће човјечансшвенијех, и шо је, шо нас задовољава. Педагози, прибавивши ауторишеш у пишању сјешовне школе, не крију аншагонизам к црквеној школи, као шшо је на пр. један бар. Корф, кога је мисао одузеће права духовенсшву у обучавању начином *caeterum censeo* свију његовијех педагогијскијех умовања[4]). Такав је један мислиоц у својим чланцима Рус г. Евг. Марков. Колико другијех педагога осим г. Маркова, шолико су нам познаши и чланци грофа Толсшоја „О народном образовању“, гдје јасно њољански педагог посегом за емпиризмом и религиозном сувременом дијалекшиком изнио пашолошке симпшоме поменом народне жеље према својој школи у реалном обучавању, због шша су прошивници напали жесшином на грофа, који би шадај желио изазвати на сцену народнога образовања сшаре исмијане Ф. Визином сјене кушнијех часословаца и псалширочишаоца[5]). Са свим, шшо је речено, формирала се појава, немоћућа се баш назвати жалосном: у колико сувременој народној школи предсшавишељ религиознога и сјешскога образовања јесу, законоучишељ и учишељ начином, да се оспособљавају узајамно друг од друга, а некада опеш сшварају се супарницима, подривајући кредиш један другоме, шшо је само по себи пласшично, премда се каже у шоме и губишак. Колико нам је познашо, у Русији се још одржава школа свешшенсшвом као и код нас у неколико у Аусшрији, дочим је у Швајцарској

[1]) Бенека. Erziehungs- und Unterrichtslehre, т. ј II. превод на руски језик Весељем, стр. 422.

[2]) Љавеј. Народно образовање. 1873. год., стр. 46.

[3]) Познаши папин Sullabus (8. децембра 1864. год.), који шачно обиљежава мошиве и формулу одричућег римском сшолицом заблуђења шврђа под бр. 45. овако: „Анашемашишује се мишење, да управљање сједињењем школама, гдје се васпишава хришћанска младеж, да дужносш припада само сјешској власши, као и да ни каква друга власш нема права мијешаши се у школску дисциплину.“ У бр. 48. пак чиша се: „Анашемашишује мисао, да васпишења начина образовања младога нараштаја, удаљеногa од кашоличке вјере и власши цркве, може се шај нараштај признаши истинишим кашоличима“. Види Окољеског, Држава и народно образовање“, стр. 218—219.

[4]) Види Корфово писмо: „Сибирске Вједомости“ 1873. год., у коме се доказује, да је цијешање школа у Аусшрији и Швајцарској почело шек онда, када се свешшенсшво од исшијех одсшрањило.

[5]) „Бесједа“, лисш 1872. год., III., стр. 300, вели: „Као год шшо у цркви не смије бити шрговине, на берзи не смије бити предомишљаја, шако ни у школи не смије бити ноћ прошивнијех начела. Школа није породица, није обишељ, није клуб, није канцелариј; она је дом за свима јој сшеченима. . . За шо, као шшо је сшрано духовенсшву прешендираши на право суда, шако је сшрано и прешендираши држаши у својим рукама народно образовање. Прешегнући школу управни се. Синода, неагодно би било не дирајше сшране. Шако руски лисш.

са свијем одувело на руку свештеничкијех и свако у њима ретигиозно учење[1]).

Мисли се и у Русији, да је довољно фактички доказано, на основу чега питање одјелења школе од цркве, по чему да има прахтичког значења. Ми томе не можемо дати потпунога одобрења, неудаљујући се од оне системе, која код нас у Аустрији постоји, а то с гледишта оних резултата, који су школством дојако показати особљем религиозним, као моралним факторима народне користи и добробити.

(Наставиће се.)

[1]) Види „Вјести Европе", 1875. год., књ. 5. Даље види „Грађанин" 1874—75. год., бр. 30.

Проповијед XIX. недјеље

Превео с њемачког **М. П.**, б.

Ништа није примамљивије, ништа достојније штовања, драга браћо моја, од слике, коју нам писци евангелске историје цртају о карактеру — о мишљењу и начину рада Господа нашег Исуса Христа. Скоро је свака појединa црта слике такова, да нас испуњава чуђењем и поштовањем. Но цјелина нам преставља узор врлине и савршенства, величине и доброте, чија лепота мора свако неповређено срце заинјети и одушевити. Да, сами непријатељи религије Исусове признавали су од искони узоритост његових мишљења и његова живота. Изврсна је била некористољубна љубав, племенита човјекољубна благонаклоност, која је свакога, који је с искреним срцем читао његов опис живота, привлачила и за се придобијала. Он је около ходио, каже се, и чинио добра; само једна помисао — брига за човјечанску срећу испуњавала је Његову узвишену душу, највећи задатак његова живота састојао се у том, да оплемени људе и да их усрећи. Да исцјели болесне, да поучи неуке да поврати заблуђеле на пут добродјетељи, да придобије све за добро, то је била његова најслађа радост. И, као што је он љубио људе у животу' тако их је љубио до краја живота, тако нам описују јеванђелисти великог јунака њихове историје. И ми немамо разлога, да сумњамо у истинитост њихова описа. Чак наше сопствено осјећање може нас освједочити код читања њезина о њеиној њеродостојности, јер све, што они о Христу казају, саглашава се најтачније једно с другим, стоји између себе тако уско у свези, да немождемо ништа одузети, а да не заплетемо цјело у противусловља. Па ипак све је тако безбрижно, без свега неправедног присвајања с тако високом простотом пометнао е, чини као да нијесу хтјели казати ништа изванредног, као да нијесу сами осјећали ништа изванредног, што је текло код сваке црте из њихова пера. Једном ријечју, види се из њиховог цијелог приповиједања, да су они морали наћи узвишену слику, коју цртају, доиста у животу свога Господа. Кад би посматрали као измишљотину, то би значило, примити највеће чудо од свих чуда, јер, кад би они као јудејски писци из оних времена тако пита погодили и кад би поставили такву науку, морали би већи бити, него јунак, чији живот они описују.

Ако је истина, да је Христос као љубазни узор мудрости, човјекољубља, кротости, пожртвоване добротворности, путовао по земљи, то нам се сасвим природно наочито у овим данима — намеће питање: како је било могуће, да су једног тако доброг, таког врло заслужног богољубца и човјекољубца ипак могли људи тако смртно замрзити и најпослије тако грозно мучити?

Колико су дубоко морали људи потонути, какве су црне душе морали имати и какву грозну човјечију нарав, кад су могли онога, који је међу њима путовао као најљубазнија слика, тако злостављати и учинити такову неправду.

Тако се изнајприје изрицала осуда над непријатељима и разбојницима Исусовим међу хришћанима. И та је осуда била главним узроком, зашто су потомке оних, који су једном Христа разапели, тако дубоко презирали и често су према њима нечовјечански поступали. Држало се, да народ, чији су потомци тако непоштено срамотили и жигосали човјечанску природу, није достојан никаква другог поступања. Ипак ми као хришћани морако се уздржати од таквог

поступања. Ми гријешимо, кад присвајамо себи право, да осветимо неправичност, која је једном Христа до смрти прогањала. Не судите, вели наша религија у име божанства, освета је моја, ја ћу одвраћати. Најмање неби смјели извршивати ову освету према најкаснијим потомцима оних несрећника; јер син не треба да носи злочинство свога оца, најпослије има још нешто, што би нас највише требало уздржати, да сами изречемо осуду проклетва над савременицима Исусовим. Ми имамо наиме веома многе узроке да се испитујемо, дали нијесу може бити иста мишљења, која њихова бијаху, и наша, да ли смо заиста удаљени од оног, што је њих навело на такав чин, више нег што уображавамо. Како? питаће може бити когод поплашено — би ли било потребно такво испитивање. Било могло бити да хришћанин буде сличан крвницима Исусовим. Да је то могуће, да је то вјероватно размишљавајмо о томе у првом часу наше садашње велике недјеље (Ев. Матеј 21, 1—9).

И кад се приближише к Јерусалиму и дођоше у Витфагију к Маслинској гори, онда Исус посла два ученика говорећи им: идите у село што је према вама, и одмах ћете наћи магарицу привезану и магаре с њом, одријешите је и доведите ми. И ако вам рече ко што, кажите да они требају Господу; и одмах ће их послати. А ово је све било да се збуде што је казао пророк говорећи: кажите кћери Сионовој: ево цар твој иде теби кротак, и јаше на магарцу и магарету сину магаричину. И ученици отидоше, и учинивши како им заповједи Исус. Доведоше магарицу и магаре, и метнуше на њих хаљине своје и посадише га на њих. А људи многи простријеше хаљине своје по путу; а други резаху гране од дрвета и простираху по путу. А народ, који иђаше пред њим и за њим, викаше говорећи: Осана сину Давидову! благословен, који иде у име Господње! Осана на висини!

По прочитаном евангелију морамо се дакако тим више чудити, како је Исус послије уласка у Јерусалим могао бити приведен на крсну смрт, а прије неколико дана величала га и славила велика маса народа с клицањем од радости као онога, који је дошао у име Господње. Но то се чуђење умањује, ако примјетимо узроке из свезе његове историје, који су проузроковали његову смрт. Жали Боже ми морамо признати да Христос неби ни у нашим данима нашао ту и тамо никаква много бољег поступања. То је дакако строга осуда, но ми инак не можемо тајити.

Да се узроци, који су метнули Христа на крст, још увијек налазе и бар на слични начин жалибоже још увијек дјејствују. Узроци, који су некоч метнули Христа на крст, били су нарочито слиједећи:

I. слијепа привржености старом обичају,

II. Увријеђено частољубље,

III. Повријеђено користољубље и лакомост,

IV. Неплеменита бојазан људска и удобност човјечанска.

I.

Дали се ти узроци сада више не налазе, и више не дјејствују, може нас поучити непартајично размишљање.

Чак стари хришћански писац, по имену Тертулијан, вели у једном од својих списа: обичај је Исуса разапео. Он дакле бијаше тога мишљења, да су Јудеји нарочито с тога Исуса разапели, јер се је он противно многима од њихових уобичајених мишљења, обичаја и закона, од којих они никако не одступаху и, које не хтједоше ништа промијенити. А ако читамо с позорношћу историју Исусову, то морамо оном црквеном писцу у толико за право дати, што је слијепа привржености обичају, ма да не једини, а оно је нарочити узрок био, који је јудејски народ, огорчио према Исусу. Чим се Исус бјеше појавио међу својим народом, даде он наскоро на знање да има намјеру да успостави ново и боље стање религије. Он је поправио изнајпре појмове, који су владали већ одавно о Богу и његовом поштовању међу Јудејима. Они су држали правог Бога као заштитника једног једитог народа (Јудејског) а он је учио да је Бог отац свих људи. Порекло од Аврама, Исака и Јакова посматраше Израиљћани као нарочити услов божанског задовољства — а он је наглашивао, да ће људи једном доћи од истока и од запада, да учествују у блаженству онога праоца на небу; у храму Јерусалимском, мислило се од старог доба, да се мора искључиво божанству клањати; и он је протумачио, да ће прије доћи и да је већ ту, кад ће прави богомољци принашати посвуда жртву свога поштовања духом и истином. И

као год што је Исус поправио добре преставе о Богу, тако је поправио он и многе заблуде, које потичу из старог доба у науци. Кадкада је он свесним намјерно ставио своја начела на супрот старима. — То видимо н.пр. из цијеле 5. главе Матејеве, гдје Исус више него један пут опетује: Ви сте чули, шта је старима казано — а ја вама кажем. Управ то је било, што је многе од његових савременика, нарочито фарисеје и књижевнике разјарило према њему. По њиховом мишљењу требало би с погледом на религију све код старог да остане; они су се пречврсто држали онога, у чему су једном од младости одњеговани били и на то су се већ тако давно били привикли, као да се неби могли рјешити, да нове науке Исусове подвргну непартајичном испитивању. Они су га мрзили много више с тога, што је он само мало одступао од њихова обичаја. То су они дали на знање више од једног пута. Наскоро каза се: фарисеји и књижевници дођоше с тајним огорчењем к њему говорећи: за што ученици твоји преступају обичаје старијех, и не умивају руку својијех кад хљеб једу? Наскоро рекоше отворено: није овај човјек од Бога јер не светкује суботе као наши оци, затим га назваше самохришћанином, и оптужише га што опћи с царинницима и грјешницима, што он више опћења с њима има, него што то допушта уобичајени закон (Мат. 9, 11). Дакако, Христос се је против њих бранио често важним разлозима, и они не бјеху кадри, да оповргну његове разлоге; они су пшли од њега често посрамљени. Но то их није довело на размишљавање; они су љубили таму, уобичајене заблуде више него свјетлост, и баш с тога, напослије сами прибјегоше најокрутнијим средствима, да погазе њега и његову науку. Но је ли то могло бити само за доба Исусова. Зар се неби могла и у наше доба наћи таква слијепа привржености обичају. Но на можемо ли се тиме похвалити.?

Истина је, да се у нашем добу многи баш с противне погрешке окривљују, да многи с неразумном особитом љубављу све ново обгрљују и теже да с бујном жестином све старо разруше. Не да се тајити, да то новотарство није починило ту и тако незнатне штете и још чини. Али извјесно је да број оних није неизнатан, који се упорном тврдоглавошћу држе свега старога и само с тога, јер је старо, те се немогу ни по коју цијену рјешити да се тога прођу. Ах да још увијек их има, који неразумна мишљења само с тога сматрају неопровргнеим истинама, јер су прије сто и више година таковим држана; који најбесмисленије обичаје, најпокварениja уређења хоће да задрже, што су већ одавно уведена; који све као лаж и заблуду разбацују, о чему ништа не чуше у својој младости; који неће да се случи какво потребно поболшање јер оно не одговара њиховим старим, ма да никако не испитаним преставама. Па какав жалостан, утијецај има још увијек та слијепа особита љубав према обичају на опште добро и на унапређење добра! Како се много поболшање у цркви и школарству, како се много пробитачно уређење у држави и кућњем господарству с тиме спречава, како се многа предрасуда, како многи народ, коме би ваљало на пут стати, само тиме одржана, јер се обичај противи! Па колико пута наврађа из дана у дан то упорно држање онога, што је стари вијек осветио, многе људе, чак добре људе на мрска осјећања, на човјекомрзно понашање према својим ближњим! Колико се пута учини на жао и увриједе најмудрији људи само с тога, што за ово или оно поболшање свој глас дају! Колико се пута противимо упорно самом поглаварству, кад оно унапређује и потпомаже овај или онај завод. И ма да се несмијемо увијек гласно противити: каквом се тајном мајсторијом, каквим шта више простим сплеткама не ради често пута и против оних, који може бити из најразумнијих разлога себи за задатак истичу, да што ново мјесто старога поставе! Ако је то тако, смијемо ли казати, да се главни узрок, који је приниo Исуса на крст, сада више не налази? Немарамо ли шта више признати, да он жалибоже још увијек на сличан начин на штету добра дјејствује? Нећемо ли зар најприје запитати, прије него изречемо осуду над савременицима Христовим, дали смо слободнији од предрасуде од њих, дали смо непристрасији од њих, да што је добро испитамо а што је најбоље сачувало (задржимо), или да ли се може бити равним начином окривљујемо ради слијепе привржености обичају, за чију су вољу Исуса разапели.?

Још се увијек иста погрешка налази. И баш тога ради ми можемо говорити о другом узроку, који је проузроковао смрт Исусову. Тај је био: Увријеђено частољубље.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћио уз минеј **Вид. вит. Вулетић-Вукасовић**.

То је било некако давно, како би се дан данашњи рекло, биза год. 1893., кад сам ја оно био у Чикагу као српски народословац, те ми је дне 13. јулија 1893. г. Васо. Т. Чорбић, из Дубровника, даровао древну слику *св. Бориса и Гљеба*. Он ми је казао, да му је то домаћа успомена, а остали ми Срби рекоше, да је то света домаћа успомена, те да му је остала од руског епископа, те га је он дворио у Америци, гђе је био пребјегао незна се за што споменути велики свештеник. Даље не могу да говорим о реченој слици, али то могу, да кажем, да је то света успомена, те се сада налази код мене, па је свако јутро пољубим и накваснм сузама, а једном ће ми бити прво весеље, да је предам благородној узвишеној породици.... Колико може да нам проговори слика славнијех прађедова? Гледам је и трнем, те промишљам и о свому роду, али те среће ја немам!... — Ох, како је проста слика св. Бориса и Гљеба! Није у златну оквиру, но у простој јеловини, а слика је на буковој дасци! Висока је с оквиром 0.16 *ст*, широка 0.14 *ст* а без оквира висока 0.11 *ст*, широка 0.9 *ст*. Још је на оквиру удјевена проста модра врпца за вјешање. Свеситељи су скромно на дасци насликани, те је то рађа манастирска с почетка XVI. вијека. То су праве слике великијех мученика, бива у врху Христов лик, те пише ѩе-ѯс, а поврх свеститеља (како се гледају) с лијеве: с. с: **Борисъ**, а с десне: с. с: **Гѣбъ**.

Св. Борис средње је доби, те му је на глави књежевска шубара, попељена бијелијем јермелином, а око главе свеститељски вијенац или котур. На њему је покорничка *раса*, а поврх расе скерлетна јермелином постављена *бурка*, бива то је *костим* обичајни кнеза руског од XIV.—XV. вијека. Борис је богољубно склопио руке по руском обичају, — Св. Гљеб је млађахан у лицу, раса му је зеленкаста, а бурка, постављена јермелином, загасите је боје. Боја је у опће плава, руменкаста и зеленкаста. т. ј. у пољу, гдје остојке су на тратини два споменута свеститеља. — Друго и не треба, да се описује овај споменак, јер је то јасно по фотографији, а ово је само биљеж велике богољубности и прегорјевања благородна заточника.

Свети мученици, благовјерни кнежеви: Борис и Гљеб, по крштењу се звахуу: *Роман* и *Давид*. Пострадали су у Кијеву 1015. године, а тамо имају и цркву у спомен њима подигнуту. Мучења су била разна, то какова су разни мученици трпјели од својих гонитеља. То је све, а остало је потанко у изворному минеју, те ми га је добростиво послао из Петрограда чувени хисторичар проф. *Сирку*, те се толико занима за црковне православне старине, па му овдје особата хвала на доброти.

Остало ће богољубни читатељи крпсти из минеја, а мени је радост, да сам га

донио на премишљање и небеско весеље. Амин Боже!

У Корчули, на Савин-дан 1897.

Вид Вулетић-Вукасовић.

СКАЗАНИЄ

ѡ ѹ҃біе́нїи сты́хъ страстотє́рпцєвъ Бориса и Гл҃ѣба,

ко сто́мъ кр҃ще́нїи нарече́нныхъ Рѡмана и Давїда и ѡ҃ пренесе́нїи чтны́хъ мощей и҃хъ, и ѡ҃ чю́дєсѣхъ ѡ҃ нихъ.

Па́мать и҃хъ совершаєтсѧ мц҃а маі́а ко е҃ дн҃ь.

Кла́жєнъ мн҃ѣ ко́йсѧ г҃да, къ запове́дємъ є҃гѡ восхо́щетъ зѣлѡ. Сы́льно на зе́мли кѣдетъ сѣ́мѧ є҃гѡ: ро́дъ пра́выхъ бл҃гословитсѧ (ѱал. рā́і, ст. а҃и҃.) глаго́летъ вели́кій ца́рствующій про́рокъ. Бо́йственнѡ кла́жє́ный кысть мн҃ѣ ко́мнѣйшаго г҃да, сты́й рабонача́лникный на́шъ вели́кій кня́зь влади́міръ, нарече́нный во сто́мъ кр҃ще́нїи ка́сі́ан, сы́нъ сватосла́вовъ! Йже не то́кмо самъ потщасѧ ѹ҃годи́ти бг҃ѹ, но и҃ всю держа́вѣ свою зе́млю россі́йскую. сты́мъ кр҃ще́нїемъ просвѣти́въ, ꙗ҆кw да́ръ чє́стенъ и҃ ѹ҃го́денъ гдскы принесе́: сегѡ ра́ди и҃ сѣ́мѧ є҃го на зе́мли сильно сотвори́ г҃дь, и ро́дъ є҃гѡ пра́вый бл҃гословы́. Той вели́кій кня́зь, къ ста́рости мастите́къ сы́й и приближа́ющасѧ къ кла́жє́ннѡмѹ скончанїю своемѹ́, къ не́же и҃мѣ́ѧше ѡ҃ вре́менномъ земна́гѡ на нєбєсно́е нѣ́ное цр҃тво и҃ ѡ҃ многотр҃ѣ́дномъ живота́ на ѹ҃покоє́нїе вѣ́чное и҃ кла́жє́нный живо́тъ преслѣ́питисѧ, созва́ дванадесѧть сынѡ́въ своихъ, и҃хже ѡ҃ мно́гихъ женъ во вре́мѧ нєкр҃їа своегѡ роди́, и раздѣли́ и҃мъ кнажє́нїе свое́ зе́млю россі́йскѹю, комѹ́ждо по досто́и́нїю; вышеслáва посади́ къ вели́комъ новѣгра́дѣ, и҃зѣ́слáва къ по́лоцкѣ, сватопо́лка къ тр҃о́вѣ, ꙗрослáва къ ростóвѣ. Ѹ҃мр҃ши же кышеслáвъ, посади́ ꙗрослáва къ вели́комъ новѣгра́дѣ, а҆ ко́йсѣ къ ростóвѣ, гл҃ѣба къ мр҃о́мѣ, скатослáва къ древлáнѣхъ, всеволода во влади́мі́рѣ, мстислáва къ тмѣторока́ни, станíслáва къ смоленскѣ, сѵ҃дислáва во псковѣ, брачислáва и҃ли позвѣзда къ лѣ́цкѣ на колы́ни. Є҃гда же кы́сть по сто́мъ кр҃ще́нїи ꙗ҆кw два́десѧть бє́мъ лѣ́тъ нача́ кла́жє́нный влади́міръ колѣ́ти, и҃ къ то́е вре́мѧ прїи́де къ немѹ́ сы́нъ є҃гѡ ко́йсъ, люкезнѣ́йшій ѥ҆мѹ́ пáче всѣхъ дѣте́й и҃ прїи́де вѣ́сть ко кнáзю влади́мі́рѹ, ꙗ҆кw печенѣ́ги и҃дѧтъ ра́тїю на россі́ю; и҃ кы́сть печа́ленъ влади́міръ, понéже не можáше сáмъ и҃зы́ти проти́вѣ печенѣ́гѡвъ на бра́нь, ꙗ҆кw ко́лемъ вѣ́къ. И҃ призвáвъ люби́маго сы́на своегѡ ко́йса, нарече́нnаго во сто́мъ кр҃ще́нїи рѡмáна, порꙋ́чи ѥ҆мѹ́ вѣ́ѧ своѧ́, и҃ посла́ того за дѣнѣ́пръ проти́вѣ печенѣ́гѡвъ. О҃нъ же скóрѡ ше́дъ и҃ печенѣ́гѡвъ не ѡ҃брѣ́тъ, возвратúся вспáть и҃ ста́ на рѣцѣ́ ба́рѣ: и҃ се, прїи́де къ немѹ́ вѣ́сть, ꙗ҆кw о҃тецъ є҃гѡ кáгоѵ҃е́рный сты́й вели́кій кнáзъ влади́міръ преста́ѧся на вере́стовѣ, и҃ ка́кw сватопóлкъ, при то́мъ кы́кый, тщáше сѧ ѹ҃тáити смéрть о҃тчю́ю: тѣ́ло бо въ ковéръ ѹ҃вертѣ́въ и҃ помóстъ прокра́въ свѣ́сндо́лѣ, тáже везé нóщїю во гра́дъ ѿтай, и҃ постáви въ цéркве прéстыѧ вдцы десатúнной. Кла́жє́нный же кнáзь ко́йсъ то́ слы́шавъ, нача́ плáкати по о҃тцѣ своемъ, глаго́ла: ѹ҃бы́ мнѣ, отче мóй, свѣ́тe о҃чію моéю, сла́нїе и҃ зарé лицá моегѡ! Ѹ҃бы́ мнѣ, ка́кw зашéлъ е҃сй, свѣ́тe мóй, не кы́кыѕ мнѣ при твоéмъ скончáнїи, дáкы сáмъ ѿтнé́е твое́ погребáлъ тѣ́ло!

(Наставиће се).

Говор у цркви томинској 21. маја 1896.

(Свршетак).

Из вјери патријарховој то је Господ јавио средством чуда. Туда су проносили једног мртваца на погреб. Патријарх заповједи носиоцима, да стану и да умрлог спусте на земљу, што исти и учине. Патријарх је био у Христа убијеђен, да ће оруђе, са којијем је Исус Христос

скрушио „ада и смрти“, и сад раскинути окове смрти, па меће на мртво тијело крстове један за другијем.

Два крета нијесу никаква дјејства показала, а чим је патријарх Макарије положиј трећи крст на мртваца, мртви оживи, те су одмах дознали, да је то животворни крст Христов.

Патријарх Макарије, благочестива царица Јелена, њезина свита и сав скупљени народ поклоните се крсту Христовом, а народ је пјевао: „Господи помилуј!“

Цар Константин сазвао је први васељенски сабор у Никеју (Витинску варош) 325. год. послије Христа, на коме је било 318 светијех отаца, који су многе уредбе за цркву саставили и који су лажну науку безбожног Арија проклели.

На овом првом сабору изложен је символ вјере до 8. члана, а на другом васељенском сабору је допуњен, који се и данас у цркви чита и свето поштује.

Благочестива Јелена саздала је цркве на Гори Јеленској и у Витлејему, а њезин син цар Константин саздао је цркве: на св. Гробу у Јерусалиму, у Никомидији, у Антиохији и Риму. Обновио је многе старе порушене православне цркве, а и многе је незнабожачке храмове претворио у Христове цркве.

Кад је цар Константин Велики постао император цијеле римске државе, кад је побједио све своје непријатеље и поставио ред у пространом римском царству — онда по примјеру цара Диоклецијана остави Рим и пренесе своју царску пријестоницу[1] на исток у грчки град Византију 330. год., која престоница буде освећена 28. априла исте године, те по његовом имену Константин, Византија буде прозвана Константинов град и украси га великољепним црквама, а одредио је, да се из државних доходака издржавају цркве и црквени послужитељи.

Хришћанску вјеру објавио је за државну у цијелом римском царству.

Православно свештенство, које је било у врло пониженом стању, узвиси, да сходно живи према чину и достојанству своме, раздаде им земље и разне повластице.

Ово су, драга браћо и сестре, дјела цара Константина и матере му благочестиве Јелене. Он је многе заслуге за хришћански закон стекао. Од времена његова паревања црква Христова знатно се почела ширити и умножавати на све стране свијета. По примјеру овога побожнога цара, многи су његови поданици: великаши, варошани и сељани слиједовали његовом, те су остављали своју незнабожачку вјеру и прелазили јатомице у спасоносну вјеру Христову. Пошто је цар Константин вјеру Христову у свему царству државном учинио, цркву свету у одавно жељени ред довео и тијемдао Богу божије, пред своју смрт 337. год. (по Христу) он је примио тајну св. крштења, а крсти га епископ никомидијски Евсевије. Цар Константин умро је у Никомидији 21. маја 337., а Христова црква признала га је за свога свети-теља и слави га сваке године 21. маја. Св. цар Константин живио је 63 године им 3 јесеца. Више од 1000 година владали су хришћански цареви у Константинопољу.

Из Константинопоља црква Христова као сунце са истока просијала је на све стране свијета благодетне зраке, те су многи и многи незнабожачки народи науком јеванђелском просвијећени из Цариграда.

За нас је корисно то, што је и српски народ божијим промислом упућен, те је св. Христову вјеру примио из Константинопоља-Цариграда, па за то у црквеној заједници и стојим с Грцима.

У Константинопољу-Цариграду била су три васељенска сабора, и то: други васељенски сабор 381. год., пети васељенски сабор 550. год. и шести 681. г., на које је присуствовало 170 епископа из разних крајева хришћанског свијета. У Цариграду науке школске и божанствене свршила су два св. брата Ћирило и Методије. Они су били родом из Солуна (Маћедонија), а служили су као мирски људи при двору грчкога цара Михајила III. Год. 860. оба су примили калуђерски чин и као словенски апостоли крштавали су народе по Моравији и Панонији. Они

[1]) Пријестоница хришћанских (византијских) царева освећена је 28. априла 330., а срушена је од турског цара Мухамеда II. 29. маја 1453., кад ово погину и посљедњи цар Константин XI. Палеолог.

су превели све црквене књиге с грчког на словенски језик.

Сва просвјета и наука, која је у Цариграду процвјетала, спада у дјело данашњим свештенима св. цару Константину и блаженој царици Јелени.

Како су Хришћани трпили велика зла и неприлике 300 година од незнабожачких народа и њихових царева, тако исто не бијасмо ни ми Срби ни у чему слободнији за 500 година.

Цар Константин ослободио је Хришћане од незнабожачких народа и њихових царева, а Његово Величанство цар и краљ аустро-угарске монархије Фрањо Јосиф I. избавио је српски народ у Босни и Херцеговини 1878. год. од нехришћанске руке, па како је хришћански народ био благодаран своме цару Константину, могу рећи, да је и српско-православни народ у нашој домовини вјеран своме ослободиоцу Фрањи Јосифу I.

С тога благочестиви Хришћани и поштовани српско-православни народе, ви, који сте свештено стадо Христово, настојте и трудите се, да у ваша срца буду смјештене ријечи св. јеванђеља: будите школа смјерне мудрости, будите кућа благочестивости, коју треба поштовати, која треба да буде Бога достојна. Поштујте своју свету православну цркву, јер смо ми сви њезина духовна дјеца.

Јаој дјетету без мајке, тешко би било и нама без цркве наше. Црква нам је и отац и мајка. Кад год нас зовне, пођимо јој, јер је мајци чедо мило, када је и у искрљењој, али само у чистој, одјећи. Кад чујете глас звона, сјетите се, да сте православни Хришћани, сјетите се, да сте дјеца цркве православне, те пођите одмах мајци својој цркви Божијој, да вас то учи и научи, да вас утјеши и охрабри, да се са нама, а за нас, Богу помоли.

Поштујте своје свештенике, те да буду у дужности својој одданији, јер, браћо, у нашој домовини има свештеника доста, који су свјесни своје дужности, те могу у потпуном смислу да одговоре потребама, које се у данашњем добу од њих изискују.

Зар се може мислити, да нама свештеницима не лежи на срцу наш српско-православни народ. Много има отровних навора, које би требало далеко обићи, да се не трује наш народ пићем лукавства, освете, себичности, завидљивости блудочинства и свега онога, што служе на омаловажењенаше свете вјере, цркве и човјечанства.

На жалост наш православни тежачки народ сврати се на та отровне изворе, те се душевно напије тога отровног пића, па отрује своје човјечанство, своју вјеру, своју цркву, свој подмладак и своја законошу.

Клоните се, православна браћо, лажних учитеља и подсмјевача. Немојте се свађе и на сваком мјесту исповиједати,(! ур.) јер је лукаво срце отровније од змијског једа.

Зна се и то, да многи наши тежаци и њихове жене, иду по које-каквим врачарама и гатара, да им гатају и да их записе напишу, те с том накарадом ките свој врат — грло.

Чули сте, како гатања и врачања при битки нијесу помогла Максимину и Лицинију, него је православна Божија помоћ помогла св. цару Константину, те је са својом војском поразио своје и Христове непријатеље.

Да ма ништа гатари и врачари могу коме што помоћи, они би код сваке државе уживали част и велико задовољство. Али шта видимо из тога њиховог посла? Видимо их како они то своје невољало и гнусно дјело чине кријући и шапћући.

Сваки онај човјек и жена, који у такве куће иду и од њих траже помоћи, народ је и издајник своје св. вјере, а такођер раван им је и онај човјек и жена, који дигну мотику, косу, срп, виле и грабље, па иду мусломанима, те им раде у дан, кад је светитељ и празник. Они с тијем начином доказују пред иновјерцем, да су нељуди, нико и ништа, и да до свог закона ништа не држе, а они им се с тијем подсмијава.

Кад кога снађе породична болест, одмах пођите своме свештенику, те он као научнији од вас, ако вам не могне помоћи, упутиће вас лијечнику, да брже-боље похиташ и помоћи од њега потражиш. Проћите се српских записа и осталог врачања и гатања. Вријеме је, да себи дођемо.

Тако, браћо мила, па нека вам је проста љубав моја, којом вас љубим, којом се бринем за вас, којом вам казах и данашње слово, по дужности, која се од мене као од српско-православног свештеника изискује на данашњи свечани дан. Амин.

У селу Томини, 21. маја 1896.

Цвјетко И. Шпирић,
парох.

---

† Борђе Николајевић,

митрополит сарајевски, приликом годишњице 9. фебруара о. г.

Умукла је звона тужна звека,
На ни суза више се не буди;
Престала је жалостива јека
Из српских поноситих груди.

Већ те нема, земља те покрива —
Ал' у вјенац сплетена су дјела,
На пред троном вишњег Бога жива
Сијају ти, са светога чела.

Нешто брује широм српског свјета
То ј' благослов свете душе твоје,
Што од груди до груди обљета,
На челичн срца дјеце своје.

Кад год сване прамаљетно доба,
На кад цвјеће шарено заруди:
Доћи ћемо до твог светог гроба
С гроба цвјећем окитити груди.

Ти ћеш дјеци тад благослов дати
Са висине, на сјајном видику,
Али ћемо назад спомињати
Добротвора, цјелог Срйства дику!

Сарајево, 1897. на дан годишњице.

Јован Ђ. Зорић.

Успеније пресвете Богородице

Света Гора бјеше пуна
Незнабожних све идола,
Аполонов храм највећи
Бјеше слава враж'јег кола.

*

Света Дјева знадијаше:
То ће она земља бити
Што Јој анђео навјестио
Да ће најпр'је просв'јетити.

*

На кад стиже света Дјева,
Сви се врзи препадоше,
На без воље из идола
Свем' народу прозборише:

*

„О, народе изварани
Од лажнога Аполона!
На Климента пристаниште
Стиже света Дјева Она.

*

Похитајте те примите
Најсветију и часнију,
Мајку Христа правог Бога
Заштитницу вјерних свију."

*

Народ сљеже са свих страна...
Богољепну виђе жену,
На науку кад чу Њену
Покрсти се у том трену.

*

Сви ђаволи и идоли
На тог мјеста нестадоше,
Срушише се лажни храми,
А прави се подигоше.

*

Тада рече света Дјева
Ово мјесто биће моје,
Што Ми Син Мој и Бог даде
Рад' милости воље Своје;

*

Нек благодат Божја свагда
Покрива ми мјесто ово,
И све оне што у њ' живе
Испуњајућ' Божје слово! . . .

*

Све потребе за живљење
С мало труда добијаће,
А небесни живот свима
Син Мој и Бог вјечни да ће

*

И с њима ће свагда бити
Милост Бога Спаса Христа,
А код Бога заступница
Ја ћу за њих бити пета.

*

У лађу се тада врну;
Лети лађа на једрима,
Лети живо, Боже живо;
Као соко на крилима!

*

И у Кипар срећно стиже
С Богословом и другима,
Побожнијем и светијем
Изабранијем свим људима.

*

Тад омофор; наруквице,
Своје ручно што изради,
Лазару је даривала
Успомене свете ради.

*

Неко вр'јеме свега Дјева
И на Кипру је боравила
Па Лазара и сав народ
Уз благослов оставила.

*

У град свети Јерусалим
Поврати се с пратњом својом,
Па преживље с Богословом
Под његовим светим кровом.

*

Сион јесте јужна страна;
Јерусалим пун красоте;
Ун' цар Давид сто' утврди
Јевусеју кад га оте. . . .

*

Под Сионом знатне баште:
Зеведеја и Гетсиман;
Туј' кедрски поток, ђе Бог
Жеђу гаси онај земан. . . :

*

Ту долина Јосафата
Иранљеским с гробовима,
Ту пећина, ђе гроб лежи
С Богооц'ма праведнима.

*

На мјесту је ова свега
Богомајка долазила,
И ка' што је на Голготи. . . .
Богу се је ту молила:

*

Да је к небу прими горе,
Да са Сином свагда буде;
„О молим Те, молим, Боже,
Нека тако скоро буде!"

*

Кад се једном Тако моли
Аћханђ'о се Гаврил јави,
Радосно му лице сјаше;
Божју вољу њој објави:

*

„Син Твој и Бог, кроз три дана
Испуниће вољу Твоју:
Узн'јеће Те на небеса
У обитељ свету Своју.

*

Он Те чека с анђелима
И с душама праведнима.
С Њим ћеш живјет' и цароват'
У свијема вјековима.

*

А да власти смртна трулеж
Над Тобоме неће пмат',
Но даћеш се као од сна
Ти из гроба лако устат'.

*

Па отићи у бесмртност
И у славу Христа Бога,
Предаћеш Ти у знак тога
Грану листа смоковога.

*

Гранчица је ово рајска,
Са зрацима сјаји неба,
Пред сандуком нек се носи
У дан онај Твог погреба!"

Иконокласта.

„Дивно те је пасликала рука,
Тјепа слико, чудногa си баја:
Блага лица, светитељског струка,
Светитељског из очију сјаја!“

„Божанственост са чела ти сије,
Миље ти је у грудима скрито —
Само, само, што у теби није
Ништа свето, ништа истинито!“

Сарајево.

„Немаш силе, за то света н'јеси!
И кад рука разлупате моја:
Нестануће свега што те реси,
Само парчад останути твоја!“

И већ рука подиже се чину,
Да икону слупа у комаде —
Гром загрми, хитра мућа сину:
Мртво т'јело црној земљи паде!

Јован Ђ. Зорић.

Сузе.

О Душане царе српски
Твој те народ славом китe,
Од злата ти вјенце плете
Ал под туђа крила лете!
Манастири роне сузе
Ах! добро с' њихно узе!
То су царе дари твоји
Ал уц'јело сад пестоји!
Што пре није сад се пите
С тим мисле да их униште!
А да видиш славни царе:
Манастир је већ без царе,
Дај положи овђе царе
Па и свете продо дарe!

Добрићево 1897.

Манастир је претка твога
И сад ћ' остат без свег свога.
Калуђере преко гледе
Само царе себе штеде!
То су дани царства твога
Кад калуђер живјет мога,
Сад се царе тог неките
Већ с' иде да с' уништите!
А манастир и сад стоји
Те прошлости своје броји;
Ал се сада томе смета
А он броји седам сто љета!
Од како је овђе створен
Може брзо бит затворен!

Црноризац.

Проповјед о блудноме сину.

(*У* недјељу XXXIV.)

Превео с њемачког **Милан Пеповић**, богослов.

(Свршетак.)

II.

Јесу ли одлуке скрушеног грјешника такове природе; оснивају ли се на увиђавности, на размишљању и на чврстом одједочењу; искрено прихваћају ли се и озбиљно: то ће се оне доцније остварити. Блудни син није напустио своју добру намјеру, него ју је без одлагања извео. Он је заиста устао, како свето евангелије каже, дошао своме оцу и рекао му: оче! сагријеших и небу и пред тобом, показао сам се недостојан твоје очинске љубави, нијесам достојан назвати се син твој. Он се дакле покорно своме оцу; признао своје учињено непромишљено дјело и није хтио ни на који начин, да се извини или да умањи своје погрешке више него што су. Он је сувише допуштао да буде лишен свих преимућстава, које је уживао једном у кући очиној; показао је искрено кајање за своје преступке и молио оца за милост и опроштење, подвргао се наново реду и господарству свога

ода; учињено се наново обвезан на послушност његових заповједи и поприма натраг своју дужност. И управ на овај начин бива права покора у обраћању, коју Бог тражи од човјека. Он мора признати мноштво, величину, гнушање својих гријехова и мјесто помишљања на оправдање, узети у обзир све околности, које отежавају његов гријех; мора пасти ничице пред највишег, судију, клањати се његовој правици и признати да он није ништа друго заслужио, него немилост и гњев, смрт и проклетство; мора признати своја злочинства пред Господом и предати се срамо и забуни, које ће изазвати у њему поглед Господњи; мора га тронути у срце, што је он тако добростиво, часно и љубазно бивше, он велим увриједио свога створитеља, свога ода и добротвора, што је преступио тако праведне, тако истините и мудре законе, што је радио против свог високог одређења, јако осрамотио и пореметио своју природу и удаљио се од сврхе, на коју га је Бог створио. Ова посматрања морају га испунити са непритворним и болним кајањем за своје гријехе; морају га натјерати, да прибјегне милосрђу божијем у Исусу Христу; улити му право гнушање зла, и смртну мржњу против њега; појачати га у намјери, да не буде више роб гријеху, него да праведно живи; и да из веде ову намјеру, мора устрајно радити око тога. Он се мора заиста окањти зла и настојати да се усаврши у добру; мора наредити своје живљење по другим начелима и законима и, као што свето писмо вели, препородити се душом и срцем. Ни на што друго немора смјерати, него да побије неуредне пожуде и страсти, које су прије њиме владале, да испуни дужности прије занемарене и да се упражњава у свима врлинама, ма да се оне јако противе његовој шкодљивој наклоности и његовим земаљским благама. Ово је, драга браћо моја, најбитнији начин обраћања, без којег би узалудна била сва претходна мишљења и начини покоре. Неправедник мора недопустивим начином себи присвојена добра повратити њиховим законитим посједницима; блудник, прељубочинац, мора раскинути везу којом га веже наслада, заглушити своје тијело, и очистити се од свих мрља тијела и духа; тврдица мора промијенити своје земаљско мишљење; мора гледати блага ове земље равнодушно и управљати своје мисли, своје жеље и потребе на невидљиво; охолост мора пасти, осветљац праштати, свјетски човјек на небо појмљати. Тако мора сваки напустити криве путе, којим је досад ходио, одрећи се порока и гријеха, којим је досада роб био, одклонити сва дражења и прилике, које нас на то побуђују и тежити за светим у страху божијем. Ево, шта је тражио Бог од својег народа преко пророка. Умијте се, очистите се; уклоните злоћу дјела својих испред очију мојих, престаните зло чинити, учите се добро чинити, тражите праведу, исправљајте потлаченога, дајте правицу сироти, браните удовицу. Тада дођите вели Господ, па ћемо се судити: ако гријеси ваши буду као скерлет, постаће бијели као снијег; ако буду као црвац, постаће као вуна (Исаије. 1, 16—18). Да, драга браћо моја, ако је наше покајање такове природе, ако доноси такове плодове поболшања и правилности; тада се смијемо отуда надати великим добитцима.

III.

Добровољан повратак изгубљеног сина имао је, како свето писмо вели, најзнаменије последице. Он се није преварио у својој нади. Напротив, добри дочек његова ода превазилазио сва његова очекивања. Тек што је угледао овај нежни отац својега сина, разжалило му се. Он га предусреће, пада му око врата и љуби га; заборавља све његове преступе и погрешке; повраћа му изгубљено право дјетињства; указује му најјасније доказе своје очинске наклоности; и испуњује његово срце најживљим побудама радости и весеља.

Као што отац жали синове, тако Господ жали оне, који га се боје (Псалом 103, 13) Господ је близу онијех срца, који су скрушена, и помаже онима, која су смјерна духа (Псалам 34, 19). На висини и у светињи станујем и с онијем, ко је скрушена срца и смјерна духа, оживљавајући дух смјернијех и оживљавајући срце скрушенијех (Исаија 57, 15. 66, 2). Он је милостив и поштедљив. Тако био ја жив, говори Господ, није ми мило, да умре безбожник, него да се врати безбожник са свога пута и буде жив (Језекије 33, 11). Није ли ми Јефрем мио син? није ли дијете предраго? Од кад говорим против њега, једнако га се опоминем; за то је срце моје устрепталo њега ради, доиста ћу се смиловат на њ' говори Господ (Јеремија 31, 20).

Чим се грјешник приближава Богу с правом скрушености, чим наступи своје худе путе и обрати му се са свега срца, то му наскоро и Бог указује своју милост, Он му опрашта његове гријехе, отпушта му казну, коју је тиме заслужио, прима га у своје окриље и у своју заједницу, и дијели с њиме као са својим дјететом свако уживање до најмање корице хљеба. И како разлучити, како нелики нијесу добитци и блаженства, које је ова срећна промјена прибавила скрушеном? Његова је погрешка избрисана, његови су гријеси окајани, његова су злочинства потонула у пучину морску и неће му више никада ни на крај памети бити. Његова је савјест мирна. Постао је Божије миљенче. Приступ небеском пријестолу стоји му отворен и код њега може утјехе и помоћи наћи, кад год му устреба. Анђели се веселе његовом покајању; њима је мило, што је дошао нови друг у њихова блаженство; те су спремни, служитељи му на заповијест божију и сачувати га на путу врлине. Небеса су му широм отворена. Гроб и пакао изгубише за њега своје ужасе. Будућности се више не плаши. Она му неувеле вијенце части у руци помирљивог показује судца; обећаје му блаженство, које никакво око није зазрело, нити ухо чуло а ни у срце човјечије није допрло; обећаје му радост, изобиље и уживање правде божије у вјечности. Међутим, док буду испуњена ова величанствена очекивања, обраћеник мирно живи, јер невино живи. Мир и задовољство прате га, јер му је Бог пријатељ и заштитник и зна за чистоту свога срца. Његова жртвена пропаст сваким се даном слаби и свака побједа коју он одржи над њоме, даје му нова повода, да велича милост свога избавитеља и да осјети вриједност своје повраћене слободе. Његове снаге јачају све више добру и недјање истога с дана на дан постаје све лакше и угодније. Он полази с једног степена савршености другом; његов напредак у докродјетељи бива све већи и већи; и са добродјетељи расте упоредо и његово задовољство и његово надање. Срећно стање! Непроцјењива добит! Ко не би све силе заложио, да постане његовим учесником. Ко би тили часак почасно, да удари путем покоре и обраћања, који једино води царству овог блаженства. Камо среће лијепе, да се и ми можемо искрено и побожно на то одлучити, драга браћо моја. Да ми можемо сви ту одлуку навести и одселе са сталном вјерношћу ходити путем добродјетељи и побожности! Како би тада био благословен овај дан за нас? Како би мирно, како задовољно текао наш остали живот? Како би смјели утјешно очекивати величанствене награде, које су приправљене праведнику на небу?

Да Боже, све, све нас зове да слушамо твој глас, који нас тако љубазно позива на покајање и поправљање. Још ми чујемо тај глас; и можда је то посљедњи пут, де га слушамо. Тешко нама, ако се и даље скањујемо, да га слушамо. Само је у теби, само у вршењу и послушности твојих заповједи свјетлост и живот, радост и блаженство; а од тебе је далеко наш једини дио, тама и ропство, невоља и смрт. Боже, у какву нас је опасност стровалиће гријех! Ми се журимо, да од њега избјегнемо и да код тебе нађемо милости и помоћи, који нам једини помоћи можеш. Гле, ми притјечемо опет теби, недостојни назвати се твојим синовима, али чврсто смо одлучени, да се удостојимо тог величанственог имена бољим понашањем. Ми смо, о Господе, у твојој власти, јер си наш створитељ и наш спаситељ. Ми ћемо се предати у твоје руке као што јесмо сасвим твоји; тебе хоћемо слушати и путем твојих заповједи одити; у теби ћемо наћи наше подпуно блаженство. Ах ти помози једини нашој слабости; сачувај нас да не упаднемо у гријех; учврсти нас у добру и подари нам, да твојом заштитом одбијемо све стрјеле нечастивог и до краја проживимо себи на спас, а теби на славу Амин.

Допис.

Господине уредниче!

Ја надах се па и очекивах, еда ће којођ и ма шта проговорити у нашем духовном часопису Босан.-Херц. Источнику о освећењу црквеног звона у селу Сувају, парохије Петровачке, али моје очекивање би узалудно, и нада оста без

успјеха. Оно истина, при купљењу добровољних прилога обећано бијаше, да ће имена приложника у јавности изићи и то баш изричио у Источнику, због чега ми није могуће избјећи па и ако сам то хтио, него да коју ма и летимично о споменутом, па и ако од тада прође већ неких 8 мјесеци, проговорим, које ако нађете за сходно изволите у наш омиљени Источник уврстити.

Но пошто је од споменутог освећења звона, као што рекох, већ више времена прошло — нам сам од свег тога доста и заборавио, то нека ми се опрости, ако баш све тачно нетакнуо неби, у толико прије што ми до тога и небијаше, дочим нешто пословн и дужности са којима сам оптерећен прекраћиваше ми — служба је најприја, а од осталога нашто се досиије — а нешто и још највише слабо здравље, без кога се човјеку баш ништа и немили и све му управ иде преко воље, а и пословица вели: „весело срце кућељу преде.“ Но шта би? кад је обећано пак није фајде, мора се, ма и касно, извршити.

Даклен да пријђем на саму ствар:

Парохије петровачке саставни су дјелови: Варошница Петровац и Села: Рашиновац, Колунић и Суваја.

У Петровцу постоји парохијална од тврдог материјала по окупацији подигнута црква, која је од Његово високопреосвештенства г. Ђорђе Николајевића на 20. Јула 1891. у славу св. Ап. Петра и Павла освећена (види бос.-херц. Источник од 1891. ст. 389.)

У Колунићу је такође црква од тврдог материјала још у стара времена подигнута и у славу св. хр. Преображења посвећена.

Ово бијаше пре пр. устанка једина црква у овом котару — односно протопрезв. па и она је више пута паљена тако, да ју је усопши протопрезв. Василије Новаковић са парохијанима му два пута покривао. Ета је била порохијална црква парохије Колунићке. под коју је и Петровац потпадао; али пошто је укинута, организацијом парохија колунићка, то је и ова стародревна црква постала филијалом парохијалне у Петровцу постојеће цркве.

Село Сувања пошто је властништво двају бегова, то је она подијељена била и на два свештеника, јер негда беги односно спахије имађаху подпуну власт у свему[1]) те и у подјели парохија и постављењу свештеника, па тако и ово село од којег је прва половица т. ј. муратбеговa, била сама за себе парохија са саставним дјеловима: Пола Суваје, Бусије, Цимеша, бјелајски Ваганац и Мале Стјенани. Ову парохију до пр. устанка служио је парох госп. Јован Пећанац садашњи прото Варцар вакуфски.

Другу половицу Суваје са пола Брестовца и пола Вођенице служио је сад већ усопшти свештеник г. Марко Милановић.

Пошто свештеник госп. Пећанац по окупацији оде у Варцарвакуф, то први део Суваје подпадне под петровачку парохију, коју је служио усопши свештеник Гргорије Новаковић а Бусије Цимеша, Ваганац-бјелај, и Мале Стјењани под парохију Вођеницу, пароха Дмитра Ђуркуса.

Суваје друга половина са смрти свештеника Милановића такође подпадне под парохију Петровац а пола Вођенице и Брестоваца под парох. Вођеницу.

Но са организацијом парохија протопрезв. Петровачког негдашњи саставни дјелови сувајске парохије и послије Вођенице, т. ј. Бусије и Стјењани мале причишћени су парохији Пресјеци; Цимеша, Бјел. Ваганац и Брестовац Вођеници, а Суваја тек парохији Петровцу.

У Сувају послије окупације т. ј. док ју је стужио усопшти свештеник Гргорије Новаковић, подигнута је у сред села на врло лијепом храстовим гајем обраслом земљишту, које се још од старина зове црквени Гај, па и ако се непамти да је ту црква била — једна кућа од слабог материјала у којој се је до сад па и сада сршава на освећеном антиминсу св. служба Божија у неке одређене дане преко године.

Кад је млади свештеник Вукасов Милановић дошао у Сувају са намјером, да се поново устроји парохија Сувајска, онда се Њани споменутога села скупе међу-собно добро-вољне прилоге те у 1892. год. наруче преко госп. Пере Креце трговца из Петровца једно звоно, на којем је с једне стране

[1]) Бечима морало се је плаћати да дадну кључ, да се црква отвори. Ово ми је више пута приповедао покојни ми отац т. ј. да је и он сваке Литургије претходно морао ићи Богу и молити га да му дозволи цркву отворити; а већ по себи се разумије да му је са пуним шакама морао ићи, дочим у противном ништа би му смио отићи, а још мање цркву отворати.

икона св. Богородице са Христом, а с друге крст са четири слова: с. Патпис је пак на истом: „Срп. прав. храм св. Богородице у Сувају србн босанци 1892.“

Високопречасна српско-правосл. АЕМ. конзисторија у Сарајеву на замолницу свештеника г. Милановића дала је дозволу под 5. новембра 1892. бр. 2065. на дотични протопрезвитерски Уред, да надзиратељ може са благословом Архијерејским звоно осветити.

По пошто бијаше неспоразум између сељана сувајских, свештеника Милановића и надзиратеља Новаковића у погледу успостављења парохије Сувајске, то и звоно оста неосвећено све до 1. октобра 1895. па и ако је више споменути велецијењени допис конзисторијални, како сељанима, тако и свештенику Милановићу од протопрезв Уреда петровачког под 15. новембра 1892. број 256. саопштен био.

Послије договора са сељанима, српско-православни протопрезвитерски Уред Петровачки својим дописом под 14. септембра бр. 256. ех. 1895. позове званично све подручне парохијалне уреде да народу објаве, да ће освећење звона у селу Сувају бити на покров св. Богородице т. ј 1. октобра 1895. којој свечаности, да помогућности и учествују.

Ради приређивања и приправе за дочек гостију, би изабран тако звани приређивачки одбор под предсједништвом пароха и то ови људи: Никола Шипка, Павле Грбић, Мићо Гутеша, Симо Ђумић, Аћим Пеџанац, Стеван Керкеч, Ђуро Грбић, Никола Милановић и Никола и Лука Марјановићи.

Овом приликом пријавише се прва двојица т. ј. Никола Шипка и Павле Грбић да ће при освећењу кумови бити.

Одређеног дана бијаше јако угодно и лијепо вријеме, какво заиста ријетко буде у ово доба године.

Народ из околних села са све четири стране појави у приличном броју да учествује при овој ријеткој свечаности црквеној.

Св. литурђију одслужио је надзиратељ уз припомоћ свештеника Никодима Новаковића (због малог простора није могло више свештеника служити) а одговарали су је свештеници: Дмитар Ђуркус из Вођенице и Ђорђе Зорић из Пркоса

По св. литурђији и то на пољу, било је само освећење звона: при ком чину одговарао је учитељ Петровачки госп. Адам Пајић са споменутим свештеницима.

На освећењу надзиратељ је држао говор, у којем је истакао значај звона, кад и у које вријеме и наш но који глас звона нас побуђује, потсјећа и позива, и т. д. у истом говорио је о манама народним по најглавнијим; због који се пропада, као и о неким покваренim обичајима, који на штету народа служе и које због тога треба или поправити и проводити их, као што су их наши стари проводили или их укинути. Добре пак обичаје српске, који су наши претци сачували и који се односе на корист и болитак народа српскога, да чувати треба и што више укорјењавати их особито код нашег подмладка јер „на млађима свијет остаје“.

Присутни су пажљиво и одушевљено говор пратили и слушали па и гутали, као духовну храну неопходно нужду.

По свршеном св. чину бијаше постављен сто за госте, више којег је покривено било, тако, да би и у случају непогодног времена сједити се могло. За истим сједило је око 150. особа, а сви сељани радише и настојаше, да миле госте своје што боље и љепше почасте и угосте, у чем су заиста и успјели.

При обједу покренуте су здравице, од који ћу да напоменем неке и то: Прва подигнута је од надзиратеља Новаковића за добро здравље и дуг живот Његовог Величанства цара и краља Фрању Јосифа I., у истој препоручивши народу лојалност и вјерност Његовом Величанству а и послушност његовим властима. Здравица је завршена са трократним живио! а пропраћена са химном уз пуцњаву прангија.

Другу подигао је овдашњи котарски предстојник поглавити г. М. Мотасовић за добро здравље општe-љубљеног АЕ. и Митрополита Дабро-босанског г. Ђ. Николајевића. И ова пропраћена је са пјевањем Тондеспотин уз пуцњаву топа.

Трећу истакнуо је млади свештеник Никодим Новаковић у здравље високе земаљске владе и њених органа, на коју је отпјевато: многа љета.

Прилога је пало врло лијепо на спрам малог мјеста и то 193 фор. 1. новч. а приложници су како ћеди:

Кумови: Никола Шипка 45. фор. и Павле Грбић 30. фор. оба из Суваје земљодјелци, онда, по 5 фор.: Раде Милановић трговац из Петровца. По 3 фор.: погл. г. Матасовић предстојник и К. Новаковић парох и надзиратељ. По 2 фор ; г. Др. Бела Веселовски, љечник, Никодим Наваковић парох из Буковаче, Ђуро Ракић поручник из Колуниња, Вид Јосиповић из Рашковца, Михајло Репија из Колуниња, Перо Јеличић из Вођенице, Тома Брклјач из Скакавца, Исаило Грубишић и Аћим Пећанац из Суваје. По 1 фор. 50 новч.: г. Томшић котарски стражмештар. По 1 фор.: г. Дмитар Ђуркуа парох Вођеснички, Глишо Мирковић, Јевто Новаковић, Ђурађ Мирковић и Миле Ракић из Колуниња, Јово Кнежевић, Васо Керкез, Раде Кнежевић, Јован Обрадовић и Марко Ђуркуа из Вођенице, Јован Сурла из Врточа, Перо Ђаковић из Суваје, Спасенија Шкундрић, Никола Ступар, Јово Марковић, Никола Рајаковић, Којо Лајтановић, Стеван Бранковић, Дмитар Керкеч, Илија Лукић, Илија Илић, Васо Радошевић, Никола Радошевић, Јово и Тодор Грубишићи, Тодор Грбић, Симо Шипка, Јово Пећанац и Симо Ђумић. По 80 нов: Стојан Ступар и Павле Чорак. По 70 нов: Паво Грбић. По 60 нов: Јово Мишчевић, Којо Грбић и Васо Медић. По 50 нов: г. Ђорђо Зорић парох из Пркоса, Миле Латиновић, Михајло Ракић, Перо Ступар, Глишо Медић, Раде и Милан Керкеш, Јово Јокић, Ђуро Давидовић, Миле Кнежевић, Милета Ђургић, Јошо Ђук, Васо Ђулибрковић. Тане Дукић, Симо Кесић, Сава Калаба, Стојан Ступар, Стеван Керкеч, Петар Ступар, Дане Тубин, Лазо Петковић, Лука Кнежевић, Тривун Аџић, Марко Драгичевић, Јово Тешић, Обрад Керкез, Сава Керкез,, Лука Ступар, Ристо Штрбац, Вучен Ђургус, Јово Керкез, Вујо Мирковић, Милош Ковачевић, Раде Станковић, Стеван Шобат, Сава Грубор, Стојан Грбић. Стеван Керкез, Марко Лисица, Илија Галовић, Тривун Никић, Никола Пузигаћа, Илија и Никола Ђулибрковићи, Томо Кртинић, Јован Ђукић, Симо Ракић, Саван Јокић, Јован Мрђа, Блажо Пећанац, Петар Цвјетковић, Глишо Мандић, Дане Совић, Петар Н. Јован Ђулибрк, Јово Блануша, Пане Керкеч, Јово Ракић, Миле Шипка, Давид Марјановић, Ђуко Шипка, Вучен Сантрач, Миле Керкеч, Ђукан Грбић, Срђен Ђаковић, Вучен Керкеч, Лука и Јошо Марјановићи, Ђуран Ђаковић, Миле Мандић. Петар Марјановић, Никола Ђаковић, Симо Басара Ђуро и Тодор Шипке, Стеван Керкеч, Петар и Томо Грбићи, Петар и Вучен Шипке, Сава и Стеван Ђумићи, Раде Ступар, Стојан Бранковић, Јово и Лука Керкеши, Мирко Радошевић, и Вид Кнежевић. По 40 нов: Стојан Бановић, Дане Петковић, Глишо Радић, Алекса, Дмитар и Срђен Грбићи. По 30 нов: Стеван Тубин, Тодор и Марко Кнежевићи, Стеван Ђулибрк, Василије Репија, Гавро Летковић, Саван Ступар, Милан Дукић, Стеван Ступар, Гајо и Стојан Грбићи, Марко Сантрач, Ђукан Керкеч, Сава Марјановић и Миле Ђумић. По 20 нов: Павле Уазлан, Аћим Ковачевић, Ђуро Тишљарац, Јохан Кати, Никола Блануша, Вид Пећанац, Вид Грбић, Вучен и Перо Грбићи, Никола Марјановић, Јеросим Ђургус и Тодор Керкез. По 17 нов: Стеван Грбић. По 16 нов: Симо Грбић. По 10 нов: Стеванија и Софија Драгичевић, Марија Миљуш и Никола Грбић. Онијех, који су приложили испод 10 нов: имена нису убиљежена, те по тому ни овје изнијети се не могу.

Овом приликом изјавити ми је ујудну захвалност поглавитом г. Матасовићу овдашњем котарском предстојнику, који непожали труда, него са милостивом супругом и синчићем му Јосипом дође да учествује и увелича ово ријетко весеље црквено. Такође и овдашњи љечник г. Др. Веселовски непожали трудъ него дође на ову српску славу, коме нека је овим изречена хвала.

Добро-вољне прилоге овај дана побиро је приједни учитељ г. Адам Пејић, којем нека је на његовом труду овим изречена срдачна хвала као и свима осталима, који учествоваше при овому српском весељу те и по могућности добровољне прилоге своје неускратише, за које нека их свемогући по својој великој милости награди.

Велепосједник Мухамедб. г Куленовић — Буковача дао је безплатно потребити прах (барут) за пуцање при овој свечаности за које му овим изјављујем хвалу.

По обједу настало је право народно весеље, како то само Срби зна и умије и којем до мрле ноћи неби краја.

Од присутних кому бијаше даље а при тому не имаде вољу да закасни, тај разумије се, да

мораде, и раније поћи, но ипак неко прије а неко послије, разиђо смо се сви, однесавши сваки са собом лијепу успомену на овај српски састанак и свечаност црквену.

У Петровцу, маја 1896. Н.

Из службеника.

Поучно извјешће, како треба, да свештеник и ђакон свршавају службу у св. цркви и приуготовљавају се на вршење св. тајана, особито божанствене литурђије, а како се догађа потешкоћа и двојба при наглом случају; у кратко је овдје изложено, како ће се у томе владати.

У благодатном закону Спаситеља нашега Господа Бога Исуса Христа, св. црква садржава седам тајана, бива: крштење, миропомазање, јевхаристију или причешће. покајање, свештенство, брак и јелеосвећење. Све се свршавају у св. храму, посвећеномм од јепископа на опредијељено свасење свих људи. Неке пак тајне од тих могу се у нужди свршавати и на другим мјестима по кућама.

Тајна свештенства и јевхаристија, бива; принашање бескрвне жртве тијела и крви Господа нашега Исуса Христа, нигдје се не врше него само у посвећеном храму, а и не пристоји се, јер је велики гријех. За то нас слиједеће упућује, шта за вршење истих треба:

Храм свети, бива црква, гдје се вјерни сабирају, да приносе хвалу и благодарење Богу, Творцу свега, једном у Тројици; и на молитву, просвјење и очишћење од гријехола. Тај храм треба да буде посвећен од самога јепископа или у њега послан посвећени антимис, примивши тај храм посвећење по реду.

Свештеник. Овај треба да буде изабрани човјек, частан[1]), вјешт читању и познавању св. писма и правилни рукоположен од јепископа.

Свештене одјеће. Ове треба, да има свештеник по одређеној и Богом прелаюј устаиови: стихар[2]), јепитрахиљ[3]). наруквице[4]), пâс[5]) и фелон[6]). — Ђакон пак: Стихар, наруквице и орар[7]), који носи положен на лијево раме. Без тога не пристоји се свештенику и ђакону ништшто служити бажанствену литурђију Ако ли се свештеник усуди свршити тајну без тога, сам пак свршено гријеши и ради тога биће свргнут са своје части.

Остале пак свете тајне, молитве и пјевање у цркви о облачењу свештених одежда, све то мора бити по установи онако. како се види у којем чину.

Али за ту свету тајну, у којој се свршава тијело и крв Господа нашега Исуса Христа, прве веома потребне ствари јесу оне: Рукоположени свештеник од јепископа. Као такав, треба да има тврду вољу и намјеру за извршење тајне тијела и крви Господње, да се оно законитим дјеловањем потпуно претвори у витно тијело и крв Исуса Христа.

Ствар прилична за ту тајну јест: пет просфора[8]) квасшијех од чистога брашна пшеничнога

[1]) С тога гледишта имало би се највећма пазити; јер кога више народ љуби и поштује, као угледна, часна и поштена свештеника, који се примјерно влада и као такав свагда може јасно и отворено очи у очи дизати свој глас против свега, што је штетно у његовој пастви. Частан је свештеник дика пастви. Захваљујући Богу и ми заостајемо до данас.

[2]) Стихар (од грчке ријечи στιχάριον) значи дуга хаљина код Римљана tunica. а означава непорочност и чи стоћу срца свештеникова, јер је њишн дијелом свијетле боје

[3]) Јепитрахиль (грчки ἐπιτραχήλιον) означава одежду, која се о врату носи и с прнједа спушта. У пренесном смислу означава нашу свршешњу благодат. која је дата свештенику.

[4]) Наруквице се убрајају међу свештеничке одежде јер служе да служитель њима стегне крајеве доње одежде а означавају узета, којима су биле везане руки Спасителеве, кад су га водили на суд Пилату. С друге стране напомињу служитељу, да се при свршавању св. тајана не ослања на своје силе, него да се преда вољи Божијој.

[5]) Пâс означава салу божанствену, која укрепљава служитеља при св. служби.

[6]) Фелон (грчки φελόνης, латински penula) значи кабаница или дуга округла риза, а престављ она кабаницу, коју су војници навукли на Христа, те му се ругали. Осим тога означава одежду правде, у коју се свештеници морају обући, као служитељи Христови.

[7]) Орар (латински orarium) дуга уска одежда, коју ђакон носи на лијевом рамену. Означава анђеоска крила.

[8]) Пет просфора уврано требало би, али данас већином је у употреби једна проскура са пет печата, што је све исто. Означава пет хљебова, којима је Исус нахранио толико хиљада људи.

и чисто вино[1]) из винограда. Просфоре нипошто не смију бити од другога жита осим пшеничнога, нити пријесне, као што обично употребљују латини за ту тајну.

К томе свршавања те тајне [illegible] се молитвом, благосиљајући предложени дарове свештеник руком и говорећи ријечи: „И сотвори во хлѣбъ сій истинное тѣло Христа твоего, пріемлющихъ Духомъ твоимъ Святымъ“[2]) Тога се увијек држала и тако вјеровала црква Христова, по предању самих св. апостола[3]).

Свештеник треба, да стално зна и увјерен буде о томе, да без освећеногa храма или свештене трпезе, бива без антиминса и без свештених одежда и таковних ствари; осим тога ако не би имао тврде намјере о томе, ако су просуре нечисте, а нијесу од чисте пшенице и ако не зна, којим се ријечима изврше св. тајна, па ако се усудно тако просто служити, или помрачен од многог пјанства не зна, што чини, не само што смртно гријеши свештенички гријехом, него и тајна тијела и крви Христа Бога нашега никако се не свршује.

Како треба, да се служитељ приправља, да достојно служи божанствену литурђију и достојно се причести божанственим Христовим тајнама.

Тајну св. јевхаристије никада не може осветити мирски бива прости, човјек[4]), такођер ни клирик, ни ђакон[5]), нити хиподјакон, него само прави свештеник. И заиста нико неће извршити тога освећења, а ако се усуди, пада у тешки гријех свештенички.

Правилно посвећени свештеник и ђакон, дужни су се приправљати за службу по праву овако:

Треба сваки најприје, да се чува и брижљиво уклања од ствари, које сметају, да достојно врши свету службу и причести се пречистим тајнама.

Запрјеке више јесу ове:

Ако је он под клетвом или одлученьем или запрјеком од јепископа или у себи има гријех смртни.

Ако се даклен находи везан под клетвом или одлученьем или запрјеком, нека се никако не усуди служити литурђију, доклен год не буде савршено опроштен и разрушен од онога, који је имао власт да га свеже[6]). Јер ко се усуди вршити св. тајне, а није разрушен, учиниће гријех свештенички и биће уклоњен од божанствене службе с новим и веома тешким гријехом и подложен тијелу и крви Господњој, биће Богоубојица заједно са невјерним Јудејима, који су Христа погубили и причестиће се пречистим тајнама на суд и осуђење своје.

Тако исто, ако је и који свјетовњак под запрјеком од јепископа или свештеника, свога духовног оца, те га куда притеже каква страст, па не мари за то, него отиде, не разрушен, к другоме испоједнику и усуђује се причестити пречистим тајнама тијела и крви Исуса Христа, исто ће пострадати и бити осуђен као Богоубица[7]).

[1]) Што се тога тиче, данас се многи свештеници мало брину, да употребе право лозово вино, већ онако, како им дође или набаве. То је велика погрешка, пошто је њима данас са свијем нечувено и као такво умањује чистоћу. За то нека је сваком свештенику на аманет чистота тајне.

[2]) Православно испоједање чл. 1., одговор на питање 107.

[3]) О томе свједоче њене древне литурђије, као: литурђија св. апостола Јакова, брата Господњег; литурђија, која се назива у „установама апостолским“ и литурђија св. Василија Великог. У свима тијем литурђијама, као и у Златоустовој, ријечи, које је Спаситељ изговорио при установљењу јевхаристије, спомињу се у молитви, обраћеној к Богу са додатком заповиједи Христове: Сіе творите ѥ мое воспоминаніи (Лука 22., 19.), а непосредно за тијем слиједи призивање Духа св. на предложене дарове.

[4]) По учењу православне цркве, власт свршавања тајне јевхаристије примила је само јепископима, као пријемницима Апостолским а затим и презвитерима: Православно Испоједање чл. 1., отд. на вопр. 107.; Посл. соборн. патріархъ о православной вѣрѣ чл. 17.

[5]) Сабор Никејски I. правило 18. вели: Дознао је св. и велики сабор, да у неким мјестима и градовима ђакони раздају јевхаристију презвитерима, а међутим није ни правилом ни обичајем предано, да они, који немају власти приносити тијело Христово, раздају га онима, који га но праву приносе. Дознало се је још и то, да неки између ђакона примају јевхаристију и пред јепископа. Све ово нека сада престане, и ђаконе у својим границама нека се држе памтећи да су они слуге јепископа, и да су млађи од презвитера. Нека примају дакле према своме реду послије презвитера јевхаристију, коју ће им подијелити јепископ или презвитер Не морају пак ђакони ни сједити између презвитера, јер и то бива противу правила и противу реда. Који неће, да послуша и послије ових упредаба, нека престане бити ђаконом.

[6]) Ап. правило 32. вели: Који је презвитер или ђакон одлучен од јепископа, такав не мора бити примљен од другога, него само од онога, који га је одлучио, осим случаја да умре јепископ, који је истога одлучио. Прав. карт. сяб. 133.

[7]) Света црква признаје своја њерна чада тријем Христовој, не допушта им друкчије, да се причесте светим тајнама, него послије њихова потпуног приготовљења, које се састоји у томе, да њерни, који мисле светој тајни причешћа приступит, искрено испитају своју савјест и очисте је од грјехова помоћу тајне покајања и осим тога постом и молитвама слиједећ заповиједи апостола: да испытаетъ, человѣкъ себе, и тако отъ хлѣба да ястъ и піетъ отъ чаши. Ядый бо и піяй недостойнѣ, судъ себѣ ястъ и піетъ не разсуждая тѣла Господня. (1 Кор. 11, 28, 29).

Ако га пак и због смртног гријеха укорава савјест његова, нека се не усуди вршити св. службу, док се не очисти од тога гријеха, у којем се налази, скрушено и срдачним кајањем исповиједајући свој гријех усмено пред духовним оцем са крјепком одлуком, да се не ће више повратити у тај гријех.

Ако се когод усуди, кад се налази у смртном гријеху, бавити се светим даровима, а није се исповиједао и покајањем најприје очистио тога гријеха, придружује још други тежи смртни гријех к ономе, у којему се налази и прима божанствене тајне на суд и своје осуђење ради недостојности.

Ако и при самој служби божанствене литурђије свештеник забравши се, познаје, да се налази у гријеху смртном, треба по могућству да утјеши себе и скрушн своје срце великом б лу и жалости, имајући при том сталну одлуку, да ће се што прије исповиједати, те задовољити и стишати своје срце, уклонивши га од гријеха.

За достојну службу и причешћивање светим пречистим тајнама, всома смета пак и ово: Ако је кога свештеник или дјакон за ништа цијенијо или увриједило или неправедно посту пао с ким па зна, да се тај гњеви и жалости на њега, или ако се сам пак свештеник или дјакон гњеви и љути на некога, који му је неправедно учинио или увриједио га, у сваком таквом случају неко се не усуди вршити свету службу, него нека прије отиђе по заповиједи Господњој[1]) брату сво

[1]) Мат. гл. V. ст. 22. Господ вели: Вѣакъ гнѣвайсѧ на брата своего повинымъ имтъ бдѣ. Значи: Сваки онај, чији гњев потиче из самољубља, а није основан на љубави, истини и врлини, па га излијева на свога брата, бива сваког човјека, јер су сви људи дјеца једног оца небеског и међу собом су браћа, за то подлијежа суду. Како је подпадао у ст. завјету преступник г. ј. који би учинио злочин, под суд, тако у Нов. Завј суду се подлаже сваки, који из мисли брату своме у свом срцу. Тај је суд савршенија од онога давање и духовитија. А данас има доста преступника, који ће и од тај суд пасти, јер већина на то се мало осврће не гледајући умириједа на пошљедње, које ће их пред тим судом стећи. На другом мјесту у 23 ст. V. гл. вели Спаситељ: Аще 8ко принесши дар твой ко олтарю и тѣ помяниши, ѣко братъ твой имать нѣчто на тѣ: Остави тѣ дар твой предъ олтаремъ, и тогда пришедъ принеси дар твой. Значи: Ако дакле принесеш дар твој, бива све оно, што ти служи, да просиш милост или одјеш Богу благодарност, па се сјетиш, да је брат твој на тебе љут, да си му дао на каквог повода, да се расрди на тебе, немој одмах приносити жртву, него најприје се с њим измири, па онда приносиј, или свакако јему и смиривши се с њим, тек тада нека припрема дарове и врши св. службу.

Ако је пак увријеђени ће далеко, а трнјека је потреба службе, треба да има тврду и добру одлуку, да ће се свакако измирити, кад се с њим види и да веома жали у срцу своме, то по потреби нека припрема св. дарове и врши св. службу.

Тој достојној служби и причешћу св. тајнама прнјечи и прекомјерност у јелу и пићу вечерњем. С тога се пристоји, да се свакако уздржи од јела и пића у очи службе или да сасвијем мало што поједе. Од поноћи укључно пак не пристоји се окусити ништа; јер ако и мало што окуси од јела и пића по поноћи, нека се нипошто не усуди вршити св. службе, пошто од поноћи започимље дондући дан.

Напокон сваки свештеник и дјакон, који има жену, треба свакако да се уздржи неколико дана пред вршењем св. службе, а да се немијеша с њом; а и по служби овај дан; ако се не уздржи по служи, тешко грјешн.

Ових дакле запрјека не само свештеник, него и сваки хришћанин, који хоће, да се достојно причести божественим Христовим тајнама веома се мора чувати, осим само оних који нијесу у опасности живота.

Осим ових споменутих запрјека достојној служби и причешћивању светим тајнама, има и других, које, и ако су мање од речених, али их ипак треба искорјењити и чувати их се не само свештенику него и сваком хришћанину, колико најприличније може.

Прва запрјека је дакле: прекомјерна расијаност мисли, које на силу може сакупљати заједно и обуздавати топлом молитвом и усрдним размишљањем мука и страдања Господњих.

Друга је унутрашњи немир, бива узрујаност; с тога треба, да живо настоји, да је окене од себе надјући се, да ће примити благодат Божју, које се има удостојити причешћивањем пречистим тајнама.

Трећа је безбрижност или љеност, коју мора снажно од себе одагнати ревношћу, трнјезношћу и будношћу или мало спавајућ

треба прије да ти срце буде свевим чисто, јер ти се ништа на то слиједа, него на изванљске обреде, јер они без пријега не вриједе пред очима божјим. Љуби брата као себе сама, ако хоћеш, да ти Бог помаже.

Над свима овим запрјекама јест четврта, наиме узнемирење или кретање тјелесно. које бива усљед оскрвњења у сну, које ако се и мимо сваког од њега даног узрока догоди, нека се не усуди ниошто вршити св. службу осим у великој потреби.

Ако је пак дао сам повода овој запрјести или бесједама или гадним мислима у вечер или јестивом, пићем или довољним сном. нека се никако не усуди вршити св. службе, докле се не исповједи своме духовном оцу и прими од њега епитимију[2]) или разрјешење.

Тим се могу искорјенити и пред службом и у самој служби сви недостатци топлом молитвом, сузама, болом и скрушењем срдачним.

[2]). Епитимија (грчка ἐπιτιμία значи казан) по учењу свете православне цркве је духовно љековито средство, које потпомаже, да се уздигну нарушене силе човјекове. — Нијесу то, као што су учили школастици, средства, која стоје упоредо са сваком врстом подвига и добрих дјела и да могу задовољит Божијој правди за своје гријехе и ослободит себе од временитих казна. Лажно учење!

(Свршиће се.)

Разно.

Парастос. Блажене успомене покојном Митрополиту Николајевићу, одбржан је у новој сарајевској цркви свечан годишњи парастос 9. фебруара о. г. Са Његовим Високопреосвештенством свршене рељевске богослове: Душана Кецмановића, ђакона и учитеља на Чађавице и Луку Аџића из Турјака рукоположити, и то првога за презвитера, а другога за ђакона. По свршетку св. службе, на којој је одговарало српско-православно црквено пјевачко друштво „Слога," било је призивање сл. Духа на рад тога друштва, а послије је обршен парастос блаженопочившем Митрополиту, на ком је било обучених свега 16 свештених лица. Сарајевска црквено-школска Општина, приредила је „панахиду" и подијелила народу свијеће На сред цркве стајао је украшен и црнилом превучен катафалк, и тако смо се и с овијем чином одужили сјени блажено упокојеног старца-митрополита, великог добротвора нашег српско-православног народа, међу којим подари му Боже вјечну успомену, а у рају блажени живот. Вјечна памат.!

Скупштина српско-православног црквено пјевачког друштва „Слоге" у Сарајеву, одбржана је на Сретење о. г. у друштвеном стану. Прије подне одслужена је свечана служба архијерејска и благодарење, на којој је Његово Високопреосвештенство поучило друштвене чланове, да и одсад његују црквену и српску народну пјесму и да у раду истрају. Послије подне, око 3 сата искупили су се чланови у довољном броју и, по доласку Њ. В. Господина Митрополита Николаја, предсједник Глигорије Јевтановић отворио је скупштину и одмах се прешло на дневни ред. Најприје су прочитани извјештаји друштвеног тајника, благајника и књижничара, из којих се дознаје, да друштво броји свега 338 чланова т.ј. 60 утемељача, 218 помагача и 60 пјевача и пјевачица. *Друштво је имало 5383 фор. 83 новч. прихода, а расхода 1816 фор. 23 новч.* Остатак је 3567 фор. 56 новч. Од прошлог одбора примљено је 1627 гор. 27 новч. те је у свему друштвени приход умножен са 1940 фор. 27 новч. Остали извјештаји узети су на знање, а 4 одабрана ревизора прегледали су друштвену имовину. Скупштина је, на предлог одбора, изабрала за друштвеног ликовођу г. Јована Франкла, а бившег коровођу г. Косту Травља одликовала за почасног ликовођу и наградила му досадашњи труд са 200 фор. награде, На тој скупштини изабрани су за почасне чланове: Пјевачко друштво „Гусле", Алекса Шантић из Мостара и пл. гђа. А. П. Ирби у Сарајеву. Новом одбору изабран је за предсједника г. Ристо Ђ Бесаровић, а подпредсједника г. Ристо Х. Дамјановић. У одбор је ушао и преч. госп. прото Петар Ђенић Скупштина се уз бурно клицање захвалила досадашњем одбору и његовом предсједнику на труду и толиком успјеху. Његово Високопреосвештенство поздравило је и благословило нове одборнике. Митрополит Мандић архимандрит Живковић, изволјели су се уписати за друштвене чланове утемељаче.

Његовој Преузвишености Министру Вен. пл. Кал̀ају учинило је подворење Његово Високопреосвештенство наш Митрополит *Николај* 17. фебруара т. г. са члановима своје конзисторије, наставницима богословског училишта из Рељева, катихетама и мјесним парохијалним свештенством. Његова Преузвишеност наволељела је благонаклоно примити Госп: Митрополита и свештенство. Том приликом увидили смо, да Митрополит наш уживa особито повјерење код високог државног достојанственика, и то нам улијева наду, да он за свој народ, свештенство и цркву може врло много учинити. Одговор Његове Преузвишености пун је задовољавајућих страна и томе се само радовати можемо.

Светосавске бесједе. Уредништво „Источника“ обавјештено је позивима на светосавске бесједе: у *Мостару, Манастиру Гомионици, Бос. Петровцу, Коњицу, Д. Вакуфу, Плевљима, Сокоцу, Бос. Градишци, Дервенти* и *Бугојну*. Забавне се свуда држе с поздравним говорима, пјесмама, декламацијама, народним српским играма и позоришним комадима, обично из српске прошлости.

Распуштена општина. Ради велике заплетости која подавно влада између Мостарског Митрополита Серафима и онамошње српско правосл. црквено-школске општине, ради све то већег заплета и непомирљивости, власт је општину *распустила* и поставила своја повјереника, који ће с неколицином неутралних особа руководити с црквеним пословима. Наше даље није да о овоме расправљамо. Мостарски Срби прокопурни су и паметни људи. Није требало до дотле ствар доћи.!

Вид Вулетић-Вукасовић, унапријеђен је са звања *надучитеља* у цар. и крал. женском училишту у Дубровнику. Поштованим читаоцима овога листа, познат је Госп. Вулетић као ваљани сарадник и у опште неуморни српски књижевник и старинар. „Бос. Вила“ у своме 3. броју од ове године, донијела је слику његову са животописом од преп. Д. Миковића игумана. — Честитом и врло заслужном мужу, који проноси славу народа свога, честитамо унапређење, са искреном жељом, да нам га Бог поживи много и дуго!

Цариградски патријарх, како се отуд јавља, *дао је оставку*. На начела правог *грчког* родољубља, није могао праведним захтјевима правосл. срба у Скопљу удовољити, па мисли да му је боље и себе жртвовати, него ли дозволити, да се у Скопљу за владику Србин постави. С друге стране опет тврди се, да би патријарх и попустио, али чланови Синода да неће. Срби у Старој Србији раде на томе, да онамо прогласе независну српску цркву са заснивањем Српске Патријаршије.

Архимандрит Фирмилијан, повраћен је на ректорско мјесто у Биоградској Богословији.

Број Срба у Јевропи. По најновијем рачуну, кога су Нијемци саставили, у Јевропи *има 9,695.000 Срба*; по чему излази, да Срби по броју заузимају осмо мјесто међу европским народима.

Христов плашт. У Њемачкој (у Прагу?) с великом побожношћу, показују св. плашт, с којим се Христос служио. Кажу да је скоро уз плашт почети показивати и Христове сапоге, од којих је само постава остала и та је окована у танко злато. Кажу да је тај остатак свечиње (?) даровао фрањачки папин Нунциј манастиру Прику у Трифу.

Књижевне вијести.

„Напредак“, недјељни лист за опште и привредне интересе народне. Излази од нове године у Вел. Кикинди под уредништвом Емила Најдака. Цијена му је 4 фор. годишње.

„Споменак“, илустровани лист за дјецу. Уређује Иван Мартиновић. Излази у Панчеву сваког 1. у мјесецу на читавом табаку. Годишња му је цијена 1 фор.

„Врач Погађач“, највећи српски шаљиви лист са сликама. Излази сваког 15. и 30. дана у мјесецу. Цијена 4 фор. годишње. Претплату прима уредник и власник листа Сима Лукин Лазић у Загребу.

„Голуб“, лист за српску младеж. Уређује Јован Благојевић. Излази сваког 1. и 15. у мјесецу. Цијена 2 фор. годишње.

Јавна благодарност.

Побожни карактер, вриједни и честити србин г. Ато Ј. Шотрић, наш дични мостарац, пострекнут са искреном хришћанском побожношћу и правим, ватреним српским родољубљем, изволио је послати, св. православној цркви храму „Вазнесенија Христова" у селу Облу, три комада красних стародрезних св икона, и то: 1 икону, на којој је на дивот дрвету у три реда, изображено: рођење Богоматере, Вазведеније, Благовјештеније, рођење Христово, Сретеније Господње, Крштење, свечани улаз Христов у Јерусалим, Васкрсеније, Преображење и Успеније Богоматере. Ова икона мора бити свевим стародревна, судећи по изображењу чудесних Христових догађаја, жали Боже, што на њој нема никаквих писмених података. Вриједност јој није позната, али по њеној изради мора бити доста скупа. 1 икону св. апостола Петра и Павла и 1 икону св. Архангела Михаила.

Усљед тога обилатога и побожнога прилога, сматрам за најпријатнију дужност, путем јавности изрећи честитом и вриједном ктиторину најтоплију благодарност и захвалност, који је учинио прилог нашој св. матери цркви, која је одмах убиљежен у споменицу, као и приложена имена часне фамилије, дароватеља. Нека ти Господ Савоот испуни племените жеље, а од мене ти, као и мојих парохијана најсрдачнија српска хвала. Живио брате србине!

Улог, мјесеца јануара 1897.

Ристо Терзић,
свештеник.

Читуле.

Дана 28. новембра 1896. преселио се у вјечност након дугог и тешког боловања **Василије Ковачевић**, парох приточки у протопрезвитерату бихаћком.

Покојни поп Василије родио се 7. августа 1844. у селу Притоци код Бишћа од оца Филипа Ковачевића проте санџака бихаћког и матере Стеваније рођене Прошићеве.

У мјесту свога рођења свршио је часловац и псалтир, а послије га је за свештеничко звање припремао чувени учитељ Адам Ацић, који је увео прву школу за писање у Бос. Крајини. Код овога Адама учили су сви млађи свештеници прије богословије бањалучке, те је само од његова времена наше свештенство почело учити писати. Године 1862. марта 25. рукоположио га је матрополит Игњатије за ђакона, а за свештеника 1. априла и. г. у Сарајеву. Док му је био жив отац, служио је парохију с њим заједно као његов помоћник, а послије смрти очеве као самосталан парох. Према оданашњим приликама покојни поп Вајан (овако га обично зваху) бјеше један од првих свештеника, како у наукама црквеним, тако и у свјетском образовању и познању. То му је давало углед, да је био свуда виђен, љубљен и поштован, као мало од који ругова његових.

Год. 1875. 6. августа лицем на Преображење прешао је први из свога завичаја у Аустро-Угарску, те се одмах придружио народном устанку, у ком је дјеловао као четовођа и војвода све до пада Црније потока (22. јула 1877).

Какав је био блаженопочивши поп Вајан као човјек, као свештеник, као народни борац и војвода, о томе није моје као брата покојникова говорити. То ће казати само они, који о том судити могу и смију. (Опширна биографија изаћи ће наскоро у једном од српских листова).

На спроводу његову било је 8 свештеника и то: пречасни господин Петар Гаковић прото из Крупе, Јово Трбојевић парох из Петрова села личког, Вукосав Милановић парох из Кулен Вакуфа, Ђорђе Зорић парох пркошки, Милутин Радаковић парох рујићки, Давид Латиновић парох врточки и два мјесна свештеника. Силни народ слегао се из свију околних села као и сви грађани града Бихаћа без разлике вјере и народности. Спроводу је присуствовао и котарски престојник из Бихаћа г. Ђурковић и приличан број чиновника.

Врло дирљиву опроштајну бесједу изговорио је пречасни господин Јово Трбојевић, напоменувши заслуге покојникове и опраштајући дјела његова, на чему нека му је и овом приликом изречена најтоплија благодарност.

Покојника оплакује син Стеван, парох дољански, браћа: Вид прото бањалучки и Коста, парох бихаћки и сва родбина његова.

Мир нека је пепелу његову, а покој души!

К.

Јосиф Поповић, парох раковачки маглајског протопрезвитерата, рођен је у Раковцу 24. јануара 1840. Рукоположен је за ђакона и пресвитера 9. и 10. јануара 1859. у манастиру Озрену од епископа Висариона. Умро је 19. децембра 1896. Парохију је служио на задовољство своје пастве а у заслугу му се и то уписати може, што је са својим народом сазидао лијепу парохијалну цркву. Покој му души!

Премјештени.

Гавро Гашић, досадашњи зенички свештеник премјештен је на парохију Нишић, сарајевског протопрезвитерата.

Јеврем Петронић, помоћник биљешевског пароха Ћире Петроњића, постављен је за администратора зеничке парохије.

Захарије Поповић, малопољски свештеник, протопрезвитерата власеничког, по жељи Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Господина Николаја, премјештен је у Зворник за надзирателя онамошњег протопрезвитерата. — Честитамо унапређење!

Мијајло Вучковић, досадашњи парох подрашнички премјештен је на парохију Оборце, бугојанског протопрезвитерата.

Парох **Алекса Поповић**, премјештен је из Бос. Новог на парохију Добрлин, а свештеник **Стојан Врањешевић**, из Добрлина у Бос. Нови.

Рукоположен.

Душан Кецмановић, свршени рељевски богослов из Читлука, на свечаним архијерејским службама, произведен је од Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита добро босанског Госп. Николаја 26. јануара у Бос. Новом за ђакона, а 9. фебруара о. г. у новој сарајевској цркви за презвитера. — Засад млади свештеник Кецмановић врши дужност српског учитеља на вјероисповиједној школи у Чађавици — Костајничког Протопрезвитерата.

Лука Аџић, свршени питомац рељевског богословског училишта, произведен је 9. фебруара од Његова Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Госп. Николаја у новој српско-православној сарајевској цркви за ђакона, а 16. истог мјесеца за презвитера. Аџићу је повјерена управљена парохија „Палачковци“ прњаворског Протопрезвитерата, у администрацију.

Постављени.

Коста Божић, новорукоположени свештеник, одаслан је на управљену парохију Лушци-Паланка, у протопрезвитерату Стари Мајдан. (котар Сански мост).

Управљене парохије у Дабро-босанској Дијецези.

Парохија:	котар:
1. Мало Поље	власенички,
2. Шљивно	бањалучки,
3. Липље	котор-варошки,
4. Шолаји	котор-варошки,
5. Доња Радња	тешањски,
6. Кобаш	прњаворски,
7. Глиница	дванички,
8. Еминовци	сански мост,
9. Пљева	јајачки,
10. Пецка	јајачки,
11. Благај (Доњи Купрес)	бугојански
12. Кладањ	кладањски,
13. Лијешањ	зворнички,
14. Карачић	маглајски,
15. Зборште	крупски,
16. Раковац	маглајски,
17. Подрашница	јајачки.
18. Сребреница	сребренички,
19. Љубија	приједорски.
20. Кокори	прњаворски
21. Бушевић	крупски
22. Притока	бихаћки
23. Бијаковац	градишки

Позивају се сви свршени богослови, па и они, који су у служби учитељској, да компетују на парохијална мјеста, која ће моћи добити једни *одмах*, а други по свршетку идуће школске године.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА III. Сарајево, марта 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени

Њег. Високопреосвештенство АЕ. и митрополит дабро-босански госп. *Никодај* наволио је на свечани службама архијерејским у новој и старој српско-правосл. сарајевској цркви 23. фебруара и 2. марта о. г. рукоположити свршеног рељевског богослова **Рувима Бубњевића** на Лакташа у чин ђакона и презвитера, одредивши га администратором управљене парохије *Стапара*, у градишком протопрезвитерату,

Симо Бањац, свршени рељевски богослов и бивши доњо-вакуфски учитељ рукоположен је дана 16. и 23. фебруара о. г. од Њег. Високопреосвештенства АЕ. и митрополита дабро-босанског госп. *Николаја* у новој сарајевској српправославној цркви за ђакона и свештеника, те му је у администрацији повјерена управљена парохија *Смољана*, петровачког протопрезвитерата.

Број 643.

Окружница.

Протопрезвитерским звањима, пречасном свештенству и свему српско-православном народу епархије дабро-босанске.

Често се догађа, да свештеници или приватне особе путем бројзава траже од Нас разјашњења у службеним предметима, или управљају такве пријаве, који се ради краткоће или нејасности не могу правомоћно рјешавати. На пошто се осим осталога у истинитост таковних подноса сумњати може, то смо обнашли за нужно, за *будуће* то *забранити* и свему пречасном свештенству и поје диним странкама Наше Епархије наложити, да сви молбе и пријаве своје одсад *само на писмено и путем Протопрезвитерских звања амо подношати имаду.*

Телеграфично се могу достављати обавјештаји о неким изванредним елементарним и другим догађајима, смртним

случајенима и осталим приликама, које не подлеже опширнијим расправама и канонично важним рјешењима.

Пречасна господа Протопрезитери протопрезитерата, и надзиратељи, нека изволе ову наредбу подручном парохијалном свештенству и благочастивом народу сходним начином на знање дати и прогласити.

Из сједнице АЕ и Митрополитске конзисторије.

У Сарајеву 6. фебруара 1897.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Религија.

Од протопрезитера **В. Б. Бажанова**. С рускога превео: **С. Славков**, богослов у Рељеву.

Сі ѣсть животъ вѣчный, да знаютъ Тя, единаго истиннаго Бога и ѣгоже послалъ ѣси Іисѹса Христа. Јов. 17., 3.

Латинска ријеч религија (religio) значи веза, а кад се говори о човјеку: веза или савез између човјека и Бога[1]).

Ријеч *религија* узима се у два смисла. *У једном* смислу под ријечју *религија* обично разумију науку о Богу и богоугодном животу, а у *другом* — вјеру у Бога и владање, које се с вјером слаже.

Темељито изучавање религије особито је важно, како због духа времена, у којем има тако много разних мишљења о религији, тако и с важности самога предмета.

Лажна религија погибељна је за човјечји род, јер каткада бива узрок ужасних и срамних дјела; али истинита је религија најдрагоцјенији дар Творчев, за човјештво највеће добро, које се ничим не може замијенити.

Религија је главни ступ морала, те с тога има најдобротворнији утицај, како на срећу овога, који је чува у својој души, тако и на опћу срећу људску у свијем животним приликама. Без религије не може постојати држава, јер се без ње раскидају све везе, које везу човјештво.[2])

Религија не само да чини човјека човјеком, т. ј. нравственим бићем, дајући му побуде и моћ, да се не дâ, да га вуку за собом страсти, већ да ради по савјести и дужности, него и освјетљује његов ум, који блуди без вјере по мраку непаџјесности, даје спокојство срцу, које се истинито умирује само вјером у Бога Промишлиоца, пружа утјеху у несрећи, наду у самој смрти.

Онај, који приступа тако важном предмету, да се њиме бави, треба, због истинског успијевања у њему, да чува у својој души искрену љубав према истини и жељу, да се влада по познатој истини. На то нас упућује Исус Христос, када говори: *Ищѣ кто хощетъ волю ѣгw творити* (т. ј Божју), *разумѣетъ ѡ ученіи, кое ѿ Бога естъ, или азъ ѿ себе глаголю* (Јов. 7., 17.)[3]). У часовима разне сумње, коју сусрета на путу

[1]) Грчки црквени оци мјесто латинске ријечи: religio, употребљаваху грчку ријеч: πίστις (вјера) јер је она у томе значењу употријебљена у 6 гл. 7. ст. књиге: Дјела апостолска.

[2]) О важности религије за државу (Против Кол. гл. 31.) Плутарх говори, да прије град може бити без темеља, него држава без религије и да је религија савез и средокрађа друштвена, ступ и тврђава сваког законодавства.

[3]) Блажени Августин говори: „Онај је у заблуди, ко држи, да може познати истину, а невалало живи". И још: „ништа толико не смета, да познамо истину, колико живот одан страстима" Августин: De vera religione c. 3.

истини и мислилац који има најбољу намјеру, коју нам кат-када не може рјешити никакав земаљски учитељ, па да будемо задовољни, ваља се обраћати Небеској Учитељу и клицати Му с псалмопојевцем: Отвори очи мои и разумѣю чюдеса закона твоегѡ! И то је обраћање исто тако природно, као што се природно обраћамо тварној свјетлости, да јасно распознамо тварне предмете!

Глава I.

Природна религија.

Ми налазимо, да је религија *општа* и уједно *различита*. Тако је још Цицеро примијетио, да нема ниједнога народа, који не би имао религију и да сви без науке имају неко урођено чувство о божанству.[1]) Исто тако говори и Аристотело.[2]) То потврђује историја познатих народа, а по познатима можемо с правом закључивати о непознатима, тијем прије, јер се у човјечјој природи не налази само способност, већ и религијска побуда. Ако само има атеизама, припада необичним појавама, који не опровргавају религијске свеопћности

Но познато је, да се религија у човјечјем роду појављује у различитим облицима и то 1.) у размишљању о божанству налазимо: једнобоштво, многобоштво и свебоштво; 2.) што се тиче божанског поштовања и оно је такође различито: *ваљско* — налазимо у разним жртвама и молитвама, *унутрашње* — у страху или нади, у хладном гледању, или у ватреном чувству.

[1]) In omnium animis deorum notionem impressit ipsa natura. Quae est enim gens, aut quod genus humanum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quan dam deorum? Cic. de natura deorum l. 1. c. 16.

[2]) Πάντες ἄνθρωποι περὶ θεῶν ἔχουσιν ὑπολήψιν. Arist. de coelo; l. 2.

Важност ове појаве, која се тиче свега човјечјег рода, заслужује, да се испита почетак религије.

О почетку религије има различитих мишљења.

1) Било је људи, који су извађали почетак религије из политичарских и свећеничких упутстава, мислећ, да су они изумјели религију ради своје користи.

Неможе се порећи, да су политичари и свештеници као и филозофи и пјесници много помогли, те се религија јављање у различиту облику; али је лудо изводити почетак религије из упутстава политичарских и свештеничких, јер је религија старија од политике и свештенства; религија је служила за основ политици. Тако говори Херен у књизи о политици народа старога свијета: „Из политичке историје јасно се открива, да религија, кад се успореди с политиком, има већу важност особито кад се обратимо њезину почетку. Откуда су могли бити потврђени и силни закони у грубих народа, који не имађаху појма, да их је неопходно потребито испуњавати, ако их није потврдила и ојачала религија, по чијем су их упуству поштовали као божје заповијести." — *У патријархалном добу није било свештеника, а жртве су ипак приносили, по томе излази, да је религије било прије свештеника.* Знаменити испитивач природе Шуберт говори: „Летимичан поглед показује, да астрономија и богослужење у староме свијету не бијаху средства, да се дође до циљем, већ свештено вјежбање"[3]) Кад религија не би имала свој основ у самој човјечјој природи, не би се могло схватити, како су је могли измислити свештеници

[3]) Schubert: Nachseite der Natur p. 54.

или политичари, а човјечји је род примити и сачувати у сва времена.

2) Неки изводе почетак религије из проматрања природе.

Истина је, да посматрање природе помаже, да се развијају религиозни појмови, буде и оживљавају религијска чувства, као што свјетлост и сунчана топлота помажу развијању физичког живота; али се не може из тога извести почетак религије. Религија се не може саопћити човјеку с поља, преко природе, а) јер су идеје религиозне над видљивом природом и б) с тога, што нам васељена не открива светости, без које религија није потпуна, ма да је васељена мјесто, с којег можемо видјети свемогућство.

3) Неки су богослови изводили сво религијско знање човјечјега рода из божанствених откривења, која су дата првим људима, а послије су их Нојеви синови распространили по свему свијету. И то је, по њихову мишљењу, узрок религијској свеопћности. У том су се случају они ослањали на ова историјска опажања:

а) Историја открива неко слагање свијех старих религија у науци или причању о почетку свијета и човјека, о рају, грешном паду, потопу и т. д.; а то слагање доводи нас, да признамо један општи религиозни извор.

б) Историја открива, да су у старих народа политичко стање и појам о највећем бићу неразмјерни. Њихови појмови о небеском и божанском, при свој њиховој грубости и необразованости, бијаху доста узвишени; а та неразмјерност води нас до закључка, да је сам Бог открио човјеку појам о главним истинама. Јован Милер у својој општој историји говори: „У самој је ствари врло чудно, што су најстарији народи имали неке правилне појмове о Богу, свијету и бесмрћу, као и о постанку небеских свјетила, а били су у другом које чему са свијем необразовани и међу тијем како су у вјештинама, које се тицаху животне користи и благостања били слабо вјешти. Чини се, да је наш дух неке неопходне појмове, до којих сам не би лако дошао, добио непосредним упуством од Свевишњега Бића и чувао их неко вријеме. У току времена чисти праотачки појмови код већине народâ почињу да помрачују.“ Слично каже и Хердер: „Религијски се трагови откривају у најгрубљих и најбједнијих народа. А откуда им је она дошла? Није ли сваки од њих сам себи измислио богослужење? — Није. Јер ти сиротани ништа не наумијевају; они се у свему држе предања својих праотаца. Предање је мати њихова језика и вјере.“

Тога се мишљења држи њих врло много. И заиста, да је с каквим му драго способностима био обдарен први човјек, имао је потребу у упућивању и васпитању, које је могао добити само од Бога. Али то разјашњење није довољно. Неможе се религија изводити једино само из откривења, а) с тога, што откривење или поучавање Божје претпоставља у човјеку пријемљивост и по томе, не тумачи први почетак, већ му само води; и б) с тога, што ап. Павле говори о незнабошцима, који су били без откривења, зане разумное кожїе, їако ѣстъ къ нимъ: Богъ бо їмилъ ѣстъ имъ (Рим. 1, 19.). А на другоме мјесту: Ѣгда же їзыцы не имѣще закона ѣстествомъ законнаа творятъ, сіи закона не имѣще, сами сибѣ сѣтъ законъ: Їже покажютъ дѣло законное написато къ сердцахъ своихъ (Рим. 2, 14—15).

4) Најпослије, ако неки и признају, да су први људи добили сјеме религијских

појмова непосредним Божјим упуством, али уједно с тијем вели, да основ вјере не потјече од спољашњега божјег савјета, већ унутрашњега, — да је у самој човјечјој природи, те вели, да је човјек по својој природи религијозно биће, или, што је исто, да је Творац усадио религијску потребу у сами заметак човјечје природе.

То је мишљење право и основано, јер се а) њиме дâ појмити и *свеопћност* и *различитост* религијска, а особито *опћа* религија, јер се опћа свима људима човјечја природа појављује у разним степенима нравственага образовања и потчињава се утицају различитих спољашњих прилика. б) Кад у самоме човјеку не би било расположења и побуде за вјеру, како би је могао примити и сачувати у сва времене при свима превратима, запрекама, како унутрашњима тако и спољашњима? Како му је могла постати тако неопходно потребита, те је прије волио какву било трошну твар поштовати као Бога, него ли бити без Бога?

И тако обратићемо се човјечјој природи.

Посматрајућ човјека с нравствене стране, наћи ћемо у њему три главне способности: 1) способност, да познаје, која тежи истини, 2) моћ. да жели, која нагиње светости или нравствености и 3) моћ осјећања, која тежи срећи, блаженству. Те три моћи духовне човјечје природе, које су прирођене просвијећеноме и непросвијећеноме показују потребу вјере и воде јој.[1])

[1]) По Платоновој науци Истина, Добро и Љепота припадају битноме добру нашега духа и он тежи, да их опет добије као неко наслеђство, којега је нестало. Ово урођено чувство Истине, Добра и Љепоте, које има сваки човјек, ма дај у различитету стеку састављају благородност човјекову, кад се открива истина, кад се љепота посматра, кад се представља истинеки благородни и пун врлине поступак, те се продужује и тада, кад се наша тјелесна одјећа приближује своме рушењу.

Религија је потреба моћи познавања или разума. Разум по својој природи тежи, да стече знања о разним предметима, али како ћемо се увјерити о правилности знања, које стичемо, о сугласности његовој с предметима, које познајемо. ако не имадемо узвишеније начело нашега увјерења, ако не узвјерујемо у Бога? Ја само тада могу вјеровати своме разуму и чувствима када вјерујем, да ми их је дало истинито биће — Бог. Без те вјере сумња (скептицизам) се не може набјећи. Та је вјера крајеугаони камен, на којем треба да је утврђено све човјечје знање. Све је за човјека без вјере сакривена тајна, а човјек је у мраку.

2) *Религија је потреба моћи жеље.* Сваки човјек осјећа у своме срцу нравствени законоп-тежњу за добром, а одвраћање од зла. Тај закон без религије остаје пропис без имена, који нема обавезне моћи. Само га једина религија чини јасним показујући на његов почетак, чини га живим и покретним, јер показује на његову циљеь.

3) *Потреба среће или тежња блаженству* такође је религијозна потреба, јер тражи таково биће, које ће човјека путем истине и врлине довести истинском уживању Чувствено уживање не само да не задовољава нашу тежњу за блаженством, него је отров за душу и тијело, јер га није религија осветила.

Тако се види из ових трију моћи човјечје природе религијска потреба. То се може рећи краће: човјек по природи тежи истини, светости и блаженству, с тога тежи Богу, јер је Бог извор истине,

светости и блаженства. Без Бога нема истине, нема светости, нема хармоније међу светошћу и блаженством.

Неопходни услови, или, да тако кажемо, саставни дијелови ове религије, која је усађена у човјечију природу, или *природне* религије, јесу ово:

1) појам о Богу као Творцу свијета и почетку истине, као законодавцу и највећој светости, и, најпослије, као праведноме суцу и највећем добру;

2) појам о човјеку као разумно-слободноме бићу, јер без слободе нема вјере;

3) појам о будућем животу, гдје ће се удовољити тежњи за истином, светости и блаженством, којој овдје на земљи није удовољено.[2])

[2]) Искуством је доказано, да је на земљи све почетак; у ничему се не види потпуно савршенство. Наше је знање само почетак; нема у њему пуноће, нема јасноће, која задовољава, нема вјерности и јачине. И врлина је наша слаб, немоћан почетак; нема у њој чистоће, нема јачине и моћи, коју тражи наша савјест. Ми осјећамо и познајемо, да се циљељ, којој овдје треба да тежимо, може достићи само у вјечности.

Таким начином природну религију састављају три главна догмата:

1) Бог је извор истине, светости и блаженства.

2) Човјек је разумно-слободно биће, које по природи тежи истини, светости и блаженству, те по томе: слично Богу.

3) Има будући живот, гдје се задовољава жеља за истином, светошћу и блаженством — највећом истином, светошћу и блаженством.

(Наставиће се).

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис.** Превео **Григорије А. Николић** свештеник у Митровици.

(Наставак.)

IV. Пастирско старање о пастви.

I. Пастирско старање о пастви.

Пастир је земаљски заступник Христа, великога пастира душâ. Повјерена му паства не треба да буде тако велика, да би особито старање о сваком поједином њеном члану било дјелом немогућим или одвише тешким за њега; јер он је не само црквени проповједник и извршитељ богослужења и тајанâ, него је у то исто вријеме лични руковођа и старатељ сваке одјелите душе, сваког члана пастве у којој „Дух свети постави га чуварем“ (Дел. ап. XX, 28).

Слично пастиру чобанину, који бодро пази за сваком овцом свога стада, он се стара о душама пастве своје, као који ће дати одговор за њих (Јевр. XIII, 17). Сви карактери човјечји и сви степени религиозногa развића треба да буду предметом пастирскога старања; и пастир само тада може знати све те особености и разлике чланова своје пастве и служити им, ако их он марљиво изучува.

Свети апостол Павле, у току три године пастирскога труда и рада у Ефесу, овако говори о својој пастирској дјелатности онде: „три године дан и ноћ не

престајах учећи са сузама свакога од вас“ (Дел. ап. XX, 31). У тим ријечима апостолима показује се једна од највећих обвезаности пастирске службе, која се састоји у неопходности за пастира да зна поједине потребе свих душâ, повјерених његовом старању. Има пастира, који радо проповједају; налазећи у том особито задовољство у оном побуђењу које производе у слушаоцима силом своје ријечи, и у оном чувству власти, које искусе, откривајући свој утјецај на другима но који у то исто вријеме сматрају за себе пастирски труд тешким и теретним. Наклоност ка чисто пастирским трудовима у оваких људи бива веома слаба. Ма како било, ипак не може бити сумње, да се баш у пастирским трудовима садржи главна задаћа и назначење свакога служитеља цркве, и ма да се у први мах могу показати врло скученима и оптерећенима за то с током времена за већину пастирâ мало по мало они постану најкориснијим и најблаготворнијим дјелом њихове службене дјелатности. Заиста, сваки искусни пастир, на основу своје личне праксе, може посведочити, да мало људи, ако само има такових, могу постати истинитим члановима цркве, без многога посјећивања и старања за њих од стране пастира. Утјецај пастира на паству ваља да се оснива на узајамном повјерењу њиховом један другоме, а не на господарском ауторитету с једне стране и неопходној подчињености с друге стране. Он ваља да буде резултатом узајамног додира и односаја њихових међу собом, утјецајем непосредним, произведеним самим животом пастира, испуњеним сродствених и пуно љубазних односаја ка пастви тако, да је могуће казати о пастиру то исто, што је Спаситељ казао о себи самом: „Знаю моя и знаютъ ма моя“. „Овцы моя гласа моего слышатъ, и азъ знаю ихъ, и по мнѣ грядутъ“ (Јов. X, 14. 27).

Кад што човјек, не будући особитим говорником, приноси много више користи својим чисто-пастирским трудовима, него ли други — сјајним и дубокомисленим проповједима, које изговори са црквене катедре, која околност, свакако, не одузима у црквене проповиједи својствене јој силе и значења. Господ наш Исус Христос „прохађаше по свој Галилеји, учећи по збориницама и проповједајући јеванђеље о царству“ свима људима, где би их год налазио, „исцјељујући сваку болест и сваку немоћ по људима (Мат. IV. 23). Јавна проповиједь дјело је по потреби лако и приступачно свима и свакоме. Само тада може човјек бити увјерен у свом позиву ка свештенству, кад осјећа у себи унутарњу наклоност и побуде за старање о душевном спасењу својих ближњих. Проповиједь се односи према пастирском дјелу само као частица према својој цјелини. Истина, она састаља врло важну страну пастирске службе, јер небрижљив односај према њој неугодно се огледа на цијелој служби; тим не мање, кад се свештеник одриче од пастирских посјећивања под изговором тим, да му вријеме, слободно од свршавања богослужења, треба и пролази приправљањем за проповиједь са црквене катедре, то тим самим открива у себи одвише хладно срце; такав свештеник или има одвише грдну парохију, или пак одвише ревносно проповједа, на уштрб осталим својим, не мање важним, обвезаностима. Пастирски радови имају велики и благотворни утјецај на саму проповиједь дајући јој животни садржај и практичко

значење. Проповиједи само тада може бити благотворном за оне, који се поучавају, када се пропраћа личним обраћањем проповједника према њима, када она узима карактер личне бесједе пастира са паством слично ономе, као што је и Христос, исцјеливајући болнога или слијепога, увијек питао и испитивао их, дајући им потребна упутства; јер главна је задаћа пастира не у том, да проповједа, него да чисти људе од њихових гријехова и уводи их у нов живот.

Младом свештенику боље је у почетку да дође на мању парохију, јер при недостатку му пастирског искуства, у већој парохији, он ће доћи у опасност или остати вјерним не свима обвезаностима свога позива, или пак да ослаби под теретом тешких пастирских трудова. Правило — почети од мањега у својој дјелатности јасно заповиједа се у св. писму, као једно од осјећајних разумом правила живота, јер достојан човјек брзо ће бити опажен, ако узумије учинити мало поље, које подлежи његовом обраћивању, да принесе плодове сто пута више.

Опаска се кадшто недостатак или шта више потпуно одсуство утјецаја пастирева на паству; послије дуге и марљиве треме ка свештенству показује се незнатност резултата, постигнутих у самој служби свештеника; при опширним његовим познавањима открива се неумијење привађати их у дјело. И обратно, прости људи често простим средствима постизавају већи успјех у својој дјелатности. Један од главних узрока неуспијеха у пастирском дјелу, без сумње, садржи се у том, што неки свештеници бивају одвише частољубиви, одвише склоњени да очекивају великих резултата од своје дјелатности и у то исто вријеме обраћају мало пажње и бриге на маленкости свога дјела. Они се нису навикнули откривати праве потребе и нужде своје пастве и задовољавати им, не држе за потребно, да ступе у блиски односај и додир са осјећањима, карактерима, бригама, жалостима и слабостима своје духовне пастве. Они заиста нису добри пастири. Добар и прави је пастир онај, који је обазрив и пажљив ка срцима своје пастве. То је човјек, који слично апостолима, иде из куће у кућу, обраћа се од срца ка срцу и чини тако из године у годину.

На тај начин, један од главних и неопходних услова успешног пастирског рада састоји се у збиљском познанству пастира са сваким чланом своје пастве Захтјевање то може се показати одвише обичним, и ипак оно се свагда не испуњава, особито у парохијама великих градова. Ради придобијања овакога потпуног и подробнога познанства са својом паством, пастир треба да посвети доста времена и напора на озбиљно и подробно изучавање своје парохије. Парохија је поље, дато му за рад, и он треба да ју савршено изучи, ако жели да узвиси његову производњу. Он је дужан да има више, но једно само опште и површно познанство са својом паством. Он је дужан добро да позна своју паству, сваког по себе; тада ће знати и сву парохију у опште. Најбоље он може показивати свој утјецај на масу посредством појединих људи и стога је дужан да проницава далеко за границе спољашњега, површнога знања своје пастве пажљиво изучавајући све разлике у карактерима своје пастве, особитости њихових правања, њихове душевне недуге и заблуде у религиозном односају, природно са

спољашњим околностима и минулим њиховога живота.

У дјелима св. Григорија Богослова има знаменито мјесто, које показује, како је рано била позната у цркви неопходност за пастира да се брише о придобијању опширнога знања појединих чланова његове паствe. „Управљати човјеком, најхитријим и најпромјењивијим суштаством“, — говори св. Григорије богослов — „по моме мишљењу јесте вјештина над вјештинама и наука над наукама. Мисли и тежње нису једнаке код човјека и код жене, у старости и младости, код сиромаха и богаташа, код веселих и жалосних, код болесних и здравих, код старјешина и подчињених, код изображених и незналица, код робова и слободних, код раздражених и кротких, код морално сталних и слабих. А када разгледамо подробније још, то каква се разлика показује међу онима, који ступају у брак и безбрачних, међу градским и сеоским становницима, међу простодушнима и лукавима, међу вриједнима и ленима, међу људима пострадалима и срећнима! Сви се они разликују међу собом жељама и тежњама, кад што више и већма, него што се разликују по спољашњему изгледу. Као што се болеснима тјелесно не дају једнаки лијекови и храна, тако исто и душе лијече се на разне начине. Једна исправља ријеч, а друге — примјер. Једнима је потребан бич, а другима — узда; јер једни су лењи, с муком се нагоне ка добру, и такове је потребно побуђивати обличењима; други су преко мјере страсни и неуздржљиви у својим тежњама тако, да их је потребно зауздавати и придржавати ријечју. За једне је корисна похвала, а за друге прекор али и једно и друго ваља употребљавати у своје вријеме према случају и околностима; у противном случају донијеће више штете, но користи. Једни се поправљају и ласкавим опоменама, а други — строгим укорима. Има људи, који не обраћају никакве пажње на опомене, учињене на само, но се лако поправљају, кад их изобличе у присуству многих људи или јавно. Други, напротив, не подносе јавнога обличења и под утјецајем истога губе сваки стид; тада како би на само, може бити, пажљиво саслушали опомену и устакнули би настојањима обличитеља, видећи да их и кара једино из сажаљења и саосјећања к њима. Једни осјећају потребу да се на њих тако строго и пажљиво пази, да ни један, шта више најзнатнији, поступак њихов не треба да остане неоткривен, јерсе они гордеумијењем скривати своје гријехе од људи и на том основу држе себе да су ученији од других. На поступке других овда онда бива неопходно зажмурити, и, као што се каже, видећи не видити и чујући не чути, да их неби одвише честим обличењима довели до упорства и кроз то не дати им узрока да сасвим изгубе сваки стид и да постану већма дрскима у нарушавању нравственога закона. Пред једнима ваља да се показујемо са гњевним лицем, чинити се да не презиремо, и да очајавамо за њима, као за изгубљенима и достојним сажаљења људима, ако њихово нравствено стање захтјева тога. С другима, напротив, ваља опходити кротко и снисходљиво и подржавати њихове боље наде. Једне треба увијек побјеђивати и никада не штедити; за друге пак корисније је чинити им неке уступке. Наше лијечење није таково, какви су врлина и порок: прва је свагда и за све најбоља и најкорисија, а пос-

једне најгоре и најшкодљивије; тада као што једно те исто средство наше духовног лијечења, на примјер, строгост или кротост, а једнако и свака од осталих мјера које показах, нису увијек шта више за једнога и истога човјека и показује се највећма спасоносним или опасним. Напротив, за једне је добро и корисно једно, а за друге друго, противно приоме, аналогно с тим, пита захтјева дати случај, околности и нравствено стање самога болесника. Ма колико неко да се стара и размишљава ипак није могуће исказати ријечима и обухватити мишљу све појединости, да би био јасан сав ток лијечења. Та тешка вјештина постизава се само пажљивим испуњавањем самога дјела помоћу показивања искуства и праксе“ [1]). Ради дужнога чувања пастве захтијева се од пастира познавање сваког појединога њеног члана. Јер како он може спасти људе, не познавајући их? Пастир је дужан старати се да придобије најпотпуније познанство, какво је само могуће, са свима члановима своје парохије, са њиховим нравственим стањем, начином живота и узајамним односима, он је дужан знати, какви поглавито гријеси грозе опасношћу свакоме од њих, у којим дужностима су немарни, каквим су искушењима нарочито изложени. Не знајући, као што треба, род и карактер болести, не може се успјешно ни лијечити иста.

Пастирска је вјештина нешто сасвим различно од онога знања човјечјега срца, којим владају пјесници. Оно је нешто таково, што се даје човјеку с више. То је дубоко оштроумље, знање и познавање човјечје душе и њених потреба, које се саопштава само духом светим, који испитује дубине божје и човјечје. То је постојано и марљиво, научавање народа, које се придобија за вријеме личних сношаја с њима, а има таково, ако не још веће, значење ради успјешнога рада пастирева, као и његово домаће, књижевно занимање.

Проповијед у дане недељне и празничне могуће је расматрати као општу духовну храну пастве; она даје хљеб живота свима, који осјећају потребу у њој. Појединe пак бесједе пастира са паством имају као циљ разјашњење истина вјере и нравствености сваке појединe душе, сообразно с њеним особитим потребама. Дијагноза болести не припадлежи ка особито пријатним обвезаностима лекара; ипак он је дужан да ју изнађе и кад што, по потреби неопходности, шта више да се користи сондом или ножем. Тако и пастир треба да изучава духовне неудаће своје пастве са сталношћу, трпљењем и вјештином.

Овда онда свештеник мучи се сумњом, да он нема и не може да придобије личнога расположења према себи сред своје пастве и, усљед тога, постаје хладним и безбрижним у односима ка својим пастирским обвезаностима. Но не треба журити да чини такове предпоставке, не треба да очајава у могућности придобити дужан утјецај на паству послије првих, обично слабих и неодлучних, напора. За што смо дужни очекивати, да се двери тај час пред нама отворе, чим само закуцамо на њима? „Иштите и даће вам се; куцајте и отвориће вам се“ (Мат. VII, 7; Лук. XI, 9). У општe одвише брза бивају суђења оних, који тврде, да су они незгодни за пастирско дјело. Заиста више је путева, који

[1]) Св. Григ. Богосл. слово 3 творења гк. отцех къ вѣх. пврк. Част I, стр. 26, 33 — 36.

воде успеху, но што но обично, предпостављамо, јер потребе паствс, приступачне стране ради утјецаја на њих пастира, згодни случајеви за то обично бивају многобројни и, но што мислимо. Овда онда на усвајању лажних погледа на своје дјело утиче тајна гордост младих пастира; но свештеник је дужан да угушује у себи свака самољубива расположења да би био истинитим пастирем човечјих душа. Он је дужан мање мислити о свом достојанству и више о свом дјелу. Пастири, који су се истинито посветили свом позиву, нису се гнушали улазити у пуне дима и тамне шаторе Самоједа, да би се нашли онде на помоћи људима у њиховим нуждама, мјесецима живили су у блатњавој околини међу дивљацима, трпили су заједно с њима глад и зиму, настављајући их у јеванђељској истини. Тако и сваки пастир, не задовољавајући се јединим навјешћивањем јеванђелских истина са црквене катедре, ма да он излазе и ставља у својој проповиједи сву енергију свога ума и сву силу чувства, на које је само способно његово срце, ма да би он китио и потврђивао своју ријеч свима приступачним му средствима учености, не ограничавајући се свим тим, дужан је носити и навјешћивати јеванђелску истину из куће у кућу, од срца к срцу. Он је дужан примати лично жарко учешће у религиозном животу породица, које сачињавају његову парохчју. Њему је неопходно да зна околности, особености карактера, историју свакога од чланова своје паствс. Њему је потребно увијек бити готовим да иде на сусрет свакоме са ријечју савјета, који осјећа нужду, са утицајним настављањем у вјери и животу, са топлом убједљивом проповиједи о Христу, са бригом о спасењу заблуђелих. Спасоносна ријеч јеванђелског учења треба да излази из његових уста, као благотворна роса, која обнавља и освјежава њиву. Нека учи он истини, правди, добру не само ријечју, него и примјером. И сваки пут, како се покаже случај нарочито тешки, који захтијева особитога такта, нумјешности у опхођењу с паством, он треба са свом ревношћу духа, са свим жаром молитве да се преда дјелу просвећења незнабожца и заблуделих, да ободрава пале и да буди савјест нераскајаних.

(Наставиће се).

Проповиједу недјељу Православија.

(Бог је свуда, све види и све зна.)

Прижде дажи ти козгдаки тькі Филипъ, сѣдща подъ смоковницею видѣхъ тя. (Јов. 1, 48)

Данашње св. Јеванђеље за времена напомиње нам, браћо, о оној непреложној и светој истини, да је Бог свуда, све види и све зна.

Филип, призван Исусом Христом на апостолској служби, нађе Натанаила друга свога и че му: нађосмо Онога, т. ј. Спасителља света, за кога Мојсије у закону писа и пророци (—45). Када Натанаило посумња и неверова гласу том, Филип му рече; пріиди и кіждъ — дођи и види (—45). Натанаило пође . . . Спаситељ видавши Натанаила где иде к њему, рече за њега: ево првога Израиљца у коме нема *лукавства* (—47), т. ј. који има срце просто праведно, часно и искрено. Натанаило се чудно, чувши, да Исус Христос говори за њега добро, не знајући га,

у чуђењу запита Спаситеља: како ме познаеш? Спаситељ му одговори; *пре него што те позва Филип, видех те, кад бијаше под смоквом* (—48). Одговор тај још више задиви и смути Натанаила. Из говора тога, Натанаило јасно увиђа, да Исус Христос није обичан човек, него је тако сустаство, које влада својствима *Божанственим*, од чијег погледа немогуће је скрит се, који све види и све зна, и с тога је кликнуо: *Рави! Ти си син Божји, ти си цар Израиљев* (—49).

Да, браћо, Господ је наш свугде, — нема места, где га неби било. Он све види и зна... Нема твари непознате пред њим, — говори. св. Апостол,— него је све гола и откривено пред очима Његовим (Евр. 4, 13): *Може ли се ко сакрити на тајно мјесто да га ја не видим?* говори Господ. *Не испуњам ли ја небо и земљу?* (Јевр. 23, 24). *Куда бих отишао од Духа твојега, и од лица твојега куда бих утекао?* — говори св. цар и пророк Давид: *Да изиђем на небо, Ти си онде; да сиђем у пакао, онде си. Да се дигнем на крилима од зоре, и преселим се на крај мора; и онде ће ме рука твојега видити, и држаће ме десница Твоја* (Псал. 138, 7—10). *Господе!* — у молитви к Богу више овај исти цар и пророк: — *Господе! Ти знаш кад седам и устајем; Ти знаш помисли моје из далека. Кад ходим и кад се одмарам, Ти си око мене, и све путеве моје видиш. Још нема речи на језику мом, а Ти господе, све знаш* (Псал, 138 1—4). *Господе! пред Тобом су су све жеље моје, и уздисање моје није од Тебе сакривено* (Псал. 37, 10).

Нису сакривена од Господа и наша, браћо, како дела, тако и срдачне помисли и жеље, и уздисања. Свуда приступи Господ, свагда види и добро зна свакога од нас; то, — ради сопственога блага нашега, — и нама је потребно — *свагда видити пред собом Господа* (Псал. 15, 8), као што га је свагда видио пред собом св. Давид. — Дакле јеси ли код куће и онде се побожно од срца молиш Богу: опомени се, да је *Господ благу* тебе (Филип. 4, 5) види тебе и слуша молитву твоју. Полазиш ли на рад и у време рада обраћаш ли мисо своју ка Господу, мислиш о доброме и за душу корисноме: знај да је Он — Господ — с тобом, и види благе мисли твоје. Идеш ли у храм Божји: сети се, да је он с тобом, и види твој добри труд. Молиш ли се Богу са усрдношћу и побожношћу у храму, уздишеш ли гресима: опомени се да те он види, слуша уздисање твоје. Постиш ли, као што треба, ради угађања Богу и ради спасења душе своје; знај, да Он види твоје добре намере. Долазиш ли са скрушеним срцем на исповест ка оцу духовном, са страхом ли и трепетом приступиш св. Тајнама: знај, да Господ види твоје скрушено и смирено срце. Трудиш ли се да одољеваш искушењима о саблазнима, — да се удаљаваш од празних и гадних речи и клеветања, да се бориш са другим којим гресима и страстима: знај да Он види твој труд и напор. Подносиш ли трпељиво, без роптања, увреде и жалости, беде и искушења: опомени се, да Он види твоје жалости и твоје старање да их великодушно подносиш. Дајеш ли милостињу бедном сиромашку, посећујеш ли болесногa, тешиш ли невољетнога, жртвујеш ли *добровољно*, ради блага ближњега свога, на какво богоугодно дело: знај, да Бог види твој добри рад и дељење. Речју, ма какво добро дело учинио, знај и опомени се, да те господ види и *зна* добра *дела твоја и труд твој и трпљење твоје* (открив. 2, 2) — Опомињање свуда присутности и свезнања Божијега одржаће те на путу добра, ојачаће те и утврдиће сред благих твојих подвига; јер ти зиаш да *Господ љуби праведна дела*, и — пошто Он брзо све види, све зна, и по речи светога Писма, *у књиги своју записује* (псал. 138, 16). то, свакако, неће оставити без награде ни једнога добра дела твога и, по обећању Спасителза, наградиће те шта више за тако мало добро, као што је *чаша студене воде*, којом напојиш жедногa (Мат. 10, 42).

Но, када браћо, чинећи добро, које љуби Бог, ми треба да „свагда видимо пред собом Господа": тим више траба да се сећамо о његовој свудаприсутности и свезнању, чинећи зло, које мрзи Господ — Дакле, молиш ли се Богу, било код куће или у храму, без пажње и побожности, — клањаш ли се Богу, а мислиш о другом чему,— језиком молиш у Бога „опроштење грехова и сагрешења" својих, а мишљу и срцем пречишћаваш не своје грехе, но туђе; опомени се и знај, да Господ види твоју *удвојдушну веру* (Јак. 1, 26), — види твоју горду мисао и твоје самољубиво срце, склоњено да осуђује друге. Не идеш ли никако у храм Божији, кад је потребно;

знај, да Бог види твоју леност и немар твој према божанственоме, — види Он твоје безосјећење по туђим кућама, празан разговор и лакрдије твоје. — Долазећи на исповест, затајиш ли какав грех пред оцем духовним: знај, да Бог види твоју лаж и лажни стид твој . . .

Нећеш ли никако да испуњаваш хришћанску дужност исповести и св. причешћа, истичући оскудице своје и друге неосноване изговоре: знај да Бог види узрок зашто нећеш — крајњи немар твој о души својој и спасењу њеном. Гњевиш ли се, свађаш ли се, наносиш ли чим год увреде ближњим својима, мрзиш ли кога, лажеш ли, вараш ли, крадеш ли: знај и запамти, да Бог све види, злу и лукаву душу твоју, и твоја грешна дела. Укратко казати: ма како да грешимо — речима, делом или помислима, — увек треба да се сећамо, да је Бог свуда и види — и ђаво дело наше, и празну реч, и зле помисли. Сећање свудаприсутности свезнања Божјега може да испуни душу нашу страхом и трепетом и да нас удаљи од греха; јер кад је Бог, мрзећи зло, свуда, и све види, и у књизи својој записује; то записа за сваку ђаволу дело наше, *за сваку праздну реч*, за сваку злу помисао — захтеваће Он од нас *одговор* и строго ће нас казнити *у дан страшнога суда* (Мат. 12, 36). ако се сада не покајемо и не поправимо.

Браћо! Сећајмо се увек о свудаприсутности и свезнању Божјем — тој истини, утешној за оне, који чине добро, страшној и грозној за оне, који чине зло. А особито не пуштајмо је из вида у садашње „велике“ дане, у које нас св. црква зове на удвостручено старање о чињењу добра, о очишћењу грехова наших, о поправљању и и спасењу нашем. Амин.

У Митровици 1897.

прерадио и говорио:
Глигорије А. Николић,
свештеник.

О дужностима пастира.

Свети Тихон излажући дужности пастира у поучавању своје пастве, вели

1) Сваки који хоће друге да исправља, нужно је да прво исправи себе; ко хоће да учи друге, потребно је прије да научи себе; ко хоће друге да упућује и спасе потребно је да и сам буде обазрив и пажљив; ко хоће да друге наставља и да их чува, нужно је да сам буде добар и исправан у свему; ко хоће да буде вођ другим и да им покаже пут у царство небесно, мора ићи напријед у свему што је добро, племенито и узвишено; ко хоће за друге да посредује и да се моли, мора прије свега сам бити проосвећен, чист и непорочан.

2) Пастир је дужан учити људе непрестано и приводити их до истинског кајања; у срца људска усађивати љубав и страх Божији, неустрашиве и окореле грјешнике судом Божијим страшити, изгубљене и на очајање склоне милошћу Божијом и еванђелском утјехом храбрити, сујеверија, расколе и јереси трјебити, црпећи за то знања са извора Израиљских.

3) Мјесто учења је храм свети; но пастир може свуда а и дужан је у свакој прилици гдје се скупе људи њему поџерени учити их, само ако су прилике удесне за то. Брижљив и мудар пастир у сваком случају умјеће се наћи и оцијенити шта и о чему треба говорити, као што видимо у Еванђељу. Сједећи за трпезу, он неможе говорити о трпези небеснога царства.

4) О ономе што има пастир да каже пастви, треба довољно да расуди и добро да размисли.

5) Кад се говори скупу — многима у опште, може се говорити строжије и

опитрије, да би се грјешници поразили страхом и пробудили од грјешног сна. Но када појединца очеш да укориш за гријех, који је познат само теби и њему, у таком случају буди пажљив, да га у мјесто лијека горе не раниш. А за то нема бољег времена и угоднијег случаја, од тога, но кад ти он сам исповједи гријех: тада му можеш све говорити, само ласкаво и сажаљевајући, а никако с гњевом, зато, да би он познао да му ти то из љубави говориш што искрено желиш да га спасеш.

6) Људима богатим а од висока положаја немој да ласкаш. Ријечи Божје казуј, као посланик Божији.

7) Чувај се да ради славе и хвале људске проповиједаш Слово Божије. Оно је дато ради спасења људског и прослављања имена Божијег, на тај циљ нужно га је и проповиједати.

8) На узвишеном мјесту сједиш и пред свима стојиш: сви на тебе гледе и, шта радиш и шта говориш, пазе. Учи их добру и ријечју и примјером твојим, да чују из уста твојих корисну ријеч и виде начин живота твога. Показуј му пут и сам иди напријед. Чувај их, као стражар, и сам се чувај, казуј им вољу Божију, и сам је прије њих испуњавај.

9) Као што је пастир дужан за дуже уредно да се моли, тако и они за њега да чине.

(„Вјесник српске цркве“ 1897.

П. М.

Проповијед XIX. недјеље

Превео с њемачког **М. П.**, б.

(Свршетак.)

II.

Фарисеји и књижевници били су међу Јудејима до тада, кад се Исус појавио, у највећем угледу код свога народа. Они бијаху дотле дошли својим лицемјерством и својим строго претворним живљењем, да су их сматрали као ступове државе и цркве. Они су уживали тако знатну улогу, да је њихов глас за све важно, да су се њихови изговори узимали слијепо за свете истине. Да, они су мислили, да је само на њиховој страни истина. И гле, сада се појави Исус од Назарета, и усуди се, да им се противи у многима тачкама и да разширује начела која бијаху противна њиховим. Он се шта више не бојаше, да открије њихово претварање, и да их сравни са окреченим гробовима, који су додуше с поља лијепи, али изнутра пуни трулежа и гада. И поврај свега тога, Он је стекао велико повлађивање код једног не баш незнатног дијела народа. Тамо и онамо гласно се почело говорити: овај приповиједа силније, с већом снагом и моћи од наших књижевника и фарисеја. И по нашем данашњем евангелију дошло се дотле да су га као у тријумф у Јерусалим увели и указали Му као очекиваном Месији царско достојанство, то су држали да Му се немоће опростити. Да су у истини свјесни људи били, требали су непристрасно истраживати, да ли Он не заслужује то одликовање; они су се имали, ако су Га за таквог признавали, какав Он бијаше, сами себе одрећи и указати част Богу и истини. Али то им није допуштало њихово частољубље. Њима је лежао на срцу само њихов углед, њихова слава, коју недадоше да им се умали преко тог љубимца народног. „Шта да чинимо? питаху се међу собом, овај човјек чини много знакова и чуда; и сав се свијет слегао око Њега. Ако Га дакле пустимо, то ће сви у Њега вјеровати и нама неће више дужно поштовање одавати.“ Та помисао била је довољна опомена за њих, да све примјену и да учине све

могуће ијештине оговарања и хуљења, с чиме би се могли надати да ће осрамотити углед Исусов и умањити његов позив. Па како је то све узалудно било, најпослије они смишљаше да Га лише живота. Њихово увријеђено частољубље бијаше узроком, који их је склонио, да Исуса разапну. Али како? Је ли тако частољубље, и јесу ли његове посљедице може бити што нечувено? Јесмо ли може бити сада увијек и свуда спремни, да непартијално признамо заслуге других, и тада кад сами себи при том углед помрачавамо? Јели чедност, јели самоодрицање, које томе припада, међу нама врлина, која посвуда влада. Ах ми би се морали противити искуству, кад би се хтјели хвалити тиме. Колико пута чујемо, да је један на другог само с тога огорчен, јер он показује изврсна преимућства, која је мислио, да онај сам има. Каква се завист, каква злоба често порађа међу цијелим еснафима, у цијелим друштвима, кад се један покаже, који боље ради од осталих! И та завист, то завидљиво надметање — каква жалосна дјела оно непрестано не произвођа. Зашто се често противимо ономе, који тежи да само унаприједи добро. Зашто Га бједимо тако преухитрено најнеплеменитијим и најсрамотнијим намјерама? Зашто нам тако очевидно гракће срце од радости, ако се држи да се је негђе открила на њему голотиња, слабост и мана? Зашто задајемо себи толико труда да такве мане с брбљавим језиком разширимо? Зар није, често само због тога, јер му завидимо на штовању и угледу, који је стекао својим поштењем, или намјерава да још стече? Зар није зато, јер се бојимо да нас због њега не запоставе, не уваже и забораве? О, кад би многи имали довољно моћи у рукама, докле је не би довело њихово увријеђено частољубље. До којих се ужаса, до којих нечовјечности неби дали њоме завести! Ми не признајемо, да радимо из завидљива надметања, из зависти, кад се противимо нашем ближњем и шкодимо његовом добром имену, и његовом упливу. Ми себи урачунавамо у заслугу можда, што против њега предузимамо. Па није ли то зашљепљење, с којим су се негда непријатељи Христови завели? Мишљаху ли да Богу чине услугу, када су разапињали Исуса; када су се потрудили да освете своје увријеђено достојанство Његовом крви.

Признајмо дакле: да се и други узрок, који је Исуса на крст приниo, још увијек налази, дјествује још увијек на сличан начин, као што је тада дјествовао. Исто је тако и са трећим. То је на име било повријеђено користољубље, што је подупрло смрт Исусову.

III.

Главарима јудејског народа, а нарочито свештеницима не бјеше стало само до тога, да уздрже своју част, свој углед, кад су радили о глави Исусовој. Не, и њихова је лакомост играла по сриједи. Они увиђаху добро, ако би се начела Исусова даље разширила, ако би се о жртвенику, о богослужбеним обредима и о свему, што се на то односило, у оне тако мислило као што Он мисли, то би при том патили и њихови доходци. Они се побојаше може бити, да ће се мало по мало доћи на мисао, као да цијело досадашње стање није више потребно, ако духовна религија Исусова буде све више и више угледа стицала. Једино се бијаху код оног стања добро осјећали, њихова корист најтачније је стајала у свези с њиме, и њихове све помисли и жеље бијаху управљене на повећавање њихове чулне среће, те изгледа да Га не би сматрали за свога непријатеља, кад се не би бојали, да има намјеру, раскинути то њихово стање. Њихово користољубље је играло по сриједи, и нагнало их, да погазе науку Исусову, па не пошавши им то за руком, гледали су да се најпослије докопају Његове особе, и да Га лише живота. То исто користољубље и та иста лакомост навела је само једног од ученика Исусових, да изда свога Господа, и да тиме подупре намјере његових непријатеља. Користољубље и лакомост било је дакле, што је принијело Исуса на крст. Но није ли још увијек користољубље и лакомост најмоћнија препрјека добра, непресушни извор најнеплеменитијих чинова, најсрамотнијих злочина? Од куд то дође, да се још сада многа јасна истина не услиша, да се многи изврсни предлог не изведе, да се многи спасоносни и добротворни завод у свом почетку опет угуши и уназади? Не долазили то већим дијелом отуда, јер се овај или онај боји да не изгуби штогод од својих доходака, од својег задовољства, од својих угодности, јер нико неће да принесе жртву за добро дјело. Одкуд то, да најбољи пријатељи непрестано мрзе једни на

друге, па и сами сродници према сродницима живе у свађи и препиркама? Није ли то већим дијелом лакомост, која потпирује ватру свађе? Од куд то, да се често најпоштенији људи мрзе и прогоне, да се побијају њихове најочевидније заслуге, да се спречавају њихова најчовјекољубивија подузећа, и иде се затим, да се њихова цијела срећа упропасти? Зар није зато, што они стоје на путу овоме или ономе, што се овај или онај нада, да ће се њиховом штетом користити? Ах да, користољубље и лакомост све више и више навлачи људе истим неправдама, какве некоч јудејски свештеници према Исусу починише.

IV.

Најпослије преостаје још неплеменита бојазан људска и човјечанска угодност, која је некад равним начином припадала узроцима, који принесоше Исуса на крст. За цијело се мора признати да нијесу били, сви који су судјеловали на разапињању, или бар пристали да га разапну, лично према њему гњевом и срдбом обузети. Многи од оних, који Му, по ријечима евангелија, код последњег уласка у Јерусалим викаху Осана, поштоваху Га сасвим искрено, и не имађаху никаква узрока, да тако брзо промјене своја мишљења према Њему. Али шта је то било, што их уздржаваше, да раде противно плану његових непријатеља. Шта је то било, што их је навело, да након мало дана повичу „распни, распни Га!“ Неплеменита бојазан људска била је, која је зацијело многе дотле довела. Највише дјеловаше та бојазан људска на Пилата, судца Исусова. Због ње је Он против савјести и убјеђености, да је Исус невин, изрекао ипак смртну осуду над Њим. Јер он као иностранац није гајио у срцу никакве слијепе особите љубави према јудејским мишљењима и обичајима. Он се није бојао, да ће Исус од Назарета умалити његов углед. Па и његовим доходцима није могао овај Исус никакве штете нанијети. Да, што је још више било, он се освједочио шта више код судског прослушања о невиности Исусовој; јасно му је било, да Га прогања само празновјерје, завидљиво надметање користољубље јудејских великаша. Он је чинио стога и више покушаја, да Исуса спасе. Али кад га стадоше његови непријатељи уњеравати, да ће у привржености његову према цару пасти неповјерење, ако Исуса ослободи; сада се он поче побојавати, да би га могли у Риму оптужити и навући му немилост свога Господара; при таквој помисли побједио је страх од људи страхопоштовање, које дуговаше својој дужности и својој савјести. Да угоди људима, радио је он неправедно и грозно. Али како? Можемо ли се похвалити да се таква неплеменита бојазан од људи, таква . . . . . [1])човјечанска удобност не приљубљује више у данашње доба?

Не скрива ли се често пута своје најунутрашњије осиједочење, када водимо бригу о том да не увриједимо изузетне знатне људе? Не пропушта ли се често пута, да браннмо истину и невиност, премда би то могли и требали, бојећи се да неби годила таква искрена обрана овом или ономе великашу, овом или ономе богаташу? Не говорили се често пута против своје јасне убјеђености и савјести? Не тврди се вар још много којешта као истинито, не одобрава ли се још много којешта као право што се објашњује у срцу за неистинито и неправо, само да угодимо људима, до чије нам је милости стало. Зар се не служимо често пута оруђем осјете и пакости, зато, јер нас веже слијепа бојазан од људи? Жалосне су те примједбе, али на жалост само посве истините! Но баш тога ради неби требали тако преухитрено изрицати пресуде над оним, што се прије случило, већ се радује што искреније испитати, јесмо ли чисти од сличних мишљења, од сличних страсти, чије појаве на другим опажамо. Јер ма да се не окривљујемо ради тако тешких преступака, ипак знамо, ко трпи у себи само једну страст, тај је баш тиме способан за свако зло. Често фали само моћ празновјерном, частољубивом, љубоморном, користољубном; често би га требале само околности више потпомоћи и он би био исто тако у стању, да тлачи своје ближње, да их прогања, и да их усмрти, као они, који су једнога Исуса прогањали и усмртили. О, стога ћемо се пазити! Да, у овој недељи, кад се са срдбом сјећамо неправедног разапињања Господа Нашег Исуса Христа, упитајмо се непартајично: јесмо ли досиље може-бити ни особите љубави према старом обичају, или из завидљивог надметања, или из користољубља или из неплемените бојазни човјече зло подупирили и добро спријечавали? И ако нам наша савјест пребаци какав год

[1]) ? Ур.

приговор, а то ћемо се у толико покајније понизит пред Богом, и тим колико искреније обећати право поправљање свога срца. Ми ћемо свечано обећати да у будуће ништа, што је старо или што је ново, не цењимо више или разбацујемо, већ да по најбољој умљивости изабирамо све што је право и добро. Ми ћемо озбиљно обећати, да у будуће не погађамо више човјечанску срећу као робу, код које долази само добит и губитак у рачун. Ми ћемо на то гледати, и око тога настојати, да се збуде добро. Могнемо ли се ми или неко други прославити; могне ли наша привремена срећа расти или опадати; могнемо ли се при том користити милошћу партајничких људи, или бити зато невино оражени и прогањани: мићемо се радовати свакој побједи, коју добро дјело извојује. Истоп се тада уздижемо над оним људима, који су Исуса невина на крст разапели; истом смо тада, распетом, слични, који нам је останио примјер, да и ми слиједимо Његовим стопама. По тада се нећемо усуђивати, судити туђим слугама, већ пустити све на вољу ономе, који ту право суди; ми ћемо се молити као Он: Оче опрости им; они може бити незнају, што чине! Амин.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћио уа минеј **Вид.** вит. **Вулетић-Вукасовић.**

(Наставак).

Почтѣ не сподо́бихсѧ любзѣты чтнымъ сѣдины твоѧ, ѻтче мо́й! Й нна мнѡгам оумиле́ннам словесѣ къ плачѣ своемъ глаго́лаше. Сватопо́лкъ же сѣдѧ къ Кіѣкѣ на престо́лѣ ѻтчемъ самокла́стнѡ, не емѫ бо кѣкомъ владѣти по ѻтцѣ подоба́ше: й испо́лнися сѣрдце ѥгѡ́ нєзакѡ́ннагѡ властелюбца й ка́ннови злобнымъ зависти, й глаго́лаше къ сѣкѣ: погѣблю бра́тїю мою̀ въ всю̀ й кѣдѣ ѣдинодластѝтєла́ѣ къ рѡссїи. Й вѣ́ послал ле́сть свою̀ къ бра́тѣ борѝсѣ, глаго́ла: бра́те мо́й любѝмый, хощѝ съ тобо́ю любо́вь имѣ́ти, й ко ѻтчѣ да́нїю ѥ̀ре́ волѣ придамъ тебѣ́ власти. Сѣ́ же глаго́лаше лѫкавѡ, ѩ̀ко ка́кѡ бы погѫбѝти борѝса. Кіѣ́яны же созва́къ, раздава́ше ѩ̀мъ да́ры мнѡ́ги, ѻбаче́ сѐрдце ѩ̀хъ не ка́ше съ ни́мъ. Та́же шедъ нѡ́щю къ себѣ́ пѫтшѣ колѣ́нна й прочѝихъ кышигорѡдскихъ колѣ́ръ, тѣ́лца, ѣловѝча й лашка́ й глаго́ла ѩ̀мъ: рцѣ́те мнѣ́ йстнѝ, ѩ̀мате ли ко мнѣ́ прѣ́язнь всѣ́мъ, сѐрдцемъ; бни́ же съ пѫтшѥ́ю рекѡ́ша: глаго́ла на́ша со всѣ́ми кышигорѡдцы за тѧ положѝмъ. Тогда́ ѡкава́нный сватопо́лкъ рече пѫтшѣ́ й дрѹго́мъ ѥ̀гѡ́: поне́же ѡ̀ѣкїа́тесѧ за мѧ положѝти ка́ша глава́, бу́ко шѣ́дше ѿтай, оубѣ́йте борѝса бра́та моегѡ. Бни́ же ѡ̀ѣкїша́шесѧ сотворѝти та́кѡ. Кнѧ́зь же борѝсъ тогда́ стоя́ше на ла́тѣ рѣцѣ́. Глаго́лаша ѩ̀мѣ кіѣ́встїи коля́ре: пойдѝ къ кіѣ́ѣ й сѧди на престо́лѣ ѻтчемъ сѐ бо й вои́нство ѻтчее съ тобо́ю ѣ́сть. й рече́ ѩ̀мъ ка́жѐ́нный борѝсъ: на старѣ́йшаго бра́та не йдѣ, ѥ̀гѡ́же ра́кѡ, ѻтца ѩ̀мѣ́ю, Тѣ́ слы́шавше коля́ре й кѫи, разы́дѡшасѧ ѿ негѡ́ бо своѧ́ сн: а̂ сты́й борѝсъ ѡ̀стася́ съ свои́ми ѻтроцы, й хотя́ше ѝтѝ къ бра́тѣ сватопо́лкѣ, ѣ̀же поклонѝтисѧ ѣ̀мѣ, воздаѧ́ чѣ́сть я̀кѡ старѣ́йшемѣ бра́тѣ й нача́льнѣ́йшемѣ кнѧ́зю, й прїѝде къ сто́мѣ борѝсѣ нѣ́кїй, та́йнѡ нѣ́стинѣ, возѣкїа́й ѿ зло́мъ оумышлє́нїи сватопо́лковомъ. Я̀кѡ хо́щетъ ѥ̀гѡ́ оубѝти й оужѐ на тѡ посыла́етъ оубѣ́йцы. Сты́й же не ѣ̀маше томѣ́ вѣ́ры, вѣ́дѧщь себѣ́ ни къ чесо́мже согрѣшѝша протѝвѣ сватополка, ни надѣ́ющесѧ таковы́м злобы ѿ бра́та: ѻбаче́ смѣща́шесѧ мы́слїю къ дне́ тоѝ сѣвѣ́ра, й ѣ̀де́ъ къ шатѝръ своѝ, моля́шесѧ съ плачемъ ко хрⷭ̀тѣ бгѣ̀ й къ пречѝтѣй бромѝри. Въ сты́ю ѡ̀ нед҃лю зѣлѡ́ ра́нѡ̀ востаѣ́ъ, повелѣ́ ѥ̀рею ѹ̀тренюю нѣ́ти. а̂ са́мъ моля́шесѧ бгѣ̀ прилѣ́жнѡ. Посланнїи же ѿ сватопо́лка коля́ре

кышегоро́дскїи тоа́ но́щи прїидо́ша кла́зъ, и̑ слы́шавше кла́жнаго кори́са поюща у̑тренюю, стоа́ша. Возвеще́нно же кы́сть кори́сь сто́мь, а̑ко прикла́жницася у̑жи у̑бі́йцы ѿ свагополка на у̑вї́ще́нїе ѓгѡ, прилѣ́жне у̑ко нача́ моли́тисѧ, глаго́ла: гдн, что́ сѧ у̑мно́жиша ствжа́ющїи мн; мно́зи востаю́ты на мѧ, и̑ про́чїи ѱалмы́ того́ѡ (ѱал. ї, ст. ѕ̑.). и̑ паки́ чтврь ѱалти́рь со мно́гимъ у̑мили́нїемъ, глаго́лаше ѱало́мъ о̑ный, къ не́мже сты̑ словесы́ сїѧ: къ тебѣ́ прике́ржень е̑смь ѿ ложе́сны, ѿ чре́ва ма́тере моеѧ ѓъ мо́й е̑сн ты. Да не ѿстввнйти ѿ мене́, а̑ко скорькы кла́зъ, а̑ко нѣ́сть помога́ай мн (ѱал. кѣ, ст. аї, ві.). Ѡ̑выдо́ша мѧ тельцы́ мно́зи, ѡ̑нцы тв́чнїи ѡ̑держа́ша мѧ: ѿ кързо́ша на мѧ у̑стѣ своѧ, а̑ко ѷ̑выдо́ша мѧ пси́ мно́зи, со́нмъ лѣка́выхъ ѡ̑держа́ша мѧ. Ты́ же, гдн, не у̑дали́ по́мощь твою́ ѿ мене́, на застѫпле́нїе моеѧ конмн. ѩзыцы ѿ о̑рѫжі́а дѣшѧ мою́, и̑ ѩ̑ рѣкы пе́сни ѣдинородїю мою́, и̑ прі́чаа та́мже (ст. їі, дї, ві, ѣ, кд.). По соверше́нїи же у̑тренн, кзира́а ко и̑конѣ хрто́вой, съ плаче́нъ глаго́лаше: гдн Ісе хрте́, си́мъ че́лове́ческимъ о̑бразомъ ѩвлейся на земли́ спасе́нїа ра́ди на́шегѡ и̑ изволи́выи во́лею свое́ю на кр҃т҃ѣ пригвозди́тисѧ грѣхѡ́къ ра́ди на́шихъ, ты́ и̑ мене́ споди́ты ѿ ѩмени твоего́ претерпѣти страда́нїе сїе́, ѣже не ѿ сопротивны́хъ, но ѿ бра́та моегѡ прі́мыю непови́нныѡ, и̑ не по́стави ѥ̑мь, гдн, къ грѣ́хъ сегѡ! и̑ помоли́вса доко́льжде, возложи́ сѣкі на во́лю гдню. И̑ се ѡ̑ка́янніи о̑у̑бі́йцы, а̑ко звѣ́рїе лю́тїи, князе́ нипадо́ша со о̑рѫжі́емъ и̑ со ѡ̑ружі́йными мечи́ми и̑ съ ко́пїи, и̑ ескочи́ша къ шатёръ са́ми коля́ре вышегоро́дскїи ѡ̑каа́нніи, нѣ́тша, те́лецъ, вложи́чъ ѩлашкѣ о̑у̑да́рища кори́са сто́го ко́пїами и̑ прободо́ша ѓъ, и̑ паде́ мр҃твъ на зе́млю, и̑ лежа́ше къ кро́ви свое́й (о̑у̑бі́йцъ ѿ кышегоро́дцы на а̑лтѣ рѣцѣ). Є̑дйнъ же ѿ ѣ̑крныхъ ѣтроко́къ ѓгѡ, ѩменемъ гевргїй, ро́домъ о̑у̑грінъ, велмй люби́мый кори́сь сто́мь, ѩмѣ́кый грйкнь златѣю ѿ негѡ на сеѣ козложе́нню, то́й паде́ на тѣ́лѣ господи́на своегѡ, глаго́ла: не ѿстаю́ тебі господи́не мо́й люби́мый, но и̑дѣ́же краса́та тѣ́ла твоегѡ о̑у̑кладе́тъ, та́мѡ и̑ а̑зъ сконча́ю живо́тъ мо́й. и̑ того́ о̑у̑вѡ та́можде копіе́мъ прободо́ша: не могъ́ше же ескорѣ сна́ти съ негѡ златы́а грйкны, ѿ̑ескоша глаѕ ѣгѡ и̑ про́чь ѿ̑ергоша, и̑ та́мѡ сна́ша грйкнь.

(Наставиће се.)

Из служебника.

(Наставак)

Прво дакле свештеник треба при таковом приправљању на божествену службу, да се чува од запрјека прије споменутих.

Друго приликује му, да има бол и сажаљење ердачно о грјесима, па макар се могли опростит бива ако су и мали, у које човјек сваки дан упада.

Томе пак, ако га и у чему малом укорава савјест његова, треба да се исповједи свом духовном оцу и да прими разрјешење од њега.

Како се каже у кратко: треба да живо настоји, да добије све оно, што приличи савјести чистој од грјехова.

Треба да срце своје очисти од сваке чуствене љубави и похота и наслада тјелесних, које се противе Божијој љубави и своја чуства да обуздава неком казном ако и не у стварима, које су му наређене.

Треће треба да има благу вољу и наклоност, како би послужио Господу у богобојазливости и праћи кроз све дане живота свога и ту благу вољу у своје вријеме да искаже благим дјелима.

Четврто: треба, да силно побјеђује у души и срцу својем глад и жеђу божественом јелу и пићу двоструким размишљањем:

Прво: величином ове пребожествене тајне јер у њој цар и творац свега што се види и не види Христос, Бог и човјек у ствари[1]) баш тајно под очитим видом хљеба и вина лежи пред вјернима у јелу и истинито им се даје на корист и помоћ, која проистиче од те свете тајне. Јер који достојно служи и причешћује се божественим тајнама, постизава не само опроштај грјехова, него се удостојава и особитих дарова благодати и осећења; приноћује од те свете тајне. Јер који је неиа прими извор осећења и благодати.

Друго: Оскудицом и потребом свога сиромаштва; јер сваки, који прибјегне овоме богатству, заиста ће примит изобиље богатства божествених дарова и изобилно ће напунит оскудицу духовног свог сиромаштва.

Свештеник и ђакон хотећи вршити свету службу и приређивати св. дарове, осим тога, дужан је и ово понаособ имати вида, да би благонзволио предлагати честне дарове у славу Бога, који се слави у св. Тројици и начаст свих светих, који су се усељли у небески рај; на корист пак и опроштај грјехова себи и свим вјернима божијим, који су на земљи и оних, који су се у истинитој православној вјери побожно упокојили; затим понаособ за све живе и умрле, који су препоручени његовим молитвама, и о благостању свсабор е православне апостолске источне цркве; и свршавати божествену литурђију по установи Господњој и обичају св. правосл. источне цркве као тајну, која осветњује и жртву, која умилос, тивљава[2]) и грјехове очишћава, у којој Дух Свети по изразу божествених ријечи: „и изткоги ѣко хлѣкъ къ тѣлу христово, и кино (водом мало растворено) къ крьки его кожиткливе, проложкъ двоумь тконмь жатьмь“, истинито присуствује на пријестолу, гдје се св. дарови предлажу.

Пето, треба да свакако настоји, да веома достојанствено и с дубоком смиреношћу приступа божественој овој тајни помишљајући на Његову величину, милосрђе и бескрајну чистоћу а на своју ништетност, нечистоћу и немоћ; јер заиста ће човјек постићи велику благодат и радост од таковог размишљавања[3]).

Шесто, треба маљљиво, да настоји, како ће стећи богобојажљивост и размишљати о страстима Господњим, јер ће тако имати духовну наду и љубав према овој Христовој тајни; јер при њој приндајућа искрена молитва са позорности може заиста веома добро помоћи.

Овако дакле приправљајући се служитељ на достојну службу, или хотећи причестити се божественим тијелом и крви, мора по уставу црквеном у очи службе свршити вечерњу (или преслушати) и на њој се богобојазљиво поучити у мисли својој, гануталљиво размишљајући: како је Господ и Спас наш Исус Христос, послје својих Спасителљних мука у петак вечер на крсту висио ради наших грјехова и умро ради нашега Спасења. Како му је један војник пробо копљем ребра, из којих је одмах истекла крв и вода. Како је затим Јосиф заједно с Никодимом скинуо тијело Христово, обавио плаштаницом и положио у гроб; и како Марија Магдалина и пречиста мати Господња с плачем и великим нарицањем, с горким сузама то гледаху.

[1]) Молитвом свештеникомъ и изткоги ѣко хлѣкъ ѣй и т. д. хљеб и вино бивају тијело и крв Христову напријед св. Духа, и пошље те молитве према видимо хљеб и вино на св. трпези, али у самој је ствари оно, што не паде чулне очи, истинито тијело и истинита крв Господа нашега Исуса Христа само под видом хљеба и вина (Посл. источ. патр. о прав. вери чл. 17). О битном присуству Исуса Христа у тајни јевхаристије учење православне цркве има доста непоколебљивих основа, како у св. Писму, тако и у свеш. предању: На првом мјесту ријечи обећања Христова о тајни јевхаристије (Јоан. VI. 27—68). — Причање трију јеванђелиста Матеја, Марка и Луке о установи тајне св. јевхаристије. (Мат. XXVI. 26; Марк. XIV. 22; Лук. XXII. 19.). Најпослије о том свједоче сва васељенски сабори. Тако н. пр. оци првог васељ. сабора исповиједили су: „Ня божественої трпези ни најсемо дужни просто видјети предложени хљеб и чашу, него уздигнувши се умом, дужни смо разумјет вјером, да на свеш. трпези лежи Јагнић Божји взимлай грѣхи міра (Јоан. I. 29.), који примасе на жртву свештенцима и истинито примају честно тијело и крв његову, дужни смо вјероват, да су то знаци нашега воскресења.“

[2]) Јер сам Христос вели: ѣдый мою плоть и піай мою кроко, къ мнѣ пребываетъ и азъ къ немъ и іоан... имать животъ вѣчный! Да се од почетка хришћанства увијек признавала та жртва цркном свједоче древне литурђије.

[3]) Јевхаристија је умило спивљавајућа жртва, јер је она баш не раздвојена са жртвом крстом; а крсна жртва без сумње примљена је за умилостивљење Божје због грјехова свих људи; и она је увијек, како рекосмо, признавала баш цркном за умилостивљење за спасење свих људи живих и умрлих (Послед. литурђија св. Апостола Јакова и др).

[4]) Човјек је пао у грјеховни стање, оказало се, постно слаб и немоћан, за то треба да увијек размишља о добрима и дарованима које му пружа св. тајна јевхаристије, на на најприступнији начин сјећање, да јој приступи, знајући да има примит у себе цара царствујућих и Господа господствујућих. — Они пак који се безбрижно односе тој св. тајни, шта више презирно и растресено, подвргавају се суду, за којем ће примати плату. Такви боље да не долазе на службу на св. тајна приступају. Боље да се не зову православнима, кад руше своју светињу

Свршавајући пак повечерје и молитве прије спавања и каноне[1]) који су му опредјељени, као акатист[2]) богородици или Господу Исусу или светоме коме у седмици и анђелу своме хранитељу, треба да побожно размишља: како је пресвета душа Спаситељева, с божанством спојена, сишла у ад, и по власти својој свезала кнеза таме; отела му царство и ослободила од мучења његова душа свијех праведника,[3]) који су били тамо од увијек и одвела их собом у и рај усељила их све до свога вознесења преславног: Зато благодарећи Христу за сва добročинства, која је учинио роду људском спасителном муком и животворном смрћу својом, треба да ревно моли, да ради тога и његове све грјехове очисти, да га избави од вјечне муке и удостоји га свога небеског царства.

Пречисту пак Богородицу, која је учествовала мукама и смрти сина свога, и гледајући то туговала, треба непрестано молити, да нам буде присутна у овом животу и помоћницима к свијема добročинствима, а у дан диобе тијела и душе, да ову ослободи својом снажном помоћи од свих ђаволских паертаја, и усели у царство својега сина: јер она може све испросити онијема, који вјерно к њој притјечу, као мати у сина свога.

За вријеме јутрењег пјевања, свршујући полуноћницу[4]) прије дневног осветка, треба да ово побожно размишљава: како је Господ наш у по ноћи идући вољно на муку своју, био у таквом подвигу непрестано молећи се, да му је пот била као капље крви капајуће на земљу; и како су га тамо војници узели и најприје приведен је био к Ани као зликовац везани; и какова су тамо срамотна презирања на њега била; пљували су и тукли Га, и безбројна је зла вољно претрпио, да нас ослободи од грјеховних веза, од мучења и казна ђаволских.

Свршујући пак јутрењу[5]) треба да непрестано и умилно размишљава: како је пресвештеник Ана дао одвести Господа уа велико презрење Кајафи: како су га тамо испитивали; какве је жестоке казне, ћушке, пљувања, руге и немилостиве ударце претрпио од поноћи све до јутра ради наших грјехова. По јутрењи пак код свршавања првога часа[6]) треба, да побожно размишљава: како је Спаситељ наш у први час дана одведен био на суд од Кајафе Пилату као зликовац, доброчинитељ свезани, и како је тамо судија цијелог свијета обложан био од архијереја и стараца јудејских и осуђен био од неправедногa судије.

Трећи[7]) пак час свршујући у своје вријеме богобојажљиво са утјешеним срцем, непрестано мора размишљават; како је Пилат Спаситеља нашега у трећи час дана суд о и како је тамо незбројне поруге и ћушке; затим без икаквог милосрђа како је био свезан при мраморном ступу и жестоке ране, и том овјенчан оштрим трњем и друге муке, које се не могу трпјети, подниo (да нас мука ђаволских ослободи).

[1]) Канон (грчки κάνων) означава правило и јест скуп свештеничких пјесама, које су састављене у част догађаја која се светкује по особитим правилима. Канон је раздијељен на 9 пјесама по примјеру анђелскије чинова, који приносе хвалу Господу на небу. Између тих пјесама 2-га се неће само уа часни пост, а остале увијек. Ове 9 пјесама дијеле се опет у три части у славу св. Тројице и с тога, што су и чинова анђелски на три ступња раздијељени. Почињу од XI. вијека.

[2]) Акатист (не сједалан од ἀ и καθίζομαι) је опширна пјесма у похвалу Богородици или Христу или Светитељима, а названље се тако, што није слободно сједити у цркви, кад се она чита. Постанак тих акатиста потиче из друге половине XI. вијека.

[3]) Чуј православни хришћанине, како света црква слави Господа Исуса и пође му ијесту: „Тиѣ костоүпленыа кратицы ѧдохы, тѣи ѡкоѕдакиглѣ сѝ отъ кѣка ѻўмрꙑшꙋ, ѩкш єдинъ члкколюбецъ“ (У недељу на јутрења глас 1.). На ове и осталих увијањи силу и власт Његову, његово свемогућство, и љубав према роду људскоме; и наша је дужност, да вршимо све оно, што је добро и што се са њом Свемогућега слаже, ако желимо тој превеликој љубави задовољити и удостојит се ње.

[4]) Полуноћница је богослужење, које се врши у поноћи, јер је Господ у то вријеме тужно у врту Гетсиманском, куда се кроанм потом вођено, предан био нечјерним Јудејима и подвржен свакам поругама на суду православитеника Ане. — Она се састоји на читања псалмова: покајногa 50.; на 118. у којему се престављи блаженство непорочних људи; затим из Символа вјере и пјесме: „Сѝ живъ̀ градꙋ къ полꙋнощи, и намолбе за жртве Свршује се у поноћи још и с тога, што је сам Исус у причи о десет дјевојака престано себе као женика и рекао, да је тај женик у поноћи дошао, као што њева пјесма: „и живъ̀ и т. д.

[5]) Јутрење је богослужење, које се мора у јутро свршавати прије сунчаног изласка На њој се појављу вјерни, да благодаре Богу за свој мирни починак кроз прошлу ноћ и да просе од њега, да их укрепи и пода ново дарове за на стојећи дан, а означава појављење Спасителево на свијет и васкресење Његово. Састоји се из васкресних пјесама, молабе црквених, читања канона, прослављала Бога и светих, похвалних псалама, великог словословља и разних још молитава.

[6]) Часовна су кратка молитвословља. Први час по нашем рачуну одговара 7-ом по поноћи у први час прослављамо Бога, што нам је дао свјетлост природну, јер је на почеку прва час био час изласка сунца.

[7]) Трећи час по данашњем рачунају одговара 9-ом часу по поноћи, у њему се спомиње појављање Духа светога на апостоле у дан Педесетнице.

Томе је још сходно размишљати и то: како је Дух свети у трећи дневни час сишао у виду огњених језика на апостоле, кад су били скупљени на молитви тех их просвјетлио. Размишљајући ово, непрестано се мора Богу молити, да подари и њему Духа светога, као и светим Апостолима, за просвећење духовног разума, и како би достојно свршио божествену службу, коју је предузео.

Шести[1]) час свршујући, ваља да богобојазљиво размишљава: како је шестог дневног часа наш Спаситељ носећи крст свој одведен био на распеће; и како је без и најмање милости жестоко прибијен био на крсту четирима чавлима на Голготи, и висио распет између два разбојника; и како су војници поразделили између себе његове одјеће; како су му се ругали они, који су мимо њега пролазили и како га је грдио[2]) разбојник, који му је висио на лијевој страни; како је била тама по свој земљи.

Девети[3]) час (кадгод се пјева) исто тако свршујући са сваком богобојазљивости, треба да помњиво размишљава ово: како је Спаситељ наш, желећи спасење рода човјечјега на крсту висећ узвикао говорећи: „жедан сам“, и како су га напојили оцтом (квашном) смијешаним са водом; како је пресвету своју душу предао[4]) у руке Бога Оца и како се нас темељ земаљски потресао, камење се распало, мртви из гробова устали и како му је један војник копљем ребра пробо, и одма изиђе из њега крв и вода.

Ова укратко споменута и друга Спаситељева и господња страдања побожно размишљајући и срдачно, са скрушеним срцем, а ако је могуће, имао би и са сузама кратке молитве да свршује.

[1]) Шести час данас одговара 12-том по поноћи. У овом часу се прославља распеће Христово. Исус је сам морао тад носити крст свој; док се није нашао као града човјек из Киринеје именом Симон, који мораде по заповјести носити крст, јер је Исусе под теретом тим био већ изнемогао.

[2]) Заиста је гадна радост туђему злу! Исус напротив зависти је славно чињо; за непријатеље се Богу молио и зла дјела им праштао. Грдњу није грдњом враћао, него трпио шутећ. Учимо се и ми владати по том узвишеном примјеру Спаситељевом, јер њемо за сваку грдњу ријеч дават горе одговора. Не чинимо другоме ово, што нијесмо ради да нам ко учини!

[3]) Девети час одговара данашњем 3-њем сату по подне. Споменше се тад.

[4]) Тим нам је отворио пут спасењу од прародитељских грјехова. Ради Његових страдања и смрти можемо очекивати опћуштење сваког грјеха и опроштење казна заслужене. Зато у свако доба морамо изливати хвалу и благодарност и славити Господа Исуса Христа.

На изобраштељним[5]) (ако литурђије и не буде) благодарите Спаситеља ради таковних жестоких мука, које је свеволно ради нас претрпио, да нас ослободи од мука ђаволских; и због изливене пречисте његове крви, којом нас је откупио од клетве законске и ради Његове смрти, која живот даје и којом је оживио човјечански род, који је био грјехом умрћен; уз то непрестано има се смиреним срцем молити, да ради тих свих својих доброчинстава, којима је обдарио човјечански род, даде и њему благодат остављања грјехова, да тим достојно принесе му бескрвну жртву и слободно без осуђења да се причести пречистим и светим Његовим тајнама.

Ако пак свештеник или ђакон и когод други приправљајући се на св. причешће остави правило, које је прије споменуто, и које припада божественоме причешћу било свеволно ради љености или безбрижности и то цијело или неки дио, смртно грјеши.

Када се свештеник у духовним стварима, које су потребите за човјечје спасење, бива случајем исповјести болесних или здравих, или причешћивањем или крштењем болесних, а у то приспијева вријеме за божествену службу, те је принуђен оставит правило, онда у таквом случају не грјеши. Само мора послије божествене литурђије свршит све, што је остало, те није прије могао. Молитве пак односно причешћу треба да без одлагања говори пред литурђијом.

Зато и они, који хоће, да се причесте св. тајном, морају црквено пјевање и правило односно светог причешћа потпуно и тачно испунити и размишљати о мукама Господњим. Ако писмено не познају, тада их морају поучити о томе свештеник или ђакон или клирик, да вишу жељу стеку љубави Господњој и у истој се боље убједе.

А који пак знају писати и читати, а презиру црквено правило и побјеђени мнијењем о себи без скрушеног срца, ако су и одрасли ксјега год било спола, па се усуђују приступит тој страшној тајни, нека одустану од тога, и свештеник као духовни отац, нека испита то и тада нек одлучи од светиње, док се дотичник поправи и са помњом

[5]) Изобраштељни су кратко молитвословље, у којему се прославља Господ, говори се о блаженству непорочних људи, чита се Симеон прије затим тропари и најпошље молитва: „Благословље Господа на свако крило“.

С
пода, што је дужан; јер је страшно пасти у руку Бога живога, ако на суд или осуђење своје буде когод јео тијело и пио крв Господа нашега Исуса Христа.

Свештеник и ђакон да могу служит божествену литурђију, треба, да буду чисти како душом тако и тијелом; јер као што се пристоји, да буде цијело чисто, тако треба и одежде да има чисте и пијеле. Ако пак буду неома каљаве или подеране, а свештеник се усуди у њима служити, смртно гријеши; јер омаловажава Христа Бога; који истинито присуствује у пречистим својим тајнама. Зато свакако су се дужни свештено, служитељи бринућ, да им одежде буду пристојне и чисте, па ако су и сиромашни; осим тога мора да има главу очешљану, лице и уста измивена, нокте обрезане: тако поглавито ради божествени тајана морају бит чисти. Тако исто морају бит и људи, који на њега гледају и руку му цјеливају, да се неби чим увриједио.

Сваки пак, који се хоће причестити, добро ће учинити, ако с вечера зубе исчисти и измије своја уста, да неби у јутро (кад измива уста упало у грло штогод из воде, и да неби био запријечен служити, или се причестити[1]) Ако пак и јутром за сигурно измије уста, а при том не прогута нимало воде, може без икакве сумње служити.

[1]) Сваки, који се усуђује причестит[illegible]елије него је што окусло потпада, закону нарастевном и [illegible]раве одговора за то, што није славесно вршио и чинио по за[illegible]свима услове који припадају св. Тајни, како сама св. црква [illegible]описује; јер („ѡдый и пилй недостойнѣ, сѣдъ окѣ жгтъ и пи нтъ“.

(Настаниће се).

Пет бесједа

Николе М. Шкорића, пароха вршанскога.

I.

На Богојављење 1890.

Срби браћо и Српкиње сестре!

„Покајте се, јер се приближа царство небеско“ (Мат. III. 2.)

Овако позиваше св. Јован претеча и крститељ господњи на данашњи дан прије 1859 година народ јудејски, који је био забораван за свога творца небескога. — Па зашто их је позивао, драга браћо и сестре!? — За то, да се покају од својих гријехова, које су починили гонећи и тукући пророке — божије посланике — и друге његове угодинке. Св. Јован је њих позивао баш у оно вријеме, кад ће се крстити син свевишњега т. ј. Исус Христос, јер је требало, да се уклони тама са овога свијета, а да засија свјетлост небеска науком Исуса Христа сина божијега.

Па тако и бијаше: творац неба у земље из љубави према роду људскоме — својим синовима — јави се у тијелу човјечијем; да окаје велике гријехове, које учини наш пријатац Адам и прамајка Ева у рају земаљскоме.

Бог посла свога јединца сина — Исуса Христа, који као човјек, покори се свима законима људским.

Исуса Христа крстио је онај св. Јован за кога рекоше пророци, да ће звати из пустиње: „Припремите пут господњи, начините праве стазе његове“ (Мат. 3). Св. Јован био је као и други људи, али га је Господ Бог изабрао за претечу; јер је у Јована било чисто срце од гријехова.

Кад се је Господ Исус крштавао, онда су се отворила небеса и показала се св. тројица т. ј. Бог отац јавио се гласом говорећи: „ово је син мој љубљени, који ми је по вољи (Мат. III. 17); дух свети као голуб вијао се је над Исуса Христа, који се је крштавао у Јордану.

Све то — као што рекох — учинио је творац наш из љубави према нама људима — синовима његовим. — А света црква читањем данашњега јеванђеља позива нас оним истим гласом, којим је позивао св. Јован Јудеје. Али је њезин глас двојак: 1. црква нас позива: да се покајемо и одвратимо од рђавих мисли и радова; па да више не чинимо гријехова, како би као прави синови божји могли доћи њему без

гријехова; а 2. да разгонимо мрак са чела нашег и прихватимо се за науку и бољи рад од дојакошњега. — Св. црква зналде: да без науке нема правога ћуума; а ко нема правога разума, тај ће више гријешити; ко пак грјеши, тај није прави син божји, па неће ни царства божијега вићети.

На првоме мјесту слушајте свога свештеника, који ће вам показати: што је добро и корисно, а што рђаво и штетно — како за ваше душе тако и за тијело, који би вас више пута поучио у овоме божијем храму, кад дођете сваке нећеље и празника.

Нијесте имали ни школе, храма просвјете, па и то сад имадете. И још мнюго што шта, што нијесте имали, имаћете; ако будете од сада још боље слушали на првом мјесту: свога свештеника: на другом: учитеља; на трећем, друге ваше главаре, који су постављени од старије власти, да вас поучавају у ономе, што је за вас најбоље; и најпошље на четвртоме вашу дјецу, која иду у школу, те у њој чују што је добро и лијепо, а што рђаво и ало!

Ви чак, који не шаљете дјецу у школу, или: што сте сиромашни, или што су још малена — шаљите их што прије и не чекајте, јер каже српска пословица: „Што мислиш чинити јесенас то чини вдчерас“! Немојте да вас пошље куну ваша дјеца за то, што им нијесте дали, да иду у школу; јер су тешке синовље заклетве, као што каже највећи српски пјесник Змај Јован:

„Скини ми бабо с' чела облаче,
Недај ме бабо у просјаке!
Не штеди бабо рад' добра мога,
Смилуј се бабо тако ти Бога!
Дајмо школе, дјеца нас моле“!

Па, да вас тако не коре ваша дјеца, ево — хвала свевишњему оцу небеском и премилостивоме нашем цару Фрањи Јосифу I., на високој земаљској влади, који се брину за нас, те нам школе подижу, — и овђе подигоше; да се у њој уче ваши синови и слушају науку, која: просвјећује ум; облагорођава срце и оплемењује душу.

Долазите дакле сваке нећеље и празника у овај св. храм божији славећи и хвалећи Бога, а слушајући свештеника — слугу божијега — који ће вам свакад казати: што је воља божија и старије власти, да не грјешимо, па ако не узгрјешимо; онда ће се моћи за нас помолити св. Јован и сваки светитељ код самога Бога оца, сина и св. духа — амин.

Под *Орјемом* 6. јануара 1890.

Позив на осниване свештеничко-удовичког фонда.

Свима српско православним протопрезвитерским званима и свој браћи свештеницима херцеговачко-захумске епархије.

Прије 5 – 6 година као да се живље рађаше од стране нашег свештенства на оснивању свештеничко-удовичког фонда. Прије, велим, као да се више трудише наши свештеници око те племените установе, а неки и преко овог нашег листа истицаше своје надзоре о устројству фонда.

У новије пак доба, некако је наше свештенство у том је ослабило, премда се потребе реченог фонда већма и већма показују.

Не би требало, да своје племените, праведне и пријеко потребне жеље напустимо, већ да братски, сложно и енергично порадимо и установимо свештеничко-удовички фонд.

Није потребе овђе истицати важност и корист овог фонда. Мислим да сваки брат свештеник потпуно схваћа, да је циљ овога фонда: *сачувати нашу сиротињу од просјачког штапа и одржати је на моралној висини, као што јој и доликује*

З р нијесмо чули, а и вићели, гђе остане попадија удовица, па још са нејаком ђецицом — у неимашину! Још која нема помоћи ни од рода свога, те онда: „ни куд мајци, ни куд у ђепере“ — но од немила до недрага потуцати се и заслуживати себи и својој сирочади кору хљеба! . . .

Потребу ове установе увиђа и наш српско-православни народ.

Боли нашега Србина, кад види тешку сиротињу, и љуто га боли, кад види сиротињу

свога свештеника. Потпуно сам, дакле, увјерен да ће сваки Србин притећи у помоћ своме свештенству и сачувати му сиротињу од просјачења. — Хоће, хоће, наш драги Срби, јер се његова дарежљива десница увијек на сваком хуманитарном и светом дјелу одликоваше, што нам прошлост јасно свједочи.

Но, на нама, драга браћо свештеници, сад стоји да се одлучно заузмемо, еда би ова племенита замисао што прво у живот ступила.

За то вас овијем братски позивам на оснивање свештеничко-удовичког фонда. Неплаћимо се моралније ни материјалније жртава, јер то су врло мале. Имајмо на уму племениту циљ те установе.

Почетак рада око уређења фонда, од стране свештенства, по мом мишљењу, био би овај; сваки прото или надзиратељ у своме протопрезвитерату са подручним му свештенством нека држе свештеничку сједницу, на којој би се водили братски разговори о устројству фонда. Још би боље било кад би и наше црквене општине са свештеницима заједно те сједнице држали.

На тијем братскијем састанцима главнији би разговори били о улогама фонда: редовнијем и ванредњијем.

Резолуције овијех братскијех састанака треба одма доставити нашој св. АЕ. митрополији, која ће на основу предложених надзора, предузети даљни посао око уређења фонда.

Наша св. АЕ. митрополија радо ће поћи у сусрет жељи свога свештенства и народа, и озбиљно порадити, да ова давно жељена установа у живот ступи.

Што се тиче улога, моје је мишљење да се у редовне улагаче уброји.

1. Сваки свештеник год. 10 ф. или 100 ф за вазда; 2. свака црквено-школска општина год. 5—30 фор.; 3. свака манастирска управа год. 5—30 фор. Међу ванредне улоге убројао бих: 1. завјештаје и добровољне прилоге појединијех даровљивијех особа; 2. куплење добровољних прилога сваки парох у својој парохији; 3. приноси од духовнијах концерата и забава, које би се у ту сврху удржале; 4. повчане епитимије и т. д.

Ово је само моје скромно мишљење о улогама, а остављам браћи, нек пресуде.

Као што се види, има начина, има средстава да своје потомство осигурамо. Само воље, прегнућа и истрајног рада, па да нас види Бог.

Надам се да ће овај мој братски позив, браћа свештеници радо примити и одма се светој дужности одазвати.

Са српским поздравом ваш у Христу брат:

У Мостару, 26. фебруара 1897.

Стеван Шаниковић
парох бјело-пољски.

У славу пресвете Богородице.

(Свршетак.)

Клечећи је Богомајка
Свемогућем захвалила,
Па Јовану Богослову
Божју милост објавила.

*

Кад и задњу молбу сврши,
А на гори Јелеонској
И њјест доби од анђела
Кад ће слави тој небеској.

*

Поврати се своме стану
Ал' све с' у њему узрујало!

Од божанске моћи, славе,
Више нб од сунца сјало!

*

Сродници је походише
Још Хришћана других много,
И лијеваху грозне сузе
Што је себи зове Бого.

*

А она је свјетовала
Све присутне сада ове,
Да не лију грозне сузе,
Што је Бого себи зове.

*

Још им тада обећала
Све вјекове св'јет чувати,
А биједне и сиротне
И бранити, помагати.

*

Па завјешта, да се даду
Дв'је хаљине скромне њене.
Да их носе дв'је сироте
Удовице тужне жене.

*

Још за једно моли дјело:
Да сахране њено т'јело
Код њезиних родитеља
И Јосифа бранитеља . . .

*

Ал' кад ово говораше
Шум, хујање, чуше с више
Па облаци ц'јелу кућу
На један пут опколише!

*

Ал' гле чуда драги боже!
Из облака изљегоше
Свети божји апостоли;
Њих анђели доведоше.

*

„Апостоли долећеше
Ка' облаци и орлови
Да послуже мајци божјој"
Вели списи Јованови (Дамаскин).

*

Када чуше апостоли
Рад чега се сад сабраше,
Обузе их тешка жалост
И грозно се заплакаше.

*

„Не плачите" она рече;
„Ученици Христа Бога!
Са жалошћу не смућујте
Вељу жалост срца мога!

*

У Гетсиман т'јело моје
Однесите, сахраните,
Па на своје сваки мјесто
Весело се повратите!

*

Еванђеље свуд ширите
Окрените Богу свијет,
Бог устје ли, можете ме
По Успењу опет видјет!"

*

Тад благослов сваком дала.
Са сваким се опростила,
Па молитву смагућем
За сав свијет учинила.

*

Сјајетлост славе божествене
Около ње заблистала,
Пред њом свјећа потамњене
Јер је од њих више сјала.

*

Христос Господ са анђели
Њену душу прифатио,
У дворове вјечне славе
Код себе је намјестио.

*

Апостоли однијеше
У Гетсиман свето т'јело,
Ал' трећега дана опет
На небо се видје ц'јело!

*

Окружена анђелима
Изволје се свим јавити
Па им рече: „Радујте се,
Ја ћу свагда с вама бити!"

*

Њу васкресе син и господ;
А августа петнаестог,
Сад Успења успомену
Ми славимо њена светог[1]).

Молитва пресветој Богородици.

Ѡ пречтаа Гдⷭже вл҃чце бц҃е! вѣшти сѝ кѣхъ зѣлъ а҆рхаггѣлъ, и кнⷭ ткⷭри чтⷭнѣйши, помощнице сѣй ѡкаѝнныхъ, нⷭдежнице нⷭдѣющихъ, оубогихъ заступнице, печальныхъ оутѣшнйе, алчбщихъ кормⷭтельнице, жаждущихъ ѡдѣлнйе, больныхъ исцѣлнйе, грѣшныхъ спаснйе, хр҃тⷭіанъ кѣхъ положнйе и заступлнйе! Ѡ калⷭтника Гдⷭже дхо бж҃ій вл҃чце! мл҃тве твоѥ ради и помилуй гⷣаръ нашего (нⷭшихъ) ради Гдⷭже, и помилуй раби твоего преосвященнѣйшаго а҆рхіе҃рея нашего: (нⷭшихъ) и преосвященнѣйшаго митрополіты, а҆рхіе҃пископы и єпⷭкпы. и кѣхъ прⷭвочестнѣй и йⷭночестнѣй чинъ и клⷭокⷭрныхъ прⷭкалⷭтвѣющй оуглⷭтъ, иконочⷭлнческихъ, градоначⷭльническихъ, и хр҃толюбиво҃ко воинство, и до-

[1]). Преселила се на небо 48. год. од рођења Христова при цареваљу Клаидија, у својој 63-ој години.

Писац.

крохо́ты, и ѥ́ла прако́лѣнныѧ хрⷭ҇тѣны, ризою твоѥ́ю чистою защити́ⷧ: и о҃молѝ, гⷣи́же, и҆з тѣ́хъ ѿ сѣ́мене конто́тикшагоѧ Хрⷭ҇та Бо́га на́шего, да напо́лнитъ на́съ ми́лою твоѥ́ю ѡ҆ба́ти на ѡ҆ки́дныѧ и҆ ѡ҆ки́дныѧ кра́и на́ша. Ѡ҆ кли́лостивыѧ гⷣи́же, вѣ́чи, вѣ́ⷦ! ко́здѣкшеи ѥ́ли и҆з гла́вныѧ гре́хо́вныѧ и҆ и҆зѣ́кѣ на́съ ѿ гла́да, гва́лтѣлкшгоѧ, ѿ тро́ѣ и потопа, ѡ҆ѻ҆гнѧ и҆ мѣча, ѿ нахожде́нѣѧ и҆ноплеме́нныхъ, и҆ межлоѹсо́бныѧ кра́ни, и҆ ѿ напа́дѣнѣѧ кра́жѣа, и҆ ѿ тлтко́рныхъ вѣ́тръ, и҆ ѿ смртоно́сныѧ ѩ҆зы́кы, и҆ ѿ кла́кагѡ сла. Подаждъ Гⷣи́же, мі́ръ и здра́віе ра́бѣмъ твоі́мъ, вѣ́рнымъ хрⷭ҇тіа́нѡмъ, прѣ́ѣти и҆мъ бу́ⷧ и҆ вѣ́ки, подѣ́ѧнымъ, ѥ́жи ко пла́нію, и҆ подо́бки ны́ гре́шнымъ ра́бѣ твоѥ́ю цр҃тва́ѧ ѩ҆ко тѣ́ⷦ, Хрⷭ҇та Бо́га на́шего, ѩ҆ко держа́ка ѥ́сѡ кѣ́ркіна и прпо́лѣкіна со ѡ҆зна́чальнымъ ѥ́сѡ ѻ҆ц҃е́мъ, ѩ҆ко прѣ́ѣтымъ, и кѣ́гілъ, и жнкотворцілъ ѥ́сѡ дх҃о́мъ, нынѣ́ и прѣ́нѣ и ко вѣ́ки вѣ́кѡ́къ а҆ми́нь.

Дионисије Миковић,
игуман.

Допис.

Парастос. У недељу 9./21. фебруара о. г. обдржан је у овдашњој српско-православној цркви парастос за спомен годишњице од дана смрти блажено-упокојеног митрополита дабро-босанског Георгија Николајевића. Наш обљубљени архијепископ и митрополит Николај са Његовом, окружницом на своје подручно свештенство, црквене општине и на народ српско-православни Његове Богом храњене епархије, којом је био одређен дан за обдржавање парастоса великоме добротвору и митрополиту Георгију Николајевићу, зашта је праву жељу свештенства и народа потакнуо, која је и овом приликом показала: колико свештенство, а колико народ љубљаше свог никад не прежаљеног архипастира и великог добротвора српско-православног народа. Само ћу да наведем овај примјер: у недељу 2. фебруара дотични служећи свештеник огласи са св. двори, да ће се у прву идућу недељу т. ј. 9. фебруара обрджавати парастос за спомен блажено упокојеног митрополита Георгија Николајевића, и од тог истог часа свако жељно нечекивање тај одређени дан да буде присутан овоме спомену, да покаже своју синовљу љубав и тугу за својим никад не прежаљеним архипастиром.

У одређени дан т. ј. у недељу 9. фебруара отпочета је служба Божија тачно у 7 сати из јутра, а свршена је око 10 сати прије подне. Парастос је држао одмах иза заамвоне молитве. При парастосу чинодјејствовала су двојица свештеника: М. Поповић, парох рогатички и А. Косорић, парох живаљевско-годомиљски. Црква је била пуна народа, које из вароши, а које из села, те човјек посматрајући не би рекао, да је тај дан недјеља, него неки велики годишњи празник. На дан прије тога, мјесни парох јавио је у овдашњу котареску област ради присутности гг. чиновника, на што се овдашњи котареки предстојник поглавити госп. Бабински усрдно одазвао и сјутра дан у одређено вријеме, кад се имао обавити парастос, са свима гг. чиновницима присутан био, на чему нека му је највећа благодарност од стране овомјесног свештенства црквене општине и српско-православног народа изречена, који својом присут ности ову општу тугу и жалост увеличаше, тетако на најдостојнији начин овомјесни српско-православни народ одаде пошљедну пошту и почаст свом великом црквеном добротвору и митрополиту Георгију Николајевићу, коме нека је вјечан спомен у народу и свештенству докле траје сунца и мјесеца. На парастосу држао јеговор овомјесни парох М. Поповић, у коме је у кратким потезима четакнуо велика дјела блажено-упокојеног митрополита Георгија Николајевића као књижевника, добротвора и великога поборника цркве српско-православне, којима је вјечито задужио народ Богом чуване епархије дабробосанске, помоливши се оцу небеском, да би и нас умудрио и укријепио, да узмогнемо примјером великога добротвора и митроносца слиједовати, св. вјеру и цркву православну љубити, своју српску народност чувати и добра дјела чинити.

Хаџије. Обично се вели: „Послије кише биће и сунца“ и „Иза жалости биће и радости“, те као и свагда тако и овог пута, ова непобитна изрека очевидно се је показала. Исти дан, кад је обдржаван парастос блаженоупокојеном митрополиту Георгију Николајевићу, у срцу и у души сваког православног Србина ко-

мешала се је жалост са радости и, обратно, радост са жалост, јер исти дан овомјесни српско-православни народ доживио је и очевидан био такве радости, односно свечаности, за какву нико не памти, нити нко зна приповиједати, да је икад из овог мјест'дбило хаџија православних Срба, прежда Мухамеданаца има скоро сваке године.

Да би ову свечаност потанко поштованим читаоцима врло цијењеног листа „Бос.-Херц. Источника“ описао, требао би дуго времена писати, а и велики простор листа закрчити, то ћу се постарати, да у најкраћим потезима ову нашу општу радост вјерно и истинито опишем.

Још лањске године, како се сјећам, око Ђурђиндана, овдашњи грађанин Перица Одовић, сада Хаџи Перица, негдје у веселом друштву нарекне се, да жели и да хоће најдуже кроз годину дана ићи на ћабу. Ову његову ријеч, свијет ко свијет, узме претресати. Неки веле: „Хоће!“ Други веле: „Не ће!“, а ово све дође до знања Хаџи Перици, те ти он лицем на лањске зимске задушнице дође у цркву, да по обреду св. матере цркве читулу прочита, свијеће запали за упокојене, а уједно да у св. храму своју ријеч потврди и завјет Богу да̀де, да би се свијет окануо даљег нагађања Што је смислио то је и учинио. Одмах иза причесна иза малих сјеверних двери позове дотичног служећег свештеника, те га замоли, да његову најерy са св. двери огласи народу, на што му овај одмах жељу испуни. Чим је овај оглас у цркви учињен, одмах се јави још један вриједан домаћин и честит Србин из села Бранковића Живко Недић, сада Хаџи Живко, да и он жели и да хоће ићи на ћабу. Тако се ова двојица православних Срба завјерише и Богу објет учинише, а ове године лицем на 9. фебруара свој завјет испунише на нашу општу радост и весеље.

У недјељу 9. фибруара о. г. обадвојица дођоше у цркву. поклонише се и цјеливаше св. икону па ред цркве; то исто учинише пред пред пријестолним св. иконама и стадоше упоредо с десне стране до недомак владичина стола. Ту се скрушеним срцем молише Свемогућему Богу за свој срећан пут, а дотични служећи свештеник, чинио им је у три пута и „ешествије молебствије (из дополнителног требника) на ектенијама св. литурђије.

Послије парастоса, који је обављен, као што реком, иза амвоне молитве, крену̀ла је свечана литија са свим оним присутним народом, да испрати хаџије, те је иста поход учинила до изван града, гдје се нова цеста од старе растаља.

Литија је ишла овијем редом: прво је ишла илитија (барјак), а за овим школска дјеца, двоје и двоје, ученици и ученице нар. основне школе са гг. учитељима, за школском дјецом ишла су у стихаре обучена дјеца с кретом, тирацима и рипидама, а за овима двојица свештеника такођер обучени у црквено одијелиште, а за њима двојица хаџија упоредо. а за овима гг. чиновници, јер споменута господа, пошто су присутни били парастосу, и овом приликом показаше од своје стране почаст и ступише у ред литије, те су тако до војни касарни ишли, а ту се са хаџијама поздравише и вратише се. За то века им је и овом приликом највећа хвала изречена. Упоредо са гг. чиновницима ишли су чланови овд. српско-православне црквене општине, а за овима остали грађани и сав присутни народ. За пријем похода литије дјеца су пјевала тропар: „Христос воскресе“.

Управо украј нове цесте, гдје се растаља од старе, на чистој ливади литија је застала, окренувши се лицем истоку, а дотична два свештеника и на овом мјесту обавише путешествене моленије, послије кога хиџије, добивши од свештенства благослов, изљубише се и опростише са свима присутнима, свој пут весело и радосно настаоше даље. Такођер и сви присутни остадоше у великом задовољству, желећи, да и у будућем времену ово мјесто буде кадро још кога православнога Србина овако свечано, на овај далеки и погожни пут испратити.

Преко двадесет коњаника било је, који су хаџије пратили на три сата даљине, а било је је неколико особа с кола, који су их и до у Сарајево пратили.

Вријеме је било тај дан врло угодно, а не би човјек рекао, да је то зимски, него прави љетни дан.

Тако се и на овај начин испрпила ова наша општа свечаност. Дај Боже, да се и у будуће овако свечаности са оваком радости и одушевљењем народним прослављају

Росапица, 1. марта 1897. Поп **М. П.**

Поучителноје слово.

Држао други дан Божића, год. 1896. у цркви сапској **Јован О. Митровић**, свештеник козички.

Во имя отца, и сына, и святаго Духа.

Благочестиви хришћани!

Све што је Бог створио, т. ј. свака ствар, има од свог творца — Бога опредјељени задатак. Међу живе створове божије долази, на првом мјасту, човјек, као разумно и по образу божијему створено и создано биће. Па као што рацок, да свака твар или створ божији, има свој опредјељени задатак, и дужност своју, тако има свој задатак и дужност сваки човјек, — православни хришћани — србин.

За то сам и намјеран, да говорим с овог св. мјеста, о дужностима и задатку православног хришћанина — србина.

Задатак или дужност православног хришћанина — србина јест двојак: један задатак или дужност, сваки православни хришћанин има према Богу, као своме творну; а други је задатак: како да се понаша према нашим ближњима — т. ј. другим људима, Пбожни хришћани!

Задатак или дужност православног хришћанина србина, према своме творцу јест: да је човјек одан драгом Богу свим срцем и свом душом својом; да се човјек понаша онако, како му његов — божији св. закон налаже. Сам Бог у своме закону — даном човјеку, каже и заповиједа: да човјек има пред очима једнога свога творца — Бога, и да га од свег срца и душе своје љуби. — Па, како не би човјек волио и хвалио свога творца и сваким даном доброчинитеља? — Та погледајмо овдје у овом св. храму, на горње свијеће воштанице, како оне својим сјајом весело служе и хвале свога творца — Бога; „Всякое дыхание да хвалитъ Господа.“ —

Сад нам је јасно и појмљиво, драга браћо, да све што је живо, и што је Бог створио, треба да служи своме творцу — Богу. Па кад сви божији створови служе њему, у колико је више човјек дужан да служи и хвали свога творца — Бога, као разумно и најсавршеније створење његово, создано и створено по образу и подобију његову.

Ох, има ли тај, који забо, авља и пеша да је у њему образ и подобије божије? — Има ли тај, који незна у чему се састоји образ и подобије божије? —

Образ и подобије божије, састоји се, браће хришћанине и србине православни, у души твојој, коју ти је драги Бог дао; за то чувај се, да своју душу не огријешим и не окаљаш, сујетама људским и свима другим неваљалствима, која су данас уродиле, те због наших неваљалстава и и патимо често овде на земљи; те не молимо се ни драгом Богу како треба: него шта више, многи и роњу на њега, и кажу у неким тешким приликама, да ни „Бог неће право“, кад нас снађе овдје на земљи каква невоља или сиромаштво; једном ријечју сва неваљалства и гријехови наши воде нас и у овом земаљском, и у загробном животу у понор вјечне пропасти; па онда нам је крив свак, па ни „Бог неће право“! А то ми несмијемо тако мислити и говорити, него треба да знамо, да су то посљедице, од наших дјела и недјела, која овде на земљи чинимо. Бог је свезнајући, од њега се не може ништа сакрити; он је најправеднији судија. За то „добро ради, добро ће ти и бити, а зло ради, такође зло ће ти и бити“; јер тако божије правосуђе налаже, а и апостол јасно учи, говорећи: „Кійждо яко злая дѣла пріимутъ по злоемъ трѣбѣ“.

Да је заиста драги Бог велики човјекољубац то нам се сваки час освједочава, јер све што је у нашим рукама и у нашој власти, то нам је све од њега. Он нас ствара; он нам даје живот и здравље. А то нам и св. писмо потврђује говорећи: „Тако ко козлеи Богъ міръ: яко и сыны своего єдинороднаго дасть єгтъ.“ Исти његов једнородни син, и наш спаситељ, дошао је на земљу и понштио оков, у коме је до његова доласка и рођења стењао цио род људски; он је својим божанским и очинским промислом ослободио нас од окова — првородног гријеха. Својом смрћу на крсту Исус Христос, искупио и ослободио нас је од вјечне пропасти. За вријеме свога бављења на земљи наш спаситељ Христос, разсвијетлио је човјечији помрачени разум; својом науком уздигао је човјека на степен разумног бића; т. ј. учио је људе шта треба чинити, и како се треба владати. То је све чинио велики човјеко

љубац — Бог, да би нас сачувао на путу истине и правде; то нам потврђују Христове оне ријечи, гдје каже он сам: „Ја̀зъ дша̀ моѐ полага̀ю за о҃вцы“

Его драги Хришћани и браћо, у кратким цртама у неколико наведох вам доброчинства и дарове, које од драгог Бога добијамо, а има их још небројено. Па како онда ми можемо и смијемо оне, који нам сва добра чине, бити не благодарни? — Зар њему се не молити уредно и срдачно? — Зар његов св. закон не поштовати, и по њему се не управљати? — Та то би било грозно и страшно и помислити, а камоли стварно у дјело приводити; т. ј. оно чинити, што Бог и његов св. закон не одобрава.

Та како би ми као разумна бића, смјели бити немарљиви на спрам своје хришћанске дужности, на спрам овог св. мјеста — цркве, гдје се свагда спомиње св. име оног великог нашег доброчинитеља — Бога?

Какви смо ми, ако занемаримо нашу хришћанску дужност? — И шта налазе нама, наша хришћанска дужност? — Наша хришћанска дужност налаже: да ми редовно долазимо у нашу свету цркву, и да у њој — у цркви приносимо топле и искрене молитве драгом Богу; као свом свагдашњем старатељу, и чувару од сваког зла, биједа и невоља, које нас овдје на земљи често с налазе.

А ако неби то ми чинили, т. ј. ако се неби Богу молили онако, како треба, и ако се неби другима хришћанским дужностима одазивали; — ми би смо онда дошли до најнижега степена, гдје човјек престаје бити човјеком, јер такав човјек поништи у себи клицу божанственог духа; лишу човјечности, и постаје раван безсловесној животињи; постаје раван њиви, која је обрасла у трње и коров, те постоји, а без да какве користи доноси.

За то, драга браћо, треба да ту клицу божанственог духа и човјечности марљиво његујемо у својој души и срцу, да не допустимо да и наша душа буде поражена са дивљим коровом — гријехом. А да би ту клицу божанственог духа сачували, потребно је, као што рекох, долазити у храм божији, — у дом молитве, ту слушати св. науку Христа спаситеља; њом напајати нашу душу и срце; потребно је још чинити добра, племенита и Богу угодна дјела, која се могу рачунати, као неопходно потребни украс наше душе.

То вам рекох укратко, драги Хришћани, о дужности нашој према драгом Богу; а сад да рекнем коју о дужности према ближњему свом; — свакоме човјеку; а то нам је јасно, кад знамо божју заповијед, која каже: „да љубимо ближњега свога, као самог себе.“ Ова љубав наша према ближњима може се показати и учинити на разне начине.

Ми треба да знамо, да смо ми — сви — људи на земљи, браћа, пошто нас је Бог створио свију, па кад смо дјеца једног оца небеског, онда смо и дужни један другом, као браћа, да помогнемо, на било то морално, — савјетом и поуком, — или материјално, дужни смо један другом помагати, онде гдје је потребна наша помоћ. Једном ријечју, ми смо обвезани и дужни свагда један другом помагати; јер ако ми будемо један другом помагати и Бог ће нама; а ми без његове помоћи не можемо ни једнога часа опстати свдје на земљи.

Ми све што имамо у нашим рукама, то ми треба да сматрамо као дар божији, т. ј. наш иметак да не пожалимо жртвовати, бар оволико, колико се може, на добре, племените и корисне циљеви. — Као што сам напријед напоменуо, потребно је човјеку да се њежба у чињењу и извршивању добрих, племенити и Богу угодни хришћанских дјела; која нам могу послужити, на спа ење душевно у загробном — ијечном животу. А хришћанска добра дјела јесу она, која се слажу са еванђелском науком; па ни сама вјера, нема своје важности, ако нема добрих дјела, јер апостол Јаков каже: „ꙗ҆коже тѣло безъ дх҃а мр҃тво є҆сть, тако вѣра безъ дѣлъ мр҃тва є҆сть“.

За то, драга браћо, не заборавте да сте људи, да сте божији најсавршенији створови, те одазивајте се својој човјечанској, хришћанској и српској дужности, према св. цркви и вјери православној; грађанским — држављанским обвезама и дужностима, које су вам од Бога опредјељене. Онђе гдје нисте позвани, не мојте се мијешати; за то су на земљи постављене и Богом одређене власти, те човјек не треба да сам себе бламира, у на ријеч мислећи, ја ћу ово учинити и постићи оно што ми је воља. Даклен не треба се никад у туђе послове мијешати. Најпаметније је да

човјек сваки свој посао гледа; јер Бог како је год створио сваког човјека засебно, тако је одредио и да се сваки човјек крене засебно изузевши предостављене власти, које су Богом дане.

Једино као што рекох, имајте у виду вашу дужност, ваш посао, коме сте позвани да одговарате и удовољавате.

Па ако тако будете радили, и Бог ће нам у сваком вашем поштеном раду и предузећу помагати, те ћете као православни хришћани и срби, свијетла и поштена образа и спокојне душе пред Богом и осталим свијетом бити. Уживаћете добре плодове вашег племенитога и доброга живота и овога и онога свијета. — Амин.

Почетак зидања српско-православне цркве у парохији крњеушкој протопрезвитерата петровачког 25. августа 1896.

Парохијани крњеушки још прије прошлог устанка и баш у оно доба кад се није смјело ни оно што је своје сопствено, казати да је његово, и кад особито у овој околини у крајини лутој — у „крајини крвавој хајдини“, како је народ називаше — није смјело нити могло узети ни један комадић земље, да буде својина којега српина православне вјере (пред устанак прије на неколике године већ су поједини почели по који комадић узимати) а још мање да би се за цркву узети могло), и баш у то вријеме 1869. ови вриједни парохијани са својим свештеником г. Јованом Грбићем, узеше један комадић земље са једном кућом на истој, која је уз устанак изгорела.

По окупацији чим се народ под окриљем Његовог Величанства нашега премилостивога монарха Франца Јосифа I. поврати на своја згоришта, парохијани крњеушки, и ако великим напором и трудом, јер тада неимађаху тегленје марве, на којој би се потребита јапија привући могла, морадоше брвна и други нужни матрериjал на својим раменима доносити, те тако од слабог материјала на свом сопственом земљишту — пошто су уз горњи комадић узели и саставили толико земље, да је довољно имају, како за цркву тако и за парохов стан са потребитом башчом, па и неколико још да могу с временом подигнути коју кућу са башчама за издавање под кирију — подигоше једну кућу, која им је неко вријеме за школу а подједно и за богомољу служила.

Видећи да ова зграда не може одговарати, нити да је способна ни пристојна, да се у њојзи св. безкрвна жртва Христу спаситељу приноси, због чега намисле да себи дом божији — дом молитвени од тврдог материјала подигну. Но при тому знајући, да то није лак посао, и да се за таково предузеће претходно и по издавно припремити треба; због чега међусобно разрезку и покупе нешто новаца, коју своту дадну у штедионицу у Сарајеву на сачување, а богме да би им што и добити било, док се они што боље припреме за зидање своје цркве.

Тако прошле 1895. године запале кречану и добију потребити креч, а пролетос прибаве и привезу на мјесто — камен и пјесак.

Кад су материјал почели за зидање прибављати, они потраже односно замоле и дозволу од високе земаљске владе, како за бесплатну дрвенину тако и за дозволу к' подизању цркве, што им високоиста милостиво подјелити благоизволи.

По полученој дозволе од високе земаљске владе, одбор крњеушке цркве обрати се преко дотичног протопрезвитората на високопречасну српско-православну АЕ. М. Конзисторију у Сарајеву, такође за дозволу да се црква може почети зидати. Но пошто са сирћу нашега нигда незаборављеног доброга АЕ. и М. Николајевића би столица митрополитска упражњена, то и одбор би одбијен су тим, да има чекати са зидањем цркве до именовања новога митрополита и, тек по устоличењу овога, да се по ново за споменуту дозволу са молбом обратити имају.

Дотични надзиратељ протопрезвитерата, видећи, да ће народ потпуно охладњети на справа подизања цркве у Крњеуши, и да ће послије много теже ићи, ако се зидање одгоди до именовања новог митрополита, због тога се поново обрати са молбом на високопречасну Конзисторију

подједно истакнувши посљедице са тешкоћама, које се избјећи не могу, ак. се још овога љета црква почела правити неби. На које високопоста одговорити благоизволи да надзиратељ може отићи и осветити почетак зидања цркве уз мало водо освећење — фармално освећење темеља црквеног шљедоваће тек по устоличењу митрополита — и тако да се зидање отпочети може.

По пријему овога вишког рјешења надзиратељ обрати се мјесном славном котарском уреду који одреди лицитацију зидања цркве крњеушке, које изврши на 13. августа о. г. а освећење би одређено на 25. истог.

Пошто између парохијана крњеушких бијаше неки неспоразум у погледу мјеста за подизање цркве, па још на 28. јула, о. г., пошто је поглавити господин престојник Матасовић имао тај дан и због других служебних послова у Крњеушу поћи, те тај дан одредио да може и мјесто за цркву изабрати, због чега се и надзиратељ са истим у Крњеушу упути, гђе су у присуству одбора и представника селских одредили мјесто за будућу цркву, на које сви добровољно и без приговора пристану, и тако неспоразум и раздор, који је завладао био угину са свим, а слога и договор по ново завлада.

Жељно очекивани 25. августа, који је од протопрезитерског уреда подручном свештенству а преко овога и народу званично објављен, осванu, и народ поче долазити да учествује овој ријетској за цркву и српско православни народ врло значајну свечаност.

Тај дан у 10 сати почета је св. литурђија, коју је извршио К. Новаковић са свештеником Никодимом Новаковићем, на којој су одговорили парох вођенички Д. Ђуркус и Д. Прошић.

По свршетку св. литурђије, пошто је надзиратељ још под бр. 1913 ех 891 добио си архијерејским благословом дозволу конзистријалну осветио је звоно црквено, које су парохијани крњеушки још у 1891. год. добили.

По извршеном освећењу звона, свештенство са народом уз судјеловање поглавитог господина Матасовића предстојника кренуло се је на мјесто (3—4 стотине корачаја удаљено) гдје је ров ископан и приготовљен био. Овђе је извршено мало водо-освећење, на којем је надзиратељ изговорио поучну бесједу, у којој је растумачио значај састанка, као и значај цркве, поучивши народ и позвавши га на оданост на спрама св. матере цркве, српско-православне вјере и народности српске а на вјерност и лојалност према Његовом ц. и кр. апостолском Величанству, као и на послушност на спрама предпостављених власти.

Послије говора шљедовало је шкопљење рова а послије и народа.

Камен темељац у којем је усјечена рупа; поставит је тако, да се у исти може смјестити споменица, кад се изврши формално освећење темеља.

У 2 сата по подне био је свечан објед од одбора приређен, на којем је у своје вријеме надзиратељ Новаковић подигао здравицу за здравље и дуго живљење Његовог Величанства нашега премилостивога цара Франца Јосифа I., у истој истакнувши некадање патње народа и скривање истога по гудурама и пећинама, гдје су се топле молитве свемогућему уздизале и сравнивши прошлост са садашњости, кад је под окриљем Његовог Величанства слободно подизати богомоље, слободно исповједање вјере и миле нам народности српске и т. д.

Здравица је пропраћена са бурним клицањем: живило његово Величанство! кад се је стишао народни одушевљени усклик, отпјевата је химна.

Другу здравицу подигао је поглавити госп. Матасовић котарски предстојник за здравље српско-православног свештенства, који води повјерено му стадо путем среће и напредка, подједно препоручивши народу послушност на спрам својих духовних пастира.

Здравица је пропраћена са: живили!, а по овој настало је уписивање добровољних прилога, кога се посла својевољно примио млади свештеник Никодим Новаковић.

Прилога пало је тај дан у новцу 140 фор. 45 новч., 50 ока пшенице 3 овце и 1 коза.

Приложили су г. г. Сава Сурла, као кум при освећењу звона 50 фор. поглавити господин Матасовић котарски предстојник 10 фор. г. г. Новаковић надзиратељ, Фра Алфонзо Брајић, Јово Брцо и Вукадин Булаић по 5 фор.; Божо Вопновић 3 фор. Ђуркус парох вођенички, А Томшић котарски факмајстор, Г. О. ља фактмајстор Нина Ватрењевић и Дане Скендер по 2 фор.

Давид Латиновић нарох врточки, Д. Прошић свештеник из Смољане, Павле Чорак, Лазо Грбић, Јован Новаковић, Јуре Јурјевић, Сава Будишић, Раде Адамовић, Јован Новаковић, Миле Мрђа, Милош Ступар, Савва Крајиновић, Раде Личина, Зекан Драгић, Паја Новаковић, Жандар Соларевић, Пане Булаић. Тривун Мрђа, Никола Скендер, Спасе Обрадовић, Анђа Бановић, Марко Драгић, Иван Балан, Стојан Зорић, Перо Качар, Лазо Тулибрк, Јуре Ерцег, и Давид Сурла по 1 фор.; Ђуран Ступар 60. новч. Тривун Сурла, Стеван Ковачевић, Савва Керкеч, Симо Адамовић, Вид Качар, Раде Качар, Блаже Стојановић, Јанко Ступар, Марко Ступар, Јован Обрадовић, Стеван Бекић, Вујо Ковачевић, Дмитар Ватрешевић, Савва Драгић, Цвијо Брклач, Мићо Даљевић, Јосо Ковачевић, Стојан Сантрач, Илија Зорић Перо Давишић. Миле Скендер. Дмитар Булаић, Ђурађ Јевић, Мићо Гутеша, Јован Ковачевић. Вујо Ловчар, Станиша Ловчар, Јово Калембер, Ђурађ Ловчар, Милан Качар, Марта Качар и Јандрија Бекић по 50 новч. Вид Морача 30 нч. Марко Ватреш. Петар Обрадовић, Тодор Ковачевић и Станиша Вранешевић по 20 нч. Миле Крмар 10 новч. Лазар Вучковић, Миле Карарановић и Јовица Обрадовић по 1 овцу; Којо Остојић 1 овна; Спасо Сантрач 1 козу; Никола Драгишић, Ђуро Новаковић, Јуре Ђалић, Стеван Булаић и Илија Селаковић по 10 ока шенице.

Свима дароватељима нека преблаги и свемогући из своје простране благајне накнади а од одбора усрдну хвалу овим награђену.

Парохијани крњеушки заслужују сваку похвалу, јер напрегнуше све своје силе, да себи дом молитвени подигну још од памтивијека жељени.

Одбор црквени а на челу истог дотичним им нарох господин Јован Грџић заиста заслужује сваку похвалу, дочим нити пожалише времена, ни труда, па разумије се ни материјалне припомоћи, само да се већ једном почне правити међу њима црква православна.

Да је свечаност ова овако лијепо испала, много је допринео поглавити господин Матасовић са својим присуством, којем нека је овим уз признаталност и срдачно хвала изречена.

Мјесни жандарски фаkмајстор т. ј. крњеушки господин Ољача, трудио се и радио, да у колико му њихов положај дозвољава, да свечаност што љепша буде, што је и успио, а и његова супруга такође не пожали труда око ручка, да овај гостима што укуснији буде, на чему им лијепо захваљујем.

Споменути госп. Ољача, био је на пошти у М. Римњу кад се је тамо парохијални стан правио, којом је приликом он доста труда и заузимања уложио да се споменути стан што прије подигне и уредније доврши, за које му овим овом приликом изречем топлу захвалност, а при тому не губим наде, да ће се онаковим истим пожртвовањем заузети и при градњи цркве крњеушке, те су тим признателност народну заслужити, а преблаги ће му за исто његове труде наградити.

По обједу и уписивању прилога настало је право народно весеље уз пјевање и играње веселе србадије.

Наши, којима бијаше подаље кући морадосмо раније поћи, понесавши са собом лијепу успомену на овај ријетки свечани дан.

Црква је већ озидана и биће што скорије покривена а звоник ће се тек идућег љета зидати

У Петровцу октобра 1896. Н.

Годишњи парастос

блажено-упокојеном митрополиту добро босанском Ђорђу Николајевићу, великом српском народном добротвору. — држан у Бос. Петровцу.

Дана 9 фебруара о. г. бијаше и у нашем Петровцу заказано обдржавање парастоса великоме српском добротвору, као и добротвору овдашње српске школе, блажено-упокојеном митрополиту Николајевићу, чија је света десница принијела многе и огромне жртве на олтар среће свога спромашног српског народа, који ће му сачувати дичан спомен у дубини срца и душе своје. те га и потомству у аманет остављати.

На одређени дан бијаше се скупило мноштво народа у цркву . . . Све ти је то похитало са ванредном побожношћу и тугом на лицу у свети

храм, да одстоји годишњи помен неумрломе добротвору.

Од чиновништва ниђесмо, поред котарског предстојника, још двојицу тројицу и то католика од Срба (којих ваљада имаде 7—8), на жалост, не бијаше ни једнога. А како нам то још теже пада кад су између њих: *тројица* рођени Босанци. Јадна појава, али и истинита! . . .

При концу литургије отпочет је парастос, којом је приликом преч. госп. Коста В. Новаковић, овдашњи парох и надзиратељ држао врло лијеп говор, у коме је доста опширно опртао живот и рад великога покојника; и који ево у цјелини доносимо.

Као увод у свој говор прочитао је преч. г. Новаковић пјесницу Богд. Р. Милановића, која је написана нарочито за овај дан, и коју такођер донесосмо уз овај опис.

„Већ година дана ево, од кад Српство лије сузе,
Од како нам вјечно небо добротвора врли узе;
Одкад очи навјек склопи „Други срп. св. Сава,"
Од како му свето т'јело у хладноме гробу спава.
— Одлећела душа Богу, живот му се угасио,
Али спомен славан, дичан, у роду га оживио . . .
И живиће спомен дичан, док са неба сунце сија,
Потомствоће споминати свога врлог Георгија!

Поштовани зборе!

„Већ пројури пуна година дана од онога часа, када се угаси једна звијезда на српскоме небу, која својим сјајним — топлим зрацима обасипаше мили наш народ српски," од онога тужнога часа, у који неумитна смрт отрже између нас нашега доброга архипастира и добротвора, старца Ђорђа Николајевића

На баш данас, као на дан годишњице од тјелесне његове смрти, ево нас по дужности своје и иљедујући позиву Високе Духовне Власти састасмо се у овом св. храму, да топле молитве — из наших захвалних срдаца — управимо пред пријесто свевишњега за блажени покој душе Архијереја Николајевића!

Цио српски народ, а нарочито синови поносне Босне дуго и дуго имаће пред очима слику челичног старца и добротвора, који је знао своје име сјајнијем дјелима у народу овјековјечити . . ,

Он је својијем трудом, радом и штедњом учинио и задужио нас толико, да га се морамо, не само ми, него и наши потомци са особитим пијететом сјећати и вјечито му захвални бити.

Данас, као на дан годишњице његове, да Вам — у успомену његову вјерно описујем: које он био, шта је све радио и урадио, и колико је он задужио свој мили народ српски — то би заиста лијепо и корисно било, јер су сва његова дјела бого-угодна; а као из таквих требали би и ми да се поучимо, те да се и сами привикавамо таковим дјелима, — али то би ме далеко, одвећ далеко одвело; тако, да то ни простор времена не дозвољава, а при тому баш и кад би било времена — ипак неби у стању био то учинити, јер набрајата сва она добра и корисна дјела, која су и многобројна и величајна — осјећам се неспособним.

Та да имам и највишу способност и дар говора, опет неби имао ријечи, да у оним бојама опртам његова дјела и доброчинства за народ српски учињена — у каковима би то требало . . .

Али поред свега тога, ипак немогу пропустити, да годишња успомена нашег дичног архијереја и добротвора онако прође, него ћу да Вам бар, у колико ми то моје силе допуштају, коју о његову животу и сјајним дјелима, ма и летимично прозборим.

Ђорђе Николајевић родио се 20. априла 1807. год. у селу Јаску, у фрушкој гори, ђе је и свршио основне науке, те отишао у Митровицу и свршио ц. кр. њемачке школе, иза тога је отишао у Карловце, те ту са најбољим успјехом довршио гимназију и богословију. Послије свршених гимназијских и богословских наука оде у Ириг за учитеља, одакле — чезнући за вишим образовањем и науком — оде у Пешту, у којој буде примљен у прво годиште филозофије.

Тадашњи митрополит Стратимировић, познајући онда нужду и оскудицу — у Далмацији — у учитељству, обрати и, напослије склони младог Николајевића да се прими поново учитељства, те га као такова и пошаље у Дубровник, гдје приспије 20. децембра, 1830. год

Николајевић, по свом доласку у Дубровник, кроз мало времена ожени се са Екатарином Берберовић из Мориња у Боки; а тадашњи га владика далматински Јосиф Рајачић 5. маја 1833. године зађакони, а на Спасов-дан пак исте године произведе га у чин презитера у Шибенику. За

пароха Дубровачког буде намјештен 11. новембра 1833. године.

Пошто се је Николајевић свагда трудио и радио о добру свога народа и тачно испуњавао своје свештеничке дужности, што су му и претпостављене власти признавале, и због тога га далматински владика Јеротеј Мутибарић произведе за протопресвитера дубровачког 28. априла 1843. године.

У то доба појавио се је на обзору српске књижевности у Далмацији Др. Божидар Петрановић, који је настојао и радио највише о томе, да народ српски у Далмацији не уноси међу своје обичаје — туђе, и да не квари са туђинштином свој лијепи српски говор. У овоме послу помаже му наш Николајевић десна рука, и управо они постадоше: „два тијела а једна душа.“ Па, као такови, издавали су „Срп. далмат. магазин,“ ту ријетку књигу, у којој су многи историјски споменици од пропасти сачувани, а многи народни обичаји и умотворине свијету на видик изнешени. Ова је књига очевидни доказ, да се је и онда поврх све туђинске навале Србин Србином осјећао.

Течајем 1850. год. љута стријела неумитне смрти прострујели његово родитељско срце, јер у непуна четири мјесеца умрије му једини син Чедомиљ и једина кћер Софија. Мало доцније умре му и супруга у Задру, те он остаде сам самцит, као дрво окресано; али ипак жалост га у његовом раду ни најмање не помете, него још више рађаше о добру свога народа, који му сва брига бијаше.

Исте године, он бијаше први — између далматинских и прав. и римокат. свештеника — обдарен златним крстом Франц Јосифова реда за заслуге, а од руског цара Николе добије на поклон претен у брилијантима за књижевне заслуге.

Да је и у Далмацији, као што је послије у Босни, потпуно повјерење и љубав народну уживао, види се од туда, што га 1852 године, приликом путовања Његовог Величанства кроз Хрватску народ послао, као свог изасланика на Ријеку, да пред Његово Величанство по њима изјави вјерност и привржености славних Дубровчана.

Тако га 1853. године опет шаљу у Беч пред пара, да му од стране истих изјави радост, што је избјегао опасности, који му је са смрти пријетала, кад оно неки покушаше да га убију.

Николајевић је провео 28 година у Дубровнику, те у априлу 1858. године оде са свим у Задар за професора богословије, али у 1860. год. — пошто се успостави срп.-прав. Конзисторија у Задру — чему је и он много допринио, — те одма буде наименован конзисторијалним протопрезвитером.

Као прота конзисторијални, више је пута заступао мјесто професора у богословији, а једном је 2 године без прекида ту службу вршио.

Уз исто Његово Величанство именује га чланом Високог ц. и кр. покрајинског школског Савјета у Задру 27. XII. 1873., а намјесник далматински Јовановић, по наредби високог министарства богоштовља и просвјете, изјавио му је захвалност и признање за његов рад у школском вијећу.

Николајевић је у први одбор „Матице Далматинске“ ушао одмах 1862. године као подпредсједник, и то у књижевном одјеку.

Градоначелништво задарско 1865. године изјавило му је писмено своју захвалност, што је на молбу истог саставио пјесму приликом светковања 50 година службе барона Лазара Мамуле, далматинског намјесника, која је ћирилицом била печатана.

Николајевић се је, са још неколицином свештеника далматинских, заузимао и својски радио — као што је и послије у Сарајеву — да се у Далмацији оснује закладa за свештеничке удовице и сирочад, у чему је и успио. Одмах у првој одборској сједници 16./XI. 1861 год. буде он једногласно изабран за подпредсједника. пошто је по правилу исте закладе предсједник дијецезални владика. (Свршиће се).

Разно.

Покладе часног поста у Сарајеву. У старој сарајевској цркви служи се редовно сваки дан вечерња и јутрења са Литургијом. Варошани и околни селски свијет посјећава цркву свима великим празницима, а особито уз пост часни у великом броју. На покладе у вече, обично се служи свечана вечерња, на коју је и ове године дошао многи свијет варошки, да се Богу помоли и да

један другом опрости увреде, као што нам то и св. еванђеље заповиједа. Колико је ово лијеп хришћански обичај, у толико је и свечан, а особи то је дирљив призор, кад се послије вечерње свијет ноћне љубити и праштати. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит наш *Госп. Николај*, изволио је својим присуством увеличати св. чин вечерњих молитава. На свршетку је очитао молитве „къ начатію всея книгы втораꙗ утренꙗ“ поучио људе ријеч и лијепом владању, а одмах затијем настало је „*моѣданіе*.“ Њ. В. Госп. Митрополит љубио се са свештенством на амвону, а послије стао је у свој архијерејски престо, те му је народ приступао десници и часном крсту. Ту се увијек може видити, како се свештенство грли и ђелива, како појединс у „вражди“ стојеће особе приступају једни другима и моле опростај за нанешене увреде — Ово је у истини лијеп стари хришћански обичај, који би се могао по свима нашим црквама увести.

У нећељу православија, служило је Његово Високопреосвештенство свечану службу архијерејску, на којој је одговарало овдашње срп. прав. црквено пјевачко друштво „Слога.“ На литургији рукоположен је у чин презитера свршени рељевски богослов Рувим Бубњевић. По свршетку св. службе узело је Његово Високопреосвештенство часни путир у своје руке и опоменуло људе на пристојно приступање животворној чаши тијела и крви Христове, изволјело је собом причестити све, који су за св. причест достојни били. Осим овијех и осталих нећељних дана, црква се многобројно посјећује: у петак 5. нећеље поста, кад се најсвечаније обавља „акаѳистъ Богородичанъ“, онда у нећељу цвјетну, понеђељак и уторак кад се свршују свеноћно бденије, на вел. Четвртак на читању страсних евангелија, а особито на вел. Петак на вечерњи, кад се износи и у гроб полаже Плаштаница. У новој цркви, која и ако је простором велика, ипак буде тијесна, да свештеници, једва обносе плаштаницу, испод које се народ провлачи. Иновјерци и странци радо гледају тај св. чин. У опште узевши, сарајевске се цркве добро посјећују, јер их је и данас више број које можемо назвати побожним. Стару цркву походи тежачки свијет, сељаци и сви, који спадају у т. зв. нижи и средњи сталеж, док ће у нову долазе све школе, војска, странци и богатије сарајевске породице. — Ово напоменусмо зато да се зна, да да се на марљиво похађање својих цркава угледају и други неки варошани, који дозвољавају, да им свештеник буде и служитељ олтара бокијег, и црквени послужитељ, пјевчика и звонар. *Тешко нама, ако још и пређи својој леба окренемо!*

Српско православно црквено пјевачко друштво „Слога“, давало је овде 22. фебруара т. г. *б* друштвеним просторијама свијело са играном. Улаз за чланове и њихове породице био је бесплатан. На свијелу су отпјевате 3 пјесме, 1 декламација и пјевато је уз гусле Играчка је трајала до зоре.

Дар. Зиска земаљска владе за Босну и Херцеговину даровала је ових дана заводној цркви српско-православног богословског училишта у Рељеву многе црквене утвари и књиге, и то: 3 потпуна свештеничка одјеланија и 1 ђаконски стихар са ораром и наруквицама, све од врло фине материје; 2 индитије (застори) на св. трапезу, једна од свилене, а друга од нунене тканине, са појлаћеним шеритом и ресама; 3 завјесе на двери, такођер од фине материје; 2 путира појлаћена са прибором: 2 дискоса, 3 звјездице, 1 копље и 1 капичицу; 4 кандила од кине сребра; 12 мјесечних минеја; 3 часовница; 2 псалтира; 2 ирмолоније; 2 сребљака; 1 триод посни, 1 триод цвјетни (пентикостар) и 1 требник.

Распуштена општина. Дана 25. фебруара о. г. власт је распустила досадашњи одбор српско-православне црквено-школске општине сарајевске, коме је истекао мандат у мјесецу јануару, а нови одбор није скупштином изабран, јер скупштину не сазваше с тога, што власт хоће, да се та у присуству владиног повјереника држи. Управа општинских послова и руковање црквеним иметком повјерена је госп. *Петри Т. Петровићу*, повјереннику владином, коме су одмах предани сви списи, рачуни, књиге и благајна општинска. Тијем чином престало је свако право дотадашњег одбора мијешати се у црквене послове.

Одликовање. Њег. Високопреосвештенство рашко-призренски митрополит госп. *Дионисије* одликован је султановим орденом Османије III. степена (о врату). Усрдно честитамо!

Дар граду Сарајеву. Њег. Преузвишеност министар Вен. пл. Калај даровао је градском

поглаварству пругу трамвајску, која води од првостолне римо-католичке цркве до колодвора. Осим тога поклоњен је градској општини сав приход трамваја од 1895. и 1896. год. у износу од 70.000 фор. Доиста знатан поклон!

Наредбе и расписи архијерејских власти, сабора у духовних судова. Саборско рјешење од 8. октобра 1896., бр. 81, о скидању камилавки при богослужењу у цркви, гласи: Свештеници, који су одликовани камилавкама, скидају ове: при цјеливању иконе и св. пријестола. На вечерњи: на входу и при читању молитве на литији „Господи Исуса Христе Боже наш, благослови“ и т. д. На јутрењи: при читању Еванђеља, Честњејшују и Возбраној. На часовима: при читању св. Еванђеља и Достојно. На литургији: на благословено царство, малом входу, при читању св. Еванђеља, на великом входу. на примите јадите, на све до во первих; на оче наш, воњем свјатаја свјатих, на со страхом Божјим, па до возгласа: всегда нињe. Свештеник, који чинодјејствује, има при вршењу богослужења. као и при свршавању св. тајана, бити гологлав. Одликовани свештеници при свечаностима и кад излазе пред владаоца, архијереја и кад чине званичне визите, имају бити под камилавком.

Нешто о женидби. Често се чује, како је је младим људима тешко себи изабрати сапутницу за живот. Инглези препоручују онима, који се намјеравају женити, да имају у виду слиједеће: Ко се жени из љубави, нека узме *жену*, ко ради новаца, нека узме *госпођу*, а ко из друштвених обзира, нека узме *даму*: Жена ће те љубити, госпођа пазити на те, а дама ће те трпити покрај себе. Жену имаћеш за себе, госпођу за кућу и своје пријатеље, а даму за свијет и друштво. Жена ће се с тобом слагати, госпођа ће с тобом владати, а дама ће те надзирати. Кад оболиш, жена ће те пазити, госпођа посјећивати, а дама питати за твоје здравље. Жена ће твоја бригу с тобом дијелити, госпођа новац, а дама — дугове. Кад умреш, жена ће за тобом плакати, госпођа ће те жалити, а дама — обући црнину!

Мудре изреке. — Све што радиш, ради с разлогом; не трчи, ко мува у суротку; „јер боље је умјети, него ли имати.“ — Слободно вријеме употреби на своје образовање и усавршавање; јер „што више знаш, више и вриједиш“. — Ако ти је близу крчма, клони се ње, јер је она извор свију несрећа. — Сади сваке године дости воћака, и пажљиво их негуј, јер оне су украс твојему газдинству. — Храни се здравом храном, па ће ти и тијело бити здраво; и „у здраву тијелу и душа је здрава.“ — За сваки рад управљај се по пољопривриједном распореду, јер од њега бољега посјетника нема. — Старај се да ти је штала пространа, свијетла и вазда чиста, те да ти и марва буде чила и весела. — Вриједан радин с једне њиве два плода може скинути, н. пр. кад пожање жито, одмах засије кромпир или репу за стоку; јер „ко више уради, више и има“ — Рђаво газдовање, готово банкротство. — „Иноћоштина — сиромаштина.“ „Задружна кућа, тече имућа.“ Ово нека ти је вазда на уму.

Ново људско племе у Азији. Руски и дански официри на свом научном путовању по суровим предјелима Средње Азије, нашли су досад непознато људско племе, које обожава ватру. Како ти људи, тако и животиње су им врло малешне. Људи су врло плашљиви. Непрестано се сељакају и крију по брдима; за новац не знају, а трговину воде с крзном (кожом). Мушки продају женскиње за 5, 6 волова или до 15 оваца. Имаду и своје свештенике, који по ноћи упале по једно велико дрво, па кад пламен сасвијем обузме дрво, онда се сви скупе око те ватре на молитву. У дану су сакривени на такова заклоњена мјеста, која само они познају.

Нега очију. Кад се даљу пише, ваља се тако намјестити, да су прозори с лијеве стране, а сунчани зраци никако да не падају на хартију, на којој се пише. — У сумраку нити пиши — нити читај — нити ради какав ручни рад. — Кад се ради поред лампе, ова нека је с лијеве стране, али не даље од пола метра. Звоно на лампи нека је од мљечна стаклета. — Не треба радити уз жмиркаву свјетлост; не ваља читати кад лежиш или се на колима возиш. — Кад се пише, не ваља главу пружати. — Најбоље је црно мастило; учи се да што прије отпочнеш без линије писати. — Кад читаш, сједи просто наслони се леђима на наслоњачу или скамију и држи књигу право пред очима у растојању око 35 центиметара. — Осјетиш ли умор у очима,

одма с послом престани, одмори се и гледај у даљину. Послије сваке болести, штеди очи и не напрежи их коју недељу дана. — Падне ли ти у око какав трун, не тари око, него подигни горњу трепавицу и тако је мало придржи, дакле трун не испане сам. Неће ли ти трун да испане, потражи лекара. — Добијеш ли болест у очима, или ако осјетиш да ти вид слаби, потражи одмах лекара. Без лекарева савјета, не употребљавај ничаре никоштo.

Читуле.

Из Јерусалима 19. фебруара о. г. стигла је архимандриту Венијамину овде телеграфска депеша, која у српском преводу овако гласи:

„Блаженопочивши наш отац и патријарх јерусалимска **Герасим** позван је у вјечна небесна селенија. Свјатејши синод сагласно изабрао је мене за привременог заступника патријархова, које је и висока порта признала и потврдила, и Бог да ме укријепи у предузетој служби на корист наше свете цркве и манастира.

Заступник:

† филаделфијски митрополит:

Дамјан.

На дан тога оглашења, звонило се у објема овдашњим црквама православним за покој душе блаженејшег патријарха јерусалимско-палестинског. Вјечна памаћ!

Кузман Марјановић, свештеник лужачко-паланачки у протопрезитерату Санског моста. Овај рајетки и омиљени служитељ олтара господњег непустно је своју старачну и племениту душу на дан 16. децембра 1896. год. у 86. години свога живота.

Кузман Марјановић рођен је 1810. год. на св. Врачеве Кузму и Дамјана од оца и свештеника Јакова и матере Анђелије. Све до смрти свога оца бавио се са пастирским животом. Након смрти свога оца рукоположио се је за свештеника овим изненадним случајем: год. 1843. дође за повијест од султана на везира босанског, да од раје из босанске крајине покупи оружје, да би већ у том крају крваве Босне постао мир.

Везир је сматрао на који би начин лакше могао свршити то онда замашно дјело, и сјети се, те владици тадашњем рече: ако ли он за народ српски бити гарант, да ће сам оружје предати, но владика да би себе из тог шкрипца извукао предложи везиру овај свој план: да све народне вође као свештенике и трговце позатвара, а народ ће се тога препашити, и оружје врло лако предати. Између тих вођа народних који су за свој српски род пали у тамницу, бјеше и и поп Јаков, који је са осталима послат био у Сарајево. У том ходу јаднић окован на осамарену коњу, а поред тога немилосрдно бијен будући од непријатеља крста, седми дан је у крилу сарајевској непустно своју мученичку душу. Покојник буде у стаго сарајевско гробље сахрањен, ђе му кости и данас почивају.

Ђед попа Кузмана, поп Јован, бјеше такође народни мученик и бранитељ поменутога српства којега непријатељски ланци одведоше у заточење у Видин, ђе му земни остатци и данас вјечни санак бораве.

Кратак је простор у часопису овом, да се напомене старина и изведе родослов предака упокојеног оца Кузмана; једном речју, сад наступа већ 150. година, од како се у овој рајетској моралом и побожношћу сачуваној породици свештенство васпитава и његује, при свему томе, што су им даљни потомци и преди њихови и на које од непријатеља хришћанства натјеривани били.

Василије Марјановић, свештеник у Ашањима, Милан Марјановић, свештеник у Санском Мосту, Вид Марјановић економ и старој у Палаћи, то су синови старине Кузмана. Јован Марјановић, свештеник у Варешу, Светозар Марјановић, свршени богословац богослов у Санском Мосту, Васо Марјановић, учитељ у Јањи, Јово Марјановић, приправник богословски у гимназији сарајевској; Ђуро Марјановић, приправник богословски у гимназији сарајевској; Лазар Марјановић, трговац у Бос. Крупи; Миле Марјановић, трговац у Бос. Крупи, то су унуци бившег упокојеног Кузме. Све своје синове и унуке до посљедњег и задњег часа, блаженопокојни је старац на школама о свом трошку издржавао. Наука му бијаше дакле највећи извор његове славе и поштовања, а особито чин све-

штенички. „Унука видити као свештеника, била би ми сад највећа радост, онда неби жално умријети, јер знам да ми у народу доста јака замјена остаје“. То би често пута, отац Кузмо пред својијем синовима и унучима говорио, и збиљам доживио је своју жељу, која би испуњена при рукоположењу унука Јована 1895. год.

Након себе оставио је у својој породици 4 свештеника, 23 унука и 20 праунучади све у приличном доброме материјалноме стању.

Послије смрти свога оца Јакова, Кузман се рукоположи у 1843. г. у својој и старој цркви од митрополита Игњатија.

Од тада па све до окупације, своју свештеничку дужност, вршио је свагда одушевљено, не презајући од заклетог душманина и непријатеља прађедовске вјере.

Промисао божиј хтјео је да у породици својој изгуби оно што му је најмилије, своју попадију (Мару) 1853. год., која му је лијепи пород оставила.

На глас смрти доброг старина, и рјетка пастира слегао се сав народ његове и његових синова парохија. Колико је свој пастир одан и посвећен срцем и душом за цркву, и свој српски народ, најбоље се види из унапређења у народу онога, чега данашње свештенство у стању није имати.

У својој парохији оставио је двије цркве у размаку (једна од друге) 1 сат хода. Једну је начинио и осветио у 1894. год. од блаженопокојеног добротвора и архиепископа Дабробосанског Георгија.

При сприводу и укопу покојника учествовали су надзиратељ Лазар Тулибрк, и синови му Васиљије и Милан.

Тијело покојника сахрањено је у породичном гробљу са десне стране храма Вазнесења Господњег у Лушцима.

При опијелу у цркви држао је говор његов син свештеник Милан, у коме је вјерним бојама осртао живот и рад покојников, за паству своју, коју је он очински љубио и грлио, напоменуо је да незаборави брзо доброг пастира, који је знао у најтежа времена сачувати са кротом у руци лијепу вјеру православну и народност српску у том крају, а млађем је наређају данас то све оставио и предао у аманет на чување, да га они својим млађима тако, непокривљено, опет имају уручити.

Надзиратељ Лазар Тулибрк, над земним остатцима (на гробљу) покојника држао такође говор, у коме је истакао особите и риједке врлине упокојеног старца, које ће њековима очуване остати међу стадом његове подручне и свештеничке пастве.

Један од његових унука посвећује сјени „неумрлог дјелатеља винограда господњег“ — ову тужну ријеч, родбини и стаду бившему дуговремене и педесетогодишње и непромјењиве пастве.

Тужни зборе!

Дуговремен живот даје се од бога, но не свима људима као некојим, па запитајмо се, за што је важан и неоцјењив земаљски живот? за то, што даје човјеку времено поправити се и потрудити за будући и вјечити живот! Честит је и неоцјењив дуговремени живот, но не по броју дана, но по броју добрих спасоносних дјела и полезних трудова.

Честит је велим и неоцјењив дуговремени живот, кад човјек поживи, тако, као што је поживио овај почивши и достобљежени свештеник Кузмо. Пуних мал не 90 љета живљаше он. Та каквих биједа и невоља прожива многољетствије његово. Каквих ли преобразкаја доба свог непознаде он. Живот његов не бијаше дуговремен за то, да у њем што више задовољство тјелу свом налази, него за то, да би побожно живио и што боље својим дуговременим животом стаду свом од користи био.

Познат вам је тужни зборе! цио живот овог достојног служитеља олтара Господњег. У 30 година живота свога ступи он у овај свети чин, да продужи службу вишњем творцу, коју хотјеше вршио његов отац Јаков. Ђед старца Кузме поп Јован, такође бјеше свештеник и пастир стада Христова, који је опет тај свети чин наслиједио од предходника и прађедова својих, те тако видимо да нам овај стуб, већ одавно у средини својој свештенство његује, које и данас у милој нам покрајини своје огранке велелепно шири, и побожношћу се и ревношћу одликује. Познати су вам, тужни зборе, дани ревносне службе овога рјетког пастира стада господњег. Познато вам је, како он на први позив вјернима

иде и своју дужност тачно обавља, не требајући све до посљедњег конца свог замјеника и помоћника у служби својој.

Познати су вам осећаји, побожности, жиљења и скромне молитве, које приношаше старина овај цијелога живота творцу своме. Јутра, вечера недјеље и празника од почетка живља свога, никад непропусти свештеник овај без уредне Богу молитве.

Шта да говорим још о њему, код ви сами знате, како он при свакој својој неагоди неза-боравља биједне и сиромахе.

Знате како он до посљедњег свог издихања љуби дом Господњи. Једном речју својим угледом и добрим примјером, предходио је он као добар пастир не саму стаду, него и свему свремену своје-му свештенству.

Изгубисте стадо између себе онога, кога сте вазда особито поштовали и као угодника због његовог достојног владања и ревновано, циељога му живота уважавали.

Изгубисте стадо између себе оно, живо правило, које сте вазда са речју „Тако поп Куман каже“ изражавали. А ви ожалошћени синови, унуци и праунуци изгубисте из средине своје онај цвијет, Богом дан, и благословене вам породице, са којим сте се у тој убзвој крајини поносити могли.

Погледајмо тужни због! како св. богомати црква поштује своје пастире кад они умиру, облачи их у све свештене одежде њихове, закопава их са особитим и торжанственим пјесмама. Видите ли дакле како она одаје поштоване усопшему.

Посмотрите каковим покровом покрива његово лице, видите ли да је то св. покров, којим она обично покрива пречисто тјело и животворећу крв Господа нашега Исуса Христа.

Св. црква свагда почитује своје пастире, и свагда чува част њихову, а кроз то заповједа, вама чадом својим, да би и ви свагда поштовали пастире, не обзирући се на њихове ситнице које их вишња благодат надокнађава са њених тешких и узвишених дјела. Као год што нам црква заповједа поштовати пастира, тако исто Бог заповиједа дјеци да поштују своје родитеље, те као год што Бог кроз родитеље даје дјеци живот, и за поштовање родитеља, Бог им продужава живот, тако исто кроз пастире црквене спаситељ даје пјерима спасавајућу благодат своју.

Свако се лишава благодати Христове, који нема уважења према пастирима црквеним.

Господе! по љубави његовој и по жељи сродника његових и стада његова, назначи мјесто блаженог пребивања тјелу пастира свог, због дјела његових, а по љубави твојој безпредјелној и молитвама св. богоматере цркве, које она вазда усхићено узноси за служитеље олтара свог. упокоји душу тамо, гђе праведници почивају. Амин.

Поп **Јован**.

Ђорђе Зрнић, парох љубијски, у протопрезвитерату приједорском. Рођен је у селу Бистрици 18. маја 1853. Рукоположен је за ђакона и презвитера 16. и 19. фебруара 1875. од митрополита Антима у Сарајеву. Преминуо је 16. фебруара о. г. — Покој му души!

Сава Бјелановић, вишегодишњи уредник „Српског Гласа“ у Задру и саборски посланик преминуо је 3. марта о. г. у 46 годину живота. За дугогодишњу своју борбу у одбрани оностраних права српских, за труд и рад и за његова увијек родољубива начела, заслужио је ваљани покојник, да га се потомство дуго сјећа, а да му и ми рекнемо: покој ти души честити Србине!

Јавна благодарност.

Потписана општина сматра за пристојну дужност захвалити се братској српско-правосл. црквено школској општини у Прњавору, која нам је срдачно изашла на сусрет и највољније нас потпомогла у приређивању забаве у очи Мале Госпојине о. г., позајмивши нам њихову бину, и гардеробу у вриједности преко 500 фор., без чега небисмо кадри били забаву приредити.

Осим тога браћа Прњаворчани увеличаше нам исту забаву са многобројном посјетом и обилато нас материјално потпомогоше.

Вјечита хвала нека је и српској омладини прњаворској, а на по се гг. Милеви Плавшићевој, срп. учитељици, Рези Такачевој, Милеви Вујучићки, Ђури Кончару, срп. учитељу, Богдану Котуру, Виктору Такачу, Видосаву Којићу, Јови Рељићу, Јови Ковачевићу, Алекси Марковићу и Сими Вујучићу, који судјеловаше као дилетанти при давању комаду „Светислав и Милева", те не пожалише труда ни пожртовања, посредством којих је потпомогнута наша сиромашна црква и школа с приходом око 300 фор., а осим тога много вриједи моралан успјех по наш прости сеоски народ, видјевши сад први пут у живој слици наше старе претке и догађаје из српске прошлости.

Хвала, браћо, и по хиљаду пута хвала Вам! Дао Бог, па да се и остала браћа Срби угледају на ваљане и родољубиве Србе прњаворске.

*

Даље нам је истаћнути имена оне гг. дароватеља, који приликом исте забаве дадоше добровољне прилоге у корист наше цркве и школе.

Дароваше ова гг.: Михајил Трифковић из Прњавора 1 цес дукат (5 фор. 60 нч.); По 5 фор.: Ђуро Паулић, котарски предстојник у Прњавору, водвода Машо Врбица из Маглајана, Ибрахим ага Табаковић из Бањалуке, Стево Остојић и Тешо Поповић из Прњавора, Ђорђе Вишић из Бос. Шинјара и Кристина Јањатовић из Клашнице. По 5 фор.: Гавро Новић из Прњавора. По 3 фор.: Цаферага Тацаковић из Лешна, Станко Трнић из Бањалуке и Симо Поповић. По 2 фор. 50 нч.: Јово Марковић из Прњавора и Милан Чулић из Клашнице. По 2 фор.: Лука Опачић и Симо Јанковић свештеници из Прњавора, Милан Радојановић, свештеник Алекса Пиштељић, Ђорђо Пиштељић и Ђорђо Шалабалић из Маглајана, Осман Муктић, Лео Рајић и Милан Ђурчија из Бањалуке, Шенфелд, шумски трговац из Деветине и Остоја Савић. По 1 фор. 50 нов.: Стево Којић и Ана Штанфер из Прњавора, Грацијан Обожил и Саво Јеличић из Деветине. По 1 фор.: Симо Стрижак и Адам Топ из Деветине, Рако Врбица из Маглајана, Фра Томо Маршић, Иштван Струхак, Ристо Миладиновић, Тодор Ђерић, Јово Рељић, Јово Ковачевић, Видосав Којић, Ђорђо Јелисић, Коста Остојић, Јефто Петровић, Јово Станковић, Нико Стојановић из Прњавора, Рувим Бубњевић из Бањалуке, Илија Пиштало, контролор из Крупе. По 70 нов.: Мика Тодоровић из Прњавора. По 50 нов.: др. Унцајтиг, лијечник, Јосиф Цицмак, грунтовничар, Ђорђо Пантић, Ђуро Ивковић, Бајро Панца, Ристо Вејић, Јаков Миладиновић, Виктор Такач и Ђорђо Милић. По 40 нч.: Ристо Миладиновић. По 30 нов.: Теодор Васић, Игњо Миладиновић и Јово Дудић. По 20 нов.: Симеун Јовановић из Прњавора.

Браћа Бањалучани послаше, и то: По 5 фор. Лазар Поповић, касап. По 2 фор.: Прото Вид Ковачевић, Хаџи Ристо Трифковић, Мићо Поповић и Лазар Милић. По 1 фор. 50 нов.: Тоша Зељковић. По 1 фор.: Никола Сандаљ, Стево Кандић, Анка Бабић, Перо Петковић, Наум Димитријевић, Ристо Пиштељић, Никола Вучковић и Симеун Којић.

Браћа Градишчани послаше, и то: По 2 фор.: Васо Видовић, Браћа Малићи и Давид Сабљић. По 1 фор.: Ђорђо Ђурић, Ристо Илић, Јово Васић, Петар Радић, Никола Павић, Стојан Суботић, Ђорђо Берић, Марко Тодић, Ђорђо Тодић, Васо Тодић, Перо Тодић, Илија Ковачевић, Петар Поповић и Ристо Јунгић. По 80 нч.: Михаил Стојаковић. По 70 нч.: Тешо Прић. По 50 нов.: Ђуро Бошковић, Коста Васић, Никола Гачанић, Браћа Цвијић, Никола Цвијић, Госпава Борковић и Ристо Стијаковић. По 40 нч.: Стојан Петковић. По 30 нч.: Јово Борковић.

Накнадно приложише ова гг.: По 10 фор.: Василије Игњатић, свештеник драговићки, Лука Копреновић из Деветине и Антоније Савић из Драговића. По 5 фор.: Јован Савић из Милосавца, Алекса Симић и Ђуро Бјелош из Драговића. — Од улазница пало је 64 фор. 48 нч., те надодавши још и некоје разне доходке, остало је, одбивши све расходе, чистих око 309 фор.

Свој наведеној гг. приложницима нека је вјечита хвала и благодарност.

За српско-правосл. црквено-школску општину

У *Драговићима*, 1. октобра 1896.

Предсједник:
Василије Игњатић,
парох.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА IV. Сарајево, априла 1897. ГОД. XI

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположен.

Његово Високопреосвештенство АЕ и митрополит дабро-босански господи *Николај* изволио је на службама архијерејским дана 25. и 29. марта о. г. у Доњој Тузли и Сарајеву свршеног рељевског богослова **Стевана Станчића** из Дворова у чин ђакона и презвитера рукоположити, одредивши га старом оцу Софронију Станчићу, пароху дворском, за помоћника.

Број 643.

Окружница.

Протопрезвитерским звањима, пречасном свештенству и свему српско-православном народу епархије дабро-босанске.

У шематизмима ове епархије од год. 1882—1886. штампани су описи неких главнијих старих манастирских и црквених развалина, али то није ни десетина од онога, што све постоји, и о чему наш народ прича.

Да се стара мјеста, на којима је негда, а и сад српско-православни народ топле молитве за спас свој Богу творцу своме узносио, од заборава сачувају, одлучили смо да описе свију тијех мјеста штампано у овогодишњем епархијском шематизму.

С тога позивамо све пречасно свештенство Богом храњиме нам епархије дабро-босанске, да у року од мјесец дана

до 10. априла о. г. не пропусти преко надлежних протопрезвитерата подијети нам:

1) Име црквине и па којем је мјесту?

2) Шта све народ о њој приповиједа?

3) Кад је грађена и порушену (год.)?

4) На чијој је земљи та рушевина?

5) Држили се какав збор и молитве преко године на њој?

6) Да се напомену иначе и сва друга мјеста, која народ поштује, и на којима се свијет на молитву сабира.

Пречасна г. г. проте и надзиратељи дужни су такве исказе од подручног свештенства скупити и *на вријеме* овој духовној власти приослати.

ДЕ и Митрополит Дабро-босански:
Никола́й.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић** свештеник у Митровици.

(Наставак.)

Да би потпуније исцрпили питање о обвезаностима пастира у односају према пастви, показаћемо неколико услова на по се, који су нужни ради више успешнога испуњивања пастирске дужности.

а) Познавање самоги себе. То је таково стање човечјега срца, које се постиже само путем изучавања своје рођене душе, својих сумња, борбе, опасности, нужда, искушења, грехова. С тим циљем пастир је дужан да пажљиво пази и означава своје сопствено духовно искуство, да би се руководио њим у старању о душама других: јер као што се човечји лик огледа у огледалу, тако и душа једнога човека налази себи одговарајући израз у души другога.

б) Друштвено и привлачно обраћање. О том је много говорено раније (у одељку о односају пастира према друштву)[1]) и с тога нема нужде овде опет о том говорити.

в) Умење прилагођивати се. Пастир је дужан да се труди да прилагођава своја духовно васпитна средства са оним стањем и положајем, у коме налази он ову или ону породицу или одељнога члана своје пастве, за време кад их посјети. Он је дужан прилагођавати се к људима, к њиховим карактерима, ка времену, месту и случају. Св. апостол Павле и овде, као и у многим другим односајима, преставља собом велики образац за пастира. „Ма да сам слободан од свију" говори он за себе у једној од својих посланица, „свима себе учиних робом, да их више придобијем. Јеврејима био сам као Јевреји, да Јевреје придобијем; онима, који су под законом, да придобијем оне, који су под законом; онима, који су без закона био сам као без закона, (премда нисам Богу без закона, него сам у закону Христову, да придобијем оне, који су без закона. Слабима био сам као слаб, да слабе придобијем; свима сам био све, да како год спасем кога. А ово чиним за јеванђеље, да бих имао дијел у њему" (1 Кор. IX, 19—23). Свештеник је дужан да пази особитости у околностима и историју своје парохије, ненападајући са бесмисленом и брзом ревношћу на укорењене предра-

[1]) Види дец. свеску „Источника" III, 3 и даље у јануарској свесци.

суде, него трпељиво руководећи и настављајући своју паству. Њему је неопходно да изучава све поједине класе или групе своје паствe, али он не може постигнути тог општег знања људи друкчије, него изучавајући сваког човјека или сваку породицу на пô се. Ако је паства убеђена, да пастир зна и разуме их, то ће му радије указивати своје повереље и више ће слеђовати његовим саветима.

г) Пажња према појединостима свога дела и метематичност у радњама. Свештеник, избегавајући да улази у појединости свога пастирског дела, не може бити добрим пастирем. Пажња ка појединостима јесте неопходни услов успеха у сваком делу, у сваком подузећу. Од парохијског свештеника захтева се знање околности пастве му, њихових имена и карактера, минулога и садањега, породичнога и друштвеноra положаја. Њему је неопходно да придобије добар такт у обраћању с људима и умење да води своје дело сналогно са условима дате средине. Ради успешнога испуњавања пастирских обвезаности неопходне су тако исто усрдност и енергија, и такова постојана пажња ка појединостима и тако исто строго промишљено употребљавање средстана к цељима, која условљавају собом успех и у сваком другом, тада је могуће само надати се на добитак добрих резултата, кад су пажљиво предвиђени и за раније обезбеђени сви предходни битни услови успеха.

д) Лични утицај пастира мимо његовог чисто службеног значења. Сваки свештеник треба у вишем степену да влада својствима, која приличе нормалном човјеку: праведношћу, добром жељом, великдушношћу и мужаством. Сила личне привлачности пастира, непроменљиво утичући на људе, особито младе, показује моћни утицај на његову паству. Смиреност пастирима, као људима, као љубавним заговорницима, наученим способним на све добро, као лицима у свима одношајима привлачнима, која свагда,ма где се појавила, привлаче к себи општу пажњу и својим опхођењем производе најживљи и најблаготворнији утицаі за оне, који их окружавају, — најпослије као људима у вишем степену великодушнима и пожртвованима, спремнима на најблаготворније поступке, — такова смиреност личним својствима пастиревим има велико значење у његовој службеној делатности. Способност друштвенога радника привлачити себи друге, ако се она не доводи до лажне крајности, отвара за њега срца људска и помаже му придобити њихово повереље и оданост.

ђ) Истинита обилна љубав к човечјој души. Реч „душа“ тако се често употребљава од нас и при том у тако разноликим значењима, да ми често губимо из вида смисао речи те, као што нам је откривен у св. писму. Множина лажних теорија и противуречивих погледа на духовну природу човекову више света помаже помрачењу и унакажењу истинитога значења те речи. Има људи, који гледају на душу, као на функцију тела, као на мисао, која себе сазнаје, која се јавља резултатом вибрација можданих влакана и молекуларних промена у можданој субстанцији, — примајући на тај начин посљедицу за узрок. Али св. писмо гледа на душу, као на саздање божје, као на непосредни производ његове творачке силе, обухваћајући собом сву духовну природу човека, у њеној противности телесној природи, Одлично својство душе,

са тачке гледишта библије, јесте разуман и нравствен живот њен, као бића саздањога по образу божјем. Сазнање и слобода јесу неодељива својства душе, која је сближавају с природом божанства и стављају је неизмерно више свега материјалнога и коначнога; и тај управо слободни, разумно-нравствени живот, ма где се он појавио — у религији, у карактеру, у домаћем животу, у књизи, у школи, држави или цркви, — свуда открива првосходство душе над материјом, као бића, које нема ништа општега са елементима последње, која се бори са страдањима и жалостима, једнакима мученишту, која се јавља у свему уму, чувству и савести. Највиша циљ, показана за душу човечју у св. писму, састоји се у достижењу општења са Богом, посредством вере у њега, љубави к њему и испуњивања воље његове. Душа је штована и прослављена у св. писму тим, што је Христос страдао и умро за њу на крсту. Но та иста душа, која се представља созданом за Бога и по обличју Бога, може се удаљити од њега и погинути.“ Изгубити душу своју можно је за човјека, као што учи св. писмо. У чему се састоји та смрт душе, ми писмо способни потпуно појмити то сада, исто тако као и то, шта садржи у себи позитивнога та смрт у додатку за губитак свега, што је најдрагоценије ради ње: општења с Богом. Ипак, да би могао имати у себи истиниту, обилну љубав ка пастви, пастир треба да буде човеком у неком смислу као да испитујући сву дубину зла и греха, позван је да спасава из дубине те оне, који гину; он је дужан на разне начине, макар у слабом степену, да буде изразом оне светости, ка којој се приводи душа силом благодати Христове, која преображава и обнавља. Само благодарећи маловерију, равнодушности, безбрижности и површним познаваньима неких пастира у духовним предметима, душе паствe им остају без потребнога старања и гину. Само тим путем могуће је објаснити отсуство у неким пастирима постојаног, ни пред чим незадржане тежње, по завету Христовом тражити и спасавати оне, који гину. Љубав ка души нашега ближњега јесте љубав ка најлепшем, непропадљивом благу на земљи; она не може и не треба да носи на себи ни најмање сенке притворства и лицемерства. Неуморна опрезност и најискренија ревност о спасењу сваке душе — то су битни знаци истинитога пастирскога старања о пастви. Овака љубав треба да трпељиво подноси свако непријатељско деловање, управљено на њу, сваку неправду, равнодушност грубост и увреду. Ко осећа у себи унутрашњу, проистичући из љубави и подкрепљени молитвом, утицај ка спасењу душа, сваке душе своје парохије, тога не може одстранити и охладнети у један пут предузетом намером никаковa зла жеља, нити јавно одвраћање и непријатељство од стране парохијана. Он има углед великодушног трпљења у самом Христу, Који „к својима дође и своји га не примише“ (Јов. I, 11), и ипак то му не сметаше да гаји најчистију и савршену љубав према свима људима. Грех и самољубље могу тако јако да овладају срцем човека, рушећи у њему све истините и добре зачетке, да га чине онда онда засвим неспособним да се односи са уважењем ка божанственој истини и њеним проповедницима. Љубав је нераздељива са страдањем, с којом у свези треба да

влада и да буде руководним начелом пастирске делатности. Она обухваћа собом све друге услове и захтеве, свуда улива поверење и велике наде. Могуће је без претеривања рећи, да ни чему другом, до ли љубави, обвезани су људи остваривању свију највећих блага, којима владају. Способност љубави је виши дар пастира, послани од Бога. Заиста, могуће ли је бити задовољним црквеном проповеди или каквим другим пастирским трудима, ако нема уверења у том, да ти труди заиста помажу спасењу ближњих? Један спољашњи успјех не може задовољити истинитога служитеља цркве. Извор истинитога задовољења за њега лежи у саознању, да је он сарадник Бога и Христа. Сам будући „позван од Бога", он призива к њему и друге. Бог га помирује са собом, и он навешћава благу вест примирења другима. Пастир је дужан прије свега сам да живи свето и богоугодно, да тежи ка најтешњем опћењу са Христом; тада већ може он приводити и друге ка томе опћењу. Разумни и образовани пастири овда онда бивају немоћни на црквеној катедри, и то с тога, што су они такови и у свом посебном животу. Тако велика циљ, као што је спасење човечијих душа, постизава се пастирем не дрскчије, но молитвом и постом. Ко се палаш у тесном опћењу с Богом, из тога ће „потећи реке живе воде" (Јов VII, 38).

ж) Јаке потпуне паде и јачина вере. Овакова места св. писма, као што су понов. закони XXXI, 6; псал. I, 7. 9, псал. XXXI, 24; 1 Петр. I, 13; Дел. ап XX. 22—24; 2 Кор. IV, 1, 8, 9, служе извором највеће наде и одушевљења за пастире. Предпоставимо себи човека, који тражи религиозне истине и који се срета са свештеником формалистом, који сам мало зна Христа, још мање га љуби, но који тиме не мање у стању јерећи таковом тражиоцу, да он може наћи Христа само вером, у стању је шта више да га научи истинама вере и живота, неопходности покајања и опроштења грехова, никада сам неистражујући оно, чему учи други. Свакако, и такво учење може да се покаже корисним за оне, који искрено теже ка опћењу са Христом, и следећи показаним настављањима, он га може наћи. Но ако се руководитељем јавља човек живога и пламенога убеђења, који верује, да је реч о Христову „сила божја у спасење", то колико ће успешније и вернији такав руководитељ водити друге ка спасењу! Ревност апостола и њихових прејемника проистицала је из њиховог сопственог срца. Сваки од њих није био само трубом напуњеном дахањем божјим, него живом силом, одржаваном духом Христовим, који освети њихове човечје способности при додиру њиховом са облашћу божанственога и безконачнога Сам Христос уздиже и освећује човека, бирајући га ради службе себи. Он не умањује и не гуши ништа човечјега у њему, него закрилује и исправља његове природне силе и способности својим божанственим могућством. Видећи у пастиру ту дубоку сагласност његовог сопственог духа и живота са духом у истином онога чему он учи, људи признају у њему; истинитога пастира душа. И мада се за старање о спасењу људи захтева особито приправљање, ипак било би погрешно мислити, да се то приправљање састоји свесним или готово свесним у умној спреми, напротив, оно се састоји прво и прије

свега у васпитању воље и срца у извесном правцу. Пошто је спасење људи дело Христово, то он само може чинити људе згоднима за службу му у том делу, и ни св. Августин, ни Златоуст, а тим више ни Платон, ни Хегел не могу да науче човека вештини ловљења душа. Дух свети, послани од Христа верним слугама његовим, јесте истинити и једини сејач божанствених семена силе и успеха у пастирској служби. Сам Христос благосиља и јача верне своје слуге и испуњава их својом божанственом силом; ради примања те силе захтева се од човека само дубока вера, истинита смиреност и самоодрицање. Ако се ти услови нађу, Бог облачи пастира благодаћу свесветога својега духа и даје му вишу моћ да препорођава душе људи у живот вечни и да их води ка спасењу.

(Наставиће се).

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак.)

Такови узроци чине, да под утиском истијех, можемо стећи смјелост расматрања ньиховијех. Потанко проучење тога питања, могло би саставити сасма пријатну монографију, као блиску границама наше задаће. Ми удаљујемо од себе то трудно питање, углавити га буди којом формулом (?) и одношаје цркве школи. Овијем путом ми смо жељели одбацити покрет западноевропскијех идеја по овоме питању, т. ј. послједити историјску проницавост самога питања, односно одјељења школе од цркве и означити главне елементе тога одјељења, те на пошљетку објективно изложити исте доказе, који руководе штитнике, какве жељене секуларизације школа, тако и онијех, одричућих права цркве[1]).

Да би се по чему појава самога питања појавила као спорна ствар, нама је потребито обратити се к историји, која нам казује, у колико је народно образовање истовјетно са религиознијем просвијећено као и са знанственијем, те се обдржавало са црквенијем служитељима, т. ј. духовенством, које на то дјело гледаше као на једну од најважнијих обвеза своје пастирске службе. Ушљед тога школе са црквом бијаху сами природни факат. Познато нам је и то, да бјеше од искони учење христијанско, сљедовательно црквено. Христијанство као религија, противноложно је безбожништву, ништа мање од њега напредно у култури, атејство у томе се квастајући; будући, да је религија велика идеја и носитељица новијех идеја о Богу, људима и свијету; она бјеше дужна утјецати на сав умни свијет, по чему христијанска црква у снази свога догматичнога одређења, из древности је себе сматрала учитељицом, које учење право је Божанствено, а по томе, и наравна обвезаност. Мат. 28, 19; Еф. 4, 14; 2. Тим. 2, 2 и т. т. д.). С разнијех узрока христијанске ере поникоше христијанске школе као првобитно сјеме нове христијанске цивилизације, а и првога спорења нове христијанске науке, основане на хармоничном јединству вјере и науке. Такав основ би разглашен школом у Александрији, који основ, као благочестива предаја, односила се к времену св. Марка[2]); такове школе бијаху: антиохијска, низбинска, едеска, кесаро-палестинска[3]); а такве се школе појавише на многим мјестима римске империје. Школе на тај начин основане при ка-

[1]) Види Евсев. Црк. историја, књ. IV.; Дух. Вјест. 1862. год., т. III.

[2]) Kenffel. Historia originis ac progressus scholarumінter christianos. helmst. 1743. год. Sahn, De fatis scholarum gentis christianae, Culumb 1792.

[3]) Assemani, Biblioth. orientalis, т. III., 927—942*).

*) Не описива многима писаца и радника на пољу питања цркве и школе, дочим их има и за и *против*. Наједмда су у истоме питању на врломе мјесту, но због велике пространости изостављамо неке цитате овога предмета,

тедрама епископским, бијаху потчињене надзору епископа, или њиховијех пуномоћника, који бијаху људи црквене дужности, по чему се односише и сами предмети школовања у врсту религиозне области.

У ред наредаба, излазећијех од особа и императора у V. и VI. вијеку, приписиваше се служитељима вјере и цркве у обвези с правом заводити школе због обуке дјеце у основним училиштима; такве одлуке издао је Константин велики, Грацијан и Теодосије)[1]; у христјанској цркви стаде се обраћати маса безвјерника и клир бјеше првим и поглавитим учитељем тих ученика[2]). На западу духовенство дуго вријеме бјеше искључивим преставником писмености, држећи то као специјалну своју властитост, као arselericalis. На западној страни Европе, односно образовања, бијаху главнијем чиниоцем манастири, у коју врсту похвално спадају бенедиктинци. У осталом потребито је знати, да црква мњаше у томе случају припрану кандидата за духовну службу и народно образовање; не зависимо од практичне циљеви, које не бијаше у то вријеме.

Проблематичко сазнање неопходимости народнога обравовања у сопственом смислу, налазимо тек при епохи Карла великога, кога просвијећена радиност створи период у историји народнога образовања у Европи[3]). Карло љубљаше науку, те помоћу Алкуина, дјакона Павла подиже придворне школе, у којима се учаху његова дјеца и његовијех великаша; он је знао да искључиви контигенат учитељски може дати духовенство, те по томе и од њега тражити услугу на дјелу народнога образовања; ушљед кога расположена појединa епископска катедра и манастир обвезаше се заводити школе; сеоски свештеници бијаху дужни заводити сеоске школе и давати годишњи извјештај о својој педагогијској дјелатности. Ко би се одликовао у томе раду, тај би добио име „схоластика“, добивши на то повластицу снагом јерархије[4]). Падом Карлове империје, распала се и његова учења се ствар; сеоске школе исчезнуше, осташе само манастирске, које се преокренуше у шпецијално-духовна заведења, као што се види из аченског сабора 817. год.; но и те су у току времена поклекле у шљедству ограничења монаха, преподавањем елементарнијех наука: читања и писања, у колико бјеше огроман процењат и међу њима неписменијех[5]). Када се бјеше по крстоносној војни пробудила тежња к народној просвјети, црква се постарала задовољити томе питању: уређиваху се доминкалне и француске установе, какове педагогијеко поприште сматраше својом привилегијом[6]). У то вријеме стадоше се појављивати тако званe грађанске школе, са својим новим програмом, односећим се на тако звани artesliberalis, под којим именом разумије се као науковна ствар — граматика, риторика, астрономија и музика; умножавао се опет опсег тијех наука, те су исте те науке установиле средњевјековни trivium и quadrivium. Духовенство се ревносно одазивало тим новинама, учвршћујући их конкуренцијом; поједини градови, на пр. Лијеки Браунштајн, питаху у папа и архијепископа особите концесије на право заводења градскијех школа, у којијем концесијама да тачно буде назначен програм предавања, обично ограничено елементарном обуком у читању и писању: изјављиваху се исти градови за право контролисања од стране духовенства над учитељима, и ништа мање и њиховога избора. Појава градскијех школа, рашириењем учебне програме, сматраше се најпрвим критичним моментом, по односају зависимости школе од цркве, по томе, што се овдје у први мах појавило питање градскијех сталежа, односећих се к аутономији школа; за стално сами факт говори, да је могућа муниципална школа, а главно је и то, да може бити учитељем и да није свештеник, у колико је образован особинама, којима самостални и правим институтом свјетскијех учитеља, који иду паралелно са свештенством, по чему и дужни бјеху доцније сресги се као двије корпорације, разликујући се разбирањем саме задаће народног образовања с тиме.

[1]) Codeh Tehodosianus lib. XIII., Cod. Justinianus lib. II.
[2]) Moratori. Disser. hd, ant. med. aev. стр. 809.
[3]) Loreng de Carole litterarum fantore 1828., halle.
[4]) Thern, hist. de l' educat. en Erance, 1852 г., т. 2.gesch. d.
[5]) Cars, St. Dominique et les Dominicanis, 1830.
[6]) Лајпцишки магистрат желећи имати своје право бирати и удаљавати поглавицу и учитеља својијех школа, молио је за такову дозволу у папе Бонифација IX. Ruikopr,

(Наставиће се.)

Проповијед XIV. недјеље

Од дра **Schillera**. Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов у Рељеву.

Ево нас мили оче, дођосмо у овај свети храм, да Ти принесемо хвалу, искрену хвалу ради тога, што си дух човјештва и љубави излио на наш рад, и што си осјећаје права и дужности, сажаљења и љубави, признања и захвалности учинио општим добрима васколиког човјештва. О како ова вјера уздиже наше срце к Теби; како сада искрено осјећамо, да си Ти, отац свију нас без разлике, а ми свиколици да смо Твоји синови. Како нас она тјеши храбри у боловима живота, како буди у нама свеобузимајућу љубав, коју сини Твој Исус тражи од свију оних, који се називају његовим слиједбеницима. Захваљујемо Ти, оче, на тој љубави, која је најбоља од свију Твојих благослова.

Како би добро било, љубазни моји, по човјечанство кад би се ми свиколици с правим унутрашњим убјеђењем Богу помолили и захвалили Му с потпуним сазвођењем нашег срца, што је осјећај права и дужности, сажаљења, и захвалности учинио општим добрима човјештва. Само жалибоже многи непрестано држе, да су љубав према дужности и добродјетељи, племенито мишљење и великодушност, благонаклоност и човјечанска љубав, признање и захвалност такова добра, која се везају само за ово или оно поднебље, за онај или онај народ, за ово или оно вјероисповиједање, за овај или онај сталеж. Ето гледте како је био тјесногрудан онај народ, међу који је Христос, божански оснивач религије ступио. Он наскоро увиди, да би све његове поуке и сва његова дјелатност узалудна била, када срца својих савременика неби могао проширити и до објеђења довести, откад је неба и земље, да је увијек било добрих племенитих људи. А да ту човјекољубиву вјеру у њима произведе, радошћу се служио сваком згодном приликом. Кад је нека Хананејка тражила у Њега помоћи за своју кћерку, која боловаше од живчане боелести, Он упозори оне, који око њега бијаху, да њежна женска нарав и њежна мајчина љубав не пребива само у Јудеји већ и у назнабожачкој земљи. Кад га један незнабожачки капетан мољаше да прискочи у помоћ његовом болесном слузи, тада је Христос нагласио, да Он није дотле таквог чистог и вјерног срца нашао у своме народу. Давши књижевнику најузвишеније поуке и љубави према ближњем, он допушта у причи, да свештеник и Левит мимоиђу поред човјека, који је пао у руке разбојничке, а Самарићанин, ког су Јудеји презирали, притиче у помоћ несретнику. И у нашем данашњем евангелију, Христос са свим чудновато примјећује, да је од десеторице што их је од гнуси е болести ослободио само једног обузела захвалност према њему, и да је тај један био странац — Самарићанин. Исус је настојао у свакој прилици, да своје савременике приведе радосној вјери, да свугдје има добрих људи, и ми имамо разлога, да се послужимо сваком приликом, која нам се пружа за ојачење те вјере, јер она јако утиче на наше срце. (Јев. Лук. 17,11—19,) И кад иђаше у Јерусалим, Он пролажаше између Самарије и Галелије. И кад улажаше у једно село, сретне га десет губавијех људи, који сташе из далека, и подигоше глас говорећи: Исусе учитељу! помилуј нас. И видјевши рече им: Идите и покажите се свештеницима. И они идући очистише се. А један од њих видјевши да се исцијели, поврати се хвалећи Бога из гласа. И паде ничице пред ноге Његове, и захвали му. И то бјеше Самарјанин. А Исус одговарајући рече: Не исцијелише ли се десеторица? Гдје су дакле деветорица? Како се међу њима који не нађе да се врати да захвали Богу него сам овај туђин? И рече му: устани, иди; вјера твоја поможе ти.

Ово нам евангелије пружа такву прилику и ми ће мо се њоме послужити и говорити о томе.

Како утиче на наше срце та вјера, да свугдје има добрих људи.

I. Најприје ћемо упознати основе те вјере и

II. за тим њезин утјецај на наше срце.

Свугдје има добрих људи. Доброта срца и и племените мишљење, сажаљење и љубав, осјећај права и дужности, захвалности и признања не везају се искључиво ни за какво поднебље, ни за какав народ, ни за какав сталеж, ни за какву цркву, него их можемо свугдје наћи! Можемо

ли у то вјеровати? Откуд то знамо? — То ће нам казати разум и искуство.

Ако бацимо испитујући поглед на људску природу, разум ће нам јасно казти: да свугдје има добрих људи. Не говорили нам човјечанско о човјеку, гдје је он и шта је он? Не добиваш ли свјетлост од Бога, разум у свему и свачему, или зар би човјек још човјеком био, кад би му се та свјетлост одузела? Није ли савјет у свему узвишено свето осјећање права и дужности? Религија не развија најприје то осјећање, већ плод свјетлости и религије. И они који немају свјетлости божанског откривења, сами су себи по ријечима Павловим, закон. Тај закон записан је у човјечијем срцу, записан је с писмом, које никакво поднебље, никакав устав, никакво друштво, никакво њерско мишљење није кадро избрисати. Ради тога не чудимо се, што је Исус и код оних, који бијаху презрени туђини међу Људејима, нашао болећег племенитог човјека, који примљено доброчинство захвално признаје. Гдје тама и варварство не помрачавају добротворно свјетило разума, гдје се биће хришћанства не тражи у правилима ученја, већ у побожним мишљењима и племенитим дјелима, у радосном испуњавању воље божије; гдје користољубиви свештеници не оживљу дух човјечији, ту се развија сваки цвијет племенитог човјештва до љупког плода.

Ако даље истражујемо, наћемо људи који се описују ће племенитим нагонама саучешћа, сажаљења, захвалности и љубави. Ко се називље човјеком, тај је примио те нагоне од благог Творца, становао он у врућем или хладном поднебљу; лутао он као дивљак по шумама и пустарама, без сопствене домовине, или живио у друштву, или без поглавице, или био под надзором регента; попео се на нижи или виши степен у грађанском животу; исповиједао религију коју му драго. Ко би то пореко, порекао би да је Бог човјека људски створио. Нагон љубави буди се у свакоме; сваки се сјећа да му је од потребе сличнога себи наћи, и као што се у природи сродно сродном присједињује, тако бива и с човјеком, он се не осјећа ни весео, ни срећан, ако мора живити раздвојено од своје сабраће. Он бива весео, ако види друге веселе, и пати, ако мора да гледа, гдје други пате. Он знаде да га разликује човјечанско љубазно обхођење од грубог и нечовјечанског, и тежи ономе, који му оно прво пружа, а клони се онога; који га овим другим вријеђа. Поднебље, васпитање, устав и религија могу промијенити ове нагоне у безкрајности, ојачати их или ослободити, али чисто биће човјештва остаје свакоме.

То нам искуство потврђује, које можемо стећи у свима земљама, у свима сталежима, и међу сљедбеницима свију религија, Ако путујемо по свијету, од једног краја земље до другог, ако посјећујете, ако је могуће, сваку земљу, и свугдје ћете наћи добрих и племенитих људи. Нигдје нема људи који не учествују у нашем болу, у вашој радости, који се не одликују нежним болећим срцем, љубазним подупирањем оних које невоља у нужди притјешњава, захвалношћу према својим доброчинитељима, крјепким грађанским врлинама, јуначким пожртвовањем за своју домовину. Историчне књиге сваког народа представљају нам слике племенитих људи. Узмите књигу, која се у вас свију налази, свето писмо, зар не налазите у њему велику различитост најплеменитијих дјела, која се збише у различита времена, у различитим земљама и која извршише са свим различити људи. Ко би могао код тако јасно речене чињенице сумњати, да свугдје има добрих људи. И у сваком сталежу ми их налазимо. Сталеж не даје човјеку баш никаква преимућства и никакве врлине, премда му прилику пружа, да многу добродјетељ испуни, који други под другим одношајима учинити неможе. Ко сумња, да у сваком сталежу нема добрих добродјетелних људи, и ко тврди да се овде по сталежу разликујемо, тај нек поће само даље и нек упозна људе у различитим одношајима кућевног и јавног живота, па ће се брзо осиједочити, да у најсиромашнијој колиби пребивају исто тако доброта срца и племените мишљење, као и у палачи; да под отрцаним одијелом невољника куца често пута племенитије срце, него ли под скупоцјеним одијелом богаташа; да се у најнижим сталежима налази често пута више праве љубави према отачаству и грађанске љубави; више чежње за опште корисним пожртвовањем, више одлучности и храбрости у дјелању за опште добро, више оданости кућњем животу, више супружанске вијерности, више брижљивог настојања око отхра-

њивања дјеце, више поштења у живљењу, више захвалности на примљеним доброчинствима, више милосрђа и добротворности, него у вишим сталежима. Ваздa је лудо и религији противно, сталеж над сталежом узвишивати. У свима се буди дух опште корисне дјелатности и у сваком сталежу има људи који својим мишљењима и дјелима посвједочавају, да је човјек слика божанства на земљи.

Тако је и с религијом. Ниједна од свих познатих религија нема међу својим слједбеницима чисто рђавих, и ниједна чисто савремених праведника. Истина је, да се добри и рђави, болећи и безосјећајни посвуда налазе. Ко се поноси својом вјером; ко са свог бољег познања не мисли, да је близу Бога као остали; ко тражи биће религије у чистом срцу и вјерном испуњавању божанске воље, наскоро ће опазити, да има не само међу хришћанима већ и међу слједбеницима других религија племенитих срдаца, која попримише оно, што је сваком човјеку од пријеке потребе.

II. Ко би од нас послије тих посматрања још сумњао у ту истину, да свугдје има добрих људи? Благо нама ако се о њој освједочимо и њу вјерујемо. Јер је утјецај те вјере велик и благословен на наше срце. Ми ће мо га познати у другом дијелу овога говора.

Која би вјера по нас важнија била, која би имала благословенија утјецаја на наше срце, нег она која нас: 1) води страхопоштовању и захвалности спрам Бога, 2) која нас испуњава с поштовањем према нашој сабраћи. 3) која нас при погледу човјечанских заблуда с човјештвом измирује, 4) која нас ублажава у боловима и 5) која круг наше љубави проширује. Ево то врши у нама радосна вјера: да свугдје има добрих људи.

Она нас води 1) к страхопоштовању и захвалности према Богу. Зар би се наше срце, весело Богу изнесило, зар би се страхопоштовањем прожело према Њему, зар би га љубили као оца, кад би најдрагоцјенија. највиша добра везао само за извјесне земље, народе, сталеже и вјероисповиједања? У томе што нас је премилостиви Бог оспособио, да постигнемо оно, о чему овиси његово допадање и наше блаженство. у томе се баш очитује његова очинска доброта и неизмерна љубав у свом потпуном обиму. Сад нам је јасно, да смо ми његови синови, и да он води бригу о нашој срећи с тога, јер нас је све у једну фамилију сјединио. Ради тога што је свемогући Бог ради своје неизмјерне доброте, учинио цио овај свијет нашом отаџбином, и све људе нашом браћом. Ради тога нас велим обузима страхопоштовање према Њему Светогућем, и буде се у нама осјећаји најискреније захвалности. До душе ти се осјећаји састоје у вјери, да свугдје има добрих људи. — Исус је могао код оних такве осјећаје побудити, које је својим љубазним исцјељењем к тој вјери привео. У толико више Он се морао чудити, што је од десеторице само један, и то баш странац захвално похитао, да одa Богу славу и хвалу, који преко људи свагдје добро чини.

Поред тога нас води вјера, да свугдје има добрих људи 2) к поштовању према свима људима, јер су страхопоштовање и захвалност према Богу тијесно и уско скопчани са поштовањем према свима људима. — О човјече, помисли само. кад би се доброта овдје-онде везивала за поједине људе, или земље, или вјерска мишљења. како би тада почело хладњети поштовање, које дугујемо својим ближњима; како би се тада одушевљавао оном смијешном охолношћу, којом се некада Фарисеј одушевљавао, дреко говорећи; „Хвала ти Боже, што нијесам као други људи!" Како би тада гледао човјека само у себи а не у другима. Но ако је твоје срце дошло до радосне вјере, да свугдје има добрих људи, помисли само, како се тада све мијења; тада не ходиш више пун неизмјерне особите љубави према својој домовини, пун предрасуде, као да је твоја религија једина на овоме свијету кадра човјека блаженим учинити, а пролазиш преко простака, преко странаца, преко оних, који другу вјеру исповиједају. као преко камења на путу: тада не испружиш више своје руке, да опшнеш свога ближњега; тадa је срце твоје слободно од сваке нехришћанске жеље за гоњењем, тада твоја уста више никада не ничу осуде проклетства тада драговољно испуњаваш што ти Бог заповиједа, јер ти твоје сопствено срце заповиједа, да у човјеку тражиш.

А ако се твоје срце који пут при погледу човјечанских заблуда поколеба у таквом штовању ипак-те 3) вјера, да свугдје има добрих људи,

опет с човјештвом измирује. Ако ти је овда-онда сагријешио становник једне земље, сљедбеник једне религије, члан једног сталежа, немој се за живу главу усуђивати, да ради једне особе бациш кривицу на све становнике те земље, на све сљедбенике те религије, на све чланове тога сталежа. Твоје ће око и у сред трња наћи красну ружу, и међ онима, који човјештво дреко поричу, ипак ћеш спазити, оно што је чисто човјечанско у своме узвишеном торжанственом сјају. И то те опет чини наклоњеним човјечанству и отвара твоје закључано срце. То је и преблагог Спаситеља, који се толико пута горким искушством побојао, да се не превари у човјештву, с човјештвом измирило. И ако је често пута проповиједао глухим душама, о ипак је и таковић људи било, који су и његову науку примили; и ако су Га често пута у доброчинствима прном незахвалношћу награђивали, о ипак је и таковић било, који тронути од суза падаху на његове ноге и захваљиваху Му, као самарјанин у јеванђељу. Његова се вјера у човјештву нигда није покољебала. Боље је добро, држаше он примити девет недостојних од једног достојног, који је изврћен својој судбини, ето тако ћеш и ти радити, ако у твоме срцу овлада вјера, да свугдје има добрих људи.

Па шта би те 4) у боловима живота више исправило него радосна вјера у човјештво? — Шта је то било, што је несрећницима улило у срце храбрости и уфања и тиме их постакло, да потраже помоћи у Исуса у својој бједи и невољи, — да Му се приближе с молбом: „Исусе, љубезни учитељу, смилуј се на нас!“ Шта би било друго, већ вјера, да у прсима узвишеног божанског учитеља куца племените болеће срце — да ће га њихово бједно стање дубоко у срце тронути и на помоћ склонити. Та нас вјера исправља у боловима, она нам служи као свјетило, које добротворно расвјетљује ноћ наших жалости. — Ако те, о човјече, у најпоштенијим намјерама добро не познају, запостављују и притјешњавају, о чим се више окрепљујеш, нег помишљу: да свугдје има добрих људи, који добро дјело поштују и радо притичу у помоћ невољноме; о за ме ће устати бранитељи и изнијети на видик, што је било скривено. — Ако те без твоје кривње лише твојих добара, и ако те снађе сиротиња с њезином жалосном сапутницом невољом, ако с бојажљивом забринутошћу очекујеш дан, који долази око помоћи, тражиш, и ненађеш је — шта је то, што те чува да не паднеш, и што те непрестано зове, да се латиш нових покушаја за свој спас? Није ли то драга вјера, да свугдје има добрих људи, који ће те у своје окриље примити. Ако те позив и зао удес приморају да пријеђеш преко граница своје домовине, и да одеш у туђи свијет и међу људе, који те баш никако не познају, шта је то, што ти растанак олакшава и у жалости горке сузе брише и што у твоме срцу развија милу наду, е ћеш у свакој новој заједници и нових пријатеља наћи? Шта је друго нег вјера, да свугдје има добрих људи.

Ако вас, добри и побожни родитељи, који се брижљиво постарасте о васпитању ваше дјеце, ако вас, велим, околности приморају, да спремите миле залоге ваше љубави у туђи свијет, да се науче бродити по јавном мору свијета и живота човјечанског; ако их предајете добре и испокварене домовини и човјештву, ако се велика брига свија око вашег очинског срца, брига за судбу своје дјеца, и за вријме њихове, о, шта је то, што вам пружа више уљажења од вјере, да свугдје има добродјетелних и племенитих благонакловљених људи; онима радо притичемо у помоћ, који су нас достојни. Ако вам изненада дјецу смрт покоси, с којом вас је премилостиви Бог благословио, а били су већ на нашу радост одрасли, и ви не штедисте нити муке, нити новаца, да их васпитате тако, како би од користи били свему човјештву, тада ударите у плач: Наша је колиба разрушена, наше је наде нестало, наше дјеце више нема, о шта вам друго преостаје него ли штап, на који се ослањате, и с којим идете гробу на сусрет. Зар тај штап није вјера, да свугдје има добрих људи, који изнемоглој старости радо притичу у помоћ? — Ако се ти поштени домаћине, уморан удаљити с позорнице земног живота у оно вријеме, кад је твојој неваспитаној и необскрбљеној нејачи још требало твоје очинске заштите: ако им не остављаш велику мјеру привремених добара, па ако се тада искупе око твоје смртне постеље горке сузе лијући; ако падну ничице и моле за тошљедњи благослов очев, може бити за једино њихово

добро, ако њихова горка жалба: Ко ће нас прехранити? дубоко троне у твоје срце; — чим ћеш себи тада олакшати улаз у земљу вјечног мира, ко ће изгнати твоје и њихово крваво срце? — Једино и само радосна вјера: да свугдје има добрих људи, који неће допустити, да дјеца његова пропану и да никад ништа од њих не буде. Да, љубљени моји, вјера је у човјечанству маједрагоцјеније добро човјеково. — С радошћу је пригрмио, она ће нас благословити у свима одношајима живота. —

Јер она је кадра и 5) круг наше љубави проширити. Подајте једном човјеку све, што његово срце пожели, обасипте га богатством, подигните га на највећи степен части и славе, наоружајте га духом који све обухваћа, подајте му неограничену моћ и снагу, али ако његово срце није испуњено љубављу, или ако је начинио око себе круг, у који ништа не пушта до само своје достојанствене „Ја“, своје најближе сроднике, своје земљаке и једномишљенике, о, како је сажалења достојан онај створ божији!— И ми се можемо таквим сажалења достојним стварима назвати, докле год нас везују ропски ланци убитачних предрасуда; док се год носимо на крилима таквог убјеђења, да се богатство, племените мишљење, доброта срца и човјечство везује за сталеж, народ и вјерско мишљење — све дотле је наше срце закључано, и љубав је према човјечству за нас ријеч без смисла. Но ако вјерујемо, да су она добра, заједничка добра свију људи, тада се проширује круг наше љубави. Што бива већи и проширенији тај круг љубави, то се више пење наша срећа, и најсрећнији је онај међу нама, који цио свијет као домовину, а све људе као своју браћу сматра. Његов је цио свијет и слободан је као и само божанство, слободан с вјером: да свугдје има добрих људи. —

Ако нам је та вјера света и драга, нико нам је неможе одузети; ми ће мо њи само за тим, да будемо назад чврсти у њој. — Па ако то тако буде, о, онда ће мо цијело човјечство с искреном врућом љубављу обгрлити, и гдје год се сретемо с племенитим човјеком, не ће мо га напријед питати: „Ко си?“ „Које си вјере:“ „Одакле си?“ него ће мо му пружити руку, привући га себи с пуно човјечства и притиснути га с љубављу на груди своје и довикнути муо „Ти си човјек, у коме говори глас божији ка у нама, ти си наш брат.“

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и нежинскога С. Д., б.

Блажени Фотије, патријарх цариградски.

а) Блажени Фотије за цара Михаила.

Фотије патријарх цариградски, велики је пастир и просвјећени учитељ православне цркве. Он бијаше унук св. патријарха Тарасија, рођак царске куће[1]), син мученика за православље, па и сам исповједник за иконоборске јереси[2]). Фотије је био необично даровит, те је свршио науке са жарком љубављу и изредним успјехом; учио је филологију, филозофију, право, медицину, историју, али не само да није заборавио св. вјере, него ју је држао над свиме. Он писаше: „Наше су племените музе толико веће од јелинских, колико је витешки дух над ропским животом и истина над лажи.“ Млади наслједник престола Михаило и будући просвјетилац словенски св. Кирило слушаху његова предавања. На двору је био протопатарије (начелник гардијски) и први државни савјетник у сенату[3]). Као велики политичар и дипломата преговарао је у царево име с калифом у Асирији[4]), па и ако му је свјетски живот био тако сјајан, баш тада није се тиме гордио, јер је од младости желио, да се посвети калуђерском животу, како би био достојан син исповједника родитеља. У новембру 857 г. изненада наступи промјена — Кесар Варда збаци с катедре патријарха Игњатија, који га је окривио

[1]) Вели, да се брат Фотијев оженио сестром царице Теодоре.

[2]) Epist. Photii 113. „Јеретички сабор, скуп иконобораца одавно нас проклиње, па не само нас, већ и ода и дједа наших (т. ј. св. Тарас., патр.), исповједнике Христове укоре архијерејски.

[3]) Јован Јаков у животу св. Јосифа: τῆς συκλήτου βουλῆς ἐτύγχανε, τὸ πρότερον ἔπαρχόν ἐνός. Act. s. s. Aprilis. p. 1., 39.

[4]) Предговор или писмо Тарасију о библиотеци, за његова посланства Асирцима.

за мијешање крви; епископи не могаху, а да не осуде и осуђене Вардово поступање с Игњатијем, али послије дугог савјетовања само 5 епископа нехтједоше, да виде Фотија као патријарха, — шта више и они га признаваху, и ако као свјестовјека, за врло побожног и ученог[1]). Фотије није имао зашто жељети високи духовни чин, те је, знајући његову тежину и дух времена, чинио све, да осујети свој избор; али је Варди и императору требало да виде мјесто Игњатија таква човјека, какав је био Фотије и тако је прошло више од мјесеца од свргнућа Игњатијева, Фотије мораде попустити императоровој вољи[2]); за 6 дана прође кроз све ниже степене клира, а на рођење Христово посвете га за патријарха[3]). Одмах се затим започе оно, што је Фотије у неколико предњијао. Игњатије бјеше најприје најавио, да се одриче катедре, али послије, по наговору Вардових непријатеља, поче говорити, да није нипошто пристао, да га не држе управитељем цркве[4]) Раздражен таким упорством, Варда побјесни од гњева, те прогањаше оне, који су били за Игњатија, као непослушне највишој власти, али та Вардова сила учини само то, да се неколико епископа одрекло Фотија, а други га проклеше, настаде колебање. Фотије невино страдаше за цркву и засе, те писа Варди, изобличив га[5]); али је било

[1]) Никита и Михаило монах: „извабраше Фотија" τὸν ΙΙΙ, ἐυλαβεί ᾳ καί ψνθσει πολλά ϕιμιζόμενον. Живот пр. Никите Студита. И прије и послије фотија бирала су Епископе из свјетовјака, на пр.: Кипријана Картагинског, Нектарија, Амвросија Миланског, Епифанија Саламинског, Талатија Цезарејског, Тарасија, Никифора, Георгија Кипарског, Георгија Схоларија и др.

[2]) Писмо антнох. патријарху: „Долазе ми одабрани сабором из клира, епископе и митрополити, а пред њима и с њима побожни цар. . . . Нијесу ме се оканули, док нијесу свршили своје зјело жељено њима, а мени мрско." У писму Варда: „Не испитав, осјећах да сам недостојан архијерејског степена. . . . У бригу ме бацаше очекивање непријатних догађаја, који ми сад муче душу. Колебајућ се због њих плаках, молих, чиних све, да не дође до мог избора." У писму патријарху (папи) Николи": мене је као крвница, чувала стража., све се догодило против моје жеље; ја плаках, заклињах, отимах се, кад су ме постављали и ону дужност. *Το σὸν σπούδη*, Сл. Ер. 113. пагл. Правда о катедри стр. 211. 213 и 220.

[3]) Никита; Митрофет Смир. у писму Патриц. Мануилу.

[4]) Анастасије Библиотекар: Praefat. ad Concil T. 23-р. 121, 453. Никита у животу Игњатијеву. И записнику рада у. вн. 8. сабора, сами заштитници Игњатијеви веле, да је Игњатије сврха пристао, да се одриче катедре, а они су га свјестовали, да то нипошто не чини.

[5]) У двјема писмима Варди. Гл. поч. Epist. 6. ad Bardak: „О, да ме је задесила смрт прије, но што сам насилно изабран. Толике и такве бједе не би ми, као таласи, потресле душу. . . . Кад видим свештенике, какве му драго, како сви трпе за један грјех (πσάσματι), видим, гдје их немилосрдно и предају на срамоту, одузимају им јемак, како неће тјешити оне, који умиру прије мене? . . . Често молих за њега (презвитера), молих те . . . како ће престати молити за твоје и народне грјехе? То сам написао с кривим сузама" . . . У 111. писму Варди. У писму протоспатарију Ер. 22. с великом жалошћу описује насиља Вардина.

[6]) Друго Фотијево писмо патриј. (папи) Николи у Баронија ad an. 861. § 34., 54., 17. правило сабора од 861 г.; у Хардуина Г. 5. п. 1196. У енглеској библ. cod. Laud 39 (691 Sec. catal. M. 88. Anglic 1.) пожалује се и рад сабора

[7]) Epist. 8. Nicolai ad Michaelem.

[8]) Гл. писмо папе Николе императору. Concil. t. 22. и 62. Ево новог извјештаја од новокрштеног Бугара: „Ја сам од високопросвјећеног бугарског народа, кога Бог *ових година* просвјетли крштењем по своме избранику *Георгију*, кога на крштењу прозваше *Михаилом*, који с помоћу Христовом и крсним знамењем побиједи расијецани непокорни бугарски народ . . . рашири по њему св. књиге . . . довна св. Јосифа, архиепископа, учитеља других и свјештника, и огради цркве и манастире и постави епископе, попове и игумане да уче . . . И још док је живио као монах и кад је био на његову мјесту *шесов први син Владимир*, благослов Божји и Михаилов саће на *Симеона*, те задоби столицу стјецајући брата." Перхам. предговор Серг. Троицк. Лавре Н. З. в. XIII. чудо Вел. м. Георгија новомара 26. Успореди Симеона Логотета стр. 25. Фотије у писму Михаилу (Montacut. Ep. 1.) називља овога кнеза καλὸν ϕαλμα τῶν ἐμῶν πόνων, τῶν ἐμῶν πρευματιχ ὧν ὠδίνων εὐέυτις κα ἀρίξένι ϕα Ex. ed. Basnag. in lect. Canisii p-384 414.

Аврамија за митрополита адимског у Јерменској[1]). Међу тим тајни папини агенти не заказнише, са сијањем сјемена сумње против источне цркве; војна њемачкогг цара Лудвига с Бугарима (у 864. г.) врло жалосних пошљедица по пошљедње, примора их да ишту покровитељство[2]) и бугарски кнез, по наговору њемачких слугу папиних и императорових обрати се папи, пошто није био на чисто с вјером. Добри пастир посла доскорашњем незнабошцу науку о првенству римског епископа, о важности римских устава и обреда и спреми епископа с много наоружаних слугаа да истјерају из Бугарске грчке свештенике[3]). Таку непромишљену жељу за влашћу ваљало је пред црквом осудити, с тога Фотије окружницом извијести исток, шта папа ради и изложи у њој главни предмет, који је требало да знају, — да је римска црква одступила од старог православија како у обредима, тако и у вјероисповиједању и на многобројном сабору осудише западну самовољу[4]). У то доба св. пастир имао је још апостолску утјеху у томе, што је видио обраћање вјери руских кнезова Асколда и Дира. Фотије само вршаше вољу Господа, који чудно дјеловаше над кнезовима, и пошаље с њима епископа у Русију, а прије тога, кад су они Грчку пустошили, позиваше престолницу на покајање[5]). А шта међу тим ради папа Никола? Даске папе Лава III. јасно су му говориле, да је правда на Фотијевој страни, што се тиче символа. И у једно мјесто да и он запријети самовољу, он пише, да патријарах оклеветава западе и поручује, да докажу да Фотије неправо мисли о символу вјере. О коме поручује? Учитељима оне галиканске цркве, гдје је његов претходник осудио и запријетио управ исту самовољу[6]) Несрећна заслијепљености!

[1]) Писма Фотијева, посл. *Најмановy* Geschichte d. armen. Litterat. S. 115—117 о Аврамy Le-Quien Oriens christ. 2, 296. Фотије је и у окружници против папе Николе споменуо о обраћењу Јермена из јаковитских заблуда.

[2]) Писмо Фотијево бугарскоме кнезу Михаилу у старом словенском преводу, штампано у т. зв. Кириловој књизи. 2 писма источним патријарсима: „Тај народ *за 2 године* још није постигао, да прими вјеру, јер неки непаљани нападоше на њега, те почеше пустошити виноград Божји." Гл. Зонару, о Бугарима, Лава Граматика и Кердина.

[3]) Epist. Nikolai ad Michaelem principem T. VII. Concil. p. 1542 О нередима у Моравској и Бугарској гл. Историју прве цркве у Словена — Мацијевског. 1840. Варшава ст. 43. 45. Annal. Franc. Fuldens A Bertin. ad an. 866—867.

[4]) Окружна Фотијева посланица у разговору учитеља с учеником, стр. 162—179. Синодикон, савремени Фотију, у Фабриција Bibl. grac. T. VI. p. 254, 257.

[5]) Фотије у окружној посланици пише о Русима: „сад су и они промијенили грјешну незнабожачку православјерицу чистом и неокаљаном хришћанском вјером и примили су епископе и учитеље, те живе као послушни синови и другови." Историја обраћења у Ист. рус. цркве. Заштиту Цариграда неки приписиваху Фотијевим молитвама. Руски напади бјеше 868. г. прве недјеље вел. поста. Василија прогласе за помоћника Михаилу 26. маја 866. г. С тога: „при Михаилу почеше ширити римску страну, али им Вишњи забрани. . . . Василије учини мирну уредбу с Русима и доби их за Христијанство" (Нестор. љетопис стр. 72.), т. ј: Василије закључи с Русима грађански мир; Фотије му помагаше при томе и обрати их вјери." Слов. преводилац Мокаси: „при плч цари крстишла Рсн." О проповиједима Фотијевим гл. даље.

[6]) Поруку папину извргнуше *Емеју*, епископу паришком [Lieber adv. Graeco in D. Archivii specilegio T. I. 8. p. 113], *Ремигиу*, монах коробејски [Contra Graecorum Opposita lib. 4. ibidem]. Гл. преглед овог одјела прилј: 4. 7.

(Настављће се.)

Поука у недељу Крстопоклоњења.

Глава наше вјере и извршитељ спасења, Господ Исус Христос целога свога земаљског живота, од почетка на до свршетка, носио је на себи неограничено велики свесветски крст, — носио га је до онога времена, докле није био најпосле распет на њему; и на тај начин и сам уђе по човечанству у славу своју, коју имађаше од вечности, и изврши спасење свега рода човечијега, а пошљедователнима својима заповеди: *дадох вам углед, да као што ја учиних, и ви чините.*

Ко хоће замном да иде, нека се одрече себе и узме крст свој, и замном иде (Марк. 8, 34).

По вим речима, за Господом Крстопоспем не може нико ићи без крста; сви, који иду, за њим, који вјерују у њега, заиста дужни су ићи за крстом. Крст је тако срашћен са хришћанином да гдје је хришћанин, онде је и крст, а где није крста, онде нема ни хришћанина. Општа лакоћа и живот у задовољствима није за правога хришћанина.

Па шта је то крст, и зашто је неопходан он нама хришћанима?

Крст тај састављају свакога рода незгоде, тешкоће и невоље, које нас сналазе у животу, особито тада, када се решимо ићи путем савесноga испуњавања заповести Господњих, — живети по духу наредаба и захтевања јеванђелских.

Неопходан је тај крст нама хришћанима стога, што се сва задаћа нашег земаљског живота састоји у томе, да би се могли у току живота свога очистити и исправити. Ми смо наравно болесни: нама је потребно да против болести радимо, слично обичном лечењу, или пећи, или сећи, а то како може бити без болова? Ми можемо да се отргнемо и избавимо од ропства непријатеља јакога, а то како може и бити без борбе и рана? Ми смо дужни да идемо у наточ својим грешним наклоностима: а то како можемо издржати без незгоде и стешњења?

Да, браћо, крст је неопходан за нас, као посљедователе Христа Спасителя, распетога за нас на крсту. То је истина света и непреложна, и сваки од нас заиста носи крст свој. Само нам је потребно знати и умети да носимо крст свој тако, како би нам послужио на спасење, а не на погибао и временити и вечну.

Па како да носимо крст свој па да нам послужи на спасење наше? Треба да га носимо без роптања, с великим трпљењем и предањношћу вољи Божијој. „Узевши крст, говори један од учитеља црквених, узевши крст, дужнисмо ићи путем вере и врлине, ићи безпрестанка, ићи за својим Спасителем, руководећи се Његовим примером и заповестима, ићи, не обзирући се натраг ка прећашњим грешним навикама, не заверајући на све стране, ограђујући се без престанка смирношћу и молитвом“ (Инокентије Архиеп. Херсонски). Тако носити крст свој — значи ићи путем спасења — у рај. Друкчије сав живот могуће је да пати и страда под крстом, и после смрти да погине на веки.

Па носи, љубазни брате Србине и Српкиње селе, носи и подноси великодушно одређену судбину, бори се мушки и јуначки са страстима и жељама, иди са трпљењем путем обвезаних за тебе дела, трудећи се да достигнеш у безметежни крај одлучнога предавања себе у вољу Божју. А то је тајна спасоноснога крста. Амин.

У Митровици 1896.

Прерадио и говорио:
Глигорије А. Николић,
свештеник.

О светковању жетве.

Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов II. год.

Умножио си народ, а нијеси му увеличао радости; али ће се радовати пред тобом као што се радују о жетви.

Дакле чак у старо доба било је вријеме жетве — вријеме радости; и то је заиста сходно природи човјечијој. Ради тога тај се обичај није промијенио ни до дана данашњега, ма како да су се и остале навике и обичаји могли од тада промијенити. Јер сакупљати плодове, којима преблаги отац на небу храни своју дјецу; сабирати плодове, које ми муком и трудом, вјештином и постојаношћу са земље примамо; сабирати плодове, које посматрамо као својину, чијем се успијевању морамо радовати: то је за свако неокварено срце предмет најискреније радости; то развеселује сваког човјека, који размишља и добро мисли и побуђује у њему захвалне осјећаје; то развеселава и тјеши често пута тужна и рањена срца и пушта их, да забораве своју бол, своју жалост и свој страх.

И што важи за жетву саму, то важи и за њезину религиозну светковину у храму Божијем; јер је и свечаност жетве свечаност радости, и с те стране ми то можемо увијек проматрати. Она нас посјећа на чисто веселе, духом и срцем усрећавајуће истине, у које ми морамо вјеровати. Она нас посјећа на науке Хришћанства, које за цијело не остају без спасоносног утјецаја на начин нашег мишљења и свијести, чим их како треба примјењујемо. Она нас посјећа на надања и изгледе, који су свакоме пријатељу истине и добродјетељи безмјерно драги. Онанас

посјећа на утјешне односаје, у којима стојимо спрам господара свијета, на часне односаје, у којима стојимо спрам природе, на синовље односаје, према своме оцу на небу и угађа свима племенитим жељама побожног, Богом надахнутог срца. И не треба жељети само за то, да се у жетви веселимо; не треба обраћивати земље само за то, да ју учинимо способном за своје уживање; не треба овдје никакна напора употребљавати само с тога, да нам тај напор буде драгопјено и обилато наплаћен. Оне се слажу са сваким сталежом и звањем, са сваким кућевним и грађанским занимањем, са сваким добом и са сваким начином живота. Оне су одличним и незнатним, богатим и сиромашним, ученим и неученим, срећним и несрећним једнако примјерене, и претпостављају само смисао о правом и добром, смисао о највишем и најсветијем, смисао о религији и хришћанству. Оне су према томе далеко опћенитије, него радости праве жетве и пружају се свакоме без изнимке, чак човјеку као човјеку. Врло знаменито каже пророк у нашем тексту: Али ће се радовати пред тобом као што се радују о жетви. С подпуним правом ја називљем

Празник жетве — дан радости.

Колико то називање заслужује, то ће бити предмет нашег данашњег посматрања.

I.

Дан радости је свечаност жетве, јер он је прво празник благодарности; па ко не светкује добровољно и с радошћу празнике благодарности? Како је то лијепо и дирљиво, човјечански и хришћански, примјети заједничку жртву благодарности оцу нашем на небу! Да! драгопјени је посао, вели псалмопјевац, благодарити Богу и славити име Његово; то уздиже дух и срце, ако ми сви на окупу највећмемо његову славу и хвалимо и славимо Његову величину; радосно је и пријатно занимање сјећати се мудрости и доброте Његове, помоћи Његове и Његових доброчинстава. И то ми чинимо нарочито на празник жетве; та је радост са свијем прилична данашњем дану. Ми благодаримо Богу за сабране плодове земаљске, за плодност својих поља, за благослов небески, за подарена нам средства издржавања и хране. Ми благодаримо Богу, што се опет за једну годину стало на пут оскудици, што је земља, на којој обитавамо, обезбијеђена од најнесносијих брига, што имамо оно, што нам је потребно и за живот најнеопходније. Ми благодаримо Богу, што нам је наново дао непротивослован доказ своје наклоности и милости, што је очински мислио о нама и својски се стара о нама. што се брине о нашој срећи и тачно знаде у својој висини, шта нам је потребно; та побожна успомена на Бога, који нас није никада недоказано пустио, већ нам је пуно добра учинио и с неба нам пустио кишу и плодоносна времена, допринијела је не мање нашем покоју и задовољству; религиозна свечаност жетве веома силно нас потиче, да имамо вјеру у Бога, поуздање у Бога, уфање у Бога, да своје надање у Њега полажемо, да Му будућност препуштамо и да ради удеса својим будемо умјешне храбрости. Највишо су дакле и најплеманитије радости, које нам спрема празник жетве. Блажени су осјећаји, који се у нама буде и оживљавају. Веома су угодне, веома награђене дужности, на чије смо се проматрање овдје ријешили. Величанствене су, љупке и блажене истине Хришћанства, које побјеђују све сумње, а снагу њезину ми можемо на себи опазити. Каква срећа, што се можемо данас с веселим срцем показати пред лицем Његовим и преузносити име Његово! Каква срећа, што славимо свечаност, која је по својој вриједности и по свом одређењу свечаност радости.

II.

Да, дан радости је празник жетве; јер он је друго празник природе; па који човјек, који добро мисли и размишља, није њезин најтоплији пријатељ, њезин вјерни поштовалац? Кога не испуњава она с најискреније радости, са све новијим уживањем и сласти? Коме није мило посматрати њезина дјела, наслађивати се њезиним красотама, чудити се и дивити њезиним богатствима, бавити се код њезиних појава и у њезиној се светињи са срдачним жаром клањати? И празник жетве отвара нам ту светињу; он нас доводи у најразличитији односај с природом; он нас зове, да примима к срцу с позорношћу, што смо видјели и искусили на пољима стварања. Да, празник жетве предикује нам мурро савршено уређење природе; он нам показује не-

испрпиве снаге, које у њој скривене леже и која се непрестано живо очитују; он нам показује вјечне и непромјењиве законе, по којима те снаге дјелују; он нам показује унутрашњи, точно прорачунани одношај у којем све у природи стоји једно до другог. Само код таквог односаја могу успијевати жетве; само тиме нам може земља отворити своју плодоносну утробу, ако један другога помажемо, један другом руку пружамо и љубимо се. И тиме бивају све љепоте природе са свијем радосне по нас; тиме добија овако од њезиних дјела виши чар; тијем се са свијем измиримо с њезиним разорењем, с њезиним страхотама и с њезиним појавама, које нам штету доносе, јер ове такођер припадају Његовом створитељском добротворном дјеловању и проистичу од Његовог мудрог, савршеног уређења. Ипак и важних нам наука даје природа; а жетва нас на то упозорава. Ми се морамо са својим приправама, које се односе на обдјелавање земље, управљ ти по каквоћи природе. Ми морамо своје намјере и средства њезиним потчинити. Ми се морамо прилагођавати њезином ходу, њезиним промјенама, њезиним захтјевањима. Ми се морамо задовољавати њезиним поклоњима, која нам она на овом мјесту, у ово вријеме, под овим околностима пружа. Та правила служе нам и у свима нашим осталим пословима као смјер, по коме ћемо се равнати. Тих начела можемо се држати чак и у својим кућним и грађанским пословима ради сигурног њења. Те обзире можемо имати и у свакој од својих жеља и планова и у свему, што чинимо, да не би доспјели на напаке путе. Тога ради, довикује нам жетва, „ради сходно природи“, ако желиш весео и задовољан бити; и њезино кликовање понајбоље ће се чути, ако је светкујемо као празник религије? Како се не би радовали њезином празнику? Како не би најважније и најкорисније науке, које нам природа препоручује, са задовољством саслушали? Како не би захвално приняли, кад се на тако видљив и освједочен начин на то посједнемо, од којих се будалаштина и погрјешака чувати морамо, па да постигнемо свој циљ? — Па зар нам празник жетве не навјешћује и величину Божију, како се она у природи јавља? Не казује ли никнута, цвјетна и зрела љетина његову славу? Није ли свака плодоносна њива, свака зелена ливада, свака окићена башча, свака благословена рудина, доказ Његовог величанства и господства? Није ли он тај, који све ствара, све одржава, за све се стара и све обнавља? Не показује ли нам сваки корак у царству стварања, сваки поглед, на Његова чуда, на Његове особине и мишљења? не казује ли нам изобиље Његових дарова о Његовој безмјерној доброти, и о начину, како их он међу нас раздјељује? Да, велик се и клањања достојан показује нама Бог, ако помишљамо на то, да нам и рану и познију кишу даје у право вријеме, а вјерно и сваке године чува жетву велики је и клањања достојан с доброчинства и милосрђа, њежни, милостиви отац, који радо усрећава све своје синове; велик је и клањања достојан на наше добро, на нашу утјеху, на нашу радост, која нам је с тога пала у дио на данашњи дан, јер посматрамо дјела његова у природи.

III.

Но и треће је празник човјечанства наш празник жетве, а зарад тога и празник радости; он расвјетљује наше високо достојанство и по казује нам најчасније мјесто, које у реду створења заузимамо. Бог је саздао човјека по образу и по подобију свом, вели свето писмо, да би могао владати над цијелом земљом и себи је потчинити; и сваке нова жетва нови је и непротивословни доказ, да је створитељ постигао своју драгу намјеру и човјек испунио то своје узвишено одређење. Јер сијати и жњети, каже се доиста господарити земљом и себи је подложити; то јест плодове њезине умногостручити и облагородити; то јест њезине плодове извести, које она, сама себи пропуштена, не би могла произвести. Човјек, кога је преблаги Бог обдарио разумом, својим размишљањем и изображеношћу даје земљи свагдје, гдје обитава, други облик. Он ју умије обрађивати и употребити на своје сврхе. Он потпомаже згодним срествима њезине снаге, долази јој у помоћ на различит начин код њезиних љетина и знаде је оживити, обогатити и пољепшавати. Да, шта може дјелатност и ревност, што постојанство и истрајност, што наука и вјештина, што дух проналаска и размишљавање; што човјек може испословати, одржати, поправити, олакшати, приправити, које је

препрјеке и тешкоће он у стању савладати: то нам казује жетва, коју он с потпуним правом може посматрати као дјело својих руку. Јер што поједином не испане за руком, то поље за руком раду и труду већине; за то им служе на измјену њихова увиђавности и снаге; то они подузимају и извршују заједнички; то их подстрекава, да осјете, како је неопходна потреба да буду међу собом чврсто спојени и да живе у добро уређеном друштву. Не, човјек ради неправо, кад се тужи на своју слабост, кад држи, да га је природа оштетила, кад презире пољске животиње у часовима але воље; он ради неправедно, кад не познаје своја преимућства и кад се преко њих не сјећа да је у високој части; он ради неправедно, кад заборавља, да га је Бог за то познао, да влада над земљом. Могу бити његове способности ограничене и познавања његова врло непотпуна; може он као чудно биће стојати под свеопћим строго заповједним законима тока у свијету, који не трпе никаква противљења; може он у погледу својег тијела бити исте судбе са свима другим становницима земље; но ипак он је постављен за господара и с потребним способностима наоружан, да потврди своје господарство. Радуј се дакле, довикује нам празник жетве, радуј се, што ти је допуштено бити образом и подобијем Божијим и заступником, и што тако великог, тако очевидног, тако одлучног утјецаја имаш на лице и плодност тла земаљског; радуј се, што се можеш сам бринути о своме хранењу и уздржавању, што си кадар себи и својој браћи толике угодности живота прибавити, што се љубазно бринеш о толиким корисним животињама, и на тај се начин сматраш заслужним за све! И та радост не може друкчије бити, него добротворна и може нас појачати у испуњавању наших дужности; она је кадра и мора подупријети наше задовољство и подстаћи нас на задовољство и захвалност према Богу, на побожно, њему одано мишљење.

IV.

Гдје човјека силе издају, те није кадар ништа да учини, ту дјелује виша, нама невидљива рука; а то је нови разлог, зашто ми имамо свечковати празник жетве као дан радости; то је четврто празник провиђења, и он нас подсјећа на свемогуће управљање, које нам спаса доноси. Јер додуше успјех жетве записи само честимице од људи, а нарочито од околности и услова, над којим је кадар само Бог заповиједати. Он је господар природе и дакле слободни, неограничени раздавалац својих дарова; он је господар земље и одређује мјеру њезине плодности; он је господар, који изобиље и оскудицу шаље и благослове своје час повисује, час смањује. Томе није потребно навађати никаква даљег доказа; то су очевидне, посвједневним искуством потврђене истине; то су појаве, на које вас ваља само с неколико ријечи опоменути. Ми сијемо и садимо у нади, да ће узвишени створитељ свих ствари и добри старатељ свијех бића предати (накучити) берићета, у очекивању, да ће свако доба године потпомоћи дјела наших руку и унаприједити га, у осиједочењу, да род и труд наш не остаје без награде; и ми видимо то своје надање у опће вазда испуњено; ми видимо то своје очекивање ако ћемо баш на то назда на ново потврђено; ми у том свом осиједочењу по правилу нигда нијесмо преварени, будући да случајеви, гдје се на ино не може, несумњиво припадају к ријетким изузетцима. Има дакле очевидно нека виша моћ, која у тајности оно чини и извршује, што ми нијесмо у стању учинити; моћ, која снаге наше безмјерно превазилази и мудро и љубазно води бригу о нама. Ми је називљемо провиђењем, ту вишу моћ и приписујемо му с правом управљање својих судаба и налазимо га у свим догађајима и промјенама свога живота. Ми опажамо његов благословени утјецај и то нарочито у дјелу жетве, које велегласно навјештава славу његову. Њему нека се принесе хвала од свију нас за очевидно сабране плодове, за различите залихе, које нас заштићавају од оскудице; и њему захвалимо на свему, што нас може усрећити, на свему, што нас је кадро успокојити, на свему, што ће нас моћи осигурати у садашњости и будућности. Оно помаже и спасава, гдје је помоћ људска премалена за то и гдје је за то нестало свако изгледа. Оно нас упућује на средства и путеве, како ћемо се свега кратковидог смртног ослободити и досићи у вјечна насеља. Оно се преувеличава својим приуготовљавањима и овдје, гдје нам изгледа да гледамо само самовољу људских страсти или игру случаја. Благо дакле ономе, који своју дужност испуњава а утјешно

јој препушта успјех на вољу! Благо ономе, који у скрушеној понизности обожава његове недокучиве судове и који по његовој вољи, за његове сврхе, у његовој служби ради!

Јер дођуше оно узима у одређењу наше среће мудар обзир на наше владање; заиста ми морамо вјерно и савјесно радити, што нам оно заповједи, ако смо ради од њега потпомогнути бити; заиста оно је свето у својим путевима а праведно у дјелима својим и пушта сваког да нађе плату својих чинова. Но то баш чини вјеру нашу у провиђење тако добротворном, а празник жетве, који је у нама на ново оживљава, чини је празником религиозних радости.

V

Да, ми славимо дан радости, када славимо свечаност жетве; јер уједно славимо и празник наде, наде у бесмртност, и у вријеме отплате у будућем свијету, које свакоме без разлике предстоји. Увељуто сјеме у земљи јесте по ријечима апостоловим слика тјела нашег, које се растворило у прах, а плод, који се развије из њега, казује нам могућност, како ће једном по смрти и дух наш моћи задобити ново примјерено му оруђе своје делатности. Што сијеш, каже се у светом писму, што сијеш, неће бити живо, већ ће увенути. Али што је посијано труло и ускрснуће нетруло. Што је у срамоти усијано, ускрснуће у слави. Што је у слабости усијано, ускрснуће у снази. Ако је усијано природно тијело, ускрснуће тјело духовно. Јер то труло мора навући нетруло, а то смртно мора навући бесмртно. Дакле већ као чулно престављање свог даљег трајања, већ као очевидан примјер, како из нечег умрлог може произићи нешто ново оживљело, жетва има нешто радосно на себи. Но она ће још радоснија бити као симбол и знак сјећања будуће отплате; е се још боље кријепи и наслађује дух и срце с ријечима светог писма: чинимо добро и не умарајмо се; јер ћемо у своје вријеме и жњети без престанка. О да дивног ли утјешног у љупког изгледа живота! О да утјешног ли и величанственог гледишта, с кога га можемо са његовим различитим и измјењивим појавама проматрати! Да, све, о хришћанине, све, што овдје на земљи добро научимо, добро обављамо, добро приуготовљамо, добро желимо, све је то велим усјев за вјечност. Све, што у своме садашњем положају чинимо за нравствено образовање свога разума и за морално оплемењење свога срца, уроди по смрти примјереним плодовима. Сва љубав спрам истине, сво поштовање спрам врлине, сва савјесност у испуњавању својих дужности, све, што из страхопоштовања према Богу и са чистим, побожним мишљењем учинимо човјекољубно и добротворно, биће нам на небу враћено; тамо је сазрела наша жетва; тамо се показују благословена дјејствована наших поштених мишљења и дјела у своме подпуном облику; тамо смо далеко богатије и спокојније за то награђени; тамо се вјера претвара у гледање. И све, о хришћанине, све што овдје на земљи без своје кривице противно поднашамо, јесте жетва за наду. Све боли и жалости, које нас не сналазе као неизбјежне посљедице наших порока, све оскудице и губитци, које својим сопственим погрјешним живљењем на се не навлачимо, све биједе и невоље, које нам нека виша рука одређује као спасоносна искушавања, сва зла и опасности, којим се излажемо у служби праведних дјела и у борби са злом, биће нам у будуће вријеме тако или другчије враћене. Тамо се невини добро познаје и не прогања. Тамо нас не притискује слобода овог тијела и несавршеност наших ближњих; тамо нема ових болова и тамо постизавамо циљ свог земаљског одређења; тамо нас очекују у све више и више зрелијој мудрости и врлини више уживање, чишће задовољство, право блаженство. Наравно само се од себе разумије, да нам жетва отвара те веселе изгледе само под условом, ако их се својим мишљењем и владањем удостојимо; то стоји и у ријечима светог писма: што човјек сије, то ће и жњети, ко слабо усије, слабо ће и жњети, па ко овдје сије с благословом, тај ће и жњети с благословом; но овдје се говори само о људима, који добро мисле и који су вјерни Богу и својој дужности, само о истинитим хришћанима, који раде сходно своме имену и позиву. Јер само за те може бити празник жетве празник весле наде; само за њих може он постати у сваком другом посматрању празником радости. И с тиме уједно имате врло сигуран знак, па коме ћете познати бољу или лошију каквоћу свога нравственог и религиозног начина мишљења. Ако нежелите с радошћу славити празник хвале и

Богу за сабране плодове принијети пристојну жртву хвале; ако нежелите с радошћу саслушати глас природе и дивити се и чудити њезином мудром савршеном уређењу, припазити на њезине важне науке, и обожавати њезиног узвишеног виновника; ако се с радошћу не сјећате достојанства и срества својег с оцем на небу; ако не желите с радошћу размишљати о свемогућем, спасоносном управљању промисла; ако вам није драго, што се можете уздати у бесмртност и очекивати ријеме отплате, које сваком предстоји; то сте још даље удаљени од правог хришћанства; то не мислите озбиљно о побожности и страхопоштовању, о љубави према врлини и о тежњи за савршеношћу; то носите или срамне окове порока, или је земаљско овладало вашом цијелом душом и лишило вас свих племенитих осјећања. Такво је стање прежалосно, али је ваше. Ја се шта више надам, да ћете учествовати у светој радости, на коју нас потстрекава данашњи празник, и одселе себи у дужност ставити, да искрено благодарите Богу за његова доброчинства; и ту дужност би требали сви савјесно испунити; ту хвалу дарователју свега добра требали би сви укупно принијети; такво мишљење неки је доказ, да ми одношаје, у којима спрам њега стојимо, признајемо и поштујемо. То је моја радост, рецимо са псалмопјевцем, што се држим Бога и полажем своје уфање у Господа, и што највећујем сво његово дјело. Аминъ.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћено уз минеј **Вид.** вит. **Вулетић-Вукасовић**.

(Наставак).

Й тогѡ ради пѣ́слѣжде не возмо́жно бѣ́ ѡ҃вре́сти тѣ́ла гєѡ́ргїєва междѣ́ тр҃бами: мно́гихъ бо тогда́ и҃звѣ́ща мечі́ами ѳтрокѡ́въ борі́совыхъ. Сей гєѡ́ргій ѹ҃тро́нъ, любы́мый ѳтро́къ сѣ́тѹ бори́са, кра́тъ бѣ́ родны́й пр҃и҃ко́мѹ мщ҃ѐю ѹ҃тро́нѕ, ч҃тѹ́ти, ра́ди ѿ же́ны ла́хо-вицы страда́ющемѕ, ѡ҃ не́мже бъ патері́ѣ пѣ́чєрскомъ пи́шєтсѧ простра́нно. Сѣ́тѹ же страсто-тє́рпца бори́са ѡ҃кла́нніи ѹ҃кі́йцы ѡ҃кі́ѥше въ шатёръ, козложи́ша на колесни́цѣ й везоша съ собо́ю ѥ҃ще ма́лѹ дѹ́шєцѹ: й сѣ́ сретѐша и҃хъ два́ варѧга послáнніи ѿ скатопо́лка: тій ви-дѣ́вше сѣ́тѹ бори́са ѥ҃ще дѹ́шєцѹ, а҃кѣ ѣ́дінъ ѿ ни́хъ, и҃звлекъ мѣ́чь свой, конзѣ́ въ се́рдце сто́мѕ й такѡ скончáся бори́съ сты́й, мі҃а І҃ѳ҃ля къ кѣ́ дн҃ю, на па́мѧть стѣ́хъ мч҃нцы хрі-сті́ны, въ дн҃ь недѣ́льный, й пр҃ѣ́мъ вѣ́нцъ мч҃нічскій ѿ гда: тѣ́ло же ѥ҃гѡ чтно́е при-вѣ́зше ѹ҃кі́йцы въ вышгородъ, та́йнѡ погре-бо́ша въ церкви сѣ́тѹ васі́лїа древа́ной. По ѹ҃кі́ннїи сѣ́тѹ бори́са, мы́сляше ѡ҃кла́нный скатопо́лкъ, ка́кѡ ѥ҃мъ ѥ҃ще й глѣ́кла ѹ҃бы́ти, бори́съ бо й глѣ́къ кы́ша ѣ́дінымъ ма́тере ча́ди, йҳже роди́ бо́лгарина кладі́мі҃ра. Посла́ ѹ҃бо скатопо́лкъ ле́стию ко гра́дѹ мѣ́ромъ ко глѣ́къ кнѧ́зѕ мѣ́ром-скомѕ, глаго́лющь: ѳтє́цъ кельмй болі́тъ, й зовётъ тѧ́ къ сєбѣ́, хотѧ́щь ви́дѣти тѧ́, гради́ ѹ҃бо ско́рѡ къ ма́лѣй дрѣ́жи́нѣ. Бл҃женный же глѣ́къ, кельмй послы́шлікъ сій ѳтцъ, а҃кѣ поёмь ма́лѡ дрѣ́жи́ны, по́йде ско́рѡ, а҃кѡ да возмо́жетъ ѥ҃ще жи́ва ви́дѣти ѳтца своегѡ сѣ́тѹ кладі́мі҃ра, не слы́шалъ бо ѡ҃ преставлéніи тогѡ. Пришéдшь же ѥ҃мъ на ѹ҃стіе во́лги, но́щію потчéся под ни́мъ, кóнь въ ро́вѣ́ й вредй ѥ҃мъ ма́лѡ но́гѹ, тогѡ ра́ди сѣ́де въ на́садъ, во́-дный й йде водо́ю къ смолéнскѹ. Сѣ́тѹ же до-стиже ѹ҃ро́чища, глаго́лемагѡ сма́ дінъ, присты къ бре́гѹ. Къ то́ вре́мѧ къ ѡ҃рослáвѣ кнѧ́зю велйкагѡ новагра́да прі́йде вѣ́сть ѿ кіе́вагѣ ѡ҃ предисла́вы сестры ѥ҃гѡ ѡ҃ смéрти ѳтца и҃хъ владі́мі҃ра й ѡ҃ ѹ҃кі́ннїи бори́совомъ ѿ скатопо́лка. Й посла́ ѡ҃рослáвъ ко глѣ́кѣ, глаго́ля: не йди въ кіе́въ къ скатопо́лкѣ, понéже ѳтцъ

нашъ оужѣ оумре, а сватополкъ оукы бориса, тебѣ хотѣтъ оукыти. Тѣ послани іарославово постиже кажѣнаго глѣка на смадинѣ, и возрыда глѣкъ велькы, и плакаше горькы по отцѣ и по оукѣнномъ братѣ. И ѣще ѣмъ на томъ мѣстѣ плачюще, тогоже часа присиѣша посланыи ѿ сватополка оукыцы, и князя нападше со ѡружіенными оружіи, начаша къ насадъ глѣковъ скакати: отроцы же глѣковы оуныша ѿ страха, а стыи глѣкъ оузрѣвъ оукыцевъ, оздѣ рѣки своа на ніко и нача молитисѧ со слезами, глаголя: сѣди, гди, ѡвидамыа мя, поборі борюцыа мѧ. Прінмы оружіе и цытъ, и востани къ помощь мою: ізсѣни мечь, и заключи сопротивъ гонящихъ мя: рцы дшѝ моеи: спасѣніе твое ѣсмь азъ (ѱал. лд, ст. а и ѣ). Старѣишина же оукыцевъ ѡказанный гораскръ повелѣ акіе оукыти глѣка (оукыенъ на смадинѣ). Тогда повары глѣковъ, имениемъ торчини, іже баше, созади имѣа краждѣ на господина своего, изнѣче ножъ свои, и ѣмъ созади за главѣ стаго глѣка, конзѣ ножъ свои ѣмъ въ гортань, и прекза ѥ: И такѡ акы ангица непорочнаго заклániемъ предаде смерти, мнихъ бго житіа сего маловрѣменнаго и многоболѣзненнаго, міа септември̃ а къ ѣ дѣнь, въ понедѣльникъ, на памать стаго пр҃рка захарии отца прътечева, оуѣіенаго междѣ цркоквіѣ и олтаремъ. И предста глѣкъ стыи хрт҃ъ бгъ въ ікномъ цртвіи ѡкынѣ съ братомъ своимъ борисомъ, исполнающымсѧ на нихъ словесамъ ѱалѡмскимъ: сі что дерво, ілі что красно, но ѣже жити кратіи ѡкынѣ (ѱал. рѧв, ст. л.), въ жизни незаконичной, въ слатѣ стѣхъ мрѣкшихъ. Людіи же оуѣіенін стаго глѣка, не сподобиша бго подобающаго чтенаго погребенія, но повергоша тѣло бгѡ чтное на пстомъ мѣстѣ, не далече ѿ врега между двѣма колодами, мало хвастіемъ наметакше. И никтоже ѿ смолѧнъ вѣдаше ѡ тѣле оуѣіеннаго князя глѣка, гдѣ ѣсть. Бѣхъ же не ѡставлаѧй оугодника своего, показоваше людемъ различными чюдесы тѣло мученикво: ѡногда во стомъ ѳгнен҃ѣ іавлашесѧ на томъ мѣстѣ, ѡногда же свѣтлы горящыа, а ѡногда пѣнія ангельскаа слышана быахѫ ѿ мимохождящихъ тамо, и скоты пасѫщихъ. Тако по нѣкоемъ мѣстѣ, лежащы слѣдящіи звѣрей ѡберташа тѣ чтное и стое тѣло лежащее цѣло: ни звѣрь ко, ни птица прикоснѣся ѣмѣ, нижѣ кое тлѣніе ваше на немъ, и козвестиша то во градѣ.

(Наставиће се.)

Годишњи парастос

блажено-упокојеном митрополиту дабро-босанском Ђорђу Николајевићу, великом српском народном добротвору, — држан у Бос. Петровцу.

Свршетак).

Николајевић бијаше члан „Срп. ученог друштва“ у Београду и „Матице Српске“ у Новоме Саду; а као таковог руски цар Александер II. одликује га — приликом прославе хиљадугодишњег опстанка Русије — редом св. Ане III. степена 1863. године.

Још 1. марта 1879. године установио је закладу од 12.000 фор. да се са приходом исте изучавају у гимназијалним и вишим наукама два срп. прав. младића, један из Дубровника, а други из Боке.

Под саму његову старост, т. ј. кад му бијаше већ 74 године, код би требао да отпочне од својих грдних послова и напора — онда га баш требаше црква и народ у Босни, и онда он прима још више терета, послова и одговорности

на себе, тако, да ни један часак свога земног живота не употријеби ни на што друго, него једино на корист и добро народа свог. Кад се је имала успоставити српско-православна конзисторија и богословија у Сарајеву — заједничко министарство у Бечу повјерава организацију тих завода старини Николајевићу, који при концу у 1881. год. оде у Сарајево, гдје је био десна рука митрополиту Косановићу.

Њег. Величанство цар именује га 17./X. 1882. год. архимандритом и подпредсједником конзисторије сарајевске, а митрополит Косановић произведе га на степен архимандрита 19./XI. 1882.

Као члан и подпредсједник конзисторије Николајевић је уза своје дужности вршио дужност и службу привременог управитеља и професора при новој успостављеној богословији сарајевској.

За његове заслуге и труд учињени на корист цркве и народа, митрополит Косановић, да би му своју благодарност исказао — стави му са својим архијерејским благословом митру на главу на Богојављење 1883. год. и дозволи му, да исту може ваздa при служењу у цркви носити.

Сарајево је 20. маја 1883. год. свечано прославило педесето-годишњицу свештеничке службе Николајевићеве, којом су му приликом многе честитке са свих страна, а нарочито из Далмације и Босне стигле.

Овом је приликом народ изказао колико цијени и поштује свога добротвора и архипастира.

Кад је митрополит Косановић захвалио на митрополитској столици — Николајевићу би повјерена управа митрополије.

Њег. Величанство, 13. децембра 1885. год именује га А. Е. сарајевским и митротолитом дабро-босанским, те исти буде најсвечаније посвећен од митрополита мостарског Игњатија, тузланског Дионисија, владике и горњо-карловачког Теофана Живковића — на Сретење 1886. г.

Николајевић је уза све своје дужности, које је све до последног часа свог земног живота обављао, није пропустио, да и на пољу књижевном буде од користи своме народу. Тако је уређивао „Срп. Далм. Магазин“ од 1841—1862. год., а међу тим је и прије и послије китио га свакада својим дивним и корисним чланцима.

Писао је у „Грлици“ црногорској, у „Летопису Матице српске и т. д., а у засебним књигама изашло му је више дјела, од којих ћу напоменути: „Младић како треба да се изобрази“, (1840. год.); „Дјевојка како треба да се изобрази“; „Протопрезвитер и његово достојанство“ (1879. г.); „Насртање протосинђелово одбија протопрезвитер“ (1880. г.) и „Животопис и доброчинства Божа Бошковића“ (1880. год.).

Под његовим уредништом излазио је у Сарајеву „Шематизам православне митрополије и архидијецезе дабро-босанске“, у којима се налази драгоцијених старина за цркву и народну повјест босанску. У „Источнику“ описивао је особито старе антиминсе.

Што се тиче његових заклада и добротворних установа, у томе му се заиста сваки дивити може и мора, јер је, што но кажу, и залогај од уста својих откидао па га на корист народа употријебио.

Он је дао добар примјер, да се са штедњом много и много учинити може. Он је од своје зараде заштедио, па је 12 заклада установио за српске школе и штипендије српским ђацима, које износе 93.500 фор. Међу овима долази и овдашња српска школа, којој је даровао за уздржавање 2500 фор.. Даље даровао је: црквама за разне потребе, а некима за набаву звона, припомоћи општинама и за набаву сиромашној школској дјеци одијела, задругама српским „Срп. учит. конвикту у Новом Саду, за оснивање српских школа у Босни, фондовима школским, српским читаоницама, „Крајцарском штедионом друштву“, писцима српске књижевности, сиромашним удовачама, музеју, за издржавање „Источника“, „Друштву св. Саве“, светосавским бесједама и добротворним забавама, омање припомоћи за градње цркава и школа, хуманитарним друштвима, војницима, путницима, сиротињи и т. д. преко 20.000 фор.

Тестаментално оставио је: вакуфској болници у Сарајеву, сиротињи без разлике вјере, црквама, школама, Србима ђацима на универзитетима у Грацу, Бечу и Загребу; листовима: „Источнику“, „Бос. Вили“, пјевачком друштву „Слоги“, Срп. гимназији у Сарајеву, која ће се имати отворити и т. д. — преко 17.000 фор.

Родбини: 5200 фор. и за укоп 2500 фор.

Даклен у свему до сад изложеном износи сума преко 130,000 фор.

У својој пространој дијецези, која је са свим била запуштена и неуређена, кад је он дошао на чело исте, — тако да се управо није знало, шта ће прије да уређује; — али је вриједни старина Николајевић, све то примио на своја старачка леђа, те је много и много уредио и учинио.

Осим уређења епархије освјештао је 35 нових цркава, а по његову благослову освјештано је још 17. За његова времена подигнуто је, што нових, што обновљених, 52 цркве.

Издао је 93 своје окружнице, којима је свестрано уређивао живот и прилике цркве.

Што се тиче рукоположења, и у томе га велик дио запао, јер, држим, ди ни један владика није кроз 10 год. толико рукоположења имао као он.

Он је рукоположио: 3 владике, (а једнога је сахранио) 7 ђакона, 2 јеромонаха, 75 свештеника и 4 јеромонаха. Произвео је: 2 протођакона, 15 прота, 2 протосинђела, 1 игумана и 2 архимандрита; а одликовао је 11 свештеника црвеним појасом.

Па и ако је био у својим старачким годинама ипак је био крепак и издржљив тако, да је своју дијецезу више пута обишао.

Шта је све он учинио за својих 10 год. као А. Е. и митрополит дабро-босански — то се неда побројати, и то би заиста било доста и за једно цијело стољеће. . . Но, он и посљедни час свога земнога живота ради, да буде на корист српског народа управљен.

Једном ријечју он је био у сваком погледу достојан свога високога звања, као и оних ријечи: „Таков нам подобајет архијерej!"

А сад из дубине срдаца својих кликнимо: слава ти свети владико, наш врли добротворе, несуморни трудбенице, сјајна и незагасива лучо и топли молитвенице и заштитниче срп. народа!

Слава ти, хвала и вјечан помен међу нама, који ти се молимо, да погледаш са висине на нас, те да пред пријестолом свевишњега принесеш своје топле и скрушене молитве за мили твој народ српски, да га он као свемогућ умудри и славним учини! Амин!"

Послије свршеног говора настављен је парастос, који је народ веома побожно одстојао, а за тим ее разишао кућама*).

Бос. Пештрован.

Б. Крајишник.

*) Парастоси према досад пријављеним овде извјештајима, одржани су у црквама високог, бањалучког, дервентског, старомајданског, вишеградског, гламочког, сокалучког, бихаћког, сарајевског, љевањског, варцар-вакуфског, и котор варошког протопрезвитерата, у заводној богословској цркви у Рељеву, у Варешу, Сански-мосту, Палилули, Мајкић-јари, Добруну, Штрбцима, Рогатици, Подвољу, Камену, Врањи-брду, Инкланима, Липљанима, Јаворанима, Тешњу, Добоју, Церовици, Осињу, Појези, Бјелобучју, Чипуљићу, Доњем Вакуфу, Вуковцу, Прњавору, Српској мравици, Другоњама Поточанима, Свињару, Лепеници, Травнику, Зеници, Бусовачи, Прњедору, Коварцу, Мирину, Ракелићу, Јелићу, Бистрици, Јеловцима, Рекавици, Лусићу, Бошковићу, Блашку, Јошавици, Лакташима, Маховљанима, Мањастиру, Гомионици, Пискавицама, Радосавцу, Градишци, Ламинцима, Кукуљама, Поградима, Романовцима, Турјаку, Магљају, Мањастиру Осрему, Вођоју, Бољанићу, Хргама и у свима црквама петровачког и власеничког протопрезвитерата.

Говор на парастосу покојног Митрополита Ђорђе Николајевића,

држан у Тешњу 9. фебруара 1897.

Мила браћо и сестре!

У јучерашњи дан, прије годину дана распростро се тужни глас по српском народу, да му је заслужни Митрополит и народни добротвор Ђорђе Николајевић преминуо.

Овај глас морао је сваког Србина до дна душе разалостити, јер покојни митрополит Ђорђе Николајевић подизао је православну цркву и српску школу, тај ослонац српске народности; он је од самог себе штедио да би српском народу могао што више учинити добра, јер српском народу како год је потребан морални напредак, тако је исто потребан и материјални, па схваћајући положај српског народног опстанка, он је и у моралном и материјалном погледу гледао да стече и осигура српском народу и српској школи независни опстанак.

Ми срби имамо свјетлијех карактера а то је наша дика и понос.

Када су хришћанска господа питала:

Куд се ђеде Немањино благо? А св. Сава им је смирено рекао:

„Ој бога Вам господо ришћанска,
Не говорте о мом родитељу —
Не говорте не грјешите душе,
Није бабо потрошио благо
На нацаке ни на буздоване,
Већ је бабо потрошио благо
На три славна српска манастира."

А тако исто, по овој народној пјесми, покојни Митрополит и народни добротвор није потрошио своје благо ни нашто друго већ на српску школу.

Његове свете задужбине свједок су његових родољубивих и узвишених дјела.

Његове задужбине, видљиви су знак и доказ истинити, да је он ширио и подизао просвјету у српском народу, да би му народ напредовао у сваком погледу.

Он је знао, да сваки народ без просвјете пропада, па је смишљао како ће најлакше у свој народ да пресади своју свету жељу и намјеру, те мислећи да је зато најбољи бедем српска школа, с тога је исту потпомагао на сваком кораку.

Ко не жели и нема просвјете, духовно је мртав. То је знао и покојник, који је мудрим и узвишеним духом сједињио свето православље српску школу са српском народношћу.

Те ми сада овђе скупљени дођосмо да се одужимо његовој заслужној сјени и кличемо изудубине душе: Слава Ђорђу Николајевићу народном добротвору!

У Тешњу, 9. фебруара 1897. године.

Јован Х. Илић
свештеник.

Говор на парастосу

у спомен годишњице од дана смрти блажено-упокојеног АЕ. и Митрополита добробосанског Георгија Николајевића.

Држао на дан 9./21. фебруара 1897. г. **М. Поповић** парох рогатички.

Љубезни Хришћани и благочасни зборе!

„Благо човјеку, који до вијека живи, имао са ракта и родити."
(П. Р. Њ.)

Ове знамените, пуне дубоког и високог значења ријечи изрекао је пјесник и владика Црногорски Петар Петровић-Његош. И заиста, љубљана браћо, у овом кратком и привременом животу на овом свијету, нема ништа љепше, племенитије нити часније, него, кад човјек својим примјерним животом, својим радом и својим добрим дјелима у народу своме, у ком живи и дјелује, своје име овјековјечи. То у истини, ако се је ико досад ових знаменитих ријечи удостојио, то је међу првима прима, међу достојнима најдостојнији наш блажено-упокојени Митрополит Георгије Николајевић.

У овом моменту немам довољно снаге нити ријечи, да би се могао за њега као човјека, просвештеника и великог добротвора српско-православног народа, достојно изразити у оној потпуној мјери и цјелини узвишености и достојанства, какво је Он заиста у овом српско-православном народу заслужио, те и Своје име овјековјечио.

Довољно је, љубљана браћо, то, кад погледамо на Његова велика и славна дјела као: књижевника, добротвора и великог поборника цркве и школе српско-православне, видићемо, да су Га та дјела подигла и узвисила на онај високи степен, до кога се без великих жртава и самопрјегорења себе неможе доћи; а с' друге стране увјерићемо се, да су та дјела учинила, да Га је не само свештенство и народ Његов, него и страни свијет високо цијенио, поштовао и тако рећи обожавао.

Управо са јучерашњим даном навршила се је година од дана смрти великог добротвора и Митроносца Георгија Николајевића, чији спомен ево и ми чинимо, да се заједно са осталом нашом браћом бар у неколико одужимо великом добротвору народа српско-православног.

О, Ти оче и владико свети, који си сада на истини, погледај са висине небесне на нас, на стадо Твоје, моли се за нас Оцу небесном,

да нас умудри и укрijепи да можемо Твојим примјером живљети: свету православну вјеру и цркву љубити, своју српску народност чувати и добра дјела чинити.

О, Ти велики добротворе, нека ти је вјечан спомен у народу твоме, име ти се споминьало докле траје сунца и мјесеца, а душа ти почивала у рајском насељу: ѣдѣже нѣсть болѣзнь, ни печаль, ни воздыханiе, но жизнь безконечная.“ Амин.

Пет бесједа

Николе М. Шкорића, пароха вршачкога.

(Наставак.)

II.

На Богојављење.

Ово је син мој, љубљени, који ми је по вољи, Њега послушајте.

(Мат. III. 17., XII. 18.; Лука IX. 35)

Благочестиви Хришћани!

Ове ријечи изговорио је Бог отац на данашњи дан, кад је св. Јован крститељ крштавао Божијег јединца сина, Господа нашега Исуса Христа. Изговорио их је, да тијем показа, да је Исус Христос збиља прави син Божији, Спаситељ свијета и истинити Бог.

Бог отац рекао је народу, који је ондје стајао: „Њега послушајте!“, да народ послуша Исуса Христа, као обећаног Спаситеља свијета.

И заиста је Исус Христос био по вољи оца небеснога, послушан своме хранитељу Јосифу, мајци Марији, па и самим законима земаљским.

Кад се Исус Христос као син Божији и прави Бог покоравао вољи Очиној и властима земаљским, за што се не би и ми покоравали нашим властима и старјешинама, јер каже св. писмо: „Свака душа, да се покорава властита које владају; јер нема власти, да није од Бога, а што су власти, од Бога су постављене“ (Приче Сол. 8., 15. и 16.; Дан. 2., 21.; 4., 32.; Јован 19., 11.; I. Петр. 2., 13.; Тит. 3., 1.) Свим властима, које је Бог поставио, једини је њихов рад, да нама владају, т. ј. управљају, те да дођемо на пут, који води у царство небесно. А пошто им је то једини рад, то оне (власти, старјешине) немају кад орати и копати, него им морамо ми давати у новцу оно, што код нас заслуже.

Св. писмо опет вели: „Тако, који се супроти власти, супроти се наредби Божијој; а који се супроте, примиће гријех на себе. Јер владари нијесу страх добријем дјелима, него злијем. Хоћеш ли пак, да се не бојиш власти, чини добро и имаћеш похвалу од ње; јер је слуга Божији теби за добро. Ако ли зло чиниш бој се“ (Рим. 13., 1—5).

Да је зло за онога, који не слуша старјешине свога, најбоље ће нам показати рђав примјер:

1. Нечастивих (сотона, ђавола), који су били анђели, па су се почели противити Богу и хтјели, да Га не слушају; онда је Бог наредио, да се они казне. И тако су стјерани са небеса (Лука 10., 18.), па више никада не ће видјети царства небеснога ни раја; него су старјешине над паклом, што је најгоре.

2. Адамова и Евина казна, који нијесу слушали Бога, него ђаволе, што се био у змију увукао, због чега су они истјерани из раја.

3. Дјеца, која не слушају своје родитеље те их за то родитељи куну, а сва кућа родитељска пропада због њихова неваљалства, јер родитељи морају плаћати штете, које рђава дјеца чине. Уз то морају подносити велике трошкове, док им дјеца издрже затвор.

4. Општина, у којој људи не слушају своје свештенике и начелнике.

5. Народ у једној држави, који не слуша власти од Бога постављене, тај ни Бога не поштује, који је најстарији.

Знате и видјели сте, да нам љетос Бог не даде кише за три мјесеца. Ето, већ нас је тијем казнио због гријехова.

За то вас лијепо молим, да ово упамтите: Своје старије поштујте и слушајте, а њихову замуку плаћајте. Онда ако коме што згријешите, молите га, да вам опрости, па послије отиђите код свога свештеника, те се исповједите. Али треба, да све кажете, што сте згријешили, да вам свештеник опрости, јер је рекао Христос

свештеницима: „Коме ви опростите на земљи, биће му опроштено и на небу!„

Будете ли тако чинили и по овим мојим ријечима се владали док сте на земљи, онда ће вам све на добро ићи и међу вама ће бити Божији благослов и лијепа слога. А кад помрете, доћи ћете у царство Божије, гдје Исус Христос царује, јер он увијек сједи с десне стране Бога оца и признаје себи оне, који су на земљи добри били. — Христос се јави! Амин.

Вршац, 6. јануара 1891.

III.

На Тодорову суботу.

Благочестиви Хришћани!

„Данас хоћу, да вам кажем што-год о посту. Кад постиш намажи главу своју и лице своје уми.“ (Мат. 6. 17.).

Ово су ријечи Господа нашега Исуса Христа. које је изговорио својим ученицима, а преко њих свима онима, који су до сада у Њега вјеровали, вјерују и који ће вјеровати! Па шта је Христос хотијо с тијем ријечима? Знам, да ви сада мислите у својим срцима: „Од куда ћемо ми знати, ако нам ти не кажеш?“ Ја ћу вам казати, али ће зато молим:

I. да ви, који сте ту, мене мало послушате, јер: ко слуша, тај чује, а ко чује, тај и зна, што му је говорено;

II. видим, да вас нмаде прилично у овом св. храму, али би још боље било да вас је и ваше, а и мени би управо срце играло, па за то поздравите и друге, који нијесу данас дошли да други пут дођу, па ћете још више чути;

III. да вам кажем, да су ово дани, када треба да сваки дође у цркву, па да се помоли Господу Богу, нека му опрости гријехове и да му даде добро.

Па чујте! Ово није пост. да не једемо само мрсна јела, него је пост и за то, да мало мучимо тијело своје! Да добро у души својој промислимо, да ли смо кога увриједили? Па ако смо, да га замолимо, да нам то опрости! Да се између себе не свађамо, не крадемо, пити, да лажемо један на другога! Да не пијанчимо и не веселимо се, као да просте да не! Да гладнога нахранимо, жеднога напојимо, странца у дом уведемо нека се огрије и преноћи; који је болестан, да га посјетимо; који је на путу, да се за њега Богу помолимо, нека му Бог да, да се опет кући здраво поврати!

За тијем, кад постимо, не треба да се хвалимо, да ли постимо, него да смо у души весели, као да и не постимо; јер Бог отац, кад види, да ми постимо, а опет смо у души весели, — даће нам награду у здрављу и напретку, па ће свако видјети благодат Божију. Он знаде све, што ми мислимо. Даклен даће нам здравље, а „од здравља нема бољега богатства“, вели српска пословица.

Сам Господ Бог установио је пост, чим је створио овај свијет, па је рекао: „И ово нека вам буде вјечна уредба: десети дан седмога мјесеца (12., III.) мучите душе своје, и не радите никаквога посла, ни домородац, ни дошљак, који се бави међу вама. Јер у тај дан бива очишћење за вас, да се очистите, и бићете очишћени од свијех гријехова својих пред Господом“ (Моје. II. 30., 10.; III. 16., 29–31).

Кад је даклен то вјечна Божија уредба онда — ако хоћемо, да будемо прави синови Божији — треба и да испуњавамо ту Његову вјечну и св. уредбу. Јер, гдје се слушају Божије уредбе, ту и јесте срећа и напредак, а гдје се не слушају, ту опет долази зло и горе.

Ето тако је наредио Бог, да се пости, а св. мати црква исто наређује и још нам каже: да се овога поста једе само хљеб, со и вариво без зачина мрсног, а пије вода и некад по једна чаша вина.

Ко пости по прописима цркве, а са пита њем свога духовнога оца — свештеника —, тај је прави син Божији и прави Хришћанин. јер се влада по вјечној уредби Божијој и црквеној.

А сад вам желим, да у здрављу, љубави и хришћанској побожности проведете овај св. пост, те да сретно дочекате и Христово Васкресење. Амин.

У Дрмљеваду, на Тодорову суботу 1891.

(Свршиће се.)

Извод из главног записника свештеничких сједница протопрезвитерата бањалучког.

(Додатак дванајестој редовној свештеничкој сједници у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ к броју 4. и 5. од год. 1894., страна 181, 182, 183, 184.).

Тринајеста свештеничка редовна сједница држана 5. јула 1894. год.

Господин предсједник отворио је сједницу молитвом Господњом. „Отче наш“ а онда прешло се је на дневни ред.

Перовођа чита прошли записник држане сједнице 8. фебруара 1894. Свештенство исти записник одобри и своје-ручно подписа: потом чита се Конзисторијални одговор на државној сједници 8. фебруара о. г. број 612. од 17. марта 1894., прими се на повољно знање, и цјелокупно свештенство овог протопопијата благодарно је Високопречасној Конзисторији на очинском заузимању у погледу материјалног побољшања свештеничког, као и других ствари. —

Свештенство полаже претплату на „Источник“ за II. полу-године. Сви положите осим пароха Милана Радовановића. који никако у сједници није ни био?!? Господин предсједник Вид Ковачевић позива свештенство‘ да му у доидућу сједницу сваки донесе проповједи, које је овај или онај ‘свештеник у току ове године беседио својим парохијанима.

Господин предсједник препоручује присутном свештенству Конзисторијалну окружницу број 1000 м. од 28. Априла 1894. год. односећи се на сахрањивање упокојених Срба-Ришћана православне вјере. —

Перовођа П. С. Иванчевић моли браћу свештенике — особито новијег кова и који су преуба перу вјешти, да сваки по својој увиђавности и увјерењу писмено у идућу сједницу донесе како би се наш српски прости народ по селима одучио, да не ради празничним и недељним данима — прима се! . . .

Четрнајеста свештеничка редовна сједница држана 29. новембра 1894.

Свештенство прима на повољно знање Конзисторијални допис број 1708 од 28. јула о. г. односећи се као одговор на држану сједницу 5. јула 1894. године. У путци у погледу поучавања народа, а не ради нефељним и празничним данима врло су сходни и умјесни; свештенство овог протопопијата настајаће, да се по реченим упутцима равна. —

Господин предсједник протојереј Вид Ковачевић позива браћу свештенике, да концем год. 1894. сваки гледа што љепше и тачније поднијети „исказе“; рођених, умрлих, вјенчаних, број цркава, школа и ђака, а том приликом нека би сваки особиту пажњу обратио тачном попису душа и кућа у подручју своје парохије. —

Прочитан је Конзисторијални допис број 2694. од 17. новембра о. г. односећи се на пароха Павла Млађановића из Јаворана. Свештеник Млађановић одговара: да је он имао црквени новаца 68 фор. на остави, а то му је одбор црквени повјерио, пошто црква није тако тврда да би се у њој новац оставити смио. Те дакле исти је сума новаца пропала при несретном случају — пожара моје куће.

Примједба. Као што је наведено перовођа П. С. Иванчевић јеромонах и учитељ Гомионички није на овој сједници био, овој записник преписат је по прибиљешкама високопреподобног оца Игумана Г. Гаврила Стојнића.

Петнајеста свештеничка редовна сједница држана 14. фебруара 1895. год.

На прву тачку дневног реда једногласно закључено је, да се Конзисторијалним дописом од 12/12. 1895. бр. 118. приослани формулари испуне, што је у истој сједници и учињено, те ће се реченi формулари преко госп. проте Вида Ковачевића Високопречасној Конзисторији што скорије послати. Примјећује се, да су формулари нејасни и неразумљиви. те ако у истим штогод није испуњено онако, како се жели, то се кривња свештенству приписати неможе, него једино нејасности и неподпуности споменутих формулара.

На другу тачку једногласно: да је овај предмет, пошто је дотична окружница исто-предметна са формуларима односно Конзисторијалним дописом од 12./12. 1895. бр. 118. испуњењем и посланјем речених формулара Високопречасној

Конзисторији, — ријешен те да се у погледу тога ништа више примјетити нема.

На трећу тачку дневног реда закључено је, да се Високопречасној Конзисторији путем бањалучког протопрезвитерског уреда одговори, да усљед хрђавог зимског времена, те одаљености појединих парохијалних уреда није могуће захтјевани и то тачан исказ послати а то тим више, што у свези са ревидирањем протокола стоје цркве, и црквене општине; усљед чега је ријешено, да ће надлежни протопрезвитер до конца јуна 1895. захтјевани исказ Високопречасној Конзисторији приослати.

Уједно се је пречасно свештенство изразило, да уредно вођење протокола као и домовне књиге од 1884. год. води; само имаде појединих свештеника, који нијесу у стању тачно и лијепим рукописом наведене протоколе и књиге водити.

У ријешењу четврте тачке, свештенство се је одазвало и захтјевану предплату за прво полугодиште 1895 год. положило, те ће се иста преко г. проте Вида Ковачевића што скорије опремити.

Истом приликом свештеник Милан Радовановић удовољио је захтјеву Конзист. дописа од 3./2. 1895. бр 262 дочим свештеник Раде Милошевић није ни дужан предплату захтјевану за друго полугодиште 1894. год. уплатити, јер је исту у своје вријеме са осталим свештеницима уплатио; у погледу тога могуће је, да Високопречасна Конзисторија није узела у обзир, да прото Вид Ковачевић предплате за II. полугодије 1894. год. положио није и то с' разлога, што је исти скупљач добро-босанског Источника, те исти око разношењана реченог листа на одређена мјеста трошка имаде; међутим ако се ова предплата захтјева, што у овом случају неби било оправдано, хоће се иста уплатити.

Ријешењу тачке пете састављен је исказ, врху дијељи бракова (конкубината) у подручју протопрезвитерата, те ће исти госп. прото Вид Ковачевић Високопречасној Конзисторији што скорије послати.

На тачку шесту закључено је, с' разлога пошто се је досадањи перовођа Петар С. Иванчевић јеромонах и учитељ манастира Гомионице на звању перовође захвалио, с разлога, што је удаљен од Бањелуке те му је неугодно а и штетно за његову школу у сједнице долазити да се његова оставка до знања прима.

На мјесто перовође изабран је једногласно госп. Димитрије Ескић, те се је исти тога звања и примио са примједбом, да он није у стању кад би било више посла звање перовође обавити, усљед чега ријешено је, да се истоме перовођи у тежим стварима додијели способан замјеник, којем ће свештенство обзиром на посао награду дати.

На тачку седму закључено је, пошто записник од прошле сједнице био је послат од перовође и подпредсједника усљед заборава неподписат, поводом чега је а и ради хрђава времена и саобраћаја закаснио, да се исти са овим записником Високопречасној Конзисторији накнадно пошаље.

У погледу осме тачке, свештенство је поднијело исказе захтијеване за год. 1894. те ће се исти Високопречасној конзисторији одпремити.

У ријешењу девете тачке, свештенство је конзисторијалну окружницу узело на повољно знање са примједбом, да оно није у стању преспријечити, онима, који моле за дозволу брака, да се исти прије поднешења молбе конзисторији несастану, јер обично у томе брачници самовољно и без питања поступају.

Друга свештеничка ванредна сједница држана 5. априла 1895. год.

На прву тачку дневног реда; у првом реду био је упућен парох Павао Млађановић, да замоли црквени одбор своје парохије, да му поклони оних 68 фор. црквених новаца, који су приликом пожара његове куће изгорили, па ако одбор на то пристане, да исти одбор овоме уреду ради нужног очитовања упути, те ће се о томе Високопречасна конзисторија својевремено убавјестити. Свештенство је надаље убављештено, да уреди матице и домовне књиге до конца маја т. г. те да сваки свештеник у смислу наредбе Високе земаљске владе од 17/3 1895 бр. 28112 ст. д. попиеним комисијама присуствује и истом приликом и домовне књиге уреди; том је приликом и препис речене наредбе сваком свештенику уручен. Уједно је у данашњој сједници удовољено захтјеву окружнице Високопречаске конзисторије од 12/12 1894. бр, 2934. и то приослањем дотичних исказа. Примјећује се, да се исказ дотичне парохије Бочачке односно Агићке и Крмиске

није могао припослати с' разлога, што је свештеник исте парохије Стево Млађиновић умро а никога није било, који би у погледу тога реченог свештеника замијенити могао.

У погледу друге тачке, узет је Конзисторијални допис на знање са примједбом, да ако небуде могуће парохијалне матице до конца јуна т. г. Остали захтјеви истог дописа ријешенни су ријешењем прве тачке.

На трећу тачку одговара свештенство, да му није могуће издати тачан попис за пријеме од г. 1874 до конца маја 1895, пошто се дотичне књиге односно матрикуларни протоколи воде тек од год. 1884. а код новијих свештеника т. ј. Милана Радовановића и Станка Врањешевића с' разлога пошто су те године своје парохије наступили тек од год. 1886. те је у погледу тога свештенство са госп. котарским предстојником споразумјело се тако, да се захтјевани наводци из протокола крштајемих од год. 1884 до конца маја 1895. саставити имаду.

Примјећује се уједно, да се у погледу народног пописа неслаже владина наредба број 28112. са конзисторијалним дописом од 13/3 1895 бр. 641., јер владина наредба захтјева изводке онде где имају протоколи крштајемих од почетка 1874. до конца маја 1885. дочим конзисторијални допис захтјева изводке за пријеме од 1874. до конца маја 1895. те се је због тога свештенство морало у погледу тога сагласити са кот. области у горе наведеном смислу.

(Свршиће се.)

Страстна или велика недјеља.

Питајмо се читаоци, зашто је дато страстној, или великој недјељи тако име, или је, може бити, зато, што је она предходна славноме Христовоме Васкресењу? Заиста није то учињено без узрока у цркви, чему је разлог много интересантан за моћи га дознати.

Сви су дани божији, али и ако су такови. о љубезни моји, по томе наслову могу се сви звати светим, но колико се више морају сматрати за свете они дани, који нас подсјећују на дјело, са којијем божанско милосрђе достиже, да се тако изразимо, врхунац љубави према нама. — Ето нам цвијетне недјеље пред страстном или великом. Тај величанствени празник опомиње нас на свечани улазак Спаситеља у Јерусалим међу цјевањем дјеце „*осана*“ и поворком народа, носећег са осталима у руци гране маслинове пратном божанственога одкупитеља, јашећег на живинчету. Ах! последни је то поход, који Спаситељ чини томе неблагодарноме мјесту, коме ће наскоро бити плата мученичка смрт нашег Спаситеља. Промислимо! држањем онога невољнога народа, зар не налазимо другога сличнога у свијету, са којим да одплакујемо и ми сами она света надахнућа стечена од Бога, а нисмо им признателни, а још мање благодарни. Ах! свеблаги Господ дође нам на сусрет толико пута, а шта за то ми учинисмо? Или ваљда секундирасмо за који моменат нагоне његовијех красота, које позиваху грјешника на раскајање. Па онда? Па онда . . . отуда до краткога времена ево нас покрађенијех увриједити га.

Понедјељак, уторак и сриједа страстне или велике недјеље дани су појава разнијех и предходнијех догађаја болне страсти, туге и жалости божанственога одкупитеља. Слеђују дани доба тавности. Преостју усклици славе, друга се јутра измјењују; цркве се свете обмотавају у црно и промјењују облик. Само један глас предњачи; глас који Јерусалим измјењује; глас који оплакује пастира окриљена, а овце стада расуте. Који хришћани, сјетивши се ове сцене, бола и смрти са савјешћу неби пролио сузе покајања? Али ево . . . Кратки тренутци драгоцијени се јављају, а то је *Велики четвртак*, а за то и нова туга. У вече на велики четвртак вечерње и богослужење је величанствено; мелодичко пјеније свуда се распростире: „*Једна славни ученици*“ свуда поје, дванајест страснијех јеванђеља чита; свуда је побожни страх и дивота.

Радост, љубав, признаност, сви најмилији осјећаји у сјећању установе божанствене тајне вечере па опет туге изнова. Какав контраст! Христос овога дана зар се не показује у највећем

примјеру љубав наспрам оних, којима даје на жртву самога себе за живјети с нама и у нама, и са људима? А људи како да не плаћају такову љубав? Има их више и доста, за моћи познати двије величине, а то су: благост срца спасителъева и тврдоћу неблагодара људскога.

Наступа пети дан страстне недјеље: велики петак. Света је црква једнако у црнини. Дан је свет; у њему је спомен великог пожртвовања. Света божија служба обавља се у највећој тишини, сви су вјерни у муци виде се около пропетога, који му, указују јединство са кором побожнога одговарања свете службе божије, похвалом спасителъа, снаге, бесмртости, те пита у име Христа, објест човјекове природе: *„Народе] мој шта ти учиних?“ Шта ли још треба чинити?“*

Срце би се распукло, да је од камена; нема човјека, ма да је човјек, да није уздрман страстима и мученьем нашега спасителъа; јер су ту муке чавала; ту сплетен њенац од трња; ту жуч и оцат; ту коцкање на хаљинама, ту Пилат и Кајафа на судишту; ту жена Пилатова на мукама због праведника Исуса Христа и т. д. Доклен, она страст мученьа, која бјеше код Јудеја мучилаца срам, подруга и стид: то бјеше на спасителъу извршено. Опрости Господе муциоцима твојим.

За црнином, ево тренутка ведрине; настаје *Велика субота*. Полећелом плочом у вис божанственим одкупителъом, раја се сјај и сунце, мало по мало освјетљујући празнину у црквама, црквицама, манастирима очитујући одаље освјетљивни осјећајима божанственога одкупителъа; читају се у исто вријеме пророчанства, освећује се молитвеник св. жртвом, читају се и пјевају свете пјесме светитеља, од којијех је најодивотнија бугарштица пречисте матере божије на јутрењи за својим божанственим сином, а све се то свршава, једа би Бог дао људима удостојање наслеђа вјечнога, успјехом свете тајне пуне топлијех милосрђа: пјева се на посљедку: *„Слава у висинама Богу.“*

Ах! ко може изразити радост неизречену онога тренутка, када се очита апостол, а свештеник се спрема к читању св. еванђеља. Тада настају најусхитни моменти у нашој св. цркви; на преносу, реко би да се спаја небо са земљом. Види се бљесак, као да земно може да надмаши небески рајски бљесак? Да у тим тренутцима намеђу Господа и душе праведнијех вјерника, добријех хришћана заобрађај буде сјајнога живота, те се с тиме осјетимо лаганима, а ближи к небу, ближи Богу, позвати смо ићи у свету цркву светијех дана, а поглавито да мислимо на страсти спасителъеве, о њима судимо, цјенимо их, а с тим да љубимо Господа и одкупителъа свога.

Читаоци! Не рекосмо ли вам о тајностима, које се с молитвама пропраћају овога светога дана, а од части лете са самима нама разумјети, због шта се ова седмица зове светом. Чујте сада, ако желите интимно бити дирнути осјећајима, које даје овај свети дан, који вам улијева радост у срце свију вас као истинитијем хришћанима, мислите на страсти спасителъа нашег, распетог, умрлог и васкреснулог.

Читаоци! покрените вашу душу осјећајима; јер је писано: *„Блажени они, који су чиста срца, јер ће видјети Бога“.*

Ми вам сувише говоримо ако хоћемо кушати милине, које нам долази од небеске тајанствености овога дана, позвати смо скушеним срцем, а умственом душом расматрати страстне велике дане. Очистите од гнусноће вашу душу, ставите се на љубав божију и виђећете диваоту на себи и код себе преблагога створитеља нашег, а то треба сви да чинимо ради спаса душе и среће наше.

Треће недјеље ускрснег поста 1897. год.

Јован Шарић,
парох церански.

Велики петак у шпанском двору.

Колико ли наслеђе религиознога духа и вјере, живо још не чува народност шпањолска. Та вјера и религиозност, очитују се у јавним свечаностима, гдје цареви и најугледније личности владе, одају религији дужностно страхопоштовање и испуњавају дужности: дати добар

примјер вјернима. Случајне противне поређаности овоме, не налазу одобрења у народу шпањолском и у народностима Христијанским, огледајући се у душама њиховима извршења наслеђа владом у вјери и јавноме култу (богоштовљу). Једна тако лијепа слава шпањолаца би прибиљежена од једнога листа, који прича свечаност „*Великога петка*“, о заиста лијепој и побожној свечаности у шпањолскоме двору, за то чујемо тај лист, који нам овако о свечаности прича: „Сада ћемо да причамо функцију часнога „крста“ слављена јединственом свечаношћу у мадридскоме двору, а то: „*Велики петак*“. Краљица Христина, заокружена дјечицом Јелисавом и Еулалиом, са многштвом часника, придворника и војника алабардијера, сваке године присуствују сви у скупу најприје божијој служби у краљичиној капели, у којој се божија божија свршава од Папиног Нунција, као недавно од Високопреосвештеног Кретона и свештенства. Чим бјеше почела богомоља, видила се краљица сама ићи к мјесту гдје стајаше „*Часни крст*“ на поду. На томе мјесту краљицу очекиваше владика спона и још један прелат, који држаше у руци једну дашчицу сврху које стајаху процеси седморице на смрт осуђених, и то шест из цивилних, а седми војнички окрвљеник. Процедуре се вежу неком свиленом црном тканином: Присутна краљица код владике стане, а овај ће јој рећи: „*Ваше Величество*, опрашташ ли овијем осуђеницима?“ нашто краљица одговори: „*Опраштам им је да би и мени Бог опростио*“. За тим одма буде бијела свилена тканина стављена у мјесто прве свилене тканине, а радосна новост одмах приопштена седморици несретника. Са не малим укусом и сјајношћу, одма мало за том божанственом богомољом и функцијом, крене се просекција — спровод остатком дрвета „*Часнога крста*“ и једним чавлом Христа спаситеља, с којим би приковат на крсту, упутивши се спровод од речене напријед капеле, богомољишту краљичину тако званоме жутоме малону. Мили дубок утисак, који сваке године оставља двор мадридски у католичкоме народу, велик је и благочестив, а церимонија благочестивијех поштовања тајанствености свега и благочестива“.

У Церањима, у суботу четврте недјеље поста 1897. године.

Пр. с тал. са неким малим измјенама:

Јован Шарић,
парох церањски.

О вјери.

(По Хетингеру)

Истина! Шта је истина? — питао се људски дух од како је човјек сазно за се, али одговора нигдје није могао наћи; питао је природу, што га је окружавала, клањао се ријекама и горама и разним звјеровима у њима, али су ови били нијеми; дизао је очи небу и звијездама, клањао се сунцу и мјесецу, али га ови упућише на други свијет, више себе. Човјек, у неизвјесности овој, градио је сам себи идоле, да их обожава као господаре природе и човјека, али их је послије сама његова рука рушила . . . То питање морило је људски дух све дотле, док се није појавио Месија са пророчанским ријечима: „Дошао сам на свијет, да свједочим о истини и сваки, који је од истине послушаће мој глас.“ Али се нађе Пилат, који сумњајући у ове божанске ријечи упита: „Шта је истина?“

Исто се питање обнавља у историји непрестано; човјек још увијек испитује и сумња. Ова неодлучност у највишим питањима, сумња у основне моралне и религиозне истине лежи на души човјечијој као мора, троши све снаге његове, сише најбољу ерж живота његова. Од овога скептичкога правца болује и наше вријеме, ова сумња и данас руши све, али није кадра ништа да изведе ново, да створи боље.

Па, шта је истина? Хоће ли је дух икада наћи, познати; или зар се неће никада његово захтијевање умирити, жеђа његова угасити? . . .

Бог је истина! — то је одговор на наше питање. „Небеса казују славу божју, и дјела руку његових гласи свод небески. Дан дану доказује и ноћ ноћи јавља[1])“ „Он је учинио, да

[1]) Гл. 19. ст. 1.—2.

од једне крви сав род човјечји живи по свему лицу земаљскоме[2]).“ „Што се на њему не може видјети, од постања свијета могло се познати и видјети на створењима и његова вјечна сила и божанство, да немају изговора.[3])“ Све, што нас окружује, говори о Богу, који је истина, извор и начело сваке истине. Па не треба човјек да иде далеко од самога себе, да позна Бога. Зар сама урођена у човјеку идеја о истини и правди не води човјека ономе, који је извор сваке истине и правде; зар га идеја добра не води ономе, који је извор свакога добра; зар нам наша савјест не говори о ономе, који ју је усадио у наша срца? Јест, ми га видимо свуда, ми га чујемо, ми га дотичемо, јер није далеко ни од којега од нас. „Ја сам пут, истина и живот — каже сам Господ[4]).

Али има питања, која не може човјечји разум ријешити. Истина разум наш има у себи идеје истинитог и доброг, правичности и права, које нужно воде Богу и бесмртности, али оно не може да одговори на питање: шта је Бог, какво је његово биће и унутарњи живот; шта је бесмртност и како ће она бити. Разум упознаје истину, али не сву истину и не на најсавршенији начин, Јер мисао нашега духа није апсолутна мисао, она је више учин релативне, условне супстанције, зато је сама релативна, ограничена својим радњама и с тога у свему одвојена од апсолутнијег свијета. Наше је знање дјелимично, „ми познајемо само такође зрцалом къ гадању.“ Осим тога, у природи је релативног, условног знања уједно и нагон за развитком и услов напретка, али с друге стране и могућност заблуде.

[2]) Дј. ап. 19. ст. 26.
[3]) Рим. 1. ст. 20.
[4]) Јов. 14. ст. 6.

Ова непотпуност знања људског води дух човјечји у другу, вишу област, ново царство истине и буди у човјеку нову потребу, потребу вјере.

Од оне тачке, гдје нас снага разума оставља, настаје вјера. Вјера слиједи нужно чим се развије у човјеку мисао на Бога. Неки унутарњи глас зове човјека све више и више Богу; човјек чује тај глас и иде за њим, — он га слуша највише у часовима самоће и тешкога искушења. Бог се открива човјеку и човјек, свјестан своје ограничености, слободно се саглашава са његовим откривењем. Он прима све што му је објављено у откривењу, он вјерује у ријеч, „коју је Бог изаслао и која се појавила на земљи; која је постала тијело и настанила се међу нама, пуна милости и истине.“ И тијем је дакле успостављен однос, веза између Бога и човјека. Човјек познаје и признаје Бога, његов дух и срце, разум и вољу одређује и управља једно божанско начело, а то је вјера.

Ова вјера, која је захтјев и разума и моралног осјећаја, доводи човјека до свијести, да је Бог једино, бескрајно и савршено начело свега што постоји; да је он најсавршенији идеал, коме треба да тежимо, како бисмо постали дионицима вјечнога блаженства. Вјером у Исуса Христа и искреним усвајањем божанских истина, постаје човјек сином божјим. Бог, који је дао човјеку живот и све, удостојава га и разних благодатних дарова. А шта има човјек да даде своме Богу и оцу? Има: дух, срце и ријеч. Подај Богу ово троје. Подај му дух, познај га, вјеруј у њега; подај му срце и љуби га; подај му своју ријеч и моли му се. Вјера, љубав и нада — то је суштина религије.

К. Б.

Разно.

Избор васељенског цариградског патријарха. У једном цариградском листу читамо ово: 6 фебруара позвао је св. Синод васељенске патријаршије цариградске 60 митрополита и 28 епархија: прве, да у најкраћем року од 41 дан у затвореном писму пошљу у патријаршију име кандидата за патријаршки престо, кога ваља да изберу између митрополита потчињених патријаршији, који имају све услове што их захтијевају прасилници; а друге, да свака појединца одреди по једног свјетског заступника, који ће у речени дан имати да присуствује у скупштини за бирање патријарха.

Друге формалности су ове: чланови св. Синода и провинцијални митрополити, који су се случајно нашли у Цариграду, имали су да пошљу

у запечаћеном писму на пет дана пред састанак скупштински т. ј. до 14. марта — свој глас за кандидата. Истога дана заступник патријарашког престола — Константин — писмено је позвао у сједницу све чланове изборне скупштине. Ова се састоји обично од 85 чланова, но усљед одсуства или усљед непотврђеног (неверификованог) избора, број чланова може да буде и нижи.

До данас познати изборници су ово:

1) Чланови св. Синода, т. ј. митрополити: Ефески, Ираклијски, Никејски, Смирненски, Ганохорски, Лемноски, Силанијски, Карпатоски, Елевтерупољски и Еласонски.

2) Митрополита, који се случајно налазе у Цариграду, наиме: Гребенски, Литицки и Преспански.

3) Чланови мјешовитог савјета, а ти су: Фенерли-паша, К. Фотијади беј, Милтијади ефенди Јаково, Константин Петриди, Александар Ганго, Антоније ефенди Сурла, Хочи ефенди и Тосеоглу.

Преостаје још да се одреди 62 члана, наиме:

1) Двадесет и осам свјетовних епархијских заступника и то епархија: Кесаријске, Ефеске, Ираклијске, Кизичке, Никомидијске, Никејске, Халкидонске, Деркоске, Солунске, Одринске, Самсунске, Јанинске, Бруске, Битољске, Босанске, Кандијске, Трапезундске, Пловдивске, Сјерске, Иконијске, Родоске, Смуиске, Хилске, Скопаљске-Адаљијске, и Кастамболске.

Ваља примјетити, да епархије: Никомидијска, Деркоска, Радоска и Иконијска прије не испраћаху нарочите своје делегате у скупштину, но послије се измјенио правилник у оном дјелу, који се односи на лични састав изборне скупштине, и четири епархије: Трновска, Лариска, Видинска и Софијска су замјењене горњима.

2) Велики логотет и два друга виша патријаршијска чиновника.

3) Три чиновника грађанска реда до друге класе.

4) Два војена члана са миралијским (пуковничким) чином.

5) Три грађанска чиновника.

6) Заступник Самоскога кнеза.

7) Четири научењака.

8) Пет највећих трговаца.

9) Један банкир.

10) Десет заступника од најглавнијих заната.

11) Два заступника из престонице.

Бирачи прве категорије назначују се у смислу наредаба и обичаја, који владају у епархијама; бираче других категорија, са искључењем заступника Самоског кнеза, кога бира сам кнез, — назначује св. Синод и мјешовити савјет у пленарној сједници.

Тада се приступа избору 28 свјетовних епархијских заступника. Међутим се напише списак изборника цариградских. Кад су ти списи готови, одмах се приступа избору двојице заступника из Цариграда[1]).

Л. Б.

Вид Вулетић-Вукасовић, плодни српски књижевник, сарадник и нашега црквеног часописа, позвао је у 3. броју „Босанске Виле" од ове године, све србе без разлике, да одпочну сабирати све приче и пјесме из народа, у којима се приповиједа или пјева о св. Сави српском просветитељу. Захвални честитоме књижевнику г. Вукасовићу на толикој пажњи, у једно и сами позивамо све наше пречасно српско-православно свештенство, да се потруди сабрати из народа нашег све приче и пјесме, у којима се наш српски св. Саво слави и опијева. Тога у народу српском има доста, па смо увјерени, да ће лијепа руковет и тога блага из народа сабрати се, ако само вољни будемо радити на томе. „Бос. Вила" већ је отпочела доносити приповиједке о св. Сави, с тога и сами отварамо рубрику и у нашему листу, за тај посао, молећи браћу свештенике, да у име божије отпочну свој рад. Нека нам сваки бар само по једну такву причицу или пјесму изволи послати, па ће бити доста, да се жељана мета постигне.

Пречасног госп. Јована Шарића, пароха церањског и нашега сарадника постигла је тешка жалост. Син његов учитељ Михаил Шарић преминуо је наглом смрћу у 28 години живота свог. Ојађеном родитељу нека сам Бог ублажи тугу за губитком рано преминулог сина, а Бог да упокојеног прости и помилује!

Владалачке навике. Принц Уелски, престолонаследник енглески, има обичај, кад говори, да трепће и намигује лијевим оком. — Његов син

[1]) Како „Цариградски гласник" јавља, избор новог васељенског патријарха обавиће се до Цвијети. Ур.

принц Едуард, често стискује претима десни образ. — Њемачки цар Вилем силно глади наизмјенице један и други брк. — Краљ Хумберто истодобно глади оба брка, а краљ Угарски и цар Аустријски има обичај, да расчешљава своје бакенбарте (пол-браду). — Египатски кедив редовно при говору пушка лијевом ногом.

Најмање државе на свијету. Западно од хебридских острова лежи *држава св. Килда*, која заузима два квадратна километра, те има неколико стотина становника — рибара, који станују у раштркани колибама. Владар им је краљица, коју народ слободно бира. Влада јој траје док се не уда, и онда бирају другу, која није прије била на влади. — Друга је држава *Гусе*, у департману малих Пиринеја у Француској. То је република, и постоји већ преко 100 година. Има 120 становника, који су ткачи, а владу сачињава савјет најстаријих људи, који немају плате. За порез незнају.

Књижевне вијести.

Историја Срба по домаћим и страним изворима и писцима. Израдио Милан С. Убавковић. Књига II. Штампарија код „Просвјете“ С. Хоровица у Београду. Цијена 2 динара. — Овај дио српске историје, расправља догађаје од распада српске царевине, до пропасти Зете.

Госп. Вељко Радојевић у Херцег Новоме, предузео је, да систематски среди све *српске загонетке*, које су од 1877. г. печатане по српским листовима, календарима и посебнијем збиркама, а к тима да дода и своју збирку још не печатанијех загонетки. Моли сваког, да му јави и напомене да ли још ће има писано о загонеткама прије 1877. г.

Изгубљено дијете, приповијетка Хр. Шмида. Превео Мих. М. Станојевић, учитељ. Књига ће имати шест илустрација. Тврди се, да је ово најљепше и најзанимљивије дјело Шмидово. Кроз цијелу приповијетку провијава дах чисте побожности и истинитог родољубља. Сваком својом страницом, подсјећа читаоца на моралне дужности и црта врлине, на којима се заснива цио морални живот човјечији; с тога је ово књига особито за нашу српску омладину корисна. Имена претплатника, која стигну до 20. априла књижари Валожића у Београд, штампаће се. Цијена је 60 пара динарских.

Рачунски задатци, удесили за I. разред основне школе Јовић и Стефановић учитељи. Књига је удешена по рачуници **Мочника**, која се употребљује у I. разреду њемачких основних школа. У књизи су све рачунске радње, које треба очигледно свршити. На крају има 100 усмених задатака из свих главних комбинација, које се могу радити с потпуним разумјевањем. Сви задатци подијељени су по сродности у групе Књизи је цијена *само* 1 грош (20 пара динарских). Добија се код Валожића у Београду.

Бисерка. Писац „Радетића Маре“ показао је и овом књижицом, да умије да прибере многу лијепу сличицу из нашег сеоског живота, и да је вјерно сними. Књига је с лијепом насловном сликом. Цијена 1 динар. Добија се у свима књижарама.

Писма из народа II. др Лазе М. Димитријевића, окр. лекара. Цијена 60 пара динарских. Штампарија Милана Ј. Илића Смедерево 1897. г.

Тумач закона и уредаба за српску народно — црквену автономију у Угарској, Хрватској и Славонији. Написао др. Жарко Миладиновић, адвокат у Руми. Штампарија Ђорђа Ивковића у Новом Саду. Цијена?

Паметно назаренство политичко-економска студија *Јаше Томића* 82 стране. Цијена 20 новч. Штампарија др Свет. Милетића. Ко поручује само 1 комад, треба да дода 3 новчића за поштарину.

Ријечник хрватскога или српскога језика. Издаје југословенска академија у Загребу. — На предлог пок. Ђуре Даничића још 1867. године закључено је, да се прибира грађа за горњи *рјечник*. Тај огромни посао продужавао се све до данас, а год. 1880. приступило се раду, те је досад издано свега 16 свезака по 10—15 табака велике осмине. 4 свеске чине један дио, те тако до данас су готова 4 дјела, која обухваћају укупно 3680 страна. Првих 14 свезака продају се по *3 фор.*,

а остале *то 2*. Цијело дјело, док се потпуно доготови, износиће 8—10.000 страна. Свака ријеч протумачена је тако, да само за једну ријеч „Бог“ има 8 страна — дакле читава студија. Пошто је то дјело савршено, ни један завод ни једна књижница, па ни филолози, повјесничари и народословци неби требали да буду без њега. „Ријечник“ се штампа у 2000 примјерака.

Скупљени граматични и полемични списи Вука Стеф. Караџића. књига III., св. II., стр. XI. и 257—494 с таблицом снимака. Цијена 2 динара. — Књига I. и II. Вукових списа продаје се у свима књижарама у Србији по 3 динара у меком повезу, а *Српски ријечник* истумачен српским и латинским ријечима (од *а* до *з*) за 450 динара.

„Срби приповједачи“. Тако ће се звати библиотека за народ, коју издаје Никола Марковић-Ердељан у Бавништу. Сваког мјесеца изаћи ће по једна свеска, која ће обухватати до 100 страна и стајаће за претплатнике **само 17 нч.**, дочим за непретплатнике свака свеска стаће 30 новч. У свакој такој књижици садржаваће се рад једног или више радова српских угледних приповједача. Приповиједка ће се и награђивати, јер та библиотека већ досад има 1900 претплатника.

Осми годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. нар. осн. дјечачке школе као вјежбаоници у Сарајеву 1896./96. У III. одјељењу те године било је 24 приправника, у II. 32, а у III. 44. У I. нар. осн. школи у IV. разр. 48, у III. 49, у II. 64, а у I. 60 ученика. У спојеном III. и IV. разр. 33 ученика (т. ј. у III. 20, а у II. 13).

Извјештај о стању и радњи српског народног позоришта у Н. Саду за пошљедњих 14 година. У почетку су означени легати и дарови, које је позоришна управа добила за 15 година, што у свему показује своту од 21.078 фор. 09 новч. Данашња позоришна дружина броји 15 мушких и 14 женских чланова. Плата глумачка износи данас суму од 20.900 фор. На потребе позоришта троши се 29.350 фор. За 15 година дружина је заслужила 362.932 фор. 27 новч., а потрошила 361.587 фор. 78 новч. Сувишак је 1344 фор. 49 новч.

Православенъ пропосѣдникъ, илюстрованно религиозно-нравственно списание, излази всѣки мѣсецъ отъ Юлий и Августъ. Годишна цѣна: за България лева 3, за странство 3.60 лева. Редактор-издатель: П. С. Доклодовий. Самоковъ (Бугарска).

Читуле.

Алекса Поповић, парох и протопрезвитер сребренички рођен је у Сребреници 8. новембра 1849. год. од родитеља Стеве и Јоке Поповић, који, према да су се налазили онда у малој вароши Сребреници, ипак су се бавили више земљодјелским, послом. Као и сваки старији, доброжељени млађем тако и његов — с очине стране — ђед жудио је да доведе и научи до реда свештеничког, у чем је жеља му и испунила се. Особито, у оно вријеме је необично било, кад не би у свештеничкој породици млађи од старијег прихватио свештенство у наслеђе.

Учио је 4 разреда основне школе по псалтиру и часловцу и то нешто у Сребреници, а нешто у Тријешњици, среза рачанског, округа ужичког, у Србији. Након тога опет је пристојао уз старије свештенике, те би по нешто искусио науке и праксе. Дакле како је већ то обичај прије био, наображен је и спремљен био по старој школској наображби.

У дјечачком његовом добу, дат је био на на терзијски занат, који је био изврсно изучио. Из тога кратко вријеме бавио се трговином, јер су родитељи, ђед и други старији настојали са своју страна да би супио у свештенички чин. Како су му ђед поп Јосиф и родитељи оскудјевали материјално, то је њихова намјера, а великим напором и тешкоћама шила, јер зна се каква је прије уцјена била за „благодат“. Да би то могао добити, позван је био у Сарајево, за три мјесеца, да би се као приправник припремио за свештенички чин, што га је много материјалне жртве стало и опет не рукоположи се, него након 1 год. и по.

Приликом каноничне визитације покојног митрополита Дионисија Илијевића, буде од исотг

рукоположен за ђакона 26. јула 1870. године у сребреничкој цркви, а за свештеника 6. августа и госп. у Прибојевић цркви котара сребреничког и буде додијељен ђеду, попу Јосифу, као парохијални помоћник.

Својом енергичношћу и одважношћу, својим патриотизмом за вјеру и народ, толико је радио, да је против себе навукао био жестоки гњев од стране турадије у оно вријеме тирјанско. У то вријеме, тражећи га и гонећи по свом бјеснилу, долазио му је живот више пута у опасност. Против свију својих невгода и патњи борио се, и умјео је доскочити, својом куражи и разборитошћу, али кад је увидио, да му нема опстанка у родном му мјесту, принуђен је био тражити уточиште у Србији 1876. год.

У Србији се овђе онђе налазио, некад у манастирима, некад код свештеника, као капелан, служећи дакле и опет цркву и народ, све до мјесеца октобра 1878. год., у које је вријеме и окупација Босне и Херцеговине обављена. За све вријеме тамошњег бављења, много је искусио — придобио знања, што му је важило, као допуна првом за свештеничко звање, у овим крајевима.

Приволом и жељом народа, и црквена општине сребреничке буде, послије смрти проте Саве Поповића, пароха кравичког, препоручен сарајевском митрополиту Антиму за проту, те га овај позове и произведе за протопрезвитера, у Сарајеву 1. априла 1880 год., о чем и писмена сиједочба постоји.

Кроз то добивши звање, добио је и већи углед код народа. Истина, да није велике науке учио, али је ипак много дотјерао био, да се с многим школцем могао поколичити, било у разговору научном, било у бесједи; било истрајношћу у службама. Реван је био за похађање цркве, вјешт у правилима црквеним, вјешт али ипак непрећеран у церемонијама при обредима.

Поштовао је и љубио науке и ако није велике науке учио што је и посвједочио, да је свог брата Теодосија школовао не жалећи ни труда ни трошка, прем да је и сам се налазио у сиромашном стању. И сина свог једнпца Саву е школи жртвовао, желећи да га она просвети што по божијем промислу није могао дочекати радост у уздапици својој.

У опште рећи био је омиљен и уважен, поштован и љубљен и од народа и власти. Умјео је достојно и свој углед одржати и народну љубав придобити.

Његовим настојањем и ријечју, цркве су многе у подручју подигнуте, неке поправљене и украшене, а свештенством је љубезно управљао.

Његовим настојањем и црквена општина узела је бољи ред и добила углед; његовим настојањем, упливом створен је темељ саданем, црквено-пјевачком друштву у Сребренци. У свему је дакле, колико су му његове умне силе допуштале, радио на корист.

Да ли је тако, како наведох и оцјених рад и дјела покојникова, то апелујем на његов народ, на његове поједине чланове парохијане, те нек они оцјене и према том признају, а мени, као његову брату није толико припадало живот, рад и дјела његова истицати.

Хоће ли га паства — народ и на даље у успомени имати, то би била част и љубав народа према њему, као што је и посвједочено жалосним учешћем при спроводу и погребу.

И још би отац прото стекао љубави; још би доста учинио вриједно свог спомена, да га пророчице смрти — разне болести, не ослабише, те проузроковаше и нанијеше немилу смрт у петак рано, у $4^1/_4$ сата 1897.

Тај дан нанесе жалост паству, тугу породици и плач сиротињи за навјек.

Спровод његов тако је величанствен био, каквог Сребреница у себи није имала, нити ће имати, као што је и диван дан био, да се није могао бољи од Бога жељети.

На спроводу његову било је 8 свештеника. Марко Поповић парох пожарнички из Туале, као стриц, који је био дошао у нади ради посјете и вињења; Јово Брежанчић парох јеремићки; парох факовићки; Тодор Марковић; парох прибојевићки; Саво Данчић парох братуначки; Ристо Поповић, парох дубравички; Димитрије Блажић парох карински и Јосиф Блажић, парох шиљковички.

Сви су се стекли да посљедну услугу и почаст одају брату и оцу проти свом.

Како је сутра дан у суботу чињена литурђија и спомен за успопше и читуле пречитаване, то је по обичају многи народ и са села дошао био. Спремање и обличење покојниково извршено је тројицом свештеника. Спровод — пратња је текла у најлепшем реду и такту. При спроводу су учествовали г. престојник Ј. Мосаковски и сво чиновништво, које је из почасти према покојнику и вијенац с' тракама на гроб даровало; српско-православно црквено-пјевачко друштво, такођер с вијенцем и барјацима сходним; ђаци основне школе мушки и женски; силни непрегледни народ, грађанства и сељаштва.

Пјевачко друштво и ђаци су најизмјенце анђелски појали, тако, да би се човјеку и нехотице сузе из очију котрљале.

Дознало се било да су и грађани мухамеданци хтјели вјенцем почаст указати, али да је то неки Срби — грађанин, кад је пропитиван био, би ли требало — одбио. Ваљда по простоти својој. Пратња је ишла до доње цркве, гдје је варошко гробље православно. Опијело је обављено у цркви. Пред „придите поцљедње цјеловање“ парох ракозвићки држао је сходан говор — бесједу, у којој је истакао значај и смисао смрти, додавши уз то рад и дјела покојникова, те како да се има у успомени држати.

Покојник је оставио иза себе ожалошћену супругу Соку са двије на удају кћери: Пелагију и Стаку. Најстарија је Анђа удата. Оставио је и своју најмлађу узданицу и наду — свог јединца сина Саву, којег је дао у Сарајево, у гимназију, који, да га припреми за богословију. У њег је наду имао, е да ће у њем имати помоћ и одмор. Но, али прече божије „покљёй смьтъ“.

Бог крјепки и милостиви нек утјеши тужну породицу и дјецу, нек им благост у срце дарује; нек очински промисли о њима, а њему, драгом брату и родитељу, нек дарује блажени покој, „гдје нема уздисаја, него гдје је „нѣтъ жизотный“.

Лака му земља и вјечна памјат.

Сребреница, 12./III. 1897.

Теодосије С. Поповић,
парох ракозвићки.

Дне 15. фебруара 1897. год. преселио се у вјечност послије тридневног боловања *Григорије Смојић*, свештеник маријенски у протопрезвитерату приједорском.

Покојни свештеник Глигорије родио се 25. јануара 1810. године у селу Маријенској код Приједора од родитеља Гавре Стојнића свештеника и матере Стеваније рођена Криваја.

Покојник свршио је код свог оца часловац и псалтир, а послије учио је у Приједору и манастиру Гомионици.

Године 1854. децембра 6., рукоположио га је добро-босански митрополит Антим у манастиру Гомионици.

Послије десет година, по божијој вољи умре му попадија, те остане сиротан са четири сина: Стојаном, Тривуном, Ђорђом и Гавром. Послије попадине смрти, ожени Стојана, Тривуна и Ђорђу, а 1872. год. дадне Гавру у школу.

Године 1871. започне са својим парохијанима око једне мале стародревне цркве зване „Ологлавица“ градити данашњу доста велику цркву, у селу Маријенској. При грађи исте цркве претрпио је доста терета и зулума од ондашњих спахија и ага. Мајстори усијеку једно брвно за цркве у кметовско-спајинском гају, шуми неког Суље Шибиња, родом из Бањелуке. Један пут дође Суљо кући у три сахата ноћом, внесћи му о коњу топуз, двије мале пушке о ункошу, а двије са ножом за пасом и дуга о рамену, па запита: „камо онај поп, што заповиједа да моју, бива, шуму сијеку, те цркву гради, сада сам дошао да ш њиме размећим“! Пошто покојник није био ту код куће, него у парохији, то Суљо тако и оде без зла, али поручи, да му дође чардаку одма сутра *и то „од куће“*, а то је знак да мора неки рушвет понијети, те старина, пошто је Суљо био с чардаком у парохији, морао је да се измири, понесав Суљи четири дуката и свијећу. Кад ли тамо, а Суљо отишао цркви те мајсторе раџерао и оно брвно из половине грађе извадио! Старина узме са собом два своја парохијана и оде Суљи те му дадне четири дуката и свијећу, а онај парохијани вола, те тако се турчин смири и повлади да мајстори опет дођу. Послије неко вријеме, Мејо Кушмић одузме му у погледу цркве коња, те је старина сиромашни неколико мјесеци носио бисаге преко рамена, и најохинске послове обављао. Тако је

био коњ код истога Меје, док му старина није дао *двадесет и пет дуката рушвета* (мита).

У 1878. год., и четвртога сина ожени, а за ђакона рукоположи га добро-босански митрополит Антим 25. јануара, а за свештеника 5. маја 1879. г. По вољи божијој, умре свештенику Гаври попадија 1884. год. 6. априла, те старина остане уцвијељен. У 1888. год. свештеник Гавро, по конзисторијалној наредби, оде у манастир Гомионицу, те још већма старину оцвијели судбина, тако ти је старина вијек провео.

На спроводу његовом било је четири свештеника и то: пречасни госп. Симо Поповић, почасни прото из Јелића, Јово Јелић, свештеник градишки, Герасим Кочић, јеромонах манастира Гомионице и Гаврил Стојнић настојатељ и игуман манастира Гомионице, многобројни народ из његове и из оближњих парохија, да се са старином посљедним цјеливањем опросте и до вјечне куће испрате га.

Опрошт јну бесједу наговорио је пречасни госп. Јово Јелић, напоменувши трудбе врлог старине и одданост народу, којом је покојник увијек био предусретан.

Покојника оплакују синови: Стојан, Трифун, Борђо, Гаврил, игуман и унучад.

Мир нека је пепелу његову, а душа му отпочивала у царству небеском!

Г. С.

Прпослано*).

Пречасном Господину „Крнети“ на његова наклапања у „Српству.“

„И језик је катра, сијеч пун неправде. Тако и језик жени међу нашијем удима, погађеће све тијело, и пиљеће вријеме живота нашега и запаљујући се од пакла. Језика нико од људа немоће припитомити, јер је немирно зло пуно риједа смртоносног.“ Јаков III. 6. 8

Кад сам се ријешио, да ово лањске године пишем у овом листу неколико примједаба, на писање Пречаснога госп. „Крнете“ у „Српству,“ била ми је намјера: да одбијем скроз неосновану његову тврдњу и клевету, као да је наше српско-православно свештенство узрок и повод што пада „религија и морал у нашем народу.“ Да ли сам ја постигао постављену циљељ, или не, нека други о том пресуде, ено им Источника од лањске године за август септембар, и октобар. Ја сам то учинио, јер сам држао да би се огријешио о моју свештеничку дужност, кад би прећутао тако дрску и неосновану клевету, на цијелокупно свештенство у Босни и Херцеговини, којега сам и ја „законити“ члан, и које је господин Крнета у „Српству“ насликао у најцрњим бојама тако, да би сваки прави родољуб који је оно прочитао, морао се грнштати сваког свештеника из Босне и Херцеговине па и самог г. Крнете, да се је нешто нашао у Врвцу или ће тамо у војводини у оно вријеме, кад је она његова родољубива расправа штампана.

Читајући тај првобитни чланак г. Крнете држао сам да имам посла са човјеком пуним поштења и хришћанског морала, са свештеником, човјеком узвишеним над сокачким и пиљарским пословима оговарања и подметања, и човјеком, који је узео перо у руке на чисте и родољубиве намјере да помогне општој ствари и добру нашега јаднога народа, наше св. матере цркве и њезинијех служитеља т. ј. свештеника, који су до данас бирем од свакога запостављени и омаловажени: у сваком погледу. И зато баш што то држах, ја сам се усудио писати у овом листу о тој теми коју је он у „Српству“ покренуо, и то посве објективно, без икаквијех нападаја на његову или ма чију личност — и онако како сам ја ствар познавао, и могао познати у току времена од 16 година мога јавног што учитељског — што свештеничког рада у овом дијелу нашега народа. Али сам се луто преварио! Јер кад сам сада прочитао писање његово у „Српству“ од ове године у броју 12. 15. 16. под наводом: „Опровргење заблуда „једнога“ поп „за братију“ у Бос. Херцеговачком Источнику“ од 1896. год. на расправу „зашто пада религија и морал у нашем народу“ онда

*) За садржај под горњим насловом, уредништво неодговара.

сам истом увидио с ким имам посла. Па пошто мој г. Крнета није управо ни говорио о теми коју је покренуо, него је изволио почастити моју маленкост опадањем, клеветом и измишљотинама, које ни најмање не доликују његовом свештеничком чину, нити његовој високоучености, коју он као што сам вели „из скромности неће да показује“ (?) нити је навода, које сам тамо изтакао — оборио нити их је могао оборити јер су истинити, при свој својој високо-учености — то ћу и ја престати о том говорити. Међу тијем ако моја браћа свештеници, њих 400 скоро на броју (осим г. Крнете.) по свој Босни и Херцеговини примају ту његову подвалу и клевету за готов новац (онда нек се не чуде што то и други људи чине.) Добро! Мени то ништа не смета! Нека је и носе на својој грбачи, кад шуте сви као да су оловом заљевени!

Али пошто си ти пречасни господине Крнета у пошљедњем твоме писању, напао лично мене, а оставио оно о чему смо говорили — познавајући ме добро јер је г. уредник „Источника“ у децембарској свесци код оне моје расправице, ставио почетна слова мога имена а и читаво име међу сарадницима штампао — а пошто ја Тебе пречасни оче немам части познавати (а ти си се као поштен човјек и каваљер већ и сам морао јавити), то те као човјека и свештеника позивам и молим: да се изволиш мени или у овом листу, или иначе јавити, да могу потражити од Тебе сатисфакције за моју увријеђену свештеничку част, и да се могу поклонити Твојој величини, са којом се Ти тако обилато хвасташ. Не учиниш ли тога, онда ћу бити приморан сматрати Те опадачем и клеветником, који није у стању стати јавно на бранич својијех ријечи.

Да си ми здраво! Твој

Петар Ј. Лапчевић,
свештеник и катихета.

Јавне благодарности.

I

Побожна христјанка и врла Српкиња Василија Вјештица из Шајиновца на своме самртном часу и пошљедњој исповиједи пред потписаним својим парохом завјештала је *цркви прекајској* 1 вола, у вриједности 40 фор. Сматрам за дужност да побожној приложници пожелим у рају вјечно насеље. Дај Боже, да се и други за живота сјете својих св. Храмова, по примјеру ове већ преминуле покојнице.

У Прекају 23. фебруара 1897.

Предсједник црк. одбора,
Марко Савић
парох.

II.

Наша Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, након свију милодара и прилога којима је нашу св. цркву обдарити изволјела, и опет се је смиловала, те је нашој цркви на Гојковцу, у парохији церовачкој, котара тешањског, поклонила ове утвари и то: I. два одјејанија са прибором за проскомидију. II. два дискоса са једним путиром и звјездицама. III. два велика и врло лијепа ступа пред часне двери. IV. једно велико са три мала кандила пред иконостас. V. два чирака са двокирима за часну трапезу. VI. једну кадионицу од кина сребра. VII. једно копље са кашиком. VIII. један свјећњак са 6 лула. IX. једну дарохранилницу за чести. X. једну кутију са кашиком за болеснике. На томе пословном милостивом дару, подписани црквени одбор у Церовици са овијем изриче понизну јавну благодарност преузвишеној земаљској влади, која се о нама и нашим светим црквама отачански стара. Живила Висока Земаљска Влада!

У Церовици (Гојаковац) 26. фебруара 1897.

За одбор предсједник:
Коста Анђелић,
парох.

III.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, поред досадањег дара (1. евађеља, 1. апо-

стола и I. и II. октоиха) благоизволела је ми лостива дарователька по други пут налити своју велику милост сиромашној цркви извањској, даровавши јој слиједеће црквене утвари: 1 фелон (одежду), 1 епитрахиљ, 1 појас, 1 ваздух, 2 покровца за св. потир, 1 дискос и 1 наруквице.

Ове наведене црквене утвари врло су красне и дивне, да се с њима овај исти св. божији храм може дичити и поносити, јер досад оваких — није у себи имао.

Доље потписани износе јавним путем нашој премилостивој високој земаљској влади најпокорнију оданост и најпонизнију послушност за овако велики и цијењени милодар, кога је висока дарователька најмилостивије благоизволела св. храму приложити, који ће топле молитве вишњем творцу приносити за дуг живот и сретну управу нашем премилостивом цару и краљу Франьи Јосифу I., Његовом свијетлом Хабебуршком дому и високој земаљској влади.

Живило Његово Апостолско Величанство Франьо Јосиф I.! Живила висока земаљска влада, та приложница сиромашних св. храмова.

У име црквеног одбора:

У Пискавицама, 27. фебруара 1897.

Раде Л. Милошевић,
свештеник пискавички.

IV.

Високо ц. и кр. збједничко министарство у Бечу, благоизволело је најмилостивије подијелити нашој српско-православној цркви дар у износу **2000 фор.** (двије хиљаде форината) за градњу звоника, кога јој ми у почетку ради скорбијех времена, а послије ради материјалних оскудица не бијасмо кадри подићи, ма да нас је потреба истог увјек дубоко прожимала. До мало времена за тим Високопсто министарство даровало је цркви нашој: евангелије, апостол, први и други дио октоиха, књиге с дивном, управо рећи изпозантном штампом и израдом, које је потписана као и први дар на свечан начин из руку врлог старјешине котарског на 18. фебруара т. г. примила.

Оба велика дара високог титорина, изазвала су, покрај свагдањег, још и особно нарочито осјећање благодарности у околном свештенству и народу нашем, те ми као преставници ова-мошњег црквено народног живота, не можемо, а да и овијем путем у свој лојалности својој не изразимо, за те велике дарове, и велику своју благодарност са најтим признањем и народном жељом:

Да Бог поживи Његово ц. и кр. Апостолско Величанство; Високо Заједничко Министарство и нашу Високу Земаљску Владу, на срећу благостање и развиће култа наше домовине!

У Зворнику, 16. марта 1897.

Захвална:

Срп.-правосл. црквено-школска општина.

Свој г. г. претплатницима и сарадницима усрдно честитамо торжанствени и свијетли празник Васкрсења Христовог!

Уредништво.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА V. Сарајево, маја 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Наименовани.

Њег. цар. и крал. Апостолско Величанство благоизволело је Превишњим рјешењем од 21. априла 1897. премилостиво наименовати српско-православнога пароха у Мостару **Теодора Говедарицу** и пароха чајничкога **Патрикију Комадановића-Поповића** конзисторијалним савјетницима у новоустројеној српско-православној митрополитској конзисторији у Мостару.

Бр. 1023.
Рев. III, бр. 349.

Окружница.

Свему српско-православном свештенству и народу дабро-босанске епархије.

Бивши дабро-босански митрополит Високопреосвештени господин Сава Косановић, лишио је чина свештеника *Саву Миљевића* (Варицу) из Грдановаца, котара и протопрезвитерата Санског Моста, ради пијанства, саблажњива живота и многих каноничних прекршаја, год. 1883. по правилу и пропису св. цркве.

Упркос тому, расчињени свештеник Сава Миљевић, залазио је често у туђе парохије, те свршавао тамо разне свештене радње.

Услиед тога нашли смо се принуђени обзнанити свештенству и народу своје богоспасајеме епархије, да се Сава Миљевић од дана његова свргнућа *просаним мирјанином сматра и да свршене по њему тајне, осим крштења, и остале свештене радње, послије свргнућа немају никакве силе ни важности*; те ће се одмах, чим се сазна, гдје су и над ким свршене, правилно на ново свршити. А за будуће потпашће црквеној казни како он, тако и сви они, који га позивали и као свештеника сматрали и употребљавали буду.

Из Конзисторијалне сједнице,

Сарајево, 8. маја 1897.

АЕ и митрополит дабро-босанскн:

Николај.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

2. О пастирским посетама.

Породица може бити називана у тако исто правом смислу божанственим уређењем, као и црква; и сама црква је велика породица, сједињених у Христу, својој Глави. Пастиру је неопходно да гледа на сву парохију с те тачке гледишта, особито у виду обвезаности, која је на челу, пастирске посете парохијана. Више, но игде, њему се пружају могућности и угодности да учува своју паству у домовима, где открива њихов истинити карактер. Он је дужан строго да промери и оцени моћ породичних веза и симпатија, дубоко да појми њихово значење и да се користи њима ради увиђења свога благотворнога утицаја на паству.

Као средство религиозно-нравственога васпитања народа, пастирска посета има веома комплициране и разнолике циљи. У опште мора се казати, да, посећујући кога год од својих парохијана поводом овим оним, пастир је дужан већи део свога времена посветити посебној беседи о предметима религије. Посећујући породицу с том циљи, он је дужан старати се да говори са сваким чланом њеним посебице; а ако се последње покаже немогућим и незгодним, то да излаже пред свима члановима породице дужност покајања и вере у Христа, и ако нема никакве особите препреке, то сваки пут да завршн свој разговор молитвом. Само по себи разуме се, да овде не сме бити ништа натегнута, формалнога, суровога и одвратнога. Пастиру не приличи ништа таковога чинити, што би прелазило границе његовога односаја према пастви, као најближега њиховога саветника и руководитеља у религиозном животу. Он је постављен ради старања о душама парохијана и дужан је употребљавати сва средства, која су му на расположењу, ради спасења њиховог од вечне погибељи. У домовима парохијана свештеник допуњује и доконча̀ва оно, што није могао или није успео да учини у храму са црквене катедре. Ако му је проповед била без успеха, не показује жељеног деловања на паству, тада, свакако, веома је разумно и шта више неопходно желити да их види у њиховим сачественим домовима и, говорећи посебице са сваким од њих, да се труди запечатити у њиховим душама оне истине, према којој су били непажљиви у храму, када се иста излагала и тумачила. А ка овоме, осим опште потребе у религиозном назидавању, задовољењу које служи црквена проповед, у сваког из чланова парохије има своје нужде, које захтевају ради свога испуњавања сваки пут нарочитих, посебних мера и средстава до стране пастира. Задовољавање тих посебних нуждâ и потребâ, које су привремено уникле у религиозно-нравственом животу парохијана, и састаља главну циљ пастирских посета.

Изазване религиозним молитвама и сједињавајући се често са религиозно богослужењем деловањима (освећење домова, свечарско водосвећење, причешћивање и јелеопомазање болних, помињање умрлих

и други видови посебних захтевања од од стране парохијана), пастирске посете треба, ипак, и увек да носе карактер строго религиозних и официјалних посета, својственим богослуженим деловањима у домовима парохијана. Њих не треба подчињавати строго одређеном и једним за свагда установљеним правилима, јер у таком случају лако могу прећи у празну формалност и да изгубе сво своје благотворно, животно значење. Ако се одстрани из посета свака слобода узајамних односаја међу пастирем и паством, то може да произиђе тада веома непријатна и нежељена у пастирској пракси појава, да ће многи од пастве избегавати сусретање са својим пастирем при његовим посетама парохијана, па ако и остану у његовом присуству, тада ће затворити своја срца за њега и неће откривати пред њим свога истинитога карактера. Здрави смисао треба да каже свакоме, да пастирске посете, слично посетама сваког другога човека, ваља да носе на себи пре свега карактер дружевни и пријатељски.

Но не имајући ништа општега са официјалним карактером проповеди, у њеном техничком значењу, или пак строго религиозних, богослужбених аката, пастирске посете не треба да буду у то исто време и само одговором на захтевање просте етикете или дружбе; оне су посете одговорне пред Богом руководитеља душа ове или оне породице. И ма да, силом ових или оних случајних околности, оне не могу увек узимати одређени религиозни карактер; једнаким начином ма да оне никада не треба да се свршују с немаром, у смислу једнога спољашњега, формалнога испуњавања официјалне обвезаности; тим не мање оне треба увек да се примају од пастве, као посете *пастира*, т. ј. духовнога руководитеља породице. Када то свима и јасно буде појмљиво, тада посете пастира природно добиће саме собом извесни одређени карактер и циљ. Породица ће тада сама изаћи на сусрет оним духовним добротворствима, која пастир има у виду да унесе у њу својим посетама. Пастирске посете за човека повучена, који је навикнуо проводити време усамљено са књигама у свом кабинету, јављају се често мучним крстом, подвигом, који захтева сваки пут особитога напора и прегнућа ради својега извршења. За то оне имају и велики значај за њега, показујући му битну помоћ у његовој трудној служби. Древна практика источних и особито западних цркава гледала је у посетама једну од најбитнијих обвезности пастирске службе, коју је извршавала у одређено време и која је имала формално-религиозни карактер, јер посете те почињале су се беседом о религиозним предметима и завршавале су се свагда молитвом. И ми смо са свим далеко од жеље, да поништимо како год тај озбиљни поглед на пастирске посете, освећен вековима. Неки одлични пастири и сада се још држе њега. О једном знаменитом пастиру причају, да он никада није посећивао кога год од своје пастве без заједничке молитве с њима. И он никада није допустио себи да праши гњев или досаду у време својих посета, ма да су за то случајеви били често. При посети болних он је свагда чинио по савету и у договору љекара: и у опште одликовао се златним умењем да се обраћа ка својим парохијанима. Ипак сваки човек не влада у такој мери пастирским тактом. На пô се, односно молитве потребно је казати, да не може применути беседу мо-

итвом неочекивано или не у добри час. Она не бива свагда благовремена и целисходна. Време, случај, духовно стање заинтересованих и у посети страна тако што треба да се узме у пажњу; ма да је потребно казати и то, да има људи, који су тако проникнути религиозним мњењем, да молитва за њих никада не може бити радьом непријатном. Они највише изражавају своје сопствено мњење у молитвеном опћењу са Оним, од кога придобивају дубоко схваћање истина вере и тврдо мужаство ради остварења њиховог у праведном животу, а посредством молитве могу лакше од свега деловати на срца својих ближњих.

Изнећемо неке од важнијих и благотворијих посљедица пастирских посета.

а) Утврђење религиозних истина у душама појединих парохијана. Усвајање јеванђелске истине, која се навешћава са црквене катедре, зависи од степена примчивости слушалаца, која бива у опште без наде и измењивања; вихор искушења дух светских утецаја лако разноси добре утиске, изнесене на храма после проповеди. Посебна беседа, изнесена на дому са настојањем силне и љубазне воље, служи најбољим средством за утврђење и појачање тих добрих утецаја, добивених у цркви, јер онде ка утиску сопствене душе слушалаца сједињава се привлачна сила друге, више савршене личности. Ако је проповед Речи Божје са црквене катедре могуће упоредити са сејањем, то пастирску беседу са парохијанима у домовима им могуће је упоредити са одласком сејача на обрађену од њега њиву. Овда-онда пастир долази у недоумље, не видећи стварних резултата, од своје напорне проповедничке делатности; такова неплодност проповеди јавља се врло појмљивом чим се последња не пропраћа посебном, личном поуком. Овде се семе јеванђеља оставља за храну птицама небеским, трњем светских брига и колеба представља се потпуни простор да га угуши. И каквих других резултата можно је очекивати од овога односаја ка делу? Када се за исцелења телесних рана захтева много труда и бриге, то тим више раде душевне треба да буду предметом неуморнога и најпажљивијега старања. Свакако, за то је потребно много ума и вештине, да би пазили за ову или ону религиозну истину посебну примену ка животу појединих породица и личности. Кад-што просто цитирање каквог текста Св. писма учињено у време, може да покаже моћни утецај на паству. „Јер је жива Реч Божија, и јака, и оштрија од свакога мача оштра, с обе стране, и пролази тја до растављања и душе и духа и зглавка и мозга, и и суди мислима и помислима срдачним“ (Јевр. VI, 12). Пастиру је врло корисно да се снабде таковим одухотвореним нарекама св. Писма, да их може остављати, као дар своје посете, у домовима парохијана, присједињавајући к њима мала тумачења и практичну примену ка животу последњих. Библијски пример сејања семена, бацања његовога на сваком месту, у свако срце, врло је снажан и поучан у датом односају. Нека се нека од семена покажу неспособним да пусте корен и да погину: па зар не беше таковиx случајева и са највећим Сејачем?

б) Придобивање повереља међу паством. Пастир, који се јавља са речју назидања пред својом паством само на црквеној катедри о недељним и празничним данима, за њих је још туђ, стран човек; њему

се могу дивити, уважавати га али не љубити, јер ради установљења тешњих и ередствених односаја међу пастиром и паством захтева се давање тим односајима интимни, лични карактер. Само посећујући парохијане у њиховим сопственим домовима и причајући живо, срдачно учешће у њиховим падама, жалостима и радостима, само радујући се са онима, који се радују, и тугујући са онима, који плачу, пастир мало по мало постаје човеком, коме се поверавају и кога љубе, као рођеног. Сваки почиње гледати на њега, као на свога личнога пријатеља. Парохијани видећи, да се он искрено интересира за њихов живот и не показује никаквих самољубивих тежња у односајима с њима, почињу му показивати потпуно поверење. Пастир је дужан да се користи свима приликама ради можно већега посебнога додира са сваким од своје пастве, да би придобио љубав њихову на општем земљишту животних односаја и користећи се њом, да благотворно утиче на њихов религиозно-нравствени живот. Паства се слободно и радо обраћа ка таквом пастиру у свима својим религиозним нуждама и тешкоћама. Но они не чине то, ако добро не познају свога пастира.

в) Поучитрење пастве на похађање црквеног богослужења и на испуњавање свих других хришћанских обавезности. Пастир, посећујући парохијане у њиховим домовима, већ тим самим побуђује их да посећивају цркву. Будући добро познат својој пастви и безпрестанка бавећи се у њеној средини, пастир је привлачи, да иде за њим у дом Божији; посета храма јавља се тада као предмет личне обавезности у односају ка пастиру. Отац породице премишља сам у себи: кад наш попа не жали труда да дође овамо, да ме види и говори са мном, тада сам и ја дужан да идем, да слушам његово богослужење и поуку". На тај начин' нижи мотив може видити ка испуњавању више обавезности или барем приводити људе ка месту, где могу получити за себе духовну корист. Осим тога пастир може и директно својим посебним бесадама приводити паству ка значењу те велике дужности.

Добри пастир не гнушава се тако нето да се интересира земаљским, временим благостањем, свијех парохијана и и при овом не само ради придобијања утецаја за њих, него и из чисте љубави к њима.

Ако пастир не посећује своје парохијане, то шта може знати он о њиховим карактерима и нуждама, изучавајући само оно, што случајно долази до њега по чувењу? У парохији његовој могу бити лица и шта више целе породице, које скоро да не умиру од глади. о којима он сасвим ништа незна. Бедне и невољне треба да тражи сам, а не да чека кад се они обраћају к нама за помоћ. Могу се срести међу паством људи огорчени и ојађени разним неудаћама, које је потребно помирити са животом, — ојађени завишћу ка ближњима, коју је потребно одстранити или барем умекшати, — људи који се користе добрим здрављем и окружени свим благом времене среће, но који мало помишљају о религиозним предметима; такове треба отргнути и пробудити ка више високом животу и делатности. Њих је потребно привлачити ка учешћу у делима, која имају за цељ опште благо; с њима ваља да се саветујемо у свима важнијим случајевим, која се тичу опште добро-

творности. Привучени на тај начин ка учешћу у бригама о изналажењу занимања за разне скитнице и леншине који служе као рана, која разједа ниже класе народа, заузети уређењем и распространењем друштава трезвености, домова трудољубља дечијих уточишта и школа, уважењем и оснивањем библиотека, читаоница и народних предавања, они мало по мало интересирају се према свему истинито корисном, узвишеном и лепоме. Свештеник, који се не налази без престанка међу својим парохијанима, не може да зна такође, ни свих њихових нравствених нужда и опасности — тајнога неуздржавања, разузданога живота и других порока, скопчаних с њима, распространења међу њима неправилних и штетних мишљења односно религије, породице друштвеног и државног живота, искушења и и заблуда младости и т. слично. Не будући полицајем или духовним инквизатором, он је дужан ипак бити правом „стражом" неуморно мотрећи на своју паству и са свом пријежношћу и вештином да открива најмање присуство зла у њој. Он може, на пример, непосредно да се увери и дозна, шта читају његови парохијани, — читање, као што је познато, служи као врло важни извор добрих и и злих утецаја пазећи по овоме, како ће се њим користити, — може давати савете и упутства односно онога, какве књиге треба читати, као корисне и способне, где и како да их наће и т. слично, развијајући на тај начин укус ка здравом и корисном читању, особито међу младежи, која је скоро изишла из школе и која још није успела да заглуши у себи пробуђених онде зачетака умнога живота. Са својим искусним практичним поученьима он може и радо треба да иде на сустрет свакоме, који желе да принесу користи народу и да помогне његовом земаљском благостању. Просто показивање на боље средство вентилације дома, обрађивања поља, вртарства, корисни савет у таким шта више незнатним делима, као што је поправљање и измена покварене ствари, већ је само по себи услуга, која је у то време помаже ојачењу утецаја пастирева и у односају религиозно нравственом.

г) Слушавање живе, практичне садржине црквене проповеди. Црквена проповед и пастирске посете домова треба да иду рука за руку у достигнућу опште циљи пастирске службе. Често оне исте речи које су се раније употребљавале у посебној беседи са паством при посети њиховој, случајно произнесе устима проповедника са црквене катедре, наведе га на нове теме за проповед. Свештеник може, свакако, говорити с катедре о свима предметима, које допуштају правила хомилитике; но ако се покаже, да његове проповеди немају посебног практичног просвећења ка његовим слушаоцима и њиховим религиозно нравственим потребама, то пажња парохијана према њему као према своме наставнику и руководитељу мало по мало слаби; и обратно, реч пастира, дата му личном беседом са паством при посети њиховој, свагда има животно значење и бива по томе много драгоценија, него ли реч, изваћена из књига. Она одговара правим нуждама народа, служећи праводником живога општења међу проповедником и његовим слушаоцима. Истичући и развијајући се међу раденим односајима пастира са његовом паством, такова реч показује се као што

може бити више примењеном и за времена ради живота посљедњих.

д) Сповиштавање цељи и правца посебној молитви пастира. Пастир, добро знајући своју парохију и у истини заузет његовим духовним благостањем, не може да не осећа у себи побуда ка молитви о посебним предметима, која се тичу овога или онога од његове пастве. Може, бити он је наишао на какву велику препреку и што више одлучни отпор у својим напорима, да обрати заблуделога на прави пут, савршену немилосрдност срца ка примању божанствене истине, тврдоглавост у заблуди и потпуну жељу да не напје на духовног мрака, у коме пребива ово или оно од поверених његовом старању лица. Сопствени напор пастирев да пробуди заспало срце и просветли помрчину грехом душу виделом Јеванђеља, често се показују безплодним; једина нада у оваком случају остаје у њега на Бога, и к њему обраћа се он с молитвом за помоћ.

ђ) Оживљење духовног живота самога пастира. Посета парохијана од пастира има благотворни утецај и на религиозно-нравствени живот самога њега. Без примене те пастирске мере он не може да зна нравствено стање своје пастве, једнако као што и сам не може бити, као што треба, појмљив од њих. Без те мере он није у стању потребним начином да испуни своје обавезности и без престанка ће сазнати, да неће имати жељног успеха у свом старању о душама пастве Најпширије научно образовање и практично знање људи, мало има значаја у испуњавању тога недостатка духовнога разумевања од стране пастира своје пастве. Свештеник не треба свесно да лишава себе ове очевидне користи, коју он не може получити од својих пастирских посета. Благодарећи тој практичној страни своје службе он се јача у убеђењу, да је побожност нешто заиста драгоцено, кад сваки дан сусретне се лице к лицу са непобитним чињеницама вере, која трпељиво подноси свако искушење, подпомажући све тешкоће, која остаје тврдом и непоколебивом, не пазећи на све промене живота истинито вернога. Разлика, и то грдна разлика, међу верним и неверним извија пред пастирем у свој својој сили, кад он пази на случајеве таквих искушења који постизавају овога или онога од његових парохијана. Међу нашим простим народом особито међу средовечним сеоским женама, које су сав живот свој провеле у напорном, али безропотном. труду, имајући у својој простој, безазленој вери једини извор утехе и храбрости, често је можно срести лица, која завладаше таком дубином духовнога смирења и уједно с тим, таком јасношћу и простотом духовнога гледишта, да у беседи с таквим људима можно је поучити се истинито- хришћанској мудрости. Изванредна свежина и неповређеност религиозних мисли срести се често у најнижим слојевима насеобина, где се налази још много силних и духовно не искварених природа, где семе јеванђелске истине пада на добру земљу, и производи свој плод слободно, без сваких страних препона, и плод тај бива овда-онда врло редак. С таквим људима имати посла при посетама у њиховим домовима, врло је корисно и поучно и за самога пастира. Њихова детињска проста вера представља собом заиста високу и дирљиву појаву, особито у упоређењу са хладноћом према религији и

софистичким погледима на њу многих из броја тако званих образованих људи.

ж) Повећавање јеванђелске ревности онима, који не могу присуствовати при општем богослужењу: одвише старим и слабим људима, који не могу да иду, богаљима, болнима и физички слабима људима, које ипак не треба остављати без утехе религије и настављања у вери и животу хришћанском.

(Наставиће се.)

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха перањског у Далмацији.

(Наставак.)

У XII. столећу у Европи, појави се писао отргнути се од тјескобе, која тада окиваше науку: из области богословља, што даде повода да се образују друге науке с правом на самосталност суштаствовања, усљед чега поникоше универзитети, са важнијем изучавањем теологије, од куда видимо да се појављују реалне науке и класична древност, због шта видимо да се такове науке појављују најприје код Талијана, па онда код Француза и Њемаца; нови предмети образоваше нови научни дух, ријетко одвајајући се од схоластичке филозофије, створене теолозима; представници тијех етожернијех наука образоваше шестар научењака, налазећијех научни интерес савршено другоме извору, не жели које показиваше богословље; у Салерму заснова се школа медицинска, у Болоњи јуриздиктичка; у Паризу богословска; к тима првоначелним факултетима присједниште се друге и с тим обрзоваше начело универзитетске строју наука;[1]) из руку ученијех, изашавшијех из тијех универзитета, стадоше се јављати нови ученици, који се далеко не однашаху к ученицима старијех теолошкијех ауктора; директори црквенијех школа улагаху сву снагу, да би у школама одржали старе учбенике, а ауторе новијех учбеника премјештати из града у град; н. п. Буша, Цезарија и т. д. пресједаваху томе једини домениканци. Раздјељиши се у два логора научењачка, стадоше се звати различито: први се зваху теолозима и радницима, други пјесницима и јуристима[2]). Но притоме наравственоме подјељењу, црква је ипак очувала јуриздиктичко владичанство, које у принципу није се одрицало: папа даваше булу о уређењу универзитета, у којој би се обично јављало, да ови такове уређује ради славе божије и користи цркве, односно чега, ријешавало би се давати научне степене, и утврђавао би се канцелијер, а то обично један из већих представника цркве. Та иста права црква је простирала и на наше школе: била папе Бонифација IX. под пријетњом одлучења од цркве, забрањиваше буди које било secretae et insolitae — тајне и необичне школе, т. ј. прикривене од контроле цркве. — Примјетићемо томе, да се међу научењацима духовенства и научењацима свјетовничкијем сачувало унутрашње јединство: последње у својим научним испитивањима стајаше на строго богословској тачки гледишта на начин, да се наука сматраше нашке као, „ancilla theologiae", усљед чега не бјеше повода буди којим било несугласицама међу црквом и школом. Реформација XVI. вјека промјенила је и сами појам о цркви како догматичкој, тако и каноничкој, на место ауторитета јерархијескога са њенијем правилима, јављаху се права вјерујуће личности као аутономи човјечкога дјела цркве; из сазнања цркве саме собом сазнале су се функције обштественога живота, прогутаног монополом средње вјековне католичке цркве. Но народно образовање, привезано у католштву са црквом механички, у протестанскоме свијету, већма се равнало унутарно, органском везом са протестанском црквом. Народне школе могу се назвати кћерима протестанства,

[1]) Du—Boulang, hist. univ. Paris, 1665—79 Akternan Sanitates Saternitae scholae, 1790.

[2]) Паумер, Ист. васп. и учен. стр. 146.

које у име необходности сазнавајућег односаја к дјелу вјере појединог вјерујућег индивидума потребоваху од њега условља односно тога сазнању личнога образовања и појма своје вјере. Народно је образовање велика моћ протестанству, које гледа на школу истоветно као и на светињу, као и на олтар, као на „*предворје свештилишта*“. Отуда на први поглед историје протестантства, веза цркве са школом тадај бјеше много сурова нежели у области католичтва; протестантски пастир по својој идеји, по учењу о свештенству протестантском догматички, није толико сакраменталист, колико је учитељ, који у учитељству гледа најважнију своју превласт т. ј. обвезаност нежели у служби мисе. Први вјесници реформације у народноме образовању хтједоше видјети веће средство успјешне борбе у народној миси с папскијем заблудама, те и Лутер у својој извјесној „*посланици члановима градских управлача заведење и школа*“ 1522 год., премда напада на школе манастирске, опет слика нови тип школа са старим религиозно-црквеним атрибутима;[1]) Меланстон с тим »*praeceptor germaniae*«, називље школе »*officinae*« (лабораторијунима) св. Духа, приговарајући младим умовима *служевим на службу самима себи*“; саставио је пројехт нормалне школе (Schulordnung), у коме се она појављује у потпуноме сагласију са црквом: зачасно мјесто односеће се религиозанијем предметима би изучавање библије, молитве Господње и 10 заповиједи[2]). Подобности Меланхонове провлаче се кроз сво XVI. стољеће; у њима се јавља нормалним учитељима духовенство — пастор и кистер; окружним назорницима школа јављаху се свештеници с правом контролисања надучитељима, њиховог им опредјељења и премјештаја. Такови су н. пр. Schulordnung — и померанске, саксонске, љубенске и т. д[3]).

Протестантска школа имађаше мноштво моћнијех раденика, којима сумњаше саопштити сталност њезине организације. Имена Неандера, Букенгагена. Троцендорфа, Штурма, Волфа и т. д. украшавају странице њемачке школе. Они бијаху побожни људи, бијаху са свом душом предани идејама протестантизма; добивши већу част богословскога образовања, они вишење у потпуној просвјети услугу религиознијем интересима. Школски закон, састављен н. п. Тротцендорфом за голгберску школу, казује у својој првој глави рада коначну задаћу школа у благочестију, усљед чега тај закон вели: „*страх је божији почетак премудрости*“[4]). У течају 16—17 вјека простираше се ред тијех „школских закона, који излажаху на руку педагога, који сачињавају интергриљу част закона црквених; правитељствена црквена мјеста н. п. Конзисторије бијаху административним центрима односно школе. Центором и главом учења окружног бјеше суперинтендент и школски закони, н. пр. наунеки, хамбуршки, виртембершки тачно означујући га началичким правима и обвезама по односају окружних школа;[5]) под његовим руководством учитељске обвезе ношаху на себи пастори, а чак и нижи људи у служби цркве, ђаци (кистери), стражари и звонари. Сјетовне власти и ако изјављиваху своју бригу о школама, ипак то чињаху искључиво у интересу цркве, фракцијом, којом они мишљаху о школама, те држаху испите, руковаху са учитељима, н. пр. Хесендармштадски школски закон појединога би учитеља награђивао као од theologus а првога би са свим подчињавао последњем[6]). Усљед пламена мноштвом догматичких спорова у протестантству, у пријеме крајњега развића протестантке ортодоксије у 17 вјеку, духовенство се особно строго односило симболичким тачностима и упражњавало обозривост односно правовјерних учитеља и ученика; љубески црквени закон подозриве учитеље у јереси прогоњено би их на града, а магденбурски забрањивао их је примати у учитељство, који се неби са клетвом обвезао држати се аузбуршког исповједања. То општито угађање школа са искључивим религиозним елементом и надвладајућим административним значењем духовенства сачињава типичну особност германске школе 16—17 вјека; оно не бјеше продухтом случајнога заузећа духовенства у своје руке узети школско дјело, већ бјеше средством самога свога протестантскога карактера, које је стално све таково

[1]) Види цит. Паумер стр. 171—186.

[2]) M. Ph. Metanchtoni Evangel. Kirchen—Schulordnung 1528, herausg. K. Veber, 1544. Слич. Раумера стр. 232.

[3]) peppe Cesch. 9. Volkschulwesens II. 12)—127.

[4]) Раумер Ист. васпитања и наст. вјере.

[5]) Цит peppe II, 2.

[6]) Strack. Gesch. 9 Volksschul. стр. 118—119.

школе створило, гледајуће на њих као на необходним постулат својих религиозних начела, који на тај начин имађаху природно право на јурисдикцију свога чеда.

У Енглеској начин народнога образовања произлазио је као и свагда од цркве. Крајем 17-ог ијека, тамо се заснивала *„општима распространавања христијанских појмова“*, која имађаше на челу архијепископа кетенбуршкога, а члановима све епископе. У течају од по стољећа, завела је до 1600 школа, у којима је са свима правима господарио њихов администратор. Налазећи се у рукама духовенства, енглеске школе и у учењем своме програму даваху главно мјесто религиозној обуци; у томе, могадијаху користовати и корисно напредовати колико дјеца, толико и родитељи. Аристократски строј опћенитога живота бјеше узроком тога, те влада на образовања масе није обраћала пажње; сама црква, руковођена Христијанским осјећајима к нижој класи, привлаштивала се код ове јединственим пратиоцем елементарнога знања, посматрајући га у смислу религиозном[1]). Подобни поредак дјела бјеше и код других влада, примивших реформацију. Под њеном сјенком у покрет протестантских цркава појавише се црквене школе у Индерланду, Данској, Шведској и Норвешкој[2]).

У крилу католичтва послије реформације суседтамо појаву, која хтједе да се историјски сложи принцип слића школа са црквом, те подићи на принцип педагогички. На западу се појавила потлаченост реформацијом црквених права; ред језуита ступи на педагогијско поприште, створивши из школе не прости орган просвјете, већ тенденциозно орудије односно интереса католичтва, школа у рукама таких оригиналних педагога, појавила се непосредно на реду са таковим функцијама црквенога живота, као исповјед и проповјед Обука предавања у тим школама, представљала је вапредно научно питање црквено-школско са потребама опћенито научним. Језуитству се хтјело одстранити назив обћенитога мњења, бајаги црква може само прионћити специјално-религиозно знање; у научни програм језуитске педагогике ушла је моћ природне науке, те чак искуству у предавању тијех предмета, којима се као посљедователи показаше би Лојоли, за чудо способним педагогом. Филозофи не са свим клирикалнога утицаја, даваху безвољни данак важностне дјелателности језуитизма: *„узалуд примјер од школа језуитта, дочим бољих нема на свијету“*, рекао је Бекон. Унутарњи строј језуитске школе бјеше прилагођен потпуно к раду достижења те идеје, којој се ријешише бити на служби патери. По томе, тај строј бјеше савршено религиозно-нравствени. У свакоме њиховом правилу *„ученога плана“* противљаше се опћенита цијељ побуђивати младеж у познавању Творца и Спасителя и помагати у побуђењу - младеж к доброј Христијанској нравствености. Свему су свијету познате педагогичке особине, које разликоваху језуитску школу од других. Нравствено дотјеривање, религиозно претварање и смјеса божанственога и човјечијега елемента у школској дисциплини, бјеше огледало код језуита. На ту је школу могућно осврнати се као на већи тип, коме логички бјеше дужност да прирећује црквено-школска начела са својим искључивим религиозним принципом; језуити нису допуштали договора ни уступака, они њаху намјерпој цијељи потпуно искварењу, те су до тога дошли, т. ј. искварити прве и основне светиње васпитања. Притом, они су распространили своје мреже по свој Европи с тим не прилагодљивим и одратним језуитским школама; оне бијаху у главама образованога човјека као на новом нормом, до које могу да доведу црквени принцип са стројем школа. За чудо, да напосљедку стадоше поменути људи позивати се на те школе с њиховим мрачњаштвом, жестоко-срдашношћу душе и продавајућим цијелима, као на праву, које није заговарало педагогичке црквене способности[3]).

[1]) Schmid Pädagog Encyklop. I. III. Слич. лист. И. И 1861 год. — кн. ст. 73.

[2]) Ловлеј, Народ Образ. 165. 196 – 223.

[3]) Види језуитско васпитање см. и. Чтен. Общ. Љуб. б. проси. 1871 год.

(Наставиће се.)

*) Преч. г. писца лијепо молимо да нам у будуће више читкије, јер овако брзи рукописи проузрокују задржавање код слагача. **Уредн.**

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и нежинскога С. Д., *б.*

(Наставак).

б) Блажени Фотије за царева: Василија и Лава.

За заштитника јеванђеоске истине изненада се појави ново тешко искушење. Промјена политике у Грчкој учини несрећну промјену и у цркви. На пријесто се попе Василије Македонац 23. априла 867. године), пошто је убио Михаила. Оштри пастир изобличи убицу, не допустив му, да приступи, св. причешћу; међу тим папа не престајаше мутити по истоку. Пошљедица тога би, те Игњатија (крајем 867. године), врате на катедру, а Фотија затворе у манастир под стражу[1]). Папа ликоваше; пожури се, да пошаље посланике на сабор; око 2 године скупљаху епископе, да што побједоносније осуде Фотија, али број чланова саборских од 28 једва достиже 100. Сједнице саборске почеше: захтијевањем посланика, да источни епископи потпишу грамату о потпуној покорности све цркве папскоме суду: ето то је папа хтио, кад је дочекао Фотијево свргнуће! И на жалост сад је у неколико то и постигао. У 5. сједници бијаше суд Фотију, али он на посланичка питања одговараше ћутањем, а кад они ријешише, да га мучање не набавља од осуде, он рече: „то је било с Господом Исусом." У 7. сједници не стидјеше се запитати: „Хоћеш ли се покајати?" Фотије примијети: „Јесу ли суци при себи." Тражаху против њега доказе какве било; претресаху сву прошлост; оне, који бијаху на сабору, окруживаху војници. — Фотије је мирно све претрпио па и поругу; сила не покољеба ни њега, ни друге бранионе црквених права, од којих су тражили само двоје: осуду Фотијеву и покорност папи, али пошто не нађоше никакве кривице, Фотија и његове епископе проклеше.[2]). Послије тога пошаљу Фотија у затвор и ту, одузев му и послугу и састајање с друговима и родбином, чак и у болести од 3 дана, „пронађу још нову, чудну и за ученьака управ највећу казан: одузеше му све књиге[3])." Тако проживље Фотије 7 година[4]). Но „ја само захваљивах Господу," говораше Фотије пред сабором 879. год. „и трпељиво сношах Његову осуду надамном" . . . „Анатема," писаше Фотије једноме другу „кад је ширичу проповједници истине против јереси — страшна је казна, највећа. Али кад је ширичу непријатељи истине — није ништа, до басна или забава и невиноме мјесто казни приправљ велику и вјечиту славу; од кад су лажни поборници преступника и незнањем почели, да сваки ред — и Божји и људски здрави разум застрашују проклетством свједока и бораца за истину, а напротив варварски бране неправду противу своје цркве, од тада је та ужасна, највећа црквена казан постала предмет исмијавања и поштен човјек управо жели, да буде међу онима, које ти људи проклињу[5])." А зар није Фотије био прав? Жестоко страдање, које су подносили другови Фотијеви с њиме заједно, могли су нагнати Фотија, да тражи правде у људи, али он не хтједе да руши мир црквени. Сам император осјети неправду, па позове Фотија у двор, те му даде да му васпитава дјецу. Фотију је и сад било на срцу једино то, — да се измири с Игњатијем, у чему с

[1]) Зонара Annal. 3 16. с. 8. Лав Граматик ad 1 an Basil., Јоило; сви, па и Симеон Логотет говоре, да је Фотије изобличио убицу. О томе је доста јасно писао Фотије истоме Василију: ἀλλ᾽ ὅρα κἂν μὴ βούλει βασιλεῦ, ὅτι τὸ πειρᾶσθαι πείθειν, ξυδρώπου; οὐ μόνον οὐδὲν συντελές τὸ πεῖσαι· Θεὸν ἀγλὰ κἀι εἰς τυθνακτίον περιτρέπεται. То значи од ријечи до ријечи: „Било ти угодно или не, вјерују ми, императоре, то се покушава, да се људи наговоре, не да Богу служе, већ да се посве одаду на зло. И ја да си ти и силом и лукавством радио, да се покажеш пред људима као невин, инак пред Богом је то још грјешније. Овдје се и осуђује: суд грозног судије због бесавјесних „пресуда". Epist. 88. ad Basilium Imperat.

[2]) Epist. Photii 112. p. 112. Рад саборски доста опширно и „Препирци о катедрама" стр. 259. 269. Пошто није било на сабору правих посланика трећу осталих источних патријараха, праме за њихове представнике на сабору *сарацемске* повјереника, који бјеху дошли, да откупе заробљенике.

[3]) Epist. 97 ad Imp. Basilium p. 127 ; гл. Epist. 174.

[4]) Вјеројатно је, да је у затвору од 6—7 год наше о 4 књигу *против Манихеја*, гдје говори: Ти си тражио оправда које су у писму; али одузимањем књига и њих је нестало; нема ни дјела . . . нижом о томе укратко" Bibl. Gallandii T. 13 p. 660. Књиге су написане по жељи: „Пресвитера и игумана свештених лица Арсенија," коме су писала и писма 182. 236. 231. 59.

[5]) Epist. 115. ad Ignatium M. Clavdiopol. Исто у писму 113. ad Gregorium chartophil.

највећим успијехом и успије[1]). Игњатије бијаше већ једном ногом у гробу, кад папа пошаље на њега анатему, јер не дође ни од њега Бугарске. Сад император и епископи увиђеше, да је црква врло потребит Фотије, јер видјеше, да су папи много жртвовали. Тек што старац Игњатије умрије Фотију долажаше посланик за послаником, увјеравајући, да треба да прими црквену управу[2]). Али је требало сазвати сабор, да се поправе погрјешке самољубља и ниских страсти, а у једно и да се не шире нове смутње. 879. г. 383. епископа признаше Фотија за законитога и пастира црквенога; папа Јован, који је лично познавао достојанство Фотијево, писмом и то легатима објави на сабору, да се све пређашње одлуке ватиканске против Фотија укидају и сабор прогласи, да се они, које је Фотије осудио, држе и код Јована за осуђене и обратно. Под Фотијевим предсједништвом, сабор много што-шта корисно по цркву установи, а од свега је најважније, што одредише, *да се ништа не додаје никео-цариградском символу вјере*; Бугарске папа не доби.[3]) Рим се према пошљедњем владао као и прије, јер наштедници Јованови по ново бацише анатему на Фотија, но тим се тако јавно показало властољубље, да га је ваљало чим било покрити. За наштедника Василијева, Лава, тајни помоћници папини опаљчу Фотија императору, да му спреме сплетке и Лав, васпитаник Фотијев, који га је спасао, да га не ослијепи Василије због сумње, зафали (886 г.) своме учитељу тиме, што га збаци с катедре[4]) те страдалац исте године испусти намучену душу у армонијском манастиру.

[1]) Фотије посједечи пред сабором 879.: „Док живљаше близкени Игњатије . . . ми не хтједосмо примити пријестола, ма да су нас многи на то увјеравали . . . Ми смо се бринули, да с њиме у миру живимо; за то ни двор. Кад нам је дошао надосмо једни другоме пред ноге, молисмо једни другога за опроштење. Послије тога, кад је он нас у постељу од болести и пожелио нас видјети, ја га посјетих више пута; често, колико многе тјешних га у мукама; ако је ријеч од утјехе могла колико било помоћи, лијечих га и тиме. Најпослије потпуно се увјерио у нас, те је препоручио, да се бринемо за његове" . . . Hardui Annal. P. 6. p. 254. G.

[2]) Фотије пред тим сабором 879. г.

[3]) Рад саборски изд. Бевереџије. — Pandecta T. 2. p. 273. 293. — 307 ср. правдање о катедрама 267.—290. Потпун рад овога сабора изђао је најприје Хардуин in 5. tomo concil. p. 214.—343., послије епископ Антим: τόμος χαρᾶς ἐν ᾧ περιενόνται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου — κ' ῥᾳδ. οἰκουμενικὴ ἐφέδρου σύνοδος κ. τ. Ἐνετ. ἀφε. О Јовану гл. доље писма Јованова Фотију и рад саборски из дјела. Векова у Моск. синод. рук. сос 324. У латинском тексту: Johannis 8 epist. 250 ad Photium друго epist. 251 ad Imperat. da ta August indicti XIII. [880], у којем је речено: са quae pro ann tunc restitutionis synodali decreto Const antinopoli nisrecorditer acta sint, recidimus. Бароније ad an. 879. X. 73. Белармин De concil lib. 1. c. 8. говораху, да је цио сабор — измишљено Фотије, и Алације [De octava Synodo Photi. Romae 1664: de eccl. et occid. consen- p. 591.] издавање то спечано као сумњиво, али та је борба с историјском истином увлудна: Јосиф Брајење писање у окт. 1414. г., да „ручни потписи, њихова (папиних посланика; до сад се сачуване у великој цркви као доказ" Ἄφος ερίτ τράδος: Βρυεννίου τ. εὑρέθεντα. I. s. 139. г.

[4]) Лав покупи, да обрадује нову жајешку о новоме патријарху, али осјећајући да се Фотије нема чиме окривити, писаше, да ј: „Фотије добре воље оставио катедру, а није сијеран." Како је Фотије Лава спасао, Лав Граматик, Јован Скилица, Зонара и Константин Сар. 69. Прмјер Георгија, никомидијског митрополита, кога је једино Фотије уставио, да се не захвали на катедри, показује, да се Фотије слабо оскрнао на своју личност.

(Настављ се.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћио уз мању Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.

(Наставак).

Гра́ждане же, вѣсь чи́нъ дх҃о́вный и ми́рскій, ше́дше со кресты, взаша тѣ́ло страстоте́рическое: познаша бо кыти бы́ст кла́гокра́снагw кна́зѧ мѵ́ромеснагw гл҃ѣка кладі́мі́ровича на то́мъ мѣ́стѣ оукѣ́ннагw, й принесше ѡ҃тнw во гра́дъ, положи́ша тѣ́ѕ къ це́ркви (πρόσοψ ἵππου ἁ). Бѣ́ѕ бо показа оу҃го́дника своегѣ сла́вна смола́ннмъ. Ѣкоже ѭсифwвы кѡ́сти ѵ҃ногда ѵ҃ѣкта́ннмъ. Ѡ҃кола́нный же свѧтополкъ, не доспѣ́вшъ кы́ст кро́ве двоіхъ бра́тій сты́хъ страстотерпцекъ корі́са й гл҃ѣка, но поо҃у҃кѣ́ни тѣ́къ, ѭкѣ простре оу҃цѣ́стенію

рѣкѣ й на трѣтїмъ брата святослава, князѧ дрѣмлянскаго, йже оубѣдаѥ ѡ злобѣ святополка, ѩсѧ вѣгѫ во оугры: ѡбаче постигоша ѥго посланнїи ѿ святополка оубійцы, й того оубійша къ горѣ оугорскѣй. Таже ꙗрославъ князь великаго новагорода собравъ воинственїю свою силѫ, йде на святополка, ѿмщѧѧ кровь братню, й высть брань вѣлїа надобзѣ между ꙗрославомъ й святополкомъ ѩко до четырехъ лѣтъ. Ѡногда во ꙗрославѣ святополка повѣждаше й прогнаше ѡногда же святополкъ помощь ѿ лѧховъ стяжавъ, ꙗрослава ѡдолѣваше: Таже конечнѣ повѣжденъ высть святополкъ на томъ мѣстѣ, йдѣже оубій борисъ стаго. Ѥгда бо святополкъ не ѣдиною ѿ ꙗрослава повѣжденъ й прогнанъ высъ, вѣжа къ печенѣгы, й ѿтѣдѫ пакы на ꙗрослава въ силѣ тяжцѣй прїиде, тогда ꙗрославъ противѣ ѥмѹ шедъ, ста на алтѣ рѣцѣ, йдѣже борисъ стый конїѧми ѵзведенъ высть, й воздѣвъ рѣки своѧ на нбо, помолисѧ къ бгу со слезами глаголѧ: кровъ братїй моихъ конїѣтъ ѿ земли къ тебѣ, ꙗко гди ѩже мои, не молю тѧ, всемогій творче, сдѣ пѫкнйшїй, ѿмстїй кровь пѫкныхъ сихъ, ѩкоже мстилъ ѥси кровь ѕвѣмъ на каинѣ, положивъ на немъ трасенїе (кыт. д. ст. дї.): такѡ положи трасенїе й на семъ ѡказанномъ святополкѣ, ѩкѡ да не возможетъ кѡлѣ проникати крове братнѧ и хрїстїанскїа. Таже рече: братїа моѧ стаа, борисе й глѣбе, помозите мнѣ на оубійцѫ сего гордаго! Й скончавъ мтвѣ совокѹпи полкы кѡихъ своихъ, й сразисѧ съ силою святополчею восходѧщѧ сѡлнцѣ, вѣ же патокъ той дѣнь: й вїшасѧ ѡбѣ странѣ крѣпко, й не высть такова сѣчи въ россїи никогдаже, за рѣки во ѣмлюцесѧ сѣчахѫсѧ, й течаше кровь потоками по оудолїамъ, й ѣдва къ вечерѹ ꙗрославъ ѡдолѣ й сотрѣ до конца святополчю силѫ, й ѵзбѣжа святополкъ съ малою дрѫжиною ѿ тоѧ страни, й повѣжденъ въ лѧхи. Нападе же въ пѹтѝ на него вѣсъ ѿ страха, й разслаби кѹсти ѣгѡ, ѩко не моглй сидѣти ѣмѹ на конѣ, но въ погибѣхъ несенъ высть. (Какѡ й гдѣ погибе.) Не можаше же ѿ ковазни на ѣдиномъ мѣстѣ привѣсти погдѣже, но всегда копїаше ко своймъ: сѣ женѧтъ по насъ, вѣжїте. Й вѣжахѫ съ нимъ. Ѡни же взыкаше паки: сѣ женѧтъ за нами, вѣжїте. Й такѡ ѿ мѣста до мѣста вѣжахѫ, носимъ ѥгѡ, й провѣкрѡша съ нимъ всю лѧховскую землю (гонимый бо вѣ гнѣвомъ ѣжимъ), дондеже привѣкрѡша къ ѵстѣмѡ между чѣхи и лѧхи, й тамо прїа злымъ житїѡ своемъ не добрый конецъ: вѣсомъ бо мѣчнымъ оумре тѣломъ вѣчнѣ й дшею, погибе во вѣчнѹ, наслѣдствовавъ гѣенн ѳгненную. Тѣло же того ѡкаяннаго, дрѫжима ѳгѡ тамождѣ, йдѣже оумре, земли предаваху, всыпаша надъ нимъ могилѫ велїю, ѩже й до днесь ѥсть, й ѡсходитъ ѵзъ нея смрадъ зѣлъ на ѵмноженїе ѿмрѣнїа бжїа й на наказанїе злымъ человѣкомъ. Благовѣрный же великїй князь ꙗрославъ, по брани, бывшимъ съ святополкомъ прїемъ совершѣнно княженїе кїевское, й ѿ брани оуспокоисѧ, нача попрошати ѡ чтыхъ мощехъ оубіенныхъ братїй, стыхъ страстотрпцѣхъ

корѣса й глѣкха гдⷭ̀ й на кѣмъ мѣстѣ положены сѧтъ; ѡ сѣмъ оубѣ корисѣ ѣкѣ сказано ѣмъ кысть, ѣкѡ къ кышегорогѣ, къ церкви сѣгѡ касіѧ положенъ ѣстъ: а ѡ сѣмъ глѣкѣ вѣдахѫ вси, ѣкѡ не далече смоленска оубіенъ кысть, ѡ тѣлесѣи же ѥгѡ, на кѣмъ мѣстѣ положенѡ, никтоже ѿ кіевлянъ знаѧше, дѫже пріиде вѣсть из смоленска къ ѩрославѣ, возвѣщающи (прологъ Іѵѧа кѓ.), ѣкѡ чѧдесными знаменіи ѡкрѣи ѥгъ тѣло сѣгѡ глѣкха, на пѣстомъ мѣстѣ долгѡ лежакше, ѥже чтѡ ко градѣ смолѣнскѣ ѣсть принесено. И ѣкѣ ѩрославъ посла іерѣкъ й дѧконѡкъ къ смолѣнскѣ, й взѣмше ѿтѣдѣ глѣкха сѣгѡ со всѣкою чтію вложиша въ корабль, й везоша по днѣпрѣ къ кіекѣ.

(Наставиће се).

Архипастирска посланица Олфордцанима.

Приликом њихова сједињења с православном црквом.

Молю же вы, братіе, блюдитеся ѿ творящихъ рѧспри и раздоры, кромѣ оученіа, ѥмьже вы навчистеся, и оуклоняитеся ѿ нихъ (Рим. 16., 17.).

С таковим се ријечима обраћаше некада св. апостол Павле младој римској цркви, у крилу које се, као и у другим помјесним црквама онога доба, рађаху разне несугласице, које изазиваше или то, што сами хришћани јасно не појмиху вјерске истине или долажаху од злонамјерних људи, који се одијелише од вјерског јединства, од душевних људи, а не духовних, од људи, који у то вријеме обећаваху другима слободу, а међу тијем сами бјеху робови трулежа (Јуд 19; 2. Петр. 2., 19. 10.—14). Апостол Павле не тражи само од римских хришћана, да се свега тога паве и држе само науке, коју им предадоше св. апостоли, већ их шта више — моли.

Примајући вас сада у крило једне, свете, саборне и апостолске цркве, од које су некада ваши дједови и прадједови, а по њима и ви, отргнути лукавством и насиљем, — шта вам и ја могу рећи друго на пауку, осим истих ријечи св. апостола Павла римским хришћанима?! — С тога вас и ја, браћо, молим — блюдитеся ѿ творящихъ рѧспри и раздоры, кромѣ оученіа, ѥмьже вы навчистеся, и оуклоняитеся ѿ нихъ!

Те вам апостолске ријечи понављам с особитим наглашивањем, јер, прво, знам одакле долазите, а друго, с тога, што сам у неколико видио, шта се и у нас недавно догађало.

Ви нам долазите оданде, од куда само и долазе гласови о „распрама и раздорима", гдје још нема мира и љубави не само међу стадом, већ и у пастира . . - Божа ж, рећи ћу вам ријечима истога апостола Павла, ѣда какш пришдѣ, и ѩѣкъ же хощѣ, ѡправдѣ кѣсъ, и ѿзъ ѡправдіа калъ, ѣкѡ жи не хощетъ: да не какш (кѣдѣтъ) ѩкѣіа, ѕакити, ѩрости, рети, кѣкеты, шипѣніа, кичніа, нитросѣа (2 Кор. 12., 20.). С тога, да избјегнете све то, све оно, што је било тамо, већ сад — оставите, заборавте, — почните нов живот уз потпун преображај . . . Помислите само на то, да не долазите у наше друштво лукавством и обманом, него добре воље, — да вам није нико никаквих обећања никада дао, пити вам даје, — да прелазите у крило св. православне цркве само с тога, што сте се увјерили о заблудама уније и папства, а увидјели истину у православљу. Даље. Ви обећасте, и то не један пут, да ћете издржавати своју цркву, своју школу и свештенике, ништа не тражећи од руске владе, т. ј. својим средствима. И то не заборављајте, да не бисте, у противном случају, упали у какве било распре и несугласице. И тако, љубазни, по што вам ово неспоменух, велим вам опет ријечима апостолови, али сад Петровим — предѣдѧще хранителіе, да не литіе иззаконныхъ плодни какіи, ѡтыдетѣ своегѡ оутвержденіа (2. Петр. 3., 17.).

Унија је много унијела у вјерску науку некад православних Русина и Словака заблуда, па чак и јереси; гледајте сада, да се очистите

од те нечисте латинске пјене, учећи истине православне вјере читањем православних књига, — разговарајући се с православним пастирима и учитељима . . . Посматрајте, шта се и како свршује у православним црквама, — па се брините, како ћете и сами у свему ићи за тим!

Кад су ваши дједови и прадједови прелазили у унију, Рим их је обећао, да ће им све неповрijеђено чувати: и обреде православне цркве и вјерску науку; тада се тражило од онијех, што прелазе, да само признаду римскога епископа (папу) за врховног архипастира — и ништа више! Но ево већ прође од тога времена триста година — па шта сад видимо?! У нас наказише не само вјерску науку, већ чак и саме обреде . . . Православни ваши преци никада не знађаху ни признаваху, да је римски папа видљива глава цркве, намјесник не само Христов на земљи, већ и тројединог Бога, — они знађаху само, да је римски папа исто тако архијереј као и сви архијереји, да је он, (према 28. прав. четвртога васељенског сабора Халкидонског), по величини власти једнак царигадскоме патријарху, — а сада?! Сад су већ и аустријским Русима језуити убили у главу, да папа није само први свештеник, већ и цар, да је он намјесник божји на земљи, — да је непогрјешив и т. д. Прије су ваши дједови и прадједови читали симбол вјере, — као и ми без додатка у осмоме члану. И къ вѣрѣ святѣе „и ѿ Сына“ исходящаго (Filioque), а сад су те ријечи унијете и у ваше молитвенике . . . Али узмите своје старе молитвенике, погледајте у њих, да ли ћете наћи тамо тај додатак, који је јерес римске цркве и који источна црква није никада примила?

Ваши преци, ма да су већ били прешли у унију, за дуго нијесу знали — о чистилишту, индулгенцијама (опраштање гријеха за новце), за догмат о непорочном зачећу св. Дјеве Марије (immaculata), за то, да се свештеници не смију женити и др. и др; — а сада?! Сад је то већ све полагано уведено и у ваш катихизис и у практику, ето, на пр. овдје — у Америци нагоне унијатске свештенике, да се не жене, као латински патери, — као да је, тобож, тајна брака грјешна и да кваља друге тајне, које свршује свештеник!

Тако се искварише у кукавних унијата римски папе и њихове слуге — језуити! Сад ето — чује се — отимају ми и рођени језик у богослужењу, замјењујући га мађарским у Угарској, а латинским или пољским у Галицији!

Прије су руски унијати имали право васпитавати своје свештенике у руским семинаријама, а сад су и њих узели језуити у своје руке те већ васпитавају руске свештенике посве латински, тако да одатле излазе свештеници ни налик на прејашње унијатске свештенике . . . већ праве латинске удворице. Но јели с тога сва те унија само проста обмана, или како се ви изражавате „цигански посао“?! Да, то је „цигански посао“ — и ништа више. Она не може довести спасу, јер води паду установа св. васељенских и помјесних сабора, које замијенити или измијенити нико не може под страхом: — клирици — збацивања с чина, а свјетовни — одлучења од цркве.

У 7. правилу 3. васељенског сабора ево шта на пр. читамо: „Да се не допусти никоме проповиједати, или писати или састављати другу вјеру, осим оне, коју одредише св. оци у граду Никеји, што их сабра свети дух. А који се усуде састанити другу вјеру: епископ да остане без епископства и да се збаци; клирик исто тако нека се избаци из клира; а ако је свјетовњак — нека се преда анатеми, као што је речено У 1. православног 6. васељенског сабора — по што су св. оци изложили у кратко вјерску науку прејашњих св. сабора, — закључују овако: „ако ко било од свијех не држи и не прими споменутих догмата побожности, да не само да мисли и приповиједа, већ покушава и да иде против њих; тај нека буде проклет по прије састављеној наредби пред споменутим и блаженим оцима и из хришћанског друштва, као туђ, нека се искључи и збаци. Јер смо ми, обазирући се на оно, што је прије одређено, савршено ријешили, — да нити што му драго додајемо, нити одузимамо . . . никаквим начином“.

Сада судите сами, под што потпадају, они, који измијенише 8. члан символа вјере, који уведоше нове вјерске догмате о безгрјешном зачећу, о чистилишту, поглаварству папину у цркви и о његовој непогрјешивости и т. д.!

Тамо, у староме крају[1] — паше искарише вјеру и обреде наше цркве, а овдје и унијатски свештеници почеше изврtати правила св. отаца и сабора, — па чак и свјетовњаци . . . Ево примјера: свештеници, против 15. и 39. правила апостолског, својевољно прелазе с једноес мјеста на друго, а предсједник „сједињења", неки Иван Смит чак издаје и циркуларе свему унијатском свештенству и свјетовњацима, — па и у погледу црквених дјела . . . На чему је основана та самовоља, — на каковим правилима[2])?

Прошле је године тај предсједник издао чак под својим потписом циркулар, којем је измишљено вријеме празновања светитеља Николе, пренесав тај празник у недјељу (ове године, срећом, већ нема његова потписа под сличним циркуларом!). То је већ чисто папски! Требало би још, да нети предсједник одређује свештенике на мјеста и запрјећује им свештену службу! . . . А погледајте у правила, не само у она на која гледа О. Сабов, већ у она св. Отаца — па ћете видјети, какове тешке гријехе чине ти људи, кад раде тако, како запета раде!

Не жалите, што сте оставили самовољне саборе и прешли у православље . . . Царство раздѣлившееся на се, по Спасителевој ријечи, — запустѣетъ (Мат. 12., 25.) — мислимо, да и сви ти „савези" и „сједињења" тако једни друге гледајућ у својим жалоснim органима, — не ће дуго трајати и неће им ни трага остати, па чак, и ако их нико не узнемирује, ако само у њима и даље узаладају као до сада, распре и раздори.

А сад се Вама обраћам с ријечју, многопоштовани оче Григорије[3])! — Нећу да од Вас кријем: врло сам нерадо од Вас примио молбу, — то сте у неколико и сами видјели, — у погледу Вашег сједињења с православном црквом. Узрок је томе ваше прећашње владање према православној цркви и руској влади . . . Да, Ви сте нам нанијели многи туге и жалости својом „слободом", коју би правилније било назвати „незазданом самовољом". Само једна Ваша, врло симпатична, црта склонила ме је у Вашу корист, то је Ваша љубав за сиротог, заборављеног и потиснутог Русина . . . Ја сам слушао од тих добрих људи, да сте Ви с њима дијелили пошљедњи залогајчић хљеба, — те то је у мојим очима учинило Вашу личност више симпатичну него сва ваша филозофија . . . Слушајући од убогих људи о Вашој љубави за браћу, ја не помишљах само један пут: не може бити, да је тај човјек сасма зао; невјероватно он није такав, каква га себи представљам по његовој "Свободи" . . . Кад ми се завиште, рекосте, да хоћете од Савла постати Павле, — т. ј. од мучитеља православне цркве — њезин слуга, који све за њу жртвује и као доказ тога, пристадосте на све моје услове међу којијем је главни: бити „неплаћен мисијонар", што сам вам предложио због ваших непрестаних нападаја на наше мисијонаре, — док сте још били уредник „Свободе" . . . Сјећајте се свога обећања и чврсто се држите намјере, коју сте означили.

Призивајућ на Вас сад божји благослов, искрено и од свега Вам срца желим, да се трудите у славу Божју на њиви православне цркве и да загладите прећашње своје гријехе против ње! Од мене ви, осим најбољих жеља и братске љубави у Христу, нећете добито ништа више!

И тако с Богом и будите здраво!

Призри съ нѣбесъ, Боже, и вѣждь, и посѣти винограда сiй, и сотвори й, ѣгоже насади десница Твоя. Аминь.

У гр. Сан-Франциску, 13./25. дец. 1896. г.

Николај,
епископ алеутски и аљашкански.

У Ресеву.

Превео с руског:
С. Славков,
богослов.

[1]) Т. ј. у Европи. Примједба преводочева.

[2]) Гледај на овај случај, 64. пр. шестога васељенског сабора.

[3]) Свештеник бивших унијата, који највише заслуге има, те се толико стотина душа повратн на прави пут. Примједба преводочева.

Велики петак.

На данашњи дан успомене распећа Богочовјека и Спаситеља нашега, нашао сам за сходно, да изнесем оно, што сам поцрпио из историчне збирке, ријечника и земљописа о крсту и распећу.

Крст је стародревно оруђе смртне казне. На крсту су извршена страдања и смрт Исуса Христа. Крст је најсветији символ Хришћанства, и по Евстатију и Исахију тај је знак био директ усправљен, те се забадао у земљу. Разни су били начини и облици крста, а ову смртну казну увели су у Јудеји Римљани, који су га називали „Crux immissa“ или „Capitata Crux immissa“, а то је био усправљен директ у висину, који је био препријечен другим мало мањим директом, да се по њему претегну плећа, мишице и руке, што је на начин данашњега символа Хришћанства †. По овоме предању био је и крст спаситељев, који се знак вија и на новцима старим: крст и разапеће; јелински крст био је директ исправљен и преко њега на врху други, преко кога су протезата плећа и руке, и такви крст звали су „Crux Commissa“ и на слиједећи облик било јелинско слово: ταῦ, тврдо, τ. Овај крст описао је пјесник Седулије, а тако и други хронописци хисторици, на коме је био разапет и св. Филип, па облик таког крста сматрали су за неке тајне идеје и сујевјерија ондашњих Хришћана. Исто тако, када су гледали на рукама Богова неки кључ, који је имао на врху неки држак и на њему претен, те су то сводили у мислима и држали као неки символ и моћ незнабожачких Богова, мислећи, да то предсказује пророчанство избављења из Египта. Crux decussata или другачије крст Андрејев, имао је вид јелинског χ. Крст, који је Константин Велики видио на небу, био је таког облика са мало преплетених као јелинско слово Ρ, те као почетно слово: „Овијем ћеш побједити“, а то је протумачено и доказано од историка у чланку: „Рим и источна римска држава“, на стр. 446.

Први облик крста био је као оруђе, на коме се извршила смртна пресуда нашега искупитеља Исуса Христа, о чему смо и горе говорили, а исто тако и јелински крст. Руски крст, који је звао „Лоренин“, имао је једнако прекрштање у дужини. Тако су разна мишљења бивала код неких о облику крста, на коме је Спаситељ и избавитељ страдао и смрт претрпио. Причање црквених историчара Сократа, Теодора, Созомена и Руфина и од свете Јелене ваљани часни крст, неразјашњава довољно ово питање, јербо је царица мати крст раздијелила на двије части; једну је част од истога послала у Цариград, а другу ставила у сребрни ковчег и предала епископу јерусалимском. Било је, да су неки историчари претресали и испитивали тачност облика крста, какав је и колики је био. Јевсевије о томе ништа не говори, него је Craetser испитивао тачно, како се збива тај догађај и није могао да изнађе тачност у црквеној кроници, јербо у 325. години ништа не спомиње, а исто тако ни у животу Константинову. Али св. Кирил јерусалимски говори о св. сокровишту, које је он и видио. Свети Амвросије први то доказује и потврђује, што су усвојили и потврдили Сулпиције Север и свети Павлин, свети Јероним и св. Јован Златоуст. Неки су критичари сматрали за немогуће, како би царица Јелена могла послије 300 година, поред толиких промјена у времену, које су се догађале у Јерусалиму, да изнађе оруђе, на коме је страдао наш Спаситељ са два разбојника. Али православна и западна црква усвојише истинитост тога проналаска и напослије многи историци усвојише и примише тај проналазак као истинит. Света Јелена не само што је нашла часни крст, него још и друга света сокровишта и оруђа, три гвождена клинца, којим су проболи часно тијело Спаситељево, те је ове клинце света Јелена послала у Цариград цару Константину, који је њима украсио мач, узде и круну, које је употребљавао при побједоносним бојевима. И Андрија Критски доказује, како се у његовом времену изнашао и трнови вијенац и копље. Тако је описато у чланку ријеч Мил. Источна држава.

Крст дуже времена сматрат је од Хришћанства као једини символ достојан високог поштовања, али уз то и знак крјепке и моћне силе, чуварице од биједа и сваке напасти. Крст је разна и многа чудеса чинио, а то је велика важност, која је одавата знаку крста, те је исти символ светиње у хришћанском богослужењу. Још у времену светих апостола неки су употребљавали знак крста. А то је потврђено и доказато у стара времена у списима Тертулијана, св. Кирила Јерусалимског и св. Јована Златоустога, као и од многим других црквених списатеља и св. отаца, да су Хришћани на сваки час и минут употребљавали знак крста. У почетку су Хришћани означавали крсни знак на

устима и на преима, а касније је установљено и утврђено, да се десном руком најприје стаља на чело, на прси, десно раме и послије на лијево раме. Западњаци римо-католици и Јермени најприје доносе руку на лијево раме, а послије на десно. У почетку је знак крста бивао само са једним прстом, али послије осуђења Монофисита, употребљавато је су три прста, за успомену св. тројице.

Крст у почетку био је као прости символ и мала се побожност њему указивала. Али послије, када је крст почео да чини многа чудеса и исцељује ране и многе недужне, крсту се поче одавати велика истинита побожност и поштовање. Касније једнако и још више распростираше се побожност, а још више, када је уобичајено, да се на крсту изображава свети лик распећа Спаситељева. Тај обичај уништио је у VI. вијеку, јербо прије те епохе мало је примјера, да се распростро поштовање као што смо горе навели.

Од почетка VI. вијека изображаваt је крст на дрвету, на платну и т. д. Свакојаке су басне ковате о органу избављења. Говорило се, како је био сграђен и израђен од најскупоцјенијег дрвета. Баснивали су и како је то дрво било усађено од Лота и да је произашло од једног зрна, које је пренено и донешено од анђела Сиону, а исто тако су баснивали Богумили, да је дато Адаму и од тога дрвета употребљавато у подизању храма Соломонова и т. д. Многи, који су разапињати, нагледали су, као да су по казивали знакове живота, дижући главу и очима превртући тамо и овамо, доље и горе. Најзнаменитије од тијех разапећа тога начина било је св. Јакова у Ворони и св. Доминика у Неапољу.

Разапеће је стари начин смртне казне, коју је мученичку смрт поднио и наш Спаситељ. Она се извршивала на слиједећи начин: Осуђенику давато је неко наркотно (опијајуће) пиће, које му је одузимало свако осјећање, да не зна за болове, а тако пиће били су употребили, да напију Исуса Христа и тијем да предуприједе његова трзања, и као да би осуђеник долазно у стање спавања и неосјећања. Њега су свлачили и стављали на земљу, гдје је крст лежао. Гвоздењим клинцима прикивали би осуђеника и опасивали „имантом“ и неким платном, те послије тога војници би исправљали разапетога са крстом и доњи крај крста забадали у земљу, пошто би најприје ископали мјесто, гдје ће крст потићи. Док би се то извршивало, дотлен би осуђеника поучитало оно опијајуће пиће. Тада би јадник разапети осјећао грозне муке и болове од најмањег покрета његовог тијела, особито када би мало хтио учинити покрет руку на ономе узвишеноме диреку, а тако и ноге, које су биле опружене по дирeку. Обично је бивало, да разапети виси по много дана, глад и жеђ исцрпљивали би његову тјелесну снагу, а послије тога долазила би и смрт. Тијело би се остављало и послије смрти, да га пецају инсекти, орли и грабљиве птице.

На крсту смрт изгледала је најгнуснија од свијех, па за то су идолопоклоници гнушали се такве смрти, те су је причињавали хришћанима. Апостол Павле пише Коринћанима: „Мы же проповѣдуемъ Христа распята, Іудеямъ убо соблазнъ, елинамъ же безумїе, самымъ же званымъ Іудеомъ же и еллиномъ Христа Божїе силу и Божїе премудрость“ (Кор. гл. 23—24). Муке и болови, које је осјећао разапети, биле су грозне, и то: 1) руке су му бивале растегнуте и доста натраг окренуте, те се тако нијесу могле дизати, а најмањи покрет тијела вријеђао би његове гдје ране на рукама и ногама. Тако је и од удараца бича, што су проузроковали ране по леђима; 2) клинци, који су пролазили кроз жиле и нерве, проузроковали би растезање и гној; 3) ране разапетога биле су изложене сунчаним зрацима, студени и инсектима, што би га узнемиривало; 4) јако протезање тијела заустављало би ток крви, а најпослије некретање, голотиња, глад, жеђ и неспавање, ушљед чега се постепено исцрпљивала тјелесна снага. Овака распећа трајала би од три до седам дана, а више пута и дуже, док би наступила мученичка смрт.

Натпис, који би се постављао на крсту или на преима разапетога, показивао је узрок његове осуде. На крсту Спаситељевом по Матеју ованки је натпис био: „Сей есть Іисусъ царь Іудейскій“, по Марку само: „Царь Іудейскій“, по Луци: „Сей есть Іисусъ царь Іудейскій“, а по Јовану: „Іисусъ назаряинъ царь Іудейскій“. Из ове разлике види се, да се и Јеванђелисти нијесу сложили о натпису; али се мисли, да је ованки натпис био: „Сей есть

Іисусъ Назарянинъ царь Іудејскій". Тај натпис био је написат и јелинским писменима из уврока, што је у Јерусалиму јелински језик био довољно распрострањен, јербо су га Јудеји радо имали, о чему и Марко говори, не обазрући се ни најмање на народност, те јелинске мисли држао као сходније. Осим тога још и многи разасути Јудеји у Александрији итд., који су долазили у Јерусалим о празнику, готово би говорили јелинички и мало би разумијевали јеврејски дијалект, а латински су разумијевали, јер је то био државни језик. Језик јеврејски, на којем су тужили Исуса христа, био је наредни језик. Дакле историчко разапеће Спаситељево види у чланку: „Христос".

Вен. Н., архим.

Религиозна настава.

Од дра **К. Кера**. Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов у Рељеву.

(Свршетак*).

Из тога излази питање: Каквим се средствима треба школа служити, да религиозност у младежи развије? Има три тачке, које ваља у виду имати а) племенити примјер учитељев, б) озбиљна школска њега, в) жива ријеч и педагошки распоред наставе. а) Племенити примјер учитељев најважније је и најуспјешније средство за религиозно образовање дјеце у школи и кроз школу. Као што најбоље војсковође стварају храброст, војнички занат и истрајност своје војске тиме, што су својим војницима добрим примјером претходили, тако понајвише и учитељи раде не тиме што говоре, већ тиме што су они. Ако дијете није сасвим неприродно образовано, оно гледа од ране младости на учитеља као на скуп и идеал све истине и побожности. Што он каже, истина је, што он чини, право је, што наређује, добро је. Дјетету је учитељ персонификирана религија и зарад тога су и мала дјеца, кад учитељ зборе, са свим пажљива. Ради тога она пазе на свако његово дјело, на ријечи и лице и за то примају у се цио душевни принцип учитељев (расположење, осјећаје и начине посматрања) без даље рефлексије. Ако је с тога учитељева дужност, да у својој спољашности (у своме одијелу, својим покретима, ријечима) све отклони, што у идеал учитељев, то је у толико више његова дужност, да своју унутрашњост сачува од нечистих утјецаја, да се с тога непрестано упражњава у највећој од свих врлина, у владању самим собом, и да својим васколиким дјелом у школи и изван школе себи стече онај ауторитет и одржи га, који тихом и благом силом срца предобија, духове себи привлачи и нагон буди на подражавање. Такав племенити примјер може до душе онај учитељ бити, који религију у срцу има. Што се нема, то се не може ни дати. Као што је немогуће на разум утицати без разума, карактере образовати без карактера, тако је немогуће на срце утицати без срца и љубав произвести без љубави. Без оне праве очинске љубави, која је њежна и пријатна и уз то опет озбиљна и строга, није било ни правог учитеља. Ако је може бити частољубиви егоиста показао сјајне резултате код школских испита; прави плод хришћанског образовања младежи, хришћанско мишљење и хришћански дух, али која влада од тог, ако у том раду нема љубави. Његово

*) Види свеску 2. од о. г., стр. 50.

дјеловање наличи свјетлости трулих материја, која до душе свијетли, али не загријева. Као што учитељ цртања мора цртати, рачунција рачунати, тако мора и и учитељ религије љубити, јер је религија љубав. Та љубав мора се очитовати у ученју као и одгајању, у говору као и у казни. Кад је Господ наш Исус Христос најстрожије изрекао осуду над Јерусалимом, тад су му очи биле пуне суза.

И љубави се мора истина приседињити. Учитељ мора бити истинит. Религиозни живот љубави мора из најдубљег унутрашњег врела живота извирати. Ако је твоја ријеч претварање, тада се можеш градити свет и још тако слатко са склопљеним рукама и са горе управљеним погледима говорити о Богу и о свецу, твоја дјеца имају тако фино чувство, да одмах знају, да нијеси примјер хришћанске истине. Зло је, кад учитељ хвали вјеру, које ни сам нема; горе је кад библију злоупотребљава, а о библијским писцима не говори објективно, т. ј. своје радикално или православно мнијење поставља, или баш из људске бојазни истину изврће; али је ипак најгоре цандрљивим срцем говорити о кротости, с охолим срцем говорити о понизности и љубави с гњевом проповиједати. Такав је говор баш отров за дјецу. Ради тога нека је истина у свему па и у најмањем. Што за истинито не држиш, не дај раље ни твојој дјеци; боље је мање у истини него много у лажи. Што за истинито не држиш, раље одбаци; — то је боље него кад библијску ријеч критикујеш и тиме искрено дијете залуђујеш у вјечној истини. Без љубави за истину и савјесности нека се нико не усуђује, да буде учитељ религије; такав човјек не прилични у опште за учитеља већином је најамник. Да се та љубав за истину и осиједочена вјерност, са свим слазке са правом трпељивошћу, није потребно много доказивати. Трпељивост је управо у наше доба за оне, који друкчије мисле, а које ради тога прогоне и огова-рају, тако важна и тако потребна. Сјети се проповједника у Салцбургу, кога је 1731. године његов архијепископ из домовине прогнао; сјети се побожног Спенера, Фенелона Њемачке, који се одликовао великом заповијељу љубави према ближњем и трпељивости, те је карактеристично пресудио: „Господ Бог наш морао би бити сиромашан краљ, кад неби никаквих других подајника имао ван два три Лутерана". Сјети се племенитог А. Х. Франка, кога су за љубав његове вјере из Ерфурта прогнали, и његовог савременика Томасеа, који је морао под звоњењем сиромашних грешника град Лајпциг оставити: ето то су сиједоци времена, у коме је нетрпељивост и фанатизам не само школу већ и живот саплићивао. Зар ви не знате, каквог су духа дјеца ?[1])

[1]) Гете је право рекао: Ја сам остарио и посматрао путе господње, колико је смртни у тишини емпо; кад исто тако остарите као и ја, исповиједаћете, да су Бог и љубав значења; бар то је моја жеља. До душе не морате мислити, да ме моја трпељивост учинила индиферентним. Као што вјечно једино врело истине мало може бити идиферентно, тако се мало може и срце, које се хоће да увјери о своме блаженству, занимати се равнодушношћу. Ја не захваљујем Богу ни на чем више, него на познавању своје вјере. Ја вјерујем да ћу на своме путу заиста доћи на небо, и надам се, да ће Он и другом на његовом путу помоћи. Ако се при свјетлости разгледа, свако има своју сопствену религију, и Бог кора с нашом једном службом бити задовољан из превелике љубави, јер оно је код мене прави човјек, који је Богу служио, као што се приетоји. Миримо се! Да, не дајмо повода никаквој заједници, избјегавајмо сваку маленкост, гдје се лудорије издају за истину и хипотезе за основне науке. Проповиједајте љубав и тако ћете љубави имати.

Не претварај се, да си углед, већ 13. главу првог писма Коринћанима и ријеч Павлову Тимотеју требало би да сваки учитељ често пред очима има. Није главно у ствари претходна наука, већ ранији живот.

б) Доброта религиозне наставе не познаје се по знању дјеце, већ по њиховом понашању. Озбиљни запт у школи, побожна тишина и жива пажљивост дјеце, жива марљивост и добровољна послушност, ољудна смјерност и трајна побожност до смрти: „то су плодови, које хришћанска религиозна настава може донијети, ако ли хоће да има права на биљешку „добро“ Гдје такових плодова нема, гдје се благослов религиозне наставе не познаје по добром духу школе, ту се у том недостатку у исто доба опажа са свим сигуран знак, да је у религиозном учењу младежи ма шта неистинито, било само то, што учитељ из чисте савјесности превелику важност полаже на вјечно повраћање оштрих дефиниција и на наук учење одређених формула, или што је оь частољубиви егоиста, који се више стара о религиозном знању дјеце, ради чега се мора катихизирати, испитивати и прослављати, а према томе се занемарује упражњавање у блаженству, које се често отима погледу и свјетској похвали. Практично извођење онога, што је признато за истинито и добро, најважније је! Гдје упражњавања у блаженству нема, гдје се дјеца озбиљним школским запт не привикне, да живе према науци религије, и гдје васколики школски запт није сходан изразу религиозног живота у школи, ту је сво настављање некорисно. То звони чудновато, али има нешто истине у том, кад Вебер каже: Боље живот без хришћанства, него хришћанство без живота. в) Племенитом угледу учитељеву и строгом запту школе мора се за тим још треће додати: жива ријеч и настава, која живот пробуђује, о којој Шлајмахер вели: што у животу има бити најживље, не смије се испрва као мртво прионћавати, и Ширен: „Што помоћу учитеља у дјеци треба да буде живо, мора прије свега бити живо у учитељу.

К настави, која живот пробуђује, приписује се заиста много више, него што већина људи мисле. К томе припада способност у учењу, која је кадра божанску истину дјеци тако живо пред душу изнијети, да дјеца с унутарњим оком гледају, што спољашњим ухом чују; к томе припада јасност говора (I. Кор. 14. 10—20), која, а да не размрви зрна божанске ријечи у брашно с простотом и народним начином изражавања спаја топлоту срца, која је у стању да дијете одњегује, т. ј. да га повуче к божанском и вјечном. Настави која живот пробуђује, припада подробно познавање историје откривења и тачни поглед у вјечне сврхе отхрањења божанског земаљског васпитача (I. Тим. 2, 4) Томе припада прије свега хришћанством одушевљени, педагошки образовани и дјеци с усрдном љубављу одани учитељ. Благо ради тога учитељу, који на питање свога Господа: Симоне Јонин, љубиш ли ме? с Петром може одговорити: „Да Господе, Ти знаш, да те ја љубим“ (Јован 21). Само гдје та љубав у учитељеву срцу пребива, учитељ се има сматрати као од Бога позвани и ону велику заповијед: „Паси овце моје“ има сматрати као заповијед, која је њему дата. Ко нема срца за хришћанство, коме је ријеч о крсту лудорија и саблазан

(Кор. 23), или ко библију не чита с оним побожним мишљењем, као дијете тестамент свога оца, коју чита као адвокат, томе је стало само за тим, да шчепа онај тестамент, и да га стамани: тај се не смије хвалити да своју религиозну наставу врши јеванђелски и педагошки, у опште да је не учи. Његова учитељска задаћа наличи свјетлости трулих материја, која до душе свијетли, али не загријева.

Осим захтијевања, да религиозна настава у нашој школи мора бити хришћанска и јеванђелска, у хришћанској вјери укоријењена и хришћанским духом прожмана, настава у библији и изван библије треба да је сходна жељи Лутеровој, који вели: Прије свега ваљало би, да је у вишим и нижим школама најодличнија лекција св. писмо, а младој дјеци јеванђеље; гдје св. писмо не влада, ту ја не савјетујем никоме, да своје дијете шаље. Главни критеријум педагошке религиозне наставе састоји се у томе, што се он управља по душевном становништву дјечије природе, дакле не премјешта саму вриједност и уџбену материју, већ и субјекат, који учи (дијете—односно разум и способност његову за посао) сходно узима у обзир. Ако желимо да видимо, шта то значи педагошки добити хришћанску религиозну наставу, потребно нам је погледати на Христа. Он је одиста учитељ над учитељима, не само за то, што је свој цијели живот служби божијој, а с тиме и служби љубави и осветио већ и за то, јер је начин његове науке био тако извршан, да ће она служити свима, временима и свима учитељима као ненадмашиви примјер. Свугдје Он уважава дидактичне законе од лаког до тешког, од блиског до удаљеног, од познатог до непознатог; свугдје је његово тумачење тако просто, да га свако дијете разумије, и шта више опет тако узвишено, да га ни најучењи међу најученијим сасвим испитати не могу. Свугдје се он управља по душевном становништву субјекта, који учи. Говори ли народу, говори ли о љиљанима на пољу, о врапцима на крововима, о коси на нашој глави: говори ли он фарисејима пита: „Како је написано у закону?“ На прије ће истина разумијење за Његове слушаоце, тада Он вели: „Имам вам још много рећи, али то ни нијесте кадри понијети“. То је права педагошка мудрост, непоштовање, које наноси учитељу највећу срамоту, а школи највећу несрећу.

Бесједа,

коју је говорио у сраско-православној цркви рогатичкој на дан 9. фебруара 1897. год. **М. Поповић**, парох рогатички.

Благочестиви Хришћани и љубезна браћо!

Прва свјетлост божанствене науке Христове засјала је на истоку, те је отуд и нас обасјала. На истоку се је родио Спаситељ свијета — Син божији. Сва она мјеста, кроз која је Син божији — Христос пролазио, у њима живио и велико дјело спасења људског свршавао, зову се светим мјестима. Међу овим светим мјестима најславнији је Јерусалим[1]), кога је још у старом завјету пророк и цар Давид назвао: Нови-Јерусалим. Јеру-

[1]) Јерусалим св. град основао је Мелхиседек цар и првосвештеник божји.

салим је нај главнији с' тога, јер се је у њему извршило велико дјело спасења људског; у њему је Сни Божији — Христос страдао, осуђен на смрт и разапет на крст био, сахрањен и трећи дан славно из гроба воскреснуо. —

Још од давних времена бјеше обичај у побожних хришћана, који и данас постоји, да вријеме поста св. четрдесетнице проведу у тим св. мјестима; да се поклоне св. живоносном гробу Христовом. Заиста, љубазна браћо, красан и свети обичај, кога би требао сваки побожан хришћанин, према могућности да изврши. Јер кад погледамо на овај ништави и варљиви свијет, у ком су свака зла и неваљалства, па кад га сравнимо са будућим загробним вјечним животом, у једном тренутку ока, породиће се у нама та света и богу-угодна замисао: да је дошло вријеме, да се покајемо; да се оканемо свију злих и неваљалих дјела, која нас међу-собом растројавају — подгризају као прв труло дрво. Зато, љубазна браћо, прођимо се оговарања, подваљивања, псовања, лажи, пијанства и других Богу мрских, а по нас штетних и убитачних дјела. Опраштајмо један другом нанешене нам увреде; покајмо се и обратимо се за времена, да се очистимо од гријеха наших као што и св. писмо вели: покајте се и обратите се, да се очистите од гријеха својих. (Д. А. 3. 19.)

Чинимо добра и богу-угодна дјела. Дајмо милостињу сиромашима, кћастима, слијепима, хромима и другима, који наше помоћи требају, јер Господ Христос вели: ако ко напоји једнога од ови мали само са чашом студене воде, заиста вам кажем, неће му плата пропасти. (Мат. 10. 42.) Похађајмо уредно сваке нећеље и празника нашу св. матер цркву, јер је црква кућа божија — дом молитве, у ком се сваке нећеље и празника свршава бескрвна жртва ради нас и нашега спасења. Црква нас у радости и весељу, својим молитвама и духовним пјесмама, крепи и утврђује, улијева нам у срца наша своје духовне радости; а у жалости и тузи, она нас ободрава, да је можемо трпељиво сносити; улијева нам утјехе и наде на Бога и Његов свети промисао, да ће нас спасти и избавити како времене биједе и невоље, тако и вјечне пропасти.

Учимо наше млађе да поштују своје старије, а ми сами међу-собом поштујмо један другог. Љубимо нашу св. вјеру и цркву православну; чувајмо и држимо наше српске народне обичаје, које нам наши прађедови у аманет оставише; чувајмо и држимо их као драгоцјене светиње, а и туђе поштујмо. Клонимо се свега оног што није православно нити српско. Своје чувајмо и држимо, а и туђе обичаје поштујмо, јер тако ћемо се и на тај начин моћи назвати достојним питомцима прађедова наших, који на коцу и конопцу за крст часни и слободу златну умираху.

Љубезна браћо! живимо у слози и братској љубави као једна браћа и синови једнога Оца небесног, које усиновљење примисмо посредовањем Сина Божијег Господа Нашег Ис. Христа. Јер, љубазни моји, нема ништа љепше ни красније него кад браћа у слози и љубави живе, таковим обећава Господ живот вјечни, као што св. писмо каже. Сѣ нѣкѣ что̀ добро, или что̀ краѣно, но бѣ̀ки жити бра̀тїи кѹпѣ̀, къ нѣмъ ко Гдⷭ҃ꙋ Бг҃ꙋ̀ повѣ̀ща животъ вѣ̀чный, (Пс. 132. ст. 1.)

Шта може проклета неслога и мржња учинити, мислим, да то сваки од нас појма. Виђелисте многе домове и честите фамилије нарочито по селима, које су у сваком изобиљу живиле, а данас како живе? Несретним случајем увукла се је у те домове проклета неслога и мржња, па их је обурвала, срушила и скоро до ничега довела, као што и св. писмо каже: **сваки град или дом, који се раздијели, пропашће.** (Мат. 12. 25.)

Неслога нас је браћо, у мрачни хаос од пет стотина вијекова бацила, да ес ни дан данас опоменути неможемо, нити весело очима погледати можемо. Зато, љубезна браћо моја, ухватимо се у једно коло, у коло слоге и љубави, у коло љепше будућности наше.

А сад љубазна браћо, повратимо се на оно прво, о чему вам говорих, на онај красни и свети обичај, похађање св. мјеста. Св. мјеста похађати и њима се поклонити, јесте заиста свето и богу-угодно дјело, кад се то чини из чистог срдачног покајања, из чисте љубави наспрам св. вјере и цркве своје.

Човјек, који се одважи на то свето и богу-угодно дјело, он се на самом св. гробу Христовом покаје за све своје дотле учињене гријехе, заиста се Богу, да ће свето и богоугодно живљети, као што то св. вјера и црква православна захтјева.

Замисао похађати св. мјеста, која се је још лањске године, кроз уши свију нас провукла, ето се данас, на славу Пресвете Тројице, на дику и понос наш остварује. Ето два брата, два Србина православна, лицем данас из овог св. храма полазе, поклонити се св. живоносном гробу Христовом.

Љубазна браћо и сестре! помолите се заједно самном: нека их Свемогући Бог благослови, умудри и укријепи, да њихов пут буде сретан, из чистог срдачног покајања, из чисте љубави наспрам св. вјере и цркве православне, на њихово и наше вјечито спасење. Амин.

Пост св. четрдесетнице.

Од **Јована Шарића**, пароха церанског у Далмацији.

Света је четрдесетница вријеме од 40 дана поста, свете и скрушене молитве, покајања и чињења добра саоме брату ближњеи и тако дочекујемо и славно Васкресење. Пост је установа велика, заснована самијем Богом[1]). Такав свет појам о посту даје нам стари завјет, а у новоме завјету видимо да га је освештао сами наш преблаги Христос Спаситељ[2]). Сљедећи апостоли примјеру свога преблагога учитеља Господа Бога, увијек се постом спремаху на своју службу[3]). Тако пост уважавајући св. апостоли, препоручиваху га и наређиваху и свему народу[4]). То је тако требало и то има смисла; јер се ничим тако неукроћавају страсти, као молитвом и постом. Спаситељ нам говори у јеванђељу: „*Овај се род изгони само постом и молитвом*“. У посту и молитви је и нравственост, васпитање, неискључива могућност постигнућу очишћења гријехова, а тим самим и милости Божије. Рекосмо, да је пост установа божија, у Староме Завјету, а у Новоме да је та установа освештана самим Спаситељем Исусом Христом што и на овоме реду тврдимо. Ми православни тако вјерујемо, као што нас учи св. писмо — библија; а код Римљана тако није; јер они веле и уче: да је пост св. четрдесетнице установио папа Телесфор 117. године, те од тога доба да је пост свете четрдесетнице пастао обвезним за сву римску цркву. Пимски богослови наводе писање св. Јеролима о посту, да овако о истоме вели: „*По снази традиционалној апостола, ми опажамо сваке године поста од 40 дана, и примјечавамо уздржаване у добама предписаним*“. Из ових ријечи види се, да и св. Јеролим тврди пост као и наша црква, што је признање римских богослова као и наше, дочим и они веле да пост св. четрдесетнице бјеше чврсто држат међу Христјанима првих вјекова, кога поста да се није јело до једном на дан и то о заласку сунца или у пола дана. Тога доба, да бјеше одбачено не само свако мрсно јестиво, већ шта више и сваке посластице.

Тако се стајало с постом у старо вријеме; али још строжије бјеше велике нећеље; на Велики Петак није се јело ништа до само залогај хљеба, и то би била сва храна побожних Христјана старога доба.

Колико ми схваћамо важност поста, осим онога што смо до сад рекли, ми бисмо могли мислити, да је постење од 40 дана погланито установљено у цркви из сљедећих мотива:

1. Што је наш Исус Христос постио 40 дана у пустињи; а с тим и нама оставио примјер да и ми тако радимо;

2. За спомен страдања и смрти нашега Спаситеља;

3. Због приправе св. тајни неповједи и причести;

4. Постом и молитвом моћи ћемо добити одпуштење гријехова, а с тиме посветити се Богу и спасењу своје душе као људи грјешни, који се у гријеху рађамо и умиремо, па је нужно да то црнило и љагу са себе оперемо молитвом и постом.

[1]) Види (Быт. II. 17; Исх. XXIV. 28; Втор. IX, 27; XIX, 6—8; Неем. IX, 1. 3.).

[2]) Види (Мат. IV, 2; Лук. IV. 2; Мат. XI, 16. 18. 14, 15 XVII, 21; Лук. II, 37.

[3]) Види (33, 34, 35). (Дј. ап. IX. 9. XIII, 2. XIV, 23.).

[4]) Види (I. Кор. VII, 5; II. Кор. VI, 4. 5).

Слово на парастосу блажене памети архиепископа и митрополита Георгија Николајевића.

Говорио: **Петар Ст. Иванчевић.**

„Он је српској цркви био
дика права,
Он је школи други
Свети Сава."

Српски роде и народе! Поштт. господо чиновници!

Једна задруга изгуби ваљана и честита старјешину, и та задруга тужи и јадикује за својим добрим старјешином, кој' но је мудро и паметно управљо кућом, и са свом чељади, без разлике спола и рода, као и раста и узраста! Доброг старјешину жали и мало дијете у кући, а свако чељаде, па било и све комшије, пријатељи, знанци и познанци, кумови, побратими, путници и намјерници, сјећају се доброг и ваљаног старјешине неке задруге! Сјећају се његова реда и поретка, сјећају се његових врлина, сјећају се како је настојао да сваком удовољи па да „буду сити вуци и цијели јањци" . . .

Јест, мили српски роде! и ви поштована господо чиновници! кад се тако поштује, жали и цијени, један старјешина неке задруге, шта, да рекнемо о ономе, кој' но бијаше узор старјешина српско-православне цркве, и српско-православног народа; а на броју преко *по милијума* Србаља православне вјере! . . .

Таки старјешина и наш поглавица бијаше мила Србадијо, — онај сиједи старац кога ви Срби браћо, два, три пута виђасте, љубисте му свету српску архијерејску десницу: и кој' но вам је и овај свети дом Божји освештао лицем на Малу Госпојину 1893. год., и чији лик ето браћо сад на асталу у црно замотан виђате. Тај наш наш узор владика, блажене памети Георгије Николајевић, био је и живио је, имао је и посједовао све људске врлине; све врлине, као српски владика, српски књижевник и српски добротвор. Од свог дјетињства, па до пошљедњег смртног часа ником нл жао учинио није, а ни мушици зла мислио није. Живио је, и радио је цијелог свог вијека за Српство и Православље. Пјесник није се преварио кад је казао:

„Он је српској цркви био,
Дика права,
Он је школи други
Св ет и Сава".

Па слушаоци драги, вељи су јади и невоље, кад изгубимо људе и узор старјешине, који цијелог свог живота раде, како Бог и закон божји заповиједа. Чине добро своме ближњем, никоме зла не мисле. И још већи су јади Србадијо драга, кад изгубимо старјешину високог положаја, и коме је све у руци, и који много и много добра учинити може своме народу, својој цркви и вјери.

Јест поштовани слушаоци! Ал света мати црква вели:

„Земља јеси, и у земљи ћеш отићи."

Еле, Србадијо драга сви ће мо умријети и и отићи на онај свијет. — *„Идеже несть болезни ни печал, ни воздихание, но живот безконечнаја."*

И наш незаборављени свети владика, Георгије Николајевић преселио се на онај свијет прије годину дана. И ево браћо ми се скуписмо у лијепом броју у нашу цркву, па ће мо се свенишњем драгом Богу помолити за покој душе нашег бившег узор владике и великог српског добротвора — блажене памети Георгија Николајевића.

Блажене памети Георгије Николајевић рођен је у питомом Сријему, бива у покојној српској Војводини, у селу Јаску, а године 1807., од родитеља *Симе и Василије*. Чим је више науке свршио, дош о је у српску Атину — Дубровник. ту је био као учитељ 1859. — 1843.; а 1843. видимо га као ваљана свештеника и учитеља опет у Дубровнику. Године 1858. добри Николајевић дође у Задар, главни град краљевине Далмације. Ту Георгије оста све до 1880. год. као професор-учитељ на српско-православној Богословији, и као члан-референт конзисторије у Задру. Године 1880. виђесмо Николајевића у шехер Сарајеву, гдје је дошао као српски прота, а 1881. год. већ постао је архимандрит и подпредсједник наше Дабро-босанске Конзисторије. Лицем на Ускрснније Господње 1886. год. метнуо је архијерејску свету митру на главу, и постао архиепископ сарајевски и митрополит дабро-бо

ански. па као ваљани и честити архипастир био је до своје смрти — *8 фебруара 1896. год.*

Српски роде и народе! Поштована господо чиновници! Ми срби православне вјере имали смо, и имамо и данас Срба владика, Срба патријарха. Ама, мирне душе могу рећи, да послије светога Саве Немањића, још ни један српски архијереј не учини српству ни православљу толико, колико је учинио Георгије Николајевић, а особито што се тиче добротворства, ту га ни један владика надмашио није. Слабашне су моје груди и ријечи, да вам драги слушаоци све потанко искажем и опишем, о блаженој памети Георгија Николајевића, за то ће те ми ви и блажена сјена доброг Георгија опростити.

Но, млађахни инок, кога је твоја света српска десница произвела за српског калуђера, кличе ти узор архијереју — Георгије Николајевићу:

Слава архијереју Георгију! Слава великом српском народном добротвору! Слава српском књижевнику Георгију Николајевићу по сто пута! Амин.

У Јајцу, 9. фебруара 1897. године.

Говор на годишњем парастосу блаженопокојног митрополита Ђорђа Николајевића.

Благочестиви Христјани и драга браћо!

Јуче 8. фебруара, навршила се равна година дана, од како је митрополит српске цркве у Босни, Ђорђе Николајевић преселио се у вјечност, да тамо ужива добре плодове за непролазне заслуге, које је на земљи оставио и са њима своје Српство вјечито задужио, да за благо Његове племените душе, топле молитве вишњем Богу шаљу.

Божја воља била је та, да овај узвишени архипастир, кад је дубоку старост доживио и своје племените дјело високом достојанству уподобио и сблизио, да је онда свршио са кормила своје православне цркве и духовне лађе и предао је на искушење до другог пропућења бурним таласима (луцке) народне немоћи.

Положио је свој жезал, којим је сузбијао „волка градушчаго к овцама“ (вука идућега к овцама).

Затворио је своја праведољубива уста на вјеки до страшног божијег суда, с којима је мудром поуком и благом Христовом науком своје словесно стадо духовно гојио и крјепио.

Једном ријечу, овај велики и неуморни радник Христова винограда отишао је пред престоље небескога цара, да му преда многе таленте, које је трудом и радом стекао и сачувао, и то са тврдим убјеђењем у оно Христово обећање, да ће му небески повјереник рећи: „вјерни слуго уђи у радост Господара твога; јер ако сам ти много повјерио, заиста, заиста много си и заслужио“

Блажено упокојени митрополит Ђорђе Николајевић, отишао је у небесно пристаниште, ђе нема злобе ни пакости, печали ни болести: камо ће мо сви огњем да примимо награду или казну; али он је неуморно име и сјајне трагове након себе оставио, на којима је многи жижак просвјете прислужио, који ће вјечито горјети не само у сребрену кандилу, него ли у срцу његове пастве и потомства; јер је он своје православтечено и велико имање подјелио на свете и добродјетељне цјели: а то је на цркве, школе и сиротињу.

Овај живи споменик, кога је Николајевић у срцу свога народа подигао, остаће на све вјекове као насљедник, који ће прелазити од оца сину, од сина унуку и т. д.

Браћо, на основу Његових непролазних заслуга, помолимо се на свега срца као и сва данас његова благодарна дјеца, свемогућему створитељу, да нашег општељубљеног и неуморног добротвора Митрополита Ђорђа Николајевића племенита душа буде у небеском царству вијена међу душама онако, као што је даница звијезда међу звијездама. Амин.

У Ключу 9. фебруара 1897.

Говорио: **Хаџи Миле А. Попадић,**
прото.

Пет бесједа

Николе М. Шкорића, пароха вршанског.

(Свршетак.)

IV.

На благовијести.

„И зачевши ко чрѣвѣ, и родиши сина, и нарецеши имя ему Іисусъ. Сей вѣдетъ великъ и Сынъ Вышняго нарецется. — (Лук 1. 3.)

Благочестиви Христићани!

Много и много које шта има на овом свијету, што се више пута дешава, али Божије дјело, које се на данашњи дан прије 1892. год. десило, нити је кад било, нити ће бити. То дјело и чудо учинио је Господ Бог тиме, што је објавио св. Дјеви Марији, да ће постати мати Божија. —

Кад је било дошло вријеме, да се роди Спаситељ свијета, пошаље Бог арханђела Гаврила у б. град Назарет, да јави св. Дјеви добре ријечи говорећи: „Радуј се благодатна Господ је с'тобом, благословена си ти међу женама"! — Ово је велико чудо, јер истинити Бог постаје прави човјек; а и сам вјесник Гаврило значи „човјек-Бог."

Зато, што је било још Адаму обећано, да ће се родити Спаситељ, који ће осветити људе — и долази арханђео Гаврило у град Назарет, које значи „освећење." — Кад је Бог створио овај свијет био је управо овај мјесец (март — писан) т. ј. ноћ је краћала, дан дуљио, па и сад хоће Бог, да ало краћа (смањује), добро дуљи, а то ће бити науком Христовом.

Св. Богомајка родила Христа као ђевојка, а пошље Његова рођена опет је остала ђевојка, јер је она „чиста као сунце." (Ис. 6. 9.).

Исус Христос родио се је без оца, а Адам без мајке — то су чуда, која само Бог може чинити. Рекох, да је св. Богомајка и пошље рођена Њезина Сина остала ђевојка, а то је управо по ријечима пророка (Исаије), који је још на 800 година пророкао казавши: „Ето, дјевојка ће затруднјети и родиће Сина, и наћенуће му име Емануило," које значи „Бого-човјек" (7. 14.)

Чим је човјек погријешио Богу још у рају те и ишћеран из њега, онда је и све друго на свијету било покварено од Адамовога гријеха, али Свемогући Бог учинио је, те је опет човјечија шћер (Дијева Марија) родила Онога, који е спасао сав род човјечији — т. ј. који право вјерују у Исуса Христа. —

Адам у рају добива жену (Еву) без жене, а овље дјевојка рађа Сина без мужа. — Бог је створио Адаму жену од његова (Адамова) ребра, па је и опет Адам остао жив и цио без бола; а овље дјевојка рађа Сина и опет остаје дјевојка.

Христос Спаситељ дошао је на овај свијет зато, да спасе род човјечији, и то све синове Адама и Еве — Те ће заиста и спасти све оне, који право узвјерују у Њега. —

Даље ћу вам казати ово: кад год се молите Богу-Творцу овога свијета, — незаборављајте ни свету Богомајку, јер она као мати Онога, који је нас све створио, прије ће умолити свога јединца Сина, Господа Исуса Христа, него ли ко други. А ви знате, да ће сваки прави син послушати свога оца и мајку. Света Богородица приступачнија је код Бога, него ли и сами Анђели – слуге Божије.

Молите се — велим — Пресветој Богоматери били у добру или у злу: свагда и на сваком мјесту. Јер, свака наша молитва, која је управљена Пресветој Богородици, биће код Бога примљена и услишана. — А, да је то истина, т. ј. да ће Бог послушати молбе Пресвете Богородице, најбоље свједочанство добићете зато, кад погледате на св. икону на којој је: Бог Отац, Бог Син, Бог Дух Свети и небеска Царица — Пресвета Богородица. Јер ту Она неби ни била, да није тога мјеста достојна.

Пазите, да неби гријешили, него чините добра, а владајте се по св. Јеванђељу, које нам с' неба од Исуса Христа дат; Те, да узмогне те сви на страшном суду поћи у царство небеско и поздравити Богоматер као Царицу небесну са ријечима: „Радуј се Благодатна Господ је с' Тобом; благословена си Ти међу женама" (Лук. I. 28.) — Амин.

V.

На Тројичин-дан.

„Пр҃идѣте людіе тр҃ичнаго бжества поклонимъ“ („Ходите људи, да се поклонимо тричноме божеству“) (слава на вечерњи).

Благочестиви Христьани — мили роде мој!

Овим гласом позива нас данас св. мати црква, да се сви заједно поклонимо св. Тројици. — Но многи може помислити: „Је ћу ја вићети Ту св. Тројицу“!?

Ето, погледајте око себе, па промислите: били овај свијет могао овако по своме реду бити, да њим не управља неко; — а то је Бог!? Промислите: како још никад не дође љето прије прољећа, или зима прије јесени — то је дакле уредба Божија! Или, зашто кад не роди на лији пшеничној кукуруз-просо, аоб, јечам. То су сва апаци, да има Бога, који тај ред обдржава.

А, да знате за св. Тројицу и то вам је јасно, јер кад се год прекрстимо, ми изговоримо ово: „Во и́мя Ѻ҃ц҃а, и Сн҃а и С҃т҃аго Д҃х҃а“ Света је Тројица наш Творац, који знаде и оно, што ми мислимо, а камо ли, што радимо и говоримо.

Требамо знати, да ништа од Бога неможемо сакрити, а кад неможемо сакрити, онда се морамо и у души поклонити, јер је душа од Бога дата.

Ко незна, да има душу, тај незна ни за Бога, ко незна за Бога, тај Га се и не боји, јер за Њега не мари.

Ја вас лијепо молим, да чешће долазите цркви, како би били достојнији поклонити се св. Тројици — Амин.

У Драгаљевцу на Тројице 1892.

Примједбе о полагању и изношењу плаштанице.

(Церковныя вѣдомости).

Бакон р. губ. моли за упутство, како треба да се износи плаштаница на велики петак и суботу и гдје ваља да се налази послије те суботе.

О. Ђакон пише, да скоро у свакој сеоској цркви има посебан ред за изношење плаштанице у те дане и буни га то, што нема једнообразности у такову свештеноме чину, које — он пише — тако утиче на душе православних хришћана успоменом на смрт и погреб Христа Спасителя, да изазива сузе у онијех, који га гледају и остаје у успомени од дјетињства до краја живота.

Истинита је примједба овога Ђакона, да се у оним или оним црквама изношење плаштанице у многоме не сврши̂је једнако, а то је с тога, што је у некоме типику о изношењу плаштанице речено кратко, а у другоме ништа. Али разлика у изношењу плаштанице на велики петак и суботу није само с тога, што наш типик непотпуно говори о томе, него и због старих манастирских устава јужно-славенских и славено руских[1]). Па и у Москви имаде особина, кад се износи плаштаница, као што знамо из књиге „Чин свештене службе и обреда, који влада у великом Успенском Сабору.“ С тога су многе мјесне особине при изношењу плаштанице историјски старе и несврши̂је се без познате мисли; с тога су од добра утицаја по молитвенике, који су се свикли гледати познате свештене чине, а није увијек од користи гледати, да се сачува једнообразност. Али се из ријечи овог Ђакона, који предлаже, да се позабавимо једнообразношћу при изношењу плаштанице, види, да разлика у сеоским црквама не потиче од старања, да се сачувају древни обичаји у њима, већ просто из незнања свештених служилаца, како би радили при богослужењу, кад нема јасна правила у типику. Они сврши̂ју по својој памети не гледајући на обичај, који је раширенији у многим другим црквама. Показаћемо, како се сврши̂је изношење плаштанице у Петрограду.

[1]) О њима читамо у достојним пажње чланцима А. Дмитријевског, који су уврштени у „Руководство за сеоске пастире“ 1885. год.: Изношење плаштанице на вечерњи на велики петак (бр. 9 стр. 252.); наласак свештених служилаца на сред храма због пјевања „непорочних“ у велику суботу на јутрењи (бр. 10., стр. 265.); изношење плаштанице и јеванђелија на јутрењи у велику суботу и обилажење с њима око храма (бр. 10., стр. 268.). Узимање св. плаштанице с престола на дан „одања“ пасхе и обреди, који се врше при томе у Малој Русији (бр. 20., стр. 57.).

На велики петак свештеници пред вечерњом узимају плаштаницу из гроба, па ма гдје се налазио — у олтару или у којем дијелу храма, те је полажу на престо. За тијем се гроб поставља у средини храма пред олтаром. Кад се на вечерњи пјева „стихира на стиховну“: „Тѣло ѡдѣвающагося свѣтлѣ ѣкоже ризою, нынѣ Іѡсифъ съ дрѣва снемлетъ Никодимомъ“ . . . стихира, која слика незнање и премишљање Јосифово, којом би плаштаницом обавио, којима ли би се рукама дотакао Његова нераспадљивог тијела, свештеник, представљајући Јосифа, а гдје има ђакон, с ђаконом обилази плаштаницу три пута кадећи је и три пут се поклања Господу, који је на њој представљен; послије „Оче наш,“ при пјевању тропара „Благообразный Іѡсифъ съ дрѣва с нечистотѣлесныя тѣла“ самијем свештеним чинима слика оно, што се опијева у тим првим ријечима тропара, т. ј. скидање Господње с крста. Свештенослужиоци узимају на славу плаштаницу и с ђаконом, који иде напријед, уз кадионицу тамјан, преносе је на средину храма.

При ношењу плаштанице настојатељ у пуном „одјејанију“ носи под плаштаницом јеванђелије (Тип., јутрења на велику суботу), представљајући, да је тај, који се полаже у гроб и повија у плаштаницу, Ријеч Божја од почетка (Јов 1., 1) Пошто се плаштаница пренесе на сред храма и метне у гроб, настојатељ и ђакон каде три пута око гроба. Послије свршетка вечерње приступа се гробу и метаните.

На велику суботу на јутрењи читају свештеници, који стоје око плаштанице, редом 37. катизму с „похвалама“ како они тако и народ држе запаљене свијеће. Кад се пјева велико „славословље“ настојатељ у пуном „одјејанију“ — гдје има ђакон — с ђаконом обилази три пута кадећи плаштаницу. Затијем, кад се пјева „Святый Боже,“ свештено-служитељи узимају из гробнице плаштаницу и односе је око храма. Настојатељ иде под плаштаницом с јеванђелијем. Пред плаштаницом иду они, који носе свијеће и 2 фењера (Тип.). Кад се иде око храма, вели се у Типику, настојатељ долаза с плаштаницом пред свете двери а чека, док се свршн пошљедње „святый Боже“ и говори: „Премудрость, прости.“ У тај се час пјева тропар: „Благообразный Іѡсифъ“ (Тип. на велику суботу). Настојатељ обично говори ријечи: „Премудрость, прости,“ стојећи под плаштаницом пред царским вратима, а еванђелије се не уноси у олтар, већ се меће на плаштаницу, кад је положе у гробницу. Послије тога настојатељ и ђакон три пута каде око плаштанице.

Ношење плаштанице око храма и за тијем њено полагање у гроб, кад се пјева: „Благообразный Іѡсифъ,“ представља погреб Господњи, а особито оно, — што у тропару: „Благообразный Іѡсифъ“ изражују ријечи: „плащанице чистою ѡбвивъ и воскомъ во гробѣ новѣ покрывъ положи“.[1]) На велику суботу у вече код плаштанице читају се дјела апостолска до саме помоћнице. Пошто се поноћница доврши, сви свештени служиоци у потпуну „одјејанију“ тихо преносе плаштаницу у олтар, али је напријед три пута окаде како прије пренашања у олтар, тако и послије полагања на престо. Обично пјевачи пјевају при пренашању плаштанице тропар, који се пјева на поноћници тога дана, послије „Отче нашъ:“ „Егда низшелъ еси къ смерти.“

Плаштаница лежи на престолу до „одлазија“ пасхе. Тај дан, послије литурђије, свештени је служиоци мећу у „гроб, без особитих молитава и пјесама, исто о тако, како су је на велики петак положили на пријесто.

* * *

Пошто наступа страстна седмица, неће бити сувишно, да додамо и ову примједбу. У већини црквама плаштанице не покривају (осим незнатна предњег дијела стола, да неби одежде дотицале крајеве плаштанице); у некијем се пак црквама плаштаница покрива, па врло често и толико, да се никако не може видјети слика Спасителя који почива; лице Спасителево скоро са свијем покривају „ваздухом,“ с тога се никако невиди. Због чега полажу плаштаницу? С тога да би они, који гледају на њу и прилазе да је љубе, могли себи живље представити Спасителя, како у гробу почива, те тијем будити у својој души чувства, која одговарају тој великој успомени. Помислиће ко, да они, што стоје, могу у мислима

[1]) И тако се пјева „Благообразный Іѡсифъ“ како при успомени на скидање Господње с крста, тако и на Његову погребу. Исто тако на литурђији послије великог „входа,“ гдје два пута говори тропар Благообразный Іѡсифъ“ како при представљању скидања Господњег с крста, кад скида дикосе с ђаконове главе, тако — и при успомени на погреб Господњи, — кад покрива покров и меће на св. дарове.

у машти, представити себи лик Спаситељев, који је увијен у мирисаве хаљине. Али, прво, видјети очима и представити у машти — далеко је једно од другога, а особито за прост народ; он ваља да види, па да представи што год више или мање живо. Друго, кад се плаштаница покрива покровима, онда многи могу да и невиде плаштанице т. ј. слике Спаса, који почива. А што никада нијесу видјели, то и не могу себи представити. А шта бисмо рекли за дјецу? Ето мати вели дјетету: Ајдемо у цркву, па ћеш видјети плаштаницу Спасителя, како лежи у гробу. Но јао! Кад је дијете дошло у цркву не види Спасителя; оно види само хаљине, које ништа не говоре њесовој души. С тога се мора пожељети, да се тај обичај — покривати плаштаницу и лице Спасово „вздухом“ — напусти, како би упечатак од слике Спасителя, који је положен у гроб, жив и јасан остао у срцима вјерних.

Рељево.

Превео с руског:
С. Славков.

Допис.

Господине уреднике!

Мислим, да неће бити без важности, ако Вам достављам шљедеће, што је ријеткост не само у Ерцег-Босни, него у цијелом Српству.

У котару бијељинском постоји српска црква „Драгаљевачка“, која је — по предању — први пут основана 1762. Била је сграђена сва од дрвеног материјала, те је изгорјела 1813. по запомаџи босанског везира Дереџелије, који је туда пролазио, да умири Србију.

Иза ове прве цркве направи народ другу око 1818., и њу од дрвеног материјала; само су је боље покрили тако, да је било по 7 дасака једна на другој, а кров је био дебео 35. cm.

Године 1876 уз српско-турски рат ова је црква предата неумитном огњу. — А по срећи и доброти високе земаљске владе у Сарајеву сграђена је нова 1879. опет од дрвета са торњем, осим фундамента и крова. Ова садашња коштала је 80.000 гроша (6.400 фор.).

Кад је Његово Високопреосвештенство наш обљубљени и заузимљиви архипастир г. г. Никола Мандић АЕ. и Митрополит зворничко-тузлански 1894. дошао први пут овој цркви, уздахнуо је из дубине своје архипастирске душе, и обећао да ће замолити високу земаљску владу, нека би благоизволела заузети се, да се ова црква што прије новом и солиднијом замијени.

Ова племенита жеља нашега архијереја уродила је добрим плодом. Јер висока земаљска влада познатим својом очинском бригом наредила је у јесен 1895., да се извуку дрва ради печења цигле за ту цркву. Дрва су већ готова на свом мјесту, те ће се ове године пећи цигла, а на љето 1897. биће готова и нова црква.

К овој цркви припада 8 парохија са 14.769 душа и 10 свештеника — 6 из старих школа, а 4 рељевска богослова. Ово ме је и навело, да дадем на јавност; јер је ова црквена општина сретнија но и једна у Босни и Херцеговини. Од 1882. она је из своје средине до данас видила 6 свршених рељевских богослова, наиме: Никола М. Шкорић, парох у Вршанима; Тодор Т. Ђукић парох у Јањи; Ђоко Јовановић, администратор парохије у Коренитој; Јован Новаковић протонамјесник у Градачцу; Стево Ђ. Поповић још без парохије и Алека Глигоровић, капелан у Забрђу. — Од старих свештеника дијељених овој цркви јесу: Ђоко Захарић, парох угљевички (од 1862.); Ђорђе Глигоровић, парох у Забрђу (од 1867.); Радован Трифуновић, парох у Магнојевићу; Ристо Јовановић, парох пушковачки (од 1868); Гавро Н. Поповић, парох у Мртвици (од 1869.) и Јован Р. Поповић, парох у Чађавици (од 1884.).

Године 1859. подигнута је трудом † проте бијељинскога Димитрија Марковића — прва српска школа у Драгаљевцу, у којој су били учитељи: Данило Благојевић, Радован Лакић (пошље свештеник); Перо Арсенов-Петковић (сада трговац у Бијељини); Ђоко Захарић, од 1860—1862. (сада свештеник у Угљевику); Радован Трифуновић (сада свештеник у Магнојевићу; Стево Тошић, † Перо Т. Зељић, † Тимотије

Савић, Светозар Топаловић, Марко Остојић до 1883. кад је ова школа изгорела, а мјесто ње подигне народ 1883. народну (комуналну) школу.

Цркву „Драгаљевачку“ служили су ови свештеници: † Радован Мазаловић забрђски; † Петар Кретић чађавички; † Томо Максимовић заголски; † Василије Поповић, коренитски; † Гајо Кандић коренитски; † Стево Поповић коренитски; † Иван Кудузовић вршанско-буковички; † Никола Шабанић мртвићки; † Никола Поповић мртвићки; † Стојан Поповић забрђски; † Ристо Шабанић мртвићки; † Мијајло Шабанић угљевићки; † Цвијетин Илић забрђски; † Ристо Јанковић драгаљевићки — србијанац богослов; † Пашто Арсеновић угљевићки; † Стеван Рад. Поповић-Мазаловић прото, богословије београдске, чађавички; † Јово П. Кретић († 1890.) чађавићки; † Радован Лакић вршански; † Стево Тривковић чађавички; † Лазар Кандић коренитски; † Цвијетин Мићић (погинуо 1876) вршански; † Глиша Вас. Поповић коренитски; † Вићан Петковић забрђски; † Перо Бојанић забрђски; † Ђорђија Бакајлић забрђски; † Стојан Поповић пушковачки; † Драго Стевановић пушковачки; † Ђоко Кретић, београдски богослов, вршанеки; † Стево Петковић чађавички; а пошље прото брчански; † Ђоко Поповић чађавички; † Јово Протић-Поповић-Мазаловић († 1889.) вршанеки; Павле Поповић, ученик попа Ђоке — сада парох у Возућој код Маглаја и Ђорђе Петковић балатунски.

Осим горе наведених свештеника, било је још из ове црквене општине више свршених богослова београдских, од којих су многи као учитељи помрли, а други остали у Србији.

Године 1862. било је код цркве „Драгаљевачке“ осамнајсет свештеника, 1876. 4; 1891. 7, а од 16. марта 1896. 10, од којих су 4 рељевска богослова.

У Драгаљеву, на свијетли понедјељак 1896.

П. Н. Новљанин.

Владалачки споменици у народној причи по Брдима.

I. Краљ Немања имао је крштено име Стеван, па кад се закрањио рекао је својим војводама: фала ви господо који ми помогосте те постадох Краљ, не мањи ни од једног Краља у свијету. И отада га прозову немањом, и његови потомци Немањићи.

II. цар Шћепан Немањић, у Призрену, био је први цар српски он је освојио скоро сву Бугарску, па и Грчку земљу, па би и Цариград освојио, да је више поживио. Цар Шћепан (Душан), није имао Цариграда ће би стајао, па пође посред царевине тражити мјесто ће би Цариград саградио, и дође у Призрен, ту му се допало мјесто, и ту заноћи, и успи му се: ће расте лоза и смоква, ту ћади Цариград Сјутри дан каже сан господи својој и пође шћом да разгледа мјесто, и идући куда и првог дана, рече цар: јуче ми се у овом простору призрела и смоква и лоза. Тако они нађу обоје, и ту сагради Цариград, кога назову по цареву призрењу Призрен. У њему ће опет да стоји српски цар, кад с Турчина круна опет дође на србина. Бог је реко Турчину 300 година да царује, а што је сада више од 300 година те је преко божје, зато што се Срби не могу сложити.

III. Свети Сава Немањић, био је владика и највећи српски духовник; прозирао је светим духом, и све је ходио по народу, те учио божјем путу, и благосиљао људе и домове. Његов благослов и клетва и до данас траје.

IV. Цар Лазар није Немањић, но јест његова жена Милица од Немањића. Кад се зацарио овако му је круна допала: Скупио се сабор велике господе, па је ту и Немањића било који су се круни надали, али је народ желио да Лазар буде цар, е је добар, правичан и јунак био; за то бацаше круну више, молећи Бога да учини, ди круна паше на онога, који је мио и Богу и народу. И тако је 3 пута пала на Лазара, па његову главу, и он поста цар. Пошто је погинуо у Косову од Турака, посветио се, и његов је живот у Раваници. (у Сријему)

V. Високи Стеван Лазаревић, био је лијеп, и висок ко копље и за то га прозвали Високи,

а јунак ка му и отац. Пошто му Турци притисну по царевине, он се задеспотио, као један књаз, и крене војску да води у Косово да с Турцима опет мегдан подијели. Па кад крене с војском из Крушевца, његову коњу почну ноге упадати у земљу.[1]) Тада деспот устави војску и рекне: виђите јунаци, ја могу и коњ ми може, али нам Бог неда, за гријехе наше предака. И врну се дома. Бог је, вели рекао, да Турци царују 300 година. А што је више оо тога, то чини српска неслога.

VI. Сибињанин Јанко — Мађарин, син је Високог Стевана. Позвао га мађарски краљ на неки договор противу Турака, и позабави се у њега, око тога. Краљ је имао лијепу кћер за удаје и она се зажуби у Високог Стевана, и понуди се да му буде жена. Млади деспот каже да је ожењен, те за то је не може узети. Али млада госпођа не одмиче од деспота. Кад деспот крене дома, пред њим изиђе краљева кћер и каже му да је њим затрудњела. Деспот дадне јевоици два златна обиљежја са потписима, претен и бурму, и рекне јој: „Ако буде мушко подај му претен, да зна ко му је отац, ако ли женско, подај јој бурму, да зна ко јој је отац. „То је мајка бан војводе Јанка. Она је родила близанце Јанка и Јаницу. Мађари дали су мушком име „бан Јанко“ а деспот Стеван Високи дода „бан Јанко Деспотовић,“ Јанко је за то помагао оцу Великом Стевану на Турке. А Јаницу се удала за бана хрватскога и родила Бановић Секулу.

VII. Деспот Ђуро Смедеревац, син Вука Бранковића, а сестрић Високог Стевана. Њему ударе Турци и притисну му државу, и заробе му у Смедереву два сина и оба осљепе, Вука и Гргура. Деспот добјеги с благом у Дубровник и ту га да на оставу, али га лукави Латини преваре, те запише на вратима града: „Дође Ђуро и донесе благо, оде Ђуро и однесе лаго,“ — и тако му све пропане. Прича се да је и Зетом владао, па пошто одрасте Црноје, отац Иванбегов, деспот се опет врне у Србију, и завлада њом, с помоћу Сибињанин Јанка и Бановић Секуле.

[1]) Други причају како је гонио Турке преко мора и бацао топуз о море за њима, говорећи: кад овај топуз у Крушевцу, тада Турци у Србију. Кад се врне дома деспот наће топуз о чавлуку, циједи се од воде, и т. д.

VIII. Марко Краљевић, син је краља Вукашина. Питали га неки: Марко, какви су Турци и вјера њихова? А он одговори: Зла вјера, а још гори Турци. Питали га били се потурчио за које благо? Не, вели, за благо никакво, али бих од ината. Није се потурчио, ма јест био удворица цару, за што га Срби некуће закраљити. За то није ни био у Косову. Али се послије покаје, остави пара, и појаше шарца, и крене се пут Косова, да ту купи све Србе и да ту опет дијеле мегдан с Турцима. Идући преко једне планине, заносио се у неким мислима, кад му неко ухвати коња за узду и стане. Марко се тргне и потегне сабљу, а у том тренутку угледа лијепу ђевојку, која му коња држи, и повиче: Шта си ти? Ђевојка: Ја сам вила, Марко Краљевићу, познајем те по господском лицу, и твојему шарцу. Другарице ме оправише, да те сврстим у госте код својих посестрима у пећињу. Пећина је била златом искићена Виле дивно Марка дочекаше, са мирисним планинским биљем угостише и њега и шарца, од чега ту и до данас рајски сан бораве. Али су му рекле виле, е ће га пробудити кад сване, да изиђе на Косово, кад буде суђено да срби опет царују.

IX. Милош Кобилић, вели, да је био вилович, не зна се ко му је отац, а мајка му је вила, родила га у гори па га нашли царски чобани, који су чували ергелу, нашли га у трави повијена у меканој свили. Чобани га узму и гладно подоје под кобилом, за то се послије и звао Кобилић, а сад га зову Обилић. Био је сила људска. Кад је распорио цара Мурата у Косову, и ухватили га Турци, на муке су били, е га не могу посјећи од оклопа, док није кључ проказала некаква баба проклета. Прича се, да је замолио цара, да њега прије посијеку, па Лазара цара, да се увјери да Милош није издајник, и послушали га. Десна му се рука посветила, е је њом убио цара Мурата.

X. Вук Бранковић није био прави издајник, е није прешао у Турке да им помаже. Вук је био велики господичић, па му се кривало е њега не зацарише Срби, но Лазара. Али он није мио био народу, ка Лазар и Милош, за то је Вук оба мрзио, и завађао их. За то се макао из боја, те оба главе изгубе, па и царство. Још се на-

дао круни, али узалуд. Срби задеспотише Високог Стевана Лазаревића, и он убије Вука.

XI. Цар Урош. Нејаки Цар Урош остао је од 9 година иза оца. Његов отац пар Шћепан намјести, пред смрт, Вукашина да господари, као краљ за 9 година, па онда да преда владу пару Урошу. А кад се напуни 9 година владања, и нејаки Урош постане пунољетан, убије га несрећни краљ Вукашин. Али и њега убију Турци на скоро иза тога. Тада се први пут Срби побише с Турцима у Косову, ђе погине Вукашин са својом браћом.

Никшић, на нову 1897. годину

Максим М. Шобајић.

Црквена слава у Рељеву.

Како сваке тако и ове године прослављена је храмовска слава у богословској заводној капели у Рељеву 9. маја т. г. Његово Високопреосвештенство наш дични архипастир митрополит **Николај** изволио је, уз асистенцију двојице архимандрита, двојице прота и протођаконом, одслужити свечану архијерејску службу, на којој је одговарао збор наших млади богослова на кору. На „прячасну“ изговорио је лијепу проповијед скупљеном народу у цркви г. Костантин Чавић јеромонах и професорски супленат о љубави и поштовању према цркви.

По свршетку литургије, извољело је Његово Високопреосвештенство походити управитеља заводног и осталу гг. наставнике. На обједу приређеном у част званица, наздравио је Високопреосвештени господин митрополит Његовом ц. и к. Апостолском Величанству и високој земаљској Влади. Владин тајник високородни г. *Кнежевић* напио је у здравље госп. митрополита. Котарски предстојник благородни госп. *Племитај* подигао је здравицу српско-православном свештенству. Пречасни г. Васо Поповић протојереј и управитељ заводни поново је здравио Њ. В. г. митрополиту, као непосредном надзорнику богосл. училишта. Здравице су пропраћене пјевањем Царевке, „Тон деспотин“ и са многаја љета. Срп.-правосл. црквено-школску општину сарајевску заступао је високородни г. Петро Т. Петровић са још тројицом чланова црквеног одбора. Цијењени гости разишли су се у најбољем расположењу. **Д.**

Разно.

Парастоси пок. митрополиту Ђ. Николајевићу. Накнадно се јавља, да је 9. фебруара о. г. одржаван годишњи парастос блаженопокојеном митрополиту Ђорђу Николајевићу у герзовачкој, стројичкој, пећанској и медљанској цркви (герзовачког протопрезвитерата)

Његово Високопреосвештенство митрополит Николај у Рељеву. Њег. Високопреосвештенство митрополит добро-босански Николај изволио је 30. марта о. г. с високопреч. г. конзист. архимандритом Живковићем први пут посјетити српско-православно богословско училиште у Рељеву. У име ученика поздравио га је слушалац IV. год. г. Симо Кондић са неколико топлих ријечи, на што је Њег. Високопреосвештенство извољело очински одговорити, поучивши у кратко будуће пастире, да гледају, како ће што више користити православној цркви и српском народу. Високопреосвештени нам је улио наду, рекавши, да он с највишом влашћу ради, како би се богословија пренијела чим прије у Сарајево, „те ћете архијереја — рече у одговору на поздрав — виђати не 1 пут у 2 године, већ сваке недјеље“. — Пред вече истога дана извољело је Њег. Високопреосвештенство слушати црквено пјеније, које је добро испало, особито кад се узме у обзир, да се пјеније учи скоро без икаквих помоћних средстава. 31. марта високи гост са својим пратиоцем извољно је присуствовати предавању у I., II. и IV. разр., а послије

подне исти дан, пошто има пуно посла око уређења епархије, повратио се у своју резиденцију, обећавши да ће у будуће чешће посјећивати овај духовни расадник, упознати се лично са будућим својим помоћницима у винограду Господњем, а још више с њиховим мислима и осјећајима. —

Његово Високопреосвештенство митрополит добро босански госп. Николај наводно је на Лазареву суботу — своје крсно име — као и на Цвијети, Велики четвртак и први дан Васкрса, служити архијерејске службе у старој сарајевској цркви, а у новој је служио свечану вечерњу на Велики петак, присуствовао на опијелу Христовом на Велику суботу, служио други дан Васкрса, обавио свечано вечерње с литијом трећи дан и служио на Ђурђев-дан у новој сарајевској цркви. Ради многог напрезања и прехладе, пятило је Њег. Високопреосвештенство тијех дана од кашља и промуклости, но сада је, хвала Богу, боље.

Унапређење. Пречасни госп. Теодор Јунгић, војени свештеник босанско-херцеговачких трупа, унапријеђен је од високог ратног министарства у Бечу војним капеланом првога степена. Честитамо!

Распуштена скупштина. Наше српско-православно црквено пјевачко друштво „Слога“ држало је 27. априла о. г. ванредну скупштину ради избора новог одбора, на мјесто оних, који су се захвалили. Одмах у почетку подигла се велика галама, па пошто се до реда није могло доћи, владин повјереник морао је скупштину распустити. Ако овако потраје, од овога друштва не ће бити ништа. „Неслога“ је побједила „Слогу“.

Забаве са играном. Српско-православно црквено пјевачко друштво „Гусле“ у Мостару приредило је на дан свога крсног имена св. Василија Острошког 29. априла о. г. забаву са играном. У првом дијелу су 4 пјесме, у другом „Балканска царица“, драма од књаза Николе I., а у трећем српске народне игре. — Ново основано Српско-православно црквено пјевачко друштво „Вијенац“ у Брчком приредило је други дан Васкрса о. г. забаву с играном *у корист преноса костију неумрлога Вука Стеф. Караџића*. Забава се састојала из 2 дијела, и то из говора, двију пјесама и из представе „Зла жена“, од Стерије и живе слике „Срби око гуслара“. Трећи дио био је играња, гдје су се играле већином српске игре. Доиста похвале достојно у тако племенику циљ држати забаву! — Православни Срби Пријаворци приредили су у недјељу 11. маја забаву са позоришним комадом „Бој на Косову“, с пјевањем и играном, у корист школског прибора. Тога дана осве̂ћен је и школски барјак, који је приложен на дан храмовске славе — на Ђурђев-дан — за спомен честитог Србина покојног Лазара Тривковића, трговца из Пријавора. Мања мјеста напредују и раде о унапређењу своје школе, а на другима, већим, на жалост, руши се и оно, што има! Хвала приједним Пријаворцима!!

Дар српској новосадској гимназији. Барон Милош Бајић из Беча приложио је 100.000 фор. за зидање зграде за српску велику гимназију у Новом Саду. Ради тако великог и богатог дара српској просвјети, барон Бајић овјековјечио је своје име и постао велики добротвор народа српског. Слава му!

Превишњи дар. Његово Величанство цар и краљ Франц Јосиф I. утјешило је доброг старца владику Герасима и сав српски православни народ у Котору, јер је наредило да се подигне нова црква о државноме трошку. Њег. Величанство дало је од себе 10.000 фор. Из тога се види правдољубље Њег Величанства, које гледа, да све народе у својој монархији задовољи и усрећи. Живило Њег. Величанство!

Високе посјета. Њег. Величинство Франц Јосиф I. баш трећи дан нашега Васкрса дошло је у посјету Његовом Величанству руском цару Николају. Њег. Величанство боравило је у руској пријестоници 3 дана, праћено свуда пријатељским осјећајем руског народа. Други дан била је велика војничка смотра. — Њег. Величанство краљ Србије Александар I. дошао је 22. марта преко Загреба и Ријеке на Цетиње, да врати посјету Њег. Височанству књазу Николи I. Јуначки Црногорци дочекали су братског краља, како то може само народ је дне крви и језика.

Вјеридба. 19. марта о. г. паршена је у Ници вјеридба и пете шћери Њег Височанства

црногорског кнеза Николе I. кнегињице Ане са кнезом Францом Јосифом Батенбершким. Вјенчање је било 6 маја на Цетињу. Лављају, да је било на њему врло високих гостију, али само зебемо, да не би и ова шћерка јуначке православне породице изневјерила своју вјеру. Иначе сваког Србима мора радовати, што његово име сваким даном постаје чувеније у свијету.

Одликован. Управитељ Текелијанума у Будимпешти, госп. Стеван В. Поповић, одликован је за своје књижевне радове орденом св. Саве III. степена. Срећно!

Изабран за посланика. За котар Шимановачки (у Сријему) изабран је послаником за сабор краљевине Хрватске и Славоније госп. *Стеван В Поповић* — Чика Стева — једногласно уз највеће одушевљење. Живио!

Нови васељенски патријарх. За васељенског патријарха изабрат је у цркви св. великомученика Георгија досадашњи митрополит у Ефесу и заступник патријаршије — **Константин** са 10 гласова св. синода. Изборно тијело између 15 кандидата истакло је било тројицу: Ефеског Константина се 47 гласова, Никомидијског митрополита са 44 гласа и Јоакима III., бившег патријарха са 42 гласа, али је ето изабрат Константин. Надамо се, да ће Његова Светост Константин умјети вјешто управљати с патријаршијом и свакоме народу дати, што је његово, јер ће се само тако моћи очувати углед патријаршије и јединство православне цркве. У то име: добро дошао на то узвишено мјесто у православној цркви!

Скопљански митрополит. Чим је изабрат нови васељенски патријарх, Његова Светост Константин, отишли су му посланици Србије и Црне Горе и енергично захтијевали, да се за митрополита у Скопљу постави Србин. Његова Светост изразила се, да ће се скопљанско питање у скоро ријешити у корист српску. Међу тијем је св. синод цариградске патријаршије удовољно праведним жељама православних Срба у Скопљу, те је на нарочито заузимање српског и црногорског посланика дигао Грка митрополита Амвросија, који је под пелицајном пратњом испраћен из Скопља. Сада се очекује, да и скопљанска епархија добије Србина владику. Мисли се, да ће за митрополита у Скопљу бити постављен садашњи митрополитов заступник Нићифор (Србин) или Илариjон Весић, архимандрит и бивши ректор српско-православне богословије призренске.

Прелазак у православље. 22. децембра 1896. прешло је у сјеверо-америчанском граду Олфорду око 500 руских унијата у крило своје матере васељенске православне цркве заједно са свештеником Григоријем Грушком. Некадашњи унијатски свештеник Григорије Грушка био је уредник унијатског листа „Свобода“, те је најжешће нападао на православље, али га је морала побиједити свјетлост истине праве цркве, те је, као што сам вели, „од Савла постао Павле“. Велики поборник православља, Високопреосвештени епископ у Сан Франциску Николај, послао је дивну посланицу новим синовима православне цркве, гдје се набрајају заблуде римске цркве и износи, каке пошљедице чини унија. Ту посланицу доносимо и у нашем листу у пријеводу. — Његов Величанству руском цару Николају II. пријавио је скоро у аудијенцији др. Бадмајев, рођени Бурјат, који живи у Чити и у великом је поштовању међу Мандурцима и Монголима, — да су бурјатски кнезови закључили, да приме православну вјеру, а њега су послали, да им измоли од цара дозволу за то. Тако православље лагано све више и више напредује, како у Америци, тако и у колијевци људског рода (Азији).

Примас Инглеске у Петрограду. Крајем 5 недјеље часнога поста о. г. био је у Петрограду лорд-архијепископ јорски, примас Инглеске и митрополит Вилијам Далримпл Маклаган. Пошто је 30. марта свршио литурђију у англиканској цркви, дошао је у Исакову цркву при почетку литурђије. Дивно служење и пјевање у православном храму, учинило је на сиједог архијепископа (70 му је година) велики упечатак, те је остао у цркви до свршетка литурђије, све живо праћен по грчком службенику. У сриједу 2. априла примас Инглеске био је на литурђији прећеосвећеној у Свето-Тројицком сабору Александро-Невске лавре. Послије свршетка литурђије владика Назарије поздравио је примаса бесједом, у којој је истакао жељу, да се Хришћани сједине у духу мира и љубави. Англикански

епископ топло је одговорио на поздрав. За тијем је примас посјетио духовну академију, пред којом га сви студенти дочекаше с громким: „Ис полла ети деспота“, на што је старац врло љубазно изразио радост, што види толико младића, који се посветише служби црквеној — тој узвишеној служби у свијету. По томе је прегледао све знаменитости у академији. Захваливши на љубазности гостољубљу, вратио се примас из академије уз појање академика, као и при доласку. Даље је примас наставио пут у Москву.

Чување Христова гроба у Јерусалиму. По жељи руског посланика у Цариграду, одредила је турска влада, те је ове године о великој недјељи чувала Христов гроб хришћанска гарда, а не турски војници, као до сада.

Велика несрећа у Паризу. О Ђурђеву дану о. г. догодила се у Паризу велика несрећа. На елисејској пољани сијештен је један велики базар (трговина), у коме су добротворкиње париске из најотмјенијих кућа робу продавале, од чега је приход употребљаван на добротворне цијељи, надајући годишње 600.000 франака. У тај базар искупио се силан свијет, да купује разне ствари. На један пут букне ватра, која је постала од једне електричне варнице. Свијет почне бјежати, те у тој стиснци и ватри погине око 200 душа, међу којима је пропала и рођена сестра наше царице-краљице Јелисавете, војвоткиња Алансон, те тако царски аустријска двор и опет задеси једна изненадна жалост.

Двовјерци. Између Охрида и Елбасана има до 17 села у којима живе арнаути, који редовно иду и у цркву и у џамију. У цркви се крсте, а у џамији клањају; у цркви признају Христа, а у џамији Мухамеда. О великим годовима хришћанским иду сви у цркву, а о бајраму и рамазану напуне џамије. Кад турске власти купе аскер, они се бране да су Хришћани, јер онда, по турском закону, не морају ићи у турску војску. — То је права „*баш вјера*“!

Григоријански календар и Јевреји. Др. Мецгер, рабински кандидат у Паризу, предложио је париским Јеврејима, да пренесу празновање суботе на недјељу, да светкују пасху с Хришћанима и у опште да уведу григоријански календар. Како ће овај предлог успјети, не знамо, али и из њега провирује чивутски дух, да силнима уђе у вољу.

Бракови у Норвешкој. У Норвешкој се не могу удати оне дјевојке, које немају свједоџбе, да добро знају шести, хљеб пећи и прести. То би ријешило, да се свуда уведе.

Пијанице у Сјев. Америци. Држава Њу-Јорк предложили је сабору, да се оснује једна насеобина код Њу-Јорка, гдје би се пијанице и друге непристојне особе поправљале и училе пристојности. Мисли се, да ће за то гласати сви посланици. И у нас би то врло потребито било, јер је пијанство узрок највећим злочинима.

Свјетски богаташи. Има их на цијелом свијету око 700 на броју, за које се може казати, да су најбогатији, јер имају најмање милијон долара инглеских фунти штерлинга. Од тијех богаташа припадају 200 Инглеској, а 150 Америци. У Америци има око 5000 богаташа, који имају преко милијун долара. Ми се не можемо похвалити ни с једним таквим богаташем, јер их немамо.

Материни савјети. Арапкиње својим ћеркама, при удаји, дају овакн савјет: Ти нас сад остављаш и идеш човјеку, кога не познајеш и чије ће ти друштво бити необично. Савјетујем ти, да му будеш покорна, да би и он тако твој слуга постао. С малим буди задовољна. Пази увијек на оно, што би његове очи могле видити, па се постарај, да он ништа ружно од тебе не види. Пази на његову храну и његов сан; глад ствара узбуђење, а неспавање срџбу вољу. Брини се о његовом имању и добро поступај са његовим сродницима; његове тајне не одаји никоме; ако је он весео, немој ти бити нерасположена и срдита; ако ли је он срдит, не показуј се весела — тако ће те Алах благословити. — Лијеп савјет, који би у истину и нашијем невјестама био од користи, кад би се по њему, као жене и домаћице, владале.

Књижевне вијести.

Шематизам православне Епархије Бококоторске и Спичанске за 1897. г. Садржај: Историјски преглед, епархијални Епископ, Конзисторија, закладе, манастири, парохије, статистички преглед, биљешке и додатци и додатак. — Епархија броји: 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 43 парохије, 6 капеланија, 207 цркава, 5276 домова са 28.271 душа. Ученика на нар. осн. школама има 15.56 мушких и 646 женских. За чин свештенички припривља се свега њих 17. Број катикумена на средњим школама је 103.

„Naša Monarhija“ илустровано ремек-дјело царске јубилејске прославе. Све земље Аустријске круновине. Издаје Јулиус Лауренчић у Бечу у славу 50 годишње прославе Њег. ц. и крал. Апостолског Величанства Франца Јосифа I. Дјело ће се довршити у децембру 1898. Свеске ће излазити двапут у мјесецу на њемачком, чешком, пољском и талијанском језику и стајаће по 50 новчића. Добива се у свима књижарама.

Свештеник Михајило Јовичић у Брчком, намјерава по Петрову дану дати у штампу књигу под насловом: *„Савремени Запад са религиозно-моралног гледишта.“* Превод је с руског и састоји се из јавних предавања *А. П. Лопухина*, професора духовне Академије у Петрограду. Књига ће од прилике изићети око 10 штамп. табака, а неће бити скупља од 1 фор. — Ко се жели претплатити на то корисно и занимљиво дјело, нека се обрати госп. писцу у Брчки.

Народно здравље, љекарске поуке народу. Уређује *Др Јован Данић* у Београду. Лист је додатак „Српском Архиву за цјелокупно љекарство.“ Излази сваког мјесеца и стаје изван Србије 4 франка или круне.

Са захвалношћу смо примили скоро отштампану књигу: **Глас Пастира**. *прво коло црквених проповиједи нашега ваљаног сарадника прч. госп. Григорија А. Николића свештеника и протопрезвитерског помоћника у Митровици.* У своје вријеме донијели смо у листу „Источнику“ позив на претплату за ту књигу, а сад јављамо, да је књига већ готова. *„Глас Пастира“* има 1—VI. 232 стране обичне осмине, и садржи свега 41 проповијед на све веће празнике и неколе нељеље преко године, као и неке друге поучне и пригодне бесједе. — Вриједни отац Григорије познат нам је са својих ревних радова, којима китн и наш лист од дуже времена. Неколе од овијех проповиједи, штампане су и у нашем црквеном листу те је свакн могао увидити шта и како ради тај у истини ревни српски свештеник. Ми ово прво коло црквених проповиједи топло препоручујемо пречасном свештенству, да га набави и с њим се послужи. *Цијена је 70 н. вар* — Коме је наручитије, може и преко овог уредништва наручити. ГГ. Проте и надзиратељи нека нам уз пошиљку новаца јаве, колико који комада треба.

Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1896. подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 7. априла 1897. XIII. Најприје је као неки мали дневник важнијих догађаја, за тијем се говори о скупштинама ванредним и главним којих је обојих било по 2. Даље се из паре у пару наводи како главница, којом располаже општина, добитак и расход, државне и приватне обвезнице, фондови закладе и т. д. и то тако вјерно, да на поштење ове општине ни најмања сјенка не може пасти. Желимо само, да и наше општине, бар одсад, поступају по примјеру ове узорне општине, па се у њихов посао неће имати повода нико уплетати, јер овдје нема никакве тајне: све је црно по бијелу.

Шематизам православне епархије Далматинске и Истријске за годину 1897. Епископи далматинско-истријске епархије од времена установљења њеваног. — Епископска конзисторија. — Придворно свештенство. — Манастири — Парохије — Подјела парохија. — Статистички преглед поједине парохије далматинско-истријске епархије свршетком 1896. године и појединог протопрезвитерата. — Опћи статистички преглед из којег видимо да је било: 3 манастира 5 протопрезвитерата, 53 парохије, 3 капеланије, 81 црква, 10.218 домова, 73.800 душа; свештеника монашког реда 27, свјетовног 41; родило се законитих мушких 1433, женских 947; прешло у православље 15 женских, из православља 2 мушка, 17 женских. — Одликовани. — Руко

положени. — Свештеници на страни. — Свештеници у пензији. — Свештеници у неак. ц. и к. служби војничкој. — Свештеници умрли. — Учевни и васпитни заводи. — Вјероучитељи у државним школама. — Почетне закладне школе. — Општи преглед основних школа. — Закладе. — Приложници. — Љетопис. — Азбучни именик свештенства далм.-истр. епархије. — Азбучни именик мјеста у епархији — Садржај.

Песмарица за српске вјероисповиједне народне школе, према наставној основи изданој од велеславног школског савјета — израдио Александар Јорговић, учитељ у вишој српској дјевојачкој школи новосадској. Пјесме су за сва четири разреда састављене у ноте. Цијена је књизи, која је за српске основне школе за школску књигу одобрена, 30 новч. Ладање и штампа Српске манастирске штампарије у Срем. Карловцима.

Дјеца путници, приповиједка за младеж. Написао Мих. М. Стефановић, учитељ. Књига има 57 страна обичне осмине, а цијена јој је 60 пара дин. Књига нам црта наивност и машту дјечију, али с моралне стране учи кајању и послушности према доброј им мајци, која се за њих толико брине, тражи их, па их опет као добру дјецу својом материнском љубављу обасипа.

Изгубљено дијете такођер приповиједка за младеж од Хр. Шмида. Превео Мих. М. Станојевић, учитељ. Цијена 60 пара динарских. Ова приповиједка учи нас, шта све чини милосрђе људско и како се оно награђује. Књижица је пуна моралне садржине. Обје су те књиге издане накладом књижаре Велимира Валожића у Биограду, те су врло подесне за поклоне о испитима школској младежи.

Читуле.

Дана 11. априла т. г. преселио се у вјечност **Теодор Вујасиновић**, почасни прото и парох дракшенићки Бос. — Костајничког протопрезитерата. Покојни прото Теодор, родио се у селу Клековцима 11. јануара 1833. За ђакона и презвитера рукоположио га је Митрополит Игњатије 5. и 6. августа 1851. у Сарајеву. За протопрезвитерата произведен је 11. новембра 1868. у Бос. Дубици од митрополита Дионисија. Опојан од пречасног проте костајничког, који се с њим опростио лијепим надгробним говором, и паросима: Теодосијем Бабићем настојатељем манастира Моштанице, Божом Павићем из Б. Дубице и Јосифом Ракићем на Д. Јеловца, предан је 13. и. м. матери земљи у срп. православном дубичком гробљу. Срби грађани дубички, сво чиновништво онамошње и многобројни парохијани и поштоваоци покојникови испратили су га до вјечне му куће.

Вјечан му спомен и покој души!

Јављају из Мостара, да је онђе 4. о. мј. премииуо дугогодишњи парох **Алекса Чокорило** вјероучитељ и парох мостарски. За собом је оставио сина Ђорђу и двојицу браће: Перу и Симу. Нека је ваљаном покојнику, лака земља, у којој ће од сад моћи мирно почивати!

Недавно је умро чувени руски пјесник и историчар **Аполон Николајевић Мајков**. Покојник се родио 1821. год. Био је обљубљен у руском друштву својим пјесмама. Стихови су му звучни јасни, узвишени, а идеји чисти. Неко пријеме био је у Прагу, гдје се познао са западним Словенима, али је све Словене у оне једнако волио. Написао је међу осталим и „Историју српскога народа,“ коју је превео пок. Ђ. Даничић. Бог да га прости и помилује!

Василије Стевановић, трговац у Сребреници. Родио се 5. октобра 1853. г., а умро 9. марта т. г. Покојник је био прави Србин, угледан грађанин, искрен пријатељ, узор домаћин своје куће, љубазни отац породице и дјеце своје, милостив заштитник сиротиње, љубитељ школе и цркве, узор хришћанин. И ако је био од сиромашних родитеља, изучио

је абаџиски занат, те је радом стекао, да је био први трговац у Сребреници. Желио је, да види готову нову цркву у Сребреници, с тога је на смрти одредио, да се у његово име за ту циљ шаља 200 фор. као прилог. Спровод му је био вели чанствен.

Мека му црна земља и вјечна успомена!

Никодим Савић власник и уредник „Цариградског Гласника“ преминуо је 6. априла т. г. у 32. години живота. Покојник је рођен у Пећи, ђе је и основну школу свршио. Изучивши више науке у Солуну, стално се настанио у Цариграду ђе је покренуо лист, у коме је живо радио за српске ствари у Старој Србији и Маћедонији. Као ватрен србин, ширио је српску свијест у земљама турске царевине. Нека је врлом покојнику лака црна земља и вјечан спомен у народу, за кога је он живио!

20. априла т. г. преминуо је овђе ваљани старина **Тодор Кашиковић**, отац уредника „Бос. Виле“ г. Н. Т. Кашиковића. Покојник је сутра дан опојан у старој сарајевској српско-православној цркви, те је на свечан начин, уз учашће многобројног српско-православног грађанства из свију сталежа, предан матери земљи у кошевском гробљу Умрлога оплакује син, снаха и унуци.

Покој му души!

Јавне благодарности.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву, благоизволила је и нашу свету српску православну цркву у Милићима својом превеликом милошћу даровати великим очинским поклоном, и то:

1) два потпуна свештеничка одијења;

2) један св. путир са два дискоса са покровцима, двије звјездице, једно копље и једна кашика;

3) Четири кандиља, (једно велико и три мала);

4) два велика чирака и четири мала;

5) двије врло фине кутије;

6) један полијелеј са шест свећњака;

7) једна кадионица;

8) једно велико Евангелије са сомотним корама;

9) један Апостол и два Октоиха;

На овоме дару у име подручног ми народа најпонизније се захваљује високој земаљској влади.

За црквени одбор:

Голићи, 24. марта 1897.

Поп Марко Голић.

Стјечај.

Потписана општина потребује учитеља на овдашњој срп.-правосл. четворо-разредној основној школи. Учитељу је плата 600 фор. (шест стотина форинти а

вр.) годишње те још стан у новосаграђеној школској згради и огрјев.

Дужност је учитељу дјецу у прописаним за основну школу предметима поучавати; недјељом и празником за пјевницом у цркви пјевати и дјецу појању учити. Натјецатељ има свједоџбама доказати: да је србин православне вјере, да је оспособљен за службовање на основним школама уа то свједоџба надлежне му политичке области о његовом владању до 1. јула о. г. послати, или најдаље до 1. августа.

Варцар-Вакуф (Босна) 29. априла 1897.

Српско-православна црквено-школска општина.

Позив.

Овијем се позивају протопрезвитери и надзирателји протопрезвитерата: крупског, костајничког, бугојанског, варцар-вакуфског, тешањског, гласиначког, сребреничког, Санског Моста, бихаћког, прњаворског, дервентског, котор-варошког и високог, да у најкраћем року покупе од свега подручног свештенства овогодишњу претплату на лист „Источник“ и АЕ. М. Конзисторији најдаље до конца јуна о. г. пошаљу.

На по се позива се свештенство **сарајевског протопрезвитерата**, да и оно подмири овогодишњу претплату.

Тако исто позивају се и они свештеници, који дугују претплату **од прошлих година** (1894., 1895. и 1896. године), нека свој дуг подмире, иначе ако то не учине, Конзисторија ће бити принуђена њихова имена предати јавности у овом листу, а по том употребиће и послједњи начин и приморати их да дуг свој подмире.

Власништво.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА VI. Сарајево, јуна 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Број 1434/I., М. през.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству и народу митрополије зворничко-тузланске.

Његово Царско и Краљевско Апостолско Величанство благоизволело је највишим рјешењем од 17./29. маја о. г., Архимандрита и потпредсједника АЕМ. Конзисторије Сарајевске, господина Григорија Живковића, — пошто је у сједници св. Синода у Цариграду дана 29. априла о. г. одржаној његов канонички избор обављен, — за Митрополита Зворничко-Тузланског најмилостивије именовати.

Стављајући ово до пријатног знања свему клиру и српско-православном народу Богом чуване Зворничко-Тузланске Епархије, уједно не пропуштамо напоменути, да ће се у своје вријеме објавити и дан доласка у Доњу Тузлу Високопречасног господина Григорија, а тако исто и дан његовог рукоположења и посвећења на високи степен епископски.

Молећи се топло Богу, да благодат Његова буде са свима вама, поздрављамо свештенство и богољубиву паству отачаском љубављу.

Смирени:

АЕ и Митрополит дабро-босанскн,
администратор зворничко-тузланске епархије:

НИКОЛАЈ с. р.

Број 375.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству оба реда и благочаставим српско-православним општинама богохраниме епархије херцеговачко-захумске.

Јављамо свему милом Нам и драгом српско-православном свештенству и народу Наше богохраниме епархије, да је на Наш предлог Његово Величанство наш премилостиви цар, краљ и господар Франц Јосиф I. највишом својом одлуком од 21. априла ове године благоизволио поставити Конзисторију за Нашу богохраниму епархију. Исту смо јуче 25. маја у име Божје званично прогласили и преузели смо на њу отправљање свију званичних послова, које је до сада отправљала Наша Канцеларија.

У Мостару, 26. маја 1897.

АЕ и Митрополит херцеговачко-захумски:

Серафим, с. р.

Свештеник.

„И различне су службе, али један Господ." (I. Коринт. 12, 5.)

У друштву човјечијем има разних сталежа, због разних потреба човјечанских. Сви се сталежи дијеле на два: на сталеже који се старају за тјелесну, здравствену материјалну страну човјекову — друштвену, и на сталеже, који се старају за духовну страну човјекову. Међу прве долазе: љекари, војска, занати, земљорадња и др., а међу друге — на прво мјесто свештеници, па учитељи, живописци, разна пјеначка и свирачка друштва и т. д.

У колико је душа — духовна страна, претежније од тјела, као што вели апостол, у толико је служба овог другог, тако рећи духовног сталежа, чеснија, узвишенија. А као што је сунце међу другим звијездама највиђеније, и, шта више, свјетлост своју и другим мрачним тјелима дијели тако је свештеничка служба, чеснија узвишенија, племенитија од свију других служаба које раде на томе да човјека — друштво, — у моралном — духовном погледу издигну.

Не може се рећи, да има у друштву ма и једног сталежа, који је непотребан. Сви су потребни, али је преча душа од тијела.

Свештеник има најразновршније послове у дјелању свом, зарад уздигнућа духовне природе човјекове до савршенства, по ријечима „будите ви дакле савршени као што је савршен Отац ваш небески." (Мат. 5, 48.) И што су разновршнији ти послови, тим ће он узвишенији, свјетлији изићи, ако дужност своју потпуно испуни. Краће рећи: што више разновршних послова отправља свјештеник, тиме он показује своју већу моћ од осталих моћи, тиме он показује: да у себи има нечега божанскога, што му помаже, а томе припада највећи дио заслуге.

Свјештеника можемо сматрати: 1. као *оца друштвеног*, јер као што се добар отац моли Богу за своју дјецу, и пашти се и труди, да му дјеца буду паметна, поштена, вриједна, учтива и побожна; тако се исто свјештеник брине за своје повјерене и моли Бога, да тим људима њему

повјереним подари мир унутрашњи, мир одозго, спасење душа, чист ваздух, изобиље плодова земаљских и др.; у исто вријеме свјештима упућује народ — дјецу своју — и старо и младо, и учено и неуко, да буду паметни, поштени, побожни, љубазни и вриједни. И као што син, пролазећи поред оца свога, јавља му се, љубећи руку и тиме му одаје оно поштовање, које му дугује,; тако и чланови друштва треба да одају тако поштовање своме оцу духовном — свјештенику цјеливањем руке и прошењем благослова Божијегод њега, ријечима: „благослови оче".

Наша народна пословица вели: „колико људи, толико ћуди, а колико глава толико памети". И заиста је тако. Колико год људи има у друштву, као чланова о којима свјештеник води бригу, толико има и разних мана и недостатака и свеких треба лијечити то потпуно и на основу науке; јер што је сувише много, не ваља, губи се успјех, и што је сувише мало, не ваља, нема успјеха. И свјештеник, као добар и прави отац, познавајући сву своју дјецу, даје им лијекове и то умјерене, лијечи их, спира са њих нечистоту душевну и утврђује их у дијети духовној „благообразно да ходим", да се у будуће чувају од заразе. И шта све тражи свјештеник од своје дјеце, за толику своју трудбу? Ништа друго но послушности и пажње према поукама његовим, и најсрећнији је онда, кад су му сва дјеца добила радост Исусову у срцу, те се веселе, и то због послушности према свјештенику, због поштовања и због усавршавања духовног.

Какна су средства свјештеникова, којима се служи при учењу и поп|ављању своје дјеце?

Средства су духовна, блага, из којих се види сама доброта. Свјештеник непослушног моли, опомиње, позива, кара, плаче за њим, и тако једнако ради, докле га не поправи. Овдје му служе за путовођу приче: о непослушном сину и о изгубљеној овци, које се у еванђељу спомињу. Нема ту пушке, ни бајонета, топуза, ни „талове дреновче," нема ту хапсана, тамница, „гдје јуначке ноге до кољена у води стоје, и гдје гује и акрепи миле," ни окова, нити ма каквих других тирјанских тјелесних мука. — Душа се једнако учи, усавршава и облагорођава, и најпослије се успје. Примјер имамо на Господу Исусу Христу и на толико хиљада хришћанских ученика. Сјетимо се Христових ријечи са крста: „Оче, опрости им јер не знају шта раде." Сјетимо се св. Јована Евангелиста, који у дубокој старости својој, не могући да држи дуге бесједе говораше: „дјецо љубите друг друга," Сјетимо се упута његовог ученицима: „идете по свему свијету ..... и ако вас ће не приме, а ви отресите прах са обуће."

Према свему наложеноме види се, да је хришћанско друштво једна породица, а свјештеник је отац породице.

2. Свештеника можемо сматрати и као *учитеља*. Јер ако ико врши своју службу поучавањем, то је свештеник врши. „А све што је говорио Исус, говорио је у причама." Свјештеник учи своје повјерене усмено — живом ријечи, прича моралне приче, којима је св. Писмо божанска књига — пуно, састаља бесједе и те говори на памет, или чита. Кад врши какву свештену радњу, онда пјева и том пјесмом и разним покретима руке и главе — тјела, утиче на душу човјекову, учи је да буде савршена, света као

што је савршен и свети Господ, који је даде. Колику силу имају покрети тијела, пјесма црквена и одијело, на душу човјекову, па да се обрати, види се из овога примјера. Године 1891. умре у Хрватској неки православни Србин и свештеник Србин вршио је опијело над мртвацом, па пошто је ту било много римокатолика присутних, он се трудио да исто изврши што свечаније. Послије опијела један римокатолик од 60 година приђе нашем свештенику и замоли га најучтивије да га прими у нашу вјеру, јер је рад да се над њим исто тако опијело изврши. И ово му је учињено по вољи.

Другови, свјештенци, не заборавите на овај примјер, па кад што читате, кад вршите какву свештену радњу, а ви вршите исту са највећим осјећањем, тако да вам рад тај од срца иде. „Нема вјере боље од хришћанске". Сјетите се и овог проклетства из св. писма које вели: „Проклет нека је сваки, који твори дјело Божије с небрежењем." У исто вријеме сјетите се, да су Руси примили православну вјеру само онда, кад су видили ону свечану службу патријарха цариградског у цркви св. Софији.

Свјештеник учи друштво у цркви и ван ње, — у часовима жалости, и у часовима радости! Учи га на путу, у дому, у пољу, по фабрикама, на лађама, у жељезницама, у рудницама, у војсци, у рату, у миру — једнако га учи и дан и ноћ. И то његово непрекидно учење друштва има успјеха. Јер некада бјесмо под законом, и сада смо под благодати. Некада бјесмо робови тјелу, а сада смо слободни у духу.

Свјештеник учи и ученога, а учи и простога, према свима удешава своје науке, учи и старце и дјецу, и жене и и људе, и зле и добре, и вјерне и невјерне, и ово је најтежа страна свјештеничке службе; јер је највећа заслуга свјештеникова онда, кад он, по ријечима Исуса Христа, обрати једнога од мале браће на пут истине, тада ће се велики назвати у царству Оца небеснога. У противном, ако у овој врсти службе своје небуде имао успјеха, узалуд ће бити и побожан, и ревностан у вршењу службе Божије и св. тајна и свега другога.

За сву ову овако огромну и тешку службу своју, свјештеник не тражи од својих слушалаца ништа више, него да га пажљиво саслушају, и да приме његове савјете, које не даје он сам, него Бог преко њега шаље људству на спасење и узвишење духовно.

Свјештеници су у најновије вријеме појмили значај ове врсте службе своје и на њу обратили своју највећу пажњу, имајући на уму нар. пословицу, која вели: „капља камен дуби," и ону: „лијепа ријеч гвоздена врата отвора."

3. Свештеника можемо сматрати и као *пастира* друштвеног. Шта значи пастир добар код стада и шта значи стадо без добра пастира, то сваки зна, и о томе не треба на дугачко и на широко писати. О томе треба саслушати Еванђеље, које се чита у цркви на литурђији светитељима. Рече Господ својим ученицима: „Ви сте видјело свијету; не може се град сакрити кад на гори стоји".

„Нити се ужеже свијећа и меће под суд него на свијетњак, те свијетли свима који су у кући.

„Тако да се свијетли ваше видјело пред људима, да виде ваша добра дјела, и славе оца вашега који је на небесима"

„Не мислите да сам ја дошао да покварим закон или пророке: нијесам дошао да покварим него да испуним".

„Јер вам заиста кажем: докле небо и земља стоји, неће нестати најмањега словца или једне титле из закона, док се све не изврши".

„Ако ко поквари једну од овијех најмањијех заповијести, и научи тако људе, најмањи назваће се у царству небесноме; а ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у царству небескоме" (Мат. гл. V. ст. 14—20.)

„Ја сам врата; ко уђе кроза ме спашће се, и ући ће и изћи ће, и пашу ће наћи".

„Лупеж не долази ни зашто друго него да украде, убије и погуби: ја дођох да имају живот и изобиље".

„Ја сам пастир добри; пастир добри душу своју полаже за овце, а најамник, који није пастир, коме нијесу овце своје, види вука гдје иде, и оставља овце, и бјежи; и вук разграби овце и растјера их; а најамник бјежи, јер је најамник и не мари за овце".

„Ја сам пастир добри, и знам своје, и моје мене знају."

„Као што мене зна отац и ја знам оца; и душу своју полажем за овце."

„И друге овце имам које нијесу из овога тора, и оне ми ваља довести; и чуће глас мој, и биће једно стадо и један пастир" (Јован гл. 10. 9— 17).

Свако друштво има свога представника: било политичко, економно, или религијско. И наша религија источно-православна има своје представнике, о они се зову свјештеници. Свјештеници су дакле пастири религије, вјере, пастири моралних начала, која из вјере истичу, пастири народног васпитања у маси, пастири чисто народни — пастири српски.

Свјештеник зна вјеру добро до најмањих ситница. Све основне догме њему су познате, тако исто и обредне и канонске поставке. Зна шта се у вјери апсолутно не смије промијенити, а шта пак смије претрпити и неких малих измјена, па да источно православна вјера не изгуби свога карактера. Из вјере, као што рекосмо, истичу начела морална: она су регулатор у животу друштвеном, која казују шта треба и шта не треба радити

Каква је која вјера, онакав јој је и морал. Од источно православне вјере нема чистије, узвишеније, па ни за друштво спасоносније. Од источно православних моралних начала нема узвишених начела. Од источно православних свјештеника, који ту вјеру чувају и та морална начела шире, нема светијих свјештеника. Доказивати ове научне поставке непосвећеноме у ове ствари, било би врло тешко, јер би требало и времена и труда. *Што је која вјера више основана на истини, она мање потребује материјалних средстава за своје ширење*, а која је вјера само божанска истина, та не потребује ни једне аспре ни једног војника, ни томрука, нити ма чега за своје ширење; јер свјетлост сама разгони мрак.

Римокатоличка — западна црква троши неколико милијуна фор. годишње на ширење вјере, и то да троши на ширење вјере међу незнабошцима, ми би им опростили, него шаљу своје свештенике и отвара своје цркве међу нама који смо крштени крштењем Христовим и освећени истином ојго, па не гледамо на папу као Господа Саваота.

Мојсеј је казао: „око за око“, и „зуб за зуб“. Вјера старозавјетна била је времена.

Средство за ширење наше вјере, јесу истина и жива ријеч. „Љуби Бога свим срцем својим и ближњега као самога себе. Љуби и непријатеље своје. Ко те удари по једном образу, окрени му и други. А гдје те не приме, отреси прах са обуће.“ Ето, то су средства за ширење вјере православне. Гинули су Хришћани некада хиљадама дневно, али се никад не побунише против угњетача своје вјере. јер знађаху да Господ ради.

Наша вјера источно православна, има свега три мисионарска друштва за ширење вјере; то су руска. Они шире вјеру међу незнабошцима, као што су Јапанци, Хинези и други, и ширећи вјеру међу овима испуњавају ријечи Господа, који вели: „идите по свему свијету и научите све људе крстећи их у име Оца и Сина и Св. Духа ..... и биће једно стадо хришћанско, и један пастир — Господ Исус Христос“. Докле небо и земља стоји, неће нестати ни најмањега словца или једне титле из закона, док се све не изврши.

Свјештеници су пастири, поред вјере и морала, још и народног васпитања. Јер од здравог васпитања подмладка можемо се надати срећи и благостању једног, народа. То свјештеници потпуно разумију те за то разне атеистичке и интернационалне рђаве клице угушују ријечима, проповједима и јавним листовима.

Има васпитача, који мисле, да један дио из цјелине можеш васпитавати у вјери у једнога Господа: други дио у вјери у тројичност; трећи дио у неку природну вјеру, основану на разуму.... и надају се, да ће том збрком од вјера постићи какав успјех. Не знају јадници, да су они вуци, и да су разагнали стадо и да ће га упропастити, а пастир, поред све трудбе, не може да га сачува и сакупи. Сваки народ мора имати своје вјере. Што је један народ у вјери тврђи, што је више вјером прожет, више снаге има у себи и више дјела може показати у историји свијета. Нека гг. васпитачи буду тврдо убјеђени у ово: „док је један народ сталан и чврст у вјери, ма како мали био, чуда од храбрости и пожртвовања може показати.“ Нестане ли те чврстине у вјери, онда се сунце среће тога народа клони западу и тај ће народ брзо спрштити са својом егзистенцијом. Дакле, ђе је слога, ту је и побједа. Овђе је слога вјере, а помоћу вјере се побјеђује.

Други мисли, да у друштву треба да се изгуби ријеч, „народ,“ па да буде један општи назив за све људе, за цио свијет: „човјечанство“. — Овима кажемо да у томе послу неће успјети. Има дакле васпитача, који уништавају у једном народу вјеру и народност при васпитању подмладка и мисле да савјесно испуњавају своју дужност. Овима на супрот стоје свјештеници и кажу: јединство у вјери нам је спас, а слога у народу доноше нам срећу и благостање.

Свјештеници су дакле пастири народног васпитања; и у томе послу можемо да очекујемо да сви, без разлике, а нарочито гг. учитељи потпомажу свјештенике. Јер док учитељи васпитавају омладину и тиме је спремају за будућност, дотле се свјештеници баве васпитањем народа нашег и за садашњост и за будућност.

Сви, без разлике, и научени и образовани, треба да помогну свјештеницима у њиховом тешком али св. послу, било писа-

њем чланака са моралном тенденцијом, било претхођењем простима у најдубљем поштовању свјештеника. Сјетимо се, како је књаз Милош љубио руку свјештенику, да би тиме показао колико цијени чин и положај свјештеника као пастира народног, и да би дао примјер другима. Да се тим путем ишло, данас би била већа побожност, цркве би биле пуније, народ би био благороднији, поштење би било више заступљено, а тамнице би биле празније А данас шта видимо? Видимо све обратно. Ово је увидио и „учитељ“ у свом извјештају са пута у Загреб па скупштину хрватских учитеља, кад вели „да на раскрсницама види велике иконе на крстовима, лијепе и велике цркве“ и т. д. На је тада видио „учитељ“ и то, да гг. хрватски учитељи поштују вјеру и њене представнике и то их није ни најмање понизило у њиховом св. наставничком позиву, као што мисле многи наши учитељи.

Данас, кад је са свим ослабио утицај свјештеника на српски народ у вјерском погледу; кад се младеж из бољих кућа стиди да узме на себе бреме свјештеничко; кад су браћа завађена и спремна да се за гушу хватају; — данас велимо, сјетили су се и поједини бољи учитељи и поједини чланови интелигенције. Па и сам сељак увидио је, да нам је једини спас у вјери, љубави и побожности. Ну ко да почне? Вели се, свештенство. Добро, но на развалинама Јерусалима, је ли могао сам пророк Јеремија шта да учини? Да ли може и свјештеник српски на развалинама вјере и побожности, љубави и поштења што год сам учинити? Заиста, не може. Може да куша и стотину пута, па ће ипак уздахнути и увиђети да се бори с вјетрењачама. Бујица разврата јури највећом брзином и носи собом добри српски народ. Свјештеник стоји на обали и — плаче. Помогао би, али неможе сам. Слабе су му силе. Кад би и други помогли, кад би сви помогли: и старо и младо и учено и просто, и знано и незнано, можда би нешто и могло бити, али овако врло тешко. Свјештеников глас, као и многих других добрих и побожних синова српских, остаће као Јованов у пустињи. Многи ће прочитати њихове чланке, на ће их оставити, и на томе ће се све свршити.

Но и ако овако ствари стоје, ипак има наде на боље. Прелистајмо часком стари завјет, па ћемо у њему на много мјеста наћи, гдје послије непобожни царева јудејских дођу побожни и избаце незнабоштво, а заведу поштење правога Бога. Народ се по цару, вођима и свјештеницима сам тргне и Бог га за то награди.

Господ је онај исти. Један је од вјекова на вјекове. Народ наш сличне је судбе са јеврејским. Зар кад би се народ наш обратио ка вјери својих отаца, кад би почео у маси да походи цркве и да слуша живу ријеч Божију, кад би се молио, зар му тада Бог неби помогао? Би. Примјер имамо на непослушном сину.

О, свјештениче српски, васпитачу свога народа, сада више него икада, прионн на свој васпитни посао. Сада, више но икада, покажи, да на себи неносиш лик земаљски, него лик небесни. Покажи, да служиш Христу. „који све побјеђује.“ Кад бура највише бјесни, онда путник нек највише храбрости има.

Не бој се мало стадо. Бог је с тобом у све дане живота твога, и немој се бри-

нути, кад будеш изведен пред цареве и силне овога свијета, шта ћеш говорити. Господ ће за тебе говорити. И дан и ноћ, свуда и на сваком мјесту, у свима стањима душе — радости и жалости, врши свој васпитани задатак, као прави пастир, вјерујући да Богу радиш, и ти ћеш побиједити. Са задовољством ћеш чекати дан страшнога суда, јер ћеш стати с десне стране, чућеш глас трубе, гледаћеш у лице божије и вјечно ћеш у тој слави уживати.

В. С. Ц.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

3) *Васпитање и чување једнодушности међу паством.* Пастирска је визитација једна од најбољих средстава за пробуђење и развијање јединства духа у друштву или парохији. То значење визитације може да буде раширено још даље. Она је средство за религиозно сједињење народа, за стварање јединства највише крјепкога, темељнога, које даје моћ и основу сваком другом политичком или социјалном јединству. Познато је, каквим моћним ланцем служаше и служи православна вјера у историјском развијању руског народа[1]). Још више згодни примјер дају нам јевреји, који лишивши се политичке самосталности, у току скоро двије хиљаде година, расијани по свом земаљском шару, живећи при најразноврснијем условима и околностима тим не мање сачуваше и продужују чувати своје одличне националне црте једино благодарећи безпримјерној у историји вјерности закону отаца својих. Пастири, који пренебрегавају дужност посјећивати паству, овда-онда долазе у недоумље, видећи, да при свима њиховим напорима и старањима паства њихова не само не увеличава се, него са сваком годином све више и више умањава се у свом постојанству. Раскол и секташтво дубље и дубље пуштају свој корен у масу народа, који укорењујући се чупа и баца из ње појединце и остаља трага за својим лажним током; узрок тих жалосних појава открива се често у тој околности, што многи парохијани, узалуд очекујући, кад ће пастир обратити дужну пажњу на њихове духовне нужде и не осећајући тјесне везе с њим, које он није побринуо се да их установи, лако отпадају од цркве.

Главније од незгода, скопчаних са пастирским посјетама, јесу: велики губитак времена, подчињавање себе интересима једнога дјела на уштрб цјеломе, умањавање могућности да усредсреди своје мисли на предметима, који захтевају особите пажње и старања у датом трепутку. Против показаних непријатних утјецаја неопходно је у своје вријеме бити пажљив и трудити се по могућности слабити их.

Прелазећи за тим практичким упутствима односно пастирских посјета, држимо за дужност да раније одговоримо, да у виду опширности и изванредне сложности предмета, у виду крајње разноликости

[1]) Код нас Срба православље је још више мло' не, но код Руса служило, послужило и служи јаком кариком очувања и развијања народне свијести и јединства. *Прим. прев.*

услова и околности, међу којима се пастир налази и паства његова у датом тренутку посјете, здрави смисао и премда мало искуства имају више значења при испуњавању те важне обвезаности, него ли ма какви савјети са стране.

Пастир, чим је ступио на нову парохију, треба да му је прва дужност, да што је могуће у краћем року посјети све своје парохијане, с циљи ближега и скоријега познанства с њима. Ни један дом у парохији, ма био он најубогијом колебицом, не треба да буде превиђен за врјеме тих првих посјета. Пренебрегавајући ту прву обвезаност или одлажући извршење њено на одвише далеко вријеме, он губи згоду да један пут стави себе у дужне односе према пастви и да придобије њихово расположење према себи; јер први утисак обично је најјачи, и, обратно, расположење људи, усљед дуге непажње према њима, мало по мало неопходно охладни. Ако долазак пастирев у парохију падне са наступањем великих празника: Пасхе, Рождества, Крштења Господњега или на дан освећења мјесног храма, или у које друге празнике, у које се чува од искони постојећи у нашој држави црквени обичај освећивати домове парохијана извесним молитвама и богослужбеним обредима, тада задаћа пастирева односно првих посјета својих парохијана сама собом отпада за врјеме празничних хођења са молебствијама, и њему тада није потребе да претиче то хођење по парохији још нарочитом посјетом својих парохијана. Само по себи разумје се, да празничка хођења по парохији у датом случају треба да се свршавају нешто друкчије, но што се обично свршава у нас, сједињавајући у себи заједно са богослужбеним и чисто пастирске обвезаности свештеника. Још је боље, ако тај двојаки богослужбено-васпитни карактер празничних посјета парохијских домова остане за њима и на сво будуће врјеме службе пастирeве у парохији. У таком виду они могу получити значење веома дјелотворних средстава против једне од силних рана, које разједају здравље народнога организма, — против недостојнога провађања празника црквених и особито храмовнога — славе црквене. Најјачи и благотворни су утисци, који остају у душама паствe послије оваких посјета, пропраћених личном, одушевљеном бесједом пастира, која бесједа може бити наперена и непосредно против показаног зла, могу их задржати од ових крајњих беспослица и неуљудности, у којима су навикнули гледати себе у празничне дане. С током времена парохијани ће се навикнути на такове посјете и, испитујући на себи сав благотворни утјецај њихов, избјегаваће показане жалосне крајности већ ради тога само, да својим непристојним изгледом и владањем не ожалосте њиховог љубљенога и уважаванога пастира, који их посјећује.

Посјећујући у први мах своју паству, пастир, особито ако је млад и неискусан и при том има парохију мању, често подвргава се опасности да одвише брзо склапа друштвене везе са парохијанима својим, које везе усљед неизмењивих закона општега живљења, могу поницати саме собом врло споро и постепено и при том ријетко без разних, непријатних околности. Његови први утисци могу бити веома погрјешнима и, као такови, веома брзо и лако да се измјену. Врло је могуће, да ће парохијани у почетку чинити покушаје ка зближењу с њим из једнога

само простог љубопитства или, што је још горе, на рачуна самољубивога тражења, које лицемјерне изразе дружбе он може одклонити од себе доцније само са највећим трудом, без уштрба своме значењу у очима страних, ма да неки од њих не могу се ни прилагодити му, нити уливати према себи његово поштење. По томе, пастир ће учинити веома разумно, ако се буде понашао при првој својој посјети дружевно и ласкаво са свима, не везујући себе у то исто вријеме ничим тјесним интимним односајима ни с једним од пастве. Проста опрезност захтјева, да се он, показујући искрно и срдачно расположење ка свима, уздржава од излишне отворености; што није рекао први пут лако може бити да каже доцније; напротив излишно речено већ се не може повратити натраг.

Што се тиче даљих посјета пастирем своје пастве, из године у годину за сво вријеме његове службе у овој или оној парохији, то ради веће јасности дужни смо истаћи овдје битну разлику у коришћењу тим васпитним средством међу нашим свештенством и свештенством западних исповједања, — разлику, која проистиче из нејаднакости услова и околности, у којима живи и ради једно и друго. Пракса римокатоличких и протестантских цркава издавна усвојила је правило да свршава те посјете систематички, по одређеном плану тако, да су се ови или други дјелови парохије посјећивали у извјесно, одређено вријеме годишње један пут или више пута, пазећи по величини и раштрканости парохије, а тако исто у зависности од неједнаке ревности самих пастира. Ради веће угодности и економије времена при свршавању ових посјета састављају се особите билешке са тачним означењем имена и домова пастве, при чему се те билешке дјеле на групе, аналогно количини предпостављених похода визитације. У основи оваког дијељења је или просто азбучни поредак имена пастве, или још чешће особитости топографскога положаја парохије у овом или оном граду или селу, који одређује план или поредак ових похађања. Доба ради посјете обично се бирају они дјелови дана или године, кад су парохијани највише слободни од свјетских занимања и рада и по овом су најбоље расположени за дочек свога пастира. Дани напорних пољских и у опште сеоско-економских радова перијоди нарочитог оживљења трговине, заводске и фабричке радиности у мјестима са трговачким и занатлијским живљем, дани општих празника и народних забава (забаве, народне свечаности и др.), часови свакидањих занимања, обично јутарњи, полудневни и т. сл. — јесу тренутци неудесни за посјете. Чудновато би било, на примјер, видјети пастира, који би се упутио с намјером да посети своје парохијане-земљодјелце у највећем јеку жетве или у вријеме тако званог летње радње, кад су сви виши или мање способни за рад чланови породице отишли у поље, и пастир рјетко би могао кога затећи дома, изузимајући старце и малољетну дјецу, т. ј. лица, која најмање осећају потребе у његовим посјетама, или — у вријеме празничног весеља и разних народних забава, када ће шта више бољи од парохијана тешко бити способни за примање његових добрих утицаја. У односају времена посјете пастирска руководства запада једногласно препоручују да се строго држи принципа: „mollissima fandi tempora“. Има још једна важна

особина у пракси западних цркава односно пастирских визитација, о којој треба рећи овдје: то је веома распрострањени обичај водити билешке достојне помена (memorandum) о свакој свршеној посјети, које представљају неку врсту краткога дневника, у ком се бележи све, у ма каквом било то односају достојно да се сачува од заборава, лични утисци пастира, добивени од ове или оне посјете.

Обичај нарочитих систематичких посјета парохија, које се историјски развио у западној цркви, има корјена у самим условима религиознога и социјално-економскога живота запада, битно различнога од нашега живота. За протестантске пасторе, којих се богослужбена дјелатност готово са свим исцрпљује црквеном проповједи, тим битним дјелом у опште сиромашнога протестантскогбогослужбенога строја, пастирска визитација парохија у почетку реформације добила је самостално значење у својству главнога религиозно-васпитнога средства у дјелу пастирскога старања о пастви. Римо-католичко богослужење ма да је по свом саставу и разноликости црквених обреда знатно ближе ка православном, но протестантско, и по овом има више темеља узајамнога додиривања са религиозним животом народа, потпуније одговарајући њеним нуждама и захтјевима. ипак усљед неких особитости својих, од којих, као на главну, можно је показати на употребљавање латинскога језика при богослужењу, за већину неразумљивога, и оно јавља се скоро тако што немоћним у свом васпитном утицају на народ, и тај битни недостатак његов, од давна примјећен од самога свештенства, заустави га да обрати озбиљну пажњу на пастирску визитацију, као на боље средство ради његовога васпитања. Јављајућу се, на тај начин, главним послије црквене проповједи проводником пастирских утјецаја на западу, визитација парохије и није се могла овдје водити друкчије, него систематички и по правилу: случајне посјете доносиле би мало користи народу. Осим чисто религиозних услова живота западних народа, велико значење у дјелу развића систематичких визитација имаћаху још услови и околности социјалнога и економскога карактера. Друштвени живот на Западу иде и развија се много брже, него ли код нас; услови за живот су сложнији, промене чешће, утјецаји различнији. Множина насељења, која немају често на мјесту довољно средстава ради задовољења првих и најнужнијих потреба за живот, огромно развиће трговине и разних видова заната, са стално пропраћеним његовим временитим застојима, економским кризама, брзим обогаћењима и банкротствима, лакоћа и брзина пренашања и саопштавања, упоређујући високи ниво просвећења народне масе, већма размјерно распрострањене међу њом знања науке и вјештине — све то оставља на свој начин утисак и на карактер религиознога живота народњег. У једној те истој географској тачци често је могуће срести у својству више или мање сталних обиталаца, не говорећи већ о онима, који за врјеме пребивају овдје по овим или оним околностима, лица различних народности, вјероисповједања, друштвених положаја и стања. И римокатолици, и протестанти са својим безбројним нижим разредима, и земљедјелци, и занатлије, и трговци, и радници фабрика и завода често живе у једном и истом мјесту. А додајмо томе, да се лични састав парохије често мења, усљед неочекиваних превратних

економских услова живота: син земљодјелчев, усљед недостатка земље, постаје занатлијом; фермер (Besitzer), који се обогатио, упушта се у трговачка подузећа; на против, онај, који је био негоцијант (Grosshändler), усљед незгодних за њега финанцијских околности изгубивши сво своје имање, улази у редове раденичког сталежа, да не би умро од глади и т. д. Брзо изникавши и тако што брзо ишчезавши трговачки и занатлијски центри, стални прилив и одлив народних маса, које се стичу овамо борбом за опстанак, жељом добитка и тако слично моћним покретачима друштвено-економског живота, честа промјена становништва, занимања и положаја — састављају различите црте друштвеног живота запада. Овдје нема оне настањености и постојанства у занимањима и у начину живота, какове су код нас, где географске нижег разреда стране готово спадају са географским, етнографским и културним особинама народа, који их насељавају; гдје се грдна већина православнога житељства скоро искључиво бави земљодјелством; гдје је власт земаљска, усљед историјски сложених особености у карактеру руског народа, тако моћна над човјеком, да га зауставља до крајње могућности да се држи оних истих земаљских страна, над којима су десетинама и стотинама година пред њима трудили се његови очеви, дједови и прадједови; гдје не само прелаз из земљодјелског сталежа у друге сверо економског живота, него и просто пресељење с једнога мјеста на друго, даје много тешкоћа и препона физичкога, материјалнога и нарочито нарав ственога својства, јер промјена начина живота и занимања гледа се овдје као да је слободно нарушавање вјековних предања и обичаја, на које се одлучују врло мало њих, па и они не достижу свагда сретно своје циљи. При помјешаности и неодређености парохија, при честим промјенама и у личном саставу њиховом западном пастору или ксендзу (римо-католички свештеник у Пољској), који мало долази у додир са својом паством у својој посебној богослужбеној пракси, било би врло трудно да зна количину и својства повјерених његовом старању лица, њиховог начина живота, да иде за развићем њиховог религиозног живота и да у своје вријеме даје помоћ при појављењу нужда и потреба свакога од њих, без чистих и нарочитих посјета, с циљу прегледања и приведења у извјесност стања повјерене му духовне паство и састављања, на основу њиховом, нарочитих визитацијоних регистара и достојних спомена билежака или дневника.

Нешто слично обичају западнога свјештенства да састављају списак својих парохијана по мјесту њиховог становања, с циљу удобнијега посећивања њиховог и да се њима руководе, могуће је видјети и код нас у начину вођења исповједних регистара, ма да и за друге сасвим циљи. У тим регистрима, као што је познато, набрајају се сви парохијани, не искључујући слабе старце и децу на сиси, при чему се сви групишу по породицама или улицама, које се воде и рачунају у поретку сусједства по селима, која улазе у састав оне или оне парохије. Ради састављања оних регистара у многим мјестима изодавна постоји обичај да се иде по улицама — од куће до куће и записују се чланови породице, нарочито у летње доба (као доба састављања исповједних регистара, узима се мјесец септембар сваке године).

Попис тај у многим местима свршавао се самим свештеником уз припомоћ других чланова причта. Сад је тај обичај од многих већ напуштен сасвим; у другим мјестима извршење означене обвезаности прешло је на ниже чланове причта, и само у најзабитијим и удаљеним местима споменути обичај извршује се још по свом пређашњем начину међу сеоским свештенством. Коме се догодило да мотри на методу произвађања тих списака, ко је ијоле познат са саставом парохијских црквених докумената, а тако исто са општим условима религиознога живота нашега народа, тај мора доћи до закључка, да та од године до године љетна хођења по парохији са целу пописа душа не изазивају се неком особитом неопходношћу. Заиста, матрикуле о крштенима, вјенчанима и о умрлима, које се воде у свакој цркви из године у годину, дају најтачније и највернije знакове о измјени личнога и породичнога стања пастве у парохији; списци оних, који посте у дане постова дају тачна знања о лицима, која су била и која нису била при исповиједи и св. причешћу; а празничка хођења са молебнима по домовима парохијана, која се свршавају обично три-четир пута у години, сасвим су довољна ради познавања пастирева са расположењем и стањем домова у парохији, са количином њихових становника, са подигнућем нових домова и породица, усљед свршавања бракова и честих породичних деоба. Не будући, на тај начин, неопходним ради тачнога вођења парохијске статистике, та летња хођења по парохији немају никаквога значења ни у својству пастирско-васпитнога средства; напротив јављајући се породом празнога формализма, она воде ка деморализацији како парохије, тако и самога свештенства. Јогунасто битисање тога обичаја особито у забитим и удаљеним од средишта просвете мјестима наше простране домовине, има у својој основи значење његово, као нарочитога и слободнога извора материјалних средстава за сеоско свештенство, јер при пописивању за сваку душу узима се обично нарочита награда у новцу или у нарави често са непристојном сталношћу, препиранима и прошењем, којима се само понижава наше свештенство у очима парохијана и којима се подрива могућност сваких благотворних утицаја његових на народ. Па наши пастири и не осећају потребе у особитим систематичким визитацијама својих парохија са намјером проваћања својих добрих утицаја на паству, какова се потреба осећа код западних свештеника. Особитости православнога богослужења, као што не може боље бити удешенога према религиозним нуждама и потребама народа, у свези са нарочитим складом историјскога и друштвено-економскога живота посљедњега, као народа по преимућству консервативнога, настањенога, постајаногa у свом начину живота и занимањима, стављају пастира у тјесну везу и сталну са својом паством — свезу, у већини случајева, која се прекида само смрћу пастира и својом сталношћу и дубином потпуно обезбеђавају могућност благотворних узајамних деловања им једнога према другом. Богатство и безпримјерна разноликост религиозно-освећујућих средстава, којима располаже наша црква, и која, под општим именом требника, обухваћају и пропраћају собом сав духовно-религиозни живот њерних, не говорећи већ о њеним главним, битним моментима, уводе пастира у посебне,

личне додире са паством, даје му могућност следовати за свима најмањим покретима духовног живота парохијана, и сам да учествује активно у том животу. Послије тога појмљиво је, за што бољи представници богословске науке и знаоци народнога духа и живота одлучно не препоручују нашим пастирима да чине не само нарочите систематичке визитације парохија, него и у опште посебне посјете својој пастви без особито важних повода, на пр., у случају болести или друге које несреће, које задеси овога или онога од парохијана, у случају одпађивања у раскол или секташтво или шта више најмањи покушаји ка овоме, у случају породичне смутње и нереда, што служи саблазном за странце и т. слич. Нарочито и неизазване неотложним нуждама парохијана посјете, осим овога, што се јављају сасвим излишнима и теретнима за саме пастире, при честим личним везама с њима на богослужбеном попришту, могу се показати још незгоднима, настрљивима, несноснима за парохијане, и на тај начин у мјесто користи могу водити ка штетним посљедицама.

(Наставиће се.)

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак.)

Но код протестаната у другој половини 17. вијека видимо нешто аналогичког с римокатоличкијем језуитством у области педагогике. Разумјевамо развиће тако званога пијетизма, имајућег велики утицај на поредак њемачкијех школа. Пијетизам хтједе од школа учинити као неку манастирску опћину, гдје би било главнијем задатком установљење више циљеви, којој тежаше црква, а на име религиозно-нарaвствено васпитање. По мнењу преставника те управе, школа је дужна бити на служби опћенито христијанској идеји, — подворењу царства Божијега на земљи, ученост је говораху пијетисти средство за циљеь добродјетељи, сво образовање да је дужно сводити се на васпитање, на окрепљење воље, уподобљење људи образу и подобију Божијем и к водењу дјеце к опћењу са Христом. Таквом држању дадоше повода поники: „Collegia pietatis“ Шпернера благочестивијем упражњенама, средовитијем предавањима наука, објасненјама Библије, с молитвама и пјенијем. По образцу тога уређења уредила се школа, када пјетист Франк подиже сиротињску кућу у Рили, гдје се васпитаваше више од 1,000 мушке дјеце, а 700 дјевојчица; ту се предавало искључиво религиозно образовање које се проводило многштвом часова у молитви, у проповједању и у Богослужењу; из раног јутра разлијегале би се дјечје молитве, а по сред предавања пјевали би се псалми, вечерње пак доба проводило би се Библијом[1]). То бјеше посљедња форма школе, до које бјеше дошла под упливом превласти протестантизма и протестанске цркве. У средини тешких страдања искушавајућих Европу у ужасима тридесетољетне војне, у сред распуштености тадашњијех нарави и варварске грубијаности, пијетистичка школа подигла је свој идеал, спасавши човјештво од животног дивљаштва, идеал, који руковаше потпуно са свима његовим практичним крајностима заведењем с њиме школе пијетизма. Али та школа, која повидимом бјеше прототип црквене школе, у суштини бјеше колевка, у којој се рађаше нова независност школе од цркве. Пијетисти бијаху велики супарници официјозне цркве и њенијех сљедбеника, ратујућих за тачност протестанске догматике; они протестоваху против језуитске сколастике и мртвила им, надање и вјерети одсутност христијанског идеала у моралу, по чему они пођоше својим развићем другим путем,

[1]) Шлосер, Историја осамнајестог столећа.

нежели официјално духовенство, из кога области педагогике с њиме т. ј. духовенством расплела се управа, као што видимо, која је проузрочила велику пропаст међу црквом и школом.

Ето те филантропске управе, које се дјелатност односи 18-м вјеку. Тај вјек у Европи, вјек је, како га називљу, просвјете, пробуђење човјештва „de bon sens“: вјек је енглеске радиности, француских атеиста, њемачких материјалиста. Религиозни интереси ослабише, предмети вјере пробудише нападаје, иронију и завађу; свуда се вођаху говори борбе за човјечија права, а угнетење Божанственијех права. Познато је, да и стара школа својом послугом религиозноме интересу почимаше губити свој кредит. Ново васпитање заговараху нови слеђбеници нове школе. Од тих, познато нам је да Емил Русо заснова почетак нове педагогике, којом се стара црквена школа поткопавала у самоме своме принципу. Неки доказиваху, као н. п. у Русији Карамзин да религија, које обучавање преобладује у црквеној школи, да је недоступна дјетињем појму, што свако дјете говорећи о Богу, да је просто *идолопоклоник*, или по мањој мјери *јеретик*; слеђовательно обучавање религије у дјетињству да је педагогски абсурдум, — о Богу да је могуће почимати говорити од 18 година младићкога доба и притоме, у духу тога исповједања вјере, Русо што оставља у уста савојскоме свештенику у деветичком је смислу.[1]) Под упливом тијех идеа, Русо заметну покушај завести нови тип школа за остварење чега, уседе на себе тако звану филантропију. На чељу тога посљедњи бјеше Базедов, професор у Алтони. Године 1768. он издаде свој „Предлог“ друговима човјештва и заузетним људима о школама,“ у коме је он очитовао своје звано „professione de foi“. До овијех питања, говори он, у школама научило је дјецу религији духовенство које вазјек имађаше у виду катехизичку ортодоксију — извјестне догматичке потанчине, признавајуће искључиво правилнима са тачке гледишта извјестно вјероисповједање; отуда школа мјесто религиознога чувства васпитања духа, завађе и ненавист к свему што није сагласно са тим или са другим символом вјере. Учити религији немогуће је, она није предмет знања, већ мотив к дјелатности. Период дјетинства, дужан је бити вријеменом радости и среће, а не сјеме душевне ларме и моралне сваће; на религије треба да је избрисато све, што може да побуди чувства страха и сјете: Бог је љубав. . . . Нека би се у дјетској души слагали осјећаји, изазивајући с тим искључиво престављење о Богу[2]). Такова програма закона Божијега Базедова, која коначно не дозвољава држати школе служитељима црквеним, његова је, те је желио одстранити од школа и филантропске педагоге. Базед својим школама у Десају, он сам се наметнуо предавати закон Божији, но мјесто ученја заустављао се поглавито на богослужењу, кога учешће примаху дјеца свију религија, католичка, протестанска, чифутска, турска. У мјесто религије, главни предмети обуке бијаху хуманитарне науке и искуства, — музика, пјевање, игре и гимнастика. Таковога рода принципи „свијетске“ школе заводиште се код њемаца од Волке, Кампа Зајцмана и т. д.

Под ударцима тијех идеја, исказанијех Русом у Француској и поменутијех у прахтици филантропа у Германији, уздрмала се копча старе црквене школе у Европи. „Школа је оруђе државе, говори Безедов, исповедовати грађанина сретним; држава има право управљати финансијом, објављати војне, а тако исто управљати и школом“. Слично овоме говорио је и Трап[3]). Стварно и иницијативу у устројству школа почињу на себе узимати свијетски господари, који изјављиваху жељу видјети у школи чим прије као оруђе васпитања корисне грађане, не жели добре христјане, о чему се труђаше школа црквена. Главном превагом паштења владâ, како Трап говори, бјеше новчана помоћ, коју могађијаше дати влада као помоћ школској ствари, чега не бјеше у стању са свим дати црква, свагда обучавајући „gratis“.

Са другом половином 18-ог вјека, појављује се ред владарскијех закона, који почињу регулисати школску систему, коју у строј влада сматраше својијем главнијем правом и обвезом[4]). Тако у Пруској од краља Фридрика I. појављује

[1]) См. анализ Емила на рус. „Закон Божији као школски предмет обучавања. „Прав. Саб. 1873. год.

[2]) Querickе, A. H Franc. 1827,

[3]) Schmid, Gesch. d. Pädag. стр. 3, 679.

[4]) Пруски закони о школама скупљени су у Bork, handb. ub. d. Kirchen u Schulgesetzentgehung. Königsb, 1842., t. 2. — Француски закони у I. Simon, L'école, Paris.

се „Principia regulativa“ 1736. год., гдје бјеше одређено материјално стање учитељима, њихова права и обвезе, судбина ученика, покорност општинама односјем школи. Сим поменутога краља, Фридрик велики, другар енциклопеда, послје свршетка седмогодишње војне, обнародовао је „Обћенити владавински школски устав“, који у општености својијех начела служи основом данашњега пруског народнога образовања. Црквена Конзисторија у снази тога устава престаје бити владајућим мјестом односно школе: на мјесто цркве завео се „Ober — Schulkokegium“, т. ј. главни педагогијски савјет „То бјеше, закључава Доналсон, одлучни корак одјељујући школу од цркве, саздавши на њега самосталну владавинску управу[1]). Главни ударац бјеше дан појавом „Свеопћим позеним законом (Allgemaine Landrecht), гдје право бјеше речено, да су школе владини заводи и за то да су подложене надзору владе. Духовно лице не може бити учитељем „eo ipso“ баш за то, што бјеше речено раније професором историје у Марбургу Шуписом док, говори он, „status scholasticus“, које се у нас називље „status ecclesiasticus“, од којих се не може очекивати добријех успјеха у нашој школи[2]).

Преставници и сарадници старе црквене школе, бијаху дужни подићи се на задњи план, особито ради тога времена, када се влада заузела за школу, прибавити јој новијех раденика мимо старијех. Контигент тијех саема опаснијех конкурената односно духовенства у дјелу образовања, образоваху се нове специјалне, заводеће се с владом учитељске семинарије — заводи, као првоначална мисао, која принадлежи славенском педагогу Амосу Комненском; о којој мисли особито је сањао и Ернест, благочестиви ерцег Готски († 1675. год.), но тек се дала прилика његовоме насљеднику остварити ту мисао; одма се одпочело говорити о потреби завода специјалнијех за учитеље народнијех школа филантропима и франком, као и о подигнућу спротнијех домова, с чим би подигнут завод реченим учитељима — препарандија, у којој се приправљаху учитељи за своју струку. Захваљени радиности Рохова и Шлабрендорфа, још у 18 вјеку већ бјеше неколико учитељскијех завода; они такове подигоше у Фримору, Еменбергу, Бреслави, Штетину, Берлину, Вјуцбургу, Роту, Вајмару и т. д.[3]). Наравно, да се препарандисти завода показаше компетентним педагозима од нижега духовенства, као што бјеху кистери и звонари; они са сим уступаху својим опћенитим развићем мјесто свештенику, но за то учитељи надмашиваху њега својим слободним односјем с техничком спремом за своје звање. Благодарећи броју тијех учитеља, школе се појавише не као близа црквама, већ и као старини, као чисто већ земаљска или општинска установа; промјенио се затим и програм школе према црквеноме: тада је као и у посљедњој програми превладаље или скоро, како се види бјеше предмет старој религија, а у школама задруга предавала се геогрефија, историја и изучавање језика.

(Наставиће се.)

[1]) Ист. Обр у Пруссији и Енглеској лек. Доналдсона ректора единбурск. универз. Слика и школа, 1875. год. Nr. 1, стр. 54.

[2]) Цит. Schmid, gesch. d. Pädag. IV, 370.

[3]) Цит. Schmid, Encyklopäd. d. gesam. Erz — u Unterrichtswesen. Слич. Педаг. Сабор. 1874. год. стр. 4.

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и нежинскога С. Д., б.

(Наставак.)

в) Његова образованост и значај у цркви. Списи против Латина.

Фотије и по карактеру и по даровитости и по општиром знању припадаше не своме добу, већ такоме, каква је било у четвртом вијеку. Ученост његова бијаше чувена. Покрај тога, што је био риједак филолог и критичар, дубок богослов и озбиљан историчар, он се добро разумијеваше и у философији и у језицима, у политици и праву, у медицини и математици; чак и непријатељи његови морадоше говорити: „толико се одликоваше знањем скоро у свима слободним наукама, да могаше бити на славу свога вијека, па и сравнити се са старима“[1]). Фотије љубљаше науку и због себе и због другог; он се мораднјаше борити с духом времена, да подигне у царевини опалу просвјету; љубав његова просвјети бијаше један узрок, те се од њега одијели неколико побожних епископа, којима се не допадаше просвјета, кад је почела опадати образованост. Фотије све чињаше на добро православне цркве; историја његова живота показује, да црква има да захвали његовој сталности, сталности учвршћеној благодаћу усред крвавих мука, што је спасена од папинског властољубља и папске самоволе, јер је јасније од сунца, да папа није радио о томе, да заштити Игњатија — већ је и њега као и Фотија, анатемисао, него се питало, признаје ли источна црква папу за васељенског суца и његове захтјеве, какви били, — законите захтјеве. Види се и то, да се било тада тешко борити с папом, који није био силан

[1]) Никита у животу Игњатијеву.

само на западу, већ се прилично био учврстио и на истоку. Фотије је отворио јеванђељску истину, осудио је заблуде против јеванђељског духа и за то је страдао. А што су и други савременици слабо штовали Фотија, та чак га и грдили, то је судбина, а у једно и знак, великих људи; — Фотије је сачувао начела православља и православне цркве тада, кад су се на западу због незнања својеваљног почела губити. С тога су Фотију дали достојну почаст по цијелом истоку[1]). Ево штап исапе о њему патријарах Никола, правични владика и живота светога: „Познато вам је, писаше кипарскоме емиру, „да је највећи и најславнији архијерej Бож и Фотије тако волио оца наше племенитости, као што вас нико од једноплеменика не љуби. Као човјек Божји и велики у дјелима божанским и човјечаниским добро знадоше, ма да их дијели вјера, но ипак памет невоље у животу, љубав човјечанству, сне, што краси човјечанску природу, треба да љуби оне, који воле добро[2]). Не заборавимо, да је Фотије за сва словенска племена био — први проповједник јеванђелија онај, који их је просвјетио чистом свјетлошћу Христовом.

Дјела су Фотијева многобројна и различита; но св редом задивљавају нас огромном риједношћу.

1. *догматичко полемички* списи бл. Фотија писани јесу:

а) против Латина већином су у рукопису. Особито ваља жалити, што се још до сад није надало велико и знаменито дјело Фотијево *о св. Духу*. Чак и Римљанин Мајус поштује тај спис због јасноће и богатог садржаја. По Мајусову казивању *садржај* је те књиге ово: у првих 37 глава навађају се докази, да св. Дух излази само од Оца; у 38.—43. гл. ријешава приговор, који се изводи из апостолових ријечи: поли Богъ Дѣха Сина његова. Даље се нижу ријечи Амвросијеве и Августинове о излажењу св. Духа и од Сина и сумњу, која настаје послије тих ријечи, Фотије ријешава међу осталим и тиме што и други учитељи црквени нијесу увијек правилно говорили о неким предметима. За тим се набрајају докази римских папа о изласку св. Духа *само* од Оца, а особито Дамаса, Целестина, Лава Великог, Вигилија, Агатона, Григорија Великог, Захарије, Лава III. Најпослије се говори о повијести сребрних дасака, на којима је био урезан у Риму символ вјере без додатка: *и од Сина* (filioque). Тим се и довршује епис. Фотије овако пише Јовану VIII. и Адријану III.: „Мој Јован (он је мој како по другом које чему, тако и по томе што је од срца учествовао у мојим дјелима), овај, говорим, наш Јован, који је великог ума и побожности, који мушки мрзи и гони сваку неправду и незаљалство, који је јак и у законодавству црквеном и у расуђивању политичком, који је уредно разна дјела, тај, говорим, љубазни првосвештеник Рима, по својим побожним и знаменитим легатима Павлом, Јевђенијем и Петром, који су украшени свештеничким достојанством, који дошавши на наш сабор, једнако као и православна црква и његови претходници — првосвештеници, примио је символ вјере и потписао је и запечатио митљу и свештеним рукама. Иста тако и његов наљедник свештени Адријан кад је слао посланицу са символом по древноме обичају, уједно је написао у писму исто исповиједање вјере и признао, да св. Дух излази од Оца.[3]) О изласку св. Духа Фотије писаше неколико дјела.[4]) Међу осталим он писаше о томе

[1]) Грчка црква, колико је могла од жестоких напада иламних против Фотија, одлаз је Фотију почаст. У најстаријем бечком рукоп. cod. Theol. 64. H. 23., његово дјело нехођењу св. Духа прозвање је дјелом „Фотија најсветијег патријарха. Сабор 1156. г. у броју међу ријечима отаца" узимаше: а) из ријечи патр Фотија о тајни св. Духа; из „ријечи патр. Фотија о томе, у каквом се одношају сине Христова воља и невоља." У Маја Specil. rom. 10. p. 38. 52. У писму александриј. цркви патријарах Михаило: Игнатију и Фотију најсветијим и вјечите успомене патријарсима вјечна успомена." (Biblioth. Coisliana p. 99.) Марко Ефеска на флоретинскоме сабору у своме исповиједању вјере позива се на Фотија. Патријарх Нектарије одговори, напиетима на то, да тобоже у грчкој цркви послије Фотије па до патријарха Михајла Керуларија није било наметних и св. пастира, те исповетка вели „а каква се чудевната пеласту на катедру св. Петра", ал тим се обраћа цариградским патријарсима: „док је почетак вођама тај, о коме говоримо, чувени Фотије; код њега не може нико наћи никакве мрље, осим потрешка против Игнатија," али никако не његових, него императора Михаила и Бесара Варде, „а мрљица има врло доста, што је потребито за управљање црквом." Одговор штампан на грч јез. 1682. год. у Цјетуњи гл. још пр. 35.

[2]) Patr. Nikolai Ep. ad. Emirum apd. specil. rom. T. 10. p. 167. 168.

Сина његова. Даље се нижу ријечи Амвросијеве и Августинове о излажењу св. Духа и од Сина и сумњу, која настаје послије тих ријечи, Фотије ријешава међу осталим и тиме што и други учитељи црквени нијесу увијек правилно говорили о неким предметима. За тим се набрајају докази римских папа о изласку св. Духа *само* од Оца, а особито Дамаса, Целестина, Лава Великог, Вигилија, Агатона, Григорија Великог, Захарије, Лава III. Најпослије се говори о повијести сребрних дасака, на којима је био урезан у Риму символ вјере без додатка: *и од Сина* (filioque). Тим се и довршује епис. Фотије овако пише Јовану VIII. и Адријану III.: „Мој Јован (он је мој како по другом које чему, тако и по томе што је од срца учествовао у мојим дјелима), овај, говорим, наш Јован, који је великог ума и побожности, који мушки мрзи и гони сваку неправду и незаљалство, који је јак и у законодавству црквеном и у расуђивању политичком, који је уредно разна дјела, тај, говорим, љубазни првосвештеник Рима, по својим побожним и знаменитим легатима Павлом, Јевђенијем и Петром, који су украшени свештеничким достојанством, који дошавши на наш сабор, једнако као и православна црква и његови претходници — првосвештеници, примио је символ вјере и потписао је и запечатио митљу и свештеним рукама. Иста тако и његов наљедник свештени Адријан кад је слао посланицу са символом по древноме обичају, уједно је написао у писму исто исповиједање вјере и признао, да св. Дух излази од Оца.[3]) О изласку св. Духа Фотије писаше неколико дјела.[4]) Међу осталим он писаше о томе

[3]) Гл. Мајус Praef. ad 1 Tom. Coll. vet. avct. p. 28.—25 Romae 1830. Књига је о св. Духу писата како вели Мајосев Веди (Beda): име свеснопово није грчко; дјело се назовише, овако: ἐν πολλοῖς μὲν εἰσὶν οἱ ἔλεγχοι πολυτίχοις ἐσπασμένοι λόγοις δἰ ὧν ἡ ὄχρυς κατασπᾶται то се дјело налази у московској библиотеци (cod. 393. n. 11.), али није потпуно. У пиринском рукопису има овај натпис: „Расправа о изласку св. Духа, написана по главама; послао је најсветији патријарх цариградски Фотије једном Латину." У бечкој библиотеци има cod. theol. 64. Lambec, komm. 3.117. Тиховље и жидовске православља Аљацие (De consensu Ecclesiæ p. 575.) говори о овоме дјелу: „Нарочно дјело"! Он је неколико њеста из овога дјела исписао. Contr. Hottingerum c. 18. p. 290.; c. 19 p 414. De Ecclesiæ consensu p. 575. 622. 631.

[4]) „Против становника старог Рима о томе да св. Дух излази само од Оца, а не и од Сина" — у Колдертовом рукопису cod. 444. и у многим другима. Извод из тога дјела штампао је Усер (disser.atio de symbolo p. 25.), али не управо из Фотија, ако на Загребачком *тимологије* (fl. 13 cd. Tergobist. in Wallachia an. 1710). Друга њеста навађа Аљацие (comm Crengthonum p 232. 244. cont Hottingerum p. 4. 17.), сумњајућ у ијеродостојност рукописа „против Латина о св. Духу почиње се ријечима: τῆς ὅλης ἀναστροίτου τῶν ἐν Χριστανοῖς τελούντων ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος δύο εἰσάλεν αἰτίας у москов. синод. библ. cod. 353 n. 25; cod. 327. n. 39; cod 325. n 16; у бечком рукоп. Lambecii Comm. 3 (117) 304. de cod 64 p. 392. de cod. 77. И прије његове ријечи навађаше Аљацие cont. Hottingerum p. 196.

доста опширно *аквилејском архиепископу.*) Овдје он на темељу ријечи Господњих о изласку св. Духа од Оца:

а) показује на писмо Лава I. Флавијану и на наредбу Лава III. (§. 45.);

б) на вјероване римске и у опће све ондашње православне цркве (§. 6., 7.);

в) изводи неколико закључака, који показују разлику приватног латинског кипљења (§. 8.—10.);

г) тумачи ријечи Δι᾽ υἱοῦ Σοῦ и Ὃ Μόνον πρὸς μόνον (§. 11.—15.);

д) Нек буде тако, говоре, али велики Амросије, Августин, Јероним и неки други — пишу, да св. Дух излази и од Сина.“ Фотије одговара на то: „И ако 10 па и 20 отаца кажу тако, али 600 и без броја их не говоре; ко ће увриједити оне зар не они, који држе да је сва побожност мањине тих отаца у мало ријечи и стављајући их у непријатељски ред противу сабора, држе их вишима од безбројног скупа — или они, који у своју заштиту позивају многе оне? Ко објељује св. Августина, Јеронима и Амросија? зар не онај који држи, да се противе општем Владици и Учитељу, или онај, који не тражи ништа тако, већ жели да се сви управљају по одредби општег Владике?“ Нови приговор: „ако су добро учили, треба да њихове мисли приме сви, који их држе за оце; а ако нијесу говорили тако, ваља их одбацити као и јеретике.“ Примјетив, да не пазећи на ријечи Господње, ту мањину отаца осуђују сами они, који се позивају на њих, да потврде своју мисао, Фотије наставља: „Зар је било мало тешкоћа, које су приморавале многе оце, да се изразе или нетачно (τὰ μὲν παρεμβέγξαιεν) или да говоре према приликама (τὰ δὲ πρὸς οἰκονομίαν εἰπεῖν) при непријатељским нападајима, а друго и због човјечјег незнања, којем и они припадаху“? (17.— 19.). Ако су други и говорили нетачно (παρεμβέγξαντο) или су се чак из непознатог нам узрока уклонили од правог пута; али расправљања није било и нико их није изазивао да се дозна истина; но ми их држимо за оце, управ као да и нијесу то говорили, једно због њихова живота и врлине, а друго због узорне вјере њихове у другоме; али ипак не идемо за њиховим стопама, гдје су грјешили (§. 20.). Као примјер те и друге мисли патријарах узима св. оце Дионисија Александријског, Методија Патарског, Папија Јерапољског (§. 21.). Говорећи даље о учењу црквеном што се тиче изласка, св. Духа, Фотије још спомиње писмо папе Адријана патријарху Тарасију; за тим говори о своме добу, а особито о дјелима папе Јована: „Они, што су дошли из древног Рима не први, већ по трећи пут, кад су упитали о вјери не рекоше ништа противно и несагласно с њером, коју је васељена примила, на против јасно и без сваке сумње исповједише као и ми, да св. Дух излази *од Оца*; но то је мало. Кад се састаде сабор за црквене послове, послани заступници папе Јована, као да је и он ту био с њима, кад је сабор говорио о св. Тројици, једномислено и гласом и језиком и својим потписима потврдише символ вјере, како се исповиједа и чува по свој васељени по Господњим ријечима.“

О познатој *окружној посланици* против папи Николи, гдје патријарх осуђује како друге заблуде паписта, тако и учење њихово о изласку св. Духа, треба рећи, да су је под својим именом слали црквама и Фотијеви наштедници, међу осталима патријарах Сисиније и др., те је добила вид каноничке посланице[2]) Фотије добро знађаше разлику римских заблуда у цркви и обредима од заблуда у исповиједању вјере о св. Духу, што међу осталима потврђује и његово дјело: „Посебне тужбе (ἀτιώματα μέρικα) против Франака и Латина[3]). Он писаше и о папину поглаварству[3]).

) То је писмо издао Комбефиз in 1 tomo auctarii novi p. 327. s. Paris 1672.

[1]) Гл. у Алација de consensu Ecclesiae p. 606., cont Crentonium p. 194. o pyc. прај. посл. гл. пр. 16.

[2]) По рајечима Мајусовим Praef. ad. 1. T. educt. то је прва тужба против папине жеље за влашћу; друга је тужба због пријесног хљеба у евхаристији: ὅτι τὰ ἄζυμα и др. То се дјело често срета у слов. рукоп. под именом: „О Франима и о осталим Латинима“ а међу осталим и у Румјан. списк. корчмија у кн. бр. 2; тај списак припада разреду синсака, који су састављени по списку послатом на Бугарске (Розенкампф о корчмијама стр. 11. у прим. стр. 250.). Из тога би се могло закључивати, да је тај чланак Фотије у Бугарску послао, да би осудио њемачке пристапе папине (прим. 13. 14.); у осталом у словенским синсицима чланак је тај измијењен — — исто као што је и окружна посланица Фотијева исплавила из руку његових наштедника измијењена. Она је ушла у слов. штампану корчмију у 47. гл. У москов. синод. библиотеци има дјело Фотијево: „колико су се пута у које доба, и уз какве пријелоге одјељивали Латини: Ἐπὶ Γρατιάνου τοῦ βασιλέως Μ. S cod. 355. бр. 37. fol. 288.

[3]) О поглаварству папину у синод. библ. бр. 367. (354). сл. примј. 36.

(Наставиће се.)

Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највећу и најбољу?

Од др филоз. **Рабе**. Превео **Милан Поповић**, богослов у Рељеву.

Боже, Ти си љубав и ко у љубави живи, тај живи у теби и ти у њему. Јер је у Теби потпуни мир и блаженство: Стога допусти, да завладa у нама дух Твоје љубави, да љубимо Тебе и браћу као и Твој син Исус Христос, и да будемо блажени као и Он. Услишај нас, небески оче, својом пречистом љубављу.

Ниједна од религија предхришћанског доба, љубазни моји, не тражи такву строго нраравствену озбиљност као јудејска. Вјера у свемогућег и пресветог Бога по њиховим прописима у томе се изражава, да се цио свијет Господа боји, и да се од њега све страши, што год на земљи пребива; јер је страх господњи почетак мудрости, а њоме се отклања зло. И испуњавање те заповијести дотле се проширило, да се изговарање имена Јеховина сматрало већ за пријеступ. Такођер се неда тајити, да се баш тиме израиљски народ најбоље одликовао од свих осталих нација старога доба и далеко је стајао од заблуда и развратног живота, који је кољала успомена на незнабожачки народ. Но ипак тај страх божији не бијаше кадa у стању, да загрије срце правом побожношћу и врлином; јер су се често пута само зато испуњавали прописани закони, да се умакне осветљивој и казнљивој десници божијој, и ви знате, да дијете, које само из страха слуша, још се не може добрим назвати. Отуд је дошло, да се у доба Христово богослужење обдржавало с великом строгошћу, али је само неколицина правим религиозним животом показала, да обожава Бога у духу и истини.

То је наш Спаситељ Исус Христос са жалошћу гледао, па кад се одлучио, да постане душевним усрећитељем свога рода, Он није учинио врлину и блаженство одвојеним од страха божијег, већ је рекао: Дајем вам једну нову заповијед, да имате љубав међу собом, и само ћете се познавати да сте Моји ученици, ако испуњавате ту заповијед. Док Мојсије у двије књиге о сваком поједином односају у животу највишње нарочити закон и на његов пријеступ напомиње казну осветљивог Бога, дотле Исус тражи само љубав, и она се ради тога називље краљевским или првим и највишим законом. Њоме су се прије свега имали његови апостоли одликовати, ако су имали затим, да распростру његову религију и њен добротворни утјецај по свима народима. Он је сам из љубави на свијет дошао; Његов цио земаљски живот преображавао је љубав према свима, који су с Њиме земаљску срећу дијелили; Он је умро из љубави и драговољно, претрпив најмучнију смрт само зато, да нас усрећи. Имајте љубав међу собом! То је била главна заповијед, коју су имали његови ученици испуњавати. Мир с вама. То је био небески поздрав, којим је своје ученике поздравио И њему је подражавао Његов вјерни ученик Јован. Он вазда лежаше, тако нам приповиједају свети писци, на прсима Исусовим, и удисаше дах љубави из свог божанског учитеља. Ако сте икада с позорношћу читали његове списе, за цијело сте осјећали онај спасоносни дух љубави, који тече из сваке његове ријечи. Као што отац на умору сакупља пошљедњи пут своје синове, да их утјеши и опомене, тако сазиваше и Јован на умору, учитељ божанске љубави, још једном своју општину, за тим га донесоше у своју скупштину и рече са умирућим гласом: Дјецо, љубите се међусобно! И кад су га питали, зашто им само ту заповијест даје, он одговори: Ако то чините, онда је доста. Пошљедње ријечи Јованове дубоко нас дирају у срце, љубазни моји и сви који су ту заповијест чули, за цијело су држали његову искрену опомену за љубав. Љуби Бога изнад свега, а свога ближњег као самог себе: Ето тако вели Христос на мјесту које ће бити као основ у данашњем тумачењу. Испоредимо ли ту заповијест с највишом заповијешћу јудејске религије, нијамо ли и то у виду, да је страх божији био полазника предхришћанског богопоштовања, али је Исус увјесто њега поставио љубав, мораћемо доћи на питање: Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највишу и највећу? На одговорићемо сада пато уз помоћ божију, па ће ло се осјећати познати, да ту заповијест од свег срца испуњавамо.

Св. Мат. 22. 35.—46. И упита један од њих законик куцајући га и говорећи: Учитељу! која је заповијест највећа у закону? А Исус му рече: Љуби Господа Бога својега свијем срцем својим и свом душом својом и свом мисли својом. Ово је прва и највећа заповијест. А друга је као и ова: љуби ближњега својега као самог себе О овима двјема заповијестима виси сав закон и пророци.

Ето сте саслушали, браћо моја, како нам наш Господ у мало ријечи преставља скуп свих наших дужности. Све, што у животу чинимо или намјеравамо чинити, Он своди на божанску и човјечанску љубав. О заповијести љубави, тако Он вели, виси сав закон и пророци. Ако ту заповијед сравнимо с главним захтјевима старозавјетних писаца, она нас води у уноду нашег говора на питање: Зашто је дао Христос својим ученицима заповијест љубави као највећу и најбољу? Пошто у одговору на то можемо наћи најјаче побуде и узроке, да слиједимо светом позиву Исусову, с тога нека нас све без разлике испуни дух побожне молитве, па ће тада и овај час бити благословен. Зашто, тако се питамо.

Зашто је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највећу и најбољу?

I. За то, јер је знао да је ту заповијест лако испунити;

II. јер у испуњавању те заповиједи свака религија налази прави основ и прави циљ;

III. јер права љубав према Богу и човјеку једино унапређава срећу и мир живота; и

IV. јер нам она на циљу наше земаљске среће даје једину највишу утјеху.

С тога је дао Исус заповијед љубави као најбољу и највећу.

I.

јер је знао, да је свакоме лако ту заповијест испунити.

Ипак он сам вели: Мој је јарам благ и моје је бреме лако. У светињи човјечијих груди љубав је први осјећај, који остаје пробуђен до посљедњег издисаја. Као што сунце од изласка до заласка јингда не престаје, да са својом златном зраком обасјава поља и шуме, долине и брегове, и да их преображава својим сјајем, тако преузносн љубав све моменте нашег живота, тако нас она усрећава, док год нам пријатељска рука очи не заклопи. Она усрећава дјетиње срце, кад га мати и отац загрли; она усрећава младића и дјевојку и допушта им, да гледају дане будућности у ружичастом сјају; она покреће мужево и женино срце на осјећаје више радости; она распростире преко вечери живота старчева још њезин нежни чар и окружује његову уморну главу као са светитељским вијенцем око главе. Основан је глас свих осјећаја у срцу доброг човјека љубав, и што је она чишћа, то је и њезина снага моћнија. Њоме нам је могуће сваку па и најтежу жртву принијети.

Њу је сами Господ познавао као најјачу од свих осјећаја, и ради тога је она имала примити племенитији и виши правац, и постати носилицом Његове религије. На дивљој и јакој младици шумској баштован накалеми своју најплеменитију гранчицу и она нарасте до прекрасног дрвета. Тако исто требало би, да се љубав, *као год што* се показује у сунцу природе, оплемени љубављу, која с неба потиче, која пријатељу осветљује живот, а непријатељу радо опрашта. Христос је знао, шта би човјек био кадар њоме постићи, и како би само њоме могао добити слику божанства. Но ако је дух љубави већ од природе у нама усађен, онда нам неће бити тешко, да га управимо к небу и да му дамо хришћанско посвећење; па како се у љубави закона састоји испуњење, то је лако шљедбенику Христову држати се Божијих заповједи, и сад ће свакоме бити јасно; што је Исус хтио рећи с ријечима: Мој је јарам благ и моје је бреме лако. Како је Мојсије тешко учинио своме народу, што му је наметнуо велики број закона и правила, која му је требало испуњавати. Каква су била строга захтијевања толиких свјетских мудраца од својих савременика? А човјек, да би се што ближе Богу приближио, мораде се наскоро свих сласти живота одрећи, наскоро се морао у усамљености од свијета озбиљним размишљавањем удубити у биће божије, а мученьима самог себе и испаштањима чувственост посве затрти. Како би било тешко вршити наших савременика добро само зато чинити, јер је добро, што је на жалост изнио највећи мислиоц овога стољећа. О како је то у Христа са свим другчије. Људи, које он љуби као своју браћу, имају испуњавати само заповијест љубави, јер их она најмање оптеретити може. Или како? Би ли било тешко, с најискренијом се љубављу са свим предати добром оцу небеском као његова захвална

и послушна дјеца, ако наше око посматра Његове неизмјерне благослове у широком пољу природе, ако се наша душа вазда обазире на Његова мудра и добра вођења у животу? Би ли било тешко, сваког човјека, родио се он у врућем југу или хладноме сјеверу, био богат или сиромах, краљ или просјак, сусрести с љубављу, ако нам Христос највишње, да смо ми сви чланови једне велике фамилије на земљи, да он сваког земаљског грађанина носи у своме очинском срцу, и да је за све своја сина послао у свијет, да је за све допустио, да Његов син пати и умире у неисказаним мукама. Зар би било тешко држати се ријечи Христових: Љубите своје непријатеље, ако се промислимо да је и наш непријатељ наш ближњи, који нас може усрећити, да смо и ми у божијим очима само помиловани, и да се он може, кад нестане границе земаљског живота, по свој прилици поставити на виши степен блаженства него ли ми? Заиста, лако је испунити заповијед љубави према Богу и ближњима; истина је, што Господ вели, да је његов јарам благ а његово бреме лако; и за то се морамо осјећати побуђени, да их примимо с драгом вољом на се; у толико више, јер у посматрању те заповиједи свака религија налази прави основ и праву циљ, или краће речено, јер је у љубави закона испуњење. Мора ли религија бити веза, која спаја човјека с Богом, то је само религија унутрашња света љубав; јер шта нас друго чврше везује за очинско срце божије, него љубав; чим се могу два душевна бића довести у искренију заједницу него љубављу? Ко живи у љубави тај живи у Богу, а Бог у њему. Спајање човјечијег духа с божијим, т. ј. спајање нашег мишљења воље и рада с божијим, ето у том се састоји највећа задаћа смртног човјека. Па како је љубав једино разрјешава, то је у њој основ и циљ свих религија, ради тога је Исус учинио првом и највећом заповиједи својих шљедбеника. Ти љубиш оца и матер, љубиш их свом душом и сим срцем. Или ти било могуће противити се њиховим мудрим и добрим намјерама? Ти поштујеш и љубиш своје претпостављене, осјећаш се побуђен, да поклониш своју љубав оцу домовине и његове нежности и доброте. Како? зар би ти било могуће, немарити за његове наредбе, његове опомене, приједлоге и савјете, и не вршити их свом ревношћу? У унутрашњости свога срца чуваш залогу љубави према мужу и жени. Како? зар би могао да не испуниш праведне жеље, које раде о твојој сопственој срећи. Би ли могао противно томе хтјети и радити, што је постало предмет њихове тежње, њихове наде и њихове најискреније жеље. Више од свега треба да Бога љубиш. Можеш ли то, ако вазда и свугдје не осјећаш, нећеш и не радиш по свима Његовим заповиједима, јер он само безусловним покоравањем Његовој вољи драговољно помаже твојој правој срећи? Можеш ли, ако се небески пламен љубави распламтио на олтару твога срца, можеш ли још и тада, и ако би ти јако тешко било у ма којем тренутку свога живота не саслушати глас господњи, а да пун свете ревности не чиниш, што он заповиједа. Кад би ти то могао, твоје би срце било без љубави и ми би те морали сажалијевати, што је то тако. Љубав је испуњење закона. У љубави налази непоколебива вјера чинити добро, свој основ и у вољи лежи снага; ради тога је Онај који све љуби, уједно и свемогући и најсветији. Ја би могао љубав сравнити с једним компасом; јер као што компас води брод кроз стјеновито море без опасности, тако нас и она води кроз многопокретни живот до сигурног циља, ако свагда слиједимо њезине побуда и опомена, да су је шљедбеници Христови увијек као највећују дужност посматрали, те љубили Бога и ближње, е вјерују ми, браће мој, неби се никада уважали толики закони у хришћанским државама, које сада морамо испуњавати. И ви морате вјеровати, чим је богатија држава законима, тим су јадније срца подајника у љубави према Богу и ближњима. Срце, које је прожето љубављу, не потребује никаква закона. *Љубав се не радује неправичности, али се она радује истини; она не тежи за нечистом; све подноси, све вјерује, свему се нада и све тпрпи.* То је знао наш Спаситељ и ради тога би требало да влада у цркви, коју је он основао, само закон, краљевски закон љубави. У њему се састоје сви остали, љубав је испуњење закона. Па баш ради тога је Исус дао својим шљедбеницима заповијест љубави према Богу и ближњима као највећу и најбољу, јер права љубав према Богу и ближњима једино унапређује срећу и мир живота.

Ви сами знате, благочестиви хришћани, како је жалосно по једну фамилију, гдје је њена света

веза раскинута. Ви сте за цијело видјели многу кућу, у којој су владали тамни духови мржње и нелоге. Поједини њезини чланови сретаху се равнодушно и с неповјерењем; мужевој вољи противила се жена, заповијести господаревој слуга. Њихове радости огорчаваху се неучешћем, завидљивим приговорима и подругљивим потворама. Мржња је постала као крвни нож за жртву, који је непоштедљиво морао све нежне везе раскинути, којим су се прије њихова срца једна с другим спајала. И као што им недостаје у радости учешћа, тако исто и утјехе у жалости. Који се мрзе, ти немају сажалења. Који се у животу непријатељски односе једни према другим, такви не сажалијевају ни брата, који се унесрећио, хладно и без саучешћа гледе његове болове или избјегавају његову близину, да избјегну свако племенитије буђење.

Па како је у фамилији, тако је и у држави. Ако је анђел мира и љубави уступио мрачном духу мржње, тад се кидају везе закона, тада влада најсуровија самовоља, тада је нишчело повјерење толиких срдаца, тада се у крвној борби сретају често пута синови једне отаџбине, тада се вибају смртне жртве. Биједа и невоља су сапутнице мржње. Томе нас учи сопствено жалосно искуство. Али ваљало би, да их за навијек нестане по вољи нашег спасителя са земље, ради тога што је дао својим шљедбеницима заповијест љубави.

Дивљи пламен страсти спречава до душе често тежњу за сједињењем и миром; до душе нама се чини често готово немогуће њезину бујну снагу обуздата, ако смо је неко вријеме задовољством питали. Но није ли то дух љубави, што у нама угушава сваку грјешну наклоност? Нијесу ли то благи нагони љубави, којим ми своје ближње веселимо и усрећавамо? Није ли то њена блага сила, која нам не допушта, да вријеђамо свога ближњега? Није ли то љубав, којом се једино склапа право и трајно пријатељство? Није ли то љубав, која с трпељивошћу подноси слабости ближњега, која му радо опрашта његове погрјешке. Није ли то љубав, која наше срце покреће, да нежном руком потпомажемо сиромашног и биједног, ако му теку суе жалоснице из очију?

Да, она је то. Али дух љубави удостојава нас љубави својих ближњих, без њега смо хладни и без осјећаја и нијесмо кадри учинити никакве врлине; љубављу тек учимо, како се морамо са својим ближњима опходити. Њезина добротворна снага учи нас, да поднашамо болове времена, њезини су плодови нада и трпљење. Само братском љубављу лако нам је учинити сваку врлину, само љубављу. — Ипак што да ређам све благослове, који из ње произлазе? Њезин добротворни утјецај на оплемењење и усрећавање људи већ сте сами на себи искусили, ви сви знате, да је само она кадра срећу човјештва поткријепити. Спас и благослов почива на оној земљи, у којој се књезови и подајници опасују светом свезом љубави; срећа и благослов напредују само у оном мјесту, у којем становници у духу љубави к циљу теже, палма мира цвјета само тамо, гдје љубав с брижљивом руком искорјењује сваку отровну биљку мржње; послушност, вјерност и слога, која се нигда не поколебава, у оној су кући мили ангели хранитељи фамилијарног круга, у којој Христа слушају и држе се ријечи Његових апостола: Имајте љубав међу собом! С унутарњим учешћем слави се у оној кући сат више радости; са сузама радоснима у оку жена и дјеца огрљују срећног оца и са срцем пуним захвалности он привија своје миле и драге на своје тронуте груди, гдје покој и ведрина разбиструју њихове погледе. Ту се чује ријеч господња: Радујте се с радоснима; али и: Плачите са онима, који плачу. У своме животу ви сте за цијело искусили: да је подијељен бол, у пола бол. Ако је твоје плачно око у судбоносним непогодама угледало само нерадосну пустињу, ако те немирна брига ради идућег дана испуњавала, гдје си тада нашао утјехе и облажења своме бригом оптерећеном срцу, благочестиви хришћанине? Зар то није било на прсима милих, који ти дадоше десницу небесног оца за вјерног друга у животу? Зар би се могао и тада јеткој жалости препустити, кад би ти се жена са саучешћем приближила и прозборила утјешне ријечи? кад би те твоја дјеца загрлила и узвикула: „Не плачи, оче!“? О! на земљи има цигло једно блаженство: и то блаженство љубави. Оно једино поткрепљује нашу срећу; оно једино помаже нешем миру. А да будемо учесници тога блаженства, Исус нам је дао заповијест љубави као најбољу и највећу; јер је она и такова, која циљем нашег земаљског живота даје нам једину највећу утјеху

Брзо пролазе сати на сату живота, и кад ће пошљедњи откуцати, ми не знамо; али ми то знамо: озбиљни судац мртвих влада над звјездама, пред кога ће морати сви изићи, који су по земљи ходили. Он ће дати свакоме по својим дјелима. Стрепите синови људски! И најскривенија дјела изаћиће на видјело. Пред Господом нико није праведан. Ми смо грјешници. Велики Боже! Чим ћемо се утјешити и окријепити, кад пам пошљеш озбиљног ангела смрти. О, нека ти је чест и хвале, што си нам то сином својим навијестио! Сјећајте се, браћо моја, свечаног описивања Христова страшног суда! Он вели само овим, који су упражњавали љубав на земљи, ове спасоносне ријечи: ходите благословени оца мога, наслиједите царство, које вам је приготовљено од постања свијета! — Љубав, то ви сви признајте, љубав нас води у царство блаженства, и ако смо је у животу са свег срца испуњавали, она нам на крају земаљског живота даје највишу утјеху. Ипак јаој! с тугом и жалошћу поглед се зауставља на смртној постељи. Који се вјерно у животу љубише, гледте смрт их растављаће, гроб прима умрле и крене пријатеље и преобраћа их у прах и пепео. Чим ћеш се утјешити, поштени домаћине, ако љубезну сапутницу свога живота узмораш предати мрачној земљиној утроби? Чим ћеш ублажити свој бол, поштена жено, ако видиш оца своје дјечи гдје умире у рукама неумитне смрти? Чим ћете, очеви и матере завидати своје раагрухано срце, ако узморате своје љубимце, синове и кћери с колијевке на сирмна носила поставити? каква вам утјеха остаје, синови и кћери, кад вам оне, који вам живот дадоше, понесу на мирно гробље? Чим ћете се утјешити, ви ожалошћени пријатељи, на мртвачким савдуцима својих умрлих другара?

Шта ће утјешити пријатеље на умору, кад онима, који иза њих остају, пошљедњи пут пружају дрхтаву руку. Ах! ми би морали клонути духом, кад нам љубав не би дала једину највишу утјеху. Њоме се у пошљедњем немирном часу смрти поража најдубља и најискренија жудња, да ћемо оне, с којима се растајемо, једном видјети и поновно загрлити. Господ нам је обећао блаженство с оне стране гроба. Али, благочастиви хришћани, зар би било могуће блаженство за нас, кад срце, које је рањено болом растанка, не би дало своју жудњу утишати, кад оно не би никад на прсима оних било, с којим је овдје у свијету тако весело куцало? Не, заиста срце се очево, материно, братовљево, сестрино и пријатељево не би никда умирило и усрећило, кад им не би десница возљубљеног Бога у вјечности привела све миле и драге, који на њиховим смртним постељама вруће сузе лише. Блаженство би учинило нестишану чежњу за сједињењем с њима свима патњом и муком. Једно се без другог не да замислити. С тога ће вјечни Бог љубав и допустити, да се поново видимо и здружимо са својима, или би морали сумњати у ријеч св. писма, које вели, да је Он љубав. Али то ми не можемо и не смијемо; с тога нам остаје утјеха, коју нам даје љубав чежњом за сједињење е ћемо се једном код пријестола небеског оца наћи и загрлити; јер ће сви добити спас и блаженство, који вјерују у Његовог сина Исуса Христа. Љубав нас ослашћује и принуђава нас на ту наду; ради тога нам циљем земаљког живота даје једину и највећу утјеху.

О како лијепе среће. кад би раменом уз раме ходили по овоме свијету. Љубав нека вам буде звијезда претходница, која вас води, е па онда ћете се и у животу и у смрти осјећати усрећеним, у животу и у смрти благословљене онога, који је дао својим шљедбеницима заповијест љубави као највећу и најбољу.

Пријатељ кад те кроз живот прати
Највећа то је земаљска срећа,
Заједно с браћом у добру стати
Такова срећа још је већа.

*

Љубави срца отворте с тога
Највеће благо нек вам је она,
Јер свеког другог од вишњег Бога
Немате, знајте, пагона свога.

*

Љубав медени радосне часе
Вес'о пријатељ на грудима снива,
Ил' пушта уз нас жалосне гласе
Ако нам увијек в'јеран бива.

*

Кад туга мучи срдашце наше
Кад нам сузе напуне очи,
Бреме је наше увијек лакше
Кад друго срце у помоћ скочи.

*

Љубав уздише на тихој раци
Уморан братац ће чврсто снива,
Ал' поглед горе Вишњему баци
Утјешен биће, нада је жива.

*

Јер тај поглед тјеши нас бо̑не
Чека нас мили састанак тамо,
Поче̑не л' и нама сунце да тоне
У рајске крајe и ми хитамо. Амин.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћено уз мисеј **Вид. вик. Вулетић-Вукасовић.**

(Наставак)

И о҃у҃ре҃тѣ мо́щи мч҃никѡвы кнѧ҃зѧ ѩросла́ѵа сѵ митрополи́тѡмъ и со и҃гу҃менами, и со всѣ́мъ дх҃о́вны́мъ чи́номъ, и со мно́жествомъ наро́да: и ви́дѧхѫ всѝ тѣ́ло то̀ ч҃тно́е страда́льческое цѣ́ло кромѣ̀ всѧка́гѡ и҃стлѣ́нїѧ, толи́кимъ вре́менемъ не вре́дѝвшее, ни почерне́вшее, но вѣ́ло ѩки живаго̀ челове́ка, и благоуха́нїе и҃спѹща́ющее, и о҃у҃диви́ша́хѫсѧ ч҃ю́десѝ томѹ́. И нѐше вѣ́вѣ́шѐ городъ̀ въ це́рковь сѣ́гѡ васи́ліа древа́нѵю, раскопа́ша зе́млю, и положи́ша въ ра́цѣ ка́менной при кра́тѣ ѥгѡ̀ сто́м ѣворѝск. Кѣ́мъ же нача́ прославля́ти о҃у҃го́дники свои́, ѩ̃вѣ́ показа́ѵа, ѩ̃кѡ сподо́би йхъ̀ съ ѩ̃ки сты́хъ мч҃никѡвъ ц҃ртвѣ́мъ своѥгѡ̀ ѩ̃кнагѡ: дадѐ во мора́мъ йхъ̀ сты́мъ да́ръ ц҃ѣлѝти не дх҃го̀, и ѩ̃ви́тѣ́ѧхъ мно́зи коля́ѝри ко гро́бѹ йхъ̀ съ вѣ́рою, и ѩ̃ѣ́млѧхъ не дх҃ѹ́мъ свои́мъ ц҃ѣлѣ́бы, и возкраша́хѫсѧ здра́вы, сла́вѧщи во сты́хъ ѩрославля́емаго ѥгѡ.

По вре́мени же нѣ́кѡемъ, слы́вшѧ ѩ҃ѡ҃ѵи́цинѣ́мъ вѣ́ѣ́мъ возгорѣ́вшѧсѧ це́ркви сѣ́гѡ васи́ліа, въ не́йже лежа́хѫ ѩ҃ѡ҃ спѣ́домъ (въ земли) ч҃ю́дотво́рныѧ мо́щи сты́хъ мч҃никъ, но́вы́хъ ч҃ю́дотво́рцѣхъ ро҃ссѝйскихъ Бориса и гльѣ́ба и не возмого́ша лю́дїе о҃у҃гаси́ти це́ркви то̀ ни́ка́коже, ѿ кѣ́рха во возгорѣ́ся: ѝзнесо́ша же ѿ нѐ ѧ҃ ѩ҃ѡ҃ны и сосѣ́ды, да́же до ма́ла, и ничто́же то́мѹ ѿ церко́вны́хъ вещѝй сгорѣ́ тѣ́кмѡ е҃ди́на це́рковь. И та́кѡ ѿста́ша сѧ̀ сѝѝ въ гро́бѣ́ лежа́щи кромѣ̀ це́ркве: не бѣ́ча́ѧ прихожда́щымъ съ вѣ́рою подава́ющѧсѧ ѝсцѣлѣ́нїѧ, и зна́менїѧ ѩ҃вля́ющѧсѧ, ѩ҃кѡже пре́жде на смѧ́дницѣ надъ тѣ́ломъ гльѣ́ба сѣ́гѡ: бѡгда́ бо сто́ѧ́ѧ ѳ҃гненный, бѡгда́ же вѣ́щы горя́щыѧ зра́ху́ѧсѧ на гро́бѣ́ сты́хъ, а ѝ̀ногда а҃ггльскаѧ слы́шаху́ѧсѧ пѣ́нїа, и мно́зи ѩ҃ки на позо́ръ нѣ́кѝй прихожда́ху та́мѡ (бѡгъ ѿ гро́ба по̀рѝса и гльѣ́ба ѿпаля́ѝ но́зѣ́ карга́). Прїи́до́ша же е҃ди́ною ѩ҃ргами, и ѫ҃хожда́хѫ съ нерѫжено́ю, и҃дѣ́же ле жа́хѫ под землео́ ч҃ю́дотво́рныѧ сты́хъ мч҃никѡвъ мо́щи, и е҃гда е҃ди́нъ ѿ ѩ҃ргъ ѥ҃стны́ѝ ногами на гро́бъ мч҃ни́ческїй, внеза́пѣ ѝзы́де ѳ҃гнь ѿ гро́ба и ѿпаля́ ѥ҃мѹ но́зѣ́: то́й же не могы́й стерпѣ́ти, воскрича́, и скочи́ ѿ мѣ́ста того̀, и показа́ дрѧжи́нѣ своѝ ѿпалѣ́нныѧ своѧ̀ но́ги. И ѿто́лѣ́ не смѣ́ѧхъ при-

ближитисѧ томѹ мѣстѣ, но со страхомъ поклонѧхѹсѧ.

Ѡ сѣмъ и ѡ иныхъ чѹдесѣхъ кыкаѡрицѣ ѡ гроба стыхъ покѣдано кысть великомѹ кнѧзю ѩрославѣ: той же возрадовасѧ дѹшею, ꙗко кратію ѥгѡ неповинно пострадавшюю прославлѧтъ гдѣ, и слышанна тѣ повѣда митрополіта ѩларіѡна. Митрополітъ же благодарівъ вѣ, ꙗко въ земли нашей новыхъ чѹдотворцевъ проявлѧтъ гдь, глагола ко кнѧзю: совѣтъ благъ и благоугодень даю тебѣ, да созиждеши церковь надъ гробомъ чѹдотворцевъ стыхъ, и ѩзымемъ ѩз подъ спѧда на верхъ мощи ѩхъ чтныа, ꙗко да оутвердивше притекаютъ к нимъ вѣрніи людіе, и ползчаютъ просимаа ѡ оугодникѡвѣ вѣхъ. И оутоденъ кысть кнѧзю совѣтъ митрополітовъ, и потщѧвсѧ, созда вскорѣ церковь древѧнѣ въ вышегородѣ надъ гробомъ стыхъ мучнковъ великъ и краснѣ, имѣрью пѧть главъ, исписа всю внѹтрь іконнымъ писаніемъ, и оукрасі ю всѧкою красотою. Совершенічкй же кыкшей церкви со всѣмъ оукрашеніемъ и потрѣками, прійде прешсщенный митрополітъ ѩларіѡнъ съ клиромъ и всѣмъ ѡсщенным соборомъ, такожде и великій кнѧзь ѩрославъ со всѣми колѧры и со множествомъ народа, и сотворше ксенѡпное пѣніе къ нѣкой той церкви, мща ѩѧа къ ѣд ден, къ ѡньже ѡногда борисъ стый оукѣенъ кысть, ѡсщатиша церков: и по совершеніи ѡсщеніа, повелѣ митрополітъ ѡкопати землю надъ гробомъ стыхъ. И ѥгда копаша, ѩсхождаше благовѹніе ѡ гроба, и ѡкопавше ѩзнесоша ѡ земли ковчѣги съ мощми стыхъ, и пристѣпивъ митрополітъ со священники, страхомъ и любовію дерзающе, ѡкрыша стыхъ ковчѣги. и ѩдѣша чѣдо прославно: тѣмеса ко стыхъ цѣлы, нетлѣнны, ѩщами свѣтлы ꙗки живы здравѣсѧ, ꙗко всѣмъ оудивлѧтисы по премногѹ. Исполнисѧ же и благовѹніа многаго всѧ церковь, и положиша тѣла стыхъ мощы на десней странѣ въ церкви, и оустависа въ той день, мща ѩѧа къ ѣд дѣнь празновати памѧть стыхъ мчникъ рѡмана и давіда. Єгда же сѣмымъ ѡмъ въ церкви во стѣю літѹргію, человѣкъ нѣкій хромъ обѣма ногѡма прійде ползаа со многимъ трѹдомъ въ церковь, и молѧше да дадѹтъ ѣмѹ прикліщитисѧ къ чтнымъ мѹченическимъ ковчѣгамъ, бѣ во народа оутѣсненіе многое: и ѥгда прикліжисѧ и прикоснѣсѧ съ вѣрою молѧсѧ, ꙗкѣ оутвердішасѧ ѣмѹ нозѣ кѧтію ѥжію и молитвами стыхъ страстотерпцѣхъ. и костѧхъ хождаше предъ всѣми, То чѣдо кйдѣкъ сѣмъ кнѧзь ѩрославъ и митрополітъ и вси людіе, поздажа хвалѹ ѥгѹ и стымъ ѥгѡ оугодникомъ. По літѹргіи же поѧтъ кнѧзь всѣхъ на ѣдѣ, и празднова празднество ꙗкоже подобаше: много же въ той день великій кнѧзь раздаде ѡ ѡмѣнй своихъ нищымъ и сиротамъ и вдовицамъ.

(Наставиће се.)

Кратки опис једне старе рукописне књижице.

Књижица, која ће се овде описивати налази се код г Недељка Серафијановића, пароха Мичијевићког, у мргаљском котару.

Увезана је била у тврди кожни повез, али је исти ослабио. те се неколико листова на ње изгубило.

Сада има 122 листа. Писана је на дебелој хартији, као што се обично у оно вријеме употребљавала.

Дужина је књижици 17 цм.; ширина 11 цм а дебљина књиге с корицама $3^1/_2$ цм.

С почетка на самој корици, имају они записи: (писани минејским словима, које сам због њихове множине преписивао обичним писмом). аѱнд (1759.) то лето досли драгое и братьго никола и драгіа и драгич к (2) сина теодор

и ѣбро из бошц (?) близъ воде крзе керкаса тоже зокѣ презиме канѣи мѣца априла.

лета г(оспод)на ,аѱѳе (1765.) то лето кожѣемъ допѣщенѣем поеде мишъ хране кѣкѣрѣзе и шенице и зобоке ланове и конопле и расаде и люди wкнощъ с лѣчкима и машалама више бровмъ по її (13) илѣаде.

На првом листу до корице пише овако: „Сна сѣктаїа и бжествнаїа книга г'лемъ сѣщаник (?) и с молитками на вагокѣ потрѣкѣ с(вја)щено презитра їерея гавре спасовича подрѣки его: и когда се постаки с(вја)щенникомъ попъ гакро вйше поменѣти рѣкоположеного митрополита именем кѵръ мелентїе ка лѣто дне ,аѱл (1730.) мѣца априла кг (23).

когда се престаки прwсѣкѵпреншни митрополитъ мелентїе ,аѱѧѣ.

когда се престаки патриҳаръ аданасїе ,аѱ више ништа није записано).

когда се престаки митрополитъ гаврил миховицъ ,аѱнг (1752.)

когда се престаки попъ Θеwдосїе ка лѣто гдне (господне) аѱнг мѣца дек. кї (12)

когда се престаки попъ пако сватогорац лѣто гдне аѱнѣ мѣца априла".

Овај лист, што је на њему ово написано, слијепљен је с другим листом, те се никако раставити неда.

На другој страни слијепљених листова, било је написано 23 редка, али је то неко зарѵљао; једва се може с прва прочитати ово: „сна сѣктаїа и бжествнаѧ книга г'лемъ молитк . . ." Даље се ништа прочитати не може.

На прва два листа садржаја казује се: како, зашто и у које вријеме треба чинити: вечерњу полуношничицу, јутрењу; први трети шести и девети час.

На првој страни трећег листа је исписано неколико тропара и кондака. А с другу страну написани су редом прекосавски манастири, и то: 1. Привина глава, 2. Дивша, 3. Кѣвеждин, 4. Петковица, 5. Шишатовацъ, 6. Бежанова, 7. Јазакъ, 8. Јазакъ мали, 9. Ремета мала, 10. Хопого, 11. Раваница, 12. Дежановци, 13. Пакра, 14. Ораховица; са означењем храма — осим Петровице, Хопова и Ораховице.

На 4. листу пише: су їесаровини у колико црква долазисмо по немачкой: 1. у клочевику 2. у тополу, 3. у мирневци, 4. у петровце, 5. у бадиновце, 6 код привине главе, 7. у вутоку, 8. у стражи, 9. у кобашу, 10. свинару, 11. у градишкому, 12 у ораховици, 13. у їасеновду".

Пошље тога пише: „босна. 1. манастиръ гомихоница: храмъ заведеніе, 2. манастир Мошаница хр. архангеловиц, 3. манастир храманъ хр. с- нйколае.

Херцеговина.

4. манастиръ житомислићъ храмъ. благовещеніе, 5. манастиръ завала храмъ заведеніе, 6. манастиръ требина храмъ (нема написано).

Зворничка.

7. манастиръ шаренъ храм с. николае, 8. манастиръ тамна крамъ блоговещеніе, 9. манастиръ чокешина крамъ заведеніе".

Испод овога пише: „какоѥ цариградъ ѕѕєтъ лета ѿ вїтїа ,ѕцда како стой лета ,ѕсѧѕ а по плоти его слова ,аѱнн мѣца марта".

На 5. листу, који није управо по реду, јер су листови погубљени, пишу се: „царства римска", и то: 15. „царство Сефирово" па до 27. царства Диоклетијанова и Максимијанова.

На другој страни тога листа су: „царства грчаска" од Константина великог па до царства Никифорова (31 царство).

Пошље овога доста је листова погубљено, те долази лист 34., на коме је свршетак неке повјести или љетописа од кога је остало 9 редака, овога садржаја:

„на блгарски їезикъ при цари грчки михаилу и теwдори матери его иже утврдише клањаіати се светим иконами лета ,ѕхмз назва се немања господин србљамъ и царствова ѧк (42) лета бистъ же велики жупанъ ѿ племена благочестиваго корене ветве его[1]).

Пошље овога долазе неке јектеније и молитвице.

На 38. и 39. листу је пресказивање времена: по луни, млоцу. тутну, грмљевини, тресу земли,

[1]) Овај одломак је сличан почетку „Српског Љетописа у „Дечанским Споменицама, од арх. Сер. Ристића.

сницу, опашитоі звезди, какову знамению на небеси и т. д. те „слово о небесеной и земалеской протли“. Ту су питања и одговори, о створењу свиета и что держи земле.

На 40. листу пише:

„лета г(оспод)на ,зпи пишетъ како преписаше колико у цариграду има махала турские гїѿг (2973) а мечита великие спз (286) а малие мечита ,ахг (4603) веруна где лебъ пече ,кпв (2285) имарета ѓ (100) тефна дервишкие сп (280) марвасариа (?) 87г (873) чешми воденіе цмг (943) буалчка ће снегъ стои лети 84 г (!) кабана гі (13) амама ѡсд (874) бузака ће бузу пеку ,дфпе (4595) цркви ѡмп (842) ѿебашчи кі (12) врата цариградскіе кѣ (25)“.

Испод овога пише:

„ѿ широта и длгота земли и ѡ стадїа ѓ ѡ стезанихъ землемерству“, написано на три стране.

На 42. листу пише:

„Да се зна каде учини московъ с царемъ ратъ поради свеће кой ка цару приде и свади га шнимъ лета ,аѱаі и ѿтиде везиръ с войскомъ васеленскомъ према москову и сретоше се код воде пруте и придоше Турци воду и ударише на таборъ и собтекоше сасву страну и бише на метериза ѓ дни и запроси шереметъ ѿ везира мира и бистъ везиръ кандъ и милостивъ даде и узе ахрачъ и учинише миръ и ѡдоше во своіаси с миромъ. Пакъ време и лето идоше турци на штинъ и градише градъ и неби боіа ниѣе. пак ∴ лета ,аѱгі (1713.) идоше турци на црну гору робише и палише зло чинише много ∴ ,аѱгі и би предъ нима паша ѣуприлићъ и завргоше рат с принципом: ,зскг (1715) идоше турци на море и котаре и бише градъ синъ много дни и невозмогоше взети ∴ пакъ ,аѱгзі би са ѣесаромъ и ѡде везиръ на него своіомъ войскомъ и пороби и попали на вери срѣмъ и врушку гору и цркве и манастире пожежке и отиде на градъ вародинъ и на табор ињемчевъ и бистъ помежду ињемца и уби везира и разби таборъ и вазе азну и топове и ѡде войска ѣесарева на темишваръ и би градъ и вазе и пуца турке на вери и ѡдоше с миром: паки другое лето одеше обон войске собом войске бихограду и немацъ би градъ много дни и дадему богъ везира разби а градъ му се предаде наидоше турци на вери и понесоше що кой може и ѡдоше са миромъ лета ,аѱгзі и то лето учини царъ миръ са цесаромъ ѿ илину дне ∴ —

Пошље овога је: „сказаніе ѡ кі (12) петака иже подобаетъ држати рчлично“; које је написано на два листа.

На 45. листу су разговори између „брата“ и „старца“ о гријеху и добродјетељи.

Пошље овога је:

„ѿ летурги васакаго человека ∴ слово светога василїа ѣеросма да видетъ благодетъ божие.

Негда рекутъ: ваниду ва домъ твои поклоне се ка храму светому. тогда ангели ѣемлутъ грѣхъ человекомъ попъ безгреха вайде ва церковъ.

Негда речетъ ѣерехи: благословено царство: тогда ангеле ѿкриваетъ врху цркве его.

Тако до краја литургије тумаче се и казују невиђене — тајствене — функције; на крају тумачења каже се: Слова светаго глигорїе ѓ светаго ѣеврема ѡ литургїе“.

Пошље овога т ј. на оборотје 47. листа пише: „А се имена гдна числомъ ѯв (72) да еже их иматъ и носитъ са собоѣ частно ѿ васакаго зле избављенъ будетъ. Те се иста рећају на примјер: власт, сила, слово, живот, милост, љубав, мудрост и т. д.

(Наставиће се.)

Бесједа на збору у селу.

Срби браћо!

Пријђите ближе и послушајте са страхом у срцу ријеч светог Јеванђеља, ријеч светог Слова Божијега. Не расипајте се, не разлазите се него са стрпљењем, чистом њером и љубави причекајте да нашу данашњу св. службу увеличамо поуком хришћанском за времени и вјечни живот наш, да дјелом нашим потврдимо наше молитве које данас заједнички посласмо престолу Оца небеснога. Не хитајте на страну са овог освеѣењог њеста, са ови блажени гробова наших отаца и предака, од ове скромне богомоље под ведрим

небом, — јер се и овдје ријетко састајемо једва од године до године и у поуци еванђелској наслађавамо се. Сагријешићете Богу и дужности празновања светаца, ако барем у овако ријеткој прилици не поклоните мало више времена и пажње поуци из св. еванђеља, ради тога да се поправите по истој у вашим манама и да удесите ваш живот и рад, да одговара правилама вјере, и да вам доноси бољу корист како у овом тако и у оном вјечном животу вашему.

По ријечима нашега преблагога Спаситеља ми смо сви грјешни и нема никога на свијету без гријеха осим једнога Бога, дакле сви имамо наше душевније мане, само што те мане или боље рећи грјесси нијесу код свију вас једнаки дјелом и величином. За то треба да се поучите у оном што чините противну правила наше свете вјере. Поука је корисна за свакога па ма он био најпаметнији и најчеститији, највећи праведник или највећи грјешник; она свакоме према стању његова гријеха даје расвјетљена и пружа помоћи да се поправи у истоме. — Ја сам тврдо увјерен да их има много међу вама, који су се уљед дате им поуке овдје на овом осв'ећеном мјесту или на којем другом поправили у ономе, у чему су се према поуци грјешним осјећали, а знам и то да има и таковијех, који су немарећи чути поуку, заронили у понор још већих грјехова него су и били.

Слушајте дакле поуку еванђелску, јер ко ту слуша тај Бога слуша а ко се ње одмеће тај се Бога одмеће.

Чувајте своју свету православну вјеру православну, као и јетарију и најсветију вјеру, која је једина за спасење од Господа Исуса Христа остављена. Чувајте наше лијепе народне обичаје и ни за длаку не дајте да вам се окврни њихова битност и суштина, јер вам је с њима наша св. вјера и спојена, и они су нас у вјери сачували до данас. Не поводите се за туђим нагикама, и не допустите да вам туђинштина нанесе лагу на вашу вјеру на ваше обичаје и на ваш не окврњени понос босанског Србина. — У вјери испуњавајте све оно, што правила закона њезиног наређују да испуњавате; доказујте дакле на сваком мјесту дјелом, ако оћете да носите на себи достојно име православног хришћанина и Србина, јер је вјера без добрих дјела мртва, као што је и тјело без душе мртво. Што год радите и испуњавате од закона, то чините чистом љубави и синовним страхом према Богу, светој вјери и своме ближњему, па ћете тада испунити све што је у закону написано. — Ваше народне обичаје удешавајте онако, како они неби били штетни и убитачни по живот, здравље и иметак и повјерење, нарочито обичај слављења крсног имена, обичај о сарањивању мртваца и софрама — прекадњама.

Кад славите крсно име тај јединствени српски обичај, у којим се Србин поноси пред другим народима, ви га барем славите онако како доликује Србину да га слави. Немојте сву насладу и сву част о крсном имену вашему налазити у томе, кад доста пића или раскошне ђаконије прибавите, јер то није циљ зашто крсно име служите; не трошите више него вам ваше стање допушта, не задужујте се зато, особито ви који, сте сиромашнијег стања, јер то Бог ни ваш светитељ не траже од вас да чините, а код људи врло је срамотно пасти у дуг због славе крсног имена и по суду се за исти гонити. Ко не може без дуга крсно име прославити, томе је боље ужећи саму свијећу и помењи св. празник при једној софри него угостити стотину узваница за три дана. На крсном имену немојте се бријо опијати, свађати, псовати и бити; немојте се погрдијем играма забављати и безобразне шале проводити, јер то све кала светињу и значај крсног имена, вређа светитеља кога сте дошли прославити, и домаћину наноси хрђаво име на кућу. Кад се састанете у једној домаћина прва ваш је дужност да се са домаћином родовно Богу молите и његовом св. празнику, а особито да се при прекадњи сви с њиме око свештеника искупите, јер је врло гадно и грешно од појединих вас кад нећете ни за ово вријеме док свештеник прекађује, да ваше пиће оставите или шалу и пјевање прекинете, него свештеник сам с домаћином у соби прекађује а ви једнако и не помећете. Грјешно је то од вас, јер сте дошли да светитеља прославите молитвом и хришћанским добрим дјелом а не чашом и галамом, па вам је дужност да пратите домаћина заједничком молитвом. Са пићем располажите умјерено и пијте само онда, кад је вријеме од пића, при ручку, ужини или вечери; остало вријеме

употребите на корисну забаву, па се мјесто скарадне шале и игара, мјесто свађања и псовања окупите око гуслара, нек вам он гуслама прича српску славу и српске јунаке, нек се уче млађи шта је негда било. Ту забаву његујте, ту забаву чувајте, јер нам је она сачувала вјеру и име српско. Поред гусала проводите одмор у братском разговору из вашег друштвеног живота о вашем раду у пољу и код куће или у лијепом приповиједању онога што је добро и корисно, што је прошло или што се збива. — Веселите се ал веселе нек вам је часно и поштено, нек је украшено српском пјесмом. То све чините ако сте ради да вам слава крсног имена помогне и да достојно одате значај и важност крсном имену. А ко га тако слави томе ће и помоћи. А кад га славите и кад тражите помоћи његове, онда и вашу славу, коју у име његово подижете, подижите временом. Ваше крсне свијеће палите на ручку на сами дан крсног имена, тада износите славу и напијајте у име вашега празника, тада износите и ломите крсни колач. Чини брате све за времена док је дан од напредка, а прође се ноћи јер су времена престала зашто се то по ноћи чинити морало. Чини док ти још слава твога празника траје, а немој кад овај прође, јер онда не одговара правој сврси. Не стидите се то почети, јер знајте да је то најстарији обичај наш, кога су наши стари претци чврсто држали, али под притиском туђе силе у ноћ претворили, да се ноћу чини. — Још при слави крсног имена напуни ону твоју буклију вином и у њину славу крсну подижи, остави се више онога отрова, — шприцуше ракије, јер ти она кваља значај и светињу славе твоје. — Тако слави и тако чини Србине о твоме крсном имену, па неш онда тек доказати да збиља схваћаш значај твоје славе, да ти она на души лежи, и онда ће ти тек твоја слава помоћи.

Поред крсног имена ви како мало прије рекох много прегоните и са давањем софри. Код многих вас има гадан обичај, кад вам когод из породице умре, ви га брже боље носите и копате у гробље, недајући му се просто ни оладнити. Копате га без свештеника. Ви нијесте удружни при сарањивању мртваца, нећете да долазите на погреб и пратњу нити одајете поштовање, које се мора одавати једном покојнику. За копање обично се наговарате да се не може чекати, јер сусједи дангубе у раду. — За свештеника кажете да га нијесте могли наћи. А за то што нећете да дођете барем до гроба испратити вашега сусједа и брата, велите, да нијесте чули ни да је умро. Па шта више кад га и у путу сретнете ђе га носе ни тада нећете ни капе да подигнете а камоли да пријеђете и да га понесете. А за то какво поштовање треба одати према једном покојнику, кажете да не знате и да чули нијесте. Све су то празни изговори и они ни мало не оправдавају ваше поступке. Ви дајете софре вашим покојницима, и данас има доста прилика ђе и по два дана на софри благујете и пијете као о крсном имену. Јест ту имате времена и тада недангубите.

По свештеника поручите или баш и пошаљете кога па док се овај још ни вратио није да каже је ли нашао свештеника, ће ли доћи и кад је наредио да се копа. Ви тога већ сарањујете. На крсном имену и на софрама пуна вас је кућа у једног домаћина а овамо му нијесте хтјели доћи на погреб најдражег члана куће. За 4 софре потрошите по 20—100 фор. на пиће и јела и више, а жалите платити неколико сексера да вам се гроб тога умрлог обради, или се сами потрудити па га собом оградити. На софрама благујете и пијете по два дана, кућу једног сиромашног домаћина расипате, за упокој душе старца домаћина, а у исто вријеме њихове гробове раскопава мрва те немају мира ни земни им остатци у земљи па шта више има и такије изрода, који и без свештеничкога благослова софре дају.

Грјешно је сарапити мртваца барем док му не прођу 24 сата од како је умро. Та море се још толико у кући трпити, кад се годинама у кући трпио и кад јој је доста користи донио. Кад ти је мртвац у кући, прођи се части и пића док га сараниш, у соби ће он лежи нек влада тишина, ту не пиј не једи и не пуши. Твоје комшије сабирај и сарањуј твога мртвог тек онда, кад ти свештеник каже да ће доћи. Закон црквени забрањује хришћанима брзо сарањивати мртве. Кад дођете једног покојника сарапити, немојте исецкивати ни изгледати части и стиманка, немојте у томе правити приговора, јер је то само узајамна дужност, коју један другоме треба да

учините. — Свештеника кад тражите немојте по њега поручивати или слати онога ко није по уздан, јер се дести прилика потрефи да такви до по пута дођу па се и врате, изговарајући се да га наћи није могао, па због такије долазе парохијани и свештеник у неприлику. — Оканте се сувишних трошкова о софрама и ваштарења по два дана, особито оканите се пића, јер тијем не помажете души покојника, него своју кољате и себе упропашћујете. Ако нијеси у стању софру дати него се мораш за то задужити, то не чини, — него зови свештеника и неколико сусједа по отиди на гробље твоме покојнику, ту му најпре треба свршити оно што је у закону, па онда за упокој душе узми панахиду и по 2—3 чашице. То ти је много свеапије и Богу приступачније него кад би дугом стотину мученика у кући на софри два дана држао. Мјесто сувишног трошка мјесто толиког пића, биша ће ти бити корист ако гроб твога покојника оградиш, или ако си и то учинио, треба онда да помогнеш каква сиромашка у његовој невољи, и његову дјечицу назаниш или му не засијану њиву засијеш.

Кад тако будеш православни слушаоче твоје народне обичаје вршио, онда ћеш им тек сачувати важност, онда ће они постати још кориснији него су, и онда ћеш тек са те стране угодити Богу; са обичајем такијем сачуваш твоју свету православну вјеру и твоје дично српско име. Па ће ти Бог помоћи и свој благослов излити на живот, здравље, рад у пољу и на дому свугди и на сваком мјесту Амин.

Т.

Св. Саво у народном предању.

Прибиљежио **Васа М. Ђуковић**, учитељ.

Св. Саво и поп.

Пође св. Саво с једним попом „по писанији“ за манастир Миљешево. Идући тако по свој Босни и Херцеговини, накупе доста новаца и осталог мала (стоке). Купећи милостињу за манастир, једноч догоди им се, да нијесу цијели дан ништа окусили. Дошав у вече касно у једно село, замоле једног домаћина да их пусти на конак. Домаћин их пусти, не давши им ништа јести, мислећи један да нису гладни. Кад би у јутру, домаћин запита странце јесу ли гладни, а игуман св. Саво одговори да нијесу, и опростив се с домаћином пођу даље. Кад би у пола пута, св. Саво виђе, да поп нешто постајкује, па му рече: „Бели си ти попе гладан, док тако постајкујеш?“ Поп одговори љутито: „Како не бих био гладан, кад јуче цијели дан ништа не окусисмо, па и онај проклети домаћин у кога заноћисмо, не даде нам ни вечере!“ На то ће св. Саво попу: „Иди под оно дрво, па ћеш наћи три просуре, па их вамо донеси да се залоложимо!“ Поп то једва дочека, па к'о помамаи одлети под оно дрво и наће три бијеле, лијепо испечене просуре. Како је поп био врло гладан, он у часу изједе једну просуру под оним дрветом, а двије донесе своме сапутнику, св. Сави, а св. Саво рече: „Камо ти и трећа просура?“ „Вајстину, нашао сам само двије“, рече поп. Св. Саво насмије се и ушути, па пођу у манастир, јер су „писанију“ били свршили. Кад дођу у манастир, св. Саво накупљене новце подијели на три једнаке хрпе, а кад ти поп виђе рече: „Коме ће три хрпе, кад смо нас двојица милостињу купили?“ Св. Саво рече: „Једна хрпа мени (т. ј. за манастир), једна попе теби, а једна хрпа ономе, који је трећу просуру изио!“ Кад то поп чу, завика: „Вајстину, оче, Саво ја сам трећу просуру изио!“ Св. Саво даде попу два хисета (дио), а своје хисе и остави за манастир. Лакомог попа св. Саво поучи, да не буде никад лаком, јер у томе нема среће ни берићета. Опростив се поп са св. Савом, оде, и више никад није био лаком, па му је Бог у свему и помагао.

Св. Саво у Фочи.

Св. Саво ходајући по свијету, сврати се један пут и у Фочу. Пошто је био у просјачком одијелу, нико није на њ ни гледао, а он се

опет није никоме ни наметао. Кад се смркне, св. Саво оде у „Горње поље“ више чаршије и ту насред башче под једном јабуком заспи. Сву ноћ мирно је спавао, па кад устане, св. Саво рече: „Да Бог да, Фоча сваким родом и плодом рађала и све у њој благословено било!“ Што св. Саво рече, то се испуни. Фоча и дан данас сваким воћем рађа, а она башча, што је у њој св. Саво спавао и благословио је, ено је и данас у рукама једног бега, који, као и сви Фочани по предању говоре: „Св. Саво био је у Фочи, он је нашу Фочу благословио — да му је слава и милост!“

Зашто жабе не пјевају.

Св. Саво ходајући с једним момком по Херцеговини, умори се и легне на једну ливаду а жабе почну пјевати. На то, св. Саво рече момку: „Реци тим тичицама, нека мало ушуте док ја заспим“. Слуга рече: „Заповиједио вам је св. Саво да сад не пјевате док он спава“. Жабе одмах ушуте и ни једна се није чула док је светитељ спавао. Кад св. Саво устане, пође са својим момком даље. Пошто су подобро одмакли, рече св. Саво своме момку: „Ама болан, ми заборависмо казати оним тичицама у језерцу да опет пјевају, него одмах трчи и кажи им, нека опет пјевају“. Момак све трчећи, дође до језера и затече једну ју је изашла из језера па шути, а остале жабе све у језеру ни главе не помаљају. Момак у хитњи рече оној жаби, што је била на обалу изашла: „Рек'о је св. Саво да опет пјевате!“ Жаба одмах поче пјевати, која и дан данас пјева, а све остале жабе не пјевају, него „крекећу“, јер нијесу у води чуле, да је св. Саво заповиједио, да могу опет пјевати.

Село „Домрке“ и људи „Бухе“.

Ходајући св. Саво по Миљешевској нахији, замркне у једном селу па поче тражити конака, али, у коју је год кућу у томе селу дошао, није мого од буха остати.

На пошљетку, срећа га намјери код једне сироте жене, па, видивши св. Саво да је код те жене врло чисто, запита је, може ли код ње једну ноћ преноћити. Жена видећи, св. Саву врло обучена, а знајући, да га нема су чим подворити, рече: „Ја сам жена сјерота; код мене таки великаши не ноћијевају, него хајде ти код нашега кмета; тамо ће ти бити лијепо“. Св. Саво каже жени, како је био у свакој, па и у кметовској кући, али да није могао ниђе ноћити од буха. Најпослије жена пусти св. Саву да ноћи, па му се почне скужавати, да га нема ни су чим подворити. Св. Саво рекне жени, да он није гладан и да му ништа не треба, него, нека она гледа дјецу нахранити. Пука сјерота, нејмајући брашна, замијеси дјеци погачу од балеге. Једна дјеца гладна, почну плакати ишчући од мајке хљеба. Сјерота, стиђећи се од св. Саве, а на то јој св. Саво рече: „Жено, вади хљеб — печен је!“ То рекав, прекрсти божји угодник сач шљакам. Жена одгрне машом луг и подигне сач, кад, а оно, хљеб шеничан бијел к'о на гори снијег! Св. Саво благослови хљеб, те жена и дјечица вечераше, наједоше се и још им пуно хљеба оста, те се од тога часа у тој кући није никада хране премицало. За то, што је св. Саво у то село „до мрака“ дошао прозва га „Домрке“, и људе назва у томе селу „Бухе“, јер је у свакој кући затекао „буха“. И дан данас у миљешевској парохији зове се то село „Домрке“, а људи „Бухе“. — Прибиљежио од Ане Вујиновић, удове — попадије у Сарајеву.

Како је постало псето.

Оно су сједили чобани чувајући овце. Кад буде око подне, узму торбе упртњаче и изваде захиру (јело) па поменув Бога почну јести. Једно чобанче, не поменув Бога, нити се прекрстив почне — полегав потрбушке — јести. У том наљегне св. Саво, па рече чобанима: „Помоз' Бог дјецо!“ Сви чобани одмах устану, па приме Бога. Оно чобанче, што је лежећи потрбушке јело, нити устаде, нити прими божијег имена. Св. Саво кад то виђе, врло се разљути па рече: „Да си проклет, што божијег имена не хтједе од мене примити; да Бог да се у животињу, које на свијету нема — претворио!“ У тај исти час, претвори се оно чобанче у псето, те поче на оне остале чобане лајати. Чобани се врло уплаше, кад виђеше свога друга, да се у животињу, које на свијету не бијаше, претворио. Уплашени чобани оставе овце, па потрче за св. Савом,

молећи га, да им каже, како ће се оног белаја кутарисати. Св. Саво рече, да ће се она живина од садя, па до страчиога суда називати „псето“, а људи ће се од њега бранити дајући му хљеб, јер се оно чобанче док је било у човјечијем сурету (лику) хљебом хранило. Кад чобани чуше што им св. Саво рече, одмах отрчаше својим овцама, код којих затеку псето, које, кад угледа чобане, поче лајати и завијати. Чобани почеше бацати пред псето хљеб, те се тако великог белаја кутарисаше.

Како је пострао вук.

Св. Саво био је врло зенђил (богат). Осим ораће земље, волова и крава, имао је преко двије стотине оваца, које би он чувао. Међу овим овцама, имао је једну „овцу разблудницу“, коју је волио к'о очи у глави. Једном он изјави овце у планину и поведе собом и кера (овчарског пса). Овце су у планини, пошто су се наједе, пландовале, а његова „овца разблудница“ стајала је уз њега и слушала, како јој он уа свиралу свира. Св. Саво ожедни, па слети на студенац да се воде напије, а своју „овцу разблудницу“ остави под оном буквом, ће јој је свирао. Док је св. Саво отишао на студенац, у томе прилети његов кер, па му његову „разблудницу“ заколе. Кад се св. Саво врати, има шта видјети! Његова најмилија овца од пса наклана и крепала! Он љуто заплаче, па рече: „О! проклето псето, у вука се створило! На овце нападали а људи те тукли и били, док ти се сјеме посве на земљи не затрло!“ Тај час, претвори се св. Саве псето у вука и утече у планину, а из планине долази међу овце па их дави и коље. Ама ће доћи вакат, кад ће се сви вуци на земљи искоријенити, јер је тако рек'о св. Саво. Кад ће то бити — само сами Бог зна! — Од Василије Голјанин, из села Шимића (општина Црна Ријека).

Чудо св. Саве.

Св. Саво много је ишт'о по свијету и чинијо свакаква чудеса. Ни један човјек није прошао мимо њега, а да га он није зауставио и поучио Христовој поуци. Тако једноч — ама је то давно било, срете св. Саво једног човјека, па му назове Бога и рекне: „Е, добар човјече, право ми реци, што чу те нешто упитати,“ а човјек рекне, да ће му право казати, ако знао буде. На то св. Саво рече: „Или је боље имати под старост, или под младост?“ Човјек се замисли па рече: „Валах, намјерниче, ја мислим, да је боље имати под младост, него под старост.“ Овај човјек рече: да је боље имати под младост него под старост с тога, што је он сам био млад, а уз то био врло зенђил (богат), па к'о мишљаше: кад ја сваке добротиње имам сад, кад сам још овако млад, по готову ћу свега још више имати под старост, јер ћу сваки дан све више и више радити, те ћу више и имати, има се у рачуну преварио! Кад св. Саво чу што му онај човјек, рече, он оде од њега не рекав му ни ријечи. Млади човјек, једнако је радио и стек'о велики мал, па кад ниђе, да се сасвим обогатио, он се лијепо и ожени. Са женом добије два сина, који, кад одрастоше, уз ога приједуше за пос'о, те су тако грдни мал стекли, да већ нијесу знали, шта ће од мала радити. Једноч, онај човјек поћера четири вола у поље, а св. Саво искрсне пред њега, па назвавши му Бога, рече: „Е, добар човјече, ћеш ли ми право рећи што ћу те нешто питати?“ Човјек одговори да ће. Онда св. Саво рече: „Или је боље имати под старост или под младост?“ Човјек се сјети, да га је он прије двадесет година исто тако питао, па му рече к'о и онда, да је боље имати под младост него под старост. На то ће св. Саво рећи опет човјеку, да је он на криву путу, кад тако говори, па му рече: да је боље имати под старост. Кад виђе св. Саво, да с оним човјеком не може никако на крај изаћи, он га остави и оде. Кад човјек дође са она четири вола у поље, он их упрегне у рало да с њима оре, али волови не могу с мјеста ни помакнути. Човјек их поче шибати и ударати, али свеједно, они ни сміјеста да крену. Тада човјек у љутини рече: „Бели вас је онај црни поп проклео, те сте се узогунили!“ Чим то изговори, а она сва четири товника свалише се на земљу и крепаше! Ко тужан, ко жалостан, врати се човјек кући, кад тамо, а он има шта и видјети: кућа му сва изгорјела, овце покрепале, а остали мал ајдуци однијели! Сад је дошло скапавати од гладн. Не могавши ништа зарадити, прода једног сина, те је тако он, жена му и старији син некако проживио неки вакат, али

кад потроши и оно новаца што је за млађег сина добио, онда почеше од глади умирјети. Кад виђе старији син, да ће од глади умрјети, рече оцу да и њега прода, а отац га прода. Сад је овај човјек са женом неки вакат опет могао преживљети, али кад неста новаца, најпотље и жену прода, па са оно мало новаца отури се у свијет. Дуго и дуго потуцо се од немила до недрага овај човјек заслужујући себи корицу љеба. У сваки је посо улазио, али је слаба хајира виђо. Најпотље, најми се у једног сељака да му чува овце. Једног дана тако чувајући овце, дође му св. Саво, па му рече: „Е, добар човјече, хоћеш ли право рећи, што ћу те нешто питати?“ а човјек му одговори да хоће. Тада му св. Саво рече: „Или је боље имати под старост, или под младост?“ На то човјек одма одговори: „Боље је имати под старост него под младост,“ па исприча свецу све своје житије. Онда му св. Саво рече: „Видиш, ја сам ти казивао, да је боље имати под старост него под младост, а ти ми нијеси вјеровао, па си сад и ти сам најбоље видио.“ Тада му рече светитељ да иде на старо своје огњиште. Он се одма упути и дође својој старој кући, у којој затече жену и своја два продана сина и сав мал што га је још прије имао. Тако ти овај човјек — напатив се у младости са женом и ђецом, истом је лијепо живио у старости, па, ако су живи и сад им је добро.

Прибиљежио од Ристе Цабе кнеза из Топлика (општина горњи Бутмир).

Св. Саво као просјак и чудотворац.

Једном пође св. Саво по свијету као просјак. Хаљине су му биле у њеколико закрпа, а у руци је носио штап. Ко год га је видио, сажалио се на њега и по што год би му удијелио. На конак (преноћиште) неби га нико стио пустити, јер је одвећ изгледо на фукареку. Једној о Спасовудне, кад се овце стрижу, упути се св. Саво у прошевину и дође у једну кућу у којој су била три брата, а четврти брат, најмлађи, био је одијељен од њих и живио у великој фукаратињи. Св. Саво замоли ту тројицу браће да га пусте на конак, али му они оштро одговоре: „Не дајемо ми конак таким просјацима, него иди нашем најмлађем брату, који је просјак ко и ти, он ће те пустити да можеш преноћити код њега.“ Кад виђе св. Саво да туди неможе никако преноћити, онда он замоли ту тројицу браће да му што год вуне удијеле. Браћа му недадоше вуне, него пострижевине што није могла ни у што пристати. Св. Саво узме пострижевину, па се упути кући оног најмлађег им брата фукараша. Кад дође на врата: куц, куц, а домачица изађе и пусти просијака унутра. Св. Саво упита домачицу, би ли могао код њих преноћити, а домаћица му рече да може и изнесе пред њега вечеру, а Св. Саво рече јој: „Фала ти налах, ја не могу сад ништа јести, него ћемо прикекати док ти дође и домаћин, па ћемо сви заједно јести оно, што с домаћином дође.“ Кад то св. Саво изговори жена се богме врло забрину, па га поче питати, а шта ће то домаћин донијети? Св. Саво рече јој: Шта је твој домаћин јутрос од куће понио?“ Жена му рече: „Није нала ништа понио, осим што је малог синчића собом повео.“ На то ће јој св. Саво: „А, таман ћемо њега вечерас заклати, па ћемо га испећи и печена јести!“ Кад то св. Саво изговори, жена се поче крстити и лијевом и десном руком, па, мислећи да је манит, поче га изгонити из куће напоље, али просјак сједе и не миче. Кад се већ било подобро смркло, ето ти и домаћина са синчићем из поља. Жена га почека плачући на вратима, па му каже како је упустила у кућу једног просјака и како просјак оће да им синчића закоље, испече, па да га тако испечена сви поједу.

Кад то домаћин чу, сав се од чуда скамени, а дијете удари у врисак и помагљавину. Све троје улегоше унутра ће је просјак сједијо, а домаћин назове Бога просјаку. Просјак устане са мјеста, и прими име Божије. Тада домаћин рече жени да понесе вечеру. Жена постави софру и донесе што је Бог дао, а кућа донијела, па почеше нудити просјака да вечера, али св. Саво рече: „Од тога јела нећемо ни једно окусити, него дај, да малога закољемо, испечемо, па ћемо га испечена сви појести!“ Жена, ко жена, удари опет у врисак, па дијете зграби да пијане побјегне, али јој домаћин рече: „Баш ћемо послушати овог божјег намјерника; може бити божја је воља да тако буде.“ Жена кад виђе да није друге и сама пошусти, а св. Саво узевши нож, замахну и осијече главу дјетету!

Брже боље наложе у пећ, па кад се пећ добро угријала и ужарила, ватру стакну, а дијете и његову главу метну на једну тепсију, па у пећ гурну. Кад прође једно пб сата, св. Саво рече жени: „Вади дијете — печено је!“ Кад жена отвори пећ, има шта виђети! Сва се пећ светачким миром узмирисала, сунце је обасјало, у дјетета се глава с трупом срасла, а дијете сво златно на златној тепсији стоји и моли се Богу. Кад то жена и домаћин виде, забезекну се од чуда, па полете просјаку, а њега у тај час нестане!

Од то доба у тој је кући пошао сваки напредак, па, што год су у Бога зажељели, то им је Бог и дао, јер су послушали божјег угодника — св. Саву. Кад дочују она три брата, како им је онај најмлађи брат фукараш метнуо свог сина у пећ, па како му је син златан постао, и како је од тада срећа у његовој кући, то и они полакуме се, неби ли им још боље било, па сваки по свог сина закољу и у врелу пећ метну, али, кад дјецу изваде, а оно им све троје дјеце — три сина — изгорјела! Ово им се догодило с тога, што св. Сави нијесу шћели на конак примити, него су му се, — као и њиховом најмлађем брату исмијавали и стидили их се што су фукаре. Тако ће се сваком — кад било несрећа догодити, који спромаха не помаже и у име божје не прими и не удијели му. Ко у ово не вјерује, нека пита ону тројицу браће, што су им синови у пећи изгорјели!

Прибиљежио од Ристе Цабе, кнеза из Топлика (општина горњи Бутмир).

Мучење св. Саве.

Оно причају неки људи, да су св. Саву спалили Турци, ама саји (сигурно) нијесу га спалили Турци, него су га мучили проклете Ијуде (Јуде, Чивути), а то је било овако:

Св. Саво ишо је по свему свијету и приповиједо Ристову науку. Ће год је дошо, сваће су га лијепо примили и слушали његове мудре насијате (савјете). Нема вароши ни касабе на свијету, у коју није дошао св. Саво, па, пошто је вас (сав) свијет обишо, дође најпотље у накав вилајет, у коме су само Ијуде живјеле.

Ко у сваком вилајету, тако исто и у овом, поче св. Саво сербез (слободно) приповиједати Ристову науку и св. Ванђеље. Кад виђеше Ијуде, шта ради св. Саво, они се сви одмах здоговоре да га ухвате и убију. За ове алчаклуке дозна некако св. Саво, па се сакрије у кућу једног Ијуде и замоли га именом Божјим да ником не казује за њега. „Нећу га ником казати, небој га се!“ — рече Чивут св. Сави, па одма отрчи и каже осталим Чивутима, да је у његовој кући онај, што прича о неком Ристу (Христу). Пексијани (нечисти, т. ј. Јевреји), чим то чују једва дочекају, сподобију коље и камење те управ кући оног Ијуде, ће је био сакривен св. Саво.

Божјим чудом св. Саво дозна за угурсузлуке Ијуда, те утече из оне куће, а Чивуте прокуне, да им нигђе сигурног станка на дуњалуку не буде, да свијет варају, како је и њега онај Ијуда преварио, а да им од тог варања хајира не буде. И још их је клео, коштo и јесу проклети! Кад је св. Саво утеко из куће оног Ијуде, сакрије се под једну јасику, а јасика поче трептати. Кад Ијуде опазе, да лишће на јасици трепти, они пођу да виде, није ли се ту св. Саво сакрио. Св. Саво прокуне јасику: „Да Бог да јасико, до судњег дана трептила, јер ме несакри!“ па, пошто то изговори, утече у један пласт сијена. Од некуд, дође оном пласту, много коња, па почеше сијено јести и раскопавати га. Што је св. Саво сијено на се више набацио, то су га коњи све више раскопавали.

Кад виђе св. Саво, да се не може ни у сијену због коња сакрити; он прокуне коње овако: „Да Бог да, коњи, вазда јели, а никад се не најели, и, кад јели, вазда рану пробирали!“ Тако и буде. Клетва св. Саве оста на коњу све до данас. Коњ све једе, а све је гладан и кад једе, вазда нешто пробира. Ко јадан, ко жалостан, утече св. Саво и одавде, па се сакрије међу овце. Чим св. Саво међу овце дође, све се око њега сакупише и сакрише га, те га тако Ијуде не могоше наћи. Тада св. Саво благослови овцу па рече: „Да си благословена овцо! Од свију животиња на свијету, најбоља и најмилија била човјеку. Док је свијета и вијека, била и ти на свијету, а кад тебе нестане, нестало и свијета!“ Ето, стога је овца благословена, јер је њу, нико други, него св. Саво благословио. Кад оно курјак улети међу овце, а оне се све шћућуре, то је

остало од оног вакта, кад су се оне шчучуриле око св. Саве и сакриле га од Ијуда.

Пошто се св. Сава једва избави белаја, он отиђе из тога чифутског вилајета. Али, не прође много вакта, ето ти опет св. Саве међу Ијуде, ама преобучен у просјачко одијело. Он опет поче причати о Ристосу (Христу), а Ијуде кинти на њега још од прије, некако га ufате и почну мучити. Боже ти фала, на свакаке су га муке метали! Иглама су га боли, усијаним га гвожђем пржили, гвожђе му у тијело забадали, у тавницу га затварали, али му ништа не нехуди. На пошљетку, кад виђоше Ијуде, да му не могу ништа учинити ни нахудити, они га и оставе, а множина од њих прими Ристову вјеру. Они, који нешћеше примити Ристову вјеру, сви се посмрде и помру, и онај вилајет ће су они били сав се претвори у прах и пепео. Тако оста проклетство на Ијудама од св. Саве, а и не били проклети, кад нијесу шћели слушати лијепи Ристов закон и науку св. Саве — да му је вавјеки слава и милост.

Прибиљежио од Ристе Цабе, кнеза из Топлика (општина горњи Бутмир.)

Разно.

Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански г. Никола Мандић 30. маја о. г. отпутовао је у Бањалуку, ће је дочекан на колодвору од свијех хонорација а пред црквом од мложине народа. У свом стану примао је митрополит разне депутације и корпорације. У Бањојлуци бавио се Митрополит четири дана и одатле преко Јајца и Травника, гдје се задржао по један дан, вратио се са својег каноничнога путовања и здраво стигао у Сарајево 6. јуна о. г. у вечер.

Ново наименовани Митрополит Зворничко-Тузлански г. Григорије Живковић отпутовао је из Сарајева 30. маја о. г. својој родбини у Хрватској, одакле је отишао у Беч, и 9. јуна о. г. положио је заклетву.

Српско-правосл. народно црквени сабор у Срем. Карловцима. Његово царско и апостолско краљевско Величанство благоизволило је највишом одлуком својом изданом у Будимпешти дне 20. маја 1897. године најмилостивије одобрити, да се српски православни народно-црквени сабор сазове у Карловцима на дан 29. јуна (11. јула) 1897. године. На основу законског чланка IX. од 1868. године, у овоме сабору узеће се у расправу предлози, који се односе на коначно установљење српско-правосл. народно црквеног устројства.

Прелазак у Православље. При крају прошле године прешло је у сјеверо-америчанском граду Олфорду од 500 унијата у крило своје матере васељенске православне цркве заједно са свештеником Григоријем Грушком. Некадашњи унијатски свештеник Григорије Грушка био је уредник унијатског листа „Свобода," те је најжешће нападао на православље, али га је морала побједити свјетлост истине праве цркве, те је, као што сам вели, „од Савла постао Павле." Велики поборник Православља, епископ у Сан Франциску Николај, послао је тим поводом посланицу новим синовима православне цркве. — Руском цару Николи II. пријавио је скоро у аудијенцији др. Бадмајев, рођени Бурјат, који живи у Чити и у великом је поштовању међу Манџурицима и Монголима, — да су бурјатски кнезови закључили, да приме православну вјеру, а њега су послали, да им изнесе одлуку од цара дозволу за то.

Материјално стање свештенства Краљевине Србије. Већ од неколико година како свештенство у краљ. Србији непрестано тражи да му се његово материјално стање преуреди и обезбеди. И као што сазнајемо, поред досадањег тражења, свештенство се спрема да свуда по унутрашњости земље држи јавне зборове, на којима ће потражити пута и начина, како ће се ово уређење најлакше моћи остварити. Први од таквих зборова држаће свештенство Тимочке јепархије у Зајечару 12. јуна о. г. на коме ће и своју резолуцију о томе питању донијети. — Ми честитамо овоме збору на своме предузећу и желимо му успјеха.

Освештање темељног камена новој цркви у Вагању. Пошто је одбор црквени у селу и парохији Вагању, протопресвитерата гламочког изабрат и од стране духовне власти потврђен,

који ће се за градњу цркве бринути; пошто је исти одбор за градњу поменуте цркве са својим свештеником најприкладније мјесто изабрао, сав материјал прибавио, новац прикупио, за градњу план и прорачун установио, уговор са подузетником склопио код надлежне политичке власти; и од исте затражену дозволио добио: благословом и дозволом Његовог високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског госп. Николе Мандића, освештан је темељни камен овој цркви 11. маја 1897 год. у присуству доста сабраног народа парохије ваганске и околних села. Чин освештања по пропису и уметнутом споменицом у темељни камен, извршио је гламочки прото пресвитер Стево Кукрика са свештеницима Ристом Матићем парохом Каменским и Михаилом Антонијевићем парохом Ваганским. Овом приликом при освештању дотични протопрезвитер држао је народу прикладну бесједу.

Словенска литургија. Земунско „Ново вријеме“ у свом 43. броју од о. г. доноси биљешку у којој јавља да су недавно држане у Лакроми конференције ради словенске литургије, и да су на овим конференцијама били сарајевски арцибискуп Штадлер, затим которски и дубровачки бискуп и барски арцибискуп Милиновић, поглавар римокатоличке цркве у Црној Гори. Позвани бијаху и задарски, шибенички и сплетски бискуп, али нису хтјели да дођу. Решавало се о предлогу арцибискупа Штадлера, да се позову сви хрватско-словенско-далматински арцибискупи на велику конференцију, у којој треба ријешити, да се словенска литургија не уведе само у Хрватској, Славонији и Далмацији, већ и у Истрији, Босни и Херцеговини. Ради тога да конференција пошаље папи меморандум. Но овај предлог сарајевског арцибискупа није наишао на одобравање, нарочито су Италијани одсудно противни.

Споменик Панчићу. Покојни Јосиф Панчић спада међу најзаслужније и најпризнатије српске научењаке и књижевнике; он је био и први предсједник краљевске академије наука у Београду. Овоме заслужном мужу и научењаку подигли су у Београду лијеп споменик, који је у недјељу 11. маја о. г. свечано освећен. На том освећењу био је и краљ са свима министрима и многим великодостојницима. Споменик је осветио Митрополит Михаило са више свештеника.

Натписи на здању српске вјероисповједне школе у Митровици. Натпис из парка са позлаћеним словима прикованима на зиду: „Српска народна основна школа сграђена 1869.“ А испод овога на сивој, узиданој каменој плочи над уласком у школу са позлаћеним словима урезан је натпис:

„Ступајте смјело, српчади мила
У овај свети просвјетни дом,
Стичите знања, знање је сила —
Учите себи и роду свом!“

С јужне стране на улици, над вратима на узиданој сличној плочи, урезан је овај натпис:

„Српска школо мајко мила!
Раширидер' своја крила,
Па ми прими српче мало,
Да би стобом ојачало;
Оно е тобом а са њиме;
Језик, вјера, српско име!“

Нешто о Арбанасима Арбанаси (Арнаути) дијеле се на многа племена (фисове), али су им најгласнија три: *Геге Тоскити* и *Лепити*, која се разграњавају у остала подплемена. По вјери су тројаки: има их мусломана па православних и римокатолика. Геге су најмногобројнији и они живе у ејеверн ој Арбанији; затим долазе Тоскити који насељавају средину Арбаније, а Лепита има најмање, и они жи не по јужним арбанаским краје вима. Геге су већином мухамеданске вјере; Тоскити су по пола и православни и мухамеданци, а Лепити су готово сви православне вјере. Римокатоличких Арбанаса има само у племену Миридита у скадарском вилајету, и то су врло притворна и расквареа сорта људи, дочим се православни и мухамедански арбанаси одликују неком врстом витештва, и много полажу на свој образ. Геге су понајснажније и најхрабрије арбанско племе.

Сузе као лијек. Стари обичај неких источних народа, да купе сузе оних што плачу, па да их послије за лијек употребљују, још је и данас у обичају код Перзијанаца. Код сваког укопа уз остале обреде један од главних је и то, да се купе сузе. Свакоме, који је у жалости те плачеван, даде се мали чист сунђер, да њиме брише сузе, докле год теку. Послије укопа сунђери се покупе и предаду свештенику, који их исциједи у бочице да их послије као лијек употријеби, само не вели, шта се сузама лијечи.

Школски музеј у Биограду. На дан стогодишњице пок. Јована Гавриловића, добротвора српских учитеља, засновали су учитељи српски школски музеј у Биограду. Школски музеј ће прибирати и чувати ове збирке: 1. Наставна средства (поглавито за основне школе), која данас постоје код нас и у школама других напреднијих народа. Исто тако ће школски музеј прибирати и чувати стара наставна средства, која су пређе постајала и била употребљавана. 2. Наставна средства која су наши учитељи израдили или прибрали, као и она, која су учитељи пређе израђивали и употребљавали. 3. Слике, нацрте, планове и моделе школских зграда, школских дворишта и школских вртова, како данашњих (најбољих, средњих и најлошијих) код нас и других народа, тако и оних који су пређе постајали. 4. Нацрте и моделе свега што долази у намјештај школски, како оног што данас постоји, тако и оног што је пређе постајало. 5. Све ђачке потребе (за писање, цртање и т. д.) до најмање ситнице и од сваке врсте, како садање, тако и пређашње. 6. Ђачке радове на писања, цртања, женских и мушких ручних радова. Од ових прибираће школски музеј нарочито радове такве, који показују какав напредан успјех; али ће се у исту збирку прибирати и радови осредњи, па и лоши, нарочито ако би се на њима показивали каква ретка особина или појава код кога ђака. 7. Дјечје играчке и разна средства за навођење дјечјих игара и и гимнастичких вјежбања. Од овог ће се прибирати како ствари које се купују, тако и оне које дјеца сама израђују. 8. Уџбенике за ђаке основне школе садање и старе, пређашње; књиге које су лектира за ђаке и младеж у опште, и педагошка дјела, као и друге књиге, које су потребне учитељима. По могућности прикупиће се и уџбеници осн. школа свих других народа. 9. Записе који имају вриједности за познавање историјског развитка наших школа, који се налазе у старим школским протоколима у школским архивима или на др. мјестима. 10. Описе или слике и цртеже, који престављају разне садање и пређашње какве школске обичаје. — Школски музеј ће обухватити не само школство у краљевини Србији, него и по свима земљама гдје живи наш народ. Зато молимо сваког пријатеља ове установе из Србије, Црне Горе, Босне, Херцеговине, Далмације, Хрватске, Истре, Славоније, Срема, Бачке, Баната, Старе Србије, Маћедоније и у опште ма гдје он био, живљео у којој покрајини или био усамљен у туђем свјету, молимо га да ову установу школску потпомогне чиме може и како може. — Писма и аманети за школ. музеј шаљу се преко Главног Одбора Учитељског Удружења. Учитељско удружење има бесплатну поштарину у Србији, те је тиме олакшана преписка и шиљање ствари. Све, што се за школ. музеј шаље ваља адресовати: Главном Одбору Учитељског Удружења за школски музеј Биоград. Потписани ће давати даља објашњења о школ. музеју сваком, ко их буде потражио У Биограду 1. јануара 1897. г. Управник школ. музеја: *Д. Ј. Пушиковић*, учитељски помоћници: *Савка Радичевићева*, учитељица, *Срећко Стевановић*, учитељ.

Прилог. Крстан Чутура, тежак из Заблаћа парохије кључке, 18. децембра 1895. приликом исповједи и примања св. причешћа пред своју смрт, даровао је један дио свога земљишта (1 дана оранља) у вриједности 50 фор. за проширење старинског гробља, које је било зарасло у шуму у мјесту Заблаћу. Послије смрти Крстанове, његов брат Ђуро, овај је дар недавно предао и у грунтовници уписао као саставни дио старог гробља, те је сада ово гробље лијепо уређено и ограђено.

Борба против свеца. У Бразилији се прогласио неки Анфорнио Конселхеиро „божјим послаником“ и има већ око 9000 присталица. Прије тога убио је своју жену и матер па побјегао у шуму, те је ту пронашао да је одређен за свеца. Саградио је год. 1893. малу капелу и стекао присталице, те чини помоћу њих разбојничка дјела. Бразилијанска влада послала је два батаљиона војника и осам топова, да припитоме свеца.

† **Илија Округић.** Илија Округић, римокатолички свештеник у Петроварадину преселио се у вјечност 17. маја у 71. г. својој. Покојник је познат као пријатељ слоге српске и хрватске. Написао је позоришне комаде: „Сакрицу и шубару“ и „Шокицу“ и јуначки епјев „Јован Капистран. „Матица Српска“ у Новом Саду

уважавајући његов књижевни рад, изабрала га је за члана књижевнога одјељења а кнез Никола одликовао га је орденом Данилова реда. На спроводу су му били многи Срби а говорили су надгробно слово Др. Милан Савић тајник „Матице Српске“ и професор Ал. Сандић.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада у Сарајеву, која свагда очинску бригу води о народу нашем у Босни и Херцеговини, — изволјела је приликом подизања и грађења наше српско-православне цркве у Бихаћу милостиво даровати нам: Године 1893. за откуп црквеног земљишта 3.500 ф. па онда припомоћи за градњу цркве и то: у години 1894. готовине 1000 ф. у години 1895. готовине 1000 ф. у години 1896. готовине 1000 ф. у години 1897. готовине 4000 ф. Свега даклен *10.500 фор.* (словом десет хиљада и пет стотина форината) а. вр.

Ова велика наклоност наше високе земаљске Владе изазвала је код народа нашег српско-православног у овим крајевима нарочито осјећање захвалности, те ова општина не може пропустити а да и овијем путем у своју својој лојалности и и привржености не изрази високој земаљској Влади најтоплију благодарност кличући:

Да Бог поживи Његово ц. и кр. апостолско Величанство нашега најмилостивијега цара и краља Франца Јосифа I. и нашу високу земаљску Владу на срећу и благостање наше миле домовине.

Бихаћ, 18. маја, 1897.

За српско-православну црквено школску општину.

Благајник:
Тод Боснић,

Предсједник:
Коста Ковачевић,
протонамјесник и парох бихаћки.

Перовођа:
Сава Патковић.

Јавна благодарност.

Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину благоизволјела је ове године даровати нашој св. цркви у Зборишту, храму св. пророка Илије 2 потпуна свештеничка одјејанија, богато украшена, 1 путир, 2 дискоса, 2 звјездице, 2 ложице, 1 копље, 2 покривача за часне дарове, 2 велика чирака, 1 мала чирака за цјевнице, 2 трособјећна њирак на часну трапезу, 4 кандила, 1 кадионицу, 1 полијелеј, 1 Еванђеље, 2 Октоиха и 1 Апостол, — усљед чега потписана сматра за врло пријатну дужност изјавити високој Влади свеопшту благодарност испред зборишке парохије кличући јој „?Живила!“

У Зборишту, 10. маја 1897.

Српско-православна црквена општина.

Чланови:
Петар Остојић,
Лука Пиличић,
Милић Добрић.

За предсједника:
Јово Врањешевић
адм. парохије.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада „за Босну и Херцеговину“ благоизволјела је ове године даровати нашој св. цркви у Доброселу, храму „Рождества пресвете Богородице“ 2 потпуна свештеничка одјејанија богато украшена, 1 путир, 2 дискоса, 2 звјездице, 2 ложице, 1 копље, 2 покривача за

часне дарове, 2 велика чирака, 2 мала чирака за пјевнице, 2 тросвјећна чирака на часну трапезу, 4 кандила, 1 кадијоницу, 1 полијелеј 1 Еванђеље, 2 Октоиха (1. и 2. дјео) и један Апостол, — ушљед чега потписани сматра за врло пријатну дужност изјавити високој Влади свеопшту захвалност испред све Доброселске парохије, кличући јој „Живила“.

У Доброселу. 1. маја 1897.

Српско-православна црквена општина.

Чланови: Предсједник:

Ђурађ Џакула. **Јово Врањешевић,**

Петар Ђулибрк. парох

Јавна благодарност.

Приликом свога путовања велеможни госп. Фридрих Фоглар, окружни предстојник из Д. Туале изволио је 8. јуна посјетити и наше мало мјесто.

Видјевши пак нашу св. цркву у доста опалом стању, изразио је жељу, да би се иста ове године поправила, те је у ту сврху благоизволио подарити 30 (тридесет) фор.

Потписата општина, побуђена милостивим даром, у име овдашњег народа, изјављује од свега срца високом дарователу своју највећу благодарност за учињени поклон. Живио!

У Пријебоју, 15. јуна 1867.

Српско-православна црквена општина.

Број 76.

Званична изјава.

У штампаним протоколима кијевске духовне академије за школску год. 1893./94. на страни 78-ој стоји, да је неки Србин *Вукадин Ђурковић* примљен као студент у кијевску духовну академију, пошто је својој молби од 25. октобра 1893. год. приложио нужне документе, са којима је доказао, да је свршио „Курск Сарапской дѣуконой семинаріи“.

Ушљед тога потписана управа изјављује, да се у школским протоколима овдашњег богословског училишта од установљења његовог до данас *не налази име никаквог Вукадина Ђурковића,* те према томе нити се је исти када овдје уписао нити свршио овдашње богословско училиште.

Управа српско-православног богословског училишта.

Рељево код Сарајева, 1./13. јуна 1897.

Управитељ:

(М. П.) **Васо Поповић,** протојереј.

На знање.

Српско-православном пречасном свештенству.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, отписом својим од 14./2. маја 1897. год. број 61228./IV., благоизволела је саопштити АЕ-М. Конзисторији у Сарајеву: „Да је ц. и кр. заједничко Министарство свештенству обојега реда, ради подјељења бесплатних карата и попуста на цијене за бање у државном купатилу — Илиџи код Сарајева слједеће установе одобрило:

I. *Дозвола бесплатних карата.* За поједине врује бање само ће се дозволити

бесплатне карте за ново купатило, и то до 24 бање у кабини и исто толико на цијеље бање (Vollbäder).

П. *Дозвола и попуст цијене на бање:*

А.) Карта са попустом цијене за 12 врућих бања у кабини новог купатила, дозволиће се свештенству и калуђерима за 2 фор., на препоруку дотичне црквене власти.

Б.) Карте са попустом цијене за поједине блатне бање (послије подне) уз цијену од 74 новч., на оне особе, које су у тачки I. и II./A. означене, и то само у особитом случају узеће се у обзир.

Наведене ове олакшице такођер могу бити дозвољене и породицама назначених особа свештеничких.

Подјела свију бесплатних карата и односно попуста цијене на бање, може се само онда добити, ако потреба бањања љечничком свједоџбом потврђена буде.

На бање у старом купатилу и за пливаоницу неће се моћи никакав попуст дозволити.

Који од свештеника и калуђера (и њихових породица) има нужду због болести своје да се лијечи у бањама на Илиџи код Сарајева, и да моли бесплатне карте или попуст цијене на исте, нека се обрати преко своје претпостављене црквене власти, и молби својој треба да приложи и љечничку свједоџбу.

Читула.

† **Павле Поповић**, свештеник и парох возућки, преселио се у вјечност послије дужег боловања дана 25. маја 1897. у 2 сата послије поноћи.

Сахрањен је у општем гробљу код цркве у Возућој 26. маја у 4 сата по подне. Опојан је од свештеника: г. Рвсте Стакића, пароха хрпког и г. Николе Николајевића, пароха жепачког уз појање мјесног учитеља са ђацима.

Спроводу је присутан био лијеп број народа из његове парохије, а такође и из неких села жепачке, прије бивше његове парохије.

Покојник је рођен у Возућој 27. јула 1856. од оца Јевте и матере Смиљане Поповића, свештеника возућког. Основну школу свршио је у мјесту рођења и у Д. Тузли. Даље се уз оца и сам у свештеничкој служби поучавао, те је 20. фебруара 1877. рукоположен за ђакона, а 21. фебруара те године за свештеника од митрополита Антима у Сарајеву. Рано га је напала тешка болест падавица, а прије 14 година идући из парохије по ноћи кроз шуму приликом смрти своје матере, убије се у једно око, на које је одмах обневидио.

Пошто су га ове несреће напопале, вазда је суморан био, а његова од природе мирна нарав учинила је, те је избјегавао велика и весела друштва; једино се својим свештеничким послом занимао, док га болест не савлада и смрти не предаде.

Од својих парохијана никад није изискавао својих свештеничких заслуга, него ако би и колико би ко хтјео и платно би, а он би и примио, а који није плаћао, он није много ни тражио.

Иза њега остаје ућвиђељена супруга са осморо дјеце, од којих је најстаријем 19 година.

Вјечна му памћат!

Прва српска штампарија Р. Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА VII. и VIII. Сарајево, јула и августа 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени.

Његово Високо преосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански *госп. Николај* изволио је дана 20. и 21. јула о. г. служити у старој и новој цркви сарајевској, и том приликом рукоположити **Ђорђа Јањића**, свршеног биоградског богослова из Бањелуке у чин ђакона и презвитера, а **Николу Прокопића**, свршеног рељевског богослова из села Градине котара и протопрезвитерата приједорског, у чин ђакона.

Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дакро-Босански Господин *Николај*, дана 3. августа о. г. служио је свечану архијерејску службу у новој срп. правосл. сарајевској цркви, и том приликом благоизволијо је свршеног рељевског богослова **Николу Прокопића**, у чин презвитера рукоположити. — Прокопићу је повјерена парохија Бушевић — Протопрезвитерата крупског, у администрацију.

Његово Високопреосвештенство АЕ. Митрополит дабро-босански господин *Николај* на свечаним службама архијерејским 15. и 17. августа о. г. изволио је у новој сарајевској цркви **Косту Поповића**, свршеног рељевског богослова у чин ђакона и презвитера рукоположити. Свештеник Поповић додијељен је пароху штрбачком Захарији Поповићу, у вишеградском протопрезвитерату, за помоћника.

Павле Убовић, свршени рељевски богослов и учитељ на српској основној школи у Варцар-Вакуфу, рукоположен је од Његова Високопреосвештенства госп. АЕ. и митрополита *Мандића* 22. августа о. г. у старој сарајевској цркви за ђакона.

Одликован.

Његово Високопреосвештенство АЕ. Митрополит дабро-босанскн господин *Николај*, именујући **Теодосију Поповића** сталним парохом у Сребреници и администратором онамошњег протопрезвитерата — благоизволио га је одликовати и дозволити му, да може носити *угасито-црвени појас* надзирателски.

Постављен.

Коста Божић, парох Лужачко-Паланачке парохије, котара Санског Моста, постављен је за личног помоћника пароха надзирателя Јенте Гашића у Травнику, уз уживање половице прихода парохијалних и катихетских.

Умировљен.

Симо Јовановић, масловарски парох, котара Котор-варошког, као болестан, неписмен и неспособан за парохијске и црквене дужности, стављен је *у стање мира*, уз уживање половице парохијалних прихода. Парохију ће да администрира новорукоположени свештеник Ђорђе Јањић, парох шолајски, у истом протопрезвитерату.

Број 1765
Реф. IV бр. 467.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству и народу дабро-босанске епархије.

Сваки православни хришћанин-домаћин жели да у својем дому има свештену икону заштитника дома и племена свога својега крсног имена. Руковођен том побожном жељом, он и набавља такове иконе, али не знајући разликовати тип православни од неправославних, добија такове, које су већином туђе, које ученју и смислу, какав се иконама у православљу приписује, не одговарају. А има их и таковних, које ми не можемо одобрити и у православним кућама трпити.

Да би се жељи народа православног удовољило, олакшица пружила и правилност икона што јачој пажњи подвргла: АЕМ. конзисторија уговорила је с једном српском књижарницом, да чисто православне, по изради и стилу укусне и уоквирене иконе за православне парохијане набави.

С тога би требало да сваки православни дом има поред иконе Христа Спаспасителя и свете Богородице и икону свога крсног имена.

Пречасно свештенство нека обрати овом предмету своју озбиљну пастирску пажњу, те савјетом и упутом нека поради код подручнијех својих парохијана, да потребне иконе за своје домове, сваки преко пароха свога набави.

Свака појединa икона стала би са оквиром по 1 фор. 20 новч. на комад.

Списак домаћина и икона са односном сготом нека свештенство достави конзисторији до конца ове године.

Свештенство ће својски настојати, да све неправославне или наради неподесне иконе, нарочито оне, које није конзисторија одобрила, — из домова српских уклоне и нове набаве, и да у будуће парохијани не купују икона сами собом, док не упитају свога пароха.

Исто тако одбори црквени не могу наручивати или са иконописцима уговоре за израду иконостаса склапати без знања ове духовне власти, од које треба претходно дозволу затражити; иначе набављени или израђени иконостаси без предлога и одобрења конзисторије неће се моћи уништити у цркву, нити ће их свештеник смјети освештати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву 19. јуна 1897.

АЕ. и Митрополит дабро-босански,

НИКОЛАЈ с. р.

Број 1743
Реф. IV. бр. 457.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству дабро-босанске епархије.

С позивом на окружницу АЕ. и М. конзисторије од 23. децембра 1896. (4. јануара 1897.) број 2450., а у смислу отписа високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 27. јуна (9. јула) 1897. број 82.966/I. ст. 2., у коме је благоизволела саопштити: „да се намјераваго вођење уписника у погледу вјенчаних парова код политичких власти за сада још увести неће“. — наређујемо свему свештенству *да искаже са тачним бројем склопљених бракова из своје парохије, почевши од г. 1897. сваког године надлежним котарским уредима* (а парохијално свештенство из Сарајева, владином повјереницу за град Сарајево) *укупно подноси*.

Из конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву 10. јула 1897. год.

АЕ. и Митрополит дабро-босански:

Николај.

Архиепископ и Митрополит дабро босански.

Број 2212/М. презид.

Пречасному свештенству и црквеним општинама дабро-босанске митрополије.

Јављајући благочастивому клиру и народу свому у митрополији дабро-босанској, да ћемо, почам од данас, за мјесец дана из Епархије отсуствовати и црквеничком купатилу на сињему мору опоравља ради поруженог здравља пробавити.

За вријеме осуства нашега заступаће нас лично високопречасни госп. архимандрит Вениjамин Николиновић, односно

АЕМ. Конзисторија наша у границама по нама и закону означенима.

Молећи се Свевишњему за здравље и спасење милог стада свога шаљемо му уједно свој архипастирски поздрав и благослов.

АЕ и митрополит дабро-босанскн:

Николај, с. р.

Бр. 277. ех 1897.

Пречасном свештенству и благочастивом српско-православном народу богоспасајеме Митрополије Зворничко-Тузланске.

Пошто је са пријелазом Високопреосвештеног госп. Николаја Мандића са митрополитске катедре зворничко-тузланске на катедру дабро-босанску, остала упражњена катедра митрополије зворничко-тузланске, благоизволело је Његово Величанство, наш премилостиви цар и господар, *Франц Јосиф I.*, старајући се очински о добру цркве наше свете, Својим највишим рјешењем од 17./29. маја о. г. именовати мене митрополитом ове богоспасајеме митрополије, пошто је и Његова Светост, васељенски патријарх Константин, са светим Синодом, код каноничког набора у патријаршком св. храму, за достојна ме нашао тога високог јерархијског степена црквеног.

На основу тог превишњег именовања, по расположењу наше највише црквене и мирске власти, свршили су архијерејску хиротонију и призвали Духа св. на мене, Високопреосвештена Госп. *Николај Мандић*, митрополит дабро-босански, *Серафим Перовић*, митрополит херцеговачко-захумски и *Гаврило Змејановић*, епископ вршачки — 27. јула (8 августа) о. г., а тог истог дана, послије св. литургије, увео ме у име Његова Величанства у права и дужности епископске, Његова Преузвишеност, високородни господин *Јован барон Ангел*, ц. и кр. ђенерал коњаништва као царски за то повјереник, те сам тиме примио и управу ове митрополије.

Јављајући то свом свештенству и народу српско-православном сматрам за прву своју дужност, позвати пречасно свештенство, да савјесним, ревносним и тачним вршењем својих дужности свештеничких у цркви, школи и пастви својој духовној, задовољавају што потпуније оној светој и узвишеној цијели, којој црква наша света тежи и којој су они дужни служити као служитељи олтара божјег, па да стеку милост божју, признање своје претпостављене власти, а и повјерење и љубав свога народа.

Чланове пастве своје духовне, народ српско-православни, позивљем архипастирским гласом, да не попусти у љубави својој према цркви својој светој и светом православљу, већ да према повољним околностима, у којима нам се црква и школа и у опће црквено-народни и просвјетни живот наш налази, што боље напредује и јача у свијести црквеној и народносној, па да нам свима свијетао образ остане пред потомством нашим, као што нам из прошлости свијетли образ и свијест хришћанска и српска, ђедова и прађедова наших.

Свима нам је пак поданичка дужност, да сачувамо непоколебиму вијерност и

оданост према *Његовом Величанству*, најмилостивијем Цару и Господару нашем и пријестолу Царском, и те поданичке врлине да пресађујемо у срца дјеце наше, како би се достојни показали велике очинске владалачке милости, која обасјава Цркву нашу православну и у цркви српско-православни народ наш.

Уједно треба сви као свјесни синови и грађани земље ове, да вршимо савјесно грађанске дужности своје и да поштујемо и слушамо претпостављене нам земаљске власти.

Препоручујући све то по дужности својој архипастирској свима вама, препоручујем се уједно и топлим молитвама вашим, да се сјетите мене и имена мога по уставу цркве наше православне код службе божије, а ја ћу се топлином срца свога молити, да „благодат Господа нашего Исуса Христа, и љубов Бога и Отца и причастіе свјатаго Духа будетъ со всѣми и вами!“

У Доњој Тузли, 30. јула 1897.

Григорије Живковић,
Митрополит Зворничко-Тузлански.

Објава.

На предлог Његова Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита херцеговачко-захумског госп. Серафима а уз споразум и пристанак Високопреосвештеног Дабробосанског Митрополита госп. Николаја, извољела је Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину одобрити, да се онај дио села, коњичког котара, сарајевској Дијецези досад припадајући од ове оцијени и Мостарској припоји; а *Рудо*, вишеградског котара, од херцеговачко-мостарске епархије одузме и дабро-босанској архидијецези присједини, што је службеним путем одмах и извршено, и свештенству и народу једног и другог краја проглашено.

Бр. 92.232/I.

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског завода у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која се имаду попунити почетком школске године 1897./8.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својим кућама преко ферија.

За попуњење овијех мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да се на то односеће молбенице управљати имају преко надлежног епархијског митрополита на ову земаљску владу, код које до најзад 8./20. августа тек. год. стићи морају.

Молитељи имаду да докажу:

1. крсним листом, да су источно-православне вјере;

2. школском свједочбом, да су са добрим успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно ако таквих молитеља не би било, да су најмање свршили са добрим успјехом 5 разреда велике гимназије

у Босни и Херцеговини, односно у подручју аустро-угарске монархије;

3 свједочанство надлежне политичке власти да су припадници Босне и Херцеговине и да су безприкорног понашања и неожењени;

4 лијечничком свједочбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

У Сарајеву, дне 1./13. јула 1897.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Бр. 100.308/I.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1897./8 подјелиће се уз већ постојећих 60, још 12 нових штипендија по 200 фор. онијем ученицима гимназије у Сарајеву и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу, у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Од овијех новијех штипендијалних мјеста отпада на припаднике епархије добробосанске 6, а на припаднике мостарске и тузланске епархије по 3 мјеста.

Они који један од тих штипендија добити желе, имаду своје, са крсним листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом) — да ће по свршеним гимназијским наукама ступати у рељевско богословско училиште, а у противном случају уживати штипендиј земаљској влади у цјелости повратити — обложене молбенице до најзад *8./20. августа* т. под. дотичној котарској области поднијети. —

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор) а мора ићи и судбено легализована бити.

У Сарајеву, 22. јула 1897.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

Што се тиче трајности посјетâ, на исти начин карактера и правца разговора пастирева са паством, то се сви ти услови одређују самом циљем посјетâ, а такођер околностима, при којима се оне свршавају и које у разна времена могу бити врло различне. По томе, у односају показаних питања морамо се ограничити најопштијим и кратким размишљањима.

Посјете не смију трајати дуго, да не би биле теретне за посјетиоце; на исти начин не смију бити ни одвише кратке и брзе, јер у таковом случају не би имале другога значења, осим хладнога испуњавања пустих формалности, сасвим некорисних за парохијане. Гдје се пружи могућност учинити добро дјело, онде се не треба уклањати од њега. Здрави мисао и околности служе обично најбољим руководјама у оваким случајевима.

Свака посјета, у колико то зависи од пастира, на сваки начин треба да приноси

што је могуће више користи посјетиоцима и особито у духовном, религиозном односу, премда и времена блага не треба да су пренебрегнута при томе. Пастир је дужан не толико проповиједати за вријеме својих посјетâ, колико јачати и развијати чувства узајамне љубави и повјерења међу собом и својом паством; тим не мање посјета не смије да се састоји из разговорâ о обичним свјетским предметима. Већина људи обично воле и умију лијепо и слатко да разведу о својим тјелесним болестима и нуждама, но у то исто вријеме предностављ̀а да упорно ћути о својим духовним нуждама и недостатцима, којих оно често шта више и не сазнаје сасвим. По томе, кад разговор прелази у област духовних предмета пастир је дужан да узме на себе иницијативу разговора и нарочито да се стара изнаћи згодни моменат за прелаз његов на предмете религије. Незгодно је без престанка говорити о религији или, што је то исто, проповиједати, као што је већ било примјећено више; још горе је старати се, да свакој случајној теми разговора силом даје неправилни развитак, само да се приближи ка религиозној области. Такав разговор увијек ће се показивати неприродним и затегнутим и, усљед тога, често постаје нескреним. Особито вријеме треба да буде изабрано за разговоре са домаћицом посјећеног дома о њеним искуствима домаћим и непријатностима, па о њеном тврдоглавом и непослушном сину, — с мужем о његовим пословним тешкоћама и беспокојствима, о његовим домаћим бригама и опасностима, — са тражиоцем истине о његовим сумњама и недоумљима и т. д. Разговори, слични показаним, умјесни су особито тада, кад се пастир налази са оним или оним лицем на само. Пастир треба са особитом пажњом да се односи ка ономе лицу, с којим жели да говори о предметима религије и нравствености, и пажљиво да избјегава при том чисто официјални одношај према дјелу. Јер ако се религиозно нравствени разговор јавља само као формално испуњавање пастирске дужности, то ће сви с нестрпљењем чекати крај таковог разговора и осјећају задовољство, кад се разговор прекине, и пастир одлази. Њему је неопходно знати права занимања, склоности, мисли, осећаје, укус, навике и нужде пастве, и он свакако неће желити, да их види у лажној свјетлости. У свакој посјети, у сваком разговору треба да извирује нека посебна практична циљ, и ради саопштења те циљи потребно му је да има правилна и што је могуће потпуна знања о посјећеној породици, да зна имена, узраст, занимања, историју и особености сваког од чланова породице. Дјецу, на примјер, ваља да испитује о њиховом узрасту, карактеру школи, читању, друговима, одмору, играма. Кадшто посјета може бити сасвим заузета таковим наводним и испитујућим питањима пастира, с циљу да придобије неопходна и корисна знања о пастви. Посјета ваља да буде прије свега корисна самоме пастиру при одправљању тих нуждâ. Он је дужан, да изучава живот породице, свјетски и религиозни, происхођење и сродствену везу њену с другим породицама, домаће васпитање њених чланова, њихове узајамне односе међу собом, њихове једнаке тежње и склоности. Те и сличне њима неисцрпне теме за разговор, на које људи одговарају са интересом и задовољством, служе често као добар вит за

распознавање карактера саговорникова, тешкоћâ и препрјекâ, који искусише у религиозном животу. Треба питати такођер, да ли се строго чувају у породици устави цркве и побожни обичаји. Има ли у дому Библија или барем Јеванђеље и Псалтир, а тако исто других књига религиозног садржаја? Да ли сви чланови породице приљежно похађају недјељно и празнично богослужење? Учествују ли у општем појању, ако је оно заведено, и у опште дали се пажљиво односе према свему, што се догађа у храму? Похађају ли такођер недјељне школе и бесједе, које се држе ван цркве, ако постоје? При том могуће је шта више испитивати, у колико је овај или онај од пастве јасно и савјесно усвојио истине, које су служиле предметом минулих црквених читања, бесједа или проповиједи. Читају ли код куће св. Писмо и друге књиге и новине нравствено-васпитног карактера? На тај начин, посебне пастирске посјете и опште богослужење и проповиједи треба да су међу собом у свези, узајамно да помажу и притјечу једно другом у достигнућу једне опште циљеви спасења људи. По томе, пастир може и дужан је у вријеме своје посјете парохијана слободно говорити о чувању потпуне пажње и дужног владања при црквеном богослужењу, о општем појању о посебној и општој молитви. Обилазећи домове парохијана, он лако може срести породицу, сасвим незнабожачку, по животу и правцу, не имајући самих првих представа о Богу и служењу Му; такову породицу, ваља упознати са неопходним истинама вјере, показати, како треба да се свршава домаћа молитва, почињући од најпростијих саставних дјелова њених: крсног знамења и кратких славословља и призивања имена Господа, Богоматере и светих; ако се покаже потребно, тада саопштити и сами текст молитава, штампани или написани, а у случају, неписмености породице, научити их молитвама, усмено, са кратким тумачењем садржаја и смисла молитве, њене неопходности и користи. Особиту пажњу ваља обраћати тако исто на људе, који су јако заузети религиозним предметима, и старати се да се изближе упознамо са њиховим унутарњим миром. Такови људи, који се у множини сусретају у нашем простом народу, особито осјећају потребу у топлом учешћу и мудром руководству пастировом, обично слабећи под бременом заплетених ради њиховога слабога, али живога религиозног санања, питањâ вјере, тешкоћа којих још није заплете са самим њиховим незнањем, и подвргавајући се подсмијесима и поругама гомиле, која их обично гони узвицима лицемјерâ, притворица и т. слич. Но главне бриге пастирове треба да су управљене на придобијање љубави и повјерења према себи међу народом. Бесједе са црквене катедре саме по себи ријетко достизавају те циљеви, и по овоме оне треба да се допуне личним посјетама и служењем пастира пасви, искреним природним и друштвеним обраћањем с њима, откривањем учешћа и интереса од стране пастира према обичним животним тварима, које занимају пасву, н. пр.; кад се сељаку догоди у домазлуку каква штета, занемогне коњ или крава и т. слич. Свештеник одушевљен жељом бити истинитим пастирем повјереног му словесног стада, не ће пропустити ни једнога, шта више најзнатнијега, случаја, ако исти представља ову или ону згоду ради духовнога побољшања пастве, и увек ће се старати у

својој дјелатности да очува највећи такт и да улаже сво своје умјење. Као опште правило, пастир је дужан знати, да се он јавља као посланик божји у сваком дому, који он посјећује, и слично Спаситељу, који је свуда сијао сјеме, гдје год је био пролазно, он је дужан свагда и непримјетним начином управљати мисли својих саговорника од временских и земаљских предмета ка небеским вјечним. Нека душевно спасење пастве и помагање им буде увијек предметом његових главних и сталних бригâ.

Врло корисно било би за пастира да за раније промисли и измјери различна могућна средства навађења мисли његових саговорника на религиозне теме, да би доцније могао избјећи најмање појаве вјештине, натегнутости и скокова при прелазу од свјетских, животних предмета духовним. Пастир више, но ико, дужан је да влада вјештином не бити вјештачким. Поједине теме и поједина средства и дочеци приближења к њима и правилнога развијања њиховог у ријечи не мање достојни су да буду предметом озбиљних размишљања пастирева, него ли оне више опште теме и материје, које састављају садржину црквене проповиједи.

Млади и неискусни пастир дужан је напријед знати, да не би био по том дошао у тешкоћу, такођер и то, да њему се у већини случајева догодити не само да одпочне религиозни разговор, него и да га изведе до краја. Њему је потребно, да се за раније приправи нијети себе самога да говори скоро све оно, о чему буде говоря у разговору. Заиста, међу својим саговорницима он ће наћи упоређујући мало потпоре и одговора на оно, што им он буде говорио о религиозним предметима, мало ће чути што друго, осим извјесних општих фраза, наученых од дјетињства и готово несвјесно изговорених њих; и то сасвим није стога, да у његовим саговорницима нема искренога расположења ка оваким бесједама, но прије стога, што народ у опште говорећи, није способан да изражава своје мисли и да просуди своја чувства, како се она брзо дотичу узвишених предмета религије и духа. Отуда се за пастира јавља савршено неопходним да чини примједбе и прелазе од једнога предмета на други и шта више, може бити, у напријед да смисли посебне, тецијалне теме ради будућих разговора.

Откривајући поштење и истинито благородство душе у свем свом владању, пастир не треба да мијења та својства и у личном разговору са паством. Тако, он не смије да се покаже љубопитљиво да прониче у срдачне тајне свога саговорника премда би тајне те биле и религиозногa својства: напротив, њему ваља да придобија знања о религиозном стању посјећене породице у чисто срдачном, искреном разговору само овда-онда дозвољавајући себи да предлаже питања, но и тада учтиво и искрено, без сваких лукавштина и вјештих околишења. Често проста ријеч савјета односно читања св. Писма, посјећивања црквеног богослужења, старања о религиозном васпитању дјеце вјерности дужности породичне побожности, и посебне молитве, признавања незаслужене милости, посланих Богом, и израза тога признавања у осјећају благодарности к Богу и благој жељи у одношају према ближњима и т. слич. утиче веома јако и благотворно на слушаоце.

Што се тиче правила завршивати посјету молитвом, то као што је већ било

раније примјећено, ми не видимо могућности сљедовати му свагда. Молитву, као завршни акт посјете, могуће је употребити сваки пут, како се пружи за то згода, и без одлагања вала притицати к њој, кад то захтијева неопходност. Пастир је дужан да се брине о васпитању духа побожности у народу и старати се да оставља послије себе дах молитве у сваком дому; он је дужан учити своју паству молити се Богу. Соба болесникова је најзгоднији мјесто за молитву. Пријатни моменат настаје за молитву такођер и у том случају, кад је душа приправљена к њој предходном бесједом, када чувства, тако рећи, сама теже да се разлију у молитви. Но никако не вала настањати молитву или побуђивати к њој паству у том случају, кад не осјећају у себи молитвеногa расположења. Молитва треба да буде слободним актом.

Ако околности принуђавају да се обратимо коме год са поуком, то не вала чинити пред странцима; особито је потребно чувати се да коримо родитеље за немар у односају ка нравственим и религиозним обвезаностима у присуству њихове дјеце.

Пастир, као и сваки други човјек, свакако, може имати својих интимних другова и да посјећује једне породице чешће од других. Ипак нека сви, и богати, и сиромашни, и образовани, и необразовани, једнако осјећају, да у свом пастиру имају општега друга и пријатеља. Врло је могуће, да ће и при таквом односају пастирeвом према својој служби по времену разнијети се жалбе на његову неправедност и пристрасност, — бива људи, веома горди и слаби у сличним случајевима; но жалбе те саме собом престају, чим за све буде очевидно, да он искрено љуби своју паству и свима им једнако жели да помогне у њиховим духовним нуждама, без обзира ка личностима.

Кад се пружи особито важни узрок за посјету, то ниста на никоји начин не смије бити одложена. Правилно коришћење тренутом много је важније, но дани и недјеље пажње доцније. И нема ништа таковога, што би могло пријечити пастиру да буде вјерним тој служби. Искусни и пажљиви мисионари свједоче, да се већина обраћања јавља посљедицом посебних разговора са сваким од заблуђелих, а не публичних дишпута с њима. Посљедни (диштути), ако и имају неко значење, то је једино, као средство ка утврђењу истинитих чланова цркве и ка спрјечавању даљега ширења међу њима заблуда. Ради обраћања заблуђелих на пут истине захтијевају се лични пастирски напори. Посјећење храма од стране заблуђелих, материјална или помоћ од стране вјерних, свршавање богослужења и црквена проповијед од стране пастира не могу замијенити личнога обраћања и посебних разговора са заблуђелима, јер у посљедњем случају дјелује сила личнога утјецаја и убјеђења, које нема у првом. Највишњивање ријечи живота највећа је обвезаност у животу сваког Хришћанина и нарочито пастира цркве.

При општењу са неписменима и грубим људима, који састављају већину нашега ссоског народа, не вала вјештачки да подражава њихов слободни склад и примање њихових мисли и ријечи. Тежња говорити с народом његовим властитим језиком неопростива је погрешка, у коју често падају представници интелигентних слојева нашега друштва. Довољно је го-

ворити као са једнаким и равним себи, говорити с правим учешћем према њему, да изазове симпатију, уважавање и, шта више, праву љубав са његове стране Напротив, тежња спустити се до његових сопствених израза ријечи, осјећа се од њега често, као лична увриједа и подсмијевање; јер народ изврсно појми, да ко вјештачки подражава његове ријечи, тај чини то не стога, да ју прими, него да сам стане на један нивò с њим.

Још више предострожности и пажљивости захтијева се од пастира при опхођењу са сиромашнима и пролетаријатом којима изобилују наши и градови и села, — људима, у већини случајева не само, лишенима сваким материјалних средстава, него и дубоко искварењим у нравственом одношају. Свака права мужда треба да буде одстрањена одмах; но у то исто вријеме пастиру је потребно да се чува показивати им материјалну помоћ при свакој својој посјети; јер такав начин дјеловања помоћи ће образовању у њима навике да стално очекују помоћи са стране, и нада на туђу подпору може их довести ка лажним назорима ума. Боље је старати се да избере друго вријеме и друга, више цјелисходна и права средства ка уништењу сиротиње у парохији.

Неопходно је тако исто трпељиво и снисходљиво подносити жалбе и горе сјете бједнога и невјештога човјека на свој положај, једнако као лицемјерство и сакривање истине, чему случајно прибјегавају бједни људи; јер ти недостатци ма како страно да се чини то на први мах, кад-што могу да се уживе заједно са високим нравственим својствима.

Не једни само млади и неискусни, лакомислени, нераскајани, невјешти, подвргнути искушењима и порочни осјећају потребу у срдачном личном разговору пастира, у ријечи настављања, савјета и утјехе, него по времену шта више бољи и савршенији од пастве осјећају потребу у нравственој помоћи с његове стране. Свијет својим убитачним дахом окружава, и у већем или мањем степену заражава све хришћане, ма како били савршени. Бриге, немири, тешкоће у дјелима, искушења частољубља, вјештачке насладе, олако живљење и разни други мамци тога свијета често смућују и осљепљују најбоље умове. Пастир је дужан слично Христу, „Добром Пастиру", ићи около стада, ослобођавајући душе, спутане у мрежама свијета, и дајући им видјело, помоћ и утјеху. Моћна ријеч срдачне вјере, тврдога убјеђења у слављу правде и добра, често служи одлучним ударом, који ослобођава душу од мрежа свјетских. У своје вријеме посјета пастирева бива овда-онда заиста благословеном ради спасења душе, која се једва држи на рубу моћнога и убитачнога саблазна.

Пастир подвргава се већој опасности да се покаже нерадним у одношају према обвезаности посјете парохијана, него ли одвише ревносним и радним. У наше дане нико, може бити, не подвргава се тако јако искушењу да изабере за себе одвише лаки труд, као они, коме је повјерена служба у цркви. Саблазан тај без престанка грози им и садржи се у том, да у већини случајева сами себи одмјеравају своју одређену работу. За друге друштвене радинике, јавља се обична њихова работа већином већ потпуно одређеном, одмјереном. Ако не сопствена усрдност њихова, вјерност и ревност према примљенима на себе обвезаностима, то у сваком случају

макар спољашње границе и услови њихове дјелатности, одређеност времена, који су дужни посветити дјелатности тој, често одређена количина и шта више својство работе, коју им ваља свршити, јављају се за њих, као нешто напред дано, што они нису у стању измијенити по својој вољи, ма да би и желили то. У другим условима живи и дјелује пастир. Осим богослужбеног времена, он може да посвети толико часова својој дјелатности колико му је воља. Назначујући сам себи из дана у дан своју одређену работу, он без престанка рескира палиште и против закона чува себе, бирајући за себе бреме лакше, но колико он може и дужан је понијети.

На завршетку, не можемо, а да се не обратимо са чувством потпунога одобравања и хвале ка обичају западних свештеника водити биљешке о свакој учињеној посјети. Случајеви благотворности, који се представљају свештенику; особито упозорене ма у каквом било то случају тачке бившег разговора; душевне црте саговорника, које се откривају у њему; религиозна стања породица и појединих лица у разним тренутцима њиховог живота, предмети, који највише занимају мисли саговорника; особитости у духовном развићу онога или онога из њих — све овакога рада офористичке примједбе, сабране овде-онде, мало по мало састављају богати источник ради извода, важни не само за онога, који их је писао, него и за науку, представљајући дивни, живи материјал за пастирско богословље, психологију, разне гране државних знања и т. слично. Желити је, да се и наши пастири угледају у том односају на своју искуснију и просвјећенију западну браћу.

3. Старање црквенога пастира о болнима.

Болести и несреће, које сналазе парохијане, представљају за пастира најзгоднији случај не само дати им утјеху, него указати и помоћ, какву може. Болесник је роб, затворен у својој соби, као у тамници, смирени и притиснути свијешћу своје немоћи и слабости, смућени страхом, може бити, од блиске смрти, без престанка осјећајући, како земаљски живот узмиче од њега мало по мало, а на његово мјесто уздиже се вјечни мир са својим грозним привиђењима. У оваким тренутцима постају особито способнима цијенити и осјећати напоре и бриге о њима духовних својих руководитеља. Јер послѣдњи имају као главну циљ својих посјета у оваковим случајевима обраћање и управљање душе к Богу, утјеху и ободрење несретнога, ако је он човјек побожан, и пробуђење у њему истинитог покајања, ако је он грешан и окорео у својим загрешењима. Пастир је дужан да се приближава ка постељи болнога са дубоким чувством наде па Бога. На болест он је дужан гледати са религиозне тачке гледишта, гледати у њој појаву Божанственога Правосуђа, које временито, но сурово казни грешно човјечанство. „Болѣнъ кѣхъ, и посѣтисте Мене“ (Мат. XXV, 36.). За служитеља божанствене истине и милосрђа то је најбоље вријеме посјете и утјехе парохијана. Једна проповиједь Јеванђеља, ма како да је она благотворна, недовољна је за олакшање туге и жалости. За то се захтијева права помоћ, права лекарија, лековита за душу и за тијело. Представите себи бједника, који пати од тешке, неизљечиве болѣтице. Ко је у стању да улије утјеху у његово измучено очајањем и које је изгубило земаљске наде

срце, осим истинитога посланика божанствене љубави? Могу бити у парохији и такови, који немају на земљи другога пријатеља, осим самога пастира. Може бити дјеце, која умиру од глади и зиме на постељи сиромаштва и болотица, а у напредак — никаквога налаза, осим очајања и смрти. Пастир више, но ико, дужан је да поји, да је у свету одвише много правога јада и биједа, узором којих служи гријех, и да је он, баш он, као служитељ Христов, који искупи свијет од гријеха, проклетства и смрти, позван доносити олакшање и исцјељење човјечанству, које страда и пати. И он има за то од Бога дарована власт и авторитет, по упоређењу с којима сва човјечја средства утјехе и исцјељења изгледају ништавнима. Та је власт давати њеринма св. таинства исповиједи, причешћа и јелеосвећења, — власт изводити на њих благодат божју „всегда немощная врачующую и всеблагодѣющая восполняющую".

Будући призван упућивати болнога, пастир приступа ка свршавању тајне покајања, и болесник исповиједа гријехе своје пред њим, као пред оцем, који има прави духовни авторитет, као посредником међу Богом и њим самим. Сазнање важности лица, које свршава тајну, и самога акта исповјести побуђује болесника ка потпуноме и јасноме откривању свога духовнога стања, ка отварању најдубљих и сакривених тајана свога срца, од признања којих не само пред другим људима, него кад-што, ако ће и пред самим собом њега је дотле уздржавало самољубље, лажна гордост и стид. А сад, напротив, сам вид човјека, који има власт разријешити га од гријехова, — човјека, који, тако рећи, држи у својим рукама кључеве царства небеснога, испуњава душу болесника светим страхом, зауставља га да угушује у себи сваку лажну појаву самољубља и, како било да било то мучно, говорити истину, ни о чем намјерно не умањавајући и ништа не тајећи. Но та значична власт свештеникова још више јача и множи се његовом сопственом мудрошћу и љубављу према болноме, којим својствима он придобија искрено повјерење према себи са стране болнога и побуђује у њему жељу тражити помоћи и савјета за себе.

Као што је већ било примјећено раније, кад-што не ваља да се склања од посјете болнога, као и одлагати га на дуго вријеме, да не да појмити болноме и онима, који га окружавају да је посјета назначена правом опасношћу блиске смрти и јавља се на тај начин усиљеним актом љубави и учешћа са стране пастира, него поступком, свршеним само по неопходности и по захтијевању дужности службе. Чим пастир дозна, да је овај или онај на његове парохије оболио опасно, он је дужан одмах ићи и видјети га не очекујући, кад ће послати по њега. Но и у том случају он је дужан старати се да умешно удеси своју посјету према времену и околностима тако, да својим неочекиваним доласком не учини немир и страх болноме и, још више, не производе упорност у његовом срцу ка примању духовних блага, која он доноси са собом. Приступајући ка свршавању тајана, свештеник је дужан протумачити болнику силу и значење сваке од њих, показавши ону велику духовну и тјелесну корист, коју добија за себе сваки, приступајући к њима. Особито ваља обратити пажњу на распрострањење у народу здравих појмова односно тајне јелеосвећења. Противно вјеровању цркве,

у моћ и значење ове тајне као духовно-благодатнога средства ради исцјељења оних, који ка њему притичу прије свега од тјелесних, а за тим већ од душевних болести, вјеровању, које има тврди основ у Писму (Јак. V, 14—15), међу нашим народом распространило се, може бити под утицајем католичким, случајно допесеним к нама у епоси препорођаја духовне просвјете, у XVI. и XVII. вијековима, првобитно на југо-западу, а за тим и на сјеверо-истоку Русије, и сад још тврдо се држи лажни поглед на ту тајну, као на просто приуготовљења ка смрти. Пастир је дужан брижљиво пазити, да болесник и његови сродници не одлажу јелеосвећење по празним и гадним предлозима до онога времена, кад по току болести већ не остаје никакве наде на оздрављење, или, што је још горе, кад се болесник већ лишава свести и покаже се неспособним да прими ту тајну с потпуном коришћу за себе. Он је дужан открити болеснику сву корист и значење јелеосвећења, које је установљено ради исцјељења не само душе, него и тијела, које иако се и не свршава свагда оздрављењем, што зависи сасвим од свеблагога Промисла Божјега, који зна боље од нас, шта нам је корисно — оздрављење или смрт, за то свагда лијечи душу од гријехова и јача је против непријатељских нападаја, који навађују са особитом силом на оне, који одлазе из овог земног живота. Чим више слабе силе човјекове и чим више сваки умирајући дркће пред неизвјесношћу будућега, усљед сазнања својих гријехова, који се откривају при концу живота његовом духовном погледу често са особитом силом и живошћу, и по страху строгога правосуђа Божјега; тим брижљивија треба да је љубав пастирева, да огради тајнама и својим личним стараљима сваког од својих парохијана у вријеме посљедње предсмртне борбе против свих нападаја зла и искушења и пробудити у њему вјеру и наду на божанствено милосрђе. По томе, кад он долази болеснику ради јелеосвећења то, после, краткога и пријатнога поздрава, он је дужан у кратко изложити му силу и плодове те тајне и предложити то у молитву, приспособљену стању његовога духа и тијела, утјешити га, удаљити од брига и љубави вијека овога и побудити у њему наду на достижење вјечнога живота. Али ни у каквом случају он не смије обманивати болесника обећањем оздрављења, он је дужан тражити само духовне користи болнима. Разним начином пастир је дужан одмјерено да расположи болесника ка истинитом покајању о својим гријесима и старати се да побуди у њему силну, нелицемјерну жељу најтјешњега општења с Богом и Спасителем нашим Исусом Христом у тајни Евхаристије, у којој се вјернима даје Тијело и Крв Спасителја, у залог вјечног живота и блаженства.

У случајевима крајње опасне болести и блиске смрти свештеник је дужан да ограничи исповијест болнога најкраћим, снечано и срдачно стављеним, питањима о душевном стању болнога, о сили вјере и наде његова на милосрђе Божје, о љубави и помирењу са ближњима. Да ли се истинито каје о својим гријесима? Налазили се у миру и љубави са свима људима? Опраштали он свима својим увриједитељима? Је ли загладио увриједе и неправде, које је сам учинио или, барем је ли се старао учинити то? Има ли он живу вјеру у Бога и Спасителја нашега

Исуса Христа? Вјерује ли у безграничност милосрђа Божјега, које може да опрости најтеже кривице човјеку, под условом истинитог покајања о њима? Та и слична питања могу да служе као скраћивање опширнога чина исповједи, изложеногa у Требнику. Шта више у том случају, ако се болесник лиши употребљавања језика — говора, но још не губи свијести, од њега се захтијева истинито-покајног саглашења посредством мимике и покретања, прије но што буде припуштен причешћу св. Тајана, при чему и сам чин приопћења по потреби околности може се скратити. Светитељ Тихон Задонски предлаже да се замијени тај чин за болесника, који се налази при умирању слиједећим или сличним кратким ријечима: „Ево ти милосрдни и човјекољубиви Бог наш даје Тијело и Крв своју у знак своје к теби милости и љубави за обдржавање живота вјечнога! Прими овај најмилији вјечнога живота закон са духовном радошћу и љубави, и хвали тако великога добротвора и овим св. тајнама ојачан буди у нади. Благодат Господа нашега Исуса Христа нека буде с тобом, која уразумљава, укрепљава, ограђује, наставља у тихо живота вјечнога пристаниште и Анђео Божји вјерни хранитељ нека је с тобом. Амин". (Св. Тих. Зад., ч. I, стр. 24—25).

Старања пастирева о болеснику неограничавају се једним саопштавањем духовних и благодатних средстава му у тајнама, но су дужни окружавати и пратити болесника за сво вријеме његовог земаљског искушења. Када добри тјелесни љекари не ограничавају се само једним давањем рецепта и поуком односно времена и средстава примања лекарије, него и интересирају се знати (пратећи ход болести), како су дјеловале те лекарије на болесника, и није ли потребно предузимати каквих нових средстава за исцјељење; тако је и пастир дужан знати, јели се болесник користио оним благодатним средствима, која му даде у тајнама. Свакако, ништа не везује пастира да он и не може чинити то, јер служба се његова не ограничава једним старањима о болнима и онима, који умиру, па и тих посљедњих у свако дато вријеме може бити не један, него неколико у његовој парохији. Али у особито тешке и опасне ради духовнога стања болесника тренутке искушења пастир је дужан посјећивати га и помагати му у велико-душном подношењу болести својим човјечијим назиданјем, утјехе, опомене и ободрења. Све напоре и бриге своје он је дужан управљати ко оном, да за сво вријеме бољетице одржи на дужној висини религиозну сагласност страдалника тако, да је посљедњи у сваком тренутку искушења готов срести смрт лицем к лицу без бојазни, као истинити посљедователь Христа, побједитеља смрти. Вријеме одлучења душе од тијела и преласка њеног у удјељено од посљедњега битисање у том односају је најважније, одлучно. Кад послије смрти нема покајања; кад хула на Духа Светога или, што је то исто, савршена нераскајаност и противљење истини не опрашта се човјеку ни на овом вијеку, ни у будућем; кад црква шта више забрањује нам молити се Богу за такове; кад живот за гробом пође правим путем: то није ли јасно, да зрно вјечнога живота треба да буде понесено отуда сваким од нас заједно са посљедњим издисајем? Ради живота духа важан је степен труда у извјесном правцу, а не дужина посљедњега. Један

цјелога живота, видимо је, иде по правом путу, но при крају учини промјену и — не постизава циљеви; други напротив, без престанка се колеба, посрће, застаје, склања се то на ову, то на ону страну, но пред смрт узима чврст, сигуран и одлучан правац. Као што у спољашњој, физичкој природи при сусрету и судару противних сила не произлази одмах равнотежа, но после више или мање дугога колебања и борбе међу њима, тако исто баш, но само још у много већем степену, происходи у области духа. Духовне силе разликују се несравњено већим еластицитетом, него ли силе физичке, и сам живот духа није нешто друго, но непрекидна борба противположених начела, добрих и злих. Могуће је искусити равнотежу у духовном животу временом, — један је цјелога живота у таковој равнотежи, но запјетрина и тишина није свагда предвјесником јасне погоде и лијепа времена него је често обманљиви покров скривене и глухе борбе непријатељских сила, која има да се ријеши страшном буром. У посљедњим тренутцима живота борба та достиже највећу муку, којој је свршетак смрт: све привезаности земаљске, све најмање самољубиве тежње и користне битисање којих човјек често и не примјећава у себи у свом обичном здравом стању, дижу се са дна душе и јављају своја права на господство над њима, и ако се човјек и руководи у својој дјелатности више страхом покајања, по унутарњим нагоном ка добру, то излазак борбе није тешко предсказати. Но бива и сасвим обратна појава, када човјек, сав живот проводи у пороцима и заблудама, пред смрт као да се препорођава сасвим. То значи, да се у души његовој свагда налазило велики залог истине и добра, али усљед непријатних околности живота (васпитање, утјецај друштва, неудаће у животу и т. слич.), а тако исто усљед сопственога немира његовог носиоца залог тај не доби надлежнога развића и шта више не имаде случаја да јави о свом битисању; и само блискост вјечности, која му је толико сродна и која тако живо даје знака о себи у тренутцима смрти, пробуђује у њему енергију и живот жељу борбе и побједе. Овдје произлази оно исто, што је у физичком свијету познато, као прелазак сила из скривеног стања у активно, с том само разликом, што духовне силе без активнога вјежбања слабе. Потребна су особита побуђења, често изванредна, која потресају околности за то, да добрим начелима, која су цјелога живота човјекова била у дјеловном, слабом стању, даду дужну енергију и превагу у борби са рђавим, злим начелима. Разбојник, побјеђен силом истине, удостоио се чути обећање вјечнога живота на крсту. Сам свега живота само и чинећи оно, што газећи законе истине и праведности, он се узмути при виђењу величине неправде, која је свршена на земљи. Смрт Христова препороди и оживи залог вјечнога живота, који је дотле дријемо у њему под грубом кором несреће и преступа. И награда, о којој је он тешко када смио и мислити, слиједовала је одмах за признањем права истине.

Али не бива свагда онако. Људи, у опште склоњени при животу да се руководе више самољубивим и корисним побудама, често и у посљедњем, светом и страшном тренутку живота желе остати вјерними себи. Једноме полази за руком, као што се види, да угуши у себи по-

каничко расположење, но у основи оваког расположења често лежи не толико сазнање своје грјешности и дубљине ожалошћена божанственога правосуђа, колико страх пред загробним казнама које очекују нераскајаногa, дакле, оно исто самољубиво начело, које је раније радило и у његовим земаљским привезаностима. Једна од најтежих и у то исто вријеме најважнијих обвезаности пастира садржава се у пробуђењу истинитога, а не лицемјернога раскајања у души онога, који умире, — покајања основаногa не на страху суда Божијега, него на љубави ка божанственој правди, која је погажена нашим грјесима. Пажњу онога, који умире треба свим мјерама управљати и одржавати на сазнању тих истина. Сазнање своје грешности, вјера у божанствену љубав, нада на Његово милосрђе, искрена и нелицемјерна жеља „разријешити се и са Христом бити“ — таково расположење, у ком је сваки од нас дужан оставити земаљски живот и које особито тешко бива одржати и сачувати у себи у посљедњим трепутцима живота, у вријеме тако званe предсмртне агоније, кад све силе зла и саблазна неукротљиво теже да овладају слабим сазнањем умирућега и да подчине себи његово духовно биће, када успомене грјешне у множини појављују се пред њим и осуђују га, тада побуђујући у њему ужасну жеђ земаљском животу и њеним наслађама, то бацајући га у потпуну безнадежност и очајање. Дивне поуке односно владања свештеникова у тим страшним трепутцима предсмртне борбе дају се од автора „Напоминанїя священнику объ обязанностяхъ его при совершеніи таинства покаянїя“ (Москва 1861, Часть II, стр. 292—293). „Ако духовник примијети, да се болесник налази већ при концу живота, тада удаљивши све, што га може узмутити или побудити у њему успомене грјешне, дужан је препоручити душу његову Господу, по чину црквеноме, и послије овога не громким и не плачевним гласом, не брзо, но тихо. са неким отезањима, да му говори на ухо кратка, пуна чувства уздисања, на пр., Исусе, смилуј ми се! Слатки Исусе, спаси ме! Исусе, ја вјерујем у тебе, уздам се на Тебе, љубим Те. Јагње Божје, које уз гријехе свијета, смилуј ми се! Пресвета Владичице Богородице, спаси ме! Сви свети помозите ми! Исусе, прими дух мој с миром и т. слич. Нема потребе напоминьати, да су сви присутни дужни свршавати, и добро би било клечањем, општу молитву за онога, који се налази у муци смртној, особито, ако ова смртна мука дуго траје, да Исус Христос да болноме умријети тако, као што је сам умро. Какав утешан, узвишен призор представља тада соба онога, који умире, кад сви ближњи, који остају на земљи, моле се Богу заједно са свештеником! Ондје је храм Божји; ондје је Христос међу ученицима; ондје је молитва срца са сузама и уздисањима, ондје је чувство саучешћа, свето и чисто; ондје се сједињавају чевјечја срца, заборављајући, шта их је негда дијелило; сви се моле Богу и плачу“.

С цијели утјехе болнога и одржавања у њему истинито-хришћанскога расположења, пастир може да се обрати ка св. Писму и да чита из њега најутјешнија и пуна ободравања мјеста; јер нигдје библија не звучи тако слатко и божанствено, као у соби болесника; нигдје се псалми, бесједе Спасителя у Јеванђељу

Јована и сликања блаженога стања праведних, која се налазе у откривењу, нигдје се не представљају тако јасно гласом Самога Бога, који иде с неба, као код постеље страдалника, при предверју смрти. То је наиме таково вријеме, када се ништа друго, само ријечи Самога Бога, јављају правима, јер „оне су дух и живот".

Све, што год говорио у ово вријеме свештеник, треба да има одношај ка Христу. „За њега он је дужан долазити ка болнима, Њега сретати у болницама, Њега проповиједати, о Њему говорити, Њему предавати све, њим обличавати, учити и тјешити" (Соч. Иннок. еп. Пенз. Часть 2„ стр. 509). Али и у том случају мора се управљати према околностима. Свјесном грјешнику, окорелом у својој безбожности, мора се говорити о Христу друкчије, него ли човјеку побожноме, но у то исто вријеме обојима тврдо, убједљиво, премда и ласкаво. Велика мудрост је неопходна овдје. Никада не ваља понижавати нарастено достојанство човјека, али у то исто вријеме неопходно је показивати му његове недостатке и побуђивати у њему потребу у вишој, већма савршеној праведности. Ријеч пастирева ка болному дужна је бити заиста проповијеђу Јеванђеља, његових пада и пријетња, његових обећања и заповиједи, проповијеђу покајања и опроштења грјехова, приближења грознога суда и царства Божјега. Те велике истине треба да буду навјештаване кратко, не многима — простим ријечима, по могућности ријечима самога Јеванђеља; ријечју, задаћа је пастирева представити Христа духовном погледу болнога, као јединствену подпору и умирење ради његове болесне и грјешне душе.

Шта више истинито вјерујући човјек, у трепутцима слабости и болести, осјећа потребу у ободравању; и пастир не ваља да улази у собу болнога са жалосним и натмуреним лицем. Он треба да уноси овдје утјеху и живот, но да се чува у то исто вријеме лакомислености и неспособности разумјевати озбиљност болести и шта више, може бити, близкост смрти.

Бива и таки болесника, који су више склоњени да гледају на ствари са мрачне стране; и то расположење обично расте по мјери тога, како тјелесне силе падају и воља постаје мање способном да се одупре том расположењу, које влада. Такови људи, ма да би били и добрима сами по себи, падају скоро у безнадежно очајање односно духовнога стања свога и обично са ужасом сретају смрт. У опхођењу с таковим болесницима, пастир је дужан да му представи доказе његовог истинито хришћанскога карактера, кога су се они открили у његовом животу, и с неком свештеном смјелошћу да га заштићава против њега самога, не с цијељу да произведе у њему самопоуздање, него да пробуди наду, да Бог неће оставити у потребно вријеме, да Христос, у кога он вјерује, сад га неће заборавити. Готово у свима таковим случајевима Бог сниходи ка помраченој души болнога и просвећује је, прије но што она остави тијело; али бивало је и других примјера, када болесници, најбољи хришћани, умираху у својој заблуди.

Пастир може ободравати побожнога човјека, који је пао у таково мрачно расположење, говорећи му такође о томе, да је, може бити, Бог допустио да духовни мрак и очајање овлада њим са том намјером, да научи и ободри друге вјерне.

Они ће рећи; гле, наш брат, чији цио живот свједочи о његовој дубокој вјери; ми видјесмо његово самоодрицање, ми искусисмо љубав његову према људима, и ипак Бог попусти да он лежи на самртном одру под дубоким мраком сумње и страха. Па не уздајмо се сами у себе односно себе; него боље се постарајмо сачувати у себи видјело вјере и наде на Бога, које тиња у нама кад-што одвише слабо и мрачно. Не повјеравајмо спољашњим појавама и чувствима, но већма дубоким начелима вјере и живота, које дјелује у нашем бићу.

У осталом, случајеви таковога мрачнога стања умирућих врло су ријетки; и у опште говорећи, најбоље је свагда обраћати се ка Христу за подпору вјере и наде у болном, старати се да пробуди у њему истиниту смиреност и да уклони основе самопоуздања. Овда-онда боље је директно читати из св. Писма мјеста, која одговарају томе, него ли говорити од себе и проповиједати.

Неки од вјерних одвише се страше физичке смрти; пастиру је неопходно да побуђује такове узнисити се духом својим над прахом, утврдити га на невидимом и вјечном, на оном бесконачном животу, који даје истинита нада на Христа.

Соба болесникова и самртна постеља хришћанина јесу предвери неба; овдје може пастир више да поучи и дубље да сагледа небеске предмете, него ли ма на ком другом мјесту на земљи; и какво му је важно преимућство дано — стајати уз постељу болесника и гледати славу и љубав Божју! Овда-онда пастир не може не осјећати, да мјесто поуке болноме, ради које је он дошао, он се сам поучава овдје. Какви су ужаси смрти за хришћанина? Хиљаде, милиони одољевају страх смрти кроз Христа, који их крије, у ужасима бродолома, у мученичкој кончини, у замки лава и код зазорне бездне. Ужаси смрти не могу имати мјеста у хришћанству. Само онај, који је грјешио и још остаје нераскајаним, који не жели поправити се и тражити вјечнога препорођаја у Богу, само онај носи прави губитак у смрти.

Најтежом обвезаношћу у пастирском старању о болнима јавља се приуготовљење ка смрти нераскајаних. Колико тврдоће, вјере, трпљења и љубави захтијева се овдје! Заиста, то је кушач камен ради вјере и карактера пастирева. Међу друштвом дубоко се укорињенила мисао, да предсмртно покајање већином није истинито; и та мисао у неком односају веома је добротворна; јер истиниту дјецу Божју открива пред свијетом живот њихов: тим мање и у том случају могуће је заћи одвише далеко, заборављајући о безконачном милосрђу и свемогућству Божјем, које је моћно спасти до краја све оне, који се обраћају ка Господу и вјерују у име Његово; и ми никада не треба да губимо наде на могућност спасења душе, док се живот земаљски још није прекратио; јер и на разбојника, распетога поред Искупитеља, пао је спасавајући поглед Његов. Трпљење љубави и нада, по томе за грјешника су неограничени. Ипак опћење с болником или оним, који умире, срце кога је отврднуло у својој нераскајаности и одлучно се противи истини, сједињава се са највећим тешкоћама. Разумљиви докази истина вјере обично су бескорисни за њега. Препирка производи у болеснику више упорство и гњев, него ли убјеђење у истини. Могуће је старати се само да директним или

индиректним путевима открије сву лажљивост и варљивост основа самопоуздања, на које се подупиру они, који умру без покајања, одстранити од њих те основе и предложити истину јасно, убједљиво и срдачно.

Душа без осјећаја и окорјела треба да буде пробуђена и приправљена ка примању вјечности. И често се молитва јавља јединственим и посљедњим прибјежиштем за пастира у тој трудној задаћи својој. У молитви може он изливати сво своје срце, своја страховања, мисли и жеље односно болнога; и пастир има тврда основа притицати к њој, јер Бог заиста жели благословити и радо благосиља такву усрдну молитву. И ако има шта у свијету, што побуђује ка жаркој молитви, оно је то на име стање душе, која дркће на крају вјечности и која је неспремна ка прелазу онамо. Пастир осјећа тада, да је његова одговорност одвише тешка, неиздржљива за њега; он треба да се обрати к Богу и да положи свој терет на њега. Један пастир на основу личнога искуства тврди, да болесници и умирући људи често бивају више свјесни према оном, што происходи око њих, него што се обично даде мислити о том. Он саопштава два-три случаја, када су умирући, налазећи се, као што се видило, у несвјесном стању сасвим јасно слушали молитве, које су се читале гласно око њихове постеље, и добише утјеху и олакшање ради своје душе, о чему су они доцније, по оздрављењу, сами то признавали. Оснивајући се на том убјеђењу, никада не слједује пренебрегнути згодним случајем молити се Богу од себе, него и од лица болесника. Душа је наша свагда пуна живота. — Такова је она у болном, у немоћном, у оном, који умире — још више је такова умрлом.

Нарочиту тешкоћу представља за пастира старање о људима негативнога расположења, који будући приковани за постељу болести и смрти, бивају погођени ужасом и јављају се склоњенима неодговор но да се слажу са свима и свачим, ма шта им ми говорили. У таковом положају често бивају људи, који су проводили живот пријатан и пун задовољства и наслада, нису се бринули о побољшању свога живота и о добитку позитивнога религиознога карактера. Они пазе са усрдношћу и, као што се види, слажу се да приме истину; али истинито или лажно сакрушење њихово, тешко је дознати. Суровост и нежност ваља да се споје заједно у обраћању пастира са таковим људима. Срце болника мора се испитивати пажљиво при том; може бити, шта више неопходно прибјегнути жестоким, али пуним правде и проницавости обличењима. Потребно је старати се да произведе искрену сагласност у срцу, ма како да било оно опако и инконзеквентно може да се открије при том, да срце, премда у неколико и смућено, заиста поцрпи за себе лажно спокојство у каквој год заблуди. И бива кад-што врло тешко открити ту заблуду, извући душу болнога из тога легла лажи и обратити ју ка јединој истинитој нади и подпори — Христу.

Читаве дане и недјеље пастир може не видјети никаквих промјена, никакнога знака на покрет душе ка својој вишој основи и подпори. Овдје остаје једна те иста слаба нада, која се изражава у часности намјера болнога, у опћем спољашњем карактеру његовог нравственога живота или у неодговорном, нејасном појимању

милосрђа Божјега. Душа човјечја влада невјероватном силом противљења шта више у најслабијим природама, и често до посљеднег тренутка живота не жели да се покори вољи Божјој. Гордост, кад-што овлада савршено бесмртним дјелом његовога бића. Пастиру треба да буде познато тако исто и она често понављајућа појава, да сами процес болести често производи у души болога равнодушно расположење, дријемљиво спокојство, које искључује сваку мисао о будућем и које се пропраћа потпуним немаром даљих брига о души и тијелу. Пастиру је неопходно разликовати та стања, као резултат општега раслабљења духовних и тјелесних сила болнога, од правога спокојства душе, које се добија вјером.

Дјеловање утјешних лекарија на душу такођер бива врло велико и може назвати радосно и спокојно расположење у болноме, свијетли и пун поуздања поглед на загробни живот, о ком болесник савршено заборавља по оздрављењу.

Треба да се стара одстранити ум болесника и онога, који умире од земаљских нада и очекивања и управљати га ка Христу. Говорећи кратко, пастир је дужан држати лик Спаситеља пред духовним погледом болника, бити посланником милосрђа наде тако, да из уста његових лију се ријечи божанствене благодати и милости, — ријечи живота.

Посјећујући болника у тешким и опасним за живот тренутцима развијања болести, пастир не треба да заборави о том и у периоду оздрављења од ње: тим ће му самим показати, да се он у својим посјетама руководи чувством љубави и учешћа према болнику, а не једним потребама службеног дјела.

Пред посјетом болесника добро би било предузети неке приправне мјере, да би ју учинио највише корисном за болесника; на пр., изабрати мјеста из св. Писма ради прочитања, особито згодна према датим околностима, за раније промислити поучења, која он има дати болнику, да би она била проста и кратка, лака ради разумјевања и у то исто вријеме пуна спасоносна истине. Она треба да буду удешене на тај начин, да би их страдалник могао лакше разумјети и задржати их у својој памети. Пастир је дужан доносити помоћ и утјеху болноме не само у вријеме предсмртних страдања, него да буде и руководитељем његовим у току свега хода болести; јер док је дух још бедар и способан ка свјесној мисли и слободном раду, ријеч Божја може веома благотворно и спасоносно да дјелује на њега, јер болест затвара двери за спољашњи свијет и даје могућност души концентрисати се у себи ради мисли о Богу и вјечности.

(Наставиће се.)

Лекције из „Каноничног Права“.

По рукопису из богословије, с додацима пише **Ненад**, пресвитер.

Приступ.

§ 1.

Ради тога, да нам буде јаснији појам о црквеном праву, унапријед ћемо рећи неколико ријечи о религији, о цркви, о праву у опште.

1. религијом зовемо одношај између Бога и човјека. По томе имамо у рели-

ђији: предмет или објекат т. ј. Бога, и субјекат вјере или лице, које вјерује — т. ј. човјека. Хришћанска се религија оснива на вјери *у једнога личнога Духа-Бога*. Заповиједи пак тога Бога руководе човјека у његовом религијском и моралном животу; она га учи како ће живјети на земљи па да заслужи и блажени живот пошље смрти. Душа ће човјечија бити блажена у вјечности, ако буде живио по тим заповиједима по заповиједима Божјим; напротив, биће му проклета и одбачена од Бога — у вјечне муке, ако их буде презирао и неиспуњавао.

Од најстаријих времена, од времена, када је човјек постао, па до данас, бивало је разних религија, као што нам приповиједа Историја. Осим славе и вјере народа израиљскога у једнога личнога Бога, бијаше их још много, које претвориле славу вјечнога Бога у обличије смртнога човјека, птица, четвероножнијех животиња и гадова[1]).

Како су разни народи на разан начин обожавали природу и појаве у природи, дакле разно вјеровали, тако су те у опште *природне* религије, у току својега развитка, добиле још и посебан *народни карактер*. Из разлога тога, што од својства вјере зависи својство морала, морално стање тијех народа било је одвише жалосно, као што изговара апостол Павао у посланици својој[2]).

Готово сви народи падоше под власт тада гордога и разврatнога Рима. Сви постадоше робови свога политичкога господара. Сви бољи људи, из јудејског и незнабожачког свијета, с нестрпљењем исчекиваху боља времена. — Израиљћани пак очекиваху обећаног *Месију*. Незнабошци се уздаху у повратак *златнога доба*. Потребна је, дакле, била пријека помоћ с неба, да се учини крај невољи људској и оснује нов, бољи, поредак живота људскога.

И, када се наврши вријеме, посла вјечни *Отац* својега вјечнога *Сина*, Спасителя нашег, *Исуса Христа*, да измири човјека с правдом Божјом, да учини нов завјет с човјеком[3]); да падше човјештво приведе Творцу-Богу. Цијена измирења Творца са твари, залог задовољења вјечној правди Божјој, била је *Голготска Жртва*, а печат новога завјета ускрснуће Христово.

Најузвишенија и најсветија наука Сина Божјега, Исуса Христа и доказ, да су сви људи дјеца Небеснога Оца и, по томе, браћа између себе; да сунце правде Божје сја свјема, и праведним и грјешним — добријем и злијем, подједнако, — уздрмао је грјешне и силне, а утјешио робове и сиромаше, која је муком и кињом капала од свирепости својих господара. —

Након крштења у ријеци *Јордану*, које је Христов претеча, *Јован* извршио над Њим, по вољи небеснога Оца, отпочео је Спаситељ проповједати божанску науку своју људима и казивати им вољу Оца свога небеснога. Више од *три године* казивао је Христос науку своју, пролазећи кроз земљу, коју даде Бог „избраном народу.“ Одмах у почетку свог проповиједања, изабрао је Он, између многих својих пошљедователља, дванаесторицу — апостола, и послао их, да проповиједају *Јеванђеље*, т. ј. религију истине, вјере и љубави, по свијем крајевима свијета, свима

[1]) Римљ. I., 23.
[2]) Тамо I. 29.—32.
[3]) Гал. IV. 4.

народима[1]); да свакога приме, који узвјерује и крсти се[2]).

Након *три* столећа ступило је Хришћанство на мјесто незнабожачке државне религије римскога народа у цијеломе пространоме римскоме царству. А за *девет* вијекова ступише у ову заједницу, осим грчкога и многијех другијех источнијех народа, још романски, германски и словенски народи. А скоро ће бити *деветнаести* вијекова, како ради друштво Христово на узвишеноме своме задатку.

У најузвишеној науци Христовој, пред којом се поклонити мора свака наука и сваки ум човјечији — чак и непријатељи — невјерници. — почива најузвишенија тачка науке Његове у ријечима; „љуби Господа Бога твојега свијем срцем твојим свом душом својом, свом снагом и разумом својим, а ближњега свога као самога себе[3]).

Љубав наспрам самога себе и ближњега за вољу Божју јеагра је хришћанскога морала; основ је хришћанског друштва.

По одредби Бога — као Творца, човјек — као твар, има да изврши двострук задатак на овоме свијету На име као члан цјелокупног човјештва ради за свој опстанак овђе на земљи; као члан нарочитога религијозног друштва — хришћанства, ради помоћу божје *благодати* за вјечно своје спасење. У ово друштво — хришћанства улази примањем *знаменованја* и *крштења* при употребљењу видљивих знакова, које извршује нарочито лице за крштење постављено, ђе се фактично саопштава дотичном невидљива унутрашња *благодат и освећење*. Ову је погодбу за вјечно спасење ставио сам Христос Спаситељ[4]), а важност њезину потврдио је сам Он први својим крштењем одкрститеља Јована на ријеци Јордану.

2. Сви људи на цијелом свијету, који вјерују у једнога истиноga Бога у светој Тројици, зову се сви скупа *црквом*; а Христос ову цркву љуби и себе је предао за њу, да је очисти и освети крвљу својом да буде света и непорочна[5]) Унутрашња страна цркве приказује нам вјеру људи у Исуса Христа и своју уредбу по тој вјери; а спољашња страна њезина представља нам друштво[6]), које се разликује и одликује од осталијех друштава на свијету, тијем, што исповиједа, да му је једина, невидљива, глава сам Исус Христос, *а не нико други на земљи*, — и што има своја спољашња, видљива, средства, којима шири и брани божју ријеч међу људима. Основалац цркве, Господ и Спаситељ, Исус Христос, дао је цркви својој готову науку своју, с препоруком, да је проповиједа и шири, и то самостално, без ичијега утицаја[7]). А да би се та наука право схватила и највише остала истина њена и успјешније ширила, ниспослао је Он светога *Духа Утјешитеља, који исходи само од Оца*, да — св. Дух — проникне човјечији дух и освети својом божанском снагом човјечије биће. Духа светога примили су Апостоли Христови непосредно од Бога, а остали вјерни примају Га посредно, дјејством св. тајана. А сила и снага Божја, која се крштењем тајана преподаје, помаже назад и најслабијему да надвлада напаст и иску-

[1]) Мат. XXVIII, 19. и 20; Рим. X, 18.
[2]) Мар. XVI, 16.
[3]) Мат. VII. 37.—39.
[4]) Јов. III, 5.
[5]) Јевр. V, 25. и 37.
[6]) I. Кор. I, 2.
[7]) Лука X, 16.; Јов. XIII, 20.

шење, са којим се сусрета и бори живећи на овоме свијету[1]).

Ради успјешнијега ширења небесне, спасоносне, науке, реда у друштву црквеноме, напретка људи у религијозном и моралном животу; установљен је *чин свештенички*, који је одређен и познат зато, да *учи, суди и богослужење врши*. Из троструког задатка, даног овоме звању, развила се у цркви нарочита власт црквена која је позната под именом *црквене јерархије*. По карактеру и управи с обзиром на цијељ цркве, ова се власт разликује од народа или свјетовнијех лица у цркви. Али и свештенство и народ обвезују Божје заповијести, које сви испуњавати морају. Лица, која се примају у свештеничку службу, с обзиром на светињу и цијељ службе ове и њезина задатка, имају бити *непорочна*[2]) и потпуно спремљена, да могу и друге учити[3]). Накратко: безусловно такова лица морају имати све способности и врлине *умне, религијозне и моралне*, ради тако узвишена позива свога. Идеал свештенства ваља да буде сам оснивалац Хришћанства, Исус Христос, па да неуморно ради и тежи за *општијем добром*, за добром цркве и народа свога; јер се тако врши задатак цркве. А народ треба да љуби и поштује свештенство; треба да слуша и прима рад слуге Божјега, учитеља закона и пастира свога, који је од Бога изабран да врши ту службу[4]); да га искрено и достојно потпомаже у његовој св. служби, дајући му за то нужна средства; да се стара с њиме заједно за духовни и материјални напредак саојега друштва, нарочито својега подмлатка — своје омладине, споразумијевајући се с њиме и примајући његове савјете. — На тај начин само може хришћанско друштво, и свештенство и народ да сачува вјечну истину, Богом откривену спокојство душе и мир савјести, ред и благостање, понос свој хришћански и свијетао образ пред другијем људима, члановима осталијех, нехришћанскијех, друштава; да одржи и прошири дух живе, истините вјере, наде и љубави и у најтежијем приликама, — дух узајамне братске љубави и слоге, по чему ће се ласно видјети, а познати, да је то друштво хришћанско, да су чланови његови синови праве заједнице. *свете православне цркве Христове.*

3. По гласу и законима природе, човјеку је дано да живи у друштву, за чим и тежи сваки и у свакоме сталежу. Ну, да се одржи заједнички живот, поредак напредак и опстанак друштвени, — потребни су неки за то прописи и правила за друштво, односно за поједине чланове у њиховијем међусобнијем односајима. Скуп правила пак, која уређују односаје дају и штите власт и права међу људима, с обзиром на личну слободу њихову и нужни поредак друштвених чланова, и која су у току времена постала из непосредног људског искуства и убијеђења, — зове се *право у опште*[5]).

Правила та, која уређују међусобне односаје чланова друштва, нијесу сва одједном ни на једном мјесту постала. Она су се јављала и множила по савременим потребама, развијала, и усавршавала по културноме развоју и напретку људскоме.

[1]) II. Кор. XII, 9.; Јак. I. 12.
[2]) Тимот. I, 7.
[3]) I. Тим. III, 2.
[4]) Јевр. V. 4.
[5]) Puchta Institutionen, sv. str. 10.

По томе рећи можемо, да је *право историјски производ људскога живота.*

У појму о праву главни је елеменат или фактор *слобода воље*, по којој је члан друштвени, човјек *субјекат права*, т. ј. може нешто да учини или да захтијева, а може и да одступи од тога по вољи својој; али је уједно и *објекат права*, т. ј. дужан је да се покори захтјенима правила права, па ваља да и против своје воље чини оно, што му се налаже у интересу одржања друштвене цјелине и субјективног права другијех људи, чланова друштва. Према овоме, ријеч: *право* има двојаки смисао: *објективни и субјективни.* Под правом у објективном смислу разумијеју се *закони* и *правила*, која обвезују људе, да се по њима управљају и владају у међусобнијем односајима својим (као чланови државе, општине, породице), и која располажу спољашњом принудном снагом. У овоме се разликује право од *морала* које опет уређује, дјеловањем савјести, унутрашње односаје људи међу собом, и пита понајприје за унутрашњу побуду. а *право*, напротив, за спољашњу радњу. Моралне дужности не могу се изнудити, а правне дужности или обавезе јесу и могу да буду изнудне. Само се по себи разумије, да правне обавезе нигда не смију бити такове, које се противе моралу већ и саме морају да штите морал.

На праву у објективном значењу оснива се право у субјективном значењу а то је моћ или власт, коју даје објективно право појединцу према неком другом лицу или према некој другој ствари. Свакој такој власти или праву појединца треба да одговара увијек нека правна обвеза или *дужност*, — једно се без другог не да замислити.

Све је право *позитивно*, т. ј. право које важи у неком добу и у некој држави, и коме власт друштвена даје правну принудну снагу[1]). Али код свију народа није једнако с тога, што на његов развој утичу: историјске прилике, положај и особине земљишта, дух народа, религија, други народи, и т. д. Право позитивно извире које из закона (писанијех), које из обичаја. По томе је *законо или писано* и *обичајно* право.

Под законима разумију се правни прописи, које париче највиша власт у држави. Важност њихова почиње од оног дана, када су обнародовани, а односе се само на будуће случајеве, а не на оне, који су већ под владањем пређашњих закона постали и свршени. С тога се и каже, да закон нема по правилу *повратне снаге* или силе.

Право, које извире из народне свијести и које се показује у обичајима народним и пракси народној, зове се *обичајно право.* Ово је право најстарије, јер је писани закон већијем дијелом писмена потврда обичајних права. По томе имају правни прописи, који су основани на предању и обичају народном, снагу писаног закона[2]).

По предмету, на који се односи, дијели се позитивно право на *јавно* и на *приватно* право. Јавно право односи се на државно уређење и показује, како треба да стоји или да се влада грађанин (политич. члан организован у друштву) према државној или јавној власти. А приватно право показује, како треба да

[1]) Гл. Гершић: Систем рим. прив. право. Београд 1882. стр. 6.

[2]) Lavigny: System des röm. Rechtes 1. B. § 12.—16.; Unger: System des öster. Prifat Reichtes 1. B. S. 38.

живе грађани међу собом, као приватна лица.

Право, које се односи на лична својства, без којих човјек не би могао бити правни субјекат, зове се *лично* или *персонално* право. Ово право ужива или једно лице (физичка особа) или њих више, кад састављају једну моралну цјелину, као на пр. општине, државе, цркве, разна друштва, јавни задужбински фондови итд., што се зове *јуридичка* или *морална особа*.

Све што се тиче приватнијех правнијех одношаја, — унешено је у правила или параграфе (§§) грађанскијех закона; ту се говори о правној слободи особе физичке и моралне; налаже се право породично са грађанског гледишта; право на *ствари*, т. ј. право посједа, наслједства, уговора, куповине, оставе итд, — Право, које изриче казне за разне пријеступе, зове се *казнено право*. У историји има највећи значај *грчко-римско* право, које се развило такођер из живога обичајнога права. Прави свој облик, ово право, добило је за цара *Јустинијана* (527.—565.), кад је изложено у знаменитом зборнику, који је познат под именом: „Corpus juris civilis“.

Како се црквено право развијало, већим дијелом на основу грчко-римског права, и како су се црквени судови често служили с њиме, тако је прешло са црквом у разне земље, па ушло и у судове свјетовне.

Тијем су наравно општећена земаљска права[1]).

[1]) Мажејовски: „Историја словенских права“, превео др. Н. Крстић. Будим 1857. стр. 342, у пријеводу 547.

(Наставиће се.)

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и нежинскога С. Д., б.

(Наставак.)

б) Фотијево дјело „против новијех Манихеја или Павловаца, у четири књиге, — достојно великога Фотија изобличава јерес Павловску. У *првој* је *књизи* историја новог манихејства, које је потекло од Павла, сина Калиникова, брата Јованова, због чега се многи Манихеји и називаху Павловцима, Павло-јовановцима. *Друга* књига побија њихову науку, да су тијела и физички свијет од злога начела, на да је душе створио добри бог. *Трећа* говори против заблуде, да су стари завјет и Мојсијеп закон од зла начела. *Четврта* књига тумачи, да се *а*) „благодат јеванђеоска и оно, што приводи признању Бога у хришћанскоме спасењу, слажу с Мојсијевом науком; *б*) да је онај, који је створио једном ријечју из ничега чувствену и видљиву твар, створио премудро и разумне, невидљиве силе; *в*) да је тијело човјечје, као год и душа, производ промисла, који љуби људе и за нас се брине; *г*) да су они, што се прославише у староме завјету, поштовали истинитог и доброг Бога и свим се силама противили злу[1]).“

в) Фотијеве *амфилохије* чине богат скуп дубокомислених расуђивања о разнијем ијерским предметима. На примјер ту он рјешава питања, каквијем је начином Бог свагдје. За што је Бог тројичан, а не броји се ни више ни мање од три лица. Како је Бог један, па ипак тројичан. Како ћемо појмити Божје оваплоћење; зашто је

[1]) Све четири су књиге издате у 13. св. халандске библиотеке; прву књигу је издао Монфокон in bibliоth. Coislianar. 349., 374. Скраћење су у Сигабеновој „паноплији“ пар. 2 до 21. Tergobissi 1710.

увео тијело[1]). Зашто се искупљење човјечјег рода свршило Његовим уништењем. На питање: у какву је односају смрт Христова и воља и невољна, одговара: Отац сам собом није хтио смрти Свога Сина, али му је угодна као цијена људског спасења. Примјер је за то — војник, који умире на очи војводине. На питање: за што Мојсеј не спомиње царство небеско ма да јеванђелије јасно говори, да је царство приправљено од створења свијета, одговара: Мојсеј је давао мисао о небеском царству, куд је рекао: Бог[illegible] Али јасну науку о томе предмету предао је сам Творац — Исус Христос; рај, гдје је био Адам, бјеше предворје царства небеског, а ништа више[2]). Фотије размишљаше о Промислу, о лицу Исуса Христа, о Божјој Матери, о иконама[3]).

У својим *писмима*[4]) Фотије такође претресао разне вјерске предмете. На пр. у првоме дијелу посланице бугарскоме кнезу Михаилу опширно излаже православну науку о вјери и укланьање од ње разних човјечјих прохтјева; у другоме дјелу износи правила хришћанског живота, истичући љубав као биће закона[5]).

У многоме је погледу важна Фотијева посланица *јерменскоме католикосу Захарији* с увјеравањем Јермена, да се сједине с православном црквом. Не гледајући на то, што се та посланица сачувала само у јерменскоме списку, искварену пишчевим погрешкама, она је у велико вриједна пажње како у догматичкоме погледу тако и у историјском. „Врло смо благодарили Бога — пише најсветији — што нам је дао да добијемо посланицу ваше Светости, која говори о вашој вјери и сједочи не многијем, али много вриједним ријечима о ревности вашој за духовно сједињење. Нас је врло обрадовало, што ма да сумњате, као што велите, у халкидански сабор и то с тога, што тобоже као да противурјечи другим саборима, ипак, како велите, ви, нити сте ученици Јакова Зашала од којег су Јакововци, ни Јулијана Халикарнаског, нити Петра Антијохијског, ни Ефтихија. Ми дознадосмо брижљивим испитивањем, да је халкидански сабор био на 15 година по пресељењу *св. Исака* из живота Христу. Те је године св. *Вардан* са својом дружином претрпио мученье у, ардакској провинцији, кад је био епископ *Јосиф* један од *Леонтијевих* другова. С тога Јермени, које су Персијанци угњетавали, нијесу могли бити на сабору. Тијем не мање Јермени се нијесу противили томе сабору, већ су на против признавали његову важност чак до двинског сабора.“ Даље Фотије пише, да су и послије тога Јермени присуствовали на 5. васељенском сабору, гдје је био одобрен халкидонски сабор; „и на 6. васељ. сабору било је 21 јерменски епископ те писмено одобрише халкидонски сабор,“ за цара Ираклија „католикос Једра скупљаше многе своје и сирске епископе на сабор; 30 дана састајаху се и најпослије Јермени добровољно, без сваког принуђавања, писмено потврдише халкидонски сабор.“ За тијем патријарх показује, каквих је великих светитеља било у грчкој цркви, те је с тога непаметно не држати се науке грчке цркве; најпослије брани халкидонски сабор од клевета, које су на њега изнијели противници[6]). Ће могу а да се не примијете разлике између посланице Фотијеве Захарију и посланице истоме католи-

[1]) Изд. на грч. и лат. in 8 T. Cabisii, Lection. antiqu. ed Basnagii Ма да ту није казано да је то дио амфилохија но то показује Мајо, који је прегледао амфилохије. Praef ad. 1 T. coll: vett. auct. Међу 6 просуђивања, која је издао Канизије, у дијелу има 10 чланака о Св. Тројици. О истоме предмету у Маја: collect.| p. 202., 208., 179.—194., код Монтакуција 33. писмо. Овамо спадају 180. и 161. писмо О амфилохијама гл. пр. 43.

[2]) У Маја: Collect. vet. avct. T. 1. p. 194., 200. 74—90., 48.—53.

[3]) Међу писмима, која је издао Монтакуције и која су ушла у састав амфилохија 37., 38., 64., 134. о иконама; 35. и 36. о природи Исуса Христа; пис. 30. о узвишености Маријиној, — о Промислу 31.—68. и у Маја р. 174.—79.

[4]) Писма Фотијева на броју 253., издао је Монтакуције Lordini 1651. У тај скуп нијесу ушла: *а)* три писма папи Николи, која се налазе у лат. прев. код Баронија, ad an. 859 §. 61. et ad. an. 891. §. 34. 39.; на грч. два писма папи Николи, издао их Антин (гл. пр. 23.), а осим тога писмо синоделу антијохијскоме и окружна посланица патријарсима, изванредна из прног писма Николи, — у Алацијa: cont. Hottingerum p. 12., 66. de purgatorio p. 595. c. de aditate ardinum apud Graecos, p. 165. *б)* Теодору иноку, изд. Fran. Scorso in prolog ad Theophan. homil. Paris 1644. *в)* Два писма у московској синодал. библ. cod. 38. et 56, sec. Catalog. — Matthaei, p. 419. 350. Гл. још прим. 29. и 41.

[5]) Photii epistolae, et Montacutii. Lond. 1651. Ep. s. 1.—40. Посланицу бугарскоме кнезу пресели су на словенски језик без сумње за сама Михаила: она се налази у многим рукописима и штампана је у Ћирилској књиги. М. 1652 г. у новом пријеводу, који је уздао Јов. Дранишин М. 1779. г.

[6]) Посланицу Фотијеву Захарији издао је Мајо in 10 tomo Specil. rom. p. 418.—456., али не потпуну. Фотије је писао посланицу кнезу *Анотну*, која је отштампана на истоме мјесту p. 460.—462.; на те се посланице види да је Фотије више пута писао католикосу Захарији. Познато је, да је *Анотн* и сам најпослије био у Цариграду, али је умро на путу враћајући се. *Шпенсн*: Стање Јерменске државе. С. Петрогр. 1852. г. стр. 139.

косу савременика Фотијева никејског епископа *Јована*[1]). Прва дише благошћу и снисходљивошћу, пошљедња је — врло осорна у приговорима Јерменима; прва обраћа сву пажњу на догмат, који Јермени неповјерљиво примаху; у другој се говори више о обредима.

Тумачење писма; споменици красно-рјечивости; чин богослужења.

2. Фотије је много писао, *да разјасни св. Писмо*. У књизи његовој, коју је намијенио другу Амфилохију, митрополиту кизичкоме[2]) и стога је добила име *амфилохија*, има 313 питања[3]) драгоцјено је дјело за тумаче св. писма; јер се највећи дио одговора односи или на сугласност мјеста писма, која се чине да противурјече, или разјашњењу изрека, које су особито важне[4]) Овдје је Фотије давао и правила за тумачење писма[5]) па одлично познавајући основ и љепоте старог грчкога језика, показиваше одношај библијског грчког језика према староме грчкоме[6]) рјешаваше сумњу на тамним мјестима писма[7]), међу осталим браћаше, да треба у 21. гл. „*прича*" читати: ἔκτυσε, а не ἔκτισε т. ј. стекао, а не саздао[8]) Поред тога он писаше тумачење на посланицу *ап. Павла*[9]), али у које можемо вјеровати само по изводима у Екуменијеву тумачењу; такође није издато ни његово тумачење *на псалме*[10]).

3.) Фотије је иза себе оставио и споменике *говорничке вјештине*. Не ћемо говорити о томе, да се многа његова писма одликују љепотом у стилу и да су веома поучна[11]). Узвишено је његово размишљање о томе, да се не ваља покоравати животним бригама, већ се треба бринути за то, како би се избјегао гријех[12]). Двије иадане његове *бесједе*, које се одликују класичном чистотом језика, показују у Фотију одлична говорника[13]) На жалост многи други његови *говори*, у којима би се могао видјети узор говорничке краснорјечивости Фотијеве, до сад су остали непадани. Међу њима су особите знамените — двије проповиједи о нађеви Руса (εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ῥῶς) Прва се започиње: „Шта је то? Какав је то тешки, дубоки пораз и гњев? Откуд на нас те громовите терборјеске стријеле?" Почетак је друге ово: „Знам да сте се сви увјерили у Божји гњев према људима, ма како слабо били способни то познати, ма како се слабо навикнули поучавати се Господњим судом."[14]) Друг патријарха Фотија, који је с њиме дијелио грку судбину живота, мит, ополит нико-

[1]) Посл. Јов. Никејског, издао је Комбефиз. Auct bibl. 2, 293—310.

[2]) Њему је Фотије писао писма. Гл. у Монтакуција p. 190. 215. 226. 265. 295. 304.

[3]) У овај скуп. одговора увртена су и нека писма разним лицима т. ј свега 64 писма из броја 253, која је издао Монтакуције. На жалост до сада је издана само половина амфилохија. *Кипријан* је издао 6 одговора (гл. пр 33.), *Синорда* је издао али не под својим именом: De voluntatibus gnomicis in avctario Canisii, p. 437.—452. Ingolstadti 1616.) *Колибуша* 2 (Ad Calcem. s. Amphilochii, Paris 1616 *Монфокон* 1 (Biblioth. Coisliana, p. 346) Волф 46 (Curae philologicae. T. 5 Basiliae 1741 ap Gallandium in 13 T. Bibliothecae). Шот 18 одговара (In edit. bibliothecae Photi); напислија Анже *Мајо* издао је 20 оширних и знаменитих по садржају одговора (Collect vet. avct Roman 1830 S. 1.); дакле свега је издано 158. 308 одговора је описано по Коалежеву рукопису у Монфокона, Bibliotheca Coisliana, p 326.—345. *Шпицер* је писао примједбе на амфилохије и издао је неколико непаданих мјеста Wittenbergische Anmerkunflen philosoph histor. Materien. Wittenberg 1748. Ротиун је списак 313 амфилохија у народној париској библиотеки cod 1227. item. cod. 1228.

[4]) Сних 47 одговора, које је издао Волф, односе се на тумачење писма Од оних. које је Мајо издао, оваимо припадају: 1—4., 6. 7. 11 15.—20. Од писама, која уђоше у амфилохије, тумачене су 43. 54. 91 69. 74. 76. 151. 152. 155. 157. 176.—178. 125. 127. 129. 132. 134. 181.—182. 162.—164. 167. 192. 196. 208. 210. 213. 215. 216. 246.—248.

[5]) У Мајa 1. и 20.

[6]) Epist. 165. 166. 61.

[7]) У Маја 11. 12. epist. 63.

[8]) У Мајa coll. avct. p. 36.

[9]) Тумачење на посланицу у старом кембричком рукопису (Cod Contabrig 250 v. Catal. cod. 1638. Cantabrig). Изводи из Фотија могу се видјети у *Крамера*: Catnna in ed. Corinth. Oxon. 1841. У тумачењима на *Матејево јеванђеље*, које је саставио *Никола Серонски* наведено је много тумачења Фотијевих, Cat. ad a Corderis, Tolosae 647 Гл. Fabricii bibl. grac. T. 7. p. 768. У осталом Мајо је довако, да је већи дио [али не све] тумачења Фотијевих, које се налазају у катенама на јев. Луку узет на амфилохија и Фотијевих писама.

[10]) Гл. Монфокона Bibliotheca coisliana p. 58. 59.

[11]) Таква су на пример писма 41. 72. 75. 191. [о томе како ће се поступати у иноплеме искушењу од 3 године? 129. 147. 209 [препорука да се занима свичаним наукама]

[12]) Издао Котелер: T. 2. Monum. grae. eccl. p. 106.— 108. Фотије се бавио и тумачењем Јестиње Јована Јестиничника. Montfaucon, Bibl. Coisl. p, 141. Fabric. Bibl. grae de Climaco.

[13]) Бесједа на рођење Божје Матере, издао Комбефиз. in avct. Bibl. Pat. Paris 1628. Бесједа о храму Божје Мајке.

[14]) У томе скуну, који је 1670. г. дао Паисије Лигаридан Николи Хајнију, налазе се 16 бесједа патр. Фотија Описате се међу осталим у Фабриција, Bibl. grae. II. 30—32, гл. Harl. код Удина in Commect. de Script. У Барбесцијеву опису шпанске библиот. бесједе су Фотијеве овако обиљежене: in parasceven, de assem ione, εἰς τὸν ἔφοδον τῶν φωτῶν πορρησικα у рукоп. εἰς τὸν ἔφοδον τῶν Ῥῶς), de annunciatis (у Лигаридa 2), in parasceven, in Baia et Lazarum, in nativitatem. Deiparae. de dilectione imaginis, de templo, de nexeresi Ред је бесједа као и код Лигаридa само у Лигаридову рукоп. нема 2. 9. 11.—13. бесједе, дакле је у 2 рукописа Фотијева 21 бесједа. У Москов. синод. библ. cod. 163. f. 6.—11. похвални говор патр. Фотија св. ирвомуч. Текли.

мидијски Георгије, у исто вријеме писаше историју Богоматерине хаљине. Казав о томе, како су патрицији Гарбије и Кандид за цара Лава I. узели св. хаљину и да је метнута у влахернски храм, Георгије продужује: „Сад ћемо казати шта се догодило у наше доба и шта смо сами' видјели. Било је вријеме, кад су наше ствари ишле добро и никаква нас војна није страшила. — Али ето наишао је на нас мач страшна сјаја, који, чинило се, да ће поразити сву васељену. Вођ, који је предводио толике чете, хтио је ступити у преговоре с вјерним императором. . . . Кад је та хала опустошила све околне градове: импе. ратор скину све царско, те у простu одијелу дође у храм Божје Матере. . . . Патријарах се дан и ноћ мољаше у томе храму.“ Даље вели Георгије, да су из опасности да не би непријатељи оплијенили влахернски храм његово благо брзо преносили на друго мјесто и у тој брзини, да су нашли ковчег с хаљином Божје Матере. Најпослије описује свечаност, која је била поштo је прошла биједа и додаје, да је патријарх наредио, да се дан избављења престонице од непријатеља и пренашања хаљине Божје Мајке на пређашњем мјесту у влахернском храму особито светкује[1]). Какви су то непријатељи? Какав је то страшни мач? Комбефиз с пуним правом види у страшноме мачу грозну комету, али гријеши при одређивању времена[2]) 864. г. грозна се комета јављаше у облику мача 20 дана[3]). И 864. г. Руси опустише околицу Цариградску, о чему је говорио патријарах Фотије, а за тијем писао у посланици. И тако нам описима тога догађаја, које читамо у „Лва Граматика, Симеона Логотета, Георгија Монаха и Константина, Георгије Никомидијски додаје неколико нових прилика. Понављамо: жалост је, што су бесједе Фотијеве „о рускоме нападају“ остале још ненадате. Вјероједно је да би нам открише још неколико догађаја, толико важних по пошљедицама за Русију[4]).

4.) *У чину богослужења* патр. Фотије увео је још знатнију особину од установе благодарног празновања Божје Матере. Прости је народ — пише *Максим Грк* — до Фотија, почетком сваког мјесеца, палио пред кућом ломачу и празноверни су скакали кроз огањ да се очисте. Патријарах Фотије установио је светити воду у почетку сваког мјесеца и саставио је чин малог осведења воде[5]). Блажени патријарах писао је такође чин исповиједања вјере који чита онај, који се поставља за епископа и похвално је исповједника вјере патријарха Методија дијема стихирама[6])

[1]) У грч. мјнеју и у антологији 1671. и 1769. канон на полагање појаса Божје Матере (31. авг.) натпис му је: χορίον Γεωργίου, т. ј. од Георгија, никомидијског митрополита. У слов. мјнеју канон Јосифа, писца пјесама, другог савременика Фотијева. Садржај службе показује, да је написана због знамените свечаности над непријатељима царства. На 31. августа пренијето је православље појаса Божје Мајке већ 950. кад је изливочен цар Зои. Гл. антологијон. 1767. г. и киевски мјесецослов

[2]) *Combefisius*, издавач Георгијева причања (T. 2. auct. nov. Bibl. Pat. Par. 1648.) вели, да се то догодило за цара Ираклија. Нова вријеме назадаја Скита на Цариград. Ираклије није био у Цариграду. Гл. још пр. 50. Комбефиз у опће грије ши улицу и времену Георгија Никомидијског, дакле га за једно лице с Георгијем Писидом, због чега га дјелно Фабрицијс и др. осудише.

[3]) *Cosmogonie von Schubert* s. 385.

[4]) Гл. напријед 16. прим.

[5]) Максим: „Одатле је ушло у обичај палити ва воду на богојављење.“

[6]) Стихире у служби на 14. јуна, чин исповиједања вјере у бечкој библ., cod. list. 45. Lambec. comm. 8, 453. *Мајо* је издао 3 молитве у стиховима за цара Василија, вјероватно написате на Василијево крунисање (Specil. rom. T. 9. p. 739.—743.); Епиграми Фотијеви у рукоп. Montfaucon, Bibl. Coisil p. 520.

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак.)

У осталом, унутрашњи строј школа, забацивао је строј старијех: религиозна настава по пређашњој, у главном се забацивала, учебно руководство допуштало се дозволом духовне цензуре и препоруком. Поређу са државнијем школама, влада би одобравала и те, које би биле завођење и специјално управљане духовенством; кредит тијех школа бјеше велик у опћенитоме

мнењу, због тога, таковим школама повјеравала би се дјеца одличнијех грађана и богаташа. Тадај, такове бијаху школе, окористивши се популарношћу Л. Зоља у Либеку, надинтенданта Дема у Алтенбургу, пастора Најендорфа у Ангалту — Десау, пастора Хр. Гауна у Готу[1]). У опће, потребито је примјетити, да се у течају 18 вјека свршио само тај прости факат, да се у првој снази школи прибавно нови фактор т. ј. влади, која, док њаше подруку са црквом, сматраше се школа као оруђе поради јединственијех и добријех циљели. Али, та двојственост — дуализам, па тако рећи надутост у карактеру цркве са државом, претендирајућом руковати са школом, не би у стању дуга времена остати у хармонији; јер црква и влада у својим интересима, далеко су неистовјетни, по чему заједнички им одношаји свагда ће бити трудним сударом међу собом. Стајући упоредно с црквом у дјелу јурисдиктичком над школом, влада је одма зажељела својим интересима. У тој жељи, бјеше дужност промаћи се с црквом, која хтједе од школе учинити за себе оруђије. Промакнуће на тај начин поста неизбјежно. Тек у теократичкијем владама тога провлачања бити не може: древни неизбожачки жрец бјеше преставник религиозногa интереса и свега умногa капитала и тога свога времена; у теократичком пак времену древногa Израиља у коме не бјеше подјеле између цркве и државе, не бјеше никакове педагогике у смислу науке; сви радници теократије бјеху и педагози и сва историја народа Божијега, што бјеше грандиозним актом божанственога васпитања[2]); у средњем вјеку западне Европе, када се држава подчинила цркви, она није подчинила гласа за самосталност црквену, а када би се ријешила служити цркви, ту би услугу чинила кроз цркву. То ми видимо у епохи 18 вјека у Европи; а видимо и да се теократички строј живота руши под ударцима реформације, а особито у вријеме француске револуције, одбијајући мало по мало све прерогативе цркве, створене средњега вјека. Наравно, потражившти с црквом право над школом, држава је стала на сталу, која ју је повела даље од простијех задружних жеља, помагати напоредно с црквом народно образовање.

[1]) Цит. Zeppe, op. cit. 319 и даље.
[2]) Cm. Palmer, Evang. Pädagog. стр. 4—6.

Набрзо ћемо видјети, да пут предузети државом, није на далеко паралелан с тим, којим је скромно ишла течајем вјекова. Вјек 18. је подигло у лицу државе несравњеног противника цркви; снага и енергија појавила му се у XIX. вјеку.

Блиском појавом силења државног односајем к школи, послужило је далеко о оспособљењу школскога дјела, зачетог предпрошлога вјека, подигнућем на степен самосталнога института, а службе му на степен особне професије. Крај прошлога вјека, а почетком нашега, особито су значајни појавом особите класе људи, специјално преданијех к дјелу васпитања и науке педагошке. Фактички коначно налик ти људи бијаху из одавна, а историја педагогике одпочињеће им генологију *давно* — издалека, но формулисање типа педагога у сопственоме смислу, као професионала, свршило се у почетку нашега вјека. На чему те нове професије стоји знаменити Песталоције, који се по справедљивости називље праоцем свију савременијех педагога. Са временом његове дјејателности, почимље у самоме дјелу педагошка реформа. То бјеше личност, која одпрвог бацн поглед на дјело васпитања, не ка-одјело прифатно, већ као самостални потпуни процес, имајући свој закон и сопствена начела; уносаше у тај процес какове било спољашње мотиве значеће по његовоме мнењу, срушење пијелости тога процеса; основом васпитања, он је ставио човјечност, био жарки поклоник права човјека, нарушенијех питања васпитнога доћеривања насилном стегом човјека пред заузетим идеама; он узимаше исходном тачком своје науке очигледност т. ј. принципе казати Комперскијем, те је рекао, да је човјечија природа развија под природнијем законима, с којима је дужност сообразовати свако истинито васпитање; почимљући развиће дјетета с дјелатношћу његовијех петчустава држећи се очевидности. Тај је основни принцип повео Песталоција к томе, што у броју његовога елементарнога образовања, религија не налазаше себи мјеста; мјесто религиозне атмосфере, заокружаваше старо васпитање Песталоцијево напућивање на фамилијарни и опћежићевски начин, т. ј. „*домаће огњиште*“! Он викаше, ти си истинита школа човјештву! Мајке! не отуђујте своје дјеце од њедара природе“! Смисао тога устанка биће

ним разумљив, ако се сјетимо, да се у њему показује опћенити принцип васпитања, исказани Русом постављшим се против искуства и неприродности васпитања. Песталоције тако је развио тај принцип практичким подробностима и усвојио у своме методу учење религиозно, почињући не семпричкога појма, већ идеалнога, не дјејателношћу петчуствва, већ дедиктивном синтезом, мање свега, могадијаше наћи мјеста код Песталоција. У свој обширности дјејателности Песталоције у разним градовима и школама, ми невидимо опредјеленога односаја његовога к закону божјем; он се није ријешавао избрисати га из школске програме, но је ограничавао број предавања, забрањивао је предавање катехизиса, ограничавајући се нравственим и историјским истинама; долазио је до закључења, да је религија дјело савјести, да ју је немогуће учити, да је школа немоћна у томе односају, те религиозно образовање да је потребито оставити породици и цркви, — а не школи, којој је задатак друга и пета идеја надзора у обучавању, говораше Песталоције, да бјеше не толико формалним методом, већ да је проналазала реформу садржавајући елементарну обуку; предметом тога последњег стајаше реално знање; тијех врста признавани бијаху јединствена педагошким, и, бијаху унешени у школу; они одређиваху строј ученја, који са свим могадијаше осјетити преставник и служитељ цркве.

Уплив Песталоцијев бјеше велик; његово значење поглавито — по нашем мнењу — састојало се наиме у образовању педагошке као науке; са његовим временом питање о васпитању престало је бити традиционалним механичкијем процесом, принадлежећим коме опадању, он је био предметом научне анализе, критика и испитање; философи, пјесници, теолози, психолози, говораху о њему једногласно као о веома важноме предмету. Кердер је писао шпецијалне трактате о образовању[1]); странице Гетевског „Вилхелма Мајстера“ пуне су описа његових фантастичких школа; Ж. П. Рихтер сачињава пијелу систему васпитања[2]); Кант је читао по педагошки лекције, Фикт у својијем „Говорима њемачкоме народу“ не једном се обраћао к питању о васпитању; Шелинг је саставио „Лекције о методу академијскога ученја“; чак феноменологија Гегела пуна је анализе дјетинскога ума[3]); Шлајефмахер руководи нас са педагогијским питањма одвојеном месту својијем богословскијем ученјама; Бенека и Гербарт пишу после својијех психолошкијех обилна педагошка истраживања[4]). Васпитање је постало предметом опћенитога тумачења и задаћом науке; појавила се педагогика као потреба за гимназије, за ниже школе и све разреде школа. Резултатом тијех испитивања бјеше свеопће убјеђење, да је дјело обуке и наставе сасма корисно, да то искуство подлежи законима, изучавање којијех, да је дужно бити обвезним свакоме кандидату на научноме пољу. Владе једна поред друге позиваху к себи Песталоција због устројења школа и предавања лекција нове дидактике; Песталоцијани постајаху привилегираније учитељима, из себи сазиљавали нову серију педагога, пред којима би уступали мјесто стари даскали из духовенства са својим простодушним одношајем к дјелу образовања. Различитост тих идеја и других показивала се не толико у методичкијем пријемима, већ и у разлици самога погледа на свијет, који прије, жељаше се у дјеци, те према томе, напрезаху се снаге к томе ти и други подагози. Црквени се учитељи журише припрантити ученика к будућем загробном животу, Песталоцијевци — животу земном; први у својој теологијској тачци погледа видише у дјетету квар прародним гријехом, које може усавршити тек божанствена благодат, а за то у начелу васпитања сматраху акт крштења, други — са свога антропологијскога погледа видише у ученицима удивительно организовано суштаство — биће с прекрасним задатцима развића, спрашавајућег се независно од религиозанијех фактова; први се стараху у ученика улити осјећање црквене догматике, други учише дјете човјечијој истини, тражење и разума, учише к добру и красоти у његовоме земноме смислу; први вођаху обуку деруктивно, њаху од обће, готове истине, предложене у одкровењу, други — индук-

[1]) Сачињење Кодерово по педагогики: Schulwesen, — Grundriss V. Unterrichtes f. jungen Adlingen — Ideal ein er Schule.

[2]) Гласни састав Рихтера — Levana, oder Erziehlich lehre, 1808.

[3]) Hegel's Anrichten üb. Erziehung u. Unterricht, gesamm. u. geordn. u. Thantow 1853.

[4]) Сачињење Бенеке: Васпитање и учење преведено на руски језик Весселем.

тивно иђаху к истини као у закључењу од часнијех емпиричкијех фактова; први говораху, да првом књигом читања има бити свеш. историја и молитвеник, други — садржином те књиге ставише да буде дијете окружено згодом видимога свијета и т. д. Та разлика у убјеђењима и вјеровањима самијех педагога, подјелила их је у два табора, ступајући поједини у своме особном значењу. Школа се појавила текар ради тијех и другијех као орган проведења у младоме покољењу идеја, које носиоцима те се разлике јављају једне до другијех корпорацијама педагогике. Сво питање о праву на заведење школе покренуло се тек као резултат борбе за суштествовање двоструког погледа на свијет, генерички различито међу собом. Преставници првога прозвани су клерикалцима, други — научним педагозима. Шта је од тога двога боље?

(Наставиће се.)

Кратки извјештај српско-православног богословског училишта у Рељеву за школску годину 1896./1897.

I.

Непосредни надзорник

Његово Високопреосвештенство Господин, Господин Никола Мандић, архиепископ сарајевски и митрополит дабро-босански; екзарх Далмације; посједник комтурног са звијездом крста ордена Франц Јосифа.

II.

Наставнички збор.

У богословском училишту радило је у току ове школске године 1 управитељ и 6 наставника

а) *Управитељ.*

Васо Поповић протопрезвитер, члан АЕМ. Конзисторије дабро-босанске епархије, као привремени управитељ богословског училишта, имао је само управу и канцеларију завода, вршећи при том потпуно своју сталну дужност правог конзисторијалног савјетника у Сарајеву.

б) *Наставници.*

1. Петар Зимоњић, јеромонах, предавао је историју Хришћанске цркве у I. разреду 3, а II. 4 сахата недјељно; догматичку богословље, у II. и III. разреду по 4 сахата и црквено словени стил у IV. разреду 1 сахат недјељно. Осим тога предавао је од 15. новембра до краја ове школске оодине и два предмета обољелог наставника дра Душана Ружића и то: морално богословље у III. разреду 2 сахата и омилитику у IV. разреду 1 сахат недјељно.

2. Радослав Калембер, свјетовњак, учитељ богословије, предавао: Хигијену у I. разреду 2 сахата и пољопривреду у III. и IV. разреду по 2 сахата недјељно. Исти је отправљао и дужност заводног економа, имајући за то нарочиту награду.

3. Др. Душан Ружић, свјетовњак, учитељ учитељске школе у Сарајену додијељени богословском училишту, предавао је до 15. новембра: грчки језик у I. и II. разр. по 3 сах, недјељно; морално богословље у III. разреду 3 сахата, и у IV. разреду: црквено право 4 сахата и омилитику 2 сахата недјељно.

Осим тога, исти је уз нарочиту награду предавао до 15. новембра и црквено појање са црквеним правилом у све четири разреда 5 сахати недјељно. Пошто је нак оболио, то је ради поправке здравља добио 15. новембра допуст на 2 мјесеца, који му је доцније продужаван у два пута и тако продужен до краја ове, или управ до почетка идуће школске године, а предавање његових предмета преузели су остали наставници као што је то већ код сваког споменуто, осим црквеног појања и правила, које је предато нарочитом учитељу.

4. Августин Бошњаковић, монах, суплент богословије, предавао је у I. разреду: увод у св. писмо старог завјета са тумачењем старозавјетних књига 4 сахата и црквено-словенски језик 3 сахата недјељно; у II. разреду: увод у св. писмо новог завјета 3 сахата; црквено-словенски језик 3 сахата, а од 15. новембра, замјењујући обољелог учитеља, Д. Ружића, предавао је и грчки језик у I. и II. разреду по 2 сахата недјељно.

Пород тога радио је и као члан редакционог одбора за црквене књиге у Сарајеву, одлазећи ради тога у Сарајево два пута недјељно.

5. Константин Чавић, јеромонах, суплент богословије, предавао је у III. разреду педагогику с методиком 6 сахати; у IV. разреду: литургику 4 сахата; катихетику 2 сахата и пастирско богословље 3 сахата недјељно, а од 15. новембра и црквено право са 4 сахата недјељно, као предмет обољелог учитеља дра Душана Ружића.

6. Љубомир Николић, парох сарајевски, предавао је од 15. новембра до краја школске године у мјесто Дра Душана Ружића црквено појање и правило у сва четири разреда 5 сахати недјељно.

Како су наставни предмети по разредима и наставницима са бројем недјељних сахати раздијељени били у овој години до 15. новембра, а како од тога дана до краја школске године може се видити на крају овога извјештаја у прилогу A.

III.

Питомци.

У почетку ове школске године примљено је у I разред 14, у II. 3, у III. 7. и у IV. 2 — свега 26 редовних питомаца, а као ванредни потомац примљен је у завод и ове године Теофило Савић, јеромонах манастира Папраће, који је сваки дневно служио у заводној цркви и слушао само неколико богословских предмета по свима разредима, но како је без претходне прописане научне спреме у завод примљен, то није испитима ни припуштан.

Од 26 редовних питомаца један питомац из I. године Војислав Деспотовић искључен је из завода у мјесецу јануару, због више прекршаја, те тако је концем школске године било у заводу 25 редовних и 1 ванредни питомац.

Концем школске године оба питомца из IV. године апсолвирали су са оцјеном општег успјеха *врло добар* и добили апсолуторне свједодбе, а остали питомци I. II. и III. године положили су годишње испите и промакнути су сви, осим једнога, у односне старије разреде са оцјеном из владања и општим успјехом из науке, као што се то из прилога Б. видити може, а само један питомац II. године добио је из увода у св. писмо новога завјета оцјену недовољан са правом на поправни испит.

Владање питомаца у овој години било је у опште *похвално* а посјећивање цркве и школе *врло прилежно*, и осим поменутог искљученог питомца Војислава Деспотовића само су двојица ученика оштријом казном казњени били а и њихови казни врло је мало било.

Здравље питомаца било је у опште доста *повољно*, а заводни љечник високоучени госп. др. Л. Гљик, примарни љечник земаљске болнице у Сарајеву долазио је редовно сваких 15 дана, а по потреби и чешће, те прегледао здравствено стање питомаца и завода.

IV.

Преглед наставног градива свршеног у току школске године.

Први разред.

1. *Увод у св. писмо старог завјета.* Појам о уводу и литератури; *а)* о општим именима којима се називало св. писмо старог завјета, број и имена св. књига (канон) понаособ, садржај и вријеме кад је која књига написана; *б)* о догматичном (инспирација) и историчном ауторитету (автентичност, интегритет и вјеродостојност) св. књига; *в)* о историји текста св. књига, а наиме о оригиналном језику и форми истијех, о рукописним и штампаним кодексима и о преводима св. књига на друге језике.

Додатак *а)* неканоничне књиге стар завјета. Број, имена и садржај неканичних књига и ауторитет истих у православној цркви; *б)* проклете (анатемисане) књиге. Апокрифи и псеудепиграфи.

2. *Црквено-словенски језик.* Наука о гласовима и облицима. Читање књиге „Бытіе“ и диктандо писање. (Предавано по црквено-словенској граматици“ од професора Ј. Живановића).

4. *Историја хришћанске цркве.* Појам и подјела. I. Период од основања хр. цркве до указа цара Константина великог: стање свијета прије Христа; оснивање хр. цркве и њен први развитак; гоњења хришћанства; устав црквени; црквено учење, богослужење; религиозно-морални живот; јереси и шизме.

II. Период од указа Константина великог до Мухамеда (313—622.): ширење хришћанства и даље као у прошлом периоду.

III. Период од појављења Мухамеда до коначног оцјепљења западне цркве од источне

(622.-1854.); Мухамед и његова наука; ширење хришћанства и даље као у прошлом периоду.

4. *Хигијена.* Приступ. Анатомија и физиологија човјечијег организма. Повољни и неповољни утицаји ваздуха, свјетлости, занимања, насеља и хигијенски значај одијела и хране. О цијелисходном одхрањивању дјеце, њези чулних органа, њези у болести и чувању од заразних болести, и о првој помоћи у случају несреће.

5. *Ново-завјетни грчки језик.* Наука о облицима. Читање јеванђеља од Матеја.

Други разред.

1. *Увод у св. писмо новог завјета.* Појам о уводу у св. књиге новога завјета. Литература, специјалан увод и опћи а наиме: а) о историји канона; б) о историји текста, (какав се материјал употребљавао при писању ст. завјетних књига, начин писања, како су постала разна читања (варијанти), покушаји да се поврати чист текст, штампана издања новога завјета, и стари манускрипти ново-завјетних књига; в) како су се ново-завјетне књиге ширили пријеводом или о историји пријевода и о разним издањима.

2. *Црквено словенски језик.* Наука о основама и синтаксе. Читање и тумачење наређених мјеста из јеванђеља од Матеја. Сваког мјесеца по једна школска писмена радња. (Предавано по „црквено-ославенској граматици“ од професора J. Живановића).

3. *Историја хришћанске цркве* (продужење). IV. Период од коначнога оцијепљења западне цркве од источне до пада Цариграда: ширење хришћанства; покушаји сједињења (учије) црква у Ферари и Фиоренци; црквена књижевност; редови (ордени) у западној цркви; црквено учење, богослужење; религиозно морални живот; јереси и шизме. V. Период од пада Цариграда до данас: ширење хришћан.; реформација: Лутер, Цвингли и Калвин, и даље као у прошлом периоду.

4. *Ново-завјетни грчки језик.* Понављање науке о облицима. Читање јеванђеља од Луке и дјела апостолских.

5. *Догматичко богословље* (први дио). Приступ. О Богу самом по себи и његову опћем односају к свијету и човјеку. Предавано по догматици Макаријевој (уз пријевод од Шевића).

6. *Тумачење св. писма новог завјета.* Тумачење јеванђеља од Марка с обзиром на паралелна (једнака) мјеста у осталим јеванђелијама и I. и II. посланица Солуњанима по црквено-словенском тексту.

Трећи разред.

1. *Догматичко Богословље* (други дио). Наука о Богу спаситељу и његовом посебнам односају према човјечијем роду. Предавано по Макаријевој догматици (уз пријевод од Шевића).

2. *Морално богословље.* Приступ. Историјски дио: хришћанско морално учење. Систематски дио: о закону божијем; о слободној вољи човјечијој; о хришћанским дужностима (до о дужностима према себи). Предавано по рукопису.

3. *Педагогика к методика* (дидактика). Педагогика: о васпитању у опће; о васпитанику и средствима за васпитање. Дидактика: основна правила за наставу, школски ред и средства школског реда. Уз то је предузимана логика и психологија.

4. *Пољопривреда.* Ратарство, баштованство, ливадарство, пчеларство и свиларство. Практичне вјежбе.

Четврти разред.

1. *Црквено право.* Извори, устројство, управа живот цркве и њен односај према држави и другијем вјерскијем друштвима.

2. *Пастирско богословље.* Опћи дио: о пастирском старању, које се односи на цијелу паству. Посебни дио: о пастирском старању, које се односи на поједине чланове његове опћине.

3. *Литургика.* Опћи дио: о свештеним лицима, временима и мјестима; о стварима, које су у опће потребне за богослужење. О основнијем и споредњијем састанним дијеловима богослужења. Посебни дио: о свакоме појединоме богослужењу посебно.

4. *Катихетика.* Опћи дио: историја и извори катихетике, о катихети и праву, и дужности катихизирања, и о времену, кад треба предузети катихизирање. Посебни дио: опћа правила за вјеронаучну наставу. Обрађивање и средства за очиглеђну наставу у вјеронауку. Метод.

5. *Омилитика.* Појам и подјела омилитике.

Предмет црквеног говорништва, облици црквеног говорништва, унутрашњи карактер црквене проповиједи (проповиједнички стил), о предавању црквене проповиједи и о импровизацији.

6. *Црквено појовнѣ стил.* О појењу црквених мотива и парохијске канцеларије.

7. *Полопривреда.* Општа и посебна наука о гајењу домаће животиње. Воћарство, виноградарство, подрумарство, шумарство. Практичне вјежбе. Важнији закони и наредбе, што се односе на пољску привреду.

8. *Црквено појање и правило.* Свима ученицима заједно: самогласно, тропарско и антифонско; неколико херувика, достојних, причесних; јутрења празника и архијерејска служба.

V.

Важнији отписи високе земаљске владе.

Отписом од 15./27. августа 1886. број 112412/I. одобрено је да се у будуће у почетку сваке школске године набаве и богословским питомцима поклоне потребни уџбеници.

Отписима од 18./30. августа 1895. број 111.903/I.; 2. септембра 1896. број 113.286/I.; 25. августа, 6. септембра 1896. број 117.161/I.; 4./16. септембра 1896. број 120.007/I. и од 5./17. октобра 1896. број 134.107/I. примљени су као питомци у I. разред богословског училишта: Марко Поповић, Матије Поповић, Михајло Радић, Јосиф Стакић, Ђорђе Кондић, Јово Поповић, Јово Јовановић, Ристо Томановић, Петар Лалић ученици V. разреда велике сарајевске гимназије; Душан Гаћиновић и Урош Јовановић ученици IV. разреда велике сарајевске гимназије; Јово Дучић ученик VI. разреда вел. сарајевске гимназије; Драго Урошевић ученик IV. разреда призренске богословије. Војислав Деспотовић ученик V. разреда шабачке гимназије и у II. разред богословског училишта Милан Поповић ученик I. разреда задарске богословије.

Отписом од 12./24. септембра 1896. број 123.953/I. именован је суплент богословског училишта др. Душан Ружић дефинитивним учитељем учитељске школе у Сарајеву extra statum остављајући га и даље додијељена на службовање код богословског училишта.

Отписом од 1./13. новембра 1896. број 145.273/I. дозвољава се учитељу дру Душану Сушићу на молбу његову, ради поправке поруџбеног му здравља двомјесечни допуст и то од 15. новембра 1896. до 15. јануара 1897. а његови предмети да се раздијеле међу остале наставнике.

Отписом од 23. новембра 1896. бр. 153.393/I. одређен је Љубомир Николић, парох сарајевски, да за пријеме допуста учитеља дра Душана Ружића предаје црквено појање.

Отписом од 4./16. јануара 1897. бр. 4979/I. саопштава се да је за заводну цркву, као поклон земаљске владе направљено: 3 потпуна свештеничка одијељења и 1 ђаконски стихар са ораром и наруквицама, све од фине материје; 2 индитије (застор) на св. трапезу, једна свилена а друга вунена са позлаћеним портом и ресама; 3 завјесе на двори, такође од фине материје; 2 путира позлаћена са прибором: 2 дискоса, 2 звјездице, 1 копље и 1 кашичица; 4 кандила од кине сребра, 12 мјесечних минеја; 3 часловца, 2 псалтира, 3 пролошије, 2 србљака, 1 триод посни, 1 триод цвјетни (пентикостар) и 1 требник, — што је управа богословског училишта са највећом благодарношћу примила и у цркву ставила.

Отписом од 15./27. јануара 1897. бр. 2297/I. искључен је из завода Војислав Деспотовић.

Отписом од 28. јануара, 9 фебруара 1897. број 16.438/I. продужује се допуст обољелом учитељу дру Душану Ружићу до 16./28. фебруара исте године.

Отписом од 14./26. марта 1897. бр. 40082/I. продужује се допуст учитељу дру Д. Ружићу до 19. априла, 1. маја исте године.

Отписом од 7./19. јуна 1897. бр. 79.403/I. продужује се допуст учитељу дру Д. Ружићу до 1. септембра т. г. т. ј. до почетка 1897./98. школске године[1].

VI.

Љетопис

1896.

Дана 26. августа, 7. септембра обавио је управитељ Васо Поповић у заводној цркви призивање св. духа у присуству наставника и питомаца.

Дана 26. августа, 7. септембра прегледао је заводни љечник др. Л. Глик новопримљене питомце.

Дана 27. августа, 9. септембра држана је прва наставничка сједница и састављен „распоред часова“ за школску годину 1896./97.

[1]) Примједба. Остали отписи ради краткоће овога извјештаја не наводе се овдје, а тако и у љетопису само су важнији догађаји уврштени.

Дана 28. августа, 9. септембра отпочета су школска предавања у богословском училишту.

Дана 2./14. септемара посјетио је завод савјетник земаљске владе веледостојни господин Ђ. Трешчец и распитао се о потребама заводним.

Дана 7./19. септембра прегледао је заводни љечник др. Глик, накнадно примљене питомце.

Дана 21. септембра, 9. октобра посјетио је завод савјетник земаљске владе веледостојни госп. Ђ. Трешчец, прегледао поправљање завода и наредио неке нове набавке за завод и митрополитову собу.

Дана 22. септембра, 4. октомбра, као на дан превишњег имен-дана Њег. ц. и кр. Апостолског Величанства Франц Јосифа I. држао је управитељ Васо Поповић у заводној цркви благодарење у присуству наставника и питомаца.

Дана 2./14. новембра посјетио је завод савјетник високе земаљске владе веледостојни господин Ђ. Трешчец и присуствовао у I. разр. предавању историје хришћанске цркве.

Дана 7./19. новембра држао је у заводној цркви молебствије, као на дан Његовог Величанства парице и краљице.

Дана 18./30. новембра посјетио је завод савјетник земаљске владе веледостојни господин Ђ. Трешчец.

Дана 20. новембра, 2 децембра дошао је у Рељево високопречасни господин архимандрит Вениамин Николиновић те исповједио питомце, који су сутра дан причешћени.

Дана 7./19. децембра отишли су у Сарајево управитељ, наставници и питомци, те присуствовали свечаном дочеку, а сутра дан 8./20. и мј инсталацији АЕ и Митрополита добро-босанског господина, господина Николе Мандића.

1897.

Дана 5./17. јануара управитељ са наставницима и питомцима отишли су у Сарајево, те сутра дан били у новој сарајевској цркви на јутрењи и литургији, и присуствовали богојављенској свечаности водо-осовећења.

Дана 14./26. јануара на св. Саву обавио је у цркви св. литургију а у заводу водо-осовећење и прелиљање светосавског кољива управитељ Васо Поповић у присуству свију наставника, питомаца и многобројног околног народа, којом је приликом у заводу послије водо-осовећења држао пригодан говор питомац IV. године Трифко Максимовић.

Дана 9./21. фебруара обавио је у заводној цркви управитељ Васо Поповић послије св. литургија годишњи парастос блаженоупокојеном митрополиту Ђорђу Николајевићу у присуству наставника и питомаца.

Дана 10./22. фебруара посјетио је завод савјетник земаљске владе веледостојни господин Ђ. Трешчец.

Дана 5./27. фебруара, а у присуству наставника и питомаца обавио је у заводној цркви јеромонах и изванредни питомац Теофило Савић парастос за покој душа умрлих заводних наставника и питомаца.

Дана 1./13. марта парох блажујски Ристо Јокановић исповједио је питомце, који с' истога дана и причешћени били.

Дана 30 марта, 11. априла посјетио је завод Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит добро-босански господин, господин Никола Мандић са високопречасним господином архимандритом Григоријем Живковићем. Високог посјетиоца дочекао је управитељ и наставници богословије на жељезничкој станици „Двор“, а питомци код завода на обали ријеке Босне, те пратили га уз звоњење звона до у завод, гдје је богослов IV. године Симо Кондић поздравио Његово Високопреосвештенство. За тим је Његово Високопреосвештенство благоизволило поучити питомце и дати им свој свети благослов. Његово Високопреосвештенство и високопречасни господин архимандрит Живковић прегледали су послије завод и цркву, а сутра дан школским предавањима по свима разредима присуствовали и послије подне у Сарајево повратили се.

Дана 23. априла, 4. маја посјетио је завод нови културе референт, тајник земаљске владе господин Михајло Кнежевић и прегледао цио завод.

Дана 25. априла, 7. маја јеромонах и суплент богословског училишта Константин Чавић држао је у заводној цркви у присуству наставника и питомаца парастос бившем наставнику Стеви Поповићу, а за тим и гроб покојников прелио.

Дана 9./21. маја као на дан храма заводне цркве, одслужио је у заводној цркви божествену литургију Његово Високопреосвештенство ЕА и

Митрополит добро-босански господин, господин Никола Мандић са два архимандрита, протођаконом и више свештеника, а наставник К. Чавић, јеромонах, држао је сакупљеном народу бесједу пригодну томе дану. Послије св. литургије била је свечана литија око цркве и завода, а у своје вријеме давао је у заводу ручак позваним гостима.

Дана 31. маја, 12. јун2 посјетио је завод културе референт, тајник земаљске владе господин Михајло Кнежевић.

Дана 8./20. јуна отпочели су годишњи испити са питомцима. Испитима је' предсједовао Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Никола Мандић, а као изасланик земаљске владе био је тајник М. Кнежевић.

Дана 14./26. јуна у присуству Његовог Високопреосвештенства, као и владиног изасланика тајника М. Кнежевића, наставника и питомаца обавио је у заводној цркви благодарење управитељ Васо Поповић.

Послије благодарења отишло са је у собу заједничког учења, где су питомцима прочитане оцјене и раздате годишње и апсолуторне свједобе, цертификати за жељезницу (пола вожње цијене), и по 30 форинти свакоме путнога трошка до куће.

Иза тога је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит закључио школску годину са говором у коме је поучио питомце I, II и III. разреда како се имају за вријеме двомјесечних ферија код своје куће и на сваком мјесту владати, а за тим нарочито поучио свршене богослове у њиховој светој дужности, коју ће на скоро, као пастири народа предузети, и улио свима наде на бољи напредак завода, жаделивши свима срећан одмор, а свршеним богословима користан рад у винограду Господњем, подјелио је свима свој свети архијерејски благослов.

За тим је свршени богослов Тривко Максимовић захвалио се Њег. Високопреосвештенству на очинском старању о заводу; вис. земаљској влади на дарежљивости и уздржавању завода; управитељу и наставницима на труду око њиховог (питомачког) васпитања и изображења, те опростивши се са свима својим друговима, позвао их је те су сви заједнички узвикнули Његовом Високопреосвештенству: Живио!

Одмах иза тога питомци су пошли својим кућама на одмор, а Њег. Високопреосвештенство са изаслаником земаљске владе у Сарајево

VII.
Библиотека.

Концем школске године заводна библиотека броји 1370 комада књига у 837 наслова, које су различитог а понајвише богословског садржаја.

Осим књига, које је управа заводна из одређене за то дотације (200 фор. годишње) куповала, многе је библиотека примала од разних учених друштава и вриједних наших књижевника на поклон добијала, што овдје са највећом благодарношћу спомињемо.

Листови. заводна библиотека примала је у овој години ниже наведене листове од којих је неке управа заводна плаћала а неке је библиотека од дотичних уредништава напоклон добијала и то:

1. Босанско-Херцеговачки Источник (Сарајево) 2 примјерка на поклон.
2. Сарајевски лист. (Сарајево) 4 примјерка на поклон.
3. Босанска вила. (Сарајево) 1 примјерак претплаћено.
4. Зора. (Мостар) 1 примјерак претплаћено.
5. Српски Сион. (Карловци) 2 примјерка на поклон.
6. Гласник далматинске епархије. (Задар) 1 примјерак претплаћено.
7. Браниково Коло. (Карловци) 1. примјерак претплаћено.
8. Школски лист. (Сомбор) 1 примјерак на поклон.
9. Наше Доба. (Нови Сад) 1 примјерак претплаћено.
10. Ново време. (Земун) 1 примјерак претплаћено.
11. Нови Васпитач. (Карловци) 1 примјерак претплаћено.
12. Просветни Гласник. (Београд) 1 примјерак на поклон.
13. Наставник. (Београд) 1 примјерак на поклон.
14. [Мале Новине. (Београд) 1 примјерак претплаћено.
15. Просвјета. (Цетиње) 1 примјерак на поклон.
16. Луча (Цетиње) 1 примјерак на поклон.

VIII.
Послуга.

У заводу служи: 3 послужитеља, 1 кувар, 1 поткувар, 1 кочијаш, 1 пекар и 1 кравар. а за обрађивање заводног земљишта узима се по потреби нужни број радника — надничара.

Управа српско православног богословског училишта.

Рељево, 1./13. јуна 1897.

управитељ,
Васо С. Поповић,
протопрезвитер.

Прилог А.

Предмети по разредима и наставницима с бројем недјељнијех сати.

Разред	Број	Предмети	Наставници с бројем недјељнијех сати									
			до 15. новембра					од 15. новембра				
			П. Зимоњић	Р. Кајевбер	Др. Л. Ружић	А. Бошњаковић	К. Чавић	П. Зимоњић	Р. Кајевбер	А. Бошњаковић	К. Чавић	Љ. Николић
I.	1	Увод у св. писмо ст. завјета				4				4		
	2	Црквено-словенски језик				3				3		
	3	Историја хришћанске цркве	3					3				
	4	Хигијена		2					2			
	5	Грчки језик			3					2		
II.	1	Увод у св. писмо нов. завј.				2				2		
	2	Црквено-словенски језик				3				3		
	3	Историја хришћанске цркве	4					4				
	4	Грчки језик			3					2		
	5	Догмат. богословље (I. дио)	4					4				
	6	Тумачење св. писма н. завј.				3				3		
III.	1	Догмат. богословље (II. дио)	4					4				
	2	Морално богословље			3			2				
	3	Педагогика с методиком					6				6	
	4	Пољопривреда		2					2			
IV.	1	Црквено право			4						4	
	2	Пастирско богословље					3				3	
	3	Литургика					4				4	
	4	Катихетика					2				2	
	5	Омилетика			2			1				
	6	Црквено-пословни стил	1					1				
	7	Пољопривреда		2					2			
I.—IV. р.		Црквено појање и правило			5							5
		Свега часова	16	6	20	15	15	19	6	19	19	5

Прилог Б.

Списак ученика, питомаца српско-православног богословског училишта у Рељеву концем школске године 1896./97.

Разред	Број	Име и презиме	Мјесто рођења или сталног пребивања	Кандидат митрополије	Оцјена из владања	Општи успјех у науци
IV.	1	Симо Кондић	Бос. Нови	сарајевске	примјерно	врло добар
	2	Трифко Максимовић	Зеник		примјерно	врло добор
III.	1	Димитрије Бањац	Рибник	сарајевске	похвално	врло добар
	2	Дамјан Грбић	Крњеуша	сарајевске	похвално	врло добар
	3	Светислав Давидовић	Бугојно	„	примјерно	добар
	4	Јован Мачкић	Ратково	„	уредно	врло добар
	5	Бранко Поповић	Мртвица	тузланске	примјерно	врло добар
	6	Петар Станић	Сарајево	сарајевске	похвално	похвалан
	7	Јован Стефковић	Сарајево	„	похвално	**одличан**
II.	1	Василије Кандић	Фоча	мостарске	примјерно	**одличан**
	2	Димитрије Димитријевић	Бос. Шамац	тузланске	похвално	похвалан
	3	Милан Поповић	Б. Градишка	сарајевске	уредно	недовољан (с доволом поправка)
I.	1	Душан Гаћиновић	Лукавац	мостарске	похвално	добар
	2	Јован Дучић	Подглиње	„	примјерно	похвалан
	3	Урош Јовановић	Лијевно	сарајевске	примјерно	добар
	4	Јован Јовановић	Закаље	мостарске	похвално	добар
	5	Ђорђе Кондић	Соколово	сарајевске	уредно	довољан
	6	Петар Лалић	Бањалука	„	примјерно	добар
	7	Јован Поповић	Долац	„	похвално	добар
	8	Марко Поповић	Д. Вуковско	„	примјерно	добар
	9	Матија Поповић	Чапићи	„	примјерно	**одличан**
	10	Михајло Радић	Сарајево	„	уредно	похвалан
	11	Јосиф Стакић	Хрге	„	примјерно	похвалан
	12	Ристо Томановић	Невесиње	мостарске	примјерно	похвалан
	13	Драгомир Урошевић	Сребреница	сарајевске	уредно	добар

Примједба. Од установљења богословије 1882. године па до данас, уписало се је у богословију свега ученика 184; свршило стару богословију 117, а преустројену 6, то је свега 123 ученика до данас свршило.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћио уз мисо Вид. вит. **Вулетић-Вукасовић.**

(Наставак).

По преставлéнїи великагw кнáза їарослáва, а҃ктωмъ довóльнымъ прешéдшымъ, їгдá оу҃жé ѿвратша цéркωвь їарославомъ сóзданїемъ, тогдá сы́н їгẁ держáщїй великое кнажéнїе кіевское, благовéрный кнáзь їзáслáвъ созда́ нóвую церковь древáнѣ великѣ во и҃мя сты́хъ, подъ вéрхомъ є҃дúнымъ (єдиноглáвнюю): й совершéнѣй кы́шней цéркви, россíйстїи кнáзи сы́ны їарослáвлевы на принесéнїе чтны́хъ мощéй сты́хъ страстотéрпцевъ: рωмáна й дáвїда, собрáшасѧ къ вы́шегорóдъ: їзáслáвъ кіевскїй, свѧтослáвъ чернúговскїй, всéволодъ переслáвскїй: тáкоже й митрополúтъ геѡ́ргїй съ є҃пúскопы, неофúтомъ черни́говскимъ, петрóомъ переслáвскимъ, нúкúтою ѕ҃логорóдскимъ, мúхаúломъ бо҃рьевскимъ. Кáхѕже й ігѵ́мены: пр҃пный о҃тéцъ нáшъ дводóсúй печéрскїй, сωфрóнїй монастырá сты́хъ мúхаúла, гéрманъ сты́хъ сп҃са, й прóчїи всѣ ігѵ́мены. Й сотвори́ша прáздникъ свѣ́телъ, ѷвземше чтны́я мúщи, перенéсше ко церкви сты́хъ. Й пáдъ нúцъ прѣд сты́ми мощмú, прощéнїа просáше: й цѣлювáвше Бориса сты́го, вложúша въ рáкѣ кáменѣ. Посúм шéдше взáша глáвѣ сты́го съ кáменною рáкою, й возложúше на сáни, везóша: їгдá же вáхѫ оу҃жé къ двéрехъ, ста́ рáка недвúжúма, й повелѣ́ша и народѣ звáти: гдѝ, помúлуй! Молúмсѧ же лю́демъ, двúгнѣсѧ рáка, й нéсше ю҃, постáвúша съ сты́мъ борúсомъ, й цѣловáша сты́го Бориса главѣ, а сты́го глáвѣ рóкѣ ю҃же взéмъ митрополúтъ, благословлáше ею кнáзéй й народъ. Къ тогрéмá кнáзь кіевскїй їзáслáвъ и҃мѣ́ше нѣкїй крéдъ на шúи й колáше главкою: взéмъ о҃у҃кw їзáслáвъ рѣкѣ митрополúтовѣ съ рѣкою сты́го глáвкa, прилагáше ю҃ ко крéдѣ, и҃мже колáше, й къ главѣ́, й ко óчесáмъ, й тогужде часá йсцѣлѣ́: й всѣ прославлáхѫ вг҃а, й оу҃тéдникwвъ, ѥгѡ величáхѫ. По літ҃ургїи же ѡ҃бѣдáша кнáзи со сты́тельми вкѣ́вѣ, й минѹ́ги мúлостúни о҃у҃кѡ́гимъ сотвори́ша: й ѿтолѣ́ о҃у҃стáвúсѧ прáздникъ, принесéнїе чтны́хъ мощей сты́хъ страстотéрпцевъ й чюдотворцевъ, россíйскúхъ кнáзéй Бориса й глѣ́кa, мáя во ѣ҃ дéнь, на пáмать сты́го а҃данáсїа, а҃рхіепúскопа алеѯандрíйскаго.

Не по мнóгомъ же врéмени, свѧтослáвъ їарослáвичь, кнáзь пéрвѣ черни́говскїй, тáкже (по ѷзгнáнїи ѷзáслáва) кіевскїй, косхотѣ создáти къ вы́шегорóдѣ цéркoвь кáменѣ крáсна сты́мъ мч҃еникwмъ борúсѣ й глѣ́кѣ, ю҃же ѡснованъ й

йѣ землй йзвѣдъ, престáвисѧ. По сватослáвѣ же пáки йзяслáвъ воспрїá престóлá княжéнїа кіéвскагw, й некрежé ѡ церковномъ тóмъ созидáнїи: но йзяслáвѣ не къ дóлгомъ врéмени скончáвшесѧ на врáни ѿ йзвы, трéтїй брáтъ всéволодъ ѓрослáвичь, князь перемслáвскїй, на великóмъ княжéнїи кіéвском сѣдé: той оу҃же прéдъ скончáнїемъ своймъ. нача созидáти цéрковь зѣвю, йже сватослáвъ заложй, но не совершйвъ престáвисѧ. По всéволодѣ же мїхаíлъ йзяслáвичь, прозывáемый сватополкъ, княжствоующь въ кіéвѣ, мнóгими врáньми по всѧ гóды кысть ѡкдержймый, й не совершáше тоѧ цéркве: въ тá бо времена погáне оукрывйшасѧ, й мнѡгам насйлїа творáхѫ хрт҃йáнwмъ: кысть оубw йкы кызáкенїе ѡ той цéркви, тáкождe й ѡ чдесáхъ сты҃хъ мч҃никъ, йже й мнѡга бѫдѣ. Потóм блгъ сватослáвичь князь черниговскїй, вóмъ подвйженъ конéчнw совершй й оукрасй цéрковь кáменнйю въ кышгородѣ, йже прéжде сватослáвъ отéцъ ёгw созидáти нача. Но мїхаíлъ сватополкъ князь кіéвскїй, завйдѧ блгѣ, не йзволáше преносйти мощей сты҃хъ мч҃никовъ къ тѣ кáменнйю цéрковь.

(Наставиће се.)

Кратки опис једне старе рукописне књижице.

(Свршетак).

Пошље овога према броју листова, нема 4 листа, него долази лист 52., на коме се налази овакав нацрт, који је био ваљда некакав запис од „Кровоток“, који ја не разумијем:

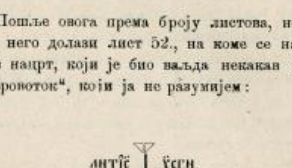

На другој страни 52. листа пише: „Зри када чловекъ що потрепечеть на телѣ“, које казује, што ће се човјеку догодити, ако који уд „потрепещеть“.

На 53. листу је „ракам“ најприје „србским“ на пошље „латинским“ језиком. Види се да писац није био добро њешт „латинским“ (арапским) бројевима (цифрама).

*) Више стоји овога нацрта (гдје су ове **), нацртана су 2 подвостручена трокута, знана: Соломунова слова.

Од 54. до 69. листа поређане су катавасије, овим редом: 1. Крстовска, 2. Божићна, 3. Св. Сави освештеному, 4. Обрезанију по 2 пут. Богојављењу и Обрезанију). 5. Богојављенска (опет), 6. Сретенију, 7. Благовјештенију, 8. У недиљу 3-ћу, 9. У сриједу 4. недиље по пасхи, 10. У недиљу 6. по пасхи, 11. Вознесенију, 12. У недиљу 7. св. отец, 13. Св. вел. нед. пасхи, 14. Катавасија по васеђневи „Отверау уста“.

Лист 69. „Дјаконства велика на васакѣ потребѣ“ (јектеније).

Прва је јектенија „мйромъ гѣ помолимсе“ на којој се спомиње митрополит Гаврило.

Тако исто и на другој јектенији: „Рцемъ васи ѿ васе дѣше“ спомиње се митрополит Гаврило.

Даље још имају неке јектеније и молитве.

На 72. листу пише: „Знано єгда поць готовитсе свершити свєтѣе и безскрывнѣе слѣжбѣ.„

То је „чин проскомидије“.

На чиновима спомиње се међу јерарсима „Сави србскаго“; међу преподобним „Симеона србскаго“.

Такођер спомињу се као живи патрихар Гаврило и митрополит Гаврило, на јектенији. Али мало ниже стоји ово: „Помени господи ѕапшее раби твое ѡцинаше архїепископѣ православнїе архїепископѣ пайсеа араѓе пискупа маѣма архї-

епископа арсенија архіепископа калиника архіепископа моисеа.

Помени господи ѕсапшаго раба твоего архіереа висаріона

архіереа келетіе

архіереа гаврила са васеми ѕсапшими православними архіереи.

помени господи раба твого ѿца нашего ігермонаха игумена паѳміе:

Чудновато је, како се овде на једном листу, спомиње митрополит Гаврил и као жив и као мртав.

На 80. листу је: „ЧТ҃ноѥ парекліѳ (молбен) пречистеи богородици“.

Од овога има 4 листа, јер је пошље кондака „застѫпнице христіаном непостидная“ изгубљено 36 листова, од 83.—119.

На овим даљним листовима су написане: херувике, причастни, ирмоси, неке проповједи — савјети, молитва от духа нечиста и т. д.

На 2. стр. 131. листа испод „ракама србскіемь езикомь“ пише ово:

„ѦѰѲѕ мца ѳ҃ (октомбра) кг ден

Ова и божествена книга глеми проскомидіеваць ѿкупи рабь божи Симеѡнь (ѳи҃) вид ѣеко сава и мати єго ружица за вјечни помень ѿцѣ ѕ (усопшем) станкѣ и васеѫ ѕ ном“.

Даље опет има „от духа нечиста“, на разрешенѣ анатема“, „молебно пенѣе на пресветои троици“ неке јектеније до 140 листа.

На 140 и 141 листу је неко „разглаголствије“ у питањима и одговорима“ о Богу, анђелима, сунцу, мјесецу, звјездама, земљи, о створењу свијета, напосе одшта је створен адам, како је постао ѣаво и још којекаквих питања и одговара.

На 142. листу је стихира, која се пое, кад се архијереј облачи; те „Тои деспотин“. На другој страни је: „пришело митрополитѣ босноски“, које гласи овако:

Ва дагог данткѣ и къ благог помишнїй ка ѥко на крагї покада пришлишлѣ и слишишлѣ гѯдѣ и митрополитѣ косопшнїй митрополїй дакарскїй и комнскїй и кли трлвнїй ѿцѣ й ѕчитыѣ нашелѣ кѵрѣ кѵрѣ кѵрѣ ѥлрскъ лѣтга.

Те однах „пришело патрихарѣ србскомѣ“, које се започиње као и митрополиту, те се каже: „ . . . . . блаженеишемѣ и преосвеченеишему и словесненшемѣ архіепископѣ пескому патрихарѣ же среблемъ и благаромъ прѣе ѥѕтиннахе далманті травѣни западнаго поморја и горнаго подунавја врѣтанскым ѫстровомъ и северньмъ странамъ васего ѣлірика ѫщемъ ѿцѣ светіѣтелемъ светіѣтеле кѵрѣе кѵрѣе кѵрѣе имрекъ.

Иза овога је „стихара на сретенїе патрихарѣ или митрополитѣ“, те „дрѣга стихара томѣже“.

Пошље ових стихира наложено је како треба (ваљда) у писму писати: патрихару, мїтрополїтѣ, калѣгерѣ, архїмандриту, попѣ, господарѣ и христіанинѣ.

На другој страни 144. листа:

„Сказаніе ѕмановића“ колико је који владао. Између осталих, каже се: „царь сѣлемань ѧ҃ лета и подвиже се с великими силами под градь сегеть близа реке драве и прими град и прими конаць окаѧномѣ своему телесь лето ѕѣдѣ и за то лето оцарисе син єго селимь и тогда обладаше земле силному паше мемѣдѣ речника (ханоскіѣ) хнаповића тогда царь ѣелимь мемеда паша на хожденіемъ діаволскіемъ продадоше“.

Више нема ништа записано, а изгледа као да је још нешто хтјело писати, јер је скоро читава страна остала неисписана. Ово се ваљда односи на Мехмед пашу Соколовића, великог везира турске царевине.

Пошље овога исписана је на три листа нека молитва. Пошље сиршетка исте записано је овако:

„ѦѰѱѧ село Їшшавка писа томашк никола мѣѧл пом“.

На 2. страни 148. листа, писано је другом руком и рукописним словима: „вопроси и ѿвѣти ѿ цѣловани архангела гаврила ко преблагословенои дѣви Марѣ на шест страна.

Међу овим једна је страна прескочена, те су на њој исписани следећи ратови:

„когда би рать бечкй ѯ҃рч

„ „ „ робїа макарева роби кола ,д

„ „ робисе сараево ,д (?)

„ „ робїа петрашева ,д (?)

„ „ рать на свеци ,ѦѰгаі

„ „ „ црнои гори ,ѦѰгі

„ „ „ синески ,ѦѰгві

„ „ „ новеси ,ѦѰгѕі

„ „ „ биоградски ,ѦѰгзі

„ „ „ банелѣчки ,ѦѰгдз

когда би ратъ зрински „аѱли
„ „ „ пакъ црногорски „аѱиг
„ „ „ ноемра ѧ
„ „ „ срѣмски и варадински аѱги

На 156. листу има ово записано:

„аѱѧг тожде лѣто бисть на босни кѫга и и помори без числа градове тѣрске и хрисїанске маале и села и тогда престави се попъ игнатїе ѿ куге и три сина и попадїа и тѣ єсенъ престависе гркъ мико ѿ асталука и престависе михаило драгосављевићъ и тогда погибе попъ конхо латиновићъ 8бига никола љубичићъ с друщиномъ 8 хормани".

Пошље овога листа, листови су изнова бележени по реду 1., 2., 3. и т. д.

На листу број 1. (ā) почиње похвална пјесма руском цару Петру Великом.

Пошље ове пјесме, на трећем листу започиње: „Повесъ кнеза Лазара и повестъ Милоша Ѡбилића и остале господе србске.

Ова је повјест с неким малим измјенама слична „Сказанију житиа кнеза Лазара", које је штампано у првим бројевима „Источника" I. године. Иста повјест заузима 17 страна.

На 16. листу започиње: „Кратькаа наѣка ради прости люди".

Под овим оглављењем је на 16 листова изложено наука о вјери, што би данас носило име „Катихизис", и то све у „запросима" и „отвѣтима".

Најпре долази питање о имену „Христијани", затим долазим наука о св. Троици, о Христовом рођењу, живљењу, страдању, вазнесењу о силаску св. Духа и втором пришествии Исуса Христа.

Онда долази о десет Божији заповједи. У четвртој заповједи каже: Помени да светиш день недели шест дна послѣ и саверши вани васа дела твоѣа а 8 дневи седмога ѿпочивак Господ8 Богъ твоемъ, немой 8чинити 8 нь никаква дела твоѣа нити синь твоѣ нити кнѣра твоіа нити слѣга твоа ни слушкина твоа ни воль твоѣ ни конь твои ни нитко кои єстъ 8 домѣ твоемъ".

Пошље десет заповједи је: колико је грјехова смртни, против духа светога и на небо вапијућих; милости тјелесне, добродјетељи и запрошеније и повјест о „четири реке" које „реки ѿ раа теклѣтъ и напаѣлѣтъ васу землу"; прва је ријека „гїонъ глеми дѫнавъ васѣ сѣверньѣ страни8 преходитъ"; Остале су познате ријеке: іефратъ, дигаръ и фисонъ, које „напаѣлѣтъ васѣ земле.

Иза овога је; „Иже ва свети ѿца нашего григорїа епіскѣпа чѫдотворца запроси и ѿвети".

Ово је доста слично „Љетопису", који је увршто у свој „Први Босанско-српски календар" за 1869. год. Јово Р. Цинић.

И ако ови запроси и отвјети носе име св. Григорија чудотворца, сумњати је да су од истога светитеља, пошто има врло простије питања и одговора. За примјер ово: „кто бисть первы пастирь? отв: Авраамъ странолюбиви". А знаде се да св. писмо првог пастира каже Авеља; а Аврам се спомиње као посједник, који је имао многе пастире и слуге. Више тако несмишљених питања и одговора имаде.

Занимљив је још пошљедни отвјет: На питање: „коіма птица видитъ васа светъ? отв. Орељ велики и тій єстъ царь над васеми птицами и тій живетъ многими тисѣщами лет8 и того ради рече пророкъ давидъ ѡбновитсе ако орлу єност твоа и прочаа и тій велики ѻраль єгда сатворит ρ (100) летъ или ϡ и ѳ (150) лѣтъ и тогда начнѣтъ крила єму ретка бити и потом идетъ ѡнь на некѣе горѣ идеже нарицаєт ѻрли источникъ и ванемъ понираєтъ са васеми своимъ крили и тогда начнѣт єкѫ васа крила ова падати ова расти и помале времени паки бѫдѣтъ ѡкоіже бе8е и первее ѡна и того ради нестъ старости ванемъ и тій єстъ и источникъ ва страна македонски близъ филипѣ града иже при немъ бистъ царь фока съ ѕ браті своими и того ради паричетсе нина деветакъ птичи источника ва страна ѿ господа ва вѣки амин".

Пошље овога на 22. листу је: Девѣтъ заповѣді црковни.

запросъ: кои єстъ первыи:

ѿвет: молитисе богъ и слѣшати црковна пеніа.

в: кои єстъ втора:

ѿ: четири пости хранити сіа свѣтъ заповеданіа на васеленском саборе. (Овде се опет у воп. и отвј. рећају постови).

в: кои єстъ третіа:

ѿ: почитати (нема ништа више).

в: кол҃ єсть четвертаѧ:

҃: грѣхи своѧ исповедати чотири крати ва лето.

в: кол҃ єсть петаѧ:

҃: книгъ поганьски нечитати.

в: кол҃ єсть шестаѧ:

҃: молитисе ѡ сѣщи ва властіе, и ѡ направлени ѥретиховъ.

в: кол҃ єсть седмаѧ:

҃: хранити посты и молитвы ѕстановленіа ѡ архіереа ради неки слꙋчаеви.

в: кол҃ єсть ѡсмаѧ:

҃: црковна имениа како и где ѕстроѧти и мирскым некищати.

в: кол҃ єстъ деветаѧ:

҃: бракомъ не бивати ва посте".

Ове црквене заповиједи преписао сам ради историје њихове, јер према расправи преч. г. Д. Руварца, којом је одговарао на питање: „Ко је, кад и где саставио девет црквени заповеди?" Најстарији рукопис, који ја ѣђа девет црквени заповједи (у коме је управо седам) писан је 1717., други 1744., трећи 1747. после кога долазе штампане књиге (катихизиси), у којима се наводе црквене заповједи.

Вријеме у коме је ова књижица писана, може се узети око 1750. године. Јер на 76. листу ове књижице, поменуте се у јектенији као жив патријарх Гаврило, и Митрополит Босански Гаврило.

Пошто незнам у којијем је годинама био српски патријарх Гаврило, (који је био пошље патријарха Атанасија) за кога се каже (у Деч. Споменицима), да је био родом „от Сарајево"[1]) Тако исто, незна се баш управо, од које и до које године био митрополит босански Гаврило (Миховић, Михаиловић, Михић, Мијић, Микић и др. како се већ налази записан у запискама).

У „Шематизму" од 1886. год. поузадано се каже да је митрополит Мелентије умро 24. децембра 1740. год.[2]). Према у овој књижици стоји да се преставио 1737.

[1]) Може бити, да је тај, који се спомиње, био и Гаврил III. Грк, (от Ниш), који је деванут био пећки патријарх, и који је радио о укидању пећске патријаршије.

[2]) Немогу а да овде не приједтам, како је исти списак у Шематизму, као што рече г. Д. Руварац, много погрешан и нетачан; за митрополита Мелентију, каже се да је био 1716.—1750. дакле 24 год., а мало ниже записка са кормчији каже, да је био 27 год. и 6 мјесеци.

Кад се ово већ поуздано знаде, онда је најбоље вјеровати овој биљешци, која је записана на минеју за август у манастиру Гомионици, тим више што га је поуздана рука преписала; иста гласи: „ѡтꙋпи сѧ а. ѱ. м. а, тогда постави ка кладичанстко гавриꙋ митрополꙋ Босанскі по присталыми митрополита кир мілтіа".

Дакле митрополит Гаврил је постављен 1741. те је био митрополит Босански до 4. маја 1852. као што се и у овој књижици каже да је умро 1852. дочим на неким антимисима се налази да је био и 1754. Али мислим да ће се и то временом, озбиљним истраживањем разјаснити.

Према томе и писање ове књижице долази у вријеме око 1750. год. те тиме се испоставља да — ако је онако, као што се поменутом расправом доказује, т. ј. да до поменутих рукописних књижица, није у оном реду и облику било код Срба „девет црквени заповједи" — онда овај рукопис је међу првима; тим више, што могу мислити, да је то могло прије доћи тамо преко Саве, него овамо нама. Јер свакако је то могло прије распространити се на Русије већ готовом Могилинов Омологијом, која је 1696. штампана у Москви, него да га је овамо неко наново преводио са грчког. Те пошто је из Русије лакши приступ био тамо „њесаровини", то је тамо прије, па отуда и овамо распрострло се.

Пошље црквених заповједи је: о тајнама новога завјета. Уза сваку тајну је питање: „что єсть матерꙗ или вещь. „что єсть форма" и „что єсть ѵітецꙗ", на које се такођер и одговара. Пошље тајни је: „Сѵ҃таго ѡца нашего ґрігорія чѧдотворца слово о трехъ цари алдейски".

Иза тога је: о храмѣ божественомъ, свѧщенихъ сасѣдехъ, одеждахъ и др. као при крају службеника.

Иза овога је на 30. листу: каравлашкимъ санкомъ: ѡче нашъ, слава и нине, господи помилꙋй и Христе б҃оже благослови шестіе и пітіе; те још неке стихире похвалне владици, игуману и још неке.

На 31. листу је записано: „село їешавка", те испод овога су писани неки споменици, који су давани „8 цирки8".

На 32. листу је: „молитва светаго мѵ҃ченика кѵ҃пріяна", у којој су нека „заклинанија".

Пошље овога на 35. листу је записано другом руком, повише: „писа ѧ (божији раб) новь дамѧновиһь 3 гроша швце домѣ своемѣ за здравлѣ“.

„село снѣготина 1774.

писа ѧ (б. раб) лазо светогорац и сань домь швци 6 сать 1 проскомидие ш (овичему) домѣ своему за здравье.

Испод овога је опет другом руком чисто рукописно записано: Михаило Спасојевић.

Даље на три стране писани су бројеви „српски“ и арапским цифрама до 1,000.000.

Пошље бројева на 37. листу је писано:

„село іѡшавка ,аѱ҃дѕ писа димтар стоѧнь пом. дарво име керстно.

„писа ѧ (б. раб). марко ѧ (1) помень на свето свое“.

„писа ѧ гавро і ѣѣка 1 помень на свето свое“.

„писа ѧ марко стоѧновиһь 3 помень на свето свое“.

„писа ѧ марко 1 помень на свето свое“.

Даље још на 3 стране и посљедној корици, има много оваких „поменика“, али због њихове множине, ја ћу навести само године и села:

,аѱ҃дк 1762. село іѡвѧшко.
,аѱ҃дѕ 1776. село рапчевци.
,аѱ҃дк 1762. село снеготина.
,аѱ҃дк 1762. село црквина.
,аѱ҃дк 1772. село іѡшавка.
,аѱ҃де 1765. село блажко.
,аѱ҃де 1765. село шраше.
,аѱ҃да 1761. село лаћевци.

Прегледавши имена ових села, држим да ће иста бити у бањалучком протопрезвитерату, на коју је страну морао бити и притјажатељ ове књижице поп Гавро Спасојевић.

Горњим „поменицима“ завршује се садржај ове књиге.

Ма да ова књижица није врло стара, и ма да не садржава у себи каквих за историју важних података, ипак мислим, да ће људи, који раде разбирају о нашој прошлости, опису ове књижице нешто пажње поклонити, те исти прегледати; те ако ништа друго, а оно ће се бар истим мало позабавити, јер у њој има којешта занимљивог.

У Хркама о новој 1897. години.

В. Стакић.

Пјесма палог анђела.

Превео с руског **Драгић Урошевић**, богослов.

Далеко је св. Гора.... Чудно је и дивно јутро свијетлог дана васкресења Христова, јутро кад је Он устао из мртвих. Не чује се ни звук у чистом јутрањем ваздуху, природа је мирна, па и валови Егејског мора, које окружује Свету Гору, умирили су се. Сунце је покрило исток својим пурпуром, обасјавајући злаћеним зрацима и море и Свету гору, њезине кршеве, простране шуме и бијеле зидине манастирске.

Ускршња се је јутрења свршила и калуђери су се разишли по својим ћелијама, а пустињаци који становаху у удаљенијем мјестима Свете Горе по својим скромним колибицама.

У једној усамљеној пећини у дубљини пустиње стајаше уздигнутих руку, на молитви уморан и врло остарио калуђер. Под утиском радосног пјевања ускршних пјесама заборавио је на умор и лијући топле сузе од милине узношаше похвалну молитву Ускреломе.

Стари калуђер живљаше у Светој Гори још из малена, проводећи строг непосенички живот, те је био са својих дјела и код остале братије и учених стараца у врло великом уваженју. Даљу се је непрестано занимао разним пословима, а ноћ би провео у молитви и читању св. писма.

Из своје би пећине одлазио у манастир само о великим празницима и кад је требало да прими св. причешће

Често би пута пао у искушење ђавола, који мрзи све оно, што је добро и истинито и који је алотвор истинитог хришћанског живота.

Он би га тада мучио разним мукама, јер му је завидио на његовом светом пустињачком животу, који се прославља не само у Светој Гори него и навиш ће по свим хришћанским земљама али је пустињак трпељиво и не роптући подносно муке и молио се за оне, који га вријеђају.

Ђаво би се често пута претварао у дивљу звијер и нападао би на старца, но одмах би побјегао посрамљен и побијеђен силом молитве.

Дуго се је молио старац у својој мрачној пећини пред иконом Спасителевом, кад му се на један пут засвијетли пећина неком чудном надприродном свјетлошћу, и зачу неки радосни глас, који му рече:

— Радуј се слуго Божија, Господ те је обдарио великом милошћу за твоја дјела и молитве предетоји ти слава пророка Илије!

Ко си ти што свијетлиш Божанском свјетлошћу? — упита старац, — не обраћајући пажње на дивног посјетиоца, него управи свој поглед на лик Богочовјека. — Ја сам служитељ Божијег престола, Његов арханђео Гаврил и послан теби, да те однесем ка Господу у дан његова васкресења.

Не, нијеси мени грешном послан од Господа, одговори калуђер, — ја сам недостојан, упознао си се у пећини, али ја нијесам тај калуђер, коме те је послао пријесто Божији.

Вјеруј ми оче! Не квари вољу Господњу; Прекини молитву, па изађи из пећине и пошљедњи пут погледај на ништавни свијет, кога си се одрекао ради небеског блаженства.

Именом те Господњим заклињем, причекај ме док остојим на пошљедњој молитви овога земаљског живота; за тим ћу отићи Њему, који је милостив!

Не очекивај оче! Што ти се треба овдје молити, кад можеш пристати са молитвом пријестолу Цара над царевима?!

У име Господње кажем ти! не смијеш ме узнемиривати док не узнесем молитву Господу, рече старац оштро, и подиже на ново руке стојећи на молитви.

Искрено са сузама, молио се стари пустињак; срце је његово било препуно оданости Богу.

Он се није жалио за ништавости овога свијета, него је био духом у — другом небеском свијету. На једном чу старац неко шуштање, за тим јаук, који се све више приближаваше његовој пећини. Небесна свјетлост, која осјетљаваше пећину, на један пут ишчезну и на мјесто небесног житеља виђе зачуђени старац пред собом злобног духа таме.

Оче, јецаше ђаво, прекини молитву, сузе ме твоје врло пеку, Муке су ми паклене много лакше од онога огња, што ме је за вријеме твоје молитве опалио.

Ја ћу те нибавити, — рече старац, — ако будеш хвалио име Господње једном од оних пјесама, којима сте ви пали анђели, Њега славили у дане свог небесног живота.

— Не могу оче, то није у мојој власти!

Бог је милостив и опростиће ти, ако ти ја у његово име дозволим! — Пјевај или ћу опет наставити молитву!

Нека буде тако, велики си у Господа и ја сам ти се дужан покорити! али моја пјесма биће конац твоме животу, јер нико од смртних не може слушати умилне божанстоене звуке, — без суза, послије којих се свршује и сам живот!

Ја сам свагда готов отићи пред Господа, пусти нека ми твоја пјесма ускоро крај живота! Пјевај!

Чудни божанствени звуци, звуци дивног појања у славу Творца свијета, превјечног Господа, преобразили су и старца и кушача; старац преклони колена, а очи пуне суза бијаху му управљене на икону Спасителеву.

Старац осјећаше у том часу све блаженство живота анђела Божијих, а кушач посматраше старца тужним, али пуним погледом наде.

Кушач престаде пјевати и, синувши као муња, нестаде га, Старац се не подиже са земље него скрушених руку на прсима и погнуте главе отиде са овога свијета у царство Господа, кога је љубио.

У очи Великог дана, послије вечерње, јави се братству у манастиру непознати пустињак.

— Ваш богомољац, који је провео био живот у колиби манастира вашег, оставио вас је! Идите и са поштовањем сахраните тијело његово рече он игуману и старцима. Он је био велик у Господу и није му било равна међу вама по дјелима. Сјећајте га се увијек и његов живот и добра дјела на земљи нека вам послуже за примјер.

Игуман се зачуди, те хтједе упитати страног калуђера о изненадном свршетку старчевом, али странца нестаде.

Чувши за то братија, похита одмах у старчеву пећину. На раменима пренесоше његово тијело у манастир, да га с поштом сахране.

Свијетли дан Господњег васкресења био је посљедњи дан живота пустињакова, — враг сањајући о његовој душевној погибељи засладио му је неисповиданим путевима Божијим крај живота Божанственим и красних пјевањем небесних пјесама.

Велика ти су дјела и скромне молитве калуђера синова пустиње! Господ их чува као своје изабране „нечто ко зло коснути њих." Они су у Господу и Господ је у њима!

Проповијед на Цвијети.

Држао у цркви соколовачкој **Јован О. Митровић**, свешт. козарски 1897. год.

„Онима благословити градове ко има Господи (Јов. 12. 13.)

Побожни Хришћани!

Са овим је ријечима народ јерусалимски, поздравио Господа Исуса Христа, кад је Он дошао у град Јерусалим. Па, као што се види, за вријеме свога бављења на земљи, Христос је одао по градовима и селима, проповиједајући народу своју св. божанску науку и учећи народ, како му се треба владати у овом свом земаљском животу. Тако Исус Христос, прије него што ће доћи у град Јерусалим, био је у Витанији, која се налази у околини Јерусалима! Тако је подигао из мртвих побожног и праведног Лазара, — свога друга, који је био умро и три дана у гробу лежао.

На самом доласку Христовом у Јерусалим, изашло је Њему мноштво народа на сусрет, изашла су дјеца мала, и сви Га радосно дочекују и поздрављају са ријечима: „Осана, благословен који долази у име Господње." Путем којим је Спаситељ пролазио бацају и стеру своје хаљине, а ко нема тога, тај стере Му гранчице од Финика, окићене са цвијетом и лишћем. — Тај дочек био је у свему величанствен, и проникнут срдачном љубављу према Спаситељу, од стране народа јудејског; (који је народ) тлачен у највећој мјери од стране римске власти, а и од самих својих старјешина; који такође обмањиван, од стране књижевника, првосвештеника и фарисеја јудејских, за свијем оним што је неистинито и што се противи науци Христа Спасителја.

А то је све чињено из личног славољубља и користољубља старјешина и првака јудејских, који су били заслијепљени наслађама овога свијета, те свом народу нијесу ни најмање користили ни учили га добром и правом путу, него га још упућивали на којекаква безакоња.

А то се јасно види из тога: Народ који ликује и радује се своме Спаситељу и избавитељу, мислећи, да је Он дошао, да овде на земљи установи ново царство земаљско, незнајући да је Он дошао, да спасе човјечији род од прворођног гријеха, и да се царство земаљско неможе ни замислити без царства небеског, пошто је царство небеског савршеније од царства земаљског. — Тај исти народ, који ликује и радује се своме Спаситељу и избавитељу, послије пет дана вичe. „заслужио је смрт, — распни Га, распни Га"!

Но опет може се казати, да то не чини народ сам од себе, него као што рекох, обманут и подговорен лажним учитељима и Фарисејима, који се бојаху Спаситеља, јер Он је њихову лажну науку побијао својом св. божанском науком. — Онога времена Јерусалим је био средиште и гнијездо Фарисеја, књижевника и учитеља јудејски, који су више пута за собом народ окретали и варали, те је много пророка страдало и у камен затрпано било од стране подговореног народа: узроком тим, што су пророци предсказивали о рођењу и доласку Спасителевом на земљу.

Онога времена, Спаситељ улазећи у горди Јерусалим, Он је као Богочовек, знао све ђаволе жеље, мисли и намјере фарисеја, па за то је на свог великог божанског милосрђа мјесто славе, задовољства и весеља, приликом овако сјајног дочека плакао, и невесео био. Његово се божанско срце растужило, и Он је, из превелике милости своје, за грешним човеком плакао.

Ох, колико је незамјерно превелика љубав божја, према грешноме човјеку, — према одпаднику св. науке Његове — Христове?!

Побожни Хришћани — Срби!

Кад знамо да је наш Господ Исус Христос, жалио одпадднике Његове св. божанске науке, жалио грјешнике и за њима плакао, те онда у колико Он више воли сљедбенике истините његове св. божанкке науке? — Заиста небројено пута више. За то смо дужни, драга браћо, сви ми као православни Хришћани и Срби, да се строго придржавамо св. науке Христове, која је једина истинита и спасоносна; треба да се клонимо лажни учитеља, фарисеја и лицемјера, којих и данас има, те би жељели да нас скрену са правога и истинитога пута, т. ј. да нас удаље од оног пута који нас приводи правом и истинитом Богу и вјечном спасењу, које је уготовљено за праведне православне Хришћанске душе.

Такође дужни смо и треба да добро познајемо божански закон, и да се владамо у свом земаљском животу, онако, како нам Он налаже; По њему се владајмо и управљајмо, јер Он нам неда, да и једну стопу корачимо са правога пута и да забасамо, те да постанемо изгубљене овце, што би можда желио и данас какав лажни учитељ и фарисеј, или каква заблуђела овца, да поведе још кога за собом, те да отуђује рођено чедо од његови рођени родитеља[1]), такође несмијемо вјеровати у сујевјерје, те да оно у нама, по нашему погрешноме мишљењу и разумијевању поколеба праву и истиниту вјеру православну, — науку Христову; вјеровати у којекакво сујевјерје и клањати се које каквим измишљотинама људским, значи постати одпадник науке Христове и вјере Српско-православне, — вјере својих дједова и прадједова.

За то морамо добро пазити, и свом снагом избјегавати све оно, што би нас удаљивало и одводило од наше вјере православне и других наших српских обичаја. Па кад би нас икакве жртве коштало, опет морамо тако чинити, т. ј. своје добро чувати, а туђе поштовати. — Нек нам буду узорити примјер наши предци, као и сви свештитељи и угодници божији, који све жртвоваше за св. вјеру Христову, и најпослије ни живота свога непоштедише и непожалише, него шта више и сам свој живот на жртву принијеше, а нехтјеше бити невјерни издајници науке Христове и вјере православне. — Нехтјеше огријешити своју душу; — „Та боље је изгубити главу него своју огрјешити душу.“ Заиста, браћо, тако је, у то човјек несмије посумњати; јер упоредимо овај наш земаљски вијек и живот, са небесним — вјечитим животом, па ћемо видјети каква је разлика.

А та је разлика велика и превелика! Прво је разлика по времену; да нам буде јасније, упоредимо колико је мала кап воде, а колико је велико море; тако је исто мали овај наш земаљски живот, а вјечити је загробни живот; па као год што се изгуби мала кап воде у толикој пучини морској, тако се и наш земаљски живот изгуби у безкрајној вјечности, — за то се и зове вјечити живот, који ће ућедовати за праведнике, а вјечна мука за нераскајане грјешнике.

Но то треба добро да пазимо, т. ј да се чувамо и клонимо грјехова, који би нашу душу потопили и предали вјечитим мукама.

Имајмо на уму, да, као год што је наш Господ Исус Христос онога времена дошао у град Јерусалим, да ће опет Он доћи на земљу, и судити свима људима и свакоме дати по дјелима Његовим. Па зато треба да смо спремни са добрим дјелима и племенитим врлинама, те да га можемо радосно дочекати у свако доба, по примјеру народа јерусалимског говорећи: „Осана! Благословен Грјадиј во имја Господње.“ Амин

[1]) и побожне људе од своје матере св. православне цркве. Ур.

Говор у билишанској цркви, Богородичина рођења.

Говорио 8. септембра 1895. крупски архимандрит **Исаије Олујић**.

А дијете растијаше и јачаше у духу, и пуњаше се премудрости, и благодат божија бјеше на њему. Луке гл. 1., ст. 40.

Љубезна браћо!

Кожа ми се језки, срце ми се цијепа, крв ми на жиле у мозак кипи, кад данас о. слави овога божијега храма преда нас налазим и вама браћо Билишанци, проговарам о вашем једном поступку, на који се небо и земља срди, којим сте пред Богом и свијетом показали, да не марите, да се образ божји у вашем породу и потомству од сад у напредак, док би вашег по-

томствa у вашем завичају текло, одсаја, развија и усавршава.

Треба да знате, да, кад би се тек рођено дијете затворило и осамило тако, да ни од кога ништа не чује и не види, а да добија у затвору и самоћи оно, што му за уздржавање живота треба, као храну, одјећу и обућу, одбрану од ваздушног појава, кише, студени, чиче, врућине, пријеке и непријатељског нападаја, те да то дијете ту тако остане до 20, 50 па чак и до 100 година, оно ништа друго не би знало, него јести, пити, спавати, кад би му се рачило, смијати се, а кад би му што гешко и несносно било, плакати, кривити се, јаукати, јецати, уздисати, а да никакве мисли нема ни о рођацима, ни о Богу, ни о коме, ни о ничему на свијету, даклен ни о каквој вјештини, о којој се на земљи живи и за небо спрема; од никакве користи ни себи ни другоме не би било, као што никоме од користи не бива необрађена њива, виноград, воћњак и т. д. него на штету и напаст родитељима, и од живинчета не би се разликовало.

Али се ми не рађамо, да живот као живинче на јаслама проводимо, него да наше душевне и тјелесне силе развијамо, као што се пупољак на стаблу у гране, лишће, сјеме и плод развија, Бога, Богородицу и угоднике божије, како им се то пристоји поштујемо и служимо им; родитеље и сваког другога, по његовом достојанству, штујемо, своје чувамо, а туђе не дирамо, свакоме по могућности добро, а не зло, чинимо, на такав занат или службу, о којој би за себе и другога живјели, себе дајемо.

На овим врлинама оснива се људска срећа на земљи, а блаженство на небу, а да се једно и друго постигне, потребна је дјетету за његов вањски живот поука, коју родитељи или старатељи, особито сељани, довољно не могу давати, једно, што гдје-који родитељи немају времена бавити се о поуци свога порода, а тако и старатељи око својих штићеника; друго, што гдје-који не знају поучавати их у мјери њихових потреба, а што ко нема, не може другоме дати.

За то се по широкоме свијету отварају и држе учионице за сваку струку знања и вјештина људских у неједнаким ступњевима, по мјери, у којој ко жели и боља му се прилика дава просвјећивати се, да дужности своје хришћанске и грађанске у наученој струци извршива, себи и своме искреноме од користи буде.

Благо народима, који свакојаке учионице љубе, исте отварају и уздржавају и своју дјецу драговољно у њих шаљу. Од туда ти народи дичe се и поносе, што у роду своме имају у учионицама образованих и добрих Хришћана, поштених грађана, вјештих тежака, умјетника, занатлија, свештеника, наученьака, законоша, лекара, војених часника и свакојаких других чиновника, који су корисни себи, свом и туђем роду.

Ти народи, захваљујући учионицама, живе у свакој згоди и изобиљу овога свијета и ласкавом у себи увјерењу, да ће им и с оне стране гроба добро бити; цијењени су и поштовани од других народа, а који учионица, те ни просвјете немају, ти не оцјењују своје задатке за земљу и небо, те им и не одговарају; у глупости чаме, свакојако кубуре, како сиђу онако и жању, какви су, онако бивају сматрани од других народа и појединих људи.

Науком се човјек већма Богу приближује, а од животиње удаљује. Она нас на пријестоље и друга висока мјеста уздиже.

Ево вам примјера о користи науке у вама најближој и најбоље познатој вароши Обровцу. Који су учили, ти ондје одличније јавне службе и посебне промете на корист своју и других држе, у господским дворовима станују, господски се хране, у чохи и свили шуште, а који нијесу учили, ти тјешње и незгодније живе.

Ја исти вам брат и домородац, да нијесам учионице прошао, не бих данас с овим говором преда вас изићи могао.

За села наше земље усвојене су народне школе, у којима, по наставној основи, коју је ц. и кр. далматинско покрајинско школско вијеће 19. децембра 1889., број 4113, прегледало и установило, предавати се има мушкој и женској дјеци вјеронаука, наставни српско-хрватски језик, рачунање и наука о мјерственим облицима, наравопис, наравословље, земљопис и повјест, писање, цртање с поуком о мјерственим облицима, пјевање, сувише мушкој дјеци тјеловјежба и тежаштво, женској дјеци женске радње, а једној и другој талијански језик.

По окружници наше духовне власти од 13. септембра 1895., број 2281.:

I. циљ вјеронауке јест, да се ученици и ученице упознају са основима вјере и хришћанског морала, науче прописане од свете цркве молитве, и извјежбају у црквенославенском читању и разумијевању, да би се тим ум њихов образовао, срце оплеменило, а воља на добро упутила, како би постали вјерни синови православне цркве и поштени људи.

А по поменутој наставној основи:

II. циљ наставног језика јест: нјешто читање тискониса и рукописа латиницом и ћирилицом, разумијевање онога, што се чита и говори; што точније и правилније изражавање мисли на језик и у писму.

III. циљ рачунања и науке о мјерственим облицима јест вјештина у рјешавању на језик и у писму потребитих задатака, окретност у мјерењу и израчунавању једноставних површја и обима.

IV. циљ стварне науке, то јест:

А. наравописа јест заљубити дјецу у природу. Поучити их у обичним и за живот потребитим природнинама. О човјечијем тијелу и чувању здравља.

Б. наравословље. Познавање обичних физичних и кемичних учинака, пазећи на њихово појављивање у природи и на потребе у животу.

В. Земљописа и повјести:

а) Земљописа познавање покрајине и несарединe у ономе, што је лакше и знаменитије. Прегледно познавање Јевропе и цијеле земље;

б) повјести познавање онога, што је знаменитије из домаће повјести и који знатнији догађај из опће повјести.

V. циљ писања јесте стећи бистро и лијепо писмо како латиницом, тако и ћирилицом.

VI. циљ цртања с поуком о мјерственим облицима јест мјерење на око. Замећање и цртање о простим предметима. Познавање знаменитих мјерствених тјелеса.

VII. циљ пјевања јест развити и увјежбати ухо и глас. Оплеменити срце и окријепити домољубно чувство. Увјежбати дјецу у пјевању лакших пјесама, домољубних, народних и црквених.

VIII. циљ тјеловјежбе јест развити снагу, постићи окретност и срдачност, љубав за ред, храброст и неуздање у се, да се тијем уздржи чилост духа и тијела.

IX. циљ тежињства јест потакнути у ученицима љубав за пољским господарством.

X. циљ женских радња јест способност у приређивању и у извршивању потребитих домаћих радња.

XI. циљ талијанског језика јест разумијевање онога, што се чита и говори.

По закону од 14. маја 1869., § 1, опћенита циљеле народне школе јест: одхрањивати дјецу, да буду ћудоредна и побожна, развијати им силе душевне, упознавати их са знаношћа и вјештинама потребитих, да се могу даље изображавати за живот и ударати им такове темеље, да буду једном честити људи и вредни држављани.

Кад дијете сврши народну школу, ако узволи оставити тежачко стање, оно и мушко и женско може у више учионице прелазити на оспособљење за какав умјетника или занатлију, а мушко учи то за јавног духовног или свјетовног службеника о трошку или своје породице или нечије задужбине или царства.

(Свршиће се.)

Старине у грачаничком котару.

I. Има једна црквена развалина у селу Турској Брјесници. Црква је лежала међу брдима у доњи уз један поток. Одатле је диван поглед на планине: Островицу и Гостиљ, који је два сата далеко, на југу, и на село Бољанић.

Изгледа, да су то манастирске развалине. Темељ им је у облику крста. Црква није била велика. Око развалина има старо гробље с великим тесаним каменовима, који су дуги по 3 m. а широки по 1.5 m., али су готово са свијем заорани, те не могу да видим, има ли на њима што записано.

Мјесто, гдје је била црква, мало је узвишено. Црквени под и данас има, али се по њему оре. Под је сав од камена и опека свака по 0.5 m. До скора је на истоме мјесту било и коло од

шареног мрамора и под њиме зид, за који је било причвршћено, те га нико немогаше откинути. Једном дођох своме старом пријатељу мухамеданцу Суињи Мерковићу, којега је земљиште, гдје се налази та развалина, те с тешком муком откидосмо половицу кола. На тој половини начинише у чардачићу пећ. Мухамеданци и данас говоре: „ово је плоча, на којој је поп стајо.“ Наумио сам, да изнадим читаву плочу, па ћу је купити од споменутог Мухамеданца, и донијети у цркву[1]).

П. Такође има развалина под селом Стјепанпољем покрај Спреће, а сат далеко од бољанићке цркве. То се мјесто назива развалина Стјепана Томаша. Јамачно је и ту била црква, јер народ то мјесто зове црквина.

Има и неколико четвероугаоних каменова, за које мислим, да су надгробни, јер су окренути истоку.

И олтар је окренут истоку. Развалина је на једном брежићу и око њега има и данас пусте земље око 100 плуженина. Мјесто није никад било ограђено. По њему расте само смрековик. Мјесто је на погледу.

Једном копаше на тим развалинама неколико људи, па кад видјех, шта раде, рекох им, да чувају што нађу и мени дадну. У тај час упаде ми у очи један камен, гдје вири из земље, три корака од врата са западне стране. Кад ископасмо тај камен, нађемо други, па кад га превртнусмо, угледасмо на њему човјечију главу. Нађосмо још једну, па и другу плочу, и на објема бијаше сликарије. На трећој плочи је насликана капа шиљаста облика, а на њезиној еридби звијезда. Опрасмо светри плоче и састависмо их, кад на велико чудо, пред нама се показа веома дивна икона, која стајаше над црквеним вратима.

Слике су: Бога Оца и Исуса Христа; Свезот је наслоњио десну руку на раме Христово. Ма да и ова икона говори сама од себе о дугоме и тешкоме ропству српског народа, — јер су оба лица нагрђена од невјерничке руке, — ипак је врло дивна и лако ће се моћи поправити.

Копајући даље нађосмо још три камена и то: лијепо отесан надвратњак, 1 комад свода више врата и врло ријешто израђен комад од вратног стуба, на коме се и сад црквена боја добро сачувала.

Све сам то давукао кући, те ћу све старине, ако се поново узгради црква, узидати у њу на ономе мјесту, на коме су биле у боља времена[2]).

По опису Митра Поповића, свештеника у Бољанићу прерадио **С.**

[1]) Сваке хвале достојно. *Ур.*

[2]) И опет поимамо штокману г. г. свештенике и учитеље, да изволе што више пажње обратити на наше старине, којих има свуда доста по Босни и Херцеговини. Мишљења такве описе врло рађе примати. Ето отац Митар наше нам о томе неће трећи пут, и ако му као човјеку, који није учио велике науке, није лако. Боље, да више пажње посвећују старинама (као што су стари споменици, стара житија, пјесме и т. д.), него да пишемо Бог зна колике бесједе, које ће мало користи донијети. Не устајемо тијем на проповиједи, јер је проповиједање врло важна свештеникова дужност, коју треба вазда свештеник да врши свугда и на сваковре мјесту, — али свака бесједа не заслужује, да се отиштампа у „Источнику,“ јер и онако има доста материјала. С тога овијем јављамо, дајемо од сад примати само најбоље бесједе. **Ур.**

Св. Сава у народном предању.

Прибиљежио **Васа М. Ђуковић**, учитељ.

(Наставак.)

Св. Сава и три брата.

Један сиромашак имао три сина. На смрти рече синовима: Драга моја ђецо! Ја ћу скоро овај свијет промијенити, и немам вам ништа оставити осим оне крушке крај пута. Молите се увијек Богу, поштено радите, немојте се никад на туђе лакомити, а колико сте кадри, сиротињи милостињу дијелите. Кад ви (вам) крушка роди, дијелите је увијек на једнаке тадове (дијелове) Ако све извршите биће те вазда срећни, задовољни и Богом благословени. Кад ово сиромашак изговори, дође св. Аранђео (Арханђел Михаил) с терезијама у руци, те му душу извади и однесе Богу на истину. Јадни синови оплакаше оца, па га по Ристову (Христову) закону сахранише. Што је отац синовима на смрти у аманет оставио, то су они док се не обогатише — тачно испуњавали. Бога су се вазда сјећали, пошто су макар и с тешком муком зарађивали коричу хљеба, на туђе се никад нијесу лакомили, нити су на

Бога икад зажалили, што је Бог дао неким људима и сувише, а они се пате: к'о ђаво у мало воде. По своме танком кухвету (знаш), давали су прилично и фукари милостиње. Дође и пређење (пролеће) Очева крушка просу бехар тако, да се свак жив чудио, а кад дође љето и крушка понесе род, Боже драги, ја колике су крушке на стаблу — има у свакој по ока! Сви, јест к'о свијет, и онда је било доста угурсузлука к'о и данас; ко год би покрај крушке прошао, салетио би по коју. Кад виђеше браћа да се свијет не пролази ћорава посла, здоговорише се да крушку наизменце чувају. Тако и буде. Најстарији прими се да чува крушку дан и ноћ а друга два брата оду на рад. Чувајући најстарији брат крушку, дође му један човјек, па га замоли, да му даде коју крушку за хасте (болесника). Он му одговори: Драги, није моја сама крушка; у њој има дијела још моје двојице браће. Од њихова тала не могу ти дати, јер они нијесу овђе, од мог тала даћу ти, пак устане и узбере му једну крушку. Човјек узме крушку, зафали и оде. Кад буде други дан, дође средњи брат да чува крушку, а најстарији и млађи брат најме се у рад. И средњем брату дође други чвјек па га замоли да му даде коју крушку, а овај му одговоря: Драги, није моја сама крушка у њој има дијела још моје двојице браће. Од њихова тала не могу ти дати, јер они нијесу овђе, а од мога тала даћу ти, па устане и узбере му једну крушку. Човјек узме крушку, зафали и оде. Сад дође ред и на најмлађег брата да чува крушку, а најстарији и средњи оду да раде у другога на надницу. Кад би пред вече, ето ти једног ихтијара (старца) под крушку, па ће рећи: Машалах, добрих крушака, мореш ли ми дијете коју узабрати? Најмлађи одговори исто онако као и друга браћа: Драги, није моја сама крушка; у њој има тала[a] још моје двојице браће. Од њихова тала немогу ти дати, јер они нијесу овђе, а од мога тала даћу ти, пак устане и узбере му једну крушку. Старац узме крушку, зафали му се и оде. Тако су ето браћа чувала наизменце крушку, и кад би коме по коју давали, пазда су онако говорили као што су чинили кад су истом започели крушку чувати. Бог дао пусти бирићеј на воћки, па што браћа више дијеле, то воћка све боље рађа а није фајде душе губити, потрефила се браћа милосна срца и добре душе, па ко год ште, а они дају. Најкраће рећи, нијесу били титизи (циције). Кад дође јесен, отресоше крушку, пак подијелише на три једнака дијела. Пошто то учинише, најстарији брат одвади од свог дијела онолико крушака колико је свијету раздао, велећи: да није право, да он има једнак дио колик' и браћа му, јер је он свијату дијелно. То исто учини и средњи и млађи брат, те тако сва тројица признаше да су свијету сваки од свог дијела дијелили. Ова братска љубав и поштење допаде се самом Господу Богу, па рече: Послаћу св. Сави међу ову браћу да их прокуша, да видим хоће ли и послије кушаније (кушање) и на њима показаних чудеса, остати онако добри и поштени, к'о што су били честити, док су крушку чували и праведно дијелили. По заповиједи Божијој, дође св. Саво међу браћу, па им рече да мало проходају. Пођу браћа са св. Савом, па кад дођу на једну пространу пољану, на то ће св. Саво најстаријем брату рећи: „Шта би највољно да ти Бог даде на овоме свијету“? а овај му одговори: Што ме питаш, пак ми не можеш помоћи! Св. Саво на то ће: Може бити да бих ти с помоћу Бога мога и помоћи; јер Бог, кад му се свесрдно човјек замоли, услиша његову молитву. Кад то најстарији брат чу, он се само врло обрадова, па по томе дуже главу у вис па рече: Ја бих највољно, да мјесто оних врана, гавранова, орлова, соколова, прабаца и других тица што лете постану овце. На те ријечи помоли се св. Саво Богу, а Божији емером, претворише се све оне тичурине у овце, које најстарији брат собом поведе и постаде богат човјек тако, да му није било пара на далеко. Онда се упути св. Саво са она друга два брата. Кад дођу до једне ријеке, зашта св. Саво средњег брата: „Шта би највољно на овом свијету да ти Бог дадне?“, а средњи брат дуго и не промишљајући рече: Ја бих највољно да се пола ове ријеке претвори у вино, а пола у ракију! На те ријечи помоли се св. Саво Богу, а божијим емером, стаде ријека ко рука, тећи вином и ракијом баш онако, како је онај средњи брат и желио Сад ти се он истом размахну радити. Пусто пиће продаје се на све стране; јефтино пак га свак пије, људи, жене па и ђевојке! Ето

од тога времена почеше жене па богме и ђевојке пиће куланисати (употребљавати), па тако оста све и до данас. Сипа средњем брату пара к'о киша, јер ријека никако не пресушује, а грло човјечије вазда пусто сухо, па се за добре новце натапа румеником винцем и жестоком ракијом, која и оном најгорем туњки (сметењаку) сгледи (говор, бесједе) отвара. Тако ти се наш нови крчмар обогати, да га није било богатијег ни у свих девет дувела (царства). Сад остаде са св. Савом онај најмлађи брат, па се шћем упути даље. На то ће св. Саво у путу ћући оном најмлађем; „Е, мој синак шта би ти највољно да ти Бог даде на овоме свијету?“ Најмлађи брат мало се замисли, па рече св. Сави: Ја бих највољно, да ми Бог даде жену од Ристове (Христове) крви. Кад то чу св. Саво, врло му се допаде, баш к'о да је њега питао што ће иаабрати, па му рече: Е кад је тако хајдемо цару: у њега има кћи од крви Христове. На те светитељске ријечи сиромашак се зачуди, па му одговори: Како ће мени цар дати своју кћер за жену, кад ја ништа под милијем Богом немам! Св. Саво рече: Бог, који је дао уживање оној твојој двојици браће, неће ни тебе заборавити. Сиромашак повјерова бесједама св. Саве, па се ш њим упути управо цару. Кад изађу пред цара, цар их запита шта хоће, а св. му Саво одговори: Честити царе! Овај је младић чуо да у тебе има кћи на удају, па смо ево дошли да је запросимо, па ако суђено било оно и сретно било! Кад цар сагледа просца св. Сазу у просјачким халинама, а још горег ђувегију, рече им љутито: „Како се ви смједосте усудити доћи предаме, па још заискати и моју кћер?“ На то св. Саво одговори: Не поноси се свијетли царе својим царством и господством, него одмах подај своју кћер овоме момку, јер се за њега родила, па ти што год чинио да чиниo она ће његова бити, јер му је суђена. Кад то св. Саво изговори, цар се мало замисли, па ће му рећи: Ама чојече божји, како бих ја дао моју кћер за 'ваког дроњу; та њу си просили многи цари и краљи, па ми се било тешко ш њоме растати. На то св. Саво одговори: Упамти свијетли царе, да није сва срећа у богатству него у задовољству, а вјерују ми доћи ће вакат, кад ће тебе овај дроњо — твој зет — хранити, јер ће ти царство пропапути. Виђе цар да је овђе прст божији, па ће хтједе даље ни питати, него одмах дозва своју кћер, па јој рече: Ето овај старац (св. Саво) проси те за тога момка дроњу, па хоће да ми одговор дадеш, хоћеш ли поћи за момка или нећеш? Ђевојка одговори: Ја момку не налазим никакове махне, нити бјежим од њега; ако буде суђено и поћи ћу зањ, само нек' ми момак рече, кога има на дому и и од чега живи. Момак одговори: Ја имам два неожењена брата, од којих сам ја најмлађи. Један ми је брат овчар, а други крчмар. Они су врло богати, па за мене неће да знају, а ја им се додуше и не намећем, нити завидим њ'ову богатству, него просећи уздржајем душу у себи. Кад то царева кћи саслуша, рече оцу: Заповиједи честити царе, да одмах дођу та два брата овог момка, па који ми се највише свиди, и који ми буде суђен, за оног ћу и поћи. Цар клепне руком, а вјерне слуге одмах дотрчаше и учинише пату, а цар им рекне: идите у тај и у тај град, па ми доведите те и те људе. Вјерне слуге брже боље оседлају коње, спреме брашљенице па их метнув у бисаге, ускоче на танке бедевије и к'о стријеле одлете, те за два дана ето их с оном двојицом браће пред цара. Кад се ови у цареву двору суочише, стадоше очи пареве и његове кћери на ону двојицу браће, т. ј. овчара и крчмара. Ја какви су пусти и жалосни, к'о да сунце од њих одсмјева! Ако ћеш их гледати по љепоти, лијепи су к'о најљепше Ђурђијанке, а стасити и сношати, па им пусто и одијело пристаје, окићено дробнијем бисером, а невено жежењијем златом. Лако им је добро и бити, кад се у рахатлуку и девлету живи, а не проћ'јаче к'о најмлађи им брат. Ама, елбетен, свачији је Бог; неђа се, како ће коме на пошлетку бити јер је оно рек'о св. Саво цару: „Није сва срећа ни у богатству, него је срећа у задовољству.“ Тада цар рече својој кћери: Ето, избирај момка, па кога завслиш и биће ти муж. А на то св. Саво одговори: Јок свијетли царе, нећемо тако; да не буде ником крво, нек ђевојка узме три трса, па ћемо на сваком трсу забиљежити по име од све тројице браће. Пошље тога нека ђевојка закопа та три трса у земљу, па на коме трсу буде сутра грозд, нека оног буде и ђевојка. Цар, његова кћи, а и сви царски дворанници, најпоше за мунасип, да се тако и учини. На то

царска кћи боље откине три трса, а на сваком трсу св. Саво забиљежи имена оне тројице браће, јер је св. Саво к'о калуђер био врло писмен и учеван. Та три трса закопа царева кћи у царску башчу. Св. Саво и она тројица браће коначили су и гостили се у цареву двору. Кад буде вријеме спавању оде свако у своју собу спавати, јер је за сваког била соба башка одређена. У глухо доба, кад већ свако спава и кад пјетли ие пјевају, врло је добро молити се тада Богу, јер Бог у то доба свачију молитву услиша. Св. Саво к'о калуђер, знао је за то, с тога се он дигне из мекке царске постеље, па се почне Богу молити: да царска кћи пође за оног најмлађег брата, те да на његову трсу сазри грозд. Пошто молитву сврши, а дуго се доиста Богу молио, сан га савлада, па опет заспи. Кад би у јутру, сви устану, па пошто се Богу помоле и по какву попију, пођу у царску башчу. Цар заповиједи својој кћери да откопа, она три трса а она, пошто се три пута часним крстом прекрсти, пошто је цар био српскога кољена и православни Ришћанин, откопа царева кћи она три трса, кад имаш шта видјети: на трсу оног најмлађег брата — дроње, грозд и то баш велик нарасто! Кад они то виђеше сви се зачудише, а богме оној двојици браће богаташа, не би им мило, јер шала није да царева кћи пође за њ'овог најмлађег, па још најсиромашнијег брата! Цар је додуше био чојек душеван, па се не хтједе томе противити, него баш даде своју кћер за оног пуког фукараша, а и ђевојка пристаде јер је и сама видјела, да се за њега била родила. Кад виђе овчар и крчмар, да они ниште посла немају у царском двору, опросте се са свима, па тужни и жалосни врате се својим кућама натраг. Цар започе одмах купити сватове, али онај дрвоље одговори, да он не жели никакве дабулхане, него да им цар даде благослов па да они иду. Цар и на то пристаде, па им натовари неколико мазги блага, али онај сиромашак по напутку св. Саве и то не хтједе примити. На пошлетку благослови цар своју кћер и новог зета, па их отпусти плачући и кукајући за њима и бринући се, шта ће ш њима најпотље бити. Онда се упути св. Саво ш њима у једну планину, гдје није било ни живе душе, па им рече да туди и остану. Онда им се прокаже да је он калуђер, на то их по Ристову закону под ведрим небом вјенча. Благословивши их св. Саво, пожеље им сваку срећу па оде од њих. Сад се они лате посла, па начине у тој планини колибицу, узору мало земље и тако су обрађујући земљу живјели. Да су добро живјели, — нема фајде говорити — нијесу, али су били посве задовољни. Богу су се без престанка побожно молили. и у њега тврду наду полагали, да их неће заборавити као што их није ни заборавио, а то ћемо мало послије видјети. Цар је распитивао на све стране за своју кћер и зета, али не може ни од кога дознати, шта је ш њима било и куд су се ђели. Држао је, да су или умрли, или их љути звјерови растргали, па је сиромах увијек плак'о и јадиковр, те па пошлетку на њих и заборавио. Св. Саво послије много година, науми да обиђе ону браћу, да их види што раде и да их прокуша како ће се владати ш њиме и она двојица богате браће — овчар и крчмар и онај опет најмлађи им брат, што је живио сиромашно у оној планини са царском кћери. Св. Саво преобуче се у најпростије прочајчко одијело и начини се тако, да га нијесу могли никако распознати. Најприје дође оном овчару, што су му се његовом молитвом оне тичурине у овце створиле, пак га замоли да му што удијели. Овчар му одговори: „Хајде отален просјаче један, да сам ја свакоме дијелио, не бих ово ни имао! На то се св. Саво помоли Богу, а Бог учини чудо, па се сне оне овце претворише у вране, гавранове, орлове, соколове вранце и друге тице, које и одлећеше, а св. Саво рече овчару: „Хајде под очеву крушку, па је и опет чувај као што си се и научио!“ Овчар, кад виђе да нема ниђе ништа, скупи лике па оде под очеву крушку да је чува. Онда се се упути св. Саво средњем брату — крчмару, што са његовом молитвом ријека претворила у вино и ракију, па га замоли да му што удијели а крчмар му одговори: „Хајд отален лоло једна, ради, па ћеш и имати, к'о што сам и ја радио па сво данас имам, пак зар што сам с тешком муком зарадио, да таквим лолама дајем!“ На те бесједе крчмарове, помоли се св. Саво Богу, а Бог учини чудо, те се ријека претвори у воду к'о што је и била! А св. Саво рече крчмару: „Хајде под очеву крушку, па је чувај ко што

си се и научио!“ Крчмар кад виђе, да се с водом не може трговати ни паре зарутати, к'о прије, скупи лике па оде под очеву крушку да је чува. Тако се опет под крушом нађоше најстарији и средњи брат, али им крушка више не даваше рода, с тога они пођу по свијету да просе, и тако су просећи и умрли. Сад се упути св. Саво најмлађем брату у планину. Кад он уђе у колибицу виђе, је ништа немају. Јадна жена од кравље балеге скухала погачу, па запретала у луг да се пече, а у котлу се вари коприва и друга травуљина, да то с погачом једу. Св. Саво прекрсти шљаком по огњишту, па рече жени, да вади погачу. Жена извади погачу кад оно погача се претворила у бијелу погачу од брашна. По томе св. Саво прекрсти ло котлу шљаком а од оне травуљине у њему, претвори се у најљепшу манџу (јело). Царева кћи постави софру, па на њу метну ону врућу погачу и манџу а како није било више него двије дрвене кашике то она даде једну кашику св. Сави, а с оном другом почне се она с мужем „полагати.“ Кад то виђе св. Саво, даде своју кашику жени, а он се почне с мужем јој „полагати“ (изнамјенице из једне кашике јести кусати) велећи: да не ваља, да се чојек и жена с „кашикама полажу“ Од тога времена оста обичај у српском народу, да се при јелу чојек са женом кашикама не полаже, него увијек мушкиђ с мушкињом. Пошље ручка остадоше сви, па захвале Богу. Св. Саво помоли се Богу, а Бог учини чудо, те се од оне колибе претворише царски дворови! Пошље неког времена цар, отац оне сиромашкове жене, варати се са силнијим царом од себе, који му царство преотме, а он к'о један к'о жалостан упути се у свијет да проси. Срећа га нанесе у ту планину, па оде одмах у оне дворе. Туди се распознају да је он отац цареве кћери, а да јој је муж онај сиромашак, најмлађи брат. Пошто се све троје нагрле, наљубе и поплачу, почну причати своје чудновато житије. У тој планини постане опет царство, у коме су њих троје срећно и задовољно живјели, па ако су живи и данас им је добро, а и не било им добро, кад им је помагао Господ Бог и св. Саво Немањић — да му је слава и милост док је Срба и српског народа. —

Од Остоје Тушајића, из шехер Сарајева.

Прибиљежио:
Васа Манојлов Ћуковић,
учитељ.

(Наставиће се.)

Примједба на чланак:

Прослава при освјештању ново-сграђене српске цркве храма св. Саве у Билећу 8. септембра 1896.

Високопречасни госп. уреднице! Изволите ми допустити мало простора у Вашем цијењеном листу „Источнику“, да реклем ријеч-двије односно горњег чланка. Елем на ствар! Високопречасни господине! — Пречасни господин (писац горњега чланка, износећи пред очи пошт. читаоцима мјесну свечаност, о освјештању ново-сграђене цркве у Билећу. Доказујући у кратком потезу њену историју, од 1879. до 1896. почевши од војничког изповједника, г. мајора Клоса, престављајући га хтитором мале капелице у Билећу — И даље Њег. преузвишеност пл. госп. Калаја заједничког министра, оснивачем идеје, о почетку данашње ново-сграђене цркве у Билећу, на снову прилога; свете од 500. фор.

Остављајући највећу очинску наклоност високој земаљској влади, истакнувши поједине приложнике, као Бањалучку општину, у прилогу 10 фор. Додавши томе поједине личности, које су се трудиле, око усавршавања ново-сграђене цркве. — Даље пречасни г. дописник прелази на опис свечаности! почам од доласка Њ. В АЕ и митрополита г. Серафима, додавши томе и личне посете, као и квартир у стану госп. престојника Адамовића.

Придруживши томе литију, од мале капелице до ново-сграђене цркве, као и вечерњу, јутрењу и архијерејску службу, уз суделовање 8 свештеника, и пречасни ђакон Правића. — Даље се г. дописник упутио описат објед и здравице у

текућем реду које и учинио. У досад наведеном прилично се слажем са г. дописником, а ово су моје примједбе: *а).* Чудим се да је пречасни дописник, при ређању приложника исте цркве, заборавио или за излишно сматрао придружит томе и приједног јеромонаха Партенија Ђедовића из ман. Добрићева, који је приложио прошле године, истој цркви своту од 500 фор. а пр. именовавши их за освештање исте цркве, да што буде сјајнији дочек. *б.)* Требао је пречасни дописник, кад је већ почео поједине личности похваљивати, да је поменуо и свештенство цијелог протопрезвитерата са манастиром Д. као и господина престојника Кршљиновића, који су се много трудили умно и материјално око подизања цркве, са свим прав. народом цијелог котара Билећкога. Пречасни господин дописник описујући архијерејску службу, са свештенством по именке, па кад је већ симпатично почео описивати ствар, као епокалну свечаност, коју је мала варош Билеће сретно и сјајно дочекало и пропратила, неби на одмет било пречасном дописнику: да је уврстио и то: да је Њег. Високопреосвештенство, АЕ. и митрополит херц. зах. госп. Серафим, на истој архијерејској служби рукоположио за ђакона Леонтија Нинковића, монаха ман. Добрићева, које је овомјесни народ са највећом симпатијом гледао, као неко чудо које није у вијеку видио (неки од њих).

У описивање здравица и обједа, нећемо се упуштат, само би нам добро дошло, да је споменута здравица одлично свршеног гимназисте Сарајевског г. Божа Черовића, који се захвалио на здравили госп. општинског предсједника Владимира Мерћела, у име Требињског пјевачког друштва „Соко." Да неби примјетили цијењена господа читаоци; да је ово какво антипатично полемизирање према дотичном дописнику, увјерени будите, та ме намјера није руководила.

Оволико у хатор истине, јер се придржавам ријечи св. апостола Јакова: Ашче јеи-јеи, ашче ни-ни.

Извините Високопречасни господине уреднче. Изволите примит синовски а у христу братски поздрав.

Ваш понизни

1897. **Л. Ц.**

Разно.

Посвећење зворничко-тузланског митрополита. У нећељу 27. јула т. г. посвећен је и најсвечаније пиштољиран наш досадашњи конзисторијални архимандрит и потпредсједник Високопреосвештенства г. *Григорије Живковић* за зворничко-тузланског Митрополита у Д. Тузли. Засад велимо: нека је сретно! а у наредном броју овога листа радијемо донијети опширан опис те ријетке свечаности.

Избор будимског епископа. Св. Архијерејски Синод у Срем. Карловцима изабрао је већином гласова Високодостојног господ. архимандрита *Лукијана Богдановића* за епископа будимског. Сретно!

Царев превишњи рођендан, прослављен је у Сарајеву са свечаном службом архијерејском уз асистенцију многобројног свештенства. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Добробосански г. *Николај* изволио је на благодарењу красним говором подучити побожни народ о оданости наспрам прејасног дома царског, изразивши увјерење, да је Србин увијек вијеран и одан владару и отаџбини својој. У 11 сати пр. подне ишло је Његово Високопреосвештенство у депутацији свештеничкој поднијети лојалне изразе Његовој Преузвишености поглавару земље госп. барону Апелу, а у два сата по подне присуствовао је и званичном ручку у конаку поглавице земаљског.

Освјештање друштвене заставе. Српско православно црквено-пјевачко друштво „Вијенац" у Брчком, 15. августа о. г. на свечан начин дало је освештати свој друштвени барјак. Свечаност је спојена са дочеком позваних гостију, обједом, серенадом, банкетом и вечерњом бесједом, на којој је држан говор, пјеване пјесме, приказана жива слика „Гуслар и Вила" и поворишним комадом народним и окретним играма. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. — Честитамо ваљаном друштву ту ријетку свечаност. Хвала браћи Брчанима, који у многим приликама по-

казују толико старање око напретка своје омладине.

Нов кројач свештеничког одијела. господин Милан М. Бугариновић ставио нам је до знања, да је скоро отворио кројачку радњу свештеничког одијела у Ћурчилук улици бр. 30 овде. Каже да се 12 година бавио тим послом као калфа, те се узда, да ће гг. свештенике моћи задовољити лијепим кројем и *најумјеренијом цијеном*. Покушајмо!

Породична жалост. Пречас. госп. протопопа у Варцар-Вакуфу Јована Пећанца потрефила је велика жалост, јер немила и неумитива смрт отела му је вјерног и доброг друга Покојници лаака српска земља, а ожалошћене нек драги Бог утјеши!

Историјски догађај за далматинску епархију Његово ц. и кр. Ап. Величанство врховном одлуком од 23. јуна о. г. изволило је најмилостивије наредити, да српска православна црквена општина царског и пријестолног града Беча буде утјеловљена православној далматинској епархији. Врховна ова најмилостивија Царска наредба биће извршена кроз најкраће вријеме. Међу тијем, на глас ове Царске милости, представништво српске општине бечке управило је Његовом Преосвештенству господину Епископу овај телеграм: „Ради очувања народне индивидуалности, Срби у Бечу основаше српску општину, а ради одржања народносног карактера наше цркве жељеше да за архипастира добију Србина епископа. Послије дуге борбе дошавши напредном милошћу Њег. Величанства жељеном цилју, а пуни наде, да ће ова општина под окриљем Вашег Високопреосвештенства бујно процвјетати, кличемо: Живио наш дичесан Србин Епископ Никодим". На овај је телеграм Његово Преосвештенство изволило одмах одговорити: захваљујући представништву општине на поздраву, и обећавши, да не ће никаквога труда пожалити, да заједнички са општинским представништвом допринесе напретку, процвјетању и угледу општине. — Дознајемо, да ће Његово Преосвештенство на скоро кренути у Беч, да се лично упозна са стањем општине и са потребама њеним, те да уреди и установи што буде нужно.

Царско одликовање. Његово ц. и кр. Ап. Величанство врховном одлуком 23. маја о. г. изволило је најмилостивије допустити, да се прими у ц. и кр. породичку фидејкомиску библиотеку најпонизније поднесену од Његовог Преосвештенства далматинског епископа г. дра Н. Милаша егземплар књиге „Православно црквено право", а у исто вријеме изволеле је наредити, да се преосвешт. писцу изрази Царска захвалност.

Мухамеданци прешли у православље. По Србији има много Цигана мухамеданске вјере, који живећи са Србима, толико су свикли на православну вјеру, да су зажелили да и они буду православни и та им се жеља и испунила трећи дан Духова. Тога дана је 400 Цигана прешло у православље; том приликом су им Срби кумовали и скупљеним прилозима лијепо их почастили.

Јефтине књиге. Српска књижара Браће М. Поповића у Новоме Саду, најновијом својом каталогом од 1897. г. нуди многе своје књиге са 50% попуста т. ј. *у пола цијене, или мјесто попуста увезаним у лијепим црвеним корицама!* Лијепа прилика, да марљиви читаоци дођу до јевтиних књига, за наступајуће јесење и зимње вечери.

Распростирање хришћанства. Један је члан инглеског библијског друштва приближно израчунао, да се од првог до седамнаестог вијека искључиво Христова наука овако ширила. У I. вијеку било је 500.000 хришћана; у II. вијеку било је 2,000000 хришћанства; у III. вијеку било је 5,000.000 хришћана; у IV. вић. било је 10,000.000 хришћана; у V. вијеку било је 15,000000 хришћана; у VI. вијеку било је 20,000.000 хришћана! у VII. вијеку било је 25,000.000 хришћана; у VIII. вијеку било је 30,000.000 хришћана; у IX. вијеку било је 40.000.000 хришћана; у X. вијеку било је 50,000.000 хришћана; у XI. вијеку било је 60.000.000 хришћана; у XII. вијеку било је 70,000.000 хришћана; у XIII. вијеку било је 75,000.000 хришћана; у XIV. вијеку било је 80.000.000 хришћана; у XV. вијеку, благодареће мисионарству и открићу Америке, повећао се број хришћана на 110,000.000; у XVI. на 125,000.000 а најпослије у XVII. вијеку број хришћана досшио је до 200,000.000. Од тад је хришћанство узимало огромне размјере, особито одкад је 1818. год. установљено на хиљаде библијских друштава, које су по свјема крајевима раширили св. писмо. И број проповједника отада више расте.

Проглашење светитеља код православних. Проглашење једног светитеља по чину православне цркве, обично је спојено са дирљивим откривањем св. мошти, особито ако су то моћи светитељске (т. ј. умрлих архијера). На неколико дана до откривања мошти, служи се парастос за лица, која су у духовни сан посветила дотичног који се мисли за свеца прогласити, за цареве, у чије је време живио светитељ и за њихове почивше пријемнике и за родитеље светога. Затим бива велико свеноћно бденије са парастосом и другог дана по том заупокојна литурђија и последњи парастос. У одређени дан свршава се откриће св. мошти послије свеноћног бденија, на ком се поју пјесме написане у част дотичном светитељу. Свечаном литијом уносе се св. моштн у цркву, а послије „*величанија*“ најстарији свештеник отвара сандук с моштима и клања се пред њим. Други дан, на литурђију, послије послије малог входа, уносе сандук с моштима у олтар, и проглашени за светитеља, тако рећи, сам учествује у богослужењу, и стоји пред престолом Божјим, као први међу свештенослужитељима. Архијерији стоје с једне и с друге стране ћивота С молебеним пјевање светоме. обноси се сандук око храма. Тако се свршава та свечаност у нашој православној цркви.

„Ревеј Пелеринаж“. Превео Л. Б.

Смртна осуда над Исусом Христом. У једним париншким новинама, Маркис Као саопштава шљедеће: Случајно нам је дошао до руку један врло важан судбени документат, о коме су тешко кад споминьали летописи, а то је: смртна осуда над Исусом Христом. Ита гласи овако: „судбена осуда, коју је издао Понтије Пилат, намјесник доње Галилеје, и која одлучује да Исус Христос има умријети на крсту 17. године царовања Тиберијева. Осуђен је у Граду Јерусалиму, кад су Ана и Кајафа били првосвештеницима изабранога народа Божјег и кад је Понтије Пилат био намјесник доње Галилеје и предсједником судбене палате Исус Назарећанин на крсну смрт међу два разбојника. Велика и доставјерна свједочанства народна свједоче ово: 1) да је Исус Христос варалица, 2) да је бунтовник, 3) да је непријатељ закона, 4) да шдаје себе за сина Божјег 5) да се издаје за цара израиљског, 6) да је ушао у храм у пратњи народа, који је носио палмове гранчице у рукама ... Заповиједа (Пилат) да га Корнилије први центурион (стотник) спроведе на мјесто казне. Налаже се свима богатим и убогим лицима, да не бране смрти Исусове. Свједоци, који су потписаси ову осуду, они су: 1) Данило Тобани Фариеј, 2) Јован Зоровавељ, 3) Рафаило Тобани, 4) Капет, чиновник“. Осуда је изванана на кованој плочи. Таква кована плоча, послана је свакоме племену. Плочу о којој је ријеч, најпре француски краљевски комесари у једном суду од бијелог мрамора, приликом раскопавања у Акваили, у краљевству Напуљском. Копију с ње, купио је Лорд Говорд за 2890 франака. Но колико је овај с вишег гледишта важни документат достовјеран, тешко је проеудити прије, него што о њему рекну своју учени богослови и историци. Л. Б.

Скопљанско питање. Изгледа да ће се ова жалосна појава у сбиму несељенске патријаршије скоро привести крају. Ма да је досадашњи управитељ скопљанске митрополије архимандрит *Никифор*, на заповијест Његове Светости, отправљен у заточење на острво Патмос *због непослушности*, ипак је васељенска патријаршија увидјела свој неправични поступак према Србима у Турској. Благодарећи живом заузимању посланика Русије, Србије и Црне Горе, Његова Светост Константин обећао је, да ће се жеље срп. народа чим прије задовољити. Говоре, да ће доћи за митрополита скопљанског познати у цијеломе Српству високопреч. г. Филмилијан, ректор београдске богословије.

Срп.-правосл. народно-црквени сабор. Овај сабор, који се је био састао 29. јуније т. г., с највећим је одушевљењем почео био рјешавати огромно градиво, које га је већ неколико година жељно очекивало. Покрај свега родољубља и највеће слоге правих народних посланика, овај сабор, на жалост, врло је мало донио плода. Још у почетку саборског рада, крал. посланик на сабору Федор барон Николић, упућен од мађарске владе, почео је сабору стављати разне налоге, по којима би се сабор морао владати. Такав је и то најглавнији један његов налог, да сабор најприје приступи израђивању т. зв. *јединственог статута*. Народни су посланици, почели да расправљају ствари, које више нијесу могле трпити одлагања, па су одредили

да на крају сборског рада израде и јединствени статут. Краљевски посланик, пошто су посланици одбили његов приједлог, опет је позвао сабор, да се покори, па пошто је сабор и опет одбио његово захтијевање, Његово Величанство је сабор — *одгодило на неизвјесно вријеме.*

Православље у Јапану. По исказу руске духовне мисије у Јапану било је 1896. године у јапанској православној цркви: црквених општина 225, душа 23.153, свештенослужитеља 28 и то: 1 епископ, 22 свештеника, 5 ђакона; сви су осим епископа, јапанске народности. Учитеља црквеног пјенија било је 17, проповједника 165. Крштено је лањске године 937 душа. Мисија има 2 наставна завода, у Токију и Хокодату, у која иде доста ученика обојег пола. Има и друштво за превађање њерских књига, (Ајајса), у коме су 8 преводилаца и два уредника мисионарских листова: „Сејкео-Симпо“ (Православни Вјесник), који излази у 2 недјеље и „Уранисики“ (Скромност), која излази сваког мјесеца, а надаље се при мисионарском женском училишту. Предавачи семинарије издају трећи духовни лист „Синкај“ (Духовно Море), који излази сваког мјесеца. Ма да Јапанци с презиром гледају православље, а на против р. католици и протестанти имају у раду слободне руке, ма да ови посљедњи имају већа и материјална и морална средства, ипак се опажа, да се православље просјечно највише шири у Јапану. Хростос бдије над Својом црквом!

Православље у Чеха. Правосл. црква међу Чесима у Бечу, добила је толико синова, да ће се основати православна чешка општина, а то ће много користити, да се православље распростре у самом срцу чешкога народа. Позив на збор, који је био у Бечу 13./25. јула о. год., почиње овим ријечим Јована јеванђелиста словенским језиком. Боже благослови рад овога народа, кога су њерске и политичке прилике много измучиле.

IV. међународни конгрес старих католика. Уредништво овога листа добило је програм и позив на IV. међународни конгрес старокатолички, који је био у Бечу 20., 21. и 22. авг. (1., 2. и 3. септ.) ове године. На овај конгрес дошли су најзнатнији представници старокатолицизма из свијех крајева. Овај је конгрес спојен с разним свечаностима. Конгрес ће расправљати 6 теза, које већином говоре о рђавоме путу, на коме се налази папство и римокатоличка црква, којом оно управља и заводи је, као и о начину, како би се западна црква повратила правој науци Христовој. Жалимо што простор листа не допушта, да цио овај програм, који је заиста интересантан, донесемо у приједуду. У њему има симпатичних мјеста и за православну цркву. Тако на крају II. тезе позивају се р. католички Словени, да уреде стање својих народних цркава у духу својих апостола Ћирила и Методија, а то ће бити тада „кад се одреку Рима“. Даље се нарично вели: „durch die Rückkehr zum Geiste und Glauben eines Cyrillus und Methudius würden die slavischen Katholiken auch wieder den verlorenen historisch begründeten Zusammenhang mit den orthodoxen Kirchen des Orients finden.“). Ми желимо највећи успјех овоме IV. конгресу старих католика и молимо Бога, да пошље св. Духа на ове раденике, који се скупише с искреном намјером, да нађу лијек за болест, која је обузела велики дио винограда Господњег; да подигну на Западу пали сјај Христова јеванђелија, па да опет буде „*ѥдино стадѣ и ѥдинь пастырь*“ — Христос! „Сл“.

Забава пјевачког друштва „Братства“. Срп.-правосл. црквено пјевачко друштво „Братство“ у Пљевљима, давало је 19. августа о. г. забаву у славу 22. дана годишњице ступања на пријесто Њег. Величанство Султана Абдул Хамид Хана II. — Чист приход од улазница и добровољних прилога намијењен је $^1/_2$ друштвеној благајни, а $^1/_2$ сиротним ученицима срп. правосл. осн. школе Пљеваљске. У програму су: Химне Султану и Митрополиту, пјесме, деклamације шаљива игра „Шаран“, пјевање уз гусле, томбола и срп. нар. игре. „Братство“ стоји под покровитељством Њег. Високопреосвештенства рашко-призренског митрополита госп. Дионисија.

*) Кад би се вратила духу и њерц Ћирила и Методија, словенски би католици опет пашли изгубљену, на историји основану, свезу с православним црквама истока“.

Књижевне вијести.

Васељенска Патријаршија и српско црквено питање. Поводом писма Њ. С. Васељенског Патријарха Константина V. Њ. В. Српскому Аутокефалному Митрополиту Михаилу од Архимандрита Н. Дучића. Државна штампарија Краљевине Србије у Београду 1897. — Цијена пола динара. — Високоучени госп. Архимандрит Дучић у тој својој књижици, у првом дијелу, напомиње, да Патријаршија удовољи праведним жељама народа српскога у Старој Србији и Маћедонији, те да им да владике српске народности, а у другом, фактима доказује, да је погрјешно Патријархово одрицање каноничности Пећке Патријаршије.

Преведена на руски. Читамо у Гласнику Далматинско-истријске епархије, да је изишао пријевод на руском *правосл. црквеног права* од Њ. Високопреосвештенства госп. епископа Н. Милоша. Превео га М. Г. Петровић, а цијена му је 5 руб.

Житија српских светаца као извор историјски. Написао *Петар С. Протић*, професор Богословије. Београд, 1897. Стр. 182. Цијена један динар 20 пара. Ову је књигу наградио Архијерејски Сабор краљевине Србије са 350 динара из црквеног фонда. У предговору писац напомиње, да је рад у овој књизи написан био још 1890 г., израђен на руском језику и такав предат кијевској Духовној Академији, која га је огласила као врло добар. Без икаквих додатака и без измјене штампа га, ето сад, писац на српском језику у горе означеној књизи, те се у њој налазе, осим неких излагања о нашој агиобиографији до XIII. и послије до XVII. вијека, и још неких података, житија: српског краља св. Јована Владимира, св. Симеона (Немање), (од св. Саве од Стефана Првовјенчаног и трећа редакција житија Св. Симеона, од Доментијана); архијепископа Данила, краља Милутина (од Данила) краља Стефана Уроша III Дечанског од Григорија Цамблака: житије св. Арсенија архијепископа, од Данила св. Саво II св. Евстатија VI. српског архијепископа, св. Никодима, св. Стефана Високог (исканонизован), цара Уроша од архијепископа Јајсија Препоручујемо ову књигу свештенству нашем нсвакоме, ко се жели упознати нашом агиобиографијом.

Из народа и о народу. Пише Лука Грђић-Бјелокосић. Књига друга. Издање пишчево. Мостар, штампа прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића. Цијена 50 новч. Садржај: Опис Гацка са старинама по народним причању. — Народна ношња. — Бојење пређе. — Народна гатања. — Народни лијекови. — Босански без (платно).

Трећи годишњи извјештај земаљске занатлијске школе у Сарајеву. Објављен на крају школске године 1895./96. (Сарајево земаљ. штампарија 1896. Садржај: Повјест завода. — Број учевних сати на седмицу. — Главније наредбе високе земаљске владе. — Учитељски збор. — Промјене. — Стање учитељског збора на крају школске године 1895./96. — Списак наставних књига за школску годину 1895./96. — Збирке књига, учила и оруђа. — Статистички подаци о ученицима. — Отпусни испити. — Попис ученика. — Објава.

Осми извјештај о православном срп. богословском училишту у срп. Карловцима. Школска година 1896. — 1897. Саставио Протопресвитер Јован Вучковић, проф. богословије и пр. ректор богословског училишта. У Ср. Карловцима. Српска манастирска штампарија. 1897. У школској години 1896—1897 управосл. срп. богословском училишту у Карловцима дјеловало је 8 наставника — професора. Свега слушалаца у овој школ, год. било је у сва четири разреда 85 а апсолуторне свједодбе добили су њих 17 свршених слушалаца.

Књижевни оглас. У Вршцу почетком мјесеца августа о. г. почео је излазити нов лист под насловом „*Трговинско-занатлијски Гласник*“, који ће искључиво заступати само трговинске и занатлијске интересе. Већ у 1. броју има доста препоруке за наше домаће босанске производе. Лист излази 1., 10. и 20. у мјесецу. Цијена му је 90 новч тромјесечно. Уређује га г. Велимир Пикашиновић, а издаје штампарија Милан Петковић-Павловић у Вршцу. Штампа се у 4000 примјерака. Препоручује се браћи трговцима и занатлијама у Босни и Херцеговини.

Читула.

Никола Поповић парох осмачки. Иза краћег боловања врућице на дан анкирског мученика т. г. пресели се из земне јерархије христове у небесну, да у царству славе прослављ Творца, живоподатеља и Спаса свога. Тљеност покојникову предаше прној мајци петорици његовијех саслужитеља, од којих се један кроз дирљивијем ријечима опростио с њиме, истичући многобројне врлине, које су нам га и као човјека, и као србина, и као свештеника на високо уздизале. Бог да га прости, он бијаше један од оне врсте нашијех свештеника, који за законе пасторалног богословљан и чули нијесу, али нам их у животу и дјеловању своме тако дивно приказиваше.

Покојни отац Никола родио се од врло побожнијех родитеља у селу Осмацима, власничког протопрезвитерата, на 26. априла 1855, а 17. априла 1879 божигробски архимандрит Венијамин ѿкрѣтѣ ѥго достойна сити свлщенико 18 дакле година къ вѣрѣ, й надѣждѣ, й любвѣ, и крѣтости, и чистотѣ, й къ ѿщѣнническомъ достоинствѣ дјеловаше он у винограду господњем. Иза њега остаде петеро — и без оца и без мајке — сирочади, чија су нарицања кадра и у најтврђем срцу врло дубоко саучешће пробудити. Нека се милостиви Господ обазире на ту сиротињу, а душу оца и по христу упокојенога нам брата смјести у мјесто свијетло и красно, ђе све душе праведне и Богу миле препочивају!

З. П.

Ђуро Филипов Радичевић медицинар на Московском универзитету из Ђачког частољубља самоубиством је себе живота лишио 29. априла т. г. у *Петровско-Разумовском* парку у Москву у 24. години свога живота. Његов тужни отац са њером Милицом пошао је нагло у Москви да сахрани своја једница, те је покојни Ђура уз велико саучешће грађанства на *Солянци*, црногорских студената, попраћен до вјечне куће, којега је опојао обредно архимандрит Српскога Подворја Кирил, и јеромонах Платон уз припомоћ руског свештенства, те је у четвртак 8. маја на *Ваганьковском гробље* у Москви сахрањен.

Душан Ружић, доктор филозофије, учитељ учитељске школе у Сарајеву, додијељени на службовање српско-правосл. Богословском училишту у Рељеву, премину је у Вел. Бечкереку (Угарска) код својих родитеља у 30. год. живота. Покојник је послије матуре и богословље у Ср. Карловцима свршио филозофију у Јени (Њемачка) и тамо промовиран за доктора филозофије. — Школа је изгубила у покојнику ваљану наставничку снагу. Вѣчная памать!

Лазар Ерцег, парох Врбички, Леванског Протопрезвитерата, преселио се у вјечност 16. августа о. г. Покојник је рођен у Врбиди 29. марта 1853. г. За ђакона и презвитера рукоположен је у Сарајеву 12. и 15. јула 1874. од Митрополита Антима. Покојни свештеник Ерцег поболијевао је од дужег времена. Од двојице сусједних свештеника, сарањен је 18. августа уз многобројно саучешће његових парохијана. Оплакује га ојађена супруга и петоро незбринуте сирочади. Покој му души!

Број 1488.

Јаван рачун.

Прилози за градњу Богословског училишта на Халки, код Цариграда, покупљени у зворничко тузланској Епархији:

у протопрезвитер.:	Бијељинском	187 ф.	50 н.
„ „	Зворничком	21 ф.	50 н.
„ „	Грачаничком	17 ф.	90 н.
„ „	Градачачком	93 ф.	62 н.
„ „	Брчанском	150 ф.	42 н.
у општинама:	Тузланској	59 ф.	30 н.
„ „	Пурачићкој	4 ф.	30 н.
	Износ	528 ф.	54 н.

	Пренос	528 ф.	54 н.
у општни:	Магнојевић-угљевичкој	33 ф.	50 н.
„ „	Модричкој	18 ф.	37 н.
укупна свота од		586 ф.	41 н,

бјеше путем Високе земаљске владе одаслана Васељенској Патријаршији, од које је добивана квита од 6. маја 1897. год. број 188. достављена управи доње туланске митрополије; а и овијем путем изјављују се горе наведени протопрезвитерати и цијењене општини ради знања.

АЕМ Конзисторија дабро-босанска.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину изволјела нас је даровати са два потпуна красна архијерејска одјејанија са крунама. Једно богатије одијело владичанско служи ће при свечаним службама архијерејским у престолној цркви сарајевској, а друго за цркве по епархији при путовању и каноничкој визатацији. На даље придарена су *четири* потпуна красна округа за архимандрите и проте конзисторијалне и *два* ђаконска. Све то примљено је овдје на св. Илију о. г. у тринајест сандука, а сутра дан освештано и, први пут при рукополагању двојице клирика у чин ђаконски и презвитерски, одслужена је свечана служба архијерејска, којој је дао још свечанији вид богат украс подареног одијела црквеног.

На томе издашном дару и на брижљивом старању за наше православне овопредјелне цркве, изриче се Високој земаљској Влади, као племенитој дароватељци највиша хвала и вјечита благодарност. — Живила!

АЕ. М. Конзисторија Дабро-босанска.

Јавне благодарности.

Приликом свог путовања велеможни госп. Фридрих Фоглар, окружни предстојник из Д. Тузле благоизволио је, по доста кривудавим стазама и брдовитом предјелу, спремити се и посјетити нашу новоподизајућу се православну цркву јеремићку у Копривну котара власеничкога трећи дан Тројица (13 јуна) ове године у намјери прегледати до тадашњу градњу исте цркве.

Том приликом као израз љубави своје према светој цркви и да би постојећу градњу што боље подупро приложио је пет стоји 50 (педесет) ф. а. вр.

На том његовом добродушном милодару и високој посјети овијем му се у име парохијалног народа и црквеног одбора цркве јеремићке изриче најтоплија сердачна хвала свагдашњијем признањем и благодарности, живио.

За црквени одбор

Јеремићи, 7. јула 1897.

Потпредсједник: **Васо Дукић.** Предсједник **Јован Брежанчић,** срп. правосл. парох.

Овдашњи велеуважени грађанин и потпредсједник срп. прав. општине г. Милан Јовановић благоизволио је из својих материјалних средстава сам из хришћанске љубави платити мајсторе, а такођер дати и потребито гвожђе около ограђивања овдашњег гробља у вриједности од 20 фор.

Те пошто у овом мјесту нема довољно срба који су у стању остали потребити материјал припремити, то је једнокупно цијела парохија исти припремила, и на градилиште донијела. Гробље се састоји из 400 метара. (?).

Како г. Милану Јовановићу тако и свима парохијанима од стране црквеног одбора изриче се јавна захвалност. Мада су у својим селима такођер своја оробља оградили, шуму искрчили, капеле подизали, и воћем засадили, ипак из хришћанске љубави нијесу пропустили у овом запуштеном мјесту своју помоћ пружити.

У име црквеног одбора

У Жепчу, дне 29. јунија 1897.

Предсједник:

Никола Николајевић,

свештеник.

Високо ц. и кр. заједничко министарство благоизволело је у овој години овој спомашној новосаграђеној „капели“ ниже назначене црквене утвари подарити, и то:

4 кандила средња, 1 кандило велико 4 чирака на часну трапезу, 1 распјатије за часну трапезу, и то све од кина сребра, затим 1 еванђеље 1 апостол, I. и II. дио октоиха, све у дивном повезу.

На томе милостивом дару подписани црквен одбор у Жепчу са овијем изриче понизну јавну благодарност, како Високом ц. и кр. заједничком Министарству, тако и преузвишеној Високој земаљској влади, која се о нама и нашим светим црквама отачански стара.

Живило Високо ц. и кр. заједничко министарство! Живила Висока земаљска влада, та добротворка и приложница наших сиромашних св. храмова.

у име црквеног одбора:

У Жепчу дне 15. јуна 1897.

Предсједник:

Никола Николајевић.
парох.

Непчдчом смрћу нашег драгог сина *Велка*, који се 24. јула о. г. при купању у Сави утопио, ожалошћени смо до крајности. Нашу велику тугу, ублажило нам је доноше ц. и. срп. правосл. грађанство из Бос. Градишке са својим свештенством, као и приједни парох г. Љубо Борота из Ст. Градишке, који у многом броју изволеше учествовати тужном спроводу наше уза ше. Сима нека је на овоме мјесту велика фала изражена, а ми немо се увијек сјећати њихова пријатељског саучешћа.

Ожалошћени:

отац **Јован Шпирић**, тужна мати: **Анка**.
гашићки свештеник

Добра дјела доброг старца. Овдашњи трговац, честити старина и приједни христјанин *Никола Грбић* (Убибук) придарио је српско-православној цркви у Санском Мосту 1892. год. два велика чирјака (од мједи) са великим крсним свијећама, који стоје пред св. олтаром, за исте је платио 151 фор. а вр.

Ове године о св. Воскресењу наручио је звоно, које је довежено у Сански Мост 27. јуна т. г. за звоно је платио 134 фор. св. ап. Петар и Павао јесте храм цркве у Санском мосту, те истог дана по свршетку јутрање, звоно су осветили два свештеника мјесни и тошински Шпирић, који је на позив старог Николе дошао из села Томине.

Никола је прошле године купио сто у цркву за 3 ф. 50 н. што укупно чини 288 ф. и 50 н. Он је стар 89 година, рођен је у селу Осреци, — опћине Срба, котар Грачац-Лика. Отац његов пок. Божо, прије седамдесет година насељио се из Лике и населио је у Босну, у Бјелајско-поље. Узроком сиромашног стања и честог опресељавања доселио је у селу Здену код Санског моста, а 1872. г. пресели он у Санскимост и отвори трговину, коју је свјесно и поштено водио до прекланске године, коју због болести напусти.

Име његово у народу у Санском мосту, треба да буде поштовано, што је добри старина и заслужио; — и по његовој смрти урезано са златним словима, као прави ктитора и приложника.

Сански Мост. 29. јуна 1897.

Цвјетко И. Шпирић,
парох.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину приложила је храму св. ап. Петра и Павла у Нишићу (котар сарајевски) потпуна свештеничка одјејанија, путир с дискосом и дарцима; четири кандила; два велика и четири мала чирака, једну кадионицу и полијелеј.

Овим богатим прилогом висока даровательница попунила је једну од највећих потреба овог светог храма, зато искајој је неизмјерна благодарност у име цијелога народа.

У Нишићу, мјесеца августа 1897.

Српско-православна црквена општина.

Приликом градње новоподигнуте „Капеле“ у Жепчу, из христјанске љубави према св. матери цркви. Госп. Милан Јовановић овдашњи грађанин и подпредсједник срп.-правосл. општине за градњу исте „Капеле“ платио је из својих средстава мајсторе као и све потребито гвожђе у вриједности од 30 фор. Приликом освештања исте „Капеле“ даровали су ниже слеђени побожни христјани, и то: Никола Јовић из Новог-шехера, 2 престолне велике „Иконе“ у вриједности од 20 фор. Протојерej и члан конзисторије пречасни госп. Ђорђо Петровић из Сарајева, даровао је 5 руски фини „Икона“ у вриједности од 10 фор., гг. канцелисти Церанић, и Дабић, даровали су 1 „Икону“ храмовеску рождество пречисте Богоматере у вриједности од 10 фор., г. Никола Страјнић писар код котареског уреда 2 Иконе у вриједности од 12 фор. Васо Лазић 1 Икону и 1 кандило у вриједности од 3 фор. Протојерej Хаџи Теодор Илић из Тешња 1 Икону у вриједности од 3 фор. и готови новаца 5 фор. попадија овдашњег свештеника Николајевића 2 завјеса испод престолних Икона у

вриједности од 10 фор. Марија супруга овдашњег грађанина М. Јовановића 1 Илитон на часну трапезу у вриједн. од 5 фор. Милан Библија порезни официјал, 1 Налоњу са застирачем за читање евангелија у вриједн. од 5 фор. Илија Веро из Тешња 5 фор. Максим Лазаревић из Тешња 5 ф. Митар Благојевић из Тешња 5 ф. Гавро Јовановић из Дервенте 10 ф., по 1 фор. Васо Дабић канц. овдашњег котара, Ђоко Церанић, канцелист овдашњег котара, Контролор Никола Страјнић, писар овд. кот., Никола Јовић из Новогшехера Фаника Раин Ибрахим еф. Шаћирагић, Макивија Лемешевић, из Тешња, Јованка Благојевић из Тешња, по 2 фор., Вуксан Кецман финанц, Коста Анђелић, свештеник из Гојаковца Коста Стефковић, свештеник из Бјелог Вучја Емил Ковачевић, путник из Беча Ануша Ђурић, по 1·50 н. Иво Гргић, и Томо Драгићевић, оруж. стражмештер Јово Алексић, из Брезовидана 4 фор., од појединих приложника испод форинте пало је . . . . . 11 ф. 26 н. при ручку пало добровољних прилога 15 ф. 50 н.

Добровољних прилога укупно . . 82 ф. 76 н.

Усљед горе наведенога побожнога прилога сматрам за најпријатнију дужност путем јавности изрећи свима приложницима, који су ма и 1 крајцар овој светој богомоља приложили, најтоплију благодарност и захвалност. Нека им Господ Савао испуни жеље. Живили на многаја љета!

Из српско-православног парохијалног уреда.

У Жепчу дне 15. јуна 1897.

За одбор:

Никола Николајевић,
свештеник.

На знање.

У недјељу по Крстову 21. септембра о. г. освештаће се новосаграђена српско-православна црква у *Ближуу*, по сата са жељезницом из Сарајева далеко.

Пречасно свештенство и српско-православни наш народ умољава се, да ову ријетку свечаност посјетити наволи.

Позив на претплату.

Лист нам не може излазити на вријеме, јер администрација дугује и за двије прошле свеске. Позивају се гг. читаоци, да дужну претплату одмах пошљу, иначе издавање листа с великим је потешкоћама скопчано и на овај начин просто није могуће на крај излазити! Кривица није до нас, него је то због неуредног плаћања. Да не износимо имена у јавности, нека сваки гледа, да дуг свој измири, јер би у противном случају, принуђени били и неугодна средства предузети.

Уредништво „Бос.-Херц. Источника“.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА IX. Сарајево, септембра 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени.

При свечаном освећењу нове Блажујске цркве 21. септембра о. г. изволјело је *Његово Високопреосвештенство господин митрополит Николај* рукоположити **Павла Убовића**, ђакона из Варцар-Вакуфа и **Ристу Ерановића**, свршеног биоградског богослова из Сарајева, првога у чин презвитера, а другога у чин ђакона.

У четвртак, 4. септембра о. г. служио је Преосвештени Епископ вршачки *г. Гаврило* архијерејску службу у манастиру Месићу, па је том приликом изволио рукоположити у чин јерођаконски г. **Августина Бошњаковића**, суплента-професора богословског училишта у Рељеву, родом из Т. Ковина. Честитамо!

Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански г. *Никола Мандић* на службама архијерејским 27. и 28. септембра о. г. у старој и новој српско-православној цркви сарајевској изволио је ђакона **Ристу Ерановића** у чин презвитера, а свршеног богослова рељев. **Симу Кондића** у чин ђакона и презвитера рукоположити.

Наименован.

Актом Његова Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског г. *Николаја* 25. септембра о. г. број 2444., наименован је за надзирателя прњаворског протопрезвитерата г. *Лука Опачић* парох прњаворски.

Број 2386
Реф. IV бр. 663.

Окружница.

Пречасном српско-правосл. свештенству и благочастивим црквено-школским одборима дабро-босанске епархије.

С позивом на наредбе ове духовне власти од 29. нов. 1883. г. број 1629. (види „Источник" од г. 1887. бр. 2. стр. 29.); 7. априла 1888. г. бр. 470. („Источник" од г. 1888. бр. 6. стр. 91.); 1. септембра 1894. бр. 2057. („Источник" од год. 1894. св. 9. стр. 323); и 19. јуна 1897. број 1765. („Источник" од год. 1897. свеска 7. и 8. стр. 242.), а на основу „Пословног реда" АЕМ. Конзисторије Дабро-босанске, потврђеног највишом одлуком Његова ц. и кр. Апостолског Величанства од 1./13. августа 1883. §. 23 I. реф. тач. 6. и 7., — наређујемо свему свештенству и црквено-школским одборима:

Да у будуће ни једну овеку набавку за цркве не набављају, као: одежда, књиге, иконе, сасуде, звона и остале украсе и намјештаје без знања и предходног одобрења ове духовне власти. Тако исто, свака новоградња и преградња црквена, у које спадају зграде манастирске, парохијални домови и друге, општим сврхама намијењене зграде, као и устројавање и уређивање нових гробаља, *не смије се предузети*, нити за то материјал прибављати, са подузетницима уговоре и прорачуне склапати без питања и одобрења ове духовне власти.

По овој наредби имаду се свештеници и црквено-школски одбори строго управљати.

Из конзисторијалне сједнице

У *Сарајеву*, 11. септ. 1897.

АЕ. и митрополит Дабро-босански:

Николај, с. р.

Број 316.

Пречасном свештенству српско-правосл. митрополије зворничко-тузланске.

Држим да је сваки свештеник свјестан свога светог и узвишеног позива свештеничког, те да ће свагда и сваком приликом настојати, да оно што је црквено и од цркве, не само сам као светињу поштује и цијени, него да таково расположење уцијени у срце и душу сваког хришћанина, који је од цркве повјерен његову пастирском попечењу.

Скупа самном признаћете вальда сваки, да поврај другог поучног разговора у цркви и кућама нашим, особито треба нагласивати светињу брачне везе; јер је сам апостол Ефесцима рекао, да је брак велика тајна, а при том и сами видимо, да је само она кућа и породица срећна, гдје се та брачна веза свето храни и чува, и гдје се пази, да се ни чим не потресе и не поремети.

Сачуваће се та веза света у пуном сјају свом, и ништа је неће помутити, само онда, када је заснована на чврстом

темењу. Чврсти тај темељ ништа друго није и неможе бити, до ли међусобно потпуно познавање; па ушљед тога и узајамна љубав, наклоност, оданост и привржености оних, који желе у брак ступити.

Претресајући и прегледавајући многе поднешене управи митрополијској тужбе и молбе за развод брака, и преслушавајући несложне супруге, — дошао сам до жалосног увјерења, да се многи и многи бракови у нашем народу склапају, а да немају тога правог и чврстог темеља, који би требали да имају. — Гријеше у том и они, који у брак ступају, а још више гријеше њихови родитељи, који код склапања брака дјеце своје поступају лакомишљено.

Многи се жене (или удају) у годинама, гдје не увиђају важности брака, а не осјећају ни љубави ни околности према оном лицу, са којим ступају у брак. — Многи се жени (или удаје) не по својој вољи, већ што су га на то наговорили и склонили родитељи или рођаци њихови. — Многи се жени онако, како му рачун доноси, те не гледа на личност, са којом треба да брачни живот проводи, већ на обилати мираз и на богатство и углед куће из које се жени. Многи родитељи и не питају у тим приликама дјецу своју за њихову вољу, већ уговарају и склапају брак међу дјецом својом по свом личном суђењу и мишљењу, при чему их понајвише руководи тежња за материјалном користи, и што хоће да добију богатијег вићенијег и чувенијег пријатеља себи и кући својој.

Код таквих бракова, у првом дакле зачетку њихову, нема оног, што је најглавније: *нема љубави праве, нема топлих међусобних осјећаја, нема нежне наклоности и оданости*, који брачну везу учвршћује а брачни живот заслађује.

Па шта је обично пошљедица таковијех и на тај начин склопљенијех бракова?

Пошљегица тако склопљена брака није и не може бити ништа друго, него да се она хладноћа, која је између брачника владала при првом њиховом састанку, развија даље и даље, те се међу њима, због малих и незнатних несугласица, рађа обично немир, неслога, свађа и мржња, и на пошљетку се растају, бјеже једно од другог, туже се и *траже развод брака*. — Лакомишљеност при склапању бракова не доводи дакле ни до какова добра, већ доводи до лакомишљеног рушења брачне везе, до брачних парница, аа конкубиндата, до појава свакојаке покварености и неморала, до разоравања кућне и породичне среће и до материјалне пропасти.

Таквих жалосних појава има, рекао бих, и превише у средини народа нашег, на то треба да забрине сваког правог пријатеља цркве своје и народа свога, а особито свјесно и родољубиво свештенство, које је понајприје дужно, да својски настоји, да нам се у црквеном друштву и црквеном народном животу нашем не појављују те и такове црне слике, које Бога и Цркву вријеђају, а при том душу хришћанску кољају тешком грехотом, а образ српски и кућу српску великом срамотом.

Из свега, што рекох, сазнаћете жељу моју а и велику дужност вашу, па за то сваки на посао и кругу свом, и нек се чује *пастирска* и родољубива ријеч ваша у народу баш сада, где настаје вријеме женидби и удадби.

У Д. Тузли, 3. септембра 1897.

АЕ. и Митрополит тузланско-зворнички:
Григорије Живковић, с. р.

Освећење црквеног темеља.

По дозволи архијерејској од 9. августа т. године број 2008. накнадно је освећен темељ нове српско-православне цркве у *Кобашу* од пречасног пароха и надзирателя прњаворског господина Луке Опачића.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис**. Превео **Григорије А. Николић**, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

4. Старање пастира цркве о пораженима жалошћу.

Послије болних, предметом особитих старања пастира јесу и јављају се они од парохијана, који су поражени и утучени жалошћу усљед губитка блиских им људи, рођака, пријатеља, или усљед других какових несрећâ. Биједе, које постизавају човјека, често имају врло благотворне посљедице за њега. Страдања су корисна човјеку: она служе искушењем његове вјере и надежде на Бога, и она уче га да тражи среће само у озбиљној праведности и јединству с Богом, а не у спољашњим предметима; отуда све туге и жалости, које нас приводе к Богу и показују на Њега, као на јединствени извор истините надежде и среће, треба да буду за нас од рећих и одличнијих радости. Као што је познати велики композитор Бет'овен, поставши глувим, достигао виших трудова својих музикалних способности и канда је хватао својим унутарњим ухом мелодије невидимих духовних корова, тако исто групост осјећаја и тупост наших земаљских својстава често се чисте биједама а служитељи божанственога милосрђа, осим тога, још се уче њима више силном сострадању ка људима. Дужност је пастирева — не само проповједати спасење заблудјелима, него и исцјелење болнима и жалоснима. Господ наш Исус Христос говорио је о Себи „Дѣхъ Господень на Мнѣ, егоже ради помаза Мя исцѣлити сокрушенныя сердцемъ." (Лук. IV, 18). Слично Христу, и служитељ Његов назначен је исцјељавати сакрушене срцем, а тому даје власт исцјељавати такођер и душе, поражене, утучене грјехом. Христос се јавио послије Јована, који је дошао у сили Илије, но Сам Христос дође са силом љубави и сострадања к људима. Служитељ љубави Христове, заборављајући то, врши своје дјело на половину само. Он је дужан бити вјесником милосрђа, љубави и утјехе. То је највиша и најбоља, могуће је казати анђелска, страна пастирске службе. У данима жалости паствe пастир чини брже успјехе, у придобијању расположења према себи међу народом; на исти начин и истина тада има такови степен власти, који она рјетко достизава у друго вријеме, ма да та жалосна времена тешко се одзивају на сопственим силама пастира, кад што грозећи опасношћу шта више самом његовом животу. Тајна опхођења са срцима, пораженима жалошћу, врло је проста, премда се пастир привучава њој често послије дугога искуства, и састоји се у томе, да пастир није позван уливати у срце нова чувства, него само руководити и управ-

ћати онима, која већ постају у њему. Од њега се не захтјева ванредних напора за проналажење вјештачких душевних покретâ, него неколико ријечи истинитохришћанскога саучешћа, које има у свом расположењу, савршено је довољно ради тога, да може открити преспуњене изворе у срцу ожалошћеног, и оно ће наћи себе олакшање у свом сопственом изразу и изливима.

Млади пастир наћи ће много истинскога јада у свијету и шта више у својој властитој малој парохији, ма да ће у то исто вријеме срести много и среће; јер ми не мислимо као песимисте, да је у свијету више страдања и јада, него ли радости. Он налази жалост и несрећу, као посљедице самољубља, заблуде, раскошности, незнања, преступа; он ће виђети мужеве, који поступају свирепо и грубо са својим женама — дјецом, својим своје-вољним и упорним владањем, које испуњава срца родитељска горчином и мучним опасностима за њихову будућност и т. д. Огорчења, која потичу усљед материјалнога губитка, представљају извор грдноga зла; она се с трудом подају олакшању, пошто се тичу себичних интереса људи, њихове свјетске среће, коју су једино способни цијенити и која се јавља главним предметом њихових брига и старања. Велико знање, много такта, и искуства, једнако као истинито хришћанско саучешће и љубав, неопходни су пастиру ради ослабљења тих огорчења, која често постижу шта више људе, који заузимају високи положај, оправдавајући на тај начин познату пареску грчкога мудраца: „Не треба називати срећним човјека, живот којега још није свршио свога потпунога тока.“ Стари су шта више говорили, да жалост и радост проистичу из једнога извора и први дио приправљa пут за посљедњи. Несрећа је вријеме, кад Бог открива срце човјеково, кад Он преорава дубине срца, да за тим може посијати у њему драгоцјено сјеме. Ипак потребно је знати и при том, да биједа сама по себи не може бити узроком добра ради душе; само благост Божја може се њом користити као случајем ради неоцијењеног блага; јер несрећа без виших утицаја истине и Духа обично доноси више штете, него ли користи човјеку. „А плод правде у миру сије се онима који мир чине (Јак, III, 18), говори Апостол.

У св. Писму налазимо доказа на два вида жалости, веома различне по својој природи и заиста удаљене далеко једна од друге; то је, прво, жалост, коју осјећа човјек губитком какве твари, коју он много цијени, и друго, жалост „која је по Богу.“ која води ка покајању, о којем се не долази жалити (2. кор. VII, 10). Томе посљедњем виду жалости осуђени су они о којима је Господ казао: „благо онима који плачу, јер ће се утјешити. (Мат, V. 4).

Пастир по томе, треба тврдо да држи у уму ону велику истину, да никакво духовно благо не може проистицати из несрећа и жалости, које постижу његову паству, ако се посљедње не примају с вјером у безграничну благост и правду Божју, слично ономе, као што свака старозавјетна жртва, да би била угодна Богу, морала је бити осољена сољу. Душа која се налази у потиштеном стању и сасвим самољубива занијета својом жалошћу, не може примати чисте ријечи истине, њу треба наводити са стране на мирна и правилна размишљања о Богу. По томе,

пастир има двојаку обвезаност при посјети пораженог жалошћу: прво, откривати истинито-хришћанско саосјећање ка ожалошћенима, „плакати с онима који плачу," и друго, водити душе њихове ка вишој хришћанској утјехи и радости.

Посјећујући породицу, коју постиже велика несрећа, пастир кад што срета слику потпунога нравственога хаоса. У већини случајева он срета породицу, која се састоји из људи, који нису потпуно проникпути хришћанским ученьем, доведене у необичну забуну и ненавикнуте на тешко стање духа. Туга усљед губитка, на пример, љубљеногa рођака, обично бива страсном, нерасудном и непокорном; осјећаји свега живота обично се концетришу на помену о умрлом; њега узвишавају до степена готова надчовјечнога; ни очем другом не дају говорити, но само о његовим ни с чим несравњеним достојанствима и врлинама. Зауставити такове страсне и побуђене умове мислити више о Богу него ли о човјеку, концентрисати их на религиозне обвезаности веома је трудна и тугаљива задаћа, јер природни инстикти и породична чувства, добра по својој суштини, но не дисциплинована вишим хришћанским начелима, често загушују истину.

Но опходећи се срдачно и са осјећајем са таковим лицима, односећи се са трпљењем и снисходљивошћу ка њиховим жалостима и шта више слабостима, пастир не треба да заборави, да је он посланик Божји, и да је он обвезан мушки и одлучно одводити ожалошћене од лажних извори утјехе и приводити их ка једноме истинитом и њечном извору радости.

Пастир треба да се стара такођер задржавати поражене жалошћу од намјерног напора свога јада, од падања у непамјерну жалост, која само без користи слаби дух, чинећи га неспособним ка испуњавању своје дужности. Он треба да протумачи сву неразумност таковога владања, да научи ожалошћене подносити свој јад са трпљењем и смиреном покорношћу вољи Божјој, да им покаже сву величину добродјетеља страдања, стављајући за примјер Спаситеља, који је Својим страдањима искупио сав свјет. Пастир треба да изјасни пораженима жалошћу, да живот сваког истинитога хришћанина не да се замислити без страдања; и показати им, да је тешки пут крста, утрвено за нас Самим Христом, да је пут који води ка небесноме царству, покоју и срећи.

И разум и хришћанско учење једнако побуђују пастира да обраћа пажњу и на времените нужде оних, који су задешени несрећом или јадом, и да чини све могуће ради олакшања њиховог положаја. И онде гдје он опази праву нужду, треба да носи храну, одјело, новаца, показујући тим начином, да учење, које он прима и узима у њиховом положају проистиче не из једних само официјалних потреба пастирске дужности.

Честе посјете и особити срдачност у опхођењу са пораженима жалошћу везују срца породице ка пастиру јачим везама благодарности. Ријечи, мисли и радње, које може бити, не чине за њега особитог терета и бремена, цијене се ипак веома високо од огорчених срдаца, дубоко се запечаћавају и на дуго остају у њима. Најјаче предрасуде и одвратности преодољевају се овде, и шта више чврста и окорела у својој нераскајаности воља често уступа пред том силом хришћанског састрадања и љубави. Тада као што се прва

и најближа циљ посјете несретних састоји у утјеху и умирењу узбуркане жалошћу и страдањима душе, дала је задаћа пастирева, индиректно управљена ка тој истој циљељи утјехе, у привођењу ожалошћених у правилно нравствено стање, при чему старање о њима само по себи ставља се на истиниту своју основу. Циљ та постизава се мудром и брижљивом бесједом. Што се тиче мисли и предметâ, које треба да састављају садржај такове бесједе, то се оно у сваком поједином случају опредјељује самим околностима посјете: ипак има неких тема, које су згодне и пригодне за свако вријеме. Свагда је корисно и згодно, при посјети поражених жалошћу, говорити о величини љубави Божје, о томе, да нам се несреће шаљу од Бога, и тек он дјелује у том случају не пропаоно и без циља, него има у виду право и истинито благо и добро оних, који се њима подвргавају. Основи и циљељи биједа дубоко се коријене удобродјетељи човјека, у покајном смирењу самољубиве душе, у искушењу вјере, и умножењу светости, у нравственом васпитању и поправљању у ослабљењу силе гријеха, у ослобођењу духа од светских утјецајâ. И шта више: онде, гдје, као што се види, нема никаквога луча надежде, гдје десница Божја, која казни, не излази јасно у несрећи, гдје смрт, може бити, јавља се правом посљедицом човјечје глупости, порочности или преступа, пастир треба да показује односај управљајуће воље Божје ка таковим случајевима, једнако као и ка свима другима, он треба да покаже, да све несреће имају као свој циљ помагање благу и добру цијелога, да појединн губитак губи се у општем придобијању. Планови и намјере Божанственога управљања свијетом тако су савршене и непостижне, као што је и Он Сам, ми можемо видјети само једну страну њихову; но има још једна, друга страна, која заједно с оном коју видимо, образује потпуну сриједу или круг и која је скривена за наш несавршени и још више омрачени гријехом духовни поглед. И шта више наше жалости и биједе заузимају навјесно мјесто и имају значење у вјечним плановима божанственога управљања свијетом.

У нравственом свијету ништа се не губи, исто тако као што се ништа не уништава у материјалном. Наше мисли, осјећања, тежње овде на земљи јесу само задатци мисли, осећања и у опште онај садржај нашег духовног живота, с каквим прелазимо у загробни свијет, у вјечност. У сваком случају, мора бити гдјегод у свијету Божјем уздарје праведној, вјерној и смиреној души, ако не овде на земљи, оно у будућем животу, и сви ће такови видјети то уздарје и благосиљање Бога, јер „многе су жалости праведних, и од свију ће их избавити Господ.“ Све се сједињава заједно ка благу оних, који љубе Бога.

Добродјетељ неможе имати својом наградом земаљска блага, материјално благостање; богатство духовнога живота, радости духа морају бити бесмртни, слично њему самоме. Нека добродјетељни човјек тражи духовних утјехâ, и ма да му не сљедује мислити, да физичке биједе, које га снађазе, јесу казна за његове гријехе, и да губитак земаљских блага јесте у таком истом степену средство божанствене казни, у каквом се дар богатства и свјетске среће јављају наградом од Бога, јер се и безбожни људи користе њима, — ипак, не пазећи на то, он треба да зна, да свјетска

несрећа и губитак могу да служе средствима у божанственом плану ради приведења душе добродјетељнога човјека ка вишим и битним радостима.

Кад што налазећи се у несрећи и жалости, ми се подвргавамо искушењу питати, зар Бог не може достигнути благих својих циљева у одношају нама, незаустављајући нас да страдамо у то исто вријеме? Но како можемо постати добродјетељнима, не учинивши се прије смиренима? Један од основних недостатака, који је проницавао сву древну грчку наравствену филозофију, састоји се у том што она није указивала одношаја страдања ка добродјетељи. Прије свега наше самољубље треба да буде угушено, само тада може бити положен наравствени основ ради праведности у духу. Било би неко чудо, кад би се душа могла учинити савршеном изненада. На тај начин, посредством жалости Бог невидимо дјелује у нама, умекшава нас хиљадама утјецаја, руши наше самообмане, допуштајући да видимо њихове посљедице; ријечју, поступа с нама, као најмудрији отац са својом дјецом. Докле љубимо таштину и брезбожност, и казна ће се продужавати, пошто ћемо сво то вријеме осјећати нужду у поуци, уразумљењу. Операција је мучна с тога, што је болест дубока и застарјела; но зато нас садање жалости избављају од вјечних мука. ... И Бог, заиста, остаје безконачно благ, милостив и састрадателљан к нама у нашим жалостима што више тада, када нас погађа у само срце, и кад смо готови роптати на њега, што више долазимо до дрскости кривити Га у жестини и неправедности к нама.

Пастир треба да управља поражену жалошћу душу ка Богу ка дубокој и спасоносној утјеси, која може проналазити само из добротворне деснице Оца небеснога. Име Исуса је за страдалника слично балзаму или уљу, које се излива у дому жалости и које саопштава и даје свјежину силу и нов живот слабој, готовој погинути души.

Упуства ка искреноме покајању и сакрушењу о грјесима, ка жаркој молитви и ка испуњавању свих религијозних обвезаности састављају такође једну од битних обвезаности пастира у таково вријеме. „Мучили се ко међу вама, нека се моли Богу“ (Јак. V, 13) говори Апостол. Пораз жалошћу јесте вријеме ради свршавања духовних вјежбања, ради почетка новога или пак ради установљења ослабјелога религијознога живота.

Само у истинитом покајању, у срдачном и искреном обраћању ка Богу могуће је наћи св. Духа, јединога и истинитога нашега Утјешитеља, и пастир је дужан употребљавати сва напрезања ради тумачења жалоснима, да су основи мира само у Богу, у истинитом и вјечном примирењу с Њим; да њега т. ј. мира треба тражити у себи, а не споља само, кроз нарушавање својих идола, можемо живјети и радити за Бога.

Ономе, који је ожалошћен треба указивати учешће и саосјећај свима приступачним средствима. Сви изрази простога и искренога састрадања високо се цијене у таково вријеме. И свака околност, која олакшава, шта више сами факт несреће (јер несреће, при садањем стању свијета, саевим су природне, слично промјенама дана и ноћи, зиме и љета, које помаже расту и развићу живота, у физичком свијету), ако је могуће извући из њега у тјеху, свака искра милосрђа у чаши

страдања може бити примјењена и употребљења са коришћу: но нека пастир не допушћа ожалошћеноме умирити се на тим земаљскии тварима, него нека води његову душу ка духовним и божанственим изворима утјехе. Најпосље, хришћанска радост, коју пастир осјећа у свом срцу, као истинити хришћанин, треба да наће овде свој потпуни израз; јер пастири су „помагачи радости и паствe (2 кор. I. 24). особито у данима биједе и жалости. Они имају радост, коју дијеле са Христом и које свијет неможе одузети од њих, пошто је она дар Духа Божјега и по овоме потпомаже сваку тугу, сваку несрећу, шта више саму смрт и кадра је излити радост и утјеху у срцима оних, који се подвргавају биједама и напастима.

(Настаниће се.)

О црквеним оцима.

По патрологији **Филарета**, архиепископа черниговскога и нежинскога С. Д., 6.

(Свршетак.)

Црквено познавање правила, библиотека.

5. Фотије је показао најсјајнију услугу особито *црквеноме праву*. Он је био особито даровит јуриста и опширно је познавао право: то се огледало у његовој свјетовној служби. А кад је примио на себе велику црквену службу употребио је Божје даре и своје знање како се и није могло боље. Подвизи његови противу папе бјеху подвизи за правду васељенске цркве. Његови писмени радови на црквеном праву служе за вјековити споменик његове ревности за св. цркву и његова дара. Већ једина *правила* двају сабора која су била за њега, много говоре и о уму његову и о љубави за св. цркву[1])

У предговору свога номоканона сам Фотије описује труд свој на црквеном праву[2]): *а*) „Издата су свећана правила од десет сабора разних времена да се утврди спасоносна наука и опћа поука свијех, наредно сам да се сви скупе (ξυναγωγεῖν) у једну цјелину, тако да именом сваког сабора одмах долазе правила.“ За тијем вели, да је у исти скуп метнуо и правила св. апостола, правила карпатинског сабора и неких св. отаца. Најприје је „хтијо *скупити* правила сабора, који су били до V. васељенског сабора,“ али је затијем унио у свој скуп и правила сабора, који су били за његова патријарштва. Тај је труд довршио 883. г.

[1]) Правила патр. Фотија, издао Бевереције, in. 2. T. pandectorum.

[2]) Φωτίου εἰς τὸν νομ κανόνα πρόλογος, штампан у Јустелија, bibl. jun. anon. T. 2. p. 789.

И тако се први канонички рад блаж. Фотија састојаше у *сабирању* саборских правила и св. отаца. Тај скуп правила оно је исто, на које су Зонара и Валсамон писали своја тумачења[3]).

б) Други свој канонички рад Фотије овако описује: „скупив све што сам сабрао у 14 одјељака и раздијеливши сваки одјељак на главе а за тијем прикупивши гријешења на питања с показивањем имена пишчева и с ознаком броја правила по могућности, направио сам, како мислим лак *изводак* (ὕφαγμα) ради прегледа.“ И тако је други плод каноничких радова патријархових било распоређивање црквених правила по предметима или *изводак* њихов; иначе — покушај систематског излагања у цркви закона, који постоје. У својој је синтагми навео не само саборска правила и отачка, већ и указе царске, који се само тицаху цркве[4]).

в) Најпослије пошто је синтагма правила створила у опће велико дјело и у њој се једна и иста правила наводе на разним мјестима по три и четири пута; да се облакша изучавање Фотијева права саставио је укратко синтагму — *номоканон*, гдје под главама правих предмета, не наводећи буквално правила, означаваю та правила само бројкама. Раздиоба садржаја правила

[3]) Оно је с тумачењем Зонаринм и Валсамоновим издато у Јустелија, bibl. can. и у Бевереџијевим пандектима.

[4]) То је дјело патр. Фотија издао Мајо (Specil. roman. T. Romae 1842), јер су до тог доба и Лаубеј и Фабрициј и Асеман (jus orient. T. 1. p. 37.) и Мореље (bibl. S. Marci) издаваху Фотијеву збирку правила за синтагму, т. ј. разна дјела за једно дјело.

задржана је иста као и у синтагми, само што нијесу исписана правила. С тога се вели на крају номоканона, крај 14. титла, које је скратио Фотије. Искусни канонист Балсамон пише о достојанству Фотијева номоканона па и синтагме: „споминьем свакога, ко би хтио читати номоканон да се не обраћа старим састављима номоканонâ, већ нека чита онај, који је саставио патријарах Фотије и подијелио на 14 одјелâ; даље вели, да су сви други номоканони или напуњени установама, које су већ напуштене, или нијесу потребите, или се све више одликују многим ријечима него знањем дјелâ[1]).

Блажени Фотије је у својим писмима у борби с папом често тумачио старо црквено право како је у оригиналу[2]) Против тога свјетовног, незналачког, духа писаће расправе о правима епископским и митрополитским, на темељу споменика старости[3]).

6.) Најпослије Фотије се јавља као необичан *критичар* у својој *библиотеци*. У њој је Фотије разгледао 280 рукописа, у којима неких од њих има 10 и више дјела. Фотијеве биљешке на неких старих дјела спасоше за потомство доста знаменитих споменика старине; различитост је тијех дјела — врло велика, а још се више морамо чудити способности критичара, који је умио да дјелима која су посве различита по садржају и облику даде таку цијену, какво је могло имати дјело у своме роду. Фотије је читао и оцијенио дјела незнабожачких говорника, историка, пјесника, филозофа, математика; прегледао је мноштво хришћанских дјела (између 280 — хришћанских је 180). Истина, он и дјела хришћанских учитеља — прегледа већином с књижевне стране. Но ако споменемо, да је библиотеку Фотије писао још као свјетовњак, још у младости и свјетскоме сјају, нора се чудити што у критици таква свјетовног човјека никада не испада из вида хришћанско достојанство дјела и што су одјели хришћанских дјела код њега тако вјерни дубокоме хришћанском духу. Његове осуде о дјелима људи којима је дато име јереника, слагане с личним мишљењима Климента Александријскога, Пијерија и осталих, показују искусног богослова[4]).

[1]) Balsamonis Commentar ad secundum canon. Trullanum ap. Beveregium'Nomocanon Photii, graecolat. cum notis ed. Instellins in 2. tomo, bibl. jur. canon. Par. 1662:, p. 813—1155.

[2]) Овамо припадају писма папи Николи, писмо антиохијске синкелу и окружна посланица патријарсима. У москов. синод библ. cod. 32. писмо περί τινων κανονικών ζητημάτων; у Монтакуција послије писама издата су правила „о равним преступцима." У бечкој библ. cod. hist. 48. „Патријарах Фотије о томе; с каквим су патријарсима, које је император насилно прогнао, православни општали." Lambec comm. 8. 458.

[3]) Изд. grac. lat. под натписом: συναγωγαὶ καὶ πόβεττεις ἀκριβαὶς συνελέγη καὶ ἐκ των συνοδικων καὶ ἱστορικων γραχῶ ν περί ἐπισκοπων καὶ Μητροπολίτων, Franc. Fontano in noveruditarum delicis, Florentiae 1785. 8.

[4]) Bibliotheca Photii et. grac. et lat. a Haeschelio 1613. Jenevae, 1653. Rothomagi: издале а особито пријевод — не вриједе: боље је издање: grac ex. recens. Imm. Beckeri, Berolliane 1824. 4. Фотије шаље Тарасију у писму, које је предговор Библиотеци, да је наумио описати и друга дјела, ако га посао не смете; вјероватно је, да о Атанасију Александријском (in Montfanc, ed. Oper. S. Atlanasii) и читаве филосторгија (Exseptra historia Philostorgii Jenev. 1643. Peagunt in 3. tomo Historicorum eccl. cum Theodor. et Evargio, cantabr. 1720.) састављају други дио његове библиотеке. О Атанасију по рукопису. Фотίου Ἀρχιεπισ. Κωνσταντ. πρὸς τ. ἰδίου ἀδελφὸν Ταρασιον. О времену — примј. 4. Преглед Фотијеве Библиотеке с примједбама in. Fabric. Biblioth. grae. T. 10 p. 686. 2. od. Harlesii. Из 21. анфилохије види се, да се Фотије у млађим годинама бавио састављањем *лексикона*, а Мајо (Praefat. ad. 1. tom. collect. vet. avct., говори, да је Фотијев лексикон издао Герман (Lexicon Photii, Lipsiae 1804.); али се у многоме не слаже с рукописом.

Храм Божији и Његова свештена вриједност за Хришћане.

Превео с руског **Светозар Марјановић.**

О храму Божјем.

Храм Божји је мјесто у ком се опште богослужење служи и молитве хришћанске упућују Богу. Као што човјечија природа не може опстајати без хране и пића, тако исто хришћанин не може бити без молитве, коју је дужан шиљати преблагом Творцу. Хришћанин ма у каквој незгоди и бједи пао, сјећа се молитве, с којом се обраћа Богу, да га спасе, те бједе и незгоде. Молитва се датира, од створења првога човјека Адама. Зна се, да кад је

Адам преступио заповјест Божју, сјео је према рају и горко је плакао; за тим, да би умилостивио Бога, за гријех свој — принио је жртву покајања. Сви народи из свију времена, ма којој религији припадали, сазнавали су потребу ка општем богослужењу и општој молитви, које свршаваху у нарочитим за то сазиданим зданьима. Из старозавјетне историје, зна се да је набрани народ израиљски прии такав храм имао, који је по упуству Божјем био начињен и назват је скинијом. У истоме храму било је одређено кад и како ће се богослужење свршавати.

И код хришћанства у прва времена видимо, да су се хришћани и поред најжешћих гоненьа, скупљали на скривена мјеста, у којима су опште молитве упућивали Господу Спаситељу. И кад је хришћанска религија, одржала значајну побједу над преживилом незнабожачком вјером, тад хришћани почеше у славу имена Божјег зидати храмове.

У храмовима ми хришћани обраћамо се Богу, да нас избави од сваке биједе, да породицу нашу уздржи у најповољнијем здрављу. У њему изражавамо највећу благодарност преблагом Творцу, за сва доброчинства, која нам је дао и која нам непрестано даје. Па зато пророк Давид, највећу љубав према храму изражава у ријечима: „Возлюбихъ благолѣпіе дома твоего и мѣсто селенія славы Твоея“. А пророк Данил налазећи се у ропству вавилонском, кад је јерусалимски храм био разрушен, и не имајући могућности да се моли у храму, налазио је утјехе у томе, што би се окренуо оној страни, гдје је се налазио Јерусалим и гдје је некада био храм. Преблагословена Дјева Марија љубљаше храм, у коме је се васпитала, зато она за вријеме празника, посјећивала је храм јерусалимски, не гледећи на велико растајање Јерусалима од Назарета. Свети Апостоли, прије него што су се разишли да проповиједају узвишену науку Спасителъа: „бяхуть выну въ церкви, хвалящe и благословящe Бога“. (Лук. XXIV., 53.) Напослетку Сам Господ наш Исус Христос, Спаситељ, Цар неба и земље, не само да је посјећавао храм, но је као и други плаћао свештени данак за потребе његове. (Мат. XIII., 54.).

Свети оци љубљаху храм Божји више свега на свијету; не само да су га они посјећавали, него и друге побуђиваху на ту дужност хришћанску. „Зар ви не знате, учи св. Јован Златоуст, да је Бог устроио цркве у варошима и селима, као што је пристаниште на мору, да би прибјегли у њу од бурних земаљских страсти а наслађавајући се величанственом тишином . . . Ви сами можете засвједочити то. Ако је који од вас, стојећи у храму, отворио своју савјест, видјео је у њој велико спокојство: све страсти укроћене су овдје. Добијајући таку корист у храму, зар није штета не долазити у ту светињу? И шта те спречава, да не долазиш у храм? Недеља има седам дана; ови седам дана Бог је раздијелио с нама, тако да Себи није узео више а нама дао мање; такође није раздијелио подједнако; но је узео себи само један дан. Ти се и овога дана не можеш уздржати од земаљских послова но као што раде лупежи светиње, ти се усуђујеш радити на овај дан, употребљавајући га на животне потребе тада када је он освећен и назначен Господу Богу твоме. Многи данас говоре, да молити се Богу може и у кући. До душе, молитва свесрдна, ма на ком мјесту била

изражена — мила је Господу Богу. Но милија је, и цијену има већу у храму гдје сви хришћани скупа са свештонослужиоцем, шаљу топле молитве Творцу.

Кад се мислима бацимо на побожне претке наше, видићемо, какву су пажњу они обраћали храмовима Божјим. У срећи и несрећи они упираху погледе своје храму Божјем. При поласку на војну да ваху објете, да ће саздати нову цркву или богато украсити стару. Они се жураху цркви са богатим поклонима и усрдним молитвама у вријеме болести и других породичних невгода, и преблаги Бог за тако усрђе, шиљао им је Своју помоћ. У храму су они налазили за своју душу ничим незамијењену утјеху у свима случајевима живота тешког. За човјека у истини побожна, и глас звона, који позива вјерне на службу Божју, бива утјешитељан.

А ти мој православи читатељу, шта мислиш за се? Да ли је храм Божји близу твога срца, као што је био близу старим хришћанима и твојим побожним предцима? С тугом, морамо признати, да смо се удаљили од наших побожних предака; јер вјера је наша почела слабити а с тим уједно почели смо ладњети према нашим храмовима. Често се дешава, да су нам храмови празни у недељне и празничне дане. Па зашто тако постадосмо немарни према нашим храмовима? Спасимь человѣкомъ, т. ј. усљед немарности наше, пріиде врагъ его и всѣка плевелы посреди пшеницы и отыиде. (Мат. 13, 25) и ѿ того одевлѣ сердце людей сихъ и ушима своимъ тяжко слышаша и очи свои смѣжиша, да не когда взрятъ очима и ушиме вслышатъ и сердцемъ разумѣютъ (Исаіа VI. 10.). Зато је мени дошла мисао, да коју речем о храму, желећи од све душе моје, да би оно дошло у уши твоје, отворило ти очи и проникло у дубину срца твога, као сјеме, које је пало на добру земљу, и пустивши корјен, донијело добар плод.

Храм — обиталиште Божје.

И нынѣ изберухъ и осватихъ домъ сій да кѣдитъ имя Мое тѣ даже до вѣка и кѣдѣтъ очи Мои и сердце Мое тѣ вся дни (2 Паралипом. VII, 16.)
Сій домъ Отца создя, сій домъ Сынъ ѣтвердя, Сій домъ Дѣхъ Свѧтый освоки (Стих. на хв. 13. септем.).

Улазећи у храм Божји, помишљаш ли православни хришћанине, о томе: гдје си ушао, престављаш ли себи, да си ушао у дом Божји, — обиталиште Господа? Истина, Бог по своме непостиженоме бићу свуда је, но у храму за вријеме службе Божје, нарочито присуствује, као што Он Сам преко пророка свједочи: кѣдѣтъ очи Мои тѣ и сердце Мое во вся дни. (3 Цар. IX., 3) и у светом Јеванђељу слушамо ријечи Господа: не творите домъ Отца Моего домъ кѣпленаго (Јов. II., 16) и још: домъ Мой домъ молитвы наречется (Лук. XIX., 46). У храму, кад се налазимо на молитви Господ налази се између нас, по обећању: идѣже во есмь два или тріе собрани во имя Мое тѣ есмь посредѣ ихъ (Мат. XVIII., 20) У Јеванђељу, које се налази увијек на престолу храма, по учењу св. отаца, — Господ сакривен је и у њему ми слушамо Његову божанску ријеч; зато св. црква на литургији, наглашава вјерујућима поклон, ријечима: „пріидите, поклонимся и припадемь ко Христѣ“. Када црква тајанствено наглашава при освећењу храма, и уласка у њу: вознмите, врата, князи ваша, и вниметъ Царь славы (Псал. XXIII. 7). Господ, Владика неба и земље у истини улази тајанствено и настава се у храму. Напосљетку, храм служи за мјесто видљивог обитавања

Божјег, по томе што овде на божественој литургији предаје се пречисто Тјело и Крв Господа нашега Исуса Христа. Тако свето и славно мјесто, као што је храм Божји, у истини је насеље небеско. Овдје као и на небу, престо је Бога васељене Као што на небу око престола стоји скуп анђела небеских, херувима и серафима, тако и у храму не само што ми представљамо херувиме, пјевајући Њему тричесту пјесму, но и **сами невидљиве силе са нами невидимо служат, доприносећи Цара славы**, са страхопоштовањем окружујући престо Његов. Тако св. Златоуст, видјео је за вријеме освећења св. дарова, како је престо окружен ангелима, који су с трепетом гледали на освећене дарове. Као што на небу, окружавају престо Цара славе, прослављајући Га, тако овдје на земљи — у храму, они служе заједно са свештенослужиоцима и моле се с њима, подкрепљавајући и узносећи Богу наше молитве и шиљући на нас благодат и помоћ небеску. Тако н. пр. за царовања побожног Лава Премудрог, кад су Сарацени упали у предјеле грчке империје, православни грци топло су се молили Господу и Његовој Пречистој Матери У недјељу 1. октобра за вријеме ноћнога бдења, св. Андрија, угледао је на врху храма — Богородицу, која је била освјетљена сунчаном свјетлошћу, а окружена скупом ангела, пророка и апостола. Она је са висине осјењавала оне, који су се молили — Својим часним покровцем. Ускоро послије тога виђења, грци су одржали побједу над душманима. Од тога дана у православној цркви, установљен је празник: покров пресвете Богородице 1. октобра. А ево шта се још налази у житијама св. преподобног *Нифонта*. Пред празник Васкрсења Христова у вече стојећи у цркви с народом. видјео је Пресвету Богородицу са апостолима и многим светитеља, који су дошли у цркву. Мајка Божија, са љубављу гледала је на оне људе, који стојаху са усрђем и побожношћу, а за онима, који стојаху немарно — плакала је; но ипак над свима је метнула своју пресвету руку и, молила се Богу. Овај преподобни, једном за вријеме божествене литургије, видјео је душевним очима, како је се небо отворило и свјетлост као пламен осјенила је олтар и архијереја; за вријеме пјесме: **Свати Боже** . . . јавила су се четири ангела и приступили су пјевцима; када је читан апостол, Нифонт је видјео апостола Павла како стоји за читачем и пази на ријечи из апостола, које су прочитаване; за вријеме читања св. јеванђеља, ријечи као свјетлице узлазиле су на небо; а у вријеме преноса светих дарова, отворило је се небо и ангели при необично милозвучној пјесми: *слава Христу Богу*, носили су прекрасног младића и, положивши га на дискос, окружили св. престо и служили св. дарима. За вријеме причашћивања са божественом тајном, св. Нифонт, видјео је, како ангели за причасницима иду, те праведнике вјенцем крунишу, а од грјешника одвраћају своја лица. Један од ученика преподобног Сергија, инок Игњатија, послије смрти угодника Божјег, видјео је, да св. Сергије, у вријеме ноћног бдења, стоји на своме настојатељском мјесту, пјевајући с братством црквене пјесме. У житијама св. Серафима Новгородског, стоји, да је за вријеме опсаде Лавриje с пољацима 1608. г. видјевши старци св. Сергија Радоњежског чудотворца, пробудили су инока и звали их

у храм на молитву; тада ушао је св. архијепископ Серафим у одежди светитељској и ставши пред олтар, окренуо је се иконе Пресвете Богородице. Преподобни Сергије, обратио је се к њему с речима: „оче Серафиме, не оклијевај узнијети молитве твоје милостивом Спаситељу и Пресветој Богородици". Св. архијепископ с уздигнутим рукама према небу — узвикнуо је: о пресвета Мати, од свију напасти избави нас. Једном на празник Преображења Господа, св. Јован Суздалски служио је божествену литургију у Јевтимијевој обитељи, кнез Борис видјео је, да неко са светитељем служи, обучен свјетлошћу и славом. На велику молбу кнежеву, светитељ му је казао, да је то анђео Божји, који служи с њим ваздa. Једном кад је св. Василије, свршавао у храму молитву, благочестиви клирици, видјели су небеску свјетлост, која је била озарила олтар и светитеља и свијетле мужеве у бијелим ризама. Ти мужеви окружавали су великог архијереја. Са страхопоштовањем, видјели су то јављење, достојни мужеви, приклонивши лица своја, прољевали су побожне сузе. И тако у храму Божјем као на небу, пребивају силе небеске, пазећи на смирене молитве оних који призивају Бога; Пречиста Мајка Божја, св. апостоли и угодници Божји, подкрепљавају и узносе на небо наше молитве, и тако хришћани њиховим заступством добијају благодат Божју.

И св. оци и пастири цркве свагда су сматрали храм као дом — обиталиште Божје или видљиво небо на земљи. Тако св. Алексије, митрополит московски, говори: „црква је небо; у њој је заклан Агнец, Син и Слово Божје, за гријехе цијелог свијета; у њој се проповједа Јеванђеље Царства Божјег и посланице светих апостола; у њој је пријесто славе Божје, кога невидљиво осјењавају херувими".

Мојсије, приближавајући се горећој купини, снимио је обућу с ногу својих, тако и ти улазећи у дом Божји на молитву, заборави на сне животне потребе. Стојећи у храму помишљај, да стојиш на небу. Као што је на небу, тако је и у цркви пријесто Божји: као што на небу нема никаквих пожуда, тако нека небуде их ни у цркви; као што на небу с највећом побожношћу стоје пред пријестолом анђели и сви светитељи Божји, тако нека буде и у цркви. Ко у цркви, овом земаљском небу, бива занесен земаљским пожудама, тај небо уподобљава земљи или по речима Христовим: „домь молитвы скращаете въ вертепъ разбойниковъ (Марк. XI, 17). Улазимо ли у цркву са страхопоштовањем и стојимо ли у њој са смиреношћу, тада ће Господ испунити сва прошења наша и послати нам благодат св. Духа. „Кад се удостојиш уласка у дом цара, учи један од светитеља (Филарет митр. Москов.) знам чуваш се, да не учиниш тако дјело, које неби одговарало достојанству тога мјеста; тим прије с каквом побожношћу и страхопоштовањем, дужан си улазити у дом Цара Небеског? Кад са страхом стојиш у дому царевом, премда те он и не види, премда и није у дому, то тек с каквим страхом дужан си стојати у дому Божјем, гдје Свудаприсутни, свуда се налази; „гдје Свевидећи, непрестано те види". Зато побожни хришћани, пролазећи мимо цркве, неће проћи а да се не прекрсте — поклонивши се светињи, сјећају се да тамо невидљиво присуствује Бог, Творац и Спаситељ.

И тако, заиста је храм Божји — оби талиште Божје, видљиво небо на земљи По овоме људи побожни, улазећи у храм не само да престављају улазак свој на небо, но и осјећају то; „ко храмъ стоящe слaвы Твоeя, на нeбeси стоати мнимь“.

А ти мој православни читаоче, када стојиш у храму, престављаш ли себи, да овдје присуствује Сам Бог, окружен и прослављен мноштвом ангела и духова праведних, и да Он Свевидећи види не само то, како ти стојиш у храму, но још види све твоје сакривене помисли, све жеље твога срца, сву твоју душу какна је она. Сјети се, како на небу ангели окружујући пријесто Свемогућег, с радошћу и побожношћу непрестано прослављају Бога, тако и ти додавши у храм, дужан си усрдно молити се Њему: „ничтожe зeмноe къ сeбѣ помышлaя“.

(Свршиће се.)

Кумство при св. тајни крштења.

С питањем о лицима над којима се свршава св. тајна крштења стоји у тијесној вези питање о другим лицима, чије је присуство у најстаријим временима било неопходно при крштењу. Ми ћемо говорити о кумовима. Познато је, да лица, која се крштавају нијесу пасивна при примању св. тајне крштења; потребно је да учествују у самом акту, — дакле, активно. Тако су они дужни вршити различне радове, н. пр. духовенција; изговарају ријечи одрицања од сатане; сједињења са Христом; „Символ вјере“ итд. Очевидно је, да то учествовање предпоставља, да крштено лице има дар говора и способност за свјесно кретање. Међутим дјеца, која се крштавају (а у извјесним приликама и одрасли) немају ни једно ни друго а крштење им је неопходно као и свјема осталим који желе ступити у цркву Христову. Ове и друге прилике, принудише црквене пастире још у најстарије хришћанско доба, те су допустили да при крштењу учествују још и друга лица, која ми обично називамо „кумовима“ — „κοσμήτωρ“ „ἀνάδοχος“, „susceptores“[1]).

У осталом, о узроку, који је изазвао постанак кумова при крштењу као и о побудама, које принудише, да се уведе овај обичај у праксу, не говори јасно ни један између старих, црквених писаца. Тога ради, најновији испитивачи старе хришћанске богослужбене праксе, — у жељи, да објасне мотиве цркве у овом случају — дођоше до различних, па чак и међу собом супротних хипотеза. И тако, једни изводе постанак кумства из установа јудејске цркве, наиме они то виде у том факту, што се јудејско обрезање свршивало у присуству свједока[2]). Истина је, ако се може ријеровати *Буксторфу*[3]), да се обрезање свршивало код Јудеја у присуству дво, јице свједока, једног видљивог, макар којег Јудеја, којег би родитељи младенца по својој вољи изабрали, и другог замишљеног, невидљивог пророка Илије, те се могло догодити у II. и у III. вијеку, — када је у хришћанској цркви било доста и Јудеја и када се обрезање сматрало као слика крштења, — да је тај обред био пренешен и у цркву хришћанску.

[1]) Према разноликости кумовских обавеза, називаше се они у старо доба и другим именима. Тако *Јустинм* их назива: "Προσφέροντες τά βρέφη τῷ βαπτίσματι" (Quest. et respons. ad orthodox. Curs. Compl. Patrol. Ser. Graec] Tom. VI., col 1297], *Тертулијан* — „sponsores“ [De baptismo, Cap. XVIII. Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat. Tom. ., col. 1221.], *Августин* — „fidejussores“ (Serm. CCLXVII. Curs. Comps. Patrol. Ser. Lat. Tom. XXXIX. col. 2243.), *Strabo* — „patres et matres spirituales“ итд. (*Veiebeing*. „Tesaurus comm. Select“. Tom. II. Pars I., *Andr. Schuler*. „De susceptoribus“, рад 107). Наши кумова духовним очевима и матерама, појавио се око VIII. вијека. *Pellecia*. „De Christian. Eccles. politia“. Tom. I. Pars. — Опширан преглед о називима кумова види Corblet. Histoire. dogmatique. liturgique et archeologique de Bapteme. Tom II., Genev. 1882., рад. 177.—679. Ed. 1829. рад. 21. а такође опширно о називу кумова види: Bezoles „Le Bapteme“ Par. 1874. рад. 109.

[2]) види *Augusti*: „Denkwürdigkeiten“. Band VII. Leipz. 1865. Seit. 324. *Смирнски*. „Богослужение у вријеме апостола, до IV. вј Труд. Д. А. Киев. 1875. т. IV. стр. 197.—199.

[3]) *Buxtorff*. Sinagog. Jud, cap. II. Basileae 1661 г. pag 92—97.

Али ипак се овај случај не може узети као доказ, да би се њиме могла потврдити околност, да су код Јудеја при обрезању били неопходно потребни свједоци. Истина је, да се у књизи пророка Исалије каже: „И узех вјерне свједоке, Урију свештеника и Захарију сина Јеверехијана“ (Исалије VII. 2]. Али као што се зна, та два вјерна свједока требали су освједочити само рођење обећаног младенца а не бити очевидци обрезања о чему ту ни спомена нема[1]). Још се, мање може позивати на сљедеће ријечи истога пророка: „ево подигнућу руку своју к народима, у к племенима ћу подигнути заставу своју, и донијећу синове твоје у наручју, и кћери твоје на раменима ће се носити“ [Исаије XLIX. 22.[и подигни очи своје у наоколо, и види: сви се скупљају и иду к теби, синови ће твоји из далека доћи и кћери твоје носиће се у наручју“. [Ис. LX. 4.] Ове ријечи на које се такође позивају заштитници разматрајућег мишљења, односе се на излазак Израиљћана из робства, а не на приношење њиховог к обрезању. У књигама старог завјета ми у опште нигдје не видимо доказа за кумство при обрезању. То се у главном може казати овдје и за писце новог завјета. Истина, кад се у Еванђељу Лукином [I. 59—63.] говори о обрезању и називу имена Јована, спомиње се присуство и других лица, али овдје нема ни једне црте, којом би се могло доказати кумство при том обреду. А при обрезању Исуса Христа [Лука II. 21.] не говори се ништа о присуству странаца. Те на тај начин нема никакова основа из праксе јудејске цркве изваћати постанак кумова.

Други, траже извор овом обичају на сасвим противној страни, и желе га наћи у одредбама римског права и то на основу тога, што крштење сматрају као неки уговор [I. Петр. III. 21.] или обавезу и тако су многи црквени оци као добри познаваоци закона, у намјери да тајну крштења ограде без опасношћу, тијем утврдили установу крштења на основу своје јуридичке праксе према којој су код уговора неопходно потребни свједоци.[2] На основу оваког тумачења, заштитници овог мишљења држе, да су установи овог закона у хришћанској пракси много допринијела гонења у вријеме којих се појавила особита потреба кумова-свједока при крштењу; у то су вријеме „многи — као што примјећује Плиније у пријави Трајану — одрекли се Христа и занијекали своје крштење“. По томе, да би св. црква прекратила зло а сачувала слабе од гријеха, установила је и кумове, који би могли доказати, да они, који се одричу, заиста припадају хришћанској општини, јер примише тајну крштења[3].) Ова хипотеза изведени је сасвим логично, али се ни са њом није могуће сложити. Не само што она нема за себе ни једног стварног свједочанства из древности, него и при свој својој логичности садржи у себи противурјечје.

Јер — „Ако је црква установила овај обичај из опасности, што би се хришћани одрицали Христа при гонењу за Његово име, то је ова установа требала и морала да створи и другу сличну установу, пошто се црква могла бојати да се неће и сам кум из страха од гонења одрећи Христа и на тај начин створила би од једног одступника од вјере два[4]“. Осим тога овај начин задржавања вјерних у крилу цркве чини нам се да је противан слободи која је потребна сваком лицу при примању хришћанског учења.

Трећи, најзад, кажу, да кумство води свој почетак од крштења дјеце, која су неспособна за исповиједање вјере, а која је по заповјести Спаситеља потребна сваком, који прима тајну крштења[5]). Ова претпоставка на први поглед изгледа да је најприроднија и да одговара циљу. Али ипак ни ова претпоставка није у стању ријешити стављено питање, јер треба само споменути факт, да су према правилима древне хришћ. цркве потребни били кумови не само при крштењу младенаца већ и код одраслих[6]). Те као што се из свега види, било је и других узрока, који изазваше установу кумства у хришћанској цркви.

И тако све предочене хипотезе не могоше објаснити питање, које разматрамо. Пита се дакле шта је принудило цркву, да установи кумство при св. тајни крштења? Кумство се појавило, —

[1]) Смирнов: Богомбжный то ерминъ Апост. до IV. вј. Труд. К. Д. Ак. 1875 г. номеръ стр. 197.

[2]) *Jenichen* „Prolus de patrinis, eorum origine, numero et sexu“. Рук. для семек. наст. 1878. Том II. Nr. 20 стр. 103., труд. Кијев. Д. Ак. 1875. г. том IV. стр. 198—199.

[3]) Руковод для семек. настав Ibid стр. 105—106.

[4]) Руковод для семек наст. 1878. том. Nr. 20. стр. 106.

[5]) „Начерт ист“ Никокитъ. Отдѣлъ. I. кѣк П. Москва 1838. стр. 31.

[6]) *Bingham.* „Antiquit. Eccles“ Tom IV. lib. XI. cap. VIII.

као што ћемо ниже видјети, у II. вијеку јер немамо свједочанства која би се односила прије II. вјека. Познато нам је, да се у III. и IV. вјеку — времену најтежем у животу Христове цркве појављивало и таковних лица, која примаше Христијанство само с том намјером, да упознају све чему је учило христијанство и теоријски и практички, па пошље смијаше се свему томе. а она се такође, да је та жалосна појава принудила црквене пастире да са највећом обазривошћу поступају при примању нових чланова у своју заједницу. Знајући све то, ми смјело можемо тврдити, да је установа кумства чисто христијански факт, који није позајмљен од Јудејства, нити пренешен из јуридичке праксе, већ, који је по никако у цркви при тешким околностима гоњења, кад се почеше јављати лица, која примаше христијанство не признајући његову истинитост, већ руководећи се циљевима, која су на штету христијанства. Ова околност — по нашем мишљењу — и принудила је цркву у прво вријеме, да уведе кумове или сједоке, који би као добро познати чланови цркве јамчили, да нема опасности по цркву примити новог члана, јамчили, да је чиста и истинита побуда у лица, које прима вјеру христову.

Могу неки рећи, да ако се узме ова околност као извор кумства. тада је кумство установа, која подлежи околностима случаја, које дакле нема карактер сталности; кумство је имало своју вриједност само у извјесно вријеме и при извјесним приликама, а сада кад су престале ове прилике, могли би рећи сада је ова установа непотребна, а међутим по учењу цркве[1]). Кумство није појава повремена, случајна. И заиста, кумство није повремена појава, јер ако се оно у први мах појавило изазвано околностима времена, то не значи, да је његов опстанак требао престати пошто су минуле те околности, не значи, да је оно постало у идућим вјековима бескорисно и да га је требало уништити, већ оно се одржало — као што се изражава један аутор — само „по древном обичају"[2]). Могле су се — дакле — појавити околности, које су тај обичај утврдиле у христијанској пракси.

[1]) Петръ Могила, „Требникъ", Изд. 1646. г. стр. 385.

[2]) Рук. дан сенек. наст. 1878. том. 2. Nr. 20. стр. 108.

Утврђење кумства, — по нашем мишљењу — мотивирале су друге много знатније прилике. Познато је, да је у IV. вј. незнабоштво сасвим пропало а христијанство овладало. Према томе, кумство би требало бити уништено, али напротив, оно се тек овдје појављује као неопходна потреба. Пад незнабоштва пред христијанством имао је као природну пошљедицу и опште распростри обичај крштавање дјеце или младенаца. Ми рекосмо — природна пошљедица —, зато што одрасли христијани и малољетни незнабошци чињаху у Христовој цркви велику разноликост. Са распростирањем обичаја крштавати младенце, кумство се појављује још више као неопходан факт. Знамо да један од најважнијих услова при примању крштења, — још у најдавнијим христ. временима у вријеме апостола, — бјеше исповједање вјере. Овоме акту приједмило се и одрицање од сатане, сједињење са Христом и још други радови. Сви ови и њима слични радови позваше оне, који примају Христијанство, да активно учествују у акту крштења, те и ако се распростирао обичај крштавати дјецу, ипак се ови радови не смједоше изоставити, пошто су неопходни при крштењу. Међу тим, дјеца не могоше вршити ове радове, према томе, разумљиво је, да се појавила потреба другијех лица, која би при свршивању крштења над дјецом, узимала на себе обавезу, да ће вршити све активне радове, које треба да врше она лица, која примају ту тајну. На тај начин појавила се пријека потреба кумова. Овијем се мотивима, у осталом не уништава пређашњи мотив цркве у истом случају. Као што се у прије поменутом случају кум појављује као сведок заклетве, коју полажу лица, која примају тајну, сад се он јавља као лице, које свједочи пред црквом, да онај који се крштаје заиста има праву вјеру и добра дјела, која се слажу са вјером коју прима. Разлика је у томе, што сада кум свједочи за будућност и на тај начин узима на се већу одговорност. Ако је он био прије надзиратељ његова живота будућег, то он сада узима на се обавезу, да ће бити његов наставник за цијелог живота. Способности, које црква иште од кума јесу најбољи доказ за истинитост нашег мишљења. О овоме ћемо у осталом ниже говорити, а сада ћемо казати када се појавило кумство и изнаје-

ћемо историјске свједочбе о томе, да је кумство постојало у древној пракси.

Апостолска писма, ништа нам не говоре о кумству при крштењу. Ни на једног познатог факта крштења у првенствујућој цркви, неможемо ништа дознати о овом обичају. Прва, нејасна слутња, да је постојао овај обичај може се видјети у споменику II. вијека: ἡ διδαχὴ τῶν ἀποστόλων[1]) у којем се препоручује пост пред крштењем не само оном, који се крштаје већ и неким другим (τινες ἄλλοι[1]). Под тим „неким другим“ прије свега требало би разумјети кумове. Прва свједочба о кумству односи се половини другог вијека. У години смрти римског епископа *Гигина*, која се догодила 154. г. сачувала се успомена, да је Гигин утврдио установом црквени обред кумства. Али та прибиљешка не значи, да установа кумства припада римској цркви. А то свједочи већ та околност што се *Тертулијан* није слагао са тим обичајем. Постанак кумства води свој почетак прије доба Гигина, те припада некој другој цркви из које је прешао у римску цркву[2]).

У почетку III. вј. казује нам *Тертулијан* да свједоке („sponsores“) или кумове („susceptores“). Говорећи противу крштења младенаца, он међу осталим мотивима, — који имају хрђаве посљедице, — истиче и тај, што се у случајевима кад се крштају малодобна дјеца, кум подвргава опасности, да неће моћи извршити објета или због своје смрти или што томе могу бити узрок хрђаве наклоности дјеце, којима они кумују.[3]) Стара арапска правила, такође знају за нека особита лица qui pro parvis in fontibus respondent.[4]) — Апостолске установе узводе кумство већ на степен обавезног закона, који има таку снагу, да само у крајњој нужди опраштa, ако се не изврши.

У IV. вијеку налазимо свједочбу у дјелима „о црквеној јерархији,“ гдје се сваком човјеку, који жели примити тајну крштења налаже, да је потребно имати кума, који би га преставио Епископу као таквог, који жели примити крштење и посредовао би код епископа, да се прими исти у општину Христјана[5]).

[1]) The greek. liturgies, Lond, 1884, Potshript, pag. XLVI

[2]) Смирнов „Богословскій покрикникъ Апостоловъ до IV. вј. Труд. К. Д. Ак. 1875. г. но.рбк, стр. 200. Ср. *Gratian* „Decrezt. Distinct. IV. cap. C. In catechismo et in baptismo et in confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogit. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli se cipiunt. Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat. Tom. CLXXXVV. t. 8. 1832. *Augusti*. „Denkwürdigkeiten“. Band VII. Leipz. 18-25 330. Romanus pontificus statuit, ut unus, quem compatiem vocant, uti testes intercesset.

Али кад се заиста појавило кумство то се не може за сигурно рећи. *Бемер* указује на *Јустина*, који вели, да ново крштеног није други нико видио осим кумова. Али *Јустинове* рјечи нијесу толико јасне, да би могле послужити као јак доказ. Види: *Augusti*. „Denkwürdigkeiten“ Band VII. Leipz. 1825. S. 330.

[3]) *Тертулијан*. „De Baptismo“ cap. XIII. Curs Compl. Patrol. Ser. Lat. ton. I. col. 1221.; по руском преводу од Карањеева част II. Саб. 1847. стр. 26.

[4]) *Hippolytus* „Can. Arab.“ can. XIX n. 7. *Probst*. „Sacram. u. sacramentalien.“ s. 144. *Bunsen* „Analecta Ante-Nicaen“ Vol II. London 1854. „Constitut Eccles. Aegypt.“ II. 46. pag. 466.

[5]) „De Hierarch Eccles.“ cap. II. n. 2. Curs coml. Patrol. Ser. Graec. Tom. III. col. 393.; по руском преводу „Писан. отц. у учит. относ. к истолк. богосл.“ Том. I. стр. 33.

Петар Могила, архијепископ и митрополит кијевски.

Поводом двјестопедесетгодишњице смрти његове.

Превео: Л. Богдановић, парох осјечки.

Име Петра Могиле је — један од најљепших украса руске црквене историје. Он је, без сумње, превасходио све савремене му јерархе не само малоруске, него и великоруске па и цијеле источне цркве, — превасходио својим просвећењем и својим подвизима у корист цркве.

Петар Могила бјеше поријеклом из знаменитог молдавског рода Могила; отац његов Симеун бијаше влашки а послије молдавски господар. Тај род бијаше у родбинским везама са неким чувеним кућама у Пољској. Послије несреће, које га постигоше у завичају, пресели се он у Пољску. Петар Могила добио је своје образовање у лавовској школи, а довршио га је изван границе. Пробавивши неко вријеме у пољској војсци, постриже се. Знаменито поријекло, родбинске везе с вишим друштвеним слојевима и личне способности — образованост, прегалаштво

и преданост православљу — брзо га подигоше: 1627. године постаде архимандритом кијевопечерске лавре, 1629. год. доби наслов патријарашког егзарха и у год. 1633. достојанство митрополита кијевскога и галичкога.

Опсежна и плодотворна бијаше дјелатност Петра Могиле. Својој малоруској цркви указао је он велику услугу тијем, што је заштитио пред пољским краљем Владиславом IV. најглавнија њезина права, поругана од католика и унијата.

Ствар је текла овако: 1632. год. умре Сигисмунд III., који је почињо тако много зла западно-руској православној цркви. Православни одлуче, да се користе предстојећим изборомъ новог краља, да поправе свој положај. Руководиоцем њиховим постаде у даној прилици Петар Могила, тадањи још кијевопечерски архимандрит. Он бијаше главни духовни посланик на сабору савјетујућем и изборном. На једном и другог сабору православни изјавише, да ће само тада приступити рјешавању државних питања, кад православном митрополиту и владикама буду повраћене катедре, које су отели унијати, и свима православнима њихова права. Не гледајући на противљење унијата и католика, састависше се на изборном сабору „чланци о задовољењу народа руско-грчке вјере", које је и потписао краљевић Владимир прије избора његова на пријесто. По тим чланцима православнима је дозвољено слободно вршење богослужења, подизање и поправљање цркава, оснивање братстава, штампарија, школа, заводи за сироте, вршење грађанских дужности, слободан прелаз из уније у православље, повратак многих храмова и манастира, право избора — умјесто бивших унијатских јерараха — свога митрополита и православних епископа на дане им четири епархије: лавовску, луцку, перемишлску и мстиславску. Пошто је у Лавову био православни епископ, то је ваљало новим јерарсима попунити само три епископије и митрополију. За митрополита бијаше изабран Петар Могила. Новоизабрани краљ Владислав IV. потврди избор и осјем тога закуне се, да ће испунити све чланке изборног сабора. Но пошто су ови потоњи били ипак не дуготрајни, то се нови митрополит побринуо, да они буду утврђени краљевском и саборском влашћу. и постиже то на варшавском сабору 1635. год. И тако православна црква (тако као и унијатска) доби законито право да постоји у Пољској, са својом засебном јерархијом и унутарњим устројством; и то се право већ није оспоравало кроз читаво потоње вријеме.

Другу заслугу Петра Могиле за западноруску цркву — послије изнијетих њезиних права — сачињавају труди на подизању храмова и манастира и настојања о издању и исправци богослужбених књига.

Као што је познато, у западној Русији, која бијаше саставни дио пољске државе, бијаху храмови порушени, или затворени, или обраћени у касталне или коњушнице, или пак издани Јеврејима под кирију, ушљед чега свештеници бијаху приморани свршавати богослужење у сјеницама или под ведрим небом. Богослужбене књиге бијаху такођер искварене: на неке случајеве општега и посебнога живота не бијаше у требницима ни односних чинова и молитава, ни потањих прописа; у многе књиге откраље су се православљу стране мисми, на пр. о главенству папином, о крштењу обливањем и т. сл. Сви ти недостатци не могоше се сакрити оку Петра Могиле.

Његова дјелатност показала се прије свега у васпостављању православних храмова. Још као архимандрит, он је припомогао украшењу кијевопечерске лавре: искупио је сребрне и златне сасуде и одежде, које пријашњи архимандрити заложише код Јевреја, преправио је пештере, гдје почиваху божји угодници и подигао је за многе свештитеље нове гробнице. А кад постаде митрополитом, још боље рашири Петар Могила своју дјелатност у тој области. Тако он у то вријеме украси катедрални софијски собор, обнови древну Васиљевску цркву, коју подиже св. кнез Владимир на мјесту идола Перуна, и поче оправљати десетинску (Десятинную) цркву, коју је такођер саградио св. кнез Владимир, а која тада лежаше у развалинама. При раскопаваху тијех развалина нађе он гробницу с моћима благовјернога кнеза и његову главу, која се и данас налази у Кијеву.

У свези са поменутом дјелатношћу Петра Могиле бијаху његова старања о правилном богослужењу. На ту цељ је он завео строгу цензуру

над богослужбеним књигама и заповједио слугити се само с онима између њих, које су штампане његовом дозволом. А неке богослужбене књиге издаде Петар Могила сам. Тако 1639. г. издаде он Служебник, исправљен по древним руским и грчким служебницима. Овоме додаде он опширан предговор, који је служио не само као руководство у том, како ваља свршавати богослужење, него и као тумач истога, како треба схваћати његов тајанствени смисао. Издање тога Служебника изазвало је незадовољство против Петра Могиле код мјестнога друштва и духовенства, које бјеше научено на пређашње богослужбене књиге и које не хтједе признавати нових. Да се стане на пут томе незадовољству, митрополит сазва год. 1640. у Кијеву сабор, на ком бијаху претрешена разна питања из области богослужења, реда и других предмета црквеног благоустројства. Год. 1646. издаде Петар Могила требник, који се дијели на три дјела: у првом су чинопослједовања седам тајнâ и нека друга, која стоје у тијесној вези с њима, у другом — чинови разних освећења, у трећем — молбани и молитве на разне случајеве. При том се налазе у Требнику чланци и поуке ради разјашњења смисла и значаја тајнâ, поведења извршитеља њихових и др.

Петар Могила је указао огромну услугу и цијелој руској цркви, — он је основао колегију, која је послужила као расадник научно-васпитаних људи и као образац на духовно-учебне заводе у Русији. Истинабог, и до Петра Могиле постојале су у југозападном крају такозване братске школе; али су оне имале доста слабих страна: круг у њима предаваних предмета бјеше доста мален, па и саме науке не изучаваху се у пуном поретку, него дјеломично. Зато је Петар Могила наумио, да оснује своју засебну школу на овима начелима. С том цијељу он је још као архимандрит испратио у иноземство неколико младих људи, да изуче тамо устројство школа, и да се упознају с „вишим наукама“, а сам поче подизати здање за нову школу. Школу ту поче он градити у Кијевопечарској лаври, али на молбу богојављенскога братства пристаде да му се школа пренесе у Богојављенски манастир и да се сједини с тамошњом братском школом, преиначивши је наравно по своме плану. У јесен 1632. год. у школи Петра Могиле, која бјеше прозвана колегијом, отпочеше предавања. Колегија се дијелила на три дјела, на: нижи, средњи и виши. У нижем се изучавао грчки, латински и славенски језик, катихизис, аритметика, пјеније и понешто музика; у средњем се предавала појезија с митологијом и говорничка вјештина; у вишим су ученици изучавали философске и богословске науке, при чем се њембаху у састављању проповиједи. Колегија, коју је Петар Могила основао, није се свидила Кијевљанима. Језуити, видећи у новој колегији страшну супарницу својим школама, раструбише, да су њени учитељи — јеретици и да ученике уче јересима. Кијевљани се побунише и почеше пријетити, да ће разорити школу. „Какви се перуни, какви се громови и муње бацаху на нас тада! — говори један између тадањих професора колегије, Силвестар Косов, — не може се мастилом описати. Бијаше такво вријеме, да смо ми, исповиједивши се, чекали само, да с нама почну пунити желудце Дњепровских јестара, или да ће једнога мачем, другога огњем испраћати на онај свијет“. Ваљало је доказати корист новог правца колегије, и Силвестар Косов учини то у свом „сказанију или у одговору о Кијевским школама“. Благодарећи томе, буна се утиша и Кијевљани се брзо увјерише о корисности школе. Њу нагло почеше пунити ученици; шта више чак Московљи шиљаше у њу своју дјецу.

Напошљетку остаје нам, да споменемо једну врло важну услугу, коју је Петар Могила указао цијелој источној цркви — не само руској, но и грчкој. Ствар се састоји у том, што се он постарао и саставио „Православно исповиједање вјере“, које су примили и одобрили сви православитељи источне цркве и које до данас служи као симболична књига њена. Истина, изложења вјере бијаше и прије; али ова бијаху или нетачна, или сасвим неправославна. Међутим непријатељи православља не дријемаху: они надаваху многину катихизиса и тако одвраћаху православне. Само се по себи разумије, да су ради необличења у лажи неправомислених и утврђења у истини православних потоњи морали дати тачно изложење вјере. Посао изложења вјере бијаше повјерен Петру Могили. Резултатом његовога труда и бијаше „Исповиједање вјере руске“, које и ако

није састављо Могила, али је свакако састављено по његовом налогу и при његовом учешћу. На сабору у Кијеву 1640. г. бијаше оно прегледано, строго оцијењено и одобрено. Послије тога „Исповиједање вјере руске“ бијаше ради потврде послано на исток и тамо — у присуству представникâ грчке и руске цркве — на сабору у Јаши (1643. г.) наново одобрено, прозвано „Православним исповиједањем Петра Могиле“ и послано у Цариград. Четири патријарха (Партеније цариградски, Јоаникије александријски, Макарије антиохијски и Пајсије јерусалимски) са сабором епископâ и клира одобриште исправљену књигу, признаше је исповиједањем не само Русâ, но и свију Грка, давши јој име: „Православно исповиједање католичке и апостолске цркве источне“, и утврдиште тај закључак сопственоручним потписима 11. маја 1643. године. И тако је дакле православна црква имала књигу, на коју се могла позивати као на своју симболичну. Требало ју је само издати. Ну то се вријеме на цариградском патријарашком престолу породиште нереди, који су ту ствар дуго задржали. Не губећи наде, да ће „Православно исповиједање“ издати у потпуном облику, кад му стигне из Цариграда, ријешио се Петар Могила, да га штампа у краћој форми под насловом: „Збирка кратке науке о чланцима вјере православно-католичке хришћанске“. Књига бијаше издана у Кијеву 1645. год. најприје на пољском језику, „да би запушила уста бестидним непријатељима источнога православља, који се усуђују приписивати му разне јереси“, а потом и на руском, да би послужила као руководство православнима, а особито дјеци њиховој, која се уче у школама. А што се тиче потпуног „Православног исповиједања“, Петар га Могила ни како и не дочека из Цариграда. Оно бијаше напштампано послије његове смрти — 1662. г. у Амстердаму на грчком језику, а 1896. год. у Москви — на славенском језику.

Усред великих трудова Петар Могила саразмјерно рано паде духом, ослаби и умре у 50. години старости (1. јануара 1647. г.). Прах његов сарањен је у Печерској лаври, у великој цркви под лијевом пјевницом. Да би видили, како су Могилу високо цијенили његови савременици, навешћемо једно мјесто о њему из списа Лазара Барановића, који бијаше с почетка питомцем, а послије и наставником Кијево-могилевске колегије. Између осталог овако он пише о покојном митрополиту: „Могила (гроб) је сакрила испред нас нашега Могилу. При овом пастиру — примила се код нас добра њива. Не можемо довољно да оплачемо Могилу: он нам бијаше мио отац и пастир. Могили су мило примили на небу, а нама би требао други Могила... Ми плачемо, а ти си утјешен код Господа: старај се за нас, пастиру. Дао Бог, да сијући сузама, пожањемо радошћу: но без твојих молитава ми тога не постигосмо!“

Јеврем Сирин.

(Од др Јована Алцога) с њемачког превео **Милан Поповић** богослов у Ш. год. у Рељеву.

По старим извјештајима о Јеврему Сирину, која је тешко размрсити, рођен је у почетку IV. вијека (по свој прилици 306. год.) у Нисибису у Месопотамији. Неки тврде, да су му родитељи били незнабожачког поријекла, док на против Јевремове конфесије држе их за хришћане; по свој прилици послије су прешли у хришћанство. Тадашњи учени епископ Јаков Нисибијски настављао га је и образовао за свештенички чин, а послије га је поставио у школи, којом је он сам управљао. Јеврем такођер праташе епископа год. 325. на први васељенски сабор у Никеји. Кад су Персијанци опет опљели Нисибис и цар Јовијан мораде одступити. Јеврем остави 338. год. Нисибис и оде у Едесу у Сирији. Овдје је развио свој главни рад, те се с тога често назива „Едесинанин“, али више „Сирин.“ Кад је Сирин ступио у односај с тамошњим пустињацима, закалујући се и кроз то даде својој ревносној штудији виши посвећења и више практичне вриједности.

Он подиже славу и трајну дјелатност источно-сирској школи за богословско образовање, коју је он истом основао или је већ од прије постајала. Он је основао нови систем библијског тумачења, који је између крајних граница алегоричног (александријског) и једнострано грама-

тично-историчног (антиохијског) начина тумачења заузимао праву средину.

У своме животу предузимао је два путовања: архиепископу Василију Великом у Кесарији кападокијској, који му даде ђаконску службу и калуђерима у Египат, на које је у својим списима паренесе управио. И ако су Боландисти, Паги, Цангерле и други научењаци на основу старих извијешћа и наговјештења у његовим списима сумњали, да је Јеврем свештеник био, ипак је свеопште мишљење, да је Он био ђаконом црквe едеске, поуздање, јер се он чак и у свом тестаменту ђаконом називље. Година његове смрти може се само у опште узети послије 379., јер је он те исте године држао похвални говор умрлом митрополиту Василију Великом.

Његова изврсна знаљачка и нарочито у вријеме биједе и невоље практична дјелатност стекла му је надимашно име „пророка сиркога“ — поред осталих часних имена: „ступ цркве“, „красноријечива уста,“ а као религијозни пјесник „Цитара св. духа.“ Златоуст га карактерише као будиоца млитавих, утјеху ојађених, учитеља врлине, вођу покајних, мач против јеретика, извор врлина и обиталиште св. духа. На смртном часу он је опоменуо кћер намјесника едеског, да не допушта, да је робови носе, јер је по апостолу глава сваког човјека Христос. По Јерониму поједини његови говори тумачени су на истоку при богослужењу по библијским перикопама, па изгледа, да је тако било и на западу, јер је много његових говора рано на латински преведено и шта више примљено у старе холимијарије.

Његови су заостали списи

дјелимице у грчком језику, (који су до душе још за живота Јевремова преведени) дјелимице у сирском оригиналу; и ако их је много изгубљено, ипак су тако многобројни, да у римском издању с латинским преводом испуњују шест фолијаната. По ријечима Јевремовим у његовом тестаменту, приснило му се још као дјетету, да је из његовог језика израсла винова лоза с плодом и листовима без броја, која се све више и више раширивaше. И што се садржаја тиче, његови су списи тумачења цијелог св. писма, химне, пуне источног жара и неоспорive поетичке вриједности (дјелимице против јеретика: Маркијона, Вардесана и т. д.), паренесе, омилије и трактати, са оним о свештенству и конфесијама. Из свију се његових списа види, да је познавао јеврејски језик и свјетске науке, грчку литературу и грчки језик, што и Григорије Ниски у своме енкомијуму на Јеврема посвједочава.

Моралног су садржаја

на првом мјесту морални прописи и упутства за аскетски живот са сталним опоминањем на пошљедњи страшни суд; у његовим списима налазимо много црквених догмата, које је он подробно образложио; понајприје тројичност у опрјеци према Савелијанизму и Аријанизму; за тим науку о личности Христовој по Његовом божанству и човјечанству као и по личном сједињењу обију природа. Преблажену Дјеву називље Јеврем матером божијом, која је неповријеђено сачувала своје дјевичанство. Као што сматра за потребно крштење и исповиједање гријеха, тако исто гледа у светој тајни евхаристије фактичну присутност тијела Исуса Христа, које требамо примити с пуном вјером и у невиности, јер и анђели у присутности евхаристије стрепе. Наука о анђелима хранитељима тако га је испунила, да је с овим ријечима испустио дух свој: „здраво да си, анђеле, чувару мој, који душу од тијела растављаш, и уведи је у просторије, у којима ће она пребивати до дана свеопштег васкрсења.“ Он доказује употребу светих моштију при богослужењу и вели нам, да се с њима чуда стварају. Исто тако доказује призивање светитеља, а нарочито преблажене дјеве. И говори нам о иконама мученика у црквама и у богомољама кућним. Обара заблуду о хиљадугодишњем царству и тумачи у апокалипсису хиљадугодишње царство у смислу од вјечности. Он врло опширно описује манастирски живот: примање у манастир годину за огледа, послушње, правила и т. д.

Као карактеристику зато, како је озбиљно и дубоко схваћао хришћански и свештенички живот, ево вам износим ова два мјеста из његова тестамента и његове расправе о свештенству: „Ја исповиједам, да нијесам ни једног тренутка посумњао у истину и праничност; да је Исус Христос био на крсном дрвету узда једини предмет моје љубави и мојих жеља; да сам га свог цијелог живота у том стању обожавао као виновника свога спаса и као извор свих милости, које Бог људима указује. Свој сам

разум потчињавао у свима тачкама своје религије озбиљној и непокољебивој вјери; раће би своју крв пролио него што би одма којег ничела свеопште цркве одступио.“ А како је смјерно о себи мислио, служи нам као доказ његова пошљедња молба: „Препоручујем вам на првом реду, да ми не приготовљавате красан спровод, јер таква великољепност не приличи ни покори грјешника ни смјерности ма кога било хришћанина, а још мање звању једног ђакона. Да, забрањујем вам, да око мог мртвог тијела ни почасти свијеће палите. Боље је, да у олтару горе; а тиме се оскрвњава хришћанско достојанство, кад се једно мртво тијело, које ће наскоро у земљи иструнути, с више свијећа окружује, него што је потребно, да се многи олтари осветле. — Али вас молим, да се молите за ме, јер је то најугоднији и најмилији мирис, који можете слати за ме Богу.“

Свештенство му се чињаше тако узвишено, те почиње своју расправу о томе с овим ријечима: „О чудо, које је достојно чуђења, о неизрецива моћи, о страшна тајно свештенства! Духовно је свето, узвишено и неизмјерно звање, које је Христос дао нама недостојним својим доласком! с прекоњеним кљеном, са сузама и уздисајима молим, да се пази на то благо свештенства; на благо, кажем, за оне, који га достојно и свето чувају. Да, оно је сјајни и не сравњиви штит, непробојни ланд, чврсти непокољебиви темељ, који од земље до неба допире. — Ипак шта да хвалим достојанство свештеничко? Оно провазилази молитву и познавање и свакидашње мисли. С обзиром на њега, ја вјерујем, изрекао је Павле: „О дубино богатства, мудрости и познавања Бога.“

А сходно томе вели Јеврем на крају: „Ја се чудим томе, љубазна браћо, што се неколико неразумних осуђује, безобразно и нагло тражити свештенство и примати га на се, а да их није милост Христова позвала, а јадници неизају да тиме навлаче на се ватру и смрт.“ Кажем ти о човјече, не само да не смијеш свештенство смјело примати, већ се не смијеш ни једном дотакнути сасуда достојанственог службе Божије. Сјећај се, љубезни брате, у свако доба оног грозног изговора свемогућег Бога, који нам је објавио кроз уста пророка Исаије: „*Но кого козре тежите на кроткаго и молчаливаго и трепещущаго словес моих.*“ (Исаија 60, 2.). На тај се изговор потсјећај и тежи за тим, да стечеш благо кротког мишљења да се тиме можеш у духу успети на Јерусалим, главни град, доњи до Бога неприступачног цара и принијети му тамо духовну жртву, гдје се плету не увели вјенци, који нигда неће иструнути! Тамо ће те сами Христос пред својим анђелима овјенчати круном бесмртности, и ти ћеш с небеским коравима најсветијој тројичности пјевати побједну химну на вјеки вјекова.

Изводи из Јевремових омилија.

Господ је, вели Јеврем у омилији, с правом рекао: „Мој је јарам лак“. О, како је лако у истини своме брату увреде праштати, које нам је нанио, а које су често пута незнатне, како је лако дати му што од свега, да се с том жртвом оправда; Бог нам није рекао: Принесите ми на жртву прекрасне бикове,“ или: Укажите ми само пост и бдење.“ Ви би могли одговорити: Ми их немамо или не можемо дати. Он вам је шта више оно наложио, што је лако и што је у вашим рукама с ријечима: Опрости своме брату његове погрешке, а ја ћу теби твоје опростити. Ти му опрашташ мали дуг: неколике лепте, неколико динара; а ја теби хиљаду талената. Ти му опрашташ незнатан дуг, али му више ништа не дајеш; ја ти опраштам дуг, и поред тога ти дајем здравље душе и блаженства. Ја примам твој дар само ако си се са својим непријатељем измирио; ако сунце није зашло ради твога гњева и ако у љубави и миру са сваким живиш; тад ми је твоја молитва угодна и твоја жртва пријатна. Али ако се нијеси са својим братом измирио с каквом ћеш смјелошћу нападивати мољости и опроштења? Како можеш приносити само молитву, жртву и првенце, ако се према свакоме непријатељски односиш? Као што ти окрећеш очи од свог брата, тако ћу и ја окренути своје очи од твојих молби и твојих молитава.“

У једној другој прилици Јеврем кори тешко заблуде међу хришћанима, а нарочито међу калуђерима: „Ми смо свијет оставили, а мислимо на земаљске ствари; ми смо земаљска добра од себе отурили а не престајемо, да се о њима старамо; своје смо станове оставили, а ипак се с грижом савјести о њима бринемо; немамо никаква богатства, али ипак се нијесмо охолости оканили; ми смо по спољашности смјерни, али у срцу тежимо за достојанством; чини нам се, да смо

сиромашни, али нас ипак лакомство савлађава. Ко се неби снебеседио, кад види ово наше стање? Свак се чуди, кад види занимања калуђера, а нарочито искушеника. Искушеници још нијесу чули упутстава, а већ друге обрађују; још нијесу угледали ни препрате, а већ мисле на оно, што је најсветије." И прелазећи на калуђере, његов је укор оштрији за цијело претјеранији: „По спољашности пуни смо љубави, а у срцу непријатељи; с поља се показујемо као покајници, а у истину смо лијене атлете."

У омилији о преображењу Христовом овако зборн Јеврем:

„Од њиве добивамо радосну жетву, од винограда изобиље укусног грожђа, од светог писма науку, која нас оживљава. Њива пружа само за неко вријеме жетву, а виноград само за кратко вријеме бербу: али свето писмо, кад год га читамо назад пушта да потјече оживљавајућа наука. Ако је жетва на њиви прошла, то престаје она да рађа; ако је у винограду берба прошла, он је неспособан, да даље даје; само из светог писма можемо посведневно жњети, а да класје за тумаче у њему не отпадне и сваким даном можемо у њему бербу држати, а да грожње не буде без наде која се у њему налази. Ранимо се дакле с те њиве и наслађавајмо се плодовима њезиних животворних бразда. Жањимо с ње класје живота, рјечи Господа вашег Исуса Христа, који је својим ученицима рекао: „Јѣкѡ вѣтъ нѣцыи ѿ зд҃ѣ стоѧщихъ, їжи не имѹтъ кѹсити смрти дондеже кидатъ Сина человѣчьскаго градѣщи ко цр҃ствїи своемѹ."

У бесједи на свијетло воскресеније Христово у славу светог крста Јеврем почиње овако;

„Сваки празник и свако дјело Господа нашега Исуса Христа служи нама вјерним на спас и на славу. Али слава је над славом крст, празник је над празником онај дан, кад су Христа као ускршње јагње за нас предали, или шта више за васкрснуће јагњета божијег, које је снимило гријехе свијета са мртвијех. Ова свечаност је господарица и краљица свих празника. Додуше и сви остали су празници свети и високо-достојни, величанствени у раличитом сјају и свијетлом божанства озарени. Но ову свечаност онај поштује на достојан начин и с вјерним мишљењем, који ревно посматра божије заповиједи; само су нечисти и с гријесима окаљани на једном празнику без празновања. Лијепа је и богоугодна свечаност кајање са сузама и уздржавање од гријеха, познавање Бога и тежња за вјечним добрима. Но ако се то ма гдјегод збуде, тад се порађа радост на небу и црква од весеља кличе, радује се и сазиље све праведнике рјечима: Радѣѧтсѧ со мнѡю; ѩкѡ нынѣ мой ѻц҃ь мр҃твъ бѣ и ѡжи: изгѡблъ бѣ и wбр҃ѣтѣнъ (Лука 15, 7, 24.). Лијепи је и богоугодни празник тамо, гдје Христа славимо, гдје се његови празници држе и божански списи поштују. Христа славимо тамо, гдје су људи у његово име у љубави и без сваког непријатељства и претварања окупљају. Христа славимо тамо, гдје сиромашне хранимо, осиротјеле тјешимо, странце окрјепљујемо. Христа славимо тамо, гдје Бога псалмима и химнама и духовним пјесмама преузносимо. Људи који на тај начин празнике светкују, заиста су у име Његово сабрани. Идѣже со бѣста два, или трїе собрани со имѧ мое, тѹ ѥсмь посредѣ ѩхъ. Блажени су они, који се на тај начин сједињује; јер докле је Господ у њиховој средини, нико им не може никакве штете начињети.

Ето тако нам треба празнике господње славити; не с таштом славом, него на богодостојан начин; не земаљски, већ надземаљски (т. ј. с небеским мишљењем). Нама није потребно да предворја вијенцима китимо, нити корове (за пјевање и играње) да постављамо. Окитимо мјеста пред вратима као Хришћани а не као незнабошци с лаворикама и цвијећем и осталим трицама, као што чине незнабошци и Јудеји.

У таквом случају крст има врховну власт и дубоко га поштују све нације и сви народи, сва племена и сви језици. С њим ћемо се похвалити с апостолом Павлом говорећи: „Мнѣ жѣ да не бѹдѣтъ хвалитисѧ токмѣ ѡ крт҃ѣ Господа нашегѡ Іисѹа Христа." (Гал. 6, 14.) Зарад тога ћемо животворни крст забиљежити на својим вратима, на челу и на онима, на устима и на прсима и на свима својим удовима и наоружати се с непобједивим оружјем, које смрт савлађује, а вјернима служи као нада и свјетлост свијета, рај отвара, јереси уништава, праву вјеру учвршћује и постаје одбраном вјерних и спасоносном славом цркве. С крстом се не смијемо ни једног сата ни једног тренутка растављати посебно га назад уза се. Без њега не вршимо никаква посла; него

се с тим животворним крстом знаменујмо пред спављање и кад устајемо и пред јело и пиће, у путу, кад се возимо по мору и кад прелазимо преко ријеке. Тогда ти окоснѣла ѿ страха нощнаго, ѿ стрѣли летящїа ко дни, ѿ вещи ко тмѣ приходящїа, ѿ сраща и кѣта полбднаго (Пс. 90, 5. 6.). Ако ти, браћо мој, у свако доба крст у помоћ узимаш, никакво те зло сусрести неће.

О која уста и који ће се језик удостојити да слави и хвали непобједиви знд православних, побједно оружје узвишеног цара Христа? Крст је васкрснуће мртвих, крст је нада хришћана. Крст је уздa богатих и уништење охолих. Крст је побједни знак над злим духовима, и учитељ врлине. Крст је права добит трговаца, нада очајних, кормило оних, који се возе по мору. Крст је лука онима, које је пребацила бура и знд опседнутих. Крст је отац сиромаха и савјетователь праведника. Крст је утјеха притијешњених, чувар недораслих, глава људи, круна стараца. Крст је свјетлост оних, који у тами сједе. Крст је великолепна гнзда краљева и филозофија варвара. Крст је слобода робова и мудрост неизображених. Крст је предика пророка, пратилац апостола, слава мученика. Крст је сремежљивост дјевојака и радост свештеника. Крст је основа цркве, сигурност круга земаљског. Крст је разорење идолопоклоничних храмова, саблазан Јудеја (I. Кор. 1, 23.). Крст је моћ немоћних, лијечник здравих. И кад смрт погледа на њега и она дршће и стрепи и повраћа све оне, које је она, почам од првог човјека, под своју власт уела. С крстом су апостоли уништавали сву моћ непријатељску и све народе ловили у своје мреже. С њиме наоружани у мјесто оклопа, одупријеше се мученици и војници Христови свима грозним нсртајима тирјана и слободно га проповиједаху. Који га насе узеше и који га носе и који се из љубави према Христу свега у свијету одричу, такви обитавају с великом радошћу у самоћи и на брдима и у пећинама и шпиљама земаљским.

О неизмјерне и несравњене доброте Божије у смиловањима. Колико он благослова шаље крстом роду човјечијем! Слава и чест Његовом човјекољубљу и обожавању и моћи ва вјеки вјекова! Амин.“

Већ је горе споменуто, да Јеврем мало не у свима бесједама уплеће помисао на страшни суд. Ипак у једној његовој проповиједи о другом доласку Господа нашег Исуса Христа живо нам га предочава својим дијалогом, који је држао међу својим слушаоцима, немирним питањима и страховитом краткоћом својих одговора. Ја ћу вам изнијети из тог знаменитог и славног говора оно, што је најглавније.

Наш аскетски учитељ блнјед бдијењем и постом пење се на предикаонцу и почиње да говори својим слушаоцима о појављењу пред највишим судијом свију нас без разлике.

„Љубазна браћо у Христу, припазите ево сад ћу вам говорити о другом и страшном доласку Господа нашег Исуса Христа. Већ при помисли на онај час и ја дршћем од жестоког страха, мислећи на све, што ће тада изићи на видјело. Ко то може описати? Које ће ухо у стању бити, да преслуша, што ће се тада догодити, кад цар над царевима устајући с пријестола свога величанства свог доле, да казни све становнике земље, да држи с њима обрачун и да достојним даде заслужну плату, а над недостојним напротив да изрече казну као праведни судија. Кад ми пане на ум тај страшни суд и мене обузме нека неисказана језа по цијелом тијелу, те погледам као да сам сав затрвен. Очи су ми пуне суза, глас ме издаје, усне ми се коче, језик ми занијеми; па ипак то ме подстрекава, да на вашу корист о њему говорим. Кад се од мање и грома толико препаднемо, да к земљи падамо, како ћемо тек издржати, кад се из небеских висина, заори глас оне трубе, која се силније разлијеже од сваког грома, која буди све оне, који су у прастаром вијеку умрли, па били они праведници или неправедници, и која их опет у живот повраћа. Тада ће цар издати заповијести, да му залуђана земља и прерито море поврати своје мртваце: како оне које су рибе прогутале, тако и оне, који постадоше плијеном грабежљивих птица и дивљих звјерадн. И у једном магновењу сви ће се од све четири стране свијета, не губећи ни длаке с главе, око страшног суда искупити. Тад ће земља зајн у пламен, сунце ће се угасити звијезде ће спасти доље, небо ће се попут какве књиге савити, као што је написано (Исаија 34, 4. Мат. 24, 3.). Пред царем ће један носити заставу крста у таквој свјетлости, која јако удара у очи. Ради тога ће све људе обузети страх

и трепет; јер се цар појавио и судац се над свима судијама откри.о. Бог, који влада над васионим свијетом дошао је, да суди живим и мртвим. Кажи ми један небио, да ли си икад ишта тако страшно видио? Сад ће се расклопити књига живота, у којој су прибиљежене све мисли, све ријечи и сва дјела сваког појединог. Велики ће страх, велика гроза и ужас владати оног тренутка, кад се буде сваком без разлике судило, — И мене самог обузима језа, што немогу даље говорити; глас ме издаје, а сузе ми низ лице лију, јер је приповиједање врло страшно.“

Али народ му довикује: „Настави даље, молимо те, у име божије и на наш спас.“ — „Тад ће се, љубазни моји, од сваког изискивати вјероисповиједање и крштење: да ли је вјера чиста од сваке јереси, да ли је печат крштења неповријеђен и јели бијела хаљина не окаљана. Сви који се броје међу грађане цркве, зваће се по свом сталежу на обрачун; опуномоћеници ће се строго испитати, јер коме је много дано, много ће се искати од њега (Лука 12, 48.). У осталом био веко већи или мањи: сви смо вјеру исповиједали и свети печат примили. Сви смо се при крштењу ђавола и његових дјела одрекли и свега, што се само злим назиље, и што је Богу мрско. А кад дођемо на страшни суд, мораћемо полагати рачун за то одрицање и лијепо, исповиједање, као што је написано; „Свакоме ће се онако судити, како је у животу радио.“

Сад се говорник опет пуштао у разговор и пита: „Но како ће људи бити питани? — Душепопечитељи, епископи и кнезови зваће се на рачун како за њихово сопствено живљење тако и за повјерена им стада.

Ако се њиховом немарношћу која овца загубила, од њих ће се у надокнаду њихова крв тражити. Свештеници ће одговорити за припадлежнике својих општина, ђакони и остали вјерни за своје фамилије и поучење им. Јер таквог није мајка родила, који би могао рукама сучевим умаћи.“ (Поновљ. зак. 32, 39.).

„Ми те молимо,“ веле сада слушаоци, „да нам кажеш, шта ће послије тога бити.“ — „Ја ћу у сузама се гушећи даље наставити; јер без суза није могуће те догађаје описати. Пошто се љубазни моји у Христу, све испита и јавно изнесу дјела свају пред анђелима и људима, по што сви непријатељи побјеђени пану пред његове ноге, пошто се сва снага и моћ уништи, и пошто се свако кољено пред њим преклонило, као што је написано (I. Кор. 24.—25. Ис. 40. 45, 23.), тада ће Он одвојити једне од других, као што пастир лучи овце од коза, овце на десну страну, козе на лијеву страну (Мат. 25, 32.). Тада ће ови у вјечну муку отићи, а праведници у живот вјечни.“

„Али како,“ питају сада слушаоци, „хоће ли сви у исту муку отићи, зар нема разлике у казнама?“ На то одговара говорник што је више могуће штедећи их, опетујући са скрушеношћу и уздисајима само ријечи светог писма. Има различитих мука: најкрајња тама, огњени пакао, гдје ће бити шкргут зуби и гдје црв њихов не умире (Мат. 8, 12. Мар. 9. 44.). огњено језеро и тартар (откриј. Јов. 19, 20. I. Петр. 2, 4.). ад, у који ће грешници отићи. Ипак св. писмо вели: „Сваки ће се везати с ланцима својих гријехова; једни ће добити млого, а други мало батина (Приче Сол. 5, 22. Лука 12, 47.—48.) Ниједан грјешник не смије дакле небрежљиво живот проводити; ипак нико несмије очајавати; „Јер ми имамо посредника код Бога, Исуса Христа, праведног Бога, и он је помирење за наше гријехе (I. Јов. 2, 1—2.). За оне ја дршћем, којима је казано: „Идите од мене проклети; идите, злочинци, у огањ вјечни, баците их у најкрајњу таму.“

„Ако и даље узговорим о оном тужном растанку на страшном суду, плачите и ви заједно самном, који год имате суза и скрушености. На оном страшном суду попуњаће најискреније везе. Тад ће се одвојити епископи, свештеници и ђакони једни од других; тад ће се краљ с краљом растати и почеће плакати као изагнани робови. Тада ће се родитељи с дјецом и пријатељи с пријатељима растати. С болом ће се у души растати они мужеви, који своју супружанску постељу неокаљану не сачуваше. Тада ће се и дјевице, одијелити, које су додуше по тијелу дјевице, али у души окорјеле и без осјећаја.“

„Послије тога растанка, осуђеници ће ударити у горки плач и вапај с ријечима: О колико смо времена у безбрижности потратили! О како се дадосмо обманути! О како смо се ругали ријечима свезог писма, које чусмо из уста свеште-

ничких. Сам Бог је кроз свето писмо с нама разговарао и ми не марисмо за то, сад нема више спаса за нас. Шта нам друго преостаје него да речемо: Због ом, о ви сви праведници? Због ом, апостоли, пророци и мученици; Због ом, о зборе патријараха; због ом, због ом, драгоцјени и животворни кресте! Због ом мати прворођених, рају сласти, због ом! И ти Богородицо, мати човјекољубног Бога, због ом! Злогом и ви, очеви и мајке, синови и кћери! Више се никада нећемо с нама видити, који се узалуд мољасте за спас наших душа."

„Кад год је цар Давид помишљао на онај страшни суд, сваку је ноћ своју постељу са сузама оквасио молећи се Богу овако: „Господе не иди на суд с твојим слугом; јер ако усхтијеш судити, нико неће моћи пред тобом опстати." С тога велим још једном: Небудимо лијени, о грешници, али не будимо ни страшљиви; не престајмо дању и ноћу са сузама призивати име Господње; јер Он је милостив и његова доброта траје на вјеки вјекова. Он је Бог покајних — Отац, Син и св. Дух.

Слава Му и чест на вјеки вјекова, Амин."

Брак и мираз.

Као што нам је познато, *брак* је тајна, у којој, при слободном обећању момка и дјевојке, да ће узајамно чувати супружку вјерност — свештеник благосиља њихову брачну везу и измољава им од Бога благодат ради заједничког живота и благослов за рађање и васпитавање дјеце.

Мираз је пак оно имање, које жена своме мужу донесе, било њено сопствено, било од другога кога добивено. Он може бити; у новцу, драгоцјеностима, папирима, или непокретном добру.

Као што се види, брак се у велико од мираза разликује. Управо, они ни по чему и никада, не би требали имати заједнице; али у данашњем материјалистичном добу, они су два спојна елемента, који један без другог опстати не могу.

Па и ако је брак божанска и хришћанска установа, који треба да почива на узајамној љубави, слози, договору и заједничком потпомагању, и на том основу да се и закључава, — ипак видимо, да данас, знатан број наших младића при женидби, не траже себи за будући брачни живот женску, која би била украшена хришћанским врлинама, с којом би могли срећно и задовољно провести остатак живота свога, која би могла бити добра домаћица, нежна мати будуће дјеце своје и вјеран и искрен друг; — већ траже са свим обратно томе. Траже такозваног мираза; траже сребро и злато. Женскиње пак, које су случајно богатим миразом снабдјевене, тако исто раде. Оне не траже добре, поштене и примјерне мужеве, већ само љепоту, или високи положај.

А шта усљед тога настаје, свакога дана очима својим видимо. Свађа, раздор, неслога, ванбрачан живот и остале невоље и несреће, а напосљетку завршује се са разводом брака. Погледајмо код духовних судова брачне парнице, које се ужасно множе, и завиримо, усљед чега су оне наступиле, па ћемо још на првом кораку увидјети, да бракови таквих нересних супружника нису закључени из хришћанске љубави, већ једино због масног мираза, који, када је утрошен, поједен, онда је настало оно, што брак руши, наступиле су брачне парнице, које се увијек штетно по обје стране биле.

Јест, данас при женидби и удаји не игра главну улогу, као што мало прије казасмо, права љубав; већ мираз. И што год је њега више, то је и просиоца више. Мираз се дакле претворио у главну погодбу, пред којом се губи из вида као основа хришћанског брака и среће у брачном животу. Да л је богата? Колико има мираза? — то су прва питања, која се постављају при сваком браку. Према већем или мањем богатству, просиоци се грабе око удаваче, или бјегају од ње. Код нас се, смјело може рећи, жене и удају као на некој лицитацији: ко да више, и ко има више!! Ријетко ко распитује о моралним особинама дјевојке или младожење, па често пута ни крајњи физички недостаци не узимају се у обзир. А кад се такви брачни закључују, је ли чудо, што морал у народу непрестано опада, и што се брачни спорови сваког дана све више и више множе?!

Мираз је дакле привремена ствар, која може сваког тренутка нестати, — а брак закључен на хришћанској љубави, он је срећан, радостан и догонјечан. Истина, ми овим не војујемо категорички против мираза, већ само противу оних, који поред њега не траже истиниту љубав и вјерног сапутника у животу своме, него једино мираз, а за остало, како му драго. Није сгорега, нити је икоме на одмет, кад поред добре жене нађе и мираза, али свагда треба прво другоме да предходи. Ово давање мираза постало је из добре воље. Отац који има женске, хоће да их бар у неколико, по могућству, изравна са својом мушком дјецом, која по закону немају права по наслеђе, када имају браће, — па им у мјесто имања даје што од готовине. Тај дакле обичај, данас је прешао тако рећи у правило, да се уз женскиње *мора давати мираз!*. Због тога сиротнија класа људи врло тешко своје шћери удомљавају. Ту тешкоћу готово осјећују и имућнији, а особито они, којима је Бог више женске дјеце дао.

Овај обичај практикован је до сада био само по варошима, али богме сада се одомаћио и код сељака. Чим се чује за каквог угледнијег младића, њему се све пуре у селу нуде са толико и толико новаца или непокретног имања, и ко више обећа, његова се шћер проси. И доцније што услед тога у кући наступи размирица, па се и до конзисторије дође, ко те за то пита!!

Крајње је вријеме, да једном такви гадни и штетни обичаји престану. Нека се младићи свагда узимају по чистој љубави и увијек на уму имају могу ли указаном приликом у миру у слози живити. А односно мираза нека то оставе својим родитељима на добру вољу, који ће увијек по могућству од истог давати онолико, колико њихово материјално стање дозвољава. Ако родитељ што не има мираза даје, он то даје опет своме дјетету, а не туђину. Ми знамо много родитеља, који да би срећно своју дјецу удомили, морали се задужити и зету мираз дати. Доцније отац није мого дуг на вријеме исплатити, те је услед тога пропао, а зет пак добивши на поклон већу суму новаца брзо је утрошио не знајући ни сам куда га је дао. И тако радна је кућа, коначно пропала, а другој ништа није поможенo. Између многих и многих примјера, који се јавно дешавају, ево навешћема само ова два истинита.

Два брата свештеника по свршетку школа а прије рукоположења у чин свештенички, бијаху се оженили. Једноме бијаше име Стеван а другоме Станоје. Први бијаше слабог имовног стања, а други доброг. Оба бијаху у селу. При женидби Стеван тражаше друга вјерног, искреног и оданог, а за мираз као сиромашак није смио ни помислити, а камо ли тражити. Какву је прилику тражио, такву је и нашао Он је у браку био потпуно задовољан. Сложно радећи и штедећи он је стекао лијепу имовину, коју и данас непрестано умножава. Дјецу је пашколовао, да му многи у томе завиде. Он је у браку сретан и пресретан.

Станоје пак при женидби тражаше најприје мираз, а послије жену. Препоручише му неку јединицу једног богаташа. Он је узе. И по кратком времену наслеђивши огромно имање и новац, одаде се развратном животу. За кратко вријеме оде и његово и женино имање у неврат. Жена научила на раскошност па тражи, а муж одговара: нема, и услед тога њихова је кућа дакле пропала и послеђна у селу остала. Дјеца видјевши од родитеља, покварила се и она, да су најгора постала.

Ето на ова два примјера види се какав је брак произашао, који је закључен из чисте љубави, а какав опет због мираза, на сваки нека цијени, које је боље од овога двога.

Мил. С. Пантелић,
свештеник зајечарски.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћено уз мисао Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.

(Наставак).

По смѣрти же кнѧзѧ мѵхаила сватополка, наста въ кіевѣ кнѧзъ владімѵръ всеволодовичь, прозыкаемый мономѵхъ: той восхотѣ принести мѵщи сѣмѵ страстотѣрпцевъ корйса и глѣба,

й возѣкстѣ ѡ тóмъ повсѣй землѝ рꙋссíйской, й сокрáшасѧкъ немѣ кнáзи рꙋссíйстíи: давíдъ й óлгъ свѧтослáвичи черníговскíи съ сынáми своíми, й съ вельмóжи й болáры, й прочíи кнáзи съ болáры своíми, й ѡ всей землѝ россíйскíѧ мнóжество мнóгое людéй сокрáся. Тáкожде й митрополíтъ кíевскíй нíкíфоръ съ вéлюбúйскими епíскопы: деокти́стомъ черníговскимъ, лáзаремъ переслáвскимъ, мúною полóцкимъ, данúйломъ юрьевскимъ, й съ влд. жúнным прóхромъ íгꙋмéномъ печéрскимъ сúльвéстромъ мíхáловскимъ, петрóмъ клóвскимъ, григорíемъ андрéевскимъ, й съ прочíими íгꙋмены, й со всéмъ ѡсщéнным соборомъ й кѣмцáше вúшгородъ сокрáнных властелéй й нарóда. Въ пéрвый óубо дéнь мцá мáѧ ѡсвятúша цéрковь, й óучреждéніе вéлíе сотворúша тогѡ дне, й всѣ кнáзи, й свѧтúтели ѡтпúсáша ѡ Олгѣ кнáзѣ черníговскагѡ: óубóгимъ же й стрáнным мúлостúню трапéзы постáвлѧемы кáжѣ трú днú во óучреждéніе. Во вторúй же дéнь мáѧ, когдá прéжде óустáвися прáздникъ прнсéнíѧ чтúмых мощéй сúтых князéй борúса й глѣба, по ѡбúчаю ѡтренáгѡ прáвила, (кѣ же тогдá недѣла сúтых мúроносúцъ,) митрополíтъ с епíскопы й всѣмн пресвúтеры й дíáконы, ѡблúкшеся въ свѣтлая свящéнныа ѡблáченíа й свѣщы возжéшие, покадúша рáки сúтых, й положúша конóждо на свой сáни, на тѣ óустроéнныхъ й óукрáшенныа: бúша же рáки кáменныа, й везóша кнáзи съ вельмóжи собóю, прéндúшѧ митрополúтъ со всéмъ ѡсщéнным соборомъ по своемъ чúнѣ.

Не могóша же ни тóкмѡ мощéй сúтых возúти, они же сáми постꙋпúти ѡ мнóжества намогáющагѡ й ѡгнетáющагѡ нарóда: й повелѣ кнáзь владúмúръ мономáхъ метáти срéбреники въ нарóдъ, й тáкѡ éдва возмогóша привести рáкѣ со сúтым борúсомъ. Постáвúвше же посредѣ цéркве, йдóша по сúмъ гáкка, й тáкожде съ бóразомъ привезóша й при сúмъ борúсѣ положúша. Бúстъ же рáспрѣ междѣ кнáзи, владúмúръ во мономáхъ благоволáше, да пóбудетъ мóщи сúтых средѣ цéркве, й хотáше тéремъ срéбраный над нúми пострóити: а давíдъ й Олгъ хотáхѣ постáвити на деснéй странѣ въ камáрѣ, йдéже отéцъ íхъ свѧтослáвъ ярослáвичь назнáменова. Й рече митрополúтъ съ епíскопы: вúрзите жрéбíѧ въ лóшие ѝзвлечéніе, да йдéже й звóлатъ сúи мúченики, тáмѡ íхъ положúмъ. Й óугóдно бúстъ слóво сíе всéмъ, й положúша жрéбíѧ своѧ во óлтарѣ въ пѣтúнней трапéзѣ, й кúнúся жрéбíй давíдовъ й óлговъ; й постáвúша сúтых мúникъ въ камáрѣ на тѣ óустроéнной, на деснéй странѣ. Владúмúръ же мономáхъ ѡковá рáки сúтых срéбряными дскáми, й íкѡны сúтых ѝзѡбразú на дскáхъ, й позлатú. Постáви же при рáкахъ й свѣтúльники срéбраны позлащéны со свѣщáми, й всю камáрꙋ позлащéнúемъ óукрасú неизрéченнѡ: люблáше бо той благовéрный кнáзь благолéпіе церкóвное по премнóгъ, й къ сúтых мúникомъ вéлíе óусéрдíе съ вéрою úмѣше. Содéловахѹсѧ же ѡ сúхъ сúтых óутóдникѡвъ вѣщéхъ й чѧдесá различнаа, ѡ нúже здѣ нѣкая воспомянúти подобáетъ.

Кáіше къ вышгородѣ мѣжъ, їменем мýрѡнъ ѡгородúникъ: той їмѣ ѿрока, оу негѡже кѣ нога свѣта скорчена, й не можáше ходúти ѥю: ни мáлѡ бо чѣстоваше ѥю, но поддѣлавъ дрекáнѣю ногѹ, хождáше. Тóй всегда на церкóвное прáвило, во днй и къ нощй, к цéркви стúхъ мýченкъ корúса й глѣка прихождá й къ гробýмъ йхъ со слезáми припадáше, просáше йсцѣлéнїа. Ко ѣдúнѣ же нóщь їавúшася ёмѹ стúи мýченки, й глагóлаша: почтѐ копúеши къ нáмъ, человѣче; бѣ же показоваше їмъ оусéхшюю ногѹ й прослáше йсцѣлéнїа. Óни же прекрестúша ногѹ ёгѡ трúжды. Й возвѣдúвсѧ ѿ сна ѿтрокъ ѣный, ѡцвѣтй ногѹ свою вúти здравѣ, й вскочй слáвѧ кѓа, й йсповѣда людéмъ, кáкѡ ёгѡ стúи мýченцы корúсъ й глѣкъ їавлéнїемъ своймъ йсцѣлúша. Повѣдáше же й сíе, їакѡ вúдѣ ходáща съ нúми й гевргíа ѿрока бнаго, йжа падé на тѣлѣ стáгѡ корúса оўкивáмагѡ, й пронзúнъ вúстъ копíемъ: той свѣцѣ носúщь предъ стúми зрáтесѧ. Слúпцъ нѣкíй пришéдъ, припáдаше ко гробýмъ стúхъ й лобызáше любéзнѡ кончúги, й ѹчи свой прилагáше, просѧ йсцѣлéнїа, й вѣгé прозрѣ: й всй прослáвиша кѓа, й стúхъ ёгѡ оўгóдникѡвъ корúса и глѣка.

(Наставиће се.)

Проповијед на Преображење.

„Сúй естъ Сúнъ мой возлюблéнй тогá послúшáйте".

Ево нас браћо скупљенијех на гори Таворској, куда нас изведе ријера наша света — куда нас дозва Искупитељ и учитељ наш Господ Исус Христос, да нас увјери да је Он заиста Бог — да неби како ми гријешни људи посумњали кад нас окупе муке и невоље у Његово Божанско посланство. Знаде он преблаги наше људске слабости, знаде он наше душевно и тјелесно стање и нашу немоћ у борби са злом, па нас и доведе овђе на ово свето мјесто да би гледајући свјетлост лица Његовога заборавили невгоде и наговоре гријеха тијела нашега пропадљивога — а очеличили се душом, умом и разумом чинећи добро; Доведе нас овђе у ову мирисну гору Таворску, гдје је хлад и миомирис на све стране — гдје се чују умилни гласови — птица које славе Бога, доведе нас ево овђе гдје смо у стању абацити са себе тешка наша бремена овога живота и бриге земаљске, доведе нас овђе пред свијетло лице олтара овога светога под којим извире животна вода, које се ево напајамо, доведе нас овђе и уплашени и раздрагани том љепотом и лахкоћом нашом зар не велимо заједно са св. апостолима: „Учитељу добро нам је овђе бити — дај да начинимо сјенице, па да овђе пребивамо!"

Кад нам је дакле браћо тако лијепо овђе пред лицем учитеља, нашега који се сија као сунце, дед дакле да начинимо сјенице — ладњаке и станове сваки за себе па да останемо овђе на овом светом мјесту гдје се тако добро, јако, лијепо и тако благо осјећамо.

Зови мајсторе — приважај јапију, копај темељ, привлачи што ти треба, лиснатога грања и ексера часом да начинимо кућицу па да останемо оадје гдје је тако лијепо?! Ал' гле како је добар наш преблаги учитељ — нетреба Вам вели он тога толикога посла. Нетреба јапије, кама и мајстора, нетреба вам копати и зидати, јер ето сјеница већ готовијех у вама — у мјесто темеља ето вам љубави хришћанске, умјесто крова ето вам наде хришћанске. На дну дакле као основ живота нашега ето ријере закопане у срце наше, а из тог темеља подижу се моћни и снажни бедеми и дуварови наше међусобне љубави — а кров за то велико и лијепо здање, ето вам разума и ума — нада вашега, па пребивајте у тој лијепој сјеници — јер вели апостол а и ми њим: „добро нам је овђе бити". Но кад смо подигли тако ту сјеницу — ту кућу — то још

имамо доста посла и у унутрашњости да је спремимо за становање. Требају нам простирке, требају огњишта и пећи, требају сећије и столице, требају мјеста гдје ћемо се уморни моћи одморити, требају прозори и врата да добијемо довољно свјетлости. Како ћемо сада за те ситнице?

Простирке, сећије, столови и столице, биће добра дјела наша која ћемо чинити нашијем ближњијема, нашој браћи, огњишта и пећи нека буде врела наша љубав ка онима који траже наше помоћи — а мјеста за наш одмор нека буду утрвене сузе невољника и патника. Прозори, наше очи кроз које улази свјетлост истине у нас, а уста нека буду врата и излив срца нашега — бистри извор из којега тече мед и млијеко а не јед и жуч. И гле, како окитисмо нашу сјеницу нашу кућицу, у којој ћемо ево с Божијом помоћи отселе становати. Мирисa од смирне да окадимо и узвисимо наше славље па ко сретнији и задовољнији од нас.

„Господе, тко пребива у срцу твоме, или ко се усељава у твоју свету гору. — Онај који је непорочан и без гријеха, ко говори истину и чини правду у срцу своме.“

Ето браћо драга, начинисмо кућицу и окитисмо је да нам буде удобна за становања, и то баш на данашњи свијетли празник кад је Господ наш Исус Христос наволио показати славу своју светим ученицима на гори Таворској, па и ми ево с апостолима пожурисмо се да подигнемо сјеницу у срцу нашем, видећи, да нам је добро овдје бити. Како смо сигурни мила браћо у овој и оваковој нашој кућици, не бојимо се ватре, ни олује, не бојимо се кише ни непогоде земаљске, темељи наше сјенице су тврди и постојани, наша света вјера којој „врата адова не одољеју јој“, а љубав наша како је силна и јака — не боји се никакове силе земаљске. И ми склоњени тако и у такове кућице наше како смо сретни!! Куће земаљске, богаство, слава и част, слаби су да нас замаме и да нас у трепутном очарању заведу да заборавимо тај наш стан који сад подигосмо на овом светом мјесту и у овом свечаном тренутку.

То је, моја браћо драга у Господу значај, данашњега дана, то је данашња наша слава на Тавору и у овом светом храму у који смо се скупили, да нам Господ покаже славу своју. И он нам је показа и ми му вјеровасмо. — Вјеро васмо му и сградисмо сјенице и ладњаке за станове наше у срцу нашем — у ком је царство Божије; „царство је небесно унутар у вама“. (Лука XVII. 2.). Он нам показа славу своју да би ми сјећајући се њега и у данима напасти и могућих искушења кад би напала на нас да се њега сјећамо и њему, као таковоме, посветимо сав живот наш, сав рад наш — који се скрива на темељу и основу вјечне наше куће и нашег стана, вјере, љубави и наде хришћанске. Па хоћемо ли кварити ту љепоту наше кућице и нашег станишта ако случајно нашу на нас искушења тијела нашега или обманитеља људскога непријатеља, или ако нас окупе биједе и невоље у нашој правди и нашој истини, или ако нас наши злотвори и непријатељи стану гонити и износити на нас свакојаке поруге имена ради Христова — хоћемо ли онда и у таком случају почети рушити тај тако лијепи градић наш — наше срце, нашу љубав и вољу — „сјеницу гдје нам је добро бити“. Хоћемо ли за љубав пропадљиве куће жртвовати кућу, која је увјек уза нас. Кућу и мир који нас и у гроб и иза гроба прати. Хоћемо ли чинити на ускос науци Спаситељевој за кога нам сам Бог данас на Тавору заповједа „*Тога Послушајте*“. А његове су заповједи: да љубимо један другога — да добро чинимо један другоме, да злотворима нашим праштамо упријеђе, да се и за непријатеље Богу молимо. То је кад и мирис наше куће — то је тијело наше и његова рада израз — које је стан душе наше. Па кад то знамо мила браћо, понесимо ту данас на Тавору сграђену сјеницу срца нашега чисту и свјетлу увјек и свагда до пошљедњег покрета тијела и издисаја, па ћемо тако и на тај начин сачувати чистоћу и мирноћу свијести наше која је извор среће и благостања нашег на овоме а благополучија на ономе свијету. С таком кућом спремљени и напивши пред судију чућемо за нас радосни глас: Придите благословени оца мојега, наслеђите вјечно блаженство које је за вас спремљено од створења свијета, амин.

На Преображење 1896.

П. Ј. Лапчевић.

Проповиједь на дан рођења Пресвете Богородице (8. септембра).

Св. црква данас свечано помиње, љубазни слушаоци, дан рођења Пресвете Дјеве Марије Богородице.

Пресвета Дјева Марија родила се од светих и праведних родитеља Јоакима и Ане. Јоаким и Ана били су од древнога, царскога рода и колена, били су богати, али до дубоке старости (за 50 година свога супружког живота) не имађаху дјеце, а неимање дјеце у оно вријеме код Јевреја држало се као казна Божја за какове тајне гријехе, усљед чега су такови, који не имађаху дјеце, били често незаслужено подвргавани укредама и поругама од оних родитеља, који имађаху дјеце, што не избјегоше ни праведни Јоаким и Ана. Слушајући без престанка незаслужене пријекоре од својих саплеменика и јако жалећи што немају дјеце, Јоаким и Ана посташе и жарко са сузама молише се Господу Богу да им дарује дјетенце, да их разријеши од неплодства. Молише се Богу 50 година и најпосле,, Господ услиша молитву праведникâ и дарова им кћерку, којој они дадоше име Марија.

Живот светих и праведних Јоакима и Ане даје врло поучни примјер свима родитељима. Родитељи! Желите ли имати дјецу — молите се Богу и добићете мољено, а добивши оно, што молите, хвалите свакако Бога молитвама. Желите ли имати дјецу одану Богу, према себи поштовану и љубљену од људи, — прије свега сами будите такови. У свима околностима живота свога трудите се да будете одани Богу, као мала дјеца својим родитељима. Задесе ли вас жалости, не роните на Бога, него полажите сву наду своју на Њега, молећи Га да вам даде милости и да вас избави од незгодâ и невољâ. Ако послије молитве не испуни Бог прошења вашега, тада молитви присједините пост, по примјеру Јоакима и Ане; јер пост и молитва два су крила, помоћу којих душе наше узлијећу брже к Богу, и Он нас тада брже и прије чује. Трудите се по мјери сила ваших, да живите по закону Божјем, поимљући, да не само тјелесна достојанства и недостатци, него и душевне способности прелазе од родитеља на дјецу, као природно њихово насљедство. Дијете, налазећи се у утроби мајчиној и хранећи се добрим или покваренim млијеком, усваја себи, тим начином, добре или крђаве наклоности родитеља. При доласку на свијет дијетета чим почне разумијевати себе и оне, који су око њега, већ узимају примјер од родитеља. По овоме, ако родитељи сами чувају установе св. цркве; код куће се Богу моле увијек, у недјељне и празничне дане свагда посјећују храм Божји, чувају постове, поштују своје родитеље, понашају се с њима и са свима ближњима кротко и љубазно, а дјецу своју од малена уче молитви домаћој и црквеној и да чувају све установе св. цркве: тада су и дјеца већином такова, мало по мало усвајају и примају лијепа својства родитеља својих. Напротив, од родитеља, који не живе хришћански, и дјецу не рађају са крђавим наклоностима, слични ономе, као што са доброг дрвета роди добар и плод, а од крђавога — крђав. По овоме, родитељи, који живе не хришћански, узалуд ће учити дјецу добру и говорити им да не живе не тако, као што они сами живе; јер примјер свагда јаче утиче на млада срца дјечија, него ли ријеч. Ето узрока, за што овдаонда читава покољења живе грјешно и развратно, и, напротив, има читавих покољења, која живе по закону Божјем и грађанском.

Да не патимо и не страдамо од непристојних поступака дјеце своје овдје на земљи и тамо — за гробом, да се не подвргнемо казни Божјој за немарно васпитање њихово, трудимо се, браћо, што више можемо, да живимо овдје по закону Божјем, служећи за дјецу нашу угледом и примјером вјере и побожности. Тада се само можемо наслађивати срећом и спокојством овдје на земљи, и по смрти на небу добити вјечно блаженство. Али нека сачува Бог свакога од нас, да будемо саблазан дјеци својој својим нехришћанским животом на погибао њихову. *Који саблазни једнога од ових малих, који вјерују Мене, боље би му било, да објеси камен воденични о врату његову и да потоне у дубину морску* (Мат. 18, 6), говори Спаситељ. Амин.

Говорио у Мањелосу 1896.

Григорије А. Николић,
свештеник.

Ријеч на Крстовдан (14. септембра).

Крстна страдања и смрт Господа нашега Исуса Христа не само искупише нас од прародних гријехова, проклетства и смрти, него нам и служе као вјечни и стални извор спасења и очишћења од наших гријехова).

Погледаће онога, кога прободоше.
(Јов. 19, 37.).

Данас, православни хришћани, ми славимо возданжење часнога и животворнога крста Господњег, или како што обично говоримо — Крстов-дан. Наша православна црква, као мајка, која љуби дјецу своју, сваке године на данашњи дан сабира нас у храм Божји и свечано износи пјеснима часни крст Господњи ради поклоњења и пољубљења. Заједно с тим својим славопојима и прописаним на овај дан читањима из св. Писма, Она се стара растумачити са особитом јасношћу унутарњи, сакривени смисао штовања крста Господњега, које му ми одајемо.

„Кристѣ Твоимъ поклонимся, Владыко, и святое воскресение Твое славимъ“ појимо ми. А у ријечима св. Писма, које чујемо данас о јутрењу и литурђији, помињу се крстна страдања и смрт Господа нашега Исуса Христа и тумачи се велики значај свршенога Спаситељем нашим дјела искупљења. У јеванђељу изложе се историја о посљедњим часовима и тренутцима земнога живота Сина Божијега. Он, безгрјешни, Најсветији међу светима, примивши облик слуге, понижен, ожалошћен и окружен безбројном гомилом пакосних непријатеља, иде на суд Пилату, незнабошцу, грјешнику. Књижевници, старјешине народне, слуге њихове, сав народ јудејски, сви са гњевом и неописаном завишћу захтијевају од управитеља смрт Бесмртноме, смрт заворну, срамну и ниску за Безгрјешнога: „распни, распни Га!“ Па за какву кривицу нужно бјеше распети доведенога на суд игемонски? Пилат, незнабожац, не знајући богооткривенога учења, побуђен једним тек чувством праведности, – јавља сакупљеним јудејцима, а кроз њих и свему свијету и на сва времена: *узмите Га ви и распните: јер ја не налазим на њему кривице.* Човјек, не знајући пророке, нити Писма, не знајући божанственога обећања о искупљењу рода човјечијега крстном смрћу Месије, не разумије, не може себи да објасни гњева народнога при виђењу светог Праведника. Он се колеба, хоће да спасе Невиногa. Али пријетње да ће га оклеветати пред Цесарем учиниште, те Безгрјешнога предаде у руке непријатељске да Га разапну. Послије мноштва нових понижења, Он невин пред судом пилатовим, оправдан по суду томе, пење се, носећи тешки крст, на Голготу, ту се прикива на крст и испушта дух Свој, висећи на дрвету крстном између два разбојника. Народ, који се сабрао код подножија крста Христова, који захтијеваше да се казни Христос и који изврши ту казну, сад стоји пред Жртвом својом и са страхом гледа шта учиниште. Ту бјеху не само Јевреји, него и Грци и Римљани. Сви читаше натпис на крсту: *Исус Назарећанин, Цар Јудејски.* У лицу заступника тих народности сабрао се канда сав свијет пред крстом Господњим. Сав свијет сад гледаше на Њега и не разумјеваше, за што се проли крв Праведника? За што је та страшна жртва?

„*Он би рањен за гријехе наше*, говори пророк Исаија, *и мучен би за наша безакоња, и раном Његовом ми се исцијелисмо* (Исаија 53, 5). Сав род човјечији био је у гријеху. Гријех, дошавши у свијет непослушношћу вољи Божијој од стране првога човјека, захватио је сав род људски, као зараза, изопачио је тијело и душу људску, и у вријеме доласка Спаситељева људи заборавише Бога, заборавише Његов божанствени закон, заборавише закон и пророке, шта више, они, који бјеху набрани ради чувања истините вјере и истини тога закона. Сви сагријешише, сви преступише заповијести Божје и по томе сви разгњевише Бога, и заслужише вјечно проклетство и смрт. Бог је праведан и милостив, но Он је и бескрајно праведан. Правда божанствена бјеше помућена људском неправдом, људским гријесима. Потребно бјеше задовољити ту Правду. Но ко од људи, заражених гријехом, могаше примити на себе посредништво пред увријеђеном Правдом Божјом, ко од њих могаше постати откупом за гријехе свега рода човјечијега?!... Страховито су велика сагрешења људска, страховито је велики преступ вољи Божјој учиње

човјечанством. По томе и жртва зарад помирења требаше бити највећом, најчистијом жртвом постаде Син Божји дошавши у свијет грјешне да спасе. *Јер тако омиље Богу свијет, да је и Сина Свога Јединороднога дао, да ниједан који га вјерује не погине, него да има живот вјечни* (Јов. 3, 16). По неограниченој милости и љубави својој према човјеку Бог не пожали Свога Јединороднога Сина зарад спасења рода човјечјега. Крстном смрћу Спаситељ ми смо искупљени од гријеха, проклетства и смрти. На крсту је проливена крв Невиногa, да би кривци могли избјећи заслуженога гњева Божјега: *раном Његовом ми се исцјелисмо.* Каква благост Божја! Какво неисказано милосрђе!

Христос умрије за гријехе наше (1. Кор. 15, 3). Гријеси свега свијета приковани су на крсту. Уздигнувши се на крсту и проливши Своју пречисту крв постаде вјечним Заступником за нас пред Богом-Оцем. Његове рањаве руке са љубављу грле цио род људски и приводе све, који желе доћи ка Оцу. Оно, што је дијелило Творца од твари, Бога од човјека, Оца небеског од Његових непослушних синова човјечјих, Голготском жртвом бјеше уништено. Жалац смрти је отупљен, врата пакла, отворена за сав грјешни род људски, сатрвена су. Од времена страдања божанствених на Голготи оруђе тих страдања — крст, оруђе заворне смрти, постаде за све вјерне најдрагоцјенијим, достојним највишега поштовања оруђем ради борбе с непријатељима наше душе и тијела. Оно, што је било за јудејце саблазном за јелине безумљем, крстна смрт Спаситеља, за свевјерне, ко они били да били, постаде силом Божјом, која спасава. И све то збило се само из љубави Божје према нама! Тако омили Богу свијет! Каква величина божанственога милосрђа, љубави и благости према човјеку! Знати, осјећати без престанка, да смо ми, нападнути страстима, разнога рода пороцима, свагда подвргнути грјеху и безакоњу, да ми, велики грјешници, имамо вјечнога заступника пред Богом-Оцем, — не значи ли то, да ми владамо таковим благом, какнога нигдје, никада својим слабим снагама не би могли задобити! Болестан човјек, слаб, изможден, кад зна, да ће наћи потпору у онима, који га окружавају, високо цијени свој живот, своје силе. Нисмо ли тим већма ми, сви болесни духом, слаби вољом, дужни радовати се, што по непрегрешеној благости Божјој имамо могућности свагда обраћати се Господу нашем са молбама и молењима. Крст Господњи дат нам је на прогнање сваког непријатеља; подигнути на Голготи жарко сија над свом земљом, загревајући зрацима својима хладноћу поражене жалошћу и јадима душе. Ходите сви ка овоме крсту, погледајте на њега и наћи ћете истинити покој. Слично оном као што је медна змија, подигнута Мојсејем сред пустињаног амијама народа јеврејскога, давала свакоме, који погледа на њу исцјељење и живот, тако исто и крст Христов, подигнути на Голготи, дарује исцјељење и покој свима рањеним грјесима душама нашим. *Као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба Син човјечији да се подигне, да ниједан који га вјерује не погине него да има живот вјечни* (Јов. 3, 14, 15), говори љубавни ученик Христов.

Да, браћо, неисказана је милост Божја према нама! Небројна су Његова доброчинства, која дарује нама грјешнима! Нехотице, при једној само мисли о свему учињеном за нас божанственом љубављу, непокварено срце човјечје дужно је испунити се највећом хвалом ка Творцу. И хвала та тим виша и тим чистија ваља да буде, што смо ми недостојни свих великих доброчинства, дарежљиво датих нам од Господа. Кнтѣ Ткоемѣ поклонимсѧ, Владыкѣ, и жатоу кєсрєнѣ Ткоемѣ плачемъ. Да, са истинитом синовљом одановићу, са потпуним сазнањем све благости Божје припаднимо ка овом знамењу нашега искупљења, љубимо изображенога на њему Спаситеља, који нам донесе исцјељење душевно, и прославимо Његово свето васкрсење. Но при томе, браћо, опоминимо се, да наша хвала Господу, наше славословље и поклоњење треба да се изражава не у ријечима само и у једним тек спољашњим дјелима. Узневши се на крст, умирући ради гријехова наших, желио је, да ми *ослободивши се од гријехова, правдом живимо*, да будемо свети у цијелом животу нашем и за добра дјела да добијемо од Бога вјечно блаженство у небесном Његовом царству. Поставши за нас клетвом, Господ нас ослободи од прворођнога гријеха и његових посљедица с тиме, да више не грјешимо. А ако гријешимо, то ћемо се подвргнути страшној казни и при том не само за гријехе

наше, него и за то, што уништисмо изливену за гријехе крв Сина Божјега и занемаримо благодат Духа, која нас осветi при. св. крштењу. *Јер кад ми гријешимо навалице пошто смо примили познање истине*, говори апостол, *нема више жртве за гријехе* (Јевр. 10, 26). Продужујући живјети у гријеху не ћемо ли по други пут распети већ Распетога за нас? Није ли најтежи преступ то? Кад Господ, висећи на крсту, мољаше се за своје непријатеље, као оне, који не знају шта чине, то шта ли да одговоримо у своју одбрану, какву промену да ћемо за душу своју, преступајући закон, дати од Распетога на крсту. Не, браћо, нека не буде овога, бјежимо од гријеха тако страшнога по својим пошљедицама, свим силама чувајмо у себи добро, не будимо спори у његовом дјелу. Кога узнемирује слабост човјечја, наклоност човјечје природе ка злу, тај нека се приближи крсту, нека обрати свој поглед на Распетога и наћи ће у себи довољно моћи, да савлада искушења, колебања, сумње и грјешне жеље. Погледавши на крст Господњи, он ће одмах разумјети сву дубину пада човјекова, сву тежину људских сагрешења, и срце те се његово нехотице обратити Божанственом Страдалцу, јер нигдје се није љубав Богочовјека појавила са таковом за све нас, шта више за све окорјеле грјешнике, јасношћу, као на крсту! По овоме је и велико, неизмјерно велико значење крстнога знамења.

Браћо! Ми једнако и од дјетињства имамо при себи и пред собом то знамење. Наша општа мајка, св. црква, примајући нас у крило и окриље своје, полаже на нас св. крст. Тек што се пробуђује наш дух, тек што почнемо мислити, кад се у храму и код куће учимо полагати на себе крсно знамење. Шта високо над селом, градом сија, блиста на сунцу и мјесецу? Крст но торњевича цркве. Шта ми чинимо, кад се избавимо од грозне опасности? Крстимо се. Шта у страху изненадном, пред невољом чинимо? Крстимо се. Тако, браћо, умирите се, слушајте глас матере своје — св. Цркве, и ви ћете видјети, да она без престанка обраћа наше погледе ка знамењу нашега спасења, — јер је то знамење за нас неоцјењено оруђе на уништење наших непријатеља, а понајвише унутарњих, духовних. Осим обичних, свакидањих, опомена на то знамење, православна црква одредила је нарочите празнике у част крста Господњега. И данас ми прослављамо воздвижење честнога и животворнога крста, дижући и појући: Крсту Твоме поклањамо се, Владыко, и свету Твоме Васкрсењу славимо. Опомињимо се, браћо, непогрешно Онога, који нам дарова крст Свој часни на прогнање свакога непријатеља. На крсту који си благоволио приковати се, прикуј заповјестима својима светим срца наша и подигни мисли наше к небу и забрани ногама нашима сваки пут зли. Амин.

По руском.

Григорије А. Николић,
свештеник.

Говор у билишанској цркви, Богородичина рођења.

Говорио 8. септембра 1895. крупски архимандрит **Исаије Олујић**.

(Свршетак.)

Власти, које је Бог и наш премилостиви цесар поставио, да се о нашем бићу, стању и бољку старају нагнуле су, да се и међу Вама пучка учионица отвори, и од Вас тражим градиво за њезину сграду, камење, клак и пржину.

Узпркос многих наведених благодати и божијих благослова исте учионице. Ви не пристасте ни да се учионица отвори ни да градиво за сграду ње набавите, а то да не би труд и какав трошак о сградi учионице и њезину уздржавању надржавали, дочим, кад би за љубав себе, своје дјеце и потомства скратили разкошне трошке о подушијама и крсним именама, с оним, што би тад претјецало, могли бисте издржати све трошке и на сграду и на уздржавање учионице.

Оног дана, кога сте се учионице одрекли, жалибоже, исте се као хришћани обазрјели на

оног јутра осванулу успомену угодника божијег свештеномученик Панкратија Епископа Тавроменискога, који је за славу Бога и људско спасење на земљи живио, и за то најпослије и живот свој прегорје, који је сваком милији и скупљи него прелазна добра овог свијета, која нас од учионице одвратише.

Ново сунце од запада наступи, да грије и свијетли, а ви, кад му се угледасте, сви у један глас гракнусте, натраг, нећемо те, не требаш нам.

Може ли се дати на свјету већа слепоћа него та?

Тим показасте, да се не угледате на образ божији, на народе, који учионице штите, отворају и издржавају, ни на угоднике божије, који су о просвјети радили и живот свој жртвовали.

Наша браћа у Крушевцу, Карину, Жегару, Дрвенику, Мокром пољу, Пађенама, Онестову и другим селима, која имућнија нису него ви, тако не мислише, али већ имају у својим круговима учионице.

Показасте, да не оцјењујете користи, које оне доносе, између којих прва је и најглавнија та се ваша дјеца и потомство упознају са православном вјером, с црквеним заптом, језиком и појањем, да употребом тих знања слављен буде Бог, Богородица и угодници божији, изводи онога свијета срећа а онога блаженство себе и ближњега, тријебе се и искорењују гријеси, који по нашим селима, жалибоже владају и засијецају у светиње на небу и на земљи, у туђи мир, живот, имање и чест, то јест записивање лијености, непослух, спрдања, подругивања, самословија, преварања, лажи потварања, свађања, завађања, загризања, алоглашења, преваре, пришаптавања, рањенства, убиства, крађа, палитбе, кривe свједоџбе и клетве, накањивања, неуслужности, доконости, потрице, посвађања и други гријеси, а место њих настају врлине њима противне, Богу и људима угодне.

Убразите, колико би томе у особ послужило разумијевање црквеног језика, на ком су у нас свето писмо и црквене књиге печатане, и црквено појање, дочим би се овим последњим срдца вјерника а особито родитељскаа дубоко гањивати, наслађивати и заносити имала, чујући дјецу, да за пјевницама у храму божијем стране држе, опојавајући Бога, Богородицу, и угоднике божије у оцјену њихових својстава и заслуга; у захвалност о добрима, која нам указују, и у молбу, да нам их и у напредак удјељују, као што анђели на небу опојавају их око престола божијег.

Показасте, да вам је доста, што сте дјеци својој само по природи родитељи, као животиња свом омладку, а да вам није стало за њихову и свог потомства просвјету, препорећен напредак и бољак.

Показасте, да им волите мрак него свјетлост, незнање него знање, дивљалук него ућудност, тупоглавотт него оштроумље, слјепоћу него вид, нити, да им боље буде него што је било нашим отцима и матерама и него је данас вама.

Показасте, да им нисте пријатељи, него душмани.

За то заслужујете пријетњу, што је Христос Спаситељ књижницима и фарисеима казао: Тешко вама књижници и фарисеи лицемјери, што затворате царство небесно од људи, јер ви неулазите, нити дате, да улазе, који би хтјели (Матеа г. 23. ст. 14.)

Као што подпадате и под ову оцјену и пријекор Бога Духа светога: Ако тко за своје а особито за домаће не промишљава, одрекао се вјере и гори је од незнабожца. (I. Тим. г. 5. сх. 8.)

Ви се противите наредби, коју је Бог на уста свог угодника, Исуса сина Сирахова казао: Имаш ли дјецу, настављај их и преклони им врат од младости њихове. (Гл. 7. ст. 25.)

Вама није противно, да се ваша дјеца дању и ноћу скиђу, у безпослицама вријеме превађују, у невађала друштва улазе, а противно вам је, да иду у учионицу, која је друга црква, гдје би се научила живјети, као хришћани, као Срби, као грађани и као господари.

Добро се чује далеко, а зло још даље, а особито данас, кад се сваки и најневатнији догађаји у новине биљеже и до последњи крајева наше земље разглашује на одобрење, похвалу и подражавање ако је добар и по некога користан; а на осуду и приговор, ако је по некога зао и штетан, као што је зао и штетан ваш одпор учионици, пак ће и он у новине ући, и од сваког, који га прочита одбачен и укорен бити.

Требају вам тврдокорна срдца, да тим презирањима и укорима одољевате и окореле коже

на лицу, да се за тај неваљасти чин не стидите.

Да сте из првог маха сви једнако о учионици мислили и осјећали, није вјеројатно, је колико је људи, толико је ћуди; ту је, по свој прилици, по сотонском надахнућу неко ковачем био, који је дао то намишљено вам нуђено, Богу и људма угодно дјело, код вас покварити, и зато је он већма агријешио, него они, који су га послушали.

Тешко сте скривили Богу, Богородици, угодником божијим, вашем породу и потомству, које мјесто да вас благосиље, оно ће вас клети и проклињати.

У колико ме је иста земља дала, која и вас и гдје и вас, у толико би се радовао срећи ваше дјеце и потомства, и у колико сам рад уклонити и помисао, да сам лађан и равнодушан према учионице међу вама, у колико упуштих се данас у овај говор о њој.

На вријеме сте, да вашу тешку погрјешку поправите и загладите. Заклињем вас Богом, Богородицом, и угодницима божијим, заклињем вас сродством вашим с вашом дјецом и потомством, заклињем вас њиховим препородом и бољком, осјестите се, разаберите се, покајте се, промијените вашу мисао и одлуку о учионици међу вама, стресите са себе лагу и срамоту, којих сте допали, те одкрите вашу готовост и макар какво прегорење, да се учионица отвори, да на наш завичај ново сунце сине и загрије, нове благодати и благослови божијих нађ наилазе.

Кад сам све ово изрекао, препоручујем учинак Богу, Богородици и божијим угодницима, предпостављенин духовним и свјетовним властима, свима вама, а особито паметнијим између вас.

Једно питање.

Управљено великом и заслужном српском књижевнику, ученом господину **Виду вит. Вулетићу-Вукасовићу**, професору у Корчули*).

Године 1890. објелоданио сам у овоме приједном часопису чланак „Старине из Гацка. (Херцеговина)“, свеска XI. за децембар, страна 431—432, те сам покрај описа неких старина, изнио и натпис једног отиска с мухура, около којега је црквено-словенски написано: Окриз гг.го Сакки архиског патрнарха монастир милешки.

По причању мога доброг пријатеља, сада већ упокојеног Шпира Ковачевића, трговца из Гацка, послат је овај мухур (печат) од истога у манастир Милешево, добивши од тамошњих смирених калуђера особиту благодарност за ову ријетку српску старину.

Врло ме је било изненадило, кад видјех на отиску покрај лика св. Саве написано „патријарси“, пошто нам српска хисторија прича да је Сава Немањић био „српски архијепископ“.

Прије неколико година, кад у научној сврси посјетисте наше шехер Сарајево, паде ми у дио особита част, јер се упознадох с Вама, учени српски књижевниче и славни археологе, те у друштву с бившим честитим уредником овога листа, најпречаснијим господином, Ђорђем Петровићем, протопрезвитером и конзисторијалним савјетником, замолих Вас за разјашњење: да ли је оне признато, да је прослављени св. Сава Немањић био српски „патријарх“ и од кога би он ту — по моме скромном мњењу „почасну титулу“ добити могао. Том приликом — колико се сјећам, извољесте на моје понизни упит одговорити: да је св. Саво у истину добио наслов „патријарха“, те да ћете о овоме путем овога листа коју проговорити.

Од онога значајног дана, када се с Вама упознадох, тражио сам по књигама и књижурнама, не били гдје и сам набасао о томе, да је св. Сава био „патријарх“, али, ето до данас нигдје не нађох!

Знајући пак, да сте и одвише уваженим и драгоцјеним књижевним радом, као и другим важним пословима преоптерећени, не хтједох Вам до данас још и ја — макар и мало бреме товарити. Али клета радозналост за ово, не да ми ето никако мира, то Вас ето, кад не прије, а оно сада морам узнемирити, учтиво молећи за цијењено разјашњење у овој тако важној ствари, на чему Вам, учени Господине, у напријед најтоплије захваљујем.

*) Сад у Дубровнику Ур.

Покрај ове сердачне захвалности, изволите како од свих синова поносне Босне и кршне Херцеговине, тако исто и од мене примити велику захвалност, што нас понукасте да прибирамо народно предање, о великом и најзаслужнијем мужу, св. Сави Немањићу, које ето народно предање обилно излази у дичној нам „Босанској Вили“ и у овом цијењеном часопису „Босанско-Херцеговачком Источнику“.

Само овај Ваш умјесни и драгоцјени предлог, био би довољан, да Вам већ давно заслужно име буде златним словима забиљежено у будућој повјесници Херцег-босанској, као што и хоће, покрај низања Ваших златних заслуга у великој свјетској повјесници.

Остајем Ваше велеучености захвални и одани штоватељ:

У Сарајеву, на Илијин-дан 1897.

Васа М. Ћуковић,
учитељ.

Рушевине српске православне цркве на „Црквини“ у Јабланици.

Приопћио: **Мане Ф. Момчиловић**, учитељ.

Као не позват и не упућен, ипак се ватих пера, да путем цијењеног „Бос.-Херц. Источника“ изнесем пред штоване читаоце један податак у прилог историје српске православне цркве у Босни. Не мислим, да ћу казати све, што би требало и што би се могло казати. Намјера ми је, да заинтересујем кога, који је више позват на то и који је вјештији у истраживању старина, да то темељитије изнесе на видјело, а мислим, да ни ово не ће бити на одмет. Сад на посао! Али прије да речемо коју о Јабланици за боље оријентовање.

Јабланица је село у босан.-градишком котару. Броји 186 српско-православних кућа. Простире се 3 сата хода јужније од Саве, а $2^1/_2$ сата од Орахова. Селом тече истоимени поток, који извире у Просари, то тече најприје јужно, па послије и Горњој Јабланици закреће источно. На измаку из села, под шумом Горалицом (Огоралицом), прима поток Буковицу из Козаре, а мало послије остави и Јабланицу (село) и утјече у Саву[1]). Од многих потока и поточића, којима Јабланица обилује, споменућемо још само Ријеку, десну приточицу Јабланице.

На десној страни потока Јабланице, гдје тече источно, у ономе куту, што га прави Ријека, утјечући у Јабланицу, на узвишеној главици, обраслој на обронцима младом храстовом шумом, лежи споменута рушевина старе српске православне цркве. То мјесто зове народ „Црквина“. Оваквих „Црквина“ има по Босни поносној и кршној Херцеговини, војводини св. Саве, врло много. Неке су већ више пута у цијењеном Б.-Х. Источнику“ и у „Гласнику зем. музеја“ описане, а ова наша не знам, да је и један пут, за то се ја надох побудјенин, да почмем и потстакнем оне, који ће то у љепшем руху изнијети.

Са главног друма, који води из Орахова (од Саве), односно из Просаре у Козару, нема до „Црквине“ више од „луле дувана“. Из Градишке има путујући „апостолски“ и 6 сати, а на колима или коњу дође се и прије. До Горњих Поградана пут је приличан, а одавлен у Јабланицу за кола теготан, јер је испрсваљиван.

Са „Црквине“ је лијеп видик на околину, на којој ти се око наслађује, као да си у каквој панорами. па не знаш на чему би га прије устави: на питомим и романтичним пољима и брежуљцима, које ју мало подаље окружују са сјевера и југа (са сјевера Просара, а са југа Козара). Простор је на висоравњу и доста широк, те обухвата више од јутра земљишта. Изгледа би био куд и камо љепши, да је шуму сасјећи, до не смета погледу. све расчистити и сувишно одстранити. Само црквено мјесто не би било онако сакривено, па би се и из далека видјело. Око њега се налази старо травом и бујади зарасло гробље. Као „знамење“ сваком гробу ударен је више главе мртвога камен, извађен из гомиле камења порушене цркве. Нема сумње, да

[1]) У Доњој Јабланици. Због тога зову многи ову Јабланицу и Горњом Јабланицом, премда и њу народ дијели на: Горњу, Доњу, Хаџино село, Кантеле, Ресиковац и Вриштак.

је то камење нађено из оне хрпе камења, које је било узидано у цркви, пошто је са свијем разумљиво, да нико не ће ићи далеко тражити, што има пред носом. То свједочи, што је и састав тога камена исти са саставом онога, што је у зиду. Поза се то и по томе, што има на томе камењу красно исклесаних крстова, исто онаких, какових има и у зиду. Крстови, што су послије у камењу за знамење уклесани, нијесу нипошто онако лијепо и правилно исклесани, што одаје невјештину мајстора, који се битно разликује од онога, што је клесао оно у зиду прије више стољећа. Материјал ове цркве разнесен је не само по овоме гробљу, него и по свим околним оближњим гробљима, шта више и по кућама, особито Мухамеданаца, који њиме „притискују купус“ или га употребљују у друге сврхе, као на пр. за камени сто у хладовини и т. д. Прије су по гробљу пландовала говеда и све до ове године, када је заузимањем преп. оца Пајисије Филиповића, игумана манастира Моштанице, ограђено. Гробље је, разумије се, српско-православно, пошто се ту и данас копају православни Срби. Земљиште под гробљем и рушевином спада у власништво Савана и Марка Бјеловука из Јабланице. Толико о томе, а сада да чујемо коју о самој богомољи.

Црква није Бог зна како сачувана, али није опет ни са свијем уништена. Још и сада дижу се црквени зидови $1^1/_2$ метар у висину. На западној страни око врата зид је био порушен али људи су то опет озидали у висину осталога зида, кад су прије 3 год. чистили црквено мјесто, зазидавши и црквена врата тако, да је је остао простом 0·40 мет. широк. Чудо је, да нема јужних врата. Може бити, да су људи, кад се црква срушила, тај отвор зазидали, да се зидови не обрушавају. И данас је зид на тој страни најслабији. Прије је била у унутрашњости велика хрпа камења, пошто су се зидови унутра срушили, али је то прије 3 год. очишћено, понађено и оно камење наслагано вани лијево и десно у двије велике хрпе и у двије нешто ма источној страни, као и у више мањих хрпа око црквеног мјеста. Дужина зида је до иконостаса (мјерећи изнама) 10·25 м. Зид, одакле је иконостас почимао, сиже онд унутра 1·30 м., а одавле до краја зид је дуг 2·75 м. Даклен цијела дужина је 13 м Ширина изнаша 8·20 м. Зид је дебео 1 м. Од ваништине одби даклен дебљину зида, па ћеш добити унутрашти простор. Нацрт ће говорити јасније:

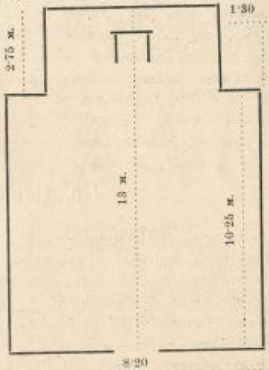

Часна трапеза стоји на два дебела камена ступа. Десни ступ има озго ископану јаму, коју немогох промотрити, пошто не могох одвалити тешке камене плоче, која се налази аа та два ступа. Плоча је у облику правокутна четверокута, коме је дужина 1·63 м., ширина 0·70 м., а дебљина 0·22 м. Иконостас је морао бити дрвен јер да је зид био, то би дебљина зида стијеснила још више часну трапезу, која је и онако много ближе иконостасу, него крају. Може бити, да су и ступови били срушени, па су их послије усадили, али не на исто мјесто, него ближе иконостаса. Прије су морала бити четири ступа или један. Света трапеза мора бити узвишена и четвероугласта и стајати на једном или четири ступа или на четвероугластом ковчегу. Један ступ представља Исуса Христа, 4 ступа представљају 4 јеванђелиста, а четвероугласти ковчег „гробницу мученика или светитеља, коме је црква посвећена и који је заштитник цркве и народа у цркви, а и посредник њихов код пријестола божијег“ (Никола Гр. Живковић). Ја не знам, шта би представљала два ступа, ако би то већ и могло бити[1]). Света трапеза била је с пријестола скинута и одвезена у Горњу Јабланицу

[1]) Два јестаства. Ур.

на тамошње гробље „за знамење“ више главе умрлога. Ту ју је познао † поп Саван Бабић из Бујаковца[2]), кад је читао опијело и наложио ономе, ко ју је одвезао, да ју одмах натраг одвеже и постави на исто мјесто, одакле ју је и одвезао. Сад стоји на она два ступа. Пок. Бабић ју је познао по томе, што се прије на њој јасно видио некаков натпис, али је тај натпис неко исклесао, да буде „љепше“. На лијевој страни часне трапезе налази се нешто узвишитија кружница с пријечницом од 0·25 м. У средини се сијеку два пријечника под кутом од 90°. У средини, гдје се сијеку пријечници налази се мала кружница, а у свакој четврти опет по двије.

[2]) До буне спадала је Јаблановица као и Раковица под парохију у Бујаковцу, па је ту и свештенек становао.

(Свршиће се.)

Св. Саво у народном предању.

Постанак пса.

Оно ти је, мој брате Ришћанине, у сретне вактове (времена), кад су свеци по свијету ходали, све друкчије и боље бивало. Ко је оног вакта какво зло учинио, Бог га је одмах казнио, а данас, — Боже ми опрости, како је свијет од Бога главу окренуо, тако је и Бог од свијета обнемарио, па свак' ради што хоће, а Бог све трпи, али, имаће безбели када и наплатити, а валах, како се свијет изопачио, није далеко ни до кијамета (страшни суд). Кад је оно св. Саво са шљаком (штака, палица) ходао по свијету, затече у једној планини чобане ђе ручају. Они им назове Бога, а они сви устану па му одврате: „Бог ти добро дао духовниче!“, па га понуде да сједне и штогод залижи (поједе). Св. Саво благослови јело па почне с чобанима јести. Кад су ручали, устану па Богу благодаре. Пошто то учине, чобани одмах опреме захиру (јело) у торбе и повјешају о врбе и друго дрвеће. Кад то св. Саво виђе, врло бегенисa, па поучи чобане да тако назад раде и да ни једну мрвицу од хљеба или захире не остављају на путу, јер је грехота, а и биређета у кући нестаје. По томе рече св. Саво чобанима да му донесу воде, а чобани, му одговоре: да им је воде у тиквицама нестало, а извора нема ниђе близу. На то св. Саво прекрсти једно мјесто шљаком, а вода одмах проврше, студена ко лед, а бистра ко биљур. Св. Саво напи се воде, а по томе и чобани, који, кад пошље дознадоше да се онај калуђер звао Саво, прозваше оно врело „Савино врело“, које оно и дан данас у оној планини извире, а свак' га зове оним именом, како га још земаниле они чобани окретише. Пошље овога, упути се св. Саво даље и наиђе опет на друге чобане, који бијаху ручали, а захиру остављали непоспремљену на полегли по крај ње и газе је. Кад то св. Саво виђе, не би му нимало мило, па не назваши чобанима ни Бога, зазвика: „Ој, чобани, прокрчите ми пут од паса, да ме не уједу!“ Чобани му одговоре: „Хајд' слободно, нијеси луд, видиш да нема ниђе паса“, а св. им Саво одговори: „Та, сто их међу вама“ и у тај час, претвори се она захира у всетиње (псетиње), који чобане у њ'ову стоку растргају с тога, што су чобани по божјем нимету (хљебу) газили. Исто, од тога вакта постало је псетиње (пси), с тога је врло грехота по мрвама газити, и ко их гази — жеље ње их (т. ј. хљеба), а од тога се Турци добро чувају. (Од старца Остоје Ристића, из Сарајева.)

Како је постало језеро Борци.

Оно причају стари људи, да је св. Саво обишао сву кршну Херцеговину и да нема ни једног мјеста и села у тој благословљеној земљи у које он не би дошао. Ја ти — додуше незнам рећи, да ли је долазио у нашу Босну поносну, ама је сва прилика да није долазио, јер ми о томе није никад причао, а не стоји валах ни у књигама да је у Босну долазио. На пошљетку, ти то знаш боље, јер си, хвала Богу и Богородици, учио дубоке и дупле науке а ја нијесам прошао ни Часловца ни Псалтира, па не могу ни знати. Еле, како му драго, долазио, или не долазио св. Саво у Босну, знам ти то рећи, да је он био велики угодник божји. (Овдје приповиједач скида капу с главе, па с дубоким

поштовањем изговара ријечи: . . . „да му је слава и милост“, чим се доказује велико српско-народно страхопоштовање према овом правом народном и српском светитељу — „да му је слава и милост“, како 'но рече драги мој приповједач). А сад, како сам чуо од људи, да ти испричам: како је постало језеро Борци. Кад је оно св. Саво ходао по кршној Херцеговини, сврати се у Коњиц па ту остане један дан, гдје је проповиједао Христову науку. Коњичани добро дочекају калуђера Саву, а он их благослови, па се упути у села, што спадају под коњички котар. И по селима, добро је био „всегда путешествујући“ св. Саво, али сељани села „Борци“ јадно и жалосно приме старог калуђера, а то је било овако: Св. Саво дође у село „Борке“ врло касно“, па замоли сељане да га пусте на конак, а они не знајући ни које он, ни шта је он, као да се они здоговорише, те га ни један сељанин не хтједе у кућу примити да може преноћити. Залуд је св. Саво говорио, да није дошао с никаквом хрђавом намјером, залуд им је он говорио, да је калуђер из далеке земље, залуд их је на пошљетку и страшним божјим именом заклео, да га ма који од њих пусти да може преноћити, а он да ће им конак дупло платити, ал би све забадава: сељани не хтједоше га примити. На пошљетку, св. Саво, к'о један, ко' жалостан, леже на једном брду тога села, али је врло мало и спавао, јер се скоро цијелу ноћ Богу молио, као што је он то увијек радио, гдје год би на конаку био, јер је био велики богомољац, па се за се грјешног и за сав свијет Богу и Богородици молио и препоручивао. Те ноћи, мољаше се св. Саво Богу, Богородици и свим божјим угодницима за Борчане, да им Бог буде у помоћи и опрости њихова согрешенија, јер, као да они и не знадијаху, да је велика грехота „странца у дом не примити и не угостити га“, за које ће такови грјешници на страшном суду пред самим Христом одговарати и од њега укорени, осрамоћени и у цехенем (пакао) послани бити. Кад зора забијели, сиђе св. Саво с брда, пак по своме обичају заће по кућама, да проповиједа Христову науку св. Јеванђеље, те да, гдје буде требало, очита по коју молитву, јер онда није било као сада, да свештеник или калуђер у туђој нурији (парохији) не смије без дозволе онога попа, чија је нурија, ништа свршити. У коју год кућу хтједе св. Саво да ступи, свагдје би одбијен и не примљен, те Борчани нити хтједоше слушати његове науке, нити хтједоше, да им он молитве очитава. Залуду се св. Саво с њима мучио и борио; сељаци, к'о сељаци; што они затегну, не би могло ни девет волова потегнути! Кад видје св. Саво, да ови људи не знају: ни што је Бог ни божји закон, кад видје, да немају ни образа ни поштења, помоли се Богу, на рече: „Да Бог да се ово село у Содом и Гомор створило и од њега језеро постало!“

Чим то св. Саво изговори, село „Борци“ претвори се у језеро „Борке“ — „Борци“, па се у у њему сви људи, жене, дјеца, стока, а на пошљетку и куће потопише! Језеро „Борци“ доби то име с тога, што су се сељани са св. Савом „борили“, да га у своје куће не приме, као што га нијесу ни примили, пак се и св. Саво с њима ради тога „борио“ и због те борбе прозва се се језеро „Борци“, јер и св. Саво и Борчани бијаху прави „борци“ у својим жељама. И данас има село Борци, а између њега и планине Липете лежи језеро Борци, па ако путниче наљегнеш низ кршну Херцеговину, не пожали отићи у коњички котар, јер неш тамо — у истину — наћи дивно језеро „Борци“, које је ето по народном предању постало од св. Саве, с тога га неки и дан-данас називају „Језеро св. Саве“. Ето ти, драги мој учитељу, испричах о св. Сави, а много сам прича о њему чуо, ама се пусто заборавио. Као што ти у почетку ове приче наведох, нијесам слушавао, да је св. Саво или који други од св. Немањића долазио у нашу Босну поносну, али јесам додуше слушавао и из наших пјесмарица чуо, да су славни српски цареви Немањићи по крај „Милешевке на Херцеговини“, сграђили и у нашој Босни поносној задужбине и то: „Озрен цркву на сред Босне славне“ (налази се у грачаничком котару) и „Папраћу Спречи на извору“ (у власеничком котару). Много су ти, брате, св. Немањићи манастира сградили, с тога та породица и јесте света. Безбели си читао, како је оно војвода Милош Обилић говорио „господи латинској“:

Јесте мудри, ал' зборите лудо;
Да видите наше манастире,
Наших славних цара задужбине,

Какови су и колики ли су!
Да видите Лавру Студеницу
Недалеко од Новог Пазара;
Да видите Ђурђеве Ступове
Код Дежеве, старијех дворова
Задужбине цара Симеуна;
Да видите чудо невиђено,
Б'јел Вилиндар на сред горе свете,
Задужбину Саве Свештеља
И његова отца Симеуна" и т. д.
Св. Сава — српска слава.
Св. Сава — Србина спасава.

Од Остоје Тупајића, у Сарајеву на Бендбаши, године 1897. прибиљежио:

Васо Манојлов Ћуковић,
учитељ.

Представка о поправци и измјени садањег стања свештеничког.

Многа моја љубазна старија и млађа у Христу браћа свештеници мртвим сном спавају, зашто? — не знам! — то је за мене тајна. Али по моме мишљењу, — или су се своме худом стању стању сасвим привикли — па баш онако — праћедовски трпе, или су баш сасвим изгубили наду на милост наших предпостављених власти. О љубазна моја у Христу браћо! ви не смијете клонути духом вашим свештеничким, нити шта више губити наду на милост наших претпостављених власти, знајући ону нар. пословицу, која вели: „Док дијете не заплаче, мати га се неће сјетити". Него на против, треба сви да у пркос свима тешкоћама и незгодама нашим, са којима се данас безпрекидно боримо, ради свога „Неподесног матерњалног стања" да енергично заједничком снагом порадимо да у народу нашем процвјетају оне лијепе врлине хришћанске: љубави, братства, слоге и мира, и себе-прегорјевања, које су свјетлиле у животу првих хришћана, а то је једна од првих брига у потреба сваком друштву, који не може оспоравати ни провиђати ниједан разуман човјек!

Ја мислим, да томе светом и узвишеном задатку, нитко није ближи од нар. свештенства. Шта више, у томе је суштаственн задатак његове учитељске и пастирске службе. На кад је тако тежак и узвишен задатак свештенички у народу, — онда оно — по оној нар. пословици: „Каква радња, така и плата" има права да захтјева, да му се ма којим начином, његово материјално стање" поправи, да се за напљату свршених свештенодјејствава тужи у парници са својим парохијанима, што никако не би служило на част никојој религији.

Стање свештеничко, било је општи предмет, о коме се је било почело писати и говорити, и нико није одрицао потребу, да се стање свештеничко уреди на правичној основи! Али то се све баци у пусти заборав, који једнаким мртвим сном све до данас спава, те ја — дужношћу својом позван — узех перо у руку, да га мало из тог мртвог сна пробудим, у нади, да је сваки убијеђен и зна, да свештенству треба каквим било начином осигурати. „Имбецилни дјекъ", да му вала уклонути с пута ту велику и несавладљиву тегобу, па онда тек с правом тражити од њега, да свој св. задатак врши, како треба. А мислим, да је већ једном и ријеме, да се свештеничко стање на правичној основи уреди, те да и то питање дође на озбиљно рјешење, — али када ће то бити, једним Бог знаде!

На нашим је епархијалним надлежним нам Архијерејима прва дужност, да поднесу представке нашој Високој земаљској влади за поправку свештеничког стања! Зашто они у томе оклијевају не зна се!? — Свештенство с пуним увјерењем зна и не сумња, да би Г. Г. Архијери и паша Висока земаљска влада радо видјели; да се стање свештеничко поправи: — али ту има можда још неких узрока, (које ми не знамо) који им овај предлог онемогућавају. Свештенство са основом мисли и држи, да је и сам народ рад да се стање свештеничко поправи и правичније уреди.

Овај пак начин, којим се је свештенство досада напљаћивало за своје заслуге и за обредну службу своју, из незампаћених је времена! Кад је народ био без своје државне управе: кад није имао ништа своја; кад је морао све до голе душе

да даде за откуп свог чемерног живота, онда је народ и тако својим тешким приликама из љубави према свом свештенству, које је с народом својим вазда заједнички дјелио и зло и добро — одвајао и давао служиоцима своје вјере, за њихов живот и одржање. Отуда је и остало — чак ево и до данашњег XIX. вијека, да народ свештенству даје: жита, граха, сира, вуне, ћетена итд. према предјелима, и да му се понешто даје у новцу: за крштење, вјенчање, опијело, молитву, водицу, парастос, итд.

Овакав начин наплате за свештенство, имао је смисла само за ондашња отоманска времена, кад народ у нашим покрајинама Босни и Херцеговини, није имао никаква права, слободе у вјери и народности својој, нити икакве просвјете ни напретка — у каквом односу данас стоји — него је само био Турски роб! Но, сада, кад је народ у овим измученим покрајинама поносној Босни и кршној Херцеговини под окриљем и управом Аустро-Угарске монархије, стресао са себе ланце Турског робства и ступио по Божјем промислу у бољу државну управу и правичност, и почео напредовати у култури и просвјети, ушљед чега је и свештенству потребно да се више учи и озбиљније спрема за свој свештенички позив, те се од свештенства с правом захтјева и очекује, да по свом положају, звању и образовању, развије више рада и енергије у свом узвишеном задатку; кад се тражи, да буде представник своје општине и кад су му на послетку уопште све потребе увећане итд., да ли је онда право, да свештенство и даље остане при овој и овакој наплати, која је у једнаком стању од онда, кад је народ у најгорем робству био?

Да ли је право да од случаја себи ужитак очекује; да мољака и просјачи и да сиротињи на терет пада, тражећи од ње наплату за оно што јој по вјери и закону свршн?

На ова питања, нека одговоре они, који су позвани и на којима стоји дужност, да нам наше свештеничко стање поправе, а моје је само, да дале јадикујем. Колико је тарифа (такса) мала и незнатна, према потребама и скупоћи, која данас сваког дана све већма расте, толико је све већа неприлика, што се заслужена награда без суда неда прикупити. Кад свештеник дође до тога, да његови парохијани виде у њему свога тужиоца и парничара (што се са свештеником нигдје ни у којем случају не слаже) и кад свештеник за неколико година обреди с тужбом половину својих нуријаша, — онда смо на чисто с његовим положајем и успјехом у раду! Може свештеник бити добар, способан и ваљан, Бог зна како, да послужи својим повјереним му људма и св. вјери; али при тако тешким околностима, сав му је труд узалудан. Свештенство не тражи, да се његово стање поправи и правичније удесу само за то, што му је ова досадања наплата мала, што је неправична и несаразмјерна према наплати државних чиновника. Оно тражи измјену и поправку свога стања поглавито за то: „што је неприликама око прикупљања своје наплате спријечено“, те не може, колико би хтјело и колико треба да одговори своме узвишеном задатку.

Да је стање већине свештеника веома злочесто; да је овај начин наплате недовољан и неосигуран и да свештеника од првог поздрава са својим нуријашима прате несавладљиве тегобе, то је очито свакоме!

Кад долази на парохију нови свештеник у којој су му поповали дјед и отац, такоме је свештенику и Боже помози; јер га чека готово шљеме над главом и колико било земље и стоке. Такав свештеник може да не падне одмах на терет сиротињи; може своје парохијане и да попричека, за оно, што им по закону сврши.

Но другиње стоји ствар, кад долази за свештеника на једну парохију млади клирик (богослов), који нема на тој парохији никаква стања ни имања, као што народ наш каже: „Ко из горе клипама доћеран“. — Каквих је данас на жалост већина, који овако суновратице у свијет јуре — у неизвјесност сваковрсних патња, да одређењу им мученичку судбину стрпљиво сносе — ма да својим нуријашима донесе једино жарку љубав за свој узвишени позив, и пуно воље, да својим знањем што више приврједе св. вјери и својој општини. Прије свега и сама општина доће у неприлику: гдје, и куд да смјести свога новог свештеника?!

У селу, гдје нема чиновника, нико и не гради кућа под кирију. Свештеник мора, да се склони, гдје било; мора више ослужити на вересију, него за готову награду, која се вере-

сија послије тешко прикупи. Народ је већином слабо новчан — а посве и осиромашио; па ако до које крајцаре и дође, ваља му платити државне порезе — данције и остале трошкове; мора да купи и да набави оно, без чега не може да живи, па ако му преко свију тијех потреба и трошкова што и преостане, онда ће и свештенику платити, и то ако га свештеник у то вријеме деси, и ако своју заради затражи мало озбиљније, — и то многи сматрају за излив пакости свештеникове, а неће нико да види и да зна, да је на то свештеник принуђен потребама свога живота! неће да увиди, да свештеник од тога ваља да живи и породицу своју та издржава.

Свештеник је обвезан, да на позив својих нуријаша без оклијевања иде, и да им сва свештенодејства врши, па имали му одкуда платити зараду или не!? Свештеника чекају оштре казне од власти, ако на вријеме не оде да вјенча, крсти, сахрани итд. а ниједног параграфа (§) нема, којим би се зарада свештеничка (бар за љубав правде!) у колико било осигуравала!? Истина, у *књижевних* Декрета — Синђелија, од Архијереја Добро-босанских — као наше Духовне власти, — наређује се. да је дотична парохија дужна одређеном свештенику у реду његове доходке давати, за стан му се побринути и наћи, итд., али од свега тога, мала је асна свештенству, јер све такове наредбе, које су свештеницима издаване — истина у доброј намјери — стајале су мртво слово на артији!; јер виноград не зна молитве, но мотике, да и народ, он незна за наредбу, него зна, ако га човјек наћера и присили на нешто, да уради.

(Настављће се.)

Број 258.

При избору тутора нове српско-православне сарајевске цркве.

Драга браћо Срби!

Од памтивијека, од како је Србина и његове свете цркве, од које се никад растанио није, па ни у самим оним часовима, кад се душмански мач блистао више његове главе, — Србин је хитао у свету цркву своју, у којој је налазио мира и утјехе.

Много је горких часова било за Србина, а нарочито за ону браћу изабрану, који су били служитељи светијих храмова, који су и ноћу са служитељима светога олтара, журним корацима хитали својој цркви на молитву, а већ свакога часа пријетила им је највећа опасност по њихов драгоцјени живот, а за сав тај њихов труд нијесу примали никаквих награда, већ поуздањем у Бога, у свету српску цркву и вјеру православну. а за срећу и напредак дома својега, они су кроз цијелу годину дана вјерно, савјесно и са највећом радошћу служили свети храм и чували га као зјенице очију својих.

Изабран тутор (клисара) сматрао је за највећу част бити изабран за тутора светог храма; он се је том чашћу врло поносио и дичио, а цио народ сматрао га је за скроз поштена човјека, — једном ријечи: уживао је велико повјерење ународу.

Много их је било, који су и при таковим временима жељели бити тутор кога храма, него повећу своту новаца заслужити; јер су имали па уму, да је част много важнија од новаца; а што ти нијесу били бирани, то је с тога, што од тих неки нијесу имали способности, а неки су били незадружни . . .

Данас, по старом нашем српском обичају, свршава се година туторима овог светог храма, те су, по досадањем обичају, на њихово мјесто изабрани нови тутор (клисаре). Но, прије него што споменемо нову изабрану браћу, дужност нам налаже, да јавно благодаримо досадашњим туторима, господи: *Благоју Самуковићу, Сијеру Хаџи Данајловићу, Ристу Максимовићу и Јовици Благојчанину* на њиховом труду, њерној и усрдној служби светом храму овоме, и дао милостиви Бог, да и њихови синови буду бирани, и за сав тај њихов труд и пожртвовање нека их пребляги Бог од Свога изобиља стоструко награди!

А браћи, коју је управа српско-православне црквено-школске општине изабрала, као ваљане и способне, на реду за ову годину, и то: од ћурчијско-трговачког еснафа. господу: *Васа П. Савића-Бошкова* и *Мила Радуловића*; од еснафа

абаџијског: *Пера Будешића*, и од еснафа кундурџијског. *Јова Веселиновића*).

Изабраној господи туторима овога светог храма ми свесрдно честитамо и желимо: да им преблаги Бог дарује здравља, љубави и слоге, да и они ову свету дужност сретно и славно изврше, а за њихов труд нека милостиви Бог награду да њима и свему дому њихову. Амин!

Сарајево, 7. септембра 1897.

Владин повјереник за вођење послова српско-правосл. црквено-школске општине у Сарајеву:
Петро Т. Петровић.

[1]) Нијесу се примили! Ур.

Културна зграда.

На 22. септембра о. г. положен је темељни камен згради за српско-православне школе у Сарајеву. Мјесто, на коме ће здање почивати, лежи на сјеверну страну до српско-православне нове сарајевске цркве.

Свечаност ји отпочела одмах по извршеном благодарењу за Превишњи имен-дан Њ. ц. и кр. Апостолског Величанства тако, да су: митрополит, сво свештенство, господа, ученици са наставницима и народ, изишавши из цркве, дошли на мјесто, гдје су ровови ископани и гдје је било приправљено све, што је за тај свечани моменат требало.

Водо-освећење и чин благосиљања темељног извршило је Његово Високопреосвештенство господин митрополит Николај. Послије 10 сати стигла је на свечаност и Њег. Преузвишеност поглавар земље госп. Јован барон Апел. Његово Високопреосвештенство изволјело је присутнима срдачно захвалити и благословити их. Једна дјевојчица из српске основне школе декламовала је „Дижимо школе" од змаја Јована, а за тијем је школски управитељ г. Стево Калуђерчић прочитао „Споменицу"[1]), у којој је описана кратка историја и постанак српске народне школе у Сарајеву, коју су изволјели потписати: Његово Високопреосвештенство, Њихове Преузвишености барон Апел и барон Кучера, градоначелник Мехмед-бег Капетановић и управитељ српско-православне црквено-школске општине г. Петро Т. Петровић са члановима.

Зграда ће стати, према састављеном прорачуну, **104.000 фор.**, у коју је циљ Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину изволјела одобрити зајам од 120,000 фор., који ће српска црквено-школска општина имати одплатити за 24 године **без камата.**

Срећно да Бог да!

[1]) У наредној свесци донијећемо ову Споменицу у цијелости у нашем листу. Ур.

Освећење српско-православне цркве у Блажују.

У недјељу 21. септембра о. г. освештана је ново сграђена српско-православна црква у Блажују при најповољнијем времену, а у присутности неколико хиљада сељачког народа, које из Блажуја, које из околице. Из Сарајева је присуствовало овој слави неколико стотина душа из разних слојева друштва. Преосв. госп. митрополит Мандић отпутио се још у суботу по подне у Блажуј, гдје га је парох Ристо Јокановић са општином и сељачким коњаницима дочекао код Врела Босне и допратио до цркве. Пошто је митрополит одслужио у новој цркви вечерње вратио се на ноћиште на Илиџи, а у Недјељу, праћен од народа и свештенства, стигао је већ око 8 сах. у Блажуј, гдје се многи сељачки свијет слегао био око цркве. Већ у суботу се ондје почео слијегати многобројни народ те провео ноћ поред ватре уз коло и пјеванје. Кад је у Недјељу отпочело освјештање нове цркве, око ње се таласао силан народ у својим шареним јелецима, гуњевима, зубунима, бијелим кошуљама и гаћама, као шарено цвијеће на зеленој ливади. Кад забрујаше милогласна звона са заставама окићеног звоника, прекрилио је свијет малену цркву, да се није могло у њу доспјети. Но на прву ријеч присутних оружника народ је

ипак вољно одржао ред и отварао пут у цркву и из ње.

У 10 сах. се свршило освештање цркве и отпочела литургија, коју је преосв. г. митрополит Мандић служио са својим свештенством. На кору је фино појао збор чиновника и учитеља из Сарајева под управом учитеља г. К. Травња. Прије причасна стигоше у цркву и Њих. Преузвишености поглавар земље барон Апел и грађански доглавник барон Кучера и присуствоваху до конца литургије, која се послије кратке јегровите бесједе преосв. г. митрополита о значају ове красне свечковине свршила у $12^1/_2$ сахати у подне. Њег. Високопреосвештенство извољело је на тој служби рукоположити ђакона Павла Убовића у чин презвитера, а богослова Ристу Ерановића у чин ђакона.

Послије литургије настало је право народно веселье око цркве. Прангије су и на даље грувале, звона звонила, а народ се веселио играјући коло, пјевајући и прилажући прилоге за своје мјесимче, давно жељену цркву. Колико дознајемо пало је које у тасовима у цркви, које у даљем сабирању преко 1000 фор. у готовом новцу прилога на цркву. Цио метеж у зеленом пољу пружао је веома сликовит призор као на правом народном збору. У 2 сахата бијаше свечани објед под зеленом шатром код школе за присутне одличније госте. Обједу је предсједавао преосв. г. митрополит, а присуствовали су Њих. Преузвишености барон Апел и барон Кучера, окружни предстојник др. барон Молинари, владин савјетник Трешчец, котарски предстојник Плентај, владин тајник Кнежевић, владин повјереник Петро Т. Петровић са општинским повјереницима, војвода Маша Врбица и други угледнији гости из Сарајева. Објед је приредие био гостионичар Витхалм са Илиџе. Прву здравицу напио је митрополит Њег. Величанству љубљеном владару, благодарећи му ријечима од срца на високој милости и благоволењу, које указује српско-православној цркви и народу у Босни, на што забрује бурно: живио! а пјевачи отпјеваше царевку. Иза тога подиже се поглавар земље барон Апел, те звонким гласом у присутности народа, који се бијаше слегао око трпезе, наздрави овим ријечима:

„Господо моја! Врло ме весели, што сам данас могао бити код ове лијепе свечаности, којом српско-православни народ ове парохије слави једну знамениту стеченину на пољу своје црквено-народне просвјете. Још прије мало времена било је у овијем земљама у свему само 180 православних цркава, које су скоро све биле у већијем градовима, а ријетко су могли православни свештеници становати у средини своје пастве. Ушљед тога је било свештеницима тешко вршење њиховог светог звања, а народ често није имао духовне помоћи и утјехе, кадкада ни у најтежијем часовима живота. С тога је земаљска влада настојавала од првог почетка свога рада у овијем земљама, да и сеоске парохије добију своје цркве и да се свештеницима сагради пристојни домови; те је у овом кратком времену сграђено преко 200 новијех цркава и у задњијех 6 година 30 новијех парохијалнијех домова. Тако је ево и ово мјесто добило своју нову цркву и парохијални дом. Настојање земаљске владе снажно су подупирала господа митрополити и остало свештенство; а и народ се је томе радосно одазвао, те је свуда доприносио знамените жртве са својим радом и у новцу. Захваљујући Његову Високопреосвештенству господину Митрополиту на његовој здравици, радујем се, што ми се пружа прилика, да могу признати његово патриотско подупирање земаљске владе око тога рада, његову жарку љубав за његову цркву и његов српско-православни народ. С тога Вас молим, да са мном сложно кликнете: да Бог поживи Његово Високопреосвештенство господина Митрополита Мандића, све православно свештенство и цијели српско-православни народ! Живјели! Живјели! Живјели!“

Бурно клицање попратило је ову јегровиту здравицу. Сад се подигао мјесни парох Ристо Јокановић, те у подужој бесједи оцртао прошлост и садашњост у животу срп.-прав. народа и захвалним осјећајима истакао вас напредак у црквено-просвјетном животу, све установе и уредбе, које је срп.-прав. црква и просвјета получила од очинског старања преузв. г. министра В. пл. Калаја и земаљске владе, па и срдачно подизање ове цркве у Блажују. С тога напија радосним срцем преузв. гг. министру Калају, барону Апелу и барону Кучери, благодарећи им на толиким

доброчинствима. Громко живјели! из уста присутног народа пропратило је ову здравицу, на што је преузв. г. барон Кучера захвалио, истакавши исторички значај Блажуја и пожелившии му све љепша напредовања, те је напио срп.-православном народу у Блажују и његовом пароху Јокановићу. Но низ здравица завршио је стари предсједник блажујске општине сељак Никола Кулањин, који је приступио трпези, скинио капу па поклонивши се пред господом нарекао гласно: Да Бог поживи нашега премилостивога цара, високу владу, нашега митрополита и нас народ! што су присутна господа и народ прихватили бурним повлађивањем. У томе се и трпеза дигла. Њих. Преузвишености барон Апел и барон Кучера опростише се са присутнима и уз бурно клицање народа одвезоше се у Сарајево. Када се преосв. митрополит опрости са друштвом и пође у парохов стан општине га сељаци, те се отимаху за његову десницу. Митрополит је ословио људе братски распитавши се за љетину и благословио радосно расположени народ. Око 4 сах. се почеше гости и народ разилазити из Блажуја и на тиме мину овај необично красни дан народне славе, које ће се сви присутни вазда пријатно сјећати. **Пренос мошти блаженопокојеног митрополита Ђорђа Николајевића у тај новоподигнути храм, шљедоваће такође са великом народном свечаности, ове јесени или на идуће прољеће.**

Разно.

Превишњи Имендин Његова п. и кр. Апостолског Величанства прослављен је у Сарајеву 22. септем. уобичајеним свечаним благодарењем у новој срп. прав. сарајевској цркви. Благодарење је обавио Високопреосвештени АЕ и митрополит Дабро-босански Господин Николај уз асистенцију осамнаест свештених лица. Свечаности су присуствовале војене и грађанске власти на челу са Преузвишеним доглавником бароном Кучером, све овомјесне школе и много народа. Са кора црквеног скадно и умилно одговарало је провизорно пјевачко црквено друштво.

Нови Патријарх јерусалимски. Мјесним Синодом и светогробским братством изабран је 10. јула о. г. Филаделфијски митрополит **Дамјан** и постављен на патријаршеску катедру под именом Дамјана I. Нови Патријарх рођен је на острову Самосу и ирло је уважена личност у свој Јерусалимско-Палестинској околини.

Њ. В. Митрополит Мандић у Рељеву. Њег Високо-преосв архијепископ и митрополит дабробосански госп. Николај изволио је дана 15. септембра (27.) о. г. посјетити срп. прав. богосл. училиште у Рељеву, у друштву с госп. Михаилом Кнежевићем владиним тајником, и том приликом предсједавати поправном испиту из увода у св. писмо једног ученика друге године, који је промакнут у старији разред, пошто је показао потребни успјех. Послије подне истог дана Његово Високопреосвештенство вратило се у своју резиденцију.

Први српско-православни владика у Бечу. У своје пријеме навијестили смо цијењене читаоце овога листа, да је Његово Величанство наш премилостиви цар и краљ Франц Јосиф I. одредити благоизволело, да бечка српско-православна општина припадне задарској епархији. Поводом тим отишао је Високопреосвештени владика Др. Милаш у Беч. Тамошњи Срби приредили су му свечан дочек. На станици бечкој дочекали су Га Срби и Српкиње из Беча и са стране. У име приређивачког одбора, епископа је поздравио наш Србин Босанац г. др. Тошо П. Зурунић. Затим су му се поклониле дјевојчице, од којих Га је мала Милева Стеве Марковића поздравила, стеруши са осталим дјевојчицама цвијеће пред њега. Са станице је отишао госп. Епископ прави св. Саве на молитву. У цркви је поздрављен од предсједника општине г. Николе Капамације, а из цркве је отпраћен у Hotel Imperial, ђе су госп. Епископу сабрани одмах учинили своје подворење. У нељељу 14. септембра служио је Високопреосвећени господин свечану архијерејску

службу. Истога дана у вече, дават је свечан бањкет. — Ово је први случај, да Србин владика у онај нови крај своје дијецезе долази.

Архимандрит Фирмилијан, ректор биоградске богословије, именован је администратором скопљанске епархије.

Звоно с неколико гласова, пронашао је један Американац. Проналазак је врло једноставан и прост. Да би звоно (црквено) могло имати неколико разних гласова, ивица му се засијече на 3—4 мјеста, и то тако, да поља буду у различитој величини подијељена ушљед тога реза. Према томе црква не ће имати потребе више звона набављати, па да створе хармонију, — доста ће бити само једно звоно.

Сигуран знак смрти. Познато је, да има случајева, у којима се болесник притаји, т. ј. све животне радње пану на тако ниску мјеру, да се не могу ни примијетити, те сваки држи, да је такав човјек умро. Прије кратког времена неки љекар именом Икар у Паризу, пронашао је два нова метода, с којима се сигурно наступила смрт може доказати. Прву методу могу изводити само љечници помоћу уштрцавања раствора од флоуресцина, послије чега настају промјене у тијелу замрле особе, но други је начин врло прост и једноставан. Ваља на кожи мртваца начинити једну бору, па је добро уштинути с каквом штипаљком н. пр. клијештима. Ако кожа остане тако и не исправна се сама од себе, знак је да је дотични заиста умро. Изглачали се та бора, знак је, да је особа још у животу. Код мртваца та кожа клијештима стиснута изгледа бијела на подобије пергамента, и то је знак смрти. Ће је случај сумње, ово је прост начин прокушати.

Књижевне вијести.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1896./96. У првом дијелу штампан је чланак „О јеврејској поезији“, а у другом: православни богословски завод, управитељ завода, наставничко особље, преглед предавања, библиотека, главнији отписи, љетопис, слушаоци богословија, приправници за богословију, статистички преглед и објава. Завод је посјећивало свега 40 редовнух слушалаца, а приправника, који добивају релутум на задарској и которској гимназији, било је свега 32.

Грамате, које су давали руски владаоци црногорским владарима и народу у XVIII. Г. Марко Драговић, члан улињеског окружног суда у Улињу (Црна Гора) намјерава издати књигу под горњим насловом. Цијена је књиги 1 фор. (2 круне). Писац ће то дјело дати у штампу, чим се јави толико претплатника, де се штампарски трошкови могу покрити. С тога треба са претплатом похитити.

Ваљане проповиједи. Прец. Протојерej г. Јован Јеремић намјерава штампати другу књигу књигу својих проповиједи. Прво је књиги цијена 60 новч., а овој другој 70 новч. Претплата се шаље писцу у Ср. Карловце до конца октобра о. г. Препоручујемо прец. свештенству добробосанске епархије, да те ваљане проповиједи набави.

Биографија покојног митрополита Ђорђа Николајевића. Многоучени прота и ректор карловачке богословије госп. Јован Вучковић написао је биографију блажено-упокојеног митрополита добро-босанског Ђорђа Николајевића. Књига носи назив: „*Митрополит Ђорђе Николајевић*“. Цијена је 30 новч. с поштарином, а добија се код цријењеног писца у Карловцима. Уважени читаоци овога листа наћи ће у тој књиги многу лијепу цртицу о многогодишњем раду и патриотичким дјелима сиједога старца митрополита, наћи ће чак и оно, што се досад све није знало о томе великом мужу, који је увијек радио за за српску цркву и народну просвету — браћи свештеницима и народу нашему у Босни и Херцеговини нарочито препоручујемо ту ваљану књигу, коју доста дуго времена исчекивасмо.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сапића у Сарајеву.

СВЕСКА X. Сарајево, октобра 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Премјештени.

Цвјетко Шпирић, парох томински, премјештен је на парохију Драксенић, дубичког котара.

Душан Кецмановић, администратор ведовичке парохије, премјештен је на парохију Бос. Костајничку.

Постављени.

Новорукоположеним свештеницима:

Ристи Ерановићу, повјерена је у администрацију парохија Мало Поље, власеничког протопрезвитерата, а **Сими Кондићу** парохија Ведовица у новском котару.

Црквене вијести из епархије херцеговачке.

Рукоположени и постављени.

Ђорђе Поповић, свршени богослов и учитељ у манастиру Дужима, рукоположен је за ђакона 15. августа у храму Вознесења Христова у Невесињу, а за пресвитера 17. истог мјесеца о. г. у новом храму св. пророка Илије на Удрежњу (котар невесињски). — Постављен је 21. августа за пароха корјеничког у требињском протопрезвитерату и за вјероучитеља народне основне школе у Ластви.

Стеван Правица, митрополитски ђакон и тајник у Мостару, рукоположен је за пресвитера 22 августа о. г. у мостарској саборној цркви св. Тројице. — Постављен је 30. истога мјесеца за пароха и надзирателя у Требињу и за вјероучитеља мјесне нар. основне и трговачке школе

Лазар Поповић, свршени богослов из Горажда, рукоположен је за ђакона 8. септембра о. г., а за пресвитера 9. истог мјесеца у мостарској саборној цркви св. Тројице. — Постављен је 10. септембра за пароха и вјероучитеља нар. основне школе у Чајничу.

Јосиф Кочовић, помоћни свештеник и учитељ у Фочи, постављен је 11. августа о. г. за пароха, надзирателя и вјероучитеља нар. осн. школе у Фочи.

Премјештени.

О. Михаило Ранковић, синђел-парох из Рудога, премјештен је 1. јула о. г. за настојателя у манастир Добрићево (у билећком котару).

Пантелије Соколовић, парох ђурђевски, премјештен је 11. августа о. г. за пароха јабучког (у фочанском протопрезвитерату).

Ристо Кочовић, парох и надзиратељ из Требиња, премјештен је 13. августа о. г. у Невесиње за пароха, надзирателя и вјероучитеља нар. осн. школе.

Владимир Гвозденовић, помоћни свештеник и учитељ из Стоца, премјештен је 16. августа о. г. за пароха на раштанску парохију (у мостарском протопрезвитерату).

Никола Којо, парох загорски из Калиновика, премјештен је 25. септембра о. г. за пароха на благајску парохију и за вјероучитеља нар. осн. школа у Благају и на Буни.

Припао парохији.

Видак Парежанин, парох у Коњицу са десне стране Неретве *са својом парохијом* припао је херцеговачкој епархији из Дабро-босанске архидијецезе.

Преустројство парохија.

По новом устројству парохија у фочанском протопресвитерату, од *шест парохија* устројено је *пет*. — Двије су укинуте и то: *Ђурђевска* и *Вишоч-Успенолинска* а једна на ново устројена — *Фочанска*.

Парохија *бјелопољска*, у мостарском протопресвитерату, подијељена је *на двије парохије*, те је остала једна под старим називом — *бјелопољска*, а друга назвата је по селу Раштани — *раштанска* парохија.

Освећење цркве.

На Удрежњу дне 17. августа о. г. Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Серафим *освештио* је новоподигнути храм у славу *св. пророка Илије*.

Опис свечаности приликом посвећења и устоличење госп. Григорије Живковића за АЕ и митрополита Зворничко-Тузланског.

Освануо је и тај жељени дан, да се послије пуних 7 мјесеци. иза одласка љубљеног и омиљеног Архијереја Његовог Високопреосвештенства Господина Николаја Мандића. опет попуни упражњена катетра митрополије Зворничко-Тузланске, — и то Превишњим именованьем Њег. ц. и кр. Апостолског Величанства Франца Јосифа I. и благословом Његове Светости васељенског патријарха Константина, — достојним и вриједним мужем Господином Григоријем Живковићем.

Долазак новоименованог Митрополита Госп. Григорија, одређен је био у четвртак 24. јула (5. августа) у 12½ сати у подне. Новоименовани Митрополит кренуо је из Сарајева 23. јула (4. августа) и дошао у Добој, одакле је сутри дан раним возом пошао у повјерену му епархију и присиво у нову своју резиденцију у 8½ сати.

И ако је мали неспоразум учињен, због часа доласка Митрополитова, ипак вриједни грађани тузлански спремише се

на брзу руку, да достојно дочекају свога будућег Архијереја и укажу му у срцу Његове митрополије пошту и оданост своју.

Све се било ужурбало, и за тили часак искупило се је на жељезничкој станици туланској на стотине душа.

Ту су били представници свију области као и цијеле корпорације и то: представници војске, сво чиновништво под водством окружника госп. Фр. Фоглара и судско са предсједником г. Враговићем; свештенство из мјеста и са стране са архимандритом Константином Јовичићем; српско-прав. црквено-школска општина туланска; градско заступство и много других приватних и угледних личности.

Чим је стигао воз и изишао нови Митрополит из засебног вагона, — ступио је велеможни госп. Фоглар и поздравио га — у име чиновништва, свештенства и народа у свом округу, — лијепим и искреним ријечима; затим га је поздравио подпредсједник српско-прав. општине г. Јово Ђукић кратким и језгровитим говором, изразивши радост, што долази муж, у особи Његове Високопречасности, на упражњену столицу Зворничко-туланску, чији је живот и прије ради неуморног и корисног рада по св. српско-православну цркву по свуда чувен и познат био.

На усрдним поздравима и на свечаном дочеку захвалио се је нови Митрополит лијепим и љубазним ријечима, нагласивши, да ће своју мисију, која му је повјерена по Његовом Величанству, на корист св. цркве и народа свог српског савјесно вршити у непоколебивој вјерности према Прејасном престолу.

По свршеном говору представио је окружник све присутне, угледније личности и за тим се је Митрополит одвезао у кочијама са архимандритом Јовичићем у туланску саборну цркву, гдје га је многи народ у црквеној порти дочекао. Порта је била искићена српским тробојницама, цвијећем и осталим зеленилом. На улазу био је намјештен лијеп славолук окићен такође малим тробојницама и цвијећем. Све куће готово биле су декориране и искићене заставама.

На улазу у храм чекало је свештенство, обучено у црквено одијељање са ђаконом, који је, држећи у руци кадионицу, ступио пред новог Митрополита и поздравио га овијем ријечима:

Високопрочасни господине!

Облачак, који се је надвио био над овом маленом митрополијом зворничком — иза одласка Његовог Високопреосвештенства Госп. Митрополита Николаја на Дабро-босанску столицу, — данас се је разбио и пропустио сунчане зраке, да обасја опет пријесто овомјесне цркве, другим Архијерејом.

Глас о Високом и милостивом царском именовању Ваше Високопречасности АЕ и Митрополитом зворничко-туланским, нашим новим Архипастиром, — обрадовао је срца, како свештенства, тако и народа оне епархије.

А данас, кад Вас види свештенство и народ на овом св. и узвишеном мјесту — у срцу Ваше митрополије, Ваше нове постојбине — радости његовој нема краја.

Радујемо се, јер смо слушали о Вама, о Вашем многогодишњем раду на корист св. православне цркве и народа у њој. Ваша умна бистрина, озбиљност, опробана снага, велико искуство и Ваше добро срце, улијева нам велику наду, да ћете свештенство своје и милу духовну паству

своју повести стазом праве среће и напретка њена.

Надамо се, да ћете на темељу, кога је Ваш предшасник положио и утврдио, саздати велико здање, које ће чувати и бранити св. православље и народ наш српски.

У овој великој радости, нади, љубави и оданости нашој и изађосмо пред Вашу Високопречасност, да Вас у име цијелога свештенства и народа ономјесне цркве срдачном добродошлицом поздравимо:

Добро нам и у сретни час дошли!

Нека би био благословен овај радосни час, у који ступате у овај св. храм, Превишњи Творац нека Вас обдари премудрошћу и преизобилном снагом, да у најпотпунијем здрављу, крјепки и чили поживите дуго и много и да остварите све племените замисли на корист и спас св. православља и српског народа нашег. Живио!

По свршеном говору разлијегало се бурно клицање „живио!“ уз грување прангија и одјек звона.

Цјеливавши нови Митрополит св. Јеванђеље и крст, кога на вратима држаше један од обучених свештеника, пошао је у храм, те и ту цјеливавши престолне иконе — Христову и Богородичину, стао је на амвон, и лијепим и топлим ријечима захвално се је на свечаном и пријазном дочеку, Богом му повјерене нове духовне пастве своје, желећи, да би та љубав, која га је предусрела, остала непоколебива, како би рад на њој основан, могао донијети обилне користи за св. српско-православну цркву.

Народ, у храму искупљени, пратио је говор новог свог Архијереја са сузним очима, који је својом скромношћу и умиљатошћу свакога на први мах за се придобио.

Нови Митрополит крену је из цркве у свој нови стан, праћен од свештенства и народа, гдје се је од пута одмарао. Пратиоци су се разишли својим кућама, радујући се дану посвећења новог митрополита.

У 12½ сати у подне имала је доћи Његова Преузвишеност поглавар земље барон Апел, као ц. и кр. повјереник за свечаност инсталације новог Митрополита, у пратњи своје свите.

Одушевљени свијет опет је поврвио на жељезничку станицу, да дочека и тог великог достојанственика. Жељезничка станица била је препуна многог свијета. На перону и изван стајаху разне корпорације; нови Митрополит Живковић са многобројним свештенством; окружник са чиновништвом; војска под водством бригадног ђенерала г. Покорног; српско-прав. општина; градско заступство и остале приватне угледније личности. Његова Преузвишеност барон Апел изишавши из вагона, поздравио је новог Митрополита, и захвалио се срдачном дочеку, нагласивши, да је од Његовог Величанства опуномоћен као Његов повјереник за свечани чин инсталације. По свршеном говору заорило се из стотине грла громко „живио“. По том се је Његова Преузвишеност одвезла у дугој поворци кочија у конак, гдје му је стан приређен био. Сва јавна и приватна здања бијаху декорирана и окићена заставама.

Послије обједа походио је поглавар земље многа јавна здања и богомоље, и примио поклоништво новог градског заступства.

У суботу на подне са обичним влаком стигоше тројица црквених достојанственика, који су имали обавити посвећење новог Митрополита, и то: Високопреосв. г. г. Митрополит Мандић у пратњи протојереја и конзисторијалног савјетника Ђорђа Петровића и ђакона Милана Лалића; Митрополит Перовић у пратњи свог протођакона Стевана Правице и епископ вршачки Гаврило Змејановић. Ове високе госте дочекаше на колодвору нови Митрополит, окружник Фоглар, свештенство; чиновништво; српско-правосл. општина; градско заступство и много осталог свијета.

Пред Архијереје ступио је нови Митрополит и поздравио Митрополита Мандића, а и осталу двојицу Архијереја кратком и срдачном бесједом, на што се захорило громко „живили“. Послије поздрава однеали су се црквени достојанственици, праћени многим народом у Гранд Хотел, гдје је Митрополиту Мандићу и Перовићу био приређен стан, а епископ Змејановић отишао је у стан свог старог пријатеља, апотекара и градског вијећника г. Гавре Пецековића, као његов гост.

Послије мале почивке отишли су Архијереји, да учине своја подворења ц. и кр. повјеренику, барону Апелу.

У 2 сата по подне био је свечани обед код Његове Преузвишености барона Апела, коме су присуствовали Архијереји са новим Митрополитом; врховни сних грађанских и војених области; представници свештенства и народа. Обед се је свршио у 4 сата.

У 5 сати почела је велика вечерња, коју је одслужио нови Митрополит Живковић (као архимандрит) са више свештеника и два ђакона. На вечерњу се слегао силан свијет из мјеста и са стране.

При почетку вечерње дођоше и сва три Архијереја, које је дочекало свештенство на вратима храма. Митрополит Мандић ушавши кроз красне двери, обукао је манторос и примио жезал и упутио се уз појање „ис полла ети деспота“ у архијерејски престо, а остала два у панакамилавкама ућоше у олтар, гдје су чекали свршетак вечерње.

Пошто је свршена вечерња, изашао је нови Митрополит пред царске двери, а архимандрит Јовичић, ставши на амвон са запаљеном свијећом, запитао га је овако:

Честный отче!

„Вопрекѣтлѣйшій и Самодержавнѣйшій великій Государь и Императоръ нашъ, и апостолюбій краль Франць Іосифъ первый, оуказомъ повелѣлъ, и конкатѣйшій и вселенскій Патріархъ Константинъ ккѣвкѣ по сватымъ законнымъ Синодомъ благословлъ и позволилъ наше епархіодскій на сликоје архіерійское достоинство, и на престолъ сватѣйшія Митрополіи Сремитско-Карловачкія“.

Примате ли то достојанство? На што је нови Митрополит одговорио:

„Понеже Вопрекѣтлѣйшій и Самодержавнѣйшій великій Государь и Императоръ нашъ, и апостолюбій краль Франць Іосифъ первый повелѣ произвести и конкатѣйшій и вселенскій нашъ Патріархъ Константинъ, ккѣвкѣ по сватымъ законнымъ Синодомъ; сѣдили мнѣ достойна сити къ тикокѣю сѣдѣлѣ, покоривюм ихъ кожитвенномъ покорѣйше, благодарю и примлю, и ни мало ко прекословлю, но молимъ кѣхъ благихъ подателе Богъ, якш да молитвами ихъ кѣдѣ достоинъ ихш високійшаго званія, и да кѣдетъ мнѣ возможно къ дюе сѣдный отчет предъ Сыномъ человѣчискимъ и предъ пресветлимъ небесномъ сѣдѣ и Богъ: Се азъ и дѣти, іежи ми дале ести Господи и никтоже ш нихъ погибе токмо сынъ погибельный, Аминь.“

За вријеме тога, намјештен је на средини цркве сто, на коме бијаше један хљебац, вино и 4 чаше. По свршеном одговору новог Митрополита, Архијереји су заузели мјеста око заастртог стола. Митрополит Мандић сједио је у прочељу, до њега с десна Митрополит Серафим, а

с лијева епископ Змејановић. Према Митрополиту Мандићу сједио је нови Митрополит. Ђакони су са амвона говорили „многољетвија“ цару, патријарху, Архијерејима и новом Митрополиту (као архимандриту). Архијереји су на царско многољетвије отпојали „миогаја љета“, а свештеници ма остала: „ис полла ети деспота“ при чем су се Архијереји куцали чашама и благосиљали народ.

Послије многољетвија Архијереји устадоше од стола, изљубише се и тијем би завршена свечаност тога дана.

У нељељу, истом што су се помолили сунчани зраци, да обасјају долину Јалску, могао си видјети по улицама радосне свјетине у најсвечанијем руху, спремне, да види ту ријетку свечаност рукоположења и устоличења свог новог Архијереја. — Красан љетњи дан пружао је највећу угодност свакоме, да на брујање звона и пуцање прангија похита к цркви.

Јутрења се је отпочела у 7 сати из јутра, коју је одслужило више свештеника, а свршена је око 8 сати. У 8 сати дошли су Архијереји у најсвечанијем руху. Пред њих је до на красне двери (?) изашло служење свештенство у потпуном црквеном одјејанију, ђакони са кадионицама, а ђаци, обучени у стихаре, са крстом, чирацима и рипидама, дочекали су Архијереје, и уз појање „Достојна“, Архијереји су улазили у храм. Први њаше достојанствено Митрополит Мандић, обучен у манторосу, држећи у руци жезал, а остала два у панакамилавкама поред њега. Ступивши Митрополит Мандић на амвон благосиљаше многобројни народ, који се бијаше већ искупио, а свештенство на броју њих око 50 појаше умилно „Тон деспотин“.

Свечана литургија архијерејска почела је одмах иза тога, а началствовао је Митрополит Мандић, као замјеник патријархов. Прво је наступило облачење архијерејско. Митрополит Мандић облачио се је на амвону, а остала два у олтару, при чему је свештенство тихо и милогласно појало: „Слава, царь небесскій“.

Пошто се је облачење свршило, двојица ђакона доведоше новоизабранога Митрополита пред Архијереје, који су на амвону сједили. Новоизабрани Митрополит стао је на округлу плочу, постављену пред царским дверима, на којој је орао изображен, држећи у руци св. Јеванђеље са написаном и потписаном аналогијом и на питање началствујушег Архијереја, зашто долази? одговори, да чин архијерејски прими. За тим га исти Архијереј упита: „како вјерујеш?“ на што он наговори гласно: „Символ православне вјере“ до краја; а за овим на питање: „како исповиједујеш?“ прочитао је слиједећу —

„Црквену вјероисповиједну обвезу“.

„Къ пнѣ моемъ сѫтыа кѣри новокѣдиію шєдшаѧ клєсти канины сѫтыхъ Апостолъ, и пдаи сѫтыхъ вселєнскихъ и благочестивыхъ помѣстныхъ соборшъ, иже на сохранєніе правыхъ и чистыхъ вѣроіи свѣтъ оузаконили: и єликіе по разныхъ времєнєхъ и лѣтшхъ ☩ нитіими покоретвовшихъ сѫтыхъ нашихъ Отецъ по сѫтѣй косточкѣй православкѣй кѣрк, канины и сѫтіи сустаи свѣтъ изображши, и тя ѣка хранити крѣпцѣ и не нарвшимѣ до кончини моа жизни, то имь моимь шєдшимъ сподѣтитєлю: и ѣка іже они пріаша и аз пріемлю, и нужи они ☩открытишма, и аз ☩окрыщаюа. Еще же и церковнои миръ шєдшаѧ гоюсти, и тєрдш держати, и оусрдно оучити миѣ крѣтишма люди, и неседѣюмъ оуко православ къ чесомъ протнвыма православкой косточкой хрістіанской кѣрк мѣдрствовати ко ѣка дни жизота моего, и поспѣтствовати миѣ ко ѣкмъ, и покоюкатиса когда єпископѣйшмѣ, миѣ по дѣхъ отцѣ, Вселєнскомѣ Патріархѣ и Архіепископѣ Конштантіноположмѣ и его сѫтѣйшимъ Сунодъ, іяки ☩ Бога миѣ

[0] ѵидостаклиной прилиной дѣуковной клагти. Окѣщаюѧ жѣ ко отрѧкѣ Божіи й боголомкимъ прикомъ покѣрноѧ ми стадо оупрасѧлагти, и ѿ всякаго зазора дѣлкалагw, и ѿ кѣхъ єрноѧ зографати ѣ оучителыки го клажимъ оупрдныхъ тщаніѧмъ, повелѣмъ вкѣ чигта ѿ всякаго дѣлкалагw полиціліа. И кратклмъ глокомъ заключаѧ: вкѣщаюѧ и должно лиw быти йпокѣдію хранити нарлѣжащ ка предложенныѧ ко оутрѣкѣ скатыѧ прикольныѧ кадолічкій нашеѧ церкве. Вса жѣ та должнтѣва, глокожіди глокомъ вкѣщаюѧ, такш и дѣломъ до полѣднягw моегw издыханіа, ради кѣдѣщихъ клагъ исполнати. Вогтинномъ жѣ и оупрдномъ молю прилюіи и дѣкгткіи, да кѣдгтъ мнѣ той Спасгтель нашъ Іисѣвъ Христосъ лнѣ помощникъ, смѣжі кѣщи го Отцемъ и Дѣуомъ скатымъ, да кѣдгтъ глока и держава, чгта и покланніе, нынѣ и присно, и во кѣки кѣкшкъ, Аминь!"

Григорій, милостію Божіею изкранный скатѣйшіа Митрополіи Зкорничко-Тѣзланкіа скорѣчно подписаух и потвердихъ.

Во градѣ Тѣзлѣ лѣтаца юліа, 26. дне, лѣта ѿ рождгтка Христова: тысящи осмь тотъ дѣвдѣтъ и пдмаго (1897.).

Григорій Живковичь,
Митрополитъ Зкорничко-тѣзланкій.

Иза прочитане обвезе један свештеник узе од њега Јеванђеље и положи га на часну трапезу, а ђакон узевши новоизабраног Митрополита за рамена, са ријечима: „**повели, повелите, повели преосвлщенѣйшій владико нынѣ приводимаго здѣ преподобнѣйшаго архимандрита Григорїа**", приведоше га началствујућем Архијереју, који благословивши главу новоизабраног, очита му над главом ову молитву: „**Благодать всесватаго и животворлщаго Дѣха чрезъ наше смиреніе продѣчествѣетъ тебе на скатѣйшую митрополію зкорничко-тѣзланскую.** Иза тога пјевци отпојаше: „Ис полла ети деспота;" нови Митрополит пољуби началствујућег у руку, а овај њега у чело и у рамена, а тако исто пољуби и другу двојницу Архијереја у руку, а ови њега, као и први. По том ступивши нови Митрополит на првашње своје мјесто, би од ђакона још два пут привођен началствујућем Архијереју, који му је над главом читао прописане молитве. Пошто се је тај обред свршио, — нови Митрополит оде у олтар и започе божанствену литургију, која је текла обичним редом све до пред апостол Послије умилног појања: „**Господи спаси благочестивыѧ**", и изговорених многољетнија: цару, патријарху, Архијерејима и новом Митрополиту Григорију, а иза пошљедњег: „**Скатїй Боже**", — наступило је рукоположење новоизабраног Митрополита Григорија у чин архијерејски. Ђакони изведоше новоизабраног кроз сјеверна врата пред царске двери, одакле га прихватише Митрополит Серафим и епископ Гаврило, те са: „повели, повелите" и т. д. уведоше у олтар и за тим га обведоше три пута око часне трапезе, појући: „**Исаіе ликуй**" „**Скатіи мучениці**" и „**Слава тебѣ Христе Боже**". По том клекну нови Митрополит на оба кољена пред часну трапезу и скрстивши на њој своје руке, метну чело на њих, а началствујући, Митрополит Николај покри му главу крајем омофора свога и отворивши св. Јеванђеље, метну отворену страну на главу његову, а друга два Архијереја придржаше Јеванђеље. Сад начелствујући очита молитву: „**Божественыѧ благодать**" и т. д. Послије и других очитаних, прописаних молитава, устаде нови Митрополит и Архијереји му обукоше одјејање архијерејско, уз појање „Аксиос" и „Достоин". Тиме би рукоположење новог Митрополита свршено и сада се Архијереји са новим Архијерејом Григоријем пољубише у лице и рамена.

Послије тога изиђоше Архијереји из олтара и заузеше своја мјеста на амвону, а новопосвећени Митрополит Григорије

стаде пред царске двери окренувши се лицем Архијерејима. — Началствујући Архијерej, Митрополит Николај, сједећи између Митрополита Серафима и епископа Гаврила узе архијерејски жезал и предаде га достојанствено новопосвећеном Митрополиту, уз врло дивну бесједу, коју је у највећем одушевљењу са великим и познатим даром говорништва, — на велико удивљење присутних — изговорио. — Предаје му жезал управљања, тјешећи свог новог у Христу брата, да му бреме владичанско неће бити тешко, јер познаје добри и свјесни народ епархије зворничко-тузланске; познаје паству, над којом је и сам четири и по године управљао; познаје народ, који умије цијенити своју св. вјеру праћедовску и чувати своје српске светиње и обичаје. Честита му на добивеном, узвишеном достојанству епископском, молећи Свевишњега, да му пружи своју обилну, превишњу помоћ, да му подари постојано здравље и тјелесну крепост, да може служити на корист св. православне цркве и народа свога. По свршеном говору разлијегало се је пространом туланском црквом отпојано „Ис полла ети Деспота“.

Иза тога су Архијереји отишли у олтар, а началствујући Архијерej, Митрополит Николај уступио је првенство новом Митрополиту, који је свечано продужио св. литургију.

На литургији је појало српско-православно црквено пјевачко друштво Доњотузланско лијепо и сложно. Особито је зачинио појање грађанин туланеки Васо Стјепановић, који је својим дивним и умилним тенором отпјевао причастен „Скажи ми“.

При свршетку литургије отишла је депутација, састављена од свештенства и тројице чланова српско-православне општине туланске по Његвоу Преузвишеност поглавара земље и ц. и кр. повјереника барона Апела.

У порти десно и лијево стајаше почасни батаљун стријелаца и компанија босанских војника српско-правосл. вјере. Његова Преузвишеност ц. и кр. повјереник возећи се на четворопрежним кочијама са окружником Фогларом, у пратњи депутације свештенства и народа и војне свите, дошао у $10^3/_4$ сата.

Трубе огласише долазак ц. и кр. повјереника; прангије почеше грувати, а громки гласи звона разлијегаху се равном Тузлом.

На вратима храма дочекаше царског повјереника, Архијереји у потпуном орнату са осталим служећим свештенством. Народ је испред храма поздрављао Ње. гову Преузвишеност са бурним клицањем „живио“. Архијереји послије поздрава уведоше царског повјереника, који је био обучен у парадној генералској униформи у царски престо, који је био окићен зеленилом. Његова старачка и јуначка прса бијаху окићена многобројним орденима.

Пошто је владин тајник госп. Михајило Кнежевић прочитао, најприје на њемачком, затим на српском језику, отпис ц. и кр. заједничког министарства и царски декрет о именовању барона Апела ц. и кр. повјереником за свечани чин устоличења, — забрујаше звона и загруваше почасни метци из пушака и прангија. Иза овог уручи царски повјереник тајнику Кнежевићу Превишњу царско-краљевску диплому Његовог Величанства, којом се именује архимандрит Григорије

Живковић зворничко-тузлански Митрополит, — коју овај прочита гласно на српском језику. Како почетак, тако и свршетак њезин пропраћен је гласом звона, метцима из пушака и прангија, а српско-правосл. пјевачко друштво отпјевало је прву строфу царевке.

Сад је ц. и кр. повјереник барон Апел поздравио подуљом бесједом новог Митрополита и представио га народу као новог Архипастира са свима дужностима и правима Митрополита српско-правосл. митрополије зворничко-тузланске. Говор Његове Преузвишености у цјелости гласи:

„Гласом Превишњег декрета, који је овај час прочитан, благоизволело је Његово царско и краљевско Апостолско Величанство најмилостивије именовати Висикопреосвештеног господина Григорија Живковића за Митрополита зворничко-тузланског. Високопреосвештени господин Митрополит већ је у Бечу у Превишње руке Његовог Величанства положио свечану заклетву. да ће бити вијеран и послушан Његовом Величанству и да ће се строго држати закона. Ево ја Вам представљам ново именованог Митрополита, као вашег архипастира, и препоручујем вам, да у слози са истим Митрополитом испуњавате дужности ваше свете цркве, која већ по св. писму налаже, да се народ покорава епископским заповјестима. Тим начином можете се надати унапређењу ваших црквених интереса од стране земаљске владе, која је по заповједи Његовог царскога краљевског Величанства вазда готово, да чува и подупире ваше праведне жеље и тежње на вјерозаконском пољу. — И тако можете показати, да сте достојни Превишње милости, коју Његово Величанство наш пређасни цар и краљ у пуној мјери и сваком приликом засвједочава према српско-православној цркви и народу".

Неуморни борац и јуначка старина говорио је свој говор звонким гласом, лијепо и разговијетно, да је ријечи његове свако чути и разумјети могао.

По свршеним ријечима Његове Преузвишености, које су пропраћене бурним „живио", — нови Митрополит Григорије. са жезлом у руци, стао је на средину цркве и отпочео своју прву, опширну и дивну бесједу, коју је упутио новој пастви својој, Архијерејима, царском повјереннику и свему присутноме народу. Бесједу своју говорио је близу три четврти сата и то најљепшим слогом, течно и разговијетно.

Говорећи подуже о постанку епископског чина и тешког бремена, које је и он данас прејемствено од св. апостола на себе примио, — изражава своју особиту благодарност св. Синоду на избору, Његовом Величанству на Превишњем именовању, Архијерејима на труду и посвећењу а ц. и кр. повјереннику на устоличењу. Покрај лијепог и очинског савјета новој својој духовној пастви, завршује своју бесједу изражавајући, да ће вазда предњачити у непоколебивој вјерности према Цару и Господару, користећи неуморним радом св. цркви својој и народу своме.

По свршеном чину инсталације Архијереји су отпратили ц. и кр. повјереника, који се је одвезао у кочијама уз бурно клицање народа „живио". Тако се је ријетка и значајна свечаност рукоположења и устоличења Митрополита Григорија свршила у 11½ сати на особиту радост и задовољство присутних.

Око 12 сати примио је поглавар земље барон Апел поклоништво српско-православне општине доњо-тузланске, која му је наразила највећу благодарност на судјеловању при инсталацији новог њиховог црквеног поглавице и замолила га, да достави до Прејасног Пријестола увјерење њезине најдубље одданости и лојалног страхопоштовања.

Послије 12 сати примао је нови Митрополит у своме стану честитке од разних корпорација и појединаца.

Прво су лично честитали новом Митрополиту: Његова Преузвишеност барон Апел у пратњи своје свите. За тим Високопреосвештена г. г. митрополити Мандић и Перовић и Преосв. г. епископ Змејановић; ц. и кр. официрски збор под водством бригадног ђенерала г. Покорног; окружна власт са окружником г. Фр. Фогларом; окружни суд са својим предсједником г. Враговићем; свештенство, испред кога је поздравио Митрополита архимандрит Константин Јовичић кратким и језгровитим ријечима, наразивши радост свештенства, да је промисао божји изабрао Његово Високопреосвештенство за њихова црквеног поглавицу, кога толике врлине и способности красе. — За овијем је дошла српско-православна општина доњо-тузланска, испред које је поздравио потпредсједник исте г. Јован Ђукић; за тим редом изасланици српско-прав. општина епархије зворничко-тузланске и то: зворничке, градачке, шамачке и пурачићке; чиновништво градског и сеоског котара доњо-тузланског са предстојницима: дром Радимским и Бахтијаревићем; поглаварство града Д. Тузле са новим својим началником Мујагом Хаџи Ефендићем; срп.-православно црквено пјевачко друштво доњо-тузланско; римо-католички жупни уред и управитељство самостана милосрдних сестара. За овим изасланство учитељског збора раковачке реалке, које се састојало од гг. професора Николе Прице и дра Косте Драганића, који су за сво вријеме свечаности били и гости митрополитови. Овом приликом поздравио је митрополита професор Прица лијепим и заносним ријечима, спомењувши радост и понос учитељског колегија, да је бивши њихов колега промислом божјим заузео висок положај у православној цркви. Иза овога се нарећаше и многи приватници и поштоватељи митрополитови из мјеста и са стране.

На све поздраве одговарао је митрополит љубазним и лијепим ријечима, које су биле израз праве архијерејске смирености, искрености и племенитости срца његовога. Особито су значајне његове ријечи, којима је отпоздравио своје свештенство, посавјетовавши га, да сваки од њих честите врши дужности свога узвишеног звања, молећи браћу свештенике, да као такови, свјесни свога позива, помогну и њему у претешком раду архипастирском, како би св. црква и народ у њој од њиховог рада обилне користи имао.

По свршеним честиткама одмарао се митрополит у кругу свога сина, честитог свештеника Николе и своје снахе, који су се још прије доласка његова побринули за све, што је том приликом било потребно.

У 3 сата држан је банкет у „Гранд Хотелу“, кога је митрополит Григорије својим гостима давао. На банкету је било до 100 особа. На галерији, у пространој и укусно намјештеној дворани, свирала

је рударска музика. Приликом свечаног обједа пало је више лијепих и значајних здравица. Прву је здравицу подигао митрополит Живковић и у подужем лијепом говору наздравио Његовом Величанству и Прејасном владајућем дому. Задње ријечи пропраћене су од стране присутних бурним „живио!“, а рударска капела одсвирала је царску химну. Другу здравицу такођер је напио митрополит Живковић Његовој Преузвишености министру Калају, поглавару земље барону Апелу и високој земаљској влади, која је такође пропраћена громким усклицима „живили“.

Његова Преузвишеност барон Апел напио је здравицу новом митрополиту Живковићу и српско-православном народу његове епархије.

За тијем је лијепо и опширно гововорио окружник госп. Фоглар о односају између цркве и државе, илуструјући своје разлагање позивом на тај односај у некадашњој Византији, за вријеме српских владара Немањића и за Душанова царства. Здравицу је напио високим гостима, тројици архијереја: Малдићу, Перовићу и Змејановићу. Епископ Змејановић у име своје и браће у Христу двојице архијереја захвалио се подужим и језгровитим говором на здравицу окружникову. Царска-краљевској војсци напио је вриједни и опште поштовани грађанин и потпредсједник српско-правосл. црквено-школске општине доњо-тузланске, г. Јован Ђукић, и то лијепим и значајним говором, кога у цијелости доносимо:

Ваша Преузвишеност, Ваша Високопреосвештенства и многоштована господо!

У току ове данашње ријетке свечаности дозволите ми, да — као тумач жеља овдашње српско-правосл. црквено-школске општине — у неколико ријечи дадем израза моме најжишьем осјећају, подижући чашу у здравље, част и славу једне, колико високе и поштовања достојне, толико и за друштво људско неопходно нужне институције, чијих се високоцијењених чланова, такође у доста знатном броју, овдје међу нама налази, — а та је висока институција, нико други, него царска и краљевска поносна војска.

Многоштована господо!

Повјест — тај непристрасни и неумитни судија — учи нас, да је, од када је свијета и људи, увијек је намијењено било једноме, и то физично и душевно напредније дијелу чланова друштвенијех, да бригу води о спољној и унутрашњој обрани друштва, племена и читавог народа, а то је био — бар по суврсменом нашем појму — искључиво високи војнички сталеж. Из овога слиједи, да су тај цијењени сталеж произвели неоспорни свакидашњи захтјеви и потребе људске, који су кроз вијекове, не само непрекидно постојали, него се из дана у дан све нужнији истичу, тако, да данас није ни замислити једнога облика државне управе, без њезине обранбене снаге, која је у уједно и предмет највеће пажње државне.

Са свијем је даклен природно, да је она — врло важна и за опстанак и развитак друштвени драгоцјена — установа кроз стољећа тако популарном постала, да се са индивидуалношћу човјековом идентифицирала, да је данас тешко наћи мисиона човјека, коме високи војнички сталеж није неки већи идеал, који му моћ, снагу и углед једнога народа представља.

Особито је овај витешки појам о војништву јако развијен код нашег народа

који му је у поезији својој читаве епопеје посветио, што је опет врло лако разумљиво, када се зна де, да је војска увјет и заданица народна, која најсветије идеале његове својом драгоцјеном крвљу искупљује; и може се више него с поуздањем рећи, да су највиша културна дјела свију народа у овоме вијеку, чисто резултати поносних војска.

Па када све ово знамо и када и то стоји да је дична царско и крал. војска своме високоме позиву у сваком погледу дорасла, онда пијем у то име, за част и славу непобједимог оружја, дичне ц. и кр. заједничке војске.

Здравица је попраћена бурним усклицима „живила“, а наговорена је на опће допадање свију присутних. На исту здравицу захвалио се бригадни ђенерал госп Покорни, напивши Босни и Херцеговини и народу у њима.

Објед је, уз најбоље весеље присутних свршен у 5 сати. Послије обједа испраћена је Његова Преузвишеност на дворане са бурним „живио“.

Са обједом је завршена ова ријетка свечаност на највеће задовољство гостију и домаћих.

У вече у 6 сати и 40 мин. отпутовала је Његова Преузвишеност барон Апел у Сарајево, испраћен од Митрополита, официрског збора, свештенства, српско-православне општине, градског заступства и осталог народа. Са поглаваром земље отпутовао је и епископ Змејановић у Ср Карловце.

Сутри дан — у понеђељак — почели су се расипати и остали гости са стране, међу којима бијаше и уредник „Сарајевског Листа“ госп. Иван Поповић са својом супругом. Тај дан су високопреосвештена господа Митрополити Мандић, Перовић и Живковић правили посјете општинарима и другим угледним личностима.

У вече истога дана испраћен од Митрополита Мандића и Живковића, вишег чиновништва, свештенства и народа отпутовао је у Сарајево и Митрополит Серафим. У уторак у јутру раним влаком отпутовао је Митроп. Мандић у пратњи тајника Кнежевића испраћен од општине свештенства и народа. Истим влаком отпутоваше и гости Митрополита Григорија, професори Никола Прица и др. Драганић у Сарајево.

Ова ријетка свечаност прослављена је у најбољем реду на велико задовољство гостију и домаћих. Да је све лијепо и сјајно било, како у почетку, тако и у даљем току свечаности, нека је хвала свијести и родољубљу српско-православне општине туланске, а највећа хвала грађанској власти тузланској, која је доста труда за то уложила, те и овом приликом указала велико поштовање према српско-православној цркви и њеним поглавицама.

Нека је слава Богу и Промислу Његовом светом, који нам је тако врлог, достојног и високонаученог Архијереја поставио за чувара својих вјечних истина, а нашег Архипастира и црквеног поглавицу. Нека би тај вјечни Промисао и даље остао с нама, а новоме нашем Архијереју Григорију даровао постојано здравље, дуг живот и обилну Своју помоћ, како би његов рад био на корист и срећу св. православне цркве и српског народа. Живио!!!

У Д. Тузли, мјесеца јула 1897.

К. Д.

Поводом Превишњег именовања архимандрита и првог члана архиепископско-митрополитске конзисторије у Сарајеву Глигорија Живковића српско-правосл. митрополитом у Д. Тузли (Зворнику) стигао је Архиепископу и Митрополиту Николи Мандићу у Сарајеву од Архиепископа Константинопољског и васељенског патријарха Константина овај допис:

Константин,

по милости божијој Архиепископ Константинопољски, Новога Рима и Васељенски Патријарх.

Високопреосвештени Митрополите Добро-Босански, пречасни екзарше цијеле Далмације, у св. духу љубазни брате и саслужитељу наше смирености Господине Никола Мандићу, благодат нека буде са Вашим Високопреосвештенством и мир од Бога.

С радошћу јављамо Вашем Високопреосвештенству, да је високопреподобни Архимандрит Господин Глигорије Живковић, који се налази код Ваше св. Митрополије као члан конзисторије, изабран при каноничком гласању за Митрополита најсветије Митрополије Зворничке, и на ово високо место именован наредбом Његовог свемилостивијешег цар. и краљ. Апостолског Величанства. Честитајући Вашем Високопреосвештенству на повишивању овог достојног клирика, за чије смо врлине најповољније сазнали из посланога нам Вашег удостоверителног документа, ми Вас умољавамо братски, да изволите предати Његовом Богољубију, нареченом митрополиту Зворничком, наше Патријаршеско послање, које овдје прилажемо. (/.

А благодат Божија и неизмерна милост нека буде са Вашим Високопреосвештенством.

21. јуна 1897.

Ваш у Христу љубазни брат
Патријарх Константинопољски:
Константин.

Истијем поводом примио је Митрополит аворничко-тузлански Григорије Живковић од васељенског патријарха Константина овај допис:

„Високопреподобни Архимандрите, господине Григорије Живковићу, који сте позвани на митрополитску столицу Зворничку, нека је милост и мир Божји с Вама.

Како је бивши Митрополит Зворнички, Његово Високопреосвештенство Господин Никола Мандић именован за Митрополита у Сарајеву, те је ушљед тога прво споменута столица остала упражњена, те је наш св. Синод испунио прописане формалности за одмјену нашег унапријеђеног брата у Христу.

При каноничном гласању у нашој светој патријаршеској саборној цркви, добило је Ваше Високопреподобије првијенство, те сте свечано проглашени за Митрополита свете столице Зворничке.

Ваше Високопреподобије већ је именовано на ово достојанство царском и краљевском наредбом, као што нам је то саопштено нотом Њег. Преузвишености поклисара Аустро-Угарске у Цариграду.

Ми овијем честитамо Вашем Високопреподобију поводом Вашег избора и именовања на ово високо мјесто, а увјерени смо, да ће се Ваше Високопреподобије својом ревношћу за нашу православну вјеру и њезина предања, као и другим својим одличним врлинама. које су нашој великој хришћанској цркви добро познате, одликовати као побожан пастир исто као и достојан работник на њиву Господњем. На тај начин Ви ћете знати, да своје духовно стадо поведете на благословене ливаде.

Придржавајући себи, да Вам скорим писмом због светога чина Вашега посвећења и да Вам пошаљемо канонично опуномоћење (егдозију) за она три епископа, који ће свечано извршити то посвећење, призивамо на Ваше Високопреподобије милост и благодат Божију.

Дне 20. јуна 1897.

Ваш ревносни молитвеник у Господу
Патријарх Константинопољски:
Константин.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије **Архимандрит Борис.** Превео **Григорије А. Николић,** свештеник у Митровици.

(Свршетак.)

5. Старање пастира цркве о невјернима и нераскајанима.

Узроци противљења божанственој истини тако су разноликн и тако се често укрштавају у различним правцима духа и у најтањим особеностима нравственога склада људи, да истраживање њихово улази прије у област обвезаности пастира, него ли богослова. Несумњиво је, да је у срцу сваког противника божанствене истине нешто позитивно безбожно; али непријатељство, изничући из покваренога срца и састављајуће ненабјежну принадлежност живота порочне душе, која се сасвим противи сваком откривењу свевишње воље, јесте сасвим нешто различно од невјерија, које проистиче из чисто расудних тешкоћа ума, кадшто веома моћнога и проницавога, и која допушта примјене човјечијих средстава исцијељења или барем, који даје мјесма милосрђу и снисхођењу к себи. Такове чисто умне препрјеке ка признавању божанствене истине треба да су снисходљивога и трпељивога пресуђења, јер те препрјеке могу бити одстрањене човјечијих напорима.

Богослов има посла са сумњом, као са познатом умном чињеницом и разгледа ју са објективне тачке гледишта; но пастир иде много даље: он проницава у само земљиште, на којем је никла сумња и стара се распознати њене најдуље субјективне узроке и услове. Циљ је његова не само да открије просто заблудјело биће. Мудри и сагласни са хришћанским захтјевима односај према сумњи често води ка утврђењу и ојачању вјере, јер искрена сумња, у опште говорећи, изражава стање ума много више са добром надом, него ли равнодушни односаја ка истини или индиферентизам; и скептичар ако је он истинити тражиоц истине, може показати на највјеснпм прелазном степену развића ка више високој и свјесној вјери. Сам прогрес човјечјега ума, прелазећи у видљиви додир са истинама хришћанства, производи у душама, које нису особито дубоко и свјесно утврђене у вјери, неко смућење, слично силноме вјетру, који дува против тока ријеке и производи таласање у води.

А у збиљи нема никакове веће или мање одлучне разлике међу разумом и откривењем. Велике истине хришћанства су у исто вријеме то и велике истине филозофије. Шта више, у оно вријеме, како ce ауторитет Св. Писма овда-онда подвргавао сумњи или одрицању, нико није одрицао и не може одрицати истинâ, које се садрже у Библији. Њено учење и правила живота не подлеже сумњи у истинитости; у том односпају Библија носи у себи самој свједочанство свога происхођења. Ако је она истина, тада има и божанствено происхођење. Истинитост њена доказује се и одговорношћу њеном са чињеницама природе и разума и са свим стројем нашега бића. Начела, која се највишавају библијом. — пут живота, који она открива души, — води душу ка истинитом животу. А кад је библија истина, тада је апсолутни скептицизам немогућ, на оном основу, да ми „ништа не можемо на истину него за истину". (2. Кор. XIII, 8.)

Невјерију, које проистиче из прогреса науке и ширења умнога обзорја, треба противстати са таким истим опширним образовањем, каквим је оно изазвано. Нарочита форма одрицања у наше вријеме које одбацује области надприроднога из предмета човјечије мисли, оснива се скоро искључиво на изводима чистога мишљења и на позитивним фактима и закључцима природнога разума. Оваком одрицању треба насупрот поставити вјеру, која потпуно признаје могућност тешкоћâ за научне умове, који више већ неоспорава са уске, практичке тачке гледишта успјехе знања, и сама вјера је философска, налазећи се у хармонији са прогресом истинитог знања. Религија и наука у многим тачкама додирују се међу собом, но не треба да улази у област једна другој: а у тачкама додиривања оне нигда не противрјече једна другој. По томе међу богословљем и науком не треба да буде завидљивога и неразумнога непријатељства, трагови којега често примјећују се на странама историје човјечије мисли; гдје оне дјелују у једном правцу, ондје оне треба неопходно да хармонирају међу собом; а гдје оне дјелују у разним правцима, ондје додиривање међу њима не изазива се никаквом неопходношћу, јер оне у сушности нијесу већма противно положене међу собом, но небо и земља, као и она тајанствена небесна тијела, која се крећу у пространству и осјетљују таму, и то не стоје противно положена кретању и благостању наше планете. Но пастир цркве, будући крив у важности попуштању, ако нема довољнога образовања и не занима се изучавањем науке, ако се он не стара. у колико му допуштају средства, да се држи у највећем смислу на једном нивоу са научним прогресом свога времена, у то, што вријеме треба да се држи свагда у религиозној области знања и да се не понижава са свијем до нивоа човјечијега знање, јер у посљедном случају он се лишава моћнога оружја, већма силнога, него знање. Држећи се на земљишту откривенога учења, он има огромна преимућства пред скептицизмом, који, ма да се држи овдаонда тепетичким и шта више хришћанским, по суштини својој је често са свијем материјалистичан, оснивајући се на признању једних само физичких сила и закона.

На пракси може се пастир срести са читавом класом лицâ у својој парохији која је могуће назвати безбожницима, који се свагда старају наћи израза против истине, прије но што виде основе за њу којима не достаје живога чувства истине, премда у то исто вријеме могу да овладају у вишем степену осјећајима добрим и сродним, једнако као и примјетним дјелом карактера. Они могу бити добрим оценима, браћом, синовима. Такови људи не побјеђују се свагда правим нападима против њих: то су хладни и мирни преписачи, који се не могу одбити првим дохваћеним аргументом. Они ништа не узимају на вјеру, не признају никаква авторитета, ако долазе до истине, до ли путем сопствених унутарњих изобличења. Такови тип ума веома се често срета међу нашим интелигентним друштвима и захтијева мудре и концетрисане пажње при опћењу с њима. Просто умно расуђење, рачунање ума с умом, сусретање аргумента са аргументом, сила логике и учености; — често служи бољим средством за потчињавање истини таквих

људи. Има много невјерних, који не могу стати и остати пред смјелим и јаким аргументом. Но у већини случајева пастир треба да придобије расположење и лично уважење таквих људи, да ступи с њима у неусиљене друштвене односаје, да може открити истинити извор њиховог невјерија: проистиче ли оно из властитога склада њиховог ума, јавља ли се оно резултатом невјештине или незнања, или је пак просто плод свјесног и слободног упорства и разврата. А у опште у таквим случајевима открива се често потпуно незнање у религији, незнање садржаја саме Библије, шта више у људи образованих и развијених, који немају другога основа ради свога опозиционога односаја према истини, осим просте навике сумњати се, која је дотлен удаљила њихов ум од видјела хришћанске религије. Ако се пастир налази у друштвеним односајима са таквим људима, то он као пријатељ, може прошно захтијевати од њих пажљивога читања св. Писма књигу за књигом, предстаљајући их самим себи и утјецају Духа Божја. Резултатом тога простога, но дубокога средства често се јавља постепено покоравање сумњивога ума истини.

Но узроци невјерија леже више у нравственој, но у умној области. Сваки човјек, ако хоће, може вјеровати; друкчије људи не би подложни били одговорности за онај или онај односај у вјери, друкчије вјера не би била општом обвезаношћу. На тај начин ономе, који не вјерује, треба говорити и учити га, да се вјера не обухваћа са свијем облашћу разума, да је она више унутарњи осјећај и срдачно примање истине и да Бог и вјечност не могу бити са свијем постигнути расуђивањем или логичким мишљењем. Нравствени безосјећај тако је исто преступан, као што је и опасан. То је болест, за коју једнако душа подлежи одговорности. Она се открива у савршеној равнодушности према истини, која се равнодушност разумијева у св. Писму када се говори о срцу, да је оно „*отамнило*“, огрубило, постало без осјећаја (Рим., 21 и даље). Та баш тврда кора нравствене равнодушности треба да буде са свијем скинута са срца, тако, да оно може непосредно осјећати главни нерв свога живота, реалност предмета вјере; друкчије духовни живот савршено умире. Свако разумно биће осјећа нужду у Богу ради достигнућа истинитога знања, истинитога живота и среће.

Кад што у осталом, ма да и ријетко сретају се и такови људи, у којима, чини се, нема саме способности ка вјери, у којима исчезоше сами основи вјере. Такови крајњи вид невјерија јавља се страшним и у то исто вријеме природном посљедицом усвојења од човјека неке материјалистичке теорије и њезиноga развића до најкрајњијих логичких извора и закључака. Такови људи мало по мало долазе у стање, које се не може друкчије сматрати, но као стањем са свијем болесним, ма да и у том случаје човјек остаје одговорним за оно, што је довео себе до таковога жалоснога стања; таково душевно стање треба разматрати као болест с тога, што је вјера нормално, здраво стање ума. Најслабије зрно вјере у таквим људима било у ма шта: у добро, у правду љубав, у друштво, у патриотизам, у литературу, у вјеру, — треба да буде пажљива, одржавана и развијана: тим је могуће постепено водити и побуђивати

људе такове ка вјери у више духовне и високе предмете. Христос је видјело, које просвјећава свакога човјека, који долази у свијет, и ми сами, вјерујући и назначени, да приводимо ка вјери друге, треба да имамо живу, непоколебиму вјеру у ту истину.

Но та класа противника истине веома је незнатна у упоређењу са оним огромним бројем невјерних, који се у св. Писму изображавају, као нераскајани, окорели грјешници, чијем броју могу припадати како представници расудљивога невјерија, тако и други, више многобројни, којих се још није дотакла сила божанствене истине, и који јавно живе без надежде и без Бога. У опхођењу с таковим људим, пастир — било на катедри црквеној, или ван ње — треба да навјешћава истину директно и отворено; и у својству најдјелотворнијега средства пробуђења тјелеснога ума на сазнању свога стања, он треба да казује њима праве захтјеве нравственога закона, да се обраћа њиховој савјести. Апостоли, као што је познато, указивали су грешницима на чистоту, савршенство и духовност закона, не писанога само, него и запечаћенога на таблицама срца, разјашњавали су им саму суштину преступљења закона, што је гријех; јер закон предходи Јеванђељу, ако не у поретку духовнога искуства, оно барем у поретку времена. Пастир треба да побуђује у таквим грешницима сазнање, да они жалосте Бога кад грјеше, сазнање блискога присуства Божјега, који се свагда налази око њих, види све њихове тајне мисли, осјећаје и жеље и суди их. Пастир треба да открије у правој свјетлости сву дубину разврата њихове природе и живота и њиховог уклањања од нравственога закона, стараjући се побудити у њима осуду самих себе. Он треба да пробуди у њима искрено сазнање њихове грјешности, да их срдачно и кротко изобличава у њиховим преступима, у недостатку истините љубави према Богу и у себичњачким односајима према ближњима. — Таковим начином, напоминањем о нравственом закону, који они нарушавају, он их може привести Христу, као божанственоме искупитељу. Нераскајаност, с гледишта Хришћанства, јесте слободно подчињавање човјека власти таме, зла и неправде, сатирање бољих и виших тежња духа, и срамно одвраћање од заповјести и обећања Божјих, датих нам кроз Његовог Сина Исуса Христа. Она — нераскајаност — води оној нравственој безосјећајности, о којој је било већ ријечи више и од које је могуће пробудити и одвратити душу само са таким истим трудом и напорима, са каквима војник на војни силним ударом руши свога друга на земљу, да би га спасао од картеча, који лети на њега. Пастир по томе треба просто и јасно да излаже таковим људима учење о природи гријеха и о његовим страшним посљедицама, јер у самој природи гријеха садржи се и казна за њега. Кад би човјек био у стању само да појми мрзост гријеха, тада би он прије волио лишити се живота, него учинити ма и један гријех. Гријех је једнственно право зло. То није само трепутни акт, него је цијело више или мање продужено стање, које води честитом поступку. Заиста он може бити разматран у трима важним односајима: прво, као нарушавање закона, друго, као непослушност Богу, и најпослије, као израз унутарњег начела самољубља. Гријех, ма како био незнатан у почетку, садржећи у себи

јавно противљење вољи Божјој и будући изразом борбе против Бога, јавља се ожалошћењем против свих својстава суштаства Божјега. И мисао, да Бог мрзи гријех показује пита више, склоност гријеху, а не само сами гријех, јесте истинито зрно и основ сваког вишег духовног живота. Тим начином, као што је морална дужност безконачна, тако је исто и противност јој — гријех такођер безконачан. По томе, пастир је дужан. да се обраћа нараственом чувству нераскајаног грјешника са силним, јасним и озбиљним ријечима; са ријечима, кадрим не само покренути и поплашити срце, него и ганути савјест, потрести дух човјека до његових најдубљих основа и помоћу благодати Божје зауставити човјека, огрезлога у гријесима, смирено клицати слично јеванђелском митару: **Боже, милостив бъди мнѣ грѣшнику** (Лук. 18., 13.). Он треба да улази у подробности обличења и да заустави људе осјећати своје гријехе, он треба да говори не о гријеху само у опште, него и о гријесима посебнима. Нераскајаногa треба довести до саазнања, да Свемогући не може спасти човјека, који је свјесно упоран у својим безаконьима, и ко свјесно продужава да грјеши, свјесно претпоставља грјех испуњавању нараственога закона, тај је већ сам себе осудио на погибао.

Душа, свјесно удаљивши се од љубави Божје, тим самим по природном поретку ствари, заградила је себи приступ опћењу с Богом, познавању Њега и блаженству, које проистиче из опћења с Њим; Она је већ мртва у својим грјесима и безаконьима. Ипак је истина, да је таква душа способна васкрснути за нов живот, јер ју Бог љуби и жели свакоме човјеку **спастисѧ и къ разумѣ истины прiйти** (1. Тим. II., 4.), што је грјех по себи нешто са свијем страно, неприродно, ненормално у човјеку, противно свој његовој природи и нема ништа с њом општега, — та велика истина треба да побјеђује пастира, слично Христу, да се стара свакојако да спасе нераскајаногa грјешника, као изгубљену овцу; јер он не може очекивати, да окорјели грјешник сам тражи, спасења. Вјера и надежда истинитога пастира на обраћање најокорелије у грјеху и нераскајане душе треба да буде непоколебима. Некоје треба да чупа из погибељи, као горући угарак на стреје, са таквим ризиком и смјелошћу, с каквом самопожртвовани човјек лети у кућу, која гори, да сред дима и ватре спасе живот оних који гину.

Храм Божји и Његова свештена вриједност за Хришћане.

Превео с руског **Светозар Марјановић.**

(Свршетак.)

Храм Божји — светилиште.

Да **бѣлишетъ тако Господь къ** дѣтямъ израилевымъ, да **полетъ тако помощь** изъ **свѧтилища** (Псал. XIX., 2.).

Вѣдѣ же Петръ и Іоаннъ восходѧщѧ ко **свѧтилищу на молитвѹ** (Дјеј. III. 1).

Када улазиш, православни, у цркву, у то светилиште, то знај, да те је Господ удостојио велике милости Своје. Храм назива се светилиштем за то, што у њему обитава свети Господ, Сведржитељ, Цар славе. Светилиште је и по томе, што је то мјесто и за наше душевно освећење. Кроз молитву ми улазимо у духовно

опћење с Богом и са свима светима и кроз то опћење добијамо благодат, која освећује нашу душу. Ријеч Божја, која се проповиједа у овом светилишту, просвјећава нас у Богопознавању, срце загријева хришћанском љубављу и вољу покреће богоугодним дјелима. Кроз св. тајне, које се свршавају у томе храму, добијамо благодат св. Духа. Тако, кад се човјек роди, њега носе у цркву на св. крштење, с којим он добија освећење душе и тијела, омива се од прворођног гријеха, кога смо у насљеђе добили од прародитеља. Овдје се налази божествена трапеза, на којој Цар царујући и Господ господујући, приносећи себе на Голготи на жртву за гријехе цијелог човјечанства даје гладним и жедним небесну ману — пречисто тијело своје и свету крв своју за освећење душе и тијела. У овом благодатном светилишту истинитим покајањем очишћавају се гријеси наши, који су помрачили душу нашу послије крштења. Овдје се свршава тајна брака, са којом се освећује супружески савез, слично духовном савезу Христа са црквом. У овом светилишту дају се и друге тајне, које освећују нашу душу и тијело. **Кѣ вліка аще молящеся просите, вѣрꙋйте, ꙗко пріимлете** (говори Господ и **вѣдетъ вамъ** (Мар. XI., 24.). То јест све, што је корисно и потребно за нашу душу и тијело, Господ ће послати, ако ми будемо молили од Њега с њером. Значи, усрдна молитва приближава нам Бога; усрдно који се моли Господу, даје му Господ своју свету благодат; чије је срце за вријеме молитве далеко од Бога, од тога је и Бог далеко. А тако исто и св. угодници Божји и све силе небесне, ступају с нама у духовно опћење и примају на себе заступство пред Богом за нас грјешне само тада, кад их ми призивамо са вјером и усрдношћу, т. ј. када за вријеме молитве имамо тврдо увјерење у томе, да они поткрјепљују наше молитве и заступају нас пред Богом, помажући нам по вољи Божјој. Молити се усрдно, значи молити се свом душом, љубављу, врло, ватрено, са сузама, не мислећи ни о чему другом, до ли о Богу и о св. угоднику, кога име призивамо, и о томе, за што се молимо.

Ријеч Божју, која нас просвјећава, приводећи нас у светилиште, дужни смо слушати с побожношћу, смиреношћу и дубоком пажњом; дужни смо слушати с молитвом, како би Бог помогао, да је усвојимо, те се с њом користимо; дужни смо примити ју с тврдом намјером, испуњавајући све, чему нас учи. Особито, када се чита апостол и јеванђеље, то упери Хришћанине ум твој на то, што слушаш: јер је ријеч Божја драгоцјенија од злата. Како би купио драгуље или златнике, када би их ко просуо? Тако купи ријечи, које излазе из уста онога, који чита у цркви ријечи Божје. Ко зна, какав ће оне утисак учинити на твоју душу? Не пазећи, могла би се изгубити за те ријеч таква, која је теби назначена. Тајне покајања и причешћа дужан је сваки богочестиви Хришћанин што чешће примати, јер су те тајне врата за вјечни и блажени живот.

И тако долазећи у светилиште, стој са смиреношћу и покајањем митара и старај се, да твоја душа добије спокојство; како би, вративши се кући, ти сам осјећао, а и други видјели, да нијеси у храму Божјем био узалудно.

рам Божји — учионица вјере и хришћанске побожности.

Безъ вѣры не возможно угодити Богѣ (Евр. XI., 6). Вѣра безъ дѣлъ мертва есть (Јаков. II., 20.). Благочестіи на ни полезно есть, оставляюще живота нынѣшняго и грядѣщаго (1. Тим. IV., 8.).

У правом смислу храм Божји јесте сама хришћанска учионица у свијету вселенска учионица, за то, што се овдје даје наука над наукама — наука спасења; овдје се предлаже у свако вријеме и за све Хришћане у свој пуноћи и савршенству закон Божји, т. ј. хришћанско учење о правој вјери и добрим дјелима. А ово учење врло је нужно и спасоносно· јер без вјере и добрих дјела није могуће угодити Богу (Евр. XI., 6; Јаков II., 2.).

У храму Божјем примамо ми свете истине о Троичном Богу, Творцу неба и земље, свега видљивога и невидљивога, о Његовим бесконачним савршенствима; благости, светости, правосуђу; овдје ми усвојавамо спасавајуће истине о Сину Божјем, Господу нашем Исусу Христу, као Искупитељу рода човјечанског од гријеха, проклетва и смрти; ту ми добијамо истинити појам о човјеку и његовом земаљском назначењу, о посљедњој судби рода човјечанског, о загробном животу, о вјечном блаженству праведника и вјечном мучењу грјешника. Овдје се ради нашег руководетва предлажу примјери побожности: кротост, трпљење, братска љубав, самопрегоријевање, милосрђе; ту слушамо велику љубав Христа Спаситеља о љубави према ближњима: **возлюбиши искренняго твоего, яко самъ себе** (Мат. XXII., 39.); **просящемъ в тебе дай** (Мат. V., 42.); **любите враги ваша, благословите кленущія вы, добро творите ненавидящимъ васъ. и молитеся за творящимъ вамъ напастъ и изгонящія вы** (Мат. V., 14.); **не сѣдите, да не сѣдимы вѣдете** (Мат. VII., 1.); **якоже хощете да творятъ вамъ человѣцы, и вы творите имъ такожде** (Лук. VI., 31.); **вѣдите яко милосерди, якоже и Отецъ вашъ милосердъ естъ** (Лук. VI., 38.). Овдје нам се напомиње све наше дужности на спрам Бога и ближњих. Дакле, ко свесрдно иде у ову спасавајућу учионицу, чини добро дјело; јер се користи са оним, што налазе вјера. Како не би ишли тамо, када у њој заузимају мјеста само учитељи и наставници, велики мужеви, као: пророци, апостоли, евангелисти, мученици, који су пострадали преподобни, праведни, пустињаци, прави Богом назначени пастири. Сви они нас воде једном опћем пристаништу — животу вјечном. Ми се учимо од њих неуморној молитви, послушности и правој чистоћи, уздржљивости и братској љубави, неуморном раду, смирености и другим хришћанским врлинама. Учећи нас вјери, они нам својим животом осветљују пут у царство небеско, пут којим су и они дошли у њега. Ту пророци откривају нам назначење од Бога, које нам је одредила воља божја. Ту свагда милозвучни псалми цара псалмопјенца Давида, наслађавају нашу душу својим значајним и умилним пјесмама. Ту јеванђелисти непрестано наговјештују о Христу Спаситељу, проповиједајући Његову божанску науку; ту апостоли објашњавају науку Христову, утврђујући нас у вјери и побуђујући нас на побожност. Ту су непокретни стубови православља — васељенски учитељи: Василије велики, Григорије Двојеслав, Јован Златоуст, Јован Дамаскин, Јосиф, пасац црквених пјесама, и многи други св. оци, који су ради нашег спасења саставили дирљиве пјесме и

утјешне молитве, поучавајући нас очински како ћемо, прослављајући Бога, молити Му се и благодарити Му на дарованим нам благима. Ту крв мученика, који су положили живот свој за Христа, вапију са небо. да будемо непокогебиви у вјери и љубави према Христу. На челу свега овога небескога скупа, као сјајно сунце посред безбројних звијезда, сија Божанствени Учитељ Исус Христос, показујући нам у свој пуноћи и савршенству о будућем и вјечном животу.

„Заједно са усменом проповјеђу овдје се даје вјерујућима — говори један од светитеља — и друга проповијед тиха: то је проповијед од светих икона, са којима је у пзобиљу сваки храм православни украшен. Овдје сваки угодник Божји, пред чијим се ликом ми молимо, као да нас опомиње и наставља ријечима апостола Павла: **молю васъ братіе, подобни мнѣ бывайте, якоже азъ Христѣ** (I. Кор IV., 16.), па ћете се и ви удостојити те части, с каквом сам се ја удостојио.“ Овдје и горућа свијећа учи нас, да се ватреном љубављу обраћамо Богу; па и миомирисни тамјан уздижући се горе, побуђује нас, да усрдно узносимо топле молитве Богу. Па за то сваки православни Хришћанин, враћајући се из храма, осјећа у себи велико задовољство, кога је добио у храму Божјем.

Да је заиста храм истинита учионица вјере и побожности, о томе имамо много примјера, који нас могу убиједити. Тако у Антиохији живила је дјевојка по имену Јустина. Она је била незнабошкиња. Једном је чула од једног Хришћанина јеванђелске ријечи о Христу Спаситељу; о Његовом дивном рождеству од Пресвете Дјеве Марије, о томе, како је Он страдао за гријехе свијета, васкрсао из мртвих у трећи дан и у слави вазнео се на небо. Дјевојка од један пут почела је ићи у цркву Божју, гдје је побожно слушала ријечи Божје, а по томе, вјерујући у Христа, — крстила се. А ево шта се прича из живота Павла Препростог. Једном дошавши св. Павао у један манастир и ставши код врата црквених, посматрао је, с каквим ко душевним расположењем улазе у цркву Вечерња је служена; у свију инока била су лица свијетла и за сваким ишао је радостан анђео хранитељ. Но у један пут старац угледа једног инока, који је ишао са лицем тамним и душом помраченом њега су били окружили ђаволи и сваки га је вукао себи, а св. анђео хранитељ ишао је за њим издалека плачући. Ожалостио се је угодник Божји, видјевши то и ставши близу врата горко је плакао. Свршила се вечерња. Сви су излазили из храма још више осјењени божанственом свјетлошћу. Излазио је и споменути брат и чудо! Старац видје, да је лице брата свијетло, као лице у анђела и благодат Божја осјењавала га је; анђео хранитељ ишао је радостан, држећи брата испод руке, а ђаволи издалека ишли су са злобом. Старац је упитао брата о узроку те изненадне промјене. Смирени инок принуђен је био приповједити ево шта: „Ја сам велики грјешник; много година живио сам у нечистоћи грјеха; када сам данас дошао у цркву, чуо сам пророка Исаију, а боље рећи Самога Бога, који проницаше устима пророка: **измыйтеся и и чисти бѣдете отъмите лѣкавства отъ дѣлъ вашихъ предъ очима Моима** (Ис. I., 16.), чим сам се покајао од срца, отворише су се моје душевне очи, познао сам своје грјешно стање и дадох објет Богу, да нећу

више гријешити и бацио сам сва безакоња и служих Господу Богу са чистом савјешћу Са таким намјерама изишао сам из цркве.

Сви, који су саслушали то, прославише Бога, који неодбацује кајућег се грјешника. Из живота Симеона Столпника види се, да једне недјеље, када је било рђаво вријеме, није могао чувати овце (у дјетињству није ништа учио, но је био пастир), он, користећи се слободним временом, крене се с родитељима у цркву и стао је пажљиво слушати божествену литургију. Особито су га гануле и потресле му душу ријечи јеванђелске: блажени нищи дѣхомъ, блажени плачѣщи, блажени кротци (Мат. V., 3.—5.). Чувши то трина естогодишњи Симеун, мјесто да се поврати кући, утече у пустињу, гдје је насамо могао мислити о узвишеним јеванђелским ријечима, које је слушао у цркви. Ту је он пао на земљу и са сузама молио Бога да га упути, како да живи и да га научи бжественој науци Христа. И заиста сила небеска озарила га је и упутила шта да чини, те да буде спасен. Св. Симеун одрекао се свијета, те почео живити подвиженичким животом, молећи се дању и ноћу Богу и за таки светитељски живот, Бог му је даровао живот вјечни у царству небеском.

Лекције из „Каноничног Права".

По рукопису из богословије, с додацима пише **Ненад**, пресвитер.

(Наставак.)

§ 2.

Појам о црквеном праву.

По хришћанској науци, човјек има да издржи трострук одношај у своме животу на земљи, и то: према Богу према ближњему и према самом себи. А хришћанска га наука учи, како ће он радити, па да његов троструки одношај потпуно одговара његовој вјери. Ради бољега реда, напретка и одржања друштва, које је, по вјери, у једну друштвену цјелину спојено, постављена су правила, која ће уређивати друштво и његове чланове у међусобном животу; која ће упутити цркву и њезине чланове, како се имају владати наспрам државнијем и равнијем религијскијем друштвима и члановима њиховијем. Доклен, како за уређивање грађанског или државног, тако и црквеног живота друштва и чланова потребна су правила. Отуда и црква има и треба да има своје право. Шта је црквено право? *Црквено или каноничко право јест скуп правила, која уређују живот црквени и њиховијех чланова у њиховијем унутарашњијем и спољашњијем одношајима.*

Право је, по поријеклу своме, или *божанствено* или *позитивно*. Божанствено је право, које извире из Божје ријечи, на име из оног, што састављa суштину и црквени основ, а што се не мијења. Позитивно је право, које су црква и људи саставили или развили у течају ријекова Ово се право развијало с обзиром на прилике времена и мјеста, на обичаје и особине народне, а према савременим потребама народним и црквеним. За то се још зове *људско* и *црквено*.

По томе, што црква има особити задатак свој, што живи својим животом, а према потребама живота свога развија самостално своје законодавство, које се

разликује од општега и посебнога права народа, — по томе право њезино вриједи као *јавно право*. Право појединијех у дјелокругу црквеном зове се *приватно право у цркви;* право цркве пак саме, као моралне особе на пољу права приватнога зове се *приватно право цркве.*

По праву и дјелатности правнијех прописа дијели се право на *спољашње* и на *унутрашње*; — по обиму и вриједности — на *опште* и *посебно* или *партикуларно право.*

§ 3.

Задатак и потреба науке каноничнога права

Канонично право, као наука, има да наложи и разјасни црквена правила и наредбе, и да покаже, како ће се уређивати црква у своме унутрашњему и спољашњему животу.

Канонично право ваља да добро науче, у првоме реду, они, који су, примивши звање посвећењем, позвани да правилно и савјесно уче[1]) и богослужење врше, да у цркви праведно суде[2]), да достојно бране моралне и материјалне интересе цркве и паствe своје, у својијем разнијем односајима и положајима, да најпослије и сами знају, како им ваља живјети, да буду примјерни људима, који су им предани на духовно васпитање, — а то су *свештеници.* Даље канонично право треба да познају: *а) правници*, за то, јер црквени закони стоје у свези са законима свјетовним (грађанским) и једни друге често објашњују; *б) чиновници* свјетовних и војничких власти, особито функционари свјетовних судова, да сви познају права и дужности цркве према држави, и обратно државе према цркви, и да се увјере, да је добро уређена црква у држави исто, што и душа у тијелу; јер таква црква ваада учи грађане побожности и моралу вјерности и привржености владаоцу своме, као помазанику Бджјему, и да виде, како она служи на славу и дику роду људскоме[3]). На послијетку, нужно је, да изучавају и познају каноничко право и *чланови цркве*, јер карактер и устројство цркве православне иште, да сваки њезин члан ради на томе, да напредује благостање и углед црквени; да промишља о предметима економно-црквеним, школскијем и закладнијем; да по потреби, а у границама, законима и правилима одређеним[4]), судјелује при изборима свештеносл ужитеља и учитеља вјере и просвјете народне.

§ 4.

Основ и развитак каноничнога права.

Како код незнабожаца не бијаше самосталног религиозног друштва, које би се разликовало од друштва државног, тако је и религиозно устројство било једно са државним устројством. А тако звано *свето право* бијаше дио *општег права.*

Доклен незнабошци нијесу имали религије, нити, по томе, религиозног друштва, дотле су је имали Јевреји кроз *откривење.* Али је старозавјетно откривење више била својина *изабранога народа Јеховина.* Но ни Јудејима као ни незнабошцима није била позната идеја о *општем* религиозном друштву, које би имало обухватати сав свијет.

Тек са доласком на земљу сина божијега, Исуса Христа, јавила се права религија свему свијету[5]). По томе је основана *васељенска црква* на новом основу вјере Христове, коју су утврдили св.

[1]) II. Тим., II. 15; Тит., II., 1., 7; I. Кор., IX., 16.
[2]) I. Тим., V., 20; Тит. I., 13; III., 10.
[3]) Предговор на 6. „Новелу Јустинијанову".
[4]) Л. 5.; I. нас. 4.; акт. 19.23 и друга паралелна правила.
[5]) Мар. XVI., 15.

Христови апостоли, и положен осиов црквеном законодавству. Истина, Спаситељ није дао цркви готов зборник правила, али јој је показао циљ, а дао средства, с којима се постизава та циљ. Божаиском науком својом, коју је *три године* и око *три мјесеца* свијету казивао, чинећи чудеса, каква нико без Бога чинити не може, положио је сва *основна начела*, по којима његова црква има да се уређује и да дјелује у свијету. А апостоле своје послао је у свијет, да распростру Његову науку, утврде црквену зграду и њезино законодавство. „Идите и приповиједајте Јеванђеље свему свијету и свјема народима“ [1]) рекао им је Он. Апостоли, идући по заповиједи свога учитеља по свијету [2]) призиваху проповједничким гласом вијерне пошљедоватеље науке Христове и сабираху их у општине и друштва црквена [3]), којима одређиваху и ростављаху пастире [4]), дајући њима *писмене* и *усмене* напутке како ће се управљати у разним странама свога духовнога живота. — Даклен на науци Христа Спаситеља, која се налази у св. *Јеванђељу*. па на уредбама, које се виде у апостолским дјелима и посланицама и усменим напутцима апостолскијем ударен је темељ на коме се подигла и усавршила, течајем времена *законска црквена зграда*.

Црквено се право развија у списима св. отаца и учитеља црквенијех, особито онијех, који су живјели у златно доба хришћанске просвјете и браништа, у трећему и четвртоме вијеку. Св. оци учили су, да је дар божји, царство небесно, приуготовљено за све чланове цркве Христове, и да ће вијерни имати топлу љубав према својој светој цркви, ако буду учествовани у животу своје цркве ријечима и дјелима онако, како је Спаситељ установио [5]) и како су радили апостоли [6]). Осуђујући сваку самовољу, због које се пораја неред и немир у цркви, св. оци упућивали су на *саборну форму* црквеног законодавства и управе, која има право да управља ријечју божанствене истине [7]). Даље се развија канонично право у задругама васељенских и помјесних сабора у списима, писмима и одговорима појединијем људи, црквенијех пастира и учитеља, који су били наоружани знањем догматичким и каноничким и који су тумачили правила васељенскијех и повременијех сабора; за тијем се развија и данас канонично право судском праксом црквеном.

[1]) Тамо.
[2]) Мат. XXVIII., 19. и 20.; Рим. X., 18.
[3]) 1. Кор. 1., 2.; XVI., 19.
[4]) Тим., 1. 5.
[5]) Мат. XVIII., 17—21.
[6]) Дјела ап. XV., 1—14.
[7]) Ап. пр. 34., 37; IV. вас. 19; VI. вас. 8.; VII. вас. 6; Вас. Вел. 47; зап. уст. кн. 8, гл. 28.

(Наставиће се.)

Кумство при св. тајни крштења.

(Наставак.)

При том би се записивало у особиту књигу име крштеног као и име кума; а о овоме нам свједоче поменута дјела на истом мјесту, „Првосвештеник — говори аутор поменутог дјела — заповједа свештеницима, да запишу и онога, који се оглашава и кума“. Према томе, када би кум приводио оглашеног крштењу, тада би имена и једног и другог читала се у црквеним књи-

гама и онај који се крштаје био би тек тада уведен у воду[1]). Износити свједочбе за даље вијекове о овоме предмету било би непотребно. Да је кумство постојало у слеђеном времену налазимемо свједочанства при расправљању других питања, која су у тијесној вези са кумством; за то, да избјегнемо понављање, ми ћемо одмах прије̂ни на једно од тијех питања наиме: ко је могао бити кум?

„Древна црква, дозвољавала је сваком православном хришћанину, — који има чисту вјеру, само ако би он био добро познат цркви — ако би био са њом у заједници, — да може бити кум ако би био за то способан"[2]). Према томе не би могли бити кумови оглашени као такови, који још нијесу ступили у заједницу цркве, јеретици, пошто нијесу православни и, најзад лица, која су у ма којем степену кајања, који због својих грије̂хова или заблуда изгубише на извјесно вријеме, право на заједницу са црквом. Осим овијех није се дозвољавало, да буду кумови ни она лица, која но крштењу не бјеху миропомазана[3]).

Пошто се обвеза кума, — као што ћемо видјети ниже — састојала у вршењу активних радова при крштењу мјесто лица, које се крштава, то је разумљиво, да се и способност неког лица за кумство у главном састојала у том, да и сам кум мора бити упућен у основним истинама хришћанства т. ј. да зна Символ вјере, молитву Господњу, и друге главне тачке оглашења и хришћ. ученја. „Прије свега — каже Августин кумовима — ви сте дужни знати Символ и молитву Господњу"[4]). Напошљетку кум мора имати законом прописане године т. ј. бити пунољетан, а кумови неби могли бити бјесни и луди људи, пошто немогу појмити основне истине хришћанства.

У осталом и вјерни у древној цркви нијесу једнако учествовали у кумству. Било је лица, која су се по укорије̂еном обичају драговољно примала обвеза кумства.

У IV. и V. вј. било је мишљење код хришћана, да се дјеца при крштењу могу ослободити од прародитељског грије̂ха само ако их родитељи буду приносили крштењу. Због тога су у то вријеме били увијек родитељи кумови својој дјеци. Овај је обичај имао толику снагу, да се није прахтиковао само у неизбје̂ним случајевима т. ј. ако би родитељи одмах умрли или ако су дјеца копилад[5]). Али ипак је овај обичај, због извје̂них прилика ускоро ишчезао. У почетку V. вј. почела се развијати идеја о духовном сродству између кума и крштеног, која је већ на Трулском сабору формулирана нарочитим правилом. Упоредо са развијањем ове идеје, развијала се и свијест о томе, да родитељи не могу бити кумови својој дјеци, пошто би у том случају њихов брак био стављен изван закона, као брак који је у блиском сродству закључен. Због тога је био издан закон 776—780. од императора Лава IV. и Константина VI. по којем је било строго забрањено, па родитељи кумују својој дјеци. Овај су закон изазвали озбиљни мотиви. Било их је, који су у жељи, да раскину брачну везу, намјерно кумовали својој дјеци и кроз то су заиста и постизали жељену циљељ, те њихов брак бијаше уништен. Да се неби овај противзаконити обичај утврдио и добио силу закона, били су импера тори принуђени, да издају наведени закон, који је прописивао тешке пошљедице онима који га прекрше̂и[6]).

У древној цркви било је лица, која су уживала особито поштовање због примања обавеза кумства; то бјеху хришћани, који су из побожности посвећивали свој живот само на службу цркви. Зато су у древној хришћанској цркви често били кумови ђакони, ђаконисе и монаси.

[1]) „De Hierarch Eccles" cap. II. и V. Curs. Compl. Patrol. Ser. Graec. Tom. III. col. 396.; по руском преводу Писања отц. и уч. относпщих къ истолкок. когопок. Том. I. стр. 34.

[2]) Рук. дад пьык. пост. 1878. г. II. стр. 109. *Bingham* „Antiquit" Tom. IV. Lib. XI. cap VIII. §. 10. edid. 1755. pag. 298.

[3]) Concil. Moguntin. (813.) In baptismate vel in chrismate non potest alium suscipere in filiorum, qui non est ipse vel baptisatus vel confirmatus. Apud *Gratian* Distinct. IV. cap CII. Curs. Completus Patrol. Ser. Lat. Tom. CLXXXII col. 1832.

[4]) *Августин.* Serm. Post. Paschu, qui incipit „Hodiernus dies". ap. *Gratian.* „Decret". Distinct. IV. cap. CV. „Ante omnia symbolum et orationem Dominicam et vos ipsi tenete, et illis, quos susceptistis de sacro fonte, ostendite". Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat. Tom. CLXXXVII. col. 1833.

[5]) Руковод дад пьык. пост. 1878. том. II. Nr. 20. стр. 110.

[6]) *Linçelal a Zachar.* „Jus Graeco Romani". Pars III. Lips. 1857. col. 1. nov. 26 a pag. 49.—53. Овакове су одредбе биле у то вријеме и на западу издавane. Nullus proprium filium vel filam de fonte baptismatis suscipiat, каже 55. правило сабора „Moguntiacum". (813. г.). *Hardouin.* „Acta concil." Tom. IV. Par. 1714. col. 1016.

О ђаконима и ђаконисама говори се у апостол. установама да: „мушком кумује (ὑποδεχόμενος) ђакон, а женској ђакониса“[1]). Међутијем је ипак тешко из овога мјеста апостол. установа видјети кумове, односно свједоке у оном смислу у којем их ми називамо кумовима. Ова је одредба у апостол. установама постала, — вели се — из човјеку увођеног чуства стида, које не дозвољава човјеку гледати женску голотињу и обратно као што се и види из њеједењег за овим израза: „да би се предавање неразрушивог печата свршавало благочинно“[2]).

Што се пак тиче монаха и монахиња као таквих, који примају на се обавезу кумства налазимо свједочбу у Августина[3]). У животопису Епифанија, свједочи се, да је при крштењу његове сестре, духовна мати њена била Монахиња Вероника[4]). Међутим је у овом случају, цркву руководила жеља, да својим члановима даде поуздане воће на стази к хришћанском савршенству. Тијем се објашњује, зашто је црква предходно приправљала та лица, да достојно могу узимати на се обавезу кумства, те су правила при избору ђакониса прописивала, да се на то има узимати особити обзир. Оци IV. картагенског сабора одређују: „удовице и монахиње, које су изабране при тајни крштења женских, треба да су довољно приуготовљење за своју дужност, те да би могле својом слободном и светом ријечју научити просте и необразоване жене како треба одговарати ономе који крштаје и како треба, да живи онај, који тајну крштења прими[5]). Разумије се, да су онака лица, као нарочито приготовљена, имала предност при избору кумова.

У току времена овај обичај, — да се изабиру за кумове лица, која се посветише једино на службу цркви, — почео је слабити. Вјероватно је, да је томе узрок била тежња, да се ова лица удаље од заједничког живота. Због тога ми већ у VI. вијеку наилазимо на установе, по којима је забрањено монаху и свештенику примати се кумства при крштењу. Н. пр. такова је установа сабора Antissiodorensis (590. год[6]). Ове установе, које се тичу свештенства испочетка су важиле само у западној цркви. *Баумгартен*[7]) ову забрану објашњава тијем, што монахе треба сматрати као људе, који се уопће кају. *Бемер* то правилније објашњује, кад говори, да је ова забрана поникла као посљедица обавеза монаштва, — пошто су удаљени од свијета, — не могу водити бригу о својој духовној дјеци онолико, колико су то дужни кумови[8]).

[1]) Са овијем се слаже *Бингам*. „Antiquit. Eccles.“ Tom IV. Lib. XI. cap. VIII. §. VII. Hal. Magdevurg 1755. pag. 292.

[2]) „Constitut. Apostol“. Lib. III. cap. XVI. Curs. compl. Patrol. Ser. Graec. Tom. I. col. 797. Сравни „Апостол. постановь.“ у руском преводу стр. 117.

[3]) *Августин*. „Epist. XCVIII., n. VI., Ad. Bonifac“ „Aliquando quos crudiliter parentes exposuerunt nutriendos a quibuslibet, non nunquam a sacris virginibus colliguntur, et ab. eis offeruntur ad baptismum. Que certe proprios filios non habuerunt illos nec habere disponunt“. Curs Compl. Patrol. Ser. Lat. Tom. XXXIII. col. 362.

[4]) *Bingham*. „Antiquit. Eccles“. T. IV. Edit 1755. pag. 298.

[5]) Concil. Carth. IV. can. XII. *Bruns*. „Can. Apostol. et. Concil“ Pars. I. Berol. 1839. pag. 142.—143.

[6]) Concil. Antissiodor. (590.) can. XXV. „Non liceat abati filium de baptismo suscipere; nec monachis commatres habere“. *Bruns*. „Can. Apostol. et Concil.“ Pars. II. Berl. 1839. pag. 240. Код *Грацијана* ово правило гласи овако: „Non licet abbati vel monacho de Baptismo suscipere filios nec commatres habere“. Сравни *Gratian* „ex libro capitulorum“. cap. CIV. Monachi sibi compatresque commatresque non faciant . . . Curs. Compl. Patrol. Ser Lat. Tom. CLXXXVII. col. 1832.

[7]) *Августин* „Denkwürdigkeiter“ Band. VII. Leipz 1825, г. стр 340.

[8]) *Augusti*. Ibid.

(Наставиће се)

Море као слика човјечијег живота.

Њемачки написао *др. Велкер*. Превео **Милан Поповић** богослов III. год у Рељеву.

Све долази од Бога, срећа и несрећа, живот и смрт, сиромаштво и богатство. Велика се брига свија око нашег срца за судбе, које нам долазе. Ми осјећамо своју немоћ да их управљамо по својим жељама, с бојажљивошћу изгледамо буре, које ће поколебати мир, живот и расположеност. Ко ће, ко нас може заштитити од опасности, које са свију страна с пријетњом угрожавају нашој срећи? Ко ће, ко се може бранити од громоносних облака, који лебде поврх наше главе, да нас упропасте? Ми подижемо своје очи ка небеским висинама, с којих нам помоћ долази; к Теби, свемогући, ми прибјегавамо и не дрњемо; Ти си нашу судбу спремио и ти је одређујеш

по вјечним добрим законима дубоке мудрости, и неизмјерне доброте, и ако је нама недокучиво: Зарад тога ћемо, ма шта било, тишину или буру, с мирном одлности примати из Твојих руку, користићемо се миром, да се наоружамо против будуће буре, настојаћемо да дамо свјетлост разуму и чврстоћу срцу, да тиме у свако доба употребимо права средства, како би сусрели нужду и невољу, па, ако наше око тако шта не угледа. Теби повјеравамо, Ти ћеш нас довести пристаништу сигурности и мира.

Ев. Мат. 8, 23—27. И кад уђе у лађу, за њим уђоше ученици његови. И гле олуја велика постаде на мору, да се лађа покри валовима; а он спаваше. И прикучивши се ученици његови пробудише га говорећи: Господе! избави нас, изгибосмо. И рече им: за што сте страшљиви маловјерни? Сада уставши запријети вјетровима и мору, и постаде тишина велика. А људи чудише се говорећи: ко је овај да га слушају вјетрови и море.

Ибо невидљиво Његово од стварања свијета видљиво бива умом схваћено у стварима створеним, и вјечна Његова сила и Божанство Његово, тако да они немају изговора. (Рим. 1, 20.)

Да, нама је слободно само с отвореним очима по великом храму природе и опажати у њему предмете, само с позорношћу и смотреношћу гледати појаве, које се оку пружају, да стечемо освједочење, како не би било никакве извине за онога, који невидљивом духу ускраћује своје клањање и обожавање. Које тако тупоглав, тако без осјећања, те неће у безбројним створењима, која се с његовим погледом сретају да призна свемогућег и премудрог виновника? Па ко је икада прозрјео у дубине природе, а да га није моћно обузело осјећање чуђења и страхопоштовања? Ако је он при томе морао признати, да је он кадар само најмањи дио божијих дјела прегледати, тад је тежио његов дух за ослобођењем од тјелесних веза, које га ограничавају, и не дају му, да се вине пријестољу божијем.

Ако нам природа пружа богату грађу за најозбиљнија проматрања, која дух образују и срце оплемењују, онда не треба да се чудимо, што се на њу често пута у светом писму обраћамо и позивамо, да озбиљне погледе размишљавања на њу управимо и да пријећемо од видљивог на невидљиво. Писац књиге Јова овако нам вели (12, 7—9): Но испроси четворогиња, ако ти рекне, и птица небеска, ако ти покаже: или говори земљи, ако ти каже: и рибе морске. Који од свију њих не зна да је то рука Господња учинила? Па како се згодно послужио, Исус, узвишени учитељ својим ученељем по пољима и ливадама, да своје пратиоце упозори на истине, који су се морале у њихов дух дубље усадити, јер му се оне преко тјелесних чула приводе. Ето то нам служи као знак, да ми не гледамо само тјелесним очима, већ и духовним очима, да ми ходимо по лијепом свијету божијем не слијепо већ са разбором, да ми исто тако, као што чела из сваког цвијета мед сиса, сакупљамо мудрост из свега, што нас велико и мало у свијету срета.

Велико и мало? Но шта је мало у стварању Божијем? Је ли билька, која непримјетно угине под путничким ногама? Али гле, та билька садржи може бити кап балзама или отрова, који одржава живот оца једне фамилије или утамањује. Да није кап воде, која с неба на земљу пада? Но гле, та кап воде је саставни дио мора, који носи на својим леђима бродове и који их у свој понор прождире. Дакле та билька и та кап воде већ су довољни, да забаве размишљање испитавача, а колико више мора бити васколико биљно царство и слијевање свих вода, — ја мислим море!

На ово пошљедне обратимо ми сада своју позорност, јер по садржају данашњег евангелија видјећемо Исуса с његовим ученицима на мору, како они на несигурном чамцу плове луци, али прије но што дођоше до ње, били су услијед буре у опасности, да их не прогутају вали морски. До душе ужасна природна појава, али поучна за сваког мислиоца; јер нам се код оштрог размишљања море показује као слика човјечијег живота.

I. Као што се тишина и буре мијењају на мору, тако и у човјечанском животу.

II. Као што су тишина и буре добротворне за море тако и по човјечански живот.

III. Као што Бог заповиједа над тишином и бурама на мору, тако исто и над тишином и бурама у човјечанском животу.

IV. Сигурно пристаниште прима путнике послије несигурне вожње.

Море дијели највеће земље једне од других, али с тога једна земља није недокучива станов-

ницима друге земље. Човјек је изумио средства, да просијече море, да кроз њега себи раскрчи пут, да тиме задовољи или своју радозналост, или да споји трговачке везе, од којих очекује повишење свога благостања. Ако се он у једној или другој намјери мору повјери, то се уздаје у повољан вјетар, који ће га брзо и сигурно његовој мети привести. И њега није преварило његово очекивање. Његов брод неко вријеме плови мирно као по каквом глатком огледалу. Све му обећаје сретно путовање. Али на скоро се његова нада преобраћа у бојазан, јер се тешке непогоде натмуре на небу, сунце се помрачи, бура фијуче, брод се колеба, њиха се, долази у опасност, е ти се чини, да ће пасти на гребен мореки и полупати се. Страх и трепет овлада његовим становницима- и један дио тих становника с очајањем изгледа своју блиску пропаст, бољи подижу своје руке и вапију: Господе, помози нам, пропаћемо. Ови се не изненађују, кад виде опасност, јер су већ напријед познали несигурну вожњу и за њу се приправили, па ради тога одржаше и смотреност, која подупире храброст и налази средства, како ће доћи до спаса.

Ако сравнимо с њим човјечански живот, спазићемо велику сличност између овог и оног. Сви, који у њега ступају, гледају да достигну циљ, који ће утишати њихове жеље и њихова очекивања. Но сви не погађају таква средства, којим ће моћи сусрести буре и избјећи. Само мудрац мисли на промјену судбе и има циљ пред очима. Он се не вара, јер живот дуже вријеме мирно тече. Чудне промјене не показују се у њему. Ведро небо подпомаже наша подузећа, послове нашег позива, одмарања, која су нам потребна. Без бојажљиве бриге ми уживамо дарове, које нам даје рука провиђења. Један дан личи другоме. Али се катшто помути и небо наше среће и пријети се нашем миру и једноликој тишини, тешке непогоде пењу се над нашим главама, бура почиње бјеснити и у опасности смо, да не пропанемо.

То су жалосни догађаји, које човјек не може ни поред све мудрости отклонити, који поколебавају његов мир и јаки утјецај имају на цијели живот. Често је узаман, што ми рано устајемо а по том дуго сједимо и свој хљеб о бригом једемо. Често нам пропада онај труд' што смо га у то утрошили, да стечемо себи сигурно надржавање, и да за старост сачувамо потребне ствари. Рат, пожар или слична судба за трен ока осујећују наше напоре и прождиру њихов труд. Или мислиш ли однаћи своју срећу на тимору, ако си бјештином духа и способношћу усјео, да се докопаш достојанства, и да се удостојиш милости људске? Али и зависти може поћи за руком, да те сруши, облагиваше ради о твојој глави, добро те познају, ругају ти се и напуштају те. Ипак, и ако избјегнеш том гребену, још се не можеш сматрати спасеним, јер се дуготрајна тешка болест примиче, и угрожава твоме животу, или ти смрт ограби мужа, дјецу, родитеље, искреног пријатеља, коме си се са свим повјерио, и на кога си ослањао твоје цијело уздање; ти осјећаш, да никога нема, који би био кадар, да надокнади такав губитак, и мораш признати, да, и ако је твој живот много година трајао слично тишини мора, ипак га је бура поколебала.

Бура, која нас баца у бригу, није само споља, већ се она често пута подиже и у нашем срцу, и прима на се страшан облик; ја мислим жестоке похоте и душевни покрети, који покрећу душу из њена мира, и који показују јаку моћ над цијелим човјеком. Да је и бољи човјек способан за такове страсти, зар би нико могао сумњати у то, јер се оне управљају исто тако на узвишено и племенито, као и на просто и рђаво? И Исус се у духу разјарио, кад се приближио гробу свога пријатеља Лазара, оплакивао Јерусалим, изрицао у строгим ријечима своју срдбу због претварања Фарисеја. Но и ако се могу неплемените страсти јаким противљењем угушити, ипак живот остаје назад такав живот, кога бура покреће. Па одкуд то?

II. Јер, као што су тишина и буре добротворне по море тако и по човјечански живот.

Кад би море увијек хујало и бјесниło, те се не би нигда умирило, тад би нестало свих створења, која у њему живе, и човјек би у њему гледао несавладиву прегради између себе и своје удаљене браће. Непрестаним би се мировањем напротив море окужило и постало неспособно за животиње, непроходно за људе и би било опасно по цијелу оближњу и далеку околину. Оно мора

дјеловати, мора се залуђати и у својим најунутрашњим дубинама, да се тиме пречисти од шкодљивих материја, које су се у њему мало по мало накупиле.

Оно се даде, љубазни моји, примјенити и на човјечански живот. Буре су по њега исто тако добротворне, ја бих могао рећи, неопходне као и за море. Непрестаном би се тишином и једноликошћу човјек одвећ лако успавао, омлитавио, не би умио вјежбати своје снаге, служити се њима, тежња за сигурним пристаништем, које ће га примити, не би се у њему пробудила, циљ, којем тежи, изгубио би из вида.

Али опасност, која му пријети, буди га из његова спавања. Он размишља о средству, којим се мора послужити, да је отклони, нова се дјелатност буди у њему, а снаге, које су као мртво благо лежале у његовој души, појављују се, развијају се и придолазе, човјек се оплемењује и пење до више части. Ако се цјелокупна љечничка вјештина није усавршила многобројним болестима, које човјека сналазе: па зар се не ће она из дана у дан опасношћу све то више проширивати? Па какве је све изналаске човјечијег оштроумља нужда проузроковала? Она је — у што неће нико посумњати, — учитељицом мудрости, постала. И то не само оне мудрости, која обухваћа круг земаљског, већ и круг небеског живота.

Кажите и сами, ако за Бога знате, зар није нужда и опасност потестакла и позвала многог грјешника, који се навикоп сигурним држи, да се поврати ономе, што је боље? Кад га је сналазио знатан губитак, кад је био близу прага смрти, кад му се отргоше пријатељи, љубимци његова срца, тад се у његовој души јако живо побудио осјећај ништавости и пролазности свих земаљских добара, и тада је он похитао врелу, које му је обећавало покоја и мира, а касније је признао; кад твоја ријеч Боже, не би била моја утјеха, ја бих пропао у својој невољи. Али баш та га је божанска ријеч упозорила на његове грјехе, он је осјетио, да се не смије уздати у њезину утјеху, ако не задовољава њезиним захтјевима, ако се не окане својих грјехова, и ако на такав начин не постане бољим човјеком. Нужда нас учи, да се Богу молимо. Ах, жалосно је, што се молитва само на то вријеме одгађа, кад је истинито, да она Богу води, да се њоме произваја пажња за вјечном домовином, да нас та пажња води к ближем познанству с домовином и потиче нас, да се за њу, како треба, припремимо Ето тако добротворне бивају буре по човјечански живот.

Он може бити и буром страсти. До душе жестока буђења у срцу морају вазда под господством разума бити. Уз то се не смије губити смотреност и размишљавање, и човјек се мора свагда пазити, да не прекорачи границе умјерености. У таком случају она подижу снагу, која у њему пребива и потиче је на племенита дјела, која су за човјека посебце и за свијет од велике користи. Да, и борба против неплеменитих жеља, ако се сретно преко главе претури — а то је у божијој десници — повисује нашу врлину, оставља за собом самосвијест и осигурава нам помоћ божију.

Али бура и у животу увијек не бјесни, поврате се времена тишине и мира, да с тиме храброст не малакше, да се срце сабере, да се снаге повећају, и да се размишљавање умоћне с оним позабавити, што је потребно, да предупредимо противне догађаје, и да их преобратимо у доброчинства, да с тиме живот не изгуби сав чар.

III. Тако хоће Господ, који заповиједа бури и тишини на мору и у човјечијем животу. Господе помози нам, изгибосмо! Ето тако вапију ученици Исусови к њему, кога су они познали као спасителја у нужди; и он силно заповиједи, те се море умири. Становници се чуђаху и говораху: Какав је то човјек, што му се вјетар и море покорава? Снага божија је у њему и њом је постао моћан; јер он даје ток вјетровима позивље их из њихова кута, да с тиме његове заповиједи изврше. Вјетрови су његове гласоноше а пожари слуге. Човјек би био луда, кад би хтио себи присвојити власт над бурама и тишином на мору.

Па је ли човјек у стању, да управља догађајима у животу по своме ћефу? До душе може му за руком, да опрезношћу, дјелатношћу и упињањем отклони многу жалосну судбу, и да поштењем и вјерношћу у свом позиву предупреди сте бурне пошљедице, које произлазе из непоштења и непокорности. Но његова снага не допире тако далеко, да би био у стању управ-

лати својом судбом по својој вољи. При свој марљивости, коју он употребљава, при свој спо собности, коју показује при најстаријој савје ности, коју има у виду, ипак он мора вазда рећи: Господ је онај, који чини, што му се свиђа. У тој мисли лежи дубоки сакривени смисао. Јер Господ је онај, који чини, што му се допада, и тога ради ћемо га потражити, јер се он даде наћи, призваћемо га, јер је близу. Па зар се Он увијек не налази, није ли вазда близу. До душе Он се налази у близу је нас, али ипак га срце свагда не налази, јер се оно предалеко удаљило од Њега, јер се отуђило од успомене на Бога. Унутарњи савез с Богом, који допушта да гледамо у Њему само оца, који у његовим заповиједима поштује само наредбе очинске мудрости и бриге за срећу дјеце, у Његовом промислу гледа само благословену руку очеву и тада, кад се небо наоблачило, и кад изгледа, да се не можемо спасти, али не сумњамо, вјерујте ми, да се унутарњи савез с Богом не да обући као нова хаљина. Оно изискује тачно познавање Бога, дуготрајно поуздано општење с Богом оно се наслања на обичај занимања с Богом, на скуп искуства, која смо на своје просвјећење употребили у путевима божјим. Или зар би се ти смио са свим повјерењем предати неком човјеку, кога си први пут видио, кога баш никако не познајеш, а чијим си се увиђањима и доброј вољи не можеш осведочити, чију мудрост у давању савјета, чију снагу у извађању цјелисходних средстава, чију неподмитљиву вјерност и искреност у његовим обећањима ти још нијеси опробао? Зар би њему могао своје најтајније мисли открити, од њега очекивати испуњење својих најврућих жеља, од њега се сигурној помоћи надати? Он може до душе уз то човјек бити, али ти си још предалеко удаљен од њега, ти га још нијеси нашао, јер га нијеси још довољно тражио. Исус је био моћни заштитник, познат као вјерни пријатељ својим ученицима, с тога су они управили своју молбу на њега: Господе, помози нам! и молба им би услишана. И ми ћемо Бога врло лако наћи, ако не заборавимо на њега, ако се успомена на Њега онако буди већим или мањим појавама и проваводима природним, ако нас она прати у пословима нашег позива, ако осећује уживање наших сласти, и ако нам у искушењима у грјесима даје снаге за одупирање и ако нас слободи у строгом испуњавању дужности.

Тада може наш живот као брод по тихој пучини пловити или га може бура заљуљати, али приговор нас неће постићи: Ви малодушни, за што сте тако плашљиви? Рука онога, коју се покрива јетар и море, онога о коме се вели: Како говори, онако твори, како прелије, онако стоји, — рука велим таквог није слаба, да нас кроз све опасности сигурно проведе. Његова љубезна спремност, да нам притече у помоћ, није у току времена ослабљена; јер код њега чема никакве промјене свијетла и таме. Чврсто и непоколебиво морало би с тога бити наше повјерење у Њега, јер нас оно не може и неће преварити.

И ако би нестало онаквих очекивања на помоћ, каква себи замишљамо и желимо, ипак не заборављајмо да су то очекивања кратковидних људи, који луке не виде, ма да су близу ње, који може бити жестоком буром брже к њој долазе. Да, браћо моја, сигурна лука прима путнике послије несигурне вожње. Пријатна слика мојих нада излази често пута пред моју душу. да се с тиме не застрашим у вријеме бурс, и да не будем лијен у вријеме тишине и мира!

За путника на мору нема другог циља његове тежње и његових припремања, од луке, која ће га примити. О каква је сласт за њега, кад послије прекужених опасности и тегоба дуге вожње ступи на земљу својих жеља! Он не би могао бити човјек од осјећаја, кад не би хтио захвално пасти и обожавати Бога.

Па откуд би нас могла та мисао облијетати да смо у домовини докле год овоме животу припадамо? За што не би своје погледе управили на загробни живот, у који ћемо по свој прилици на скоро отићи. Незадржано и на несигурном путу ми му идемо на сусрет. Стална промјена радости и жалости, срећних и несрећних догађаја не задовољава нас; непрестана борба са судбом и страстима, ма да она душу чисти и оплемењује, ипак за њу нема таквог чара, да она не би требала жељети, да се од ње може одморити и побједу уживати. Зар не ћемо за тим тежити, да будемо код Бога? И та ће тежња управити душевно око обећаној земљи, закри-

лиће нас од превећ јаког приковања на земљу, управиће наше размишљења, нашу позорност на станове мира, и ти нам станови неће бити страна непозната земља, него ћемо се с њоме тако упознати, као да се журимо очинској кући. И ако нијесмо у стању копрену подигнути, која закрива будући свијет од наших очију, и ако нас није кадро задовољити оно обећање: Што никакво око није зазрело, никакво ухо није чуло, и што није ни у чије срце допрло, да је то Бог онима горе приправио, који га љубе, — ипак смо позвани, да се спремимо за пут у пристаниште. Ви питате, које су припреме, које за то предузимати морате? Исус нам их износи у кратко овако: Треба да идете за тим, да сте савршени, као ваш отац небески! Слично њему вели и један од његових апостола: Будите божији пошљедователи као љубезни синови! Ако је Бог отац свет и непријатељ свију гријеха, то се и ми морамо очистити од сваке мрље тијела и духа, морамо сићи с гријешничког пута, који нас удаљује од тихог пристаништа, морамо са строгом савјесношћу испуњавати све дужности и гледати, да повећамо сваку снагу, која је у нама, да је оплеменимо, и морамо тежити за побожношћу, јер без ње не можемо лица господњег угледати.

Дела дакле, поднашајмо стрпљивошћу и сталношћу борбу, на коју смо одређени, борбу с нашом чувственошћу са свјетским завођењима, с пратиском судбе и настајмо, да доспијемо до мира. Амин.

Древна слика св. Бориса и Глеба.

Приопћио уз минеј **Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.**

(Наставак).

Ѡ̑ки хромѣ́цъ е̑́къ нѣ́кій, ѣ̀мѣ́же ѿ̑ска́чена е̑́къ нога́ по колѣ́но, и̑ содѣ́лакъ дре́вїѧ но́гѫ, е̑́дино на не́й ходя́ше: то́й прише́дъ къ кѷ́шгородъ, прекы́ваше при цѣ́ркви сты́хъ мѷ́ченикъ со и̑ны́ми о҃у҃бо́гими, прїе́мла трѣ́котрѣ́кованїе ѿ̑ хрⷭ̑тїа́нъ подаю́щихъ ми́лостыни. Е̑́же къ то́ вре́ма къ кышгородѣ́ старе́йшина ѳ҃городи́нскѡѥ, зелѣ́ный по мѷ́ромъ пра́вѣ ждя́нъ, а̀ ко сто́мъ кѫ̀нѧ́зи нїкола́й. Йже и̑мѣ́ѥ ѡ̑ке́чый по всѣ́мъ лѣ́та совершя́ти пра́здинество сто́ѧтелю хрⷭ̑то́ву нїкола́ю, питя́ѧ ни́цыѧ и̑ стра́нныѧ. Ѐди́ною же совѣ́ршя́ѥтъ кы́шѣ къ домѹ́ бо҃гу мѫ́жа къ че́сть сто́ѧгѡ нїколя́ѧ пра́здинествѣ, и̑де́ша тя́мѡ о҃у҃ко́зѣи, я̀мо́же и̑де и̑ хромѣ́цъ бо҃ный, чя́ѧ нѣ́что прїѧ́ти, и сѣ́де предъ хра́миною. Но нѣ́коемѹ же сла́вчю, не да́ша ѣ̀мѣ́ ни ѣ̑сти ни пи́ти. И прекы́сть я̀ченъ и̑ жа́жденъ, та́же кнезя́нъ кы́сть ко и̑зстѹпле́нїи, и̑ ви́дѣ кидѣ́нїе сицекоѥ́: мня́шесѧ прискдѣ́ти ѹ̑ цѣ́ркви сты́хъ мѷ́никовъ корѣ́ѧ и̑ гѣ́кка, и̑ о҃у҃зрѣ́ ѳ҃ойхъ и̑сходя́щихъ и̑зъ. ѣ̀лтарѧ́ и̑ к немѣ́ градѣ́щихъ. Ѻ́нъ же ѹ̑жа́сенъ кы́къ, паде́ ни́цъ: и̑ ѩ̑ша ѣ̑го́ сты́и за рѣ́кѣ и̑ посади́ша, и̑ нача́ша глаго́лати ѡ̑ и̑сцѣлѣ́нїи того́ ѡ̑ кре́дѣвю я̑ки ѣ̑лѣ́мъ помазѣ́ю́ще, протѧго́ша колѣ́но е̑го́: всѣ́ же то́ я̑ки сѣ́къ ви́дѧше недѣ́жный, е̑́къ ко ѩ̑кѡ спа́й па́дъ ни́цъ во дворѣ́ нїколаевомъ. Лю́дїе же ви́дѧще е̑го́ та́кѡ па́дша, ѡ̑враща́хѫ сѣ́мѡ и̑ ѳ҃ка́мѡ бо҃ъ же лежа́ше я̑ки ме́ртъкъ, то́кмѡ дѹ́ша е̑го́ въ не́мъ ка́ше, и̑ сѣ́рдце, е̑го́ въ не́мъ дкизя́шесѧ, и̑ мна́хѫ всѣ, ѩ̑кѡ порази́ е̑го́ дѣ́хъ нечи́стый. Взе́мше ѹ̑бо ѿ̑несо́ша къ цѣ́ркви сты́хъ сѫ̀тотѣ́рщевъ, и̑ положи́ша того́ ѹ̑ дверѣ́й церкѣ́вныхъ. И мно́зи лю́дїе ѡ̑крестъ сто́ѧщїи ви́дѣша вѣ́щь ѹ̑диви́тельнѣ: ѡ̑ колѣ́на хромца́ бо҃га начя́ша ѩ̑вла́тисѧ ма́ла нога́, я̑ки дѣ́тищѧ, и̑ раста́ше пома́лѣ, до́ндеже кы́сть ѩ̑кѡ и̑ дрѹ́гаѧ, сотворѣ́сѧ же то́ къ е̑ди́номъ часѣ́. И прише́дъ къ себѣ́ человѣ́къ бо҃ный кы́кый пре́жде хромы́й, нача́ ходи́ти ѳ҃ки́ми ногами, ра́дѣѧсѧ и̑ скача́ и̑ хвала́ѧ е̑го́, прославля́ѧ же цѣлѣ́вники своѥ́ѧ сты́хъ страстотѣ́рщевъ. И ѡ̑ тѣ́хъ ѣ̀мѣ́ ѩ̑вле́нїи предъ всѣ́ми повѣ́даа. Ви́дѣвше

то всѣ лю́дїе, вели́ѧ хвалы́ возсыла́хѫ бг҃ѹ, глаго́лѧ съ про́рокомъ: кто́ и́зглаго́летъ си́лы гдни, слы́шаны сотвори́тъ всѧ́ хвалы́ ег҃ѡ (ѱал. ѵ҃е, ст. е҃.); и па́ки: дн҃вн҃ъ кр҃ъ ко сты́хъ свои́хъ (ѱал. ѯ҃ѳ ст. ѧ҃ѕ.) Ко гра́дѣ дорогове́зжи жена́ нѣ́кая дѣ́лаше къ дому́ къ дн҃ю сти́теля хр҃то́ва ни́колая, и ѩвишасѧ ей сті҃ы страстоте́рцы бори́съ и гли́бъ, гро́зно претѧ́ще бг҃ѣ́й и глаго́люще: почто́ дѣ́лаеши къ дн҃ю сті҃ѹю о҃тца́ ни́колая; не е҃си ли, ѩко гдь не терпи́тъ безче́стїа о҃тро́дникѡвъ свои́хъ; то ре́кше, разметаша храми́ну тв҃. Жена́ же ѿ страха́ кыстьки мертва́, и пото́мъ е҃два́ прїи́де къ себѣ́, и къ то́й колѣ́зни о҃бсше рѣка́ е҃а. Ѩще же и костѧ́ ѿ колѣ́зни, о҃бачѐ о҃сто́шкала е҃а рѣка́ не исцѣли́, и прекы́стъ та́кѡ три́ лѣ́та. Слы́шавши же ѡ нѣ́коемъ челове́цѣ, скорче́нныа рѫ́цѣ и но́зѣ и́мѣ́кшемъ, ѩко прїѧ́ исцѣле́нїе ѿ сты́хъ мч҃никъ бори́са и гли́ба, прїи́де и о҃на́ къ вы́шегороду къ предпра́здиству о҃спе́нїа пречы́стыа вы́цы, и возвѣ́сти ѡ себѣ́ пресвѹ́теръ ла́зарю, ѩже бѣ́ нача́льникъ клири́комъ це́ркве сты́хъ мч҃никъ. О҃нъ же повелѣ́ ей провы́ти всю́ но́щь при це́ркви. На ѹ҃тріи же и́дѫщѹ клири́ѕ со кресты́ всенаро́дну ко дв҃ре́й це́ркви, ѩже бѣ́ пречы́ста вы́ца, приста́вшѝ жена́ къ ла́зарю свѧще́нникѹ, и повѣ́да томѹ со́нъ свои́й, глаго́лющи: къ сію́ но́щь сѧда́вшей мнѣ́ при це́ркви и воздремавшейсѧ, прїи́до́ша ко мнѣ́ два́ ю҃ноши краси́вы, и ре́кошѧ мнѣ: кто́ тѧ здѣ́ посади́; ѩзъ же ѿвѣщава́хъ и́мъ: ла́зарь свѧще́нникъ повелѣ́ мнѣ́, ре́кїй: сѣди́ тѹ́, не́ги кр҃ъ мо́тками сты́хъ мч҃никъ и҃сцѣли́тъ тѧ. И е҃гда́ то̀ и҃зре́кохъ къ ни́мъ, ѩкїе старѣ́йшїй ѿ ни́хъ, сне́мъ пе́рстень съ рѹки́ свое́ѧ, дадѐ мнѣ́, глаго́ла: возложи́ на рѫ́кѹ и прекрести́сѧ, и и҃сцѣлѣ́ешь тѣ́хъ рѫ́кѹ. Сїѐ слы́шавъ ѿ нея́ ла́зарь повелѣ́ жены́ къ тоѩже сты́хъ мч҃никъ це́ркви кы́ти на ле҃тѹ́рги҃и: хотѧ́ше бо по ле҃тѹ́рги҃и сотвори́ти ѡ не́й моли́твѹ и помаза́ти сты́мъ е҃ле́емъ ѹ҃сто́хшюю рѫ́кѹ е҃а. И е҃гда по ѿпѹ́стѣ́ тристо́мъ, начѧ́сѧ пѣ́сни, предъ чтє́нїе́мъ а҃пто́лскаго посла́нїа, проки́менъ: величи́тъ дш҃а моя́ гда, ѩкїе сѣ́зѣ рѫ́ка жены́ тоя́ кы́сть здрава́, и нача́ келегла́сно жена́ слáвити кр҃а и сты́хъ чѵдотво́рцевъ ѹ҃тро́дникѡвъ вѣ́хъ рѡмана́ и дави́да, и всѣ́ со ѹ҃диле́нїемъ возсыла́хѫ сла́вѹ бг҃ѹ.

Па́ки сла́внѣ́цъ нѣ́кїй притека́ше къ це́ркви сті҃го великомч҃ника гео́рга, проса́ше прозо́рища ѡслѣпле́нымъ ѹ҃чесе́мъ своймъ. Та́кѡ е҃мѣ́ мно́го вре́мѧ, творѧ́ше. къ но́щи нѣ́кѣю спѧ́щемъ ѩкїмсѧ сты́й великомч҃никъ гео́ргїй, глаго́ла: почто́ копа́ши ко мнѣ́, человѣ́че; а҃ще прозо́рища трє́бѣши, ѩзъ тѧ́ покѣ́мъ, гдѣ́ и́маши тоя́ полагѣ́ти: и́ди къ сті҃мъ мч҃никомъ бори́съ и гли́бѹ, и тѣ́и да́дѹтъ тѧ́ прозо́рища тѣ́мъ ко дадо́ма ѿ кр҃а вѣ́гъ и҃сцѣла́ти къ земли́ сей россі҃йстѣи всѣ́ѩ не́дѣги. Воспра́вѣ́къ же сла́внѣ́цъ ѿ сна́, ѡ҃тъ́ѕ пѣ́тїй коди́мый, и прише́дъ въ вы́шегороды, прскы́ваше при це́ркви сты́хъ мч҃никъ дни́ нѣ́кїа, припа́дая къ гробѣ́мъ и҃хъ и҃ моля́ѧсѧ, и полѣ́зѣ проси́мое: ѿверзо́шасѧ ко е҃мѹ́ ѹ҃чи, и вы́сть ки́дай, и сла́вяше бога́ и ѹ҃тро́дникѡвъ

ѣгѡ: сказоваше же людемъ выкшше ѣмѣ ѩкѡ лѣпѣ стѣхъ мчникъ, ѩкѡ пришедше къ немѣ ѳка, превристѣша трижды очеса ѣгѡ, и такѡ прозрѣ.

(Настављење се.)

Проповиједь на Благовијести.

Господи благослови!

Св. наша мати — православна црква свечкује данас Благовијест, а то ће рећи: свечкује успомену на онај дан, кад је небо житељ св. Арханђео Гаврило са поздравом: радуј се благодатна, Господ је с тобом! благовијестио пресветој Дјеви Марији, да ће родити сина Бога вишњега.

Благовијести су велики празник, зато св. црква и позива и земљу, да благовјествује радост велику, и небеса, да хвале Божију славу.

А и како неће, кад има великога разлога зато?! Та на данашњи дан прије готово двије хиљаде година заснован је почетак спасењу рода човјечијега, палога усљед гријеха прародитељскога; . . . на данашњи дан „Синъ Божій, Сынъ Дѣвы пѣваетъ;“ . . . на данашњи дан зачео се непостижним дјејством Духа светога у утроби преблагословене Дјеве Марије син Божији — прије свију вијекова рођени од Бога Оца; . . . зачео се, велим, да се у тијелу човјечијем роди, да као човјек страда и умре за гријехе цијелога свијета и тако, да род људски набави од гријеха и вјечнога проклетства и помири га са Оцем Својим на вѣкѣхъ“.

Каква је била, б. м. радост срца и душе Преблагословене Дјеве у оном часу, кад јој је предстао Арханђео Гаврило и казао јој поруку с неба, . . . поруку Бога вишњега, да је вјечна Промисао на њу сироту, али смјерну и богобојажљиву Дјевојку њу одабрао, да буде „матерію Бога пѣвающаго“, ми смртни људи нисмо кадри ни замислити себи, јер радост та њена разликује се од обичне радости као небо и земља.

Из сопственог искуства знамо, како и нас у плачном и биједном животу овом зна по кашто обрадовати ова или она блага вијест. Узмимо н. пр. како се радује срце родитељско, кад чује, да му је дијете гдјегод у бијелом свијету какву тешку болу прекукило и оздравило! . . . Како ли је весео и радостан искрен и вјеран друг и пријатељ, кад чује, да му је добри који друг до каква угледна положаја и части у друштву дошао! . . . Како ли весело бије срце сваког Србина, који није изрод и кукавица, кад му до ушију допре весео и радостан гласак, да је кроз густе и тешке облачине продро који сјајни и топли зрачак, те обасјао и угријао ледено срце наше кукавне српске браће на истоку, која испод јарма невјерничког сунце златне слободице изгледају! Па ови и овакви гласови јесу све гласи пролазне, времене радости, па како нас знаду обрадовати; а како ли је тек срце и душу преблагословене Дјеве Марије обрадовао глас не времене и пролазне, но вјечите радости глас, да ће Она под чистим, дјевојачким срцем Својим понијети Спаситеља свијета, и у своје вријеме нарећи се мајком „нѣзаходимаго свѣта“ — незалазне свјетлости, која ће обасјати народе свију мјеста и свију времена!

Да, б. м. Пречиста Дјева с вељом је радошћу и неограниченом преданошћу св. вољи Божијој ирихватила небесну вијест, ни најмање несумњајући у испуњење онога, што јој је благовјештено!

А запитајмо се сад сами, е да ли и ми тако радосно и тако предано примамо сваку вијест и савјест, што их било у дому свом, било у школи, било у храму светом чујемо од проповједника св. науке Христове — служитеља олтара Божијега?!

Неће ни од кога да тражим одговора на питање ово, . . . неће . . , јер са свију страна чујем тајне гласове, да не поступамо тако. Па ако кад и поступамо тако, . . . ако и прихватимо кадгод глас цркве своје, нехатом нашим глас тај не ухвати чврста корјена у срцу и души нашој, глас тај брзо наумире у нама, и ми умјесто да живимо онако, како нам је глас тај рекао, живимо свакако друкчије, само не онако

како то вјечна правда, како то свега воља Божија од нас захтијева.

Та да ми свагда слушамо глас цркве наше и по њему живимо, зар би ми недјељом и празником, да и не спомињем радне дане, већма пунили биртије, него св. дом Божији? Па гријех тај и тежи је и већи, што ми собом у биртије водимо и нејаку безазлену дјечицу нашу, која ту ништа поштена видјети и научити неће, осим скарадности и саблазна, која ће још из малена невину душу њину отровати. Завјеримо се, да тога више чинити нећемо, јер поступимо ли и надаље тако, запамтимо, да ће се то осветит колико на дјеци нашој, толико и на нама као родитељима прије а послије, а нарочито у старости нашој. Бар у томе имамо примјера и суише доста!

Да слушамо глас цркве своје, зар би се момци наши у ово свето вријеме покајања — у вријеме великог и часног поста овог — у вече по ћошковима састајали и без икаква стида и срама од људи и страха од Бога пјевали пјесме свакојаке, а доста пута, развратна и непоштена садржаја тако, да поштена човјека кад поред њих прође тада, румен стида облити мора?! Јадни ли смо вам ми родитељи, кад ми или не знамо или нећемо да потсјетимо дјецу нашу на светињу поста овог, па да ју благом ријечју родитељском посавјетујемо: за Бога дјецо, немојте тако, грјехота је и пред Богом и пред људима!

Да ми свагда слушамо глас и савјет цркве наше и пастира њених, било би мање кавге и несложе у кућама нашим а више послушности и поштовања дјеце према родитељима и старијима; боље би се пазио комшија с комшијом, друг с другом и пријатељ с пријатељем; једном ријечју, у свему би нам окренуло на боље, а затро би се траг сваком чуду и покору међу нама.

Зато, драга браћо и сестре, кад чујемо из уста духовног пастира свога било у школи, било у цркви са амвона црквенога, било у кућама нашима буд који мудри савјет, буд коју истину Богом откривене науке хришћанске, коју у потпуној чистоти и савршености чува наша св. мати — црква православна, примимо ју и усадимо ју у срца наша с оном љубављу, којом је пречиста Дјева Марија примила благом вијешћу, штоно јој је небо послало по слузи свом Архангелу Гаврилу! Нарочито кад чујемо у цркви, као на извору, коју истину своје вјере и цркве, прихватимо је с оним ријечима, које су благословена уста пречисте Дјеве Марије изустила: и рекъ или раба Господња, кѣдѣ мнѣ по глаголѣ твоемѣ! Прихватимо их за то тако, што је наука цркве и вјере наше, као Богом откривена, израз воље Божје, што је она сушта истина, у коју сумњати можемо само онај, који памети нема, . . . онај, који у себи страха Божија нема, онај, који се даје задобити филозофијом и празном преваром. Учинимо тако, да би се и они удостојили у часу страшног суда Божијега из уста неумитнога судије данас Духом св. зачетога Господа Исуса Христа чути онај радосни арханђелски глас, којим је удостојена пречиста Дјева Марија: ѡбрѣлѣ ѥси — нашли сте — милость ѿ Бога . . . и уђите у радост Господа свога, амин. —

Осијек 1897.

Лазар Богдановић,
парох.

Пригодна и поучна ријеч.

Во имя отца и сына и святаго Духа.

Благочестиви Хришћани!

Промисао Божији, који нас од постанка свијета храни и чува у јединству вјере и љубави хришћанске; још и данас нелишава нас своје божанствене моћи и снаге; још и данас води нас и управља путем вјечне истине и правде, и неће нас рука Божја оставити у муци, невољи и нужди, нит милост његова заборавити до свршетка овог свијета; пак и на овом другом блаженом свијету наслађиваћемо се гледајући лице Божије, — само, ако ми свиколици с правим унутрашњим убјеђењем вазда се будемо Богу молили; Његове св. заповјести душом и срцем слушали, по њима се владали и у хр. љубави, један с другијем братски живили; јер пред Богом нијесу оправдани, који слушају закон, него они, који га творе. —

Наши ђедови и прађедови, живећи у тешким и мученичким прошлим временима, нијесу духом

клонули нити снагом малаксали, борећи се с непријатељима за своју вјеру и народност, него у пећине и подземне ходаје сабираше се и скупљаше, да скривени од непријатеља св. вјере. Богу се помоле, и св. прав. вјеру исповједе и сачувају темељиту, јасну и чисту, која свакога право-вјерујућег Србина и Српкињу тјеши у муци и невољи надом на милост Божију, а велича и узноси у слободи и весељу. — Пак и ми бл. хр., као вјерна дјеца Христова; као вјерни синови наших прађедова и прави чланови св. матере наше цркве, требамо у овим слободним данима, да се побожно и с тврдом вјером у Бога сабиремо око св. цркве нећељним и празничним данима још у већем броју, него до сада; јер из св. цркве излива се благодат и милост Божија у домове наше и утврђују се хр. врлине у породицама нашим.

Проводање пак нећељних и празничких дана бива зато, да тих дана чинимо само оно, што Бога прославља и душу спасава; а Бог се прославља и душа спасава, кад се оставимо свих тешких послова, пак Богу благодаримо за многа добра и милост Његову, којим нас на сваком кораку и при сваком предисају нашем обасипа и дарива; кад у цркву на службу Божију долазимо, молимо се Богу и слушамо ријечи св. писма и побож. књига, јер сам Бог нам заповједа: „шест дана ради и уради све послове своје, а дан седми посвети Господу Богу своме“ (4 зап. Божја).

Стојећи у св. храму на богослужењу, и при оваким молитвеним и лијепим обичајима народним, ми и ако смо привезани тјелом за земаљске сласти и уживања, ипак душа нам осјећа необичну радост, пуни се небеском утјехом и постаје пријемљива, за све оно, што је племенито и узвишено; и тајно се разговара у молитви с творцем небеским, чији смо и ми сви без разлике синови и духовна дјеца.

Није доста браћо од нас, само молити се Богу, метанисати и свијеће палити, а срцем и душом невјеровати, јер вели св. писмо: „*покрь и тѣмность на лицѣ дѣлъ человѣкъ творящаго зло*“ (рим. 2. 9.) зато браћо испитајте срца своја, да ли су вам чиста од грешних мисли и неваљалих жеља; да ли су вам пуна духа премудрости и да ли се у опште владате по закону и вољи Божијој? да можда, који од вас није напунио своје срце нечистијем злог духа или мирским похотама; али ипак држим, да нећу бадјава проповједати вам ријеч Божију и казивати вољу Његову, него, да ће сваки прав. Хришћанин и Хришћанка, па и најокорелији грешник и грешница, препородити се данашњом славом, покланити се чистом душом и срцем вјечном закону Божијем и користити се св. ријечима, које вам у име Божије казујем, те да цјеломудрено, праведно и благочестиво поживите у данашњем вијеку.

Бл. Хр.! свака српска прав. кућа украшена је ликовима светитеља и угодника Божијих; у њима се читају молитве јутром и вечером, прије и послије обједа; они се у извјесне дане освећују св. водом и духом, те по томе наличе на храм Божији; али тек онда наличиће домови наши на храмове Божије потпуно, кад кућни старјешина по пут свештеника буде своју породицу и подчињене упућивао на богоугодан живот и поглавито се старао да их одучи од рђавих неваљалих и непоштених говора и разговора. А да се такво благочашће и хришћански живот одомаћи међу породицама нашим, дужан је сваки старјешина и старији свој савјет потврђивати добрим примјером, јер ако се човјек и жена свађају, злоставе и бесчасте; ако немају у себи страха Божијег, побожности и поштења живота, тога неможе бити ни код млађих, нити може благослов Божији почивати на таквим домовима и у таквим породицама.

Ето какву нам красну поуку даје св. писмо, и како нас дивно упућује ријеч Божија, да смиреног и скрушеног срца долазимо у св. цркву на службу Божију; да по закону и вољи Божијој сложно и у љубави живимо један са другим, па ће нам данашња молитва и сваки богоугодни дан донијети душевне и тјелесне користи. Бог ће нас благословити добрим здрављем, срећом и изобиљем плодова земаљских вазда и увијек Амин.

На Осјечанима, први дан Духова 1897.

Говорио:

Остоја Пантић,

свештеник.

Поука у недјељу осамнаесту по Духовима.

При каквим условима могу бити наши труди успјешни?

Сву ноћ смо се трудили и ништа не ухватисмо (Лук. V., 5),

Тако су говорили Исусу Христу апостоли Петар, Јаков и Јован. Они су се сву ноћ трудили ловом рибе и ништа не ухватише. Као што се види, они се дуго и трпљељиво трудише у свом послу, не пазећи на неудаћу у свом труду и раду.

И ми се сви, браћо, трудимо и радимо, занимајући се овим иљ' оним дјелима и пословима. Једни се од нас труде по дужности, по служби, други опет по звању и стању свом. И наши трудови кад и кад бивају без успјеха; земљедјелци се, на примјер, труде обрађивањем својих земаља, али, мјесто очекиваних плодова са своје земље, добијају овда-онда само *трње и чкаљ*. На шта да чинимо, браћо, у случају неуспјеха у својим трудовима? Ма како да бивају често трудови наши узалудни, ипак не треба да се предајемо жалости и тузи, не треба да се жалимо и роптемо на Бога. По примјеру апостола, који се сву ноћ трудише без успјеха, али трпљељиво ловом рибе, ми треба трпљељиво да настављамо трудове своје, уздајући се и тврдо вјерујући, да ће се, прије, или послије раније иљ' касније, трудови наши заиста увјенчати заслуженом наградом и успјехом; јер, по ријечи апостола, сваки ће од нас *примити своју плату по своме труду* (1 Кор. 3, 8).

Апостоли Петар, Јаков и Јован сву ноћ трудили су се ловом рибе и ништа не могоше ухватити — ни једне рибе, али кад по ријечи Господа баците у море мреже своје, тада ухватите мноштво рибе тако, да ју с великом муком извукоше. И наши трудови, браћо, могу се увјенчати успјехом, шта више таковим успјехом, какав и не очекивамо, ако се будемо трудили с вјером и уздањем на Бога, — лањајмо се сваког дјела са призивом благослова Божјега, са крстном молитвом ка Богу о помоћи у нашим дјелима и пословима.

Дакле, браћо, да имамо успјеха у својим дјелима, трудимо се неуморно и трпљиво, тврдо надајући се, да ће се трудови наши раније иљ касније увјенчати успјехом — не ће остати на празно; сваком дјелу — сваком послу приступајмо не друкчије, него с призивом благослова Божјега на наше трудове, опоминући се, да ако Господ не сазида, узалуд ће се трудити зидари. Амин.

У Шапцу, 1893.

Прерадио и говорио:
Григорије А. Николић,
свештеник

Отац нове српске књиге Вук Стефановић Караџић.

(Ријеч пригодом преноса Вукова праха из Беча у Биоград.)

„Срби сви и свуда"
Примите те тијеу;
Па те сада здраве:
Слава Караџићу!
Слава Караџићу!"
Р. Ј. О.

Шта, Србине брате, зар није онако, као што нам је рекао српски гуслар Руњић? Јест, јест! Јер:

„Што је свијета на четири стране,
Нигдје нема, што је у Србина!
Србин има свога свештеника,
Свештеника Немањића Саву;
Србин има Марка Краљевића;
Србин има Милош' Обилића;
Србин има девет Југовића . . . "

Да, да, али Србин има и: Вука Стефан. Караџића, Његуша, Бранка, Симу Сарајлију, Даничића, Доситија и многе, и многе свеје великане.

Ама Србине и српски соколе, Вук нам ја очистио, расчистио и уљепшао српски језик, што је свакоме Србину најмилије. Јер то је:

Језик кила пјевачица,
Језик свитих тамбурица,
Гибак,
Гладак,

Звучан,
Слађак,
Богат,
Једар,
Кр'јепак,
Ведар,
Језик славе, језик срца . . ."
Јов. Суботић.

Српски геније Вук Стефан. Караџић рођен је 26. октобра 1787. год. у селу Тршићу близу Дрине у Краљевини Србији. Родитељи Вукови доселили су се из Херцеговине. У родном мјесту Вукову није било школе, али Вук као чобанин код бијелих оваца, учио је српски читати и писати из једне старе словенске „Библије". Од трске градио је перо, а од праха мастило. Године 1804. пријеђе Вук из Србије у Срјемске Карловце. Ту је ишао у школу и научио латински и њемачки језик. Караџић је бивао секретар војводе Ненадовића, а послије и у сенату у Београду; и увијек су му повјеривате важније политичке мисије. Године 1815. Вук оде у Беч, гдје се, на срећу васцијелог Српства, упознао са чувеним научењаком и славистом В. Копитаром, чије кости браћа Крањци баш кад и Срби Вукове пренесоше у Љубљану. Копитар га заволје и охрабри, да се искључиво почне бавити са изучавањем српског језика. Вук је савјете свог учитеља Копитара драге воље попримио, па стао прикупљати све гране српских народних умотворина и тако проучаваше српски језик.

У оно вријеме, кад је Караџић почео се искључиво бавити проучавањем српског језика, писало се у нас са црквено-словенским и руским словима. Зато је народ слабо разумијевао српску књигу. То је Вук, као човјек из народа, врло добро знао. С тога он расчисти, очисти и уљепша ћирилицу, одбацивши све непотребна слова, којима гласа у српском језику нема. За тијем успостави правило: „Пиши као што и говориш!"

У први мах велика је борба била, док се Вуков правопис усвојио; али данас једино Срби имају свој чисти народни српски језик и своју чисту српску „Азбуку", на чему нам други народи могу завидити. Све је то заслуга Вука Стефан. Караџића. Вук је збором и твором крчио пут српском народном језику. Год. 1814. издао је „Малу просто-народну славено-српску пјесмарицу", а 1818. „Српски рјечник", кога је умножио 1852. год. и растумачио на њемачком и латинском језику. „Српски рјечник" бесмртно је дјело у српској књижевности.

Вук је српске народне умотворине широм Српства скупљао и на свијет издавао и тако је упознавао вас образовани свијет са српским народом. Јест, ама неумрли Вук, као добар Србин, српски књижевник и човјек из народа, рјечима, писмом и дјелом ширио је српско име на далеко и широко, особито допишујући се са свјетским научењацима и великим људима; људима, који велике положаје у овој или оној струци имађаху. Вук је знао, да су српске пјесме и српске јавор-гусле историја Србиновз, па је за то особиту пажњу и обраћао српској пјесми. Српске нар. пјесме образовани свијет врло је радо читао у преводима својих књижевника. Њемачки пјесник и великан свјетског гласа Гете рекао је: „Српске народне пјесме спадају у најљепше производе свјетске поезије."

*

Човјек, који се од ништа до највећег врхунца слале попео својим радом, марљивошћу и великом љубављу према своме народу, народу српском — Вук Стефам. Караџић преминуо је 26 јануара 1864. год. у Бечу. И ето благодарно Српство овијех дана пренијело је прах Вуков из Беча у Београд.

Прву ријеч о преносу Вукових костију повело је друштво Срба ђака у Бечу „Зора", па биле у ту сврху прикупљало је и добровољне прилоге. Но ту родољубиву и српску дужност предузела је „Српска Академија Наука", да ју изврши о трошку српске краљевске владе у Београду.

У недјељу 28. септембра о. г. на гробљу св. Марка у Бечу ископане су Кости неумрлога Вука из старе гробнице и тога су дана опојане од српског и руског свештеника у Бечу. Изасланици са свих страна Српства бијаху у Бечу при опијелу. Дана 29. септембра о. г. кренуо је спровод из Беча преко Будимпеште, Новог Сада, Ср. Карловаца и Земуна за Београд. Свуда у споменутим варошима Србадија — старо и нејако, богат и сиромах — изашла је на жељезничке станице и одавали почаст своме великану Вуку. Као што српска штампа јавља, срце

Срба Војвођана, Нови Сад, у особитој множини и српској одушевљености изашли су на жељезничку станицу и почаст одали српском генију Вуку.

Ама врхунац свечаности бијаше у Биограду. Српска штампа у опште не може да се нахвали српског одушевљења у Биограду. Све по избор Срби из Бачке, Баната, Сријема, Хрватске, Славоније, Далмације, Босне, Херцеговине, Македоније и старе Србије, бијаху искупљени у Биограду, а сви једном српском мишљу задојени. Говорници у Бечу и Биограду натјецаху се, који ће љепше и искићеније ианијети и оцртати огромне заслуге Вукове за српски народ и човјечанство. А опет српска друштва и српски аводи натјецаху се, ко ће љепше вијенце на сандук Вукова праха положити. Ту се натјецала и наша мила домовина, јер и Босна поносна и Херцеговина кршна неколика нијенца положиште на ковчег неумрлога Вука. У 11 сати 30. септембра био је свечани парастос у Саборној цркви биоградској. Парастос обавио је седамдесетгодишњи старац, честити митрополит Српски Михаило са 2 епископа и око 50 свештеника. У $12^1/_4$ сахати свршен је свечани спровод и положен је ковчег у саркофаг. Истога дана, т. ј. 30. септембра, била је у $3^1/_2$ сата свечана седница академског одбора Велике Школе, гдје су све по избор научењаци присуствовали. У вечер у народном позоришту била је свечана представа „Вуков спомен", из живота Вукова, од Ђ. Малетића. Послије преставе био је банкет у великој дворани гостионе „Код Коларца", гдје је око 150 особа на окупу било.

Лицем на Богородичин Покров поклопљене су гробнице Вукова и Доситија Обрадовић а. Над оба гроба узидане су у зиду Саборне цркве по једна плоча.

На Вуковој плочи урезано је:

„Под крилом ове цркве, метар и по на запад почивају смртни остатци Вука Караџића 1787.—1864. 1897."

*

Нека је слава! слава! оцу нове српске књиге Вуку Стеф. Караџићу!

У Јајцу, 1. октобра 1897. год.

Петар Стеванов Иванчевић.
јеромонах.

Представка о поправци и измјени садањег стања свештеничког

(Наставак.)

Да свештеник чека само сиротињу за своју заслугу, не би ни по јада било, него навика та, мало по мало, прешла је у обичај код свију, па и код оних, који су у стању, да у свако доба свештеника намире у његовом примању — дохотку. Сиротиња, свештенство и не тражи никакве наплате, а и да тражи узалуд му је, кад нема одкуда да плати.

У прваша — ранија — времена, кад народ није имао оволико давања и потреба, свештенству је било боље, јер је у народу своме, могло лакше доћи до своје заради. Народ, и ако није био ни у прваша времена тако Бог зна како новчан, па да свештеника плати новчаном платом, — али он му је давао у чему је могао и имао, те отуда је и постала: „*Писаница*" и сва остала добровољна „*дајанија*", која су према ондашњим потребама и добу много значила. Сад је свега нестало. О свештеничкој наплати, нико и не мисли, а риједак је и свештеник, који може и сав бир. што му припада, да покупи; (јер ја сам сам ове године, — ушљед материјалне пропасти народа трећи дио од мога бира изгубио), а о осталим зарадама да и не говоримо.

Свештенство је остављено самом себи, да се бори за свој живот и одржање своје; остављено, да пада сиротиња на терет, потраживањима своје заслуге, коју непосредно од народа прима, оно је извикано и у јавности понижено: да је несито, лакомо, грамљиво, да му се не може надавати и т. д. Због чега је стотина прича и басна поникло, с којима се хоће та свештеничка лакљиво-прописана својства да жигосају и немију. За примјер и потврду овога, навешћу овдје једну такову причу, коју сам ја у својој парохији чуо: „Некакав поп упао случајно у воду, па се стао давити, а парохијани дођу, да га из воде ваде, вичући му: „Дај попо руку!" Поп

никако руку да пружи, и скора да се већ утопи, док у тај час не дотрча попадија и не повика: „Не тако, Бог вас видио, него вичите, на поп руку, јер он није научио, да даје, него да узима“.

Овакве ствари радо пријањају за наш данашњи свијет, који без многог расуђивања, прима све за готово, што год ко рекне. Нико неће да испита узрок нечему, па онда свој суд да изриче. Да је свештенству ова иста наплата, коју сада има осигурана, каквим било начином, само, да је не мора свештеник судом тражити, не би онда поповски џепови изгледали тако дубоки, да се нигда не даду напунити; кад свештенство не би морала да своју зараду непрестано камчи и просјачи, онда не би ни туђим очима изгледало тако грамзљиво и себично. —

Свештенство не имајући никакве извјесне награде, мора да је штедљиво и чуварно. Мора своја давања више да ограничава и за то, што његову породицу не чека по смрти никаква помоћ ни пензија, него једино оно, што им свештеник као домаћин прибави и остави.

Питам, је ли чудо, ако свештеник при најбољој вољи, мора да уздржи своју руку и онде, гдје би је при повољнијем стању радо пружао? Је ли за чудо, ако према оваквом стању видимо да је свештеник штедљив, уздржљив у давању, и можемо ли му замјерити, ако га видимо, да оре, копа, тргује и друге послове ради, који су далеко од његовог свештеничког позива и задатка? Свештенство је на све то принуђено тиме, што му његова мална награда Епитрахиљска није ни у колико осигурана.

Свештеничка је дужност врло озбиљна, и обвезе његове и без тога врло су тешке и пуне одговорности. Он је за једну исту погрешку одговоран и духовној и политичкој власти: која га прије ухвати, она му прије и суди, те чим га једна пусти, друга га шчепа (као што наш прости народ једном ријечи каже: „Бег сјаши, курбег узјаши“ и тако свештеник „за једну исту погрешку, бива кажњен два пут“. То ће изгледати мало смијешно и чудноват онима, који знају: да по закону, за једно дјело нико не може два пут бити кажњен! Свештеници и у томе стоје у изузетку од осталих држављана!? Кад га политичка власт и суд узму на одговор и осуди га или пусти, духовна власт, по неком свом правилу и пракси узима га поново са неког духовног гледишта и права на одговорност, и за исто га дјело суди и кажњава! Ми мислимо, да је ова и овака одредба законска више неправична — управо неприродна! —

У држави се нико не узима на одговор, нити подвргава казни за то, што није хтио неку услугу да учини, док му се не плати; нико се не кажњава и не осуђује за то, што неће другоме да ради фабе, или на вересију — која толико исто значи. За што дакле да је једино свештенство у изузетку од осталих држављана? За што, да свештеник мора радити под тако строгом одговорношћу — а шљеповательно и каштигом, а да се ономе, коме свештеник ради, остави на вољу, хоће ли му шта платити, или не? То баш није никакво право!

Па, кад се хтјело и тако да узме, да је свештеник дужан сваком на позив да оде и своју дужност да изврши, па своју зараду послије да тражи; кад се је хтјело, да се свештеник на то законом принуди, зар је „мала“ била казна једна, ма које власти: „политичке“ или „духовне“, у случају, ако би свештеник у дужностима својим штогод погријешио!? За што је свештенство стављено у изузетак — ванзаконо положај, — од осталих држављана; па и самих чиновника, — ми то не појимамо? — Чиновници свију струка, који имају извјесну плату, који врше послове државне, суди само један суд, а свештеника: општина, котарска и окружна област, влада, конзисторија, а у случају чак и министарство у Бечу, и свака власт! За што је свештенство стављено у овако изузетно стање, и коме има за то да захвалимо, нећемо овдје да погађамо, доста је да поменемо саму ствар, а сваки ће себи моћи да изведе из тога закључак!

Свештенство је и без тога прави патник. Сваки зна, како су наша села једно од другог удаљена и разштркана, и у коликом је одстојању једна кућа од друге. Коликим је тегобама свештенство изложено, све, и кад би боље и правилније наплаћено било, вршећи народу, што му је по вјери и закону свето. Без обзира на то, какво је вријеме на пољу: је ли дан или ноћ, зима или врућина, лијепо или ружно вријеме, свештеник мора одмах да иде, чим га зовну и јаве, да је потребан овој или оној кући —

једноме или другоме селу, као н. пр. да дијете крсти, болесника да исповједи и причести, молитву очита и т. д. Но свештенству би све те и остале тегобе лаке биле, кад би му наплата толико осигурана била, кад не би морало, да се са својим нуријашима тужи и пријe по суду, за оно, што им по њери и закону сврши.

Колико је тарифа мала и незнатна, и колике свештенство има тегобе око прикупљања своје новчане зараде, толико тројином има муке и тегобе око прикупљања „бира“, који се по селима у житу даје. Ако свештеник не појити да скупи бир, чим брање кукуруза настане, послије једва шта може скупити. Кад су године родне, бар се може нешто да прикупи, како, тако; али кад је сушна и неродна година, свештеник ће узалуд тражити, да му се бир даде, сваки га предусрета са одговором: „Попе, од непмања тврђег града нема!“ — Свештенство дакле мора вазда под најстрожијом одговорношћу да врши што треба својим нуријашима; мора да служи цркву, и да своје свештеничке и грађанске обавезе тачно испуњава, а његовим нуријашима стоји на вољи, хоће ли му платити одређену таксу, или не?!

Није право, нити је по њеру и закон корисно, — да и даље остане свештеничка наплата овако неуређена и неосигурана, те да свештенство овако и даље остане принуђено, своју кукавну зараду на милост и немилост просјачити; јер му ово заиста служи на понижење свештеничког чина, а ни најмање не слаже се ни са достојанством и чашћу свештеничком!

(Наставиће се.)

Св. Саво у народном предању.

Св. Саво и домаћин.

Када је св. Саво Немањић путовао по земљи, дође у село Бојаниће на конак и ту заноћи код једног домаћина, који се звао такође Бојанић. Када у јутру запјева пијевац, устане Саво и помоли се Богу, па онда рече домаћину: „лијепе тице брате домаћине, вала ти стотину дуката.“ Одмах домаћин устане, убије пијевца и метне га св. Сави у бисаге, а када сјутру светитељ пође уз поље Врсно[1]), онај домаћин потрчи за њим и стигне га у Стрекалици[2]) и рекне му: „Оче! ви сте мене покрали ноћас, јер сте ми однијели ону тицу што је лијепо пјевала и што је вађала сто дуката.“ Св. Саво почне се правдати да му он није ништа украо, а ако му не вјерује нека му пребере све ствари, па ако нађе пијевца да ће му одмах дати сто дуката. Домаћин онда пребере св. Сави бисаге и нађе мртва пијевца, св. Саво се томе веома зачуди и од чуда удари руком по каменој плочи код које је стајао, те се то и данас на тој плочи зна. Он св. Саво нашади сто дуката и да домаћину, а пољу Врсну рече: „О поље Врсно! када раниш тако лукаве људе, да Бог да изгубио род и више се незвало Врсно, него Дврсно, и по теби само трње рађало.“ Светитељ одатле пође на Грахово, а онај, лукави домаћин на Врсно, али када би у поље, више да је све поље притисло трње, та се одмах сјети да га је св. Саво проклео, те потрчи за њим и када стигне, стане му се молити, да му опрости. Светитељу се разжали, те му опрости и да му три длаке из своје браде зелени му, да једну метне у један крај поља. Домаћин се врати весео, али немогући одољети жељи да види какве су те чудноватe длаке, одвије мараму у којој су биле замотане, у селу Вилусама и ту му паше једна длака, друга му паше у Грахову, а трећа на Драгаљу, те су и данас та три села богата са родом жита и сваким другим

(Причао Митар Крстов Самарџић из Кривошија).

[1]) Врсно или Дврсно зове се једно мало поље у Кривошијама на путу из Риснa у Грахово (Црну Гору).

[2]) Стрекалица, клисанц између Грахова и Кривошија.

Св. Саво и трговац.

Једном св. Саво заноћи у једној пустињи сам и наложи мало ватре, да би се огријао. Туда наљезе неки трговац са слугом гонећи волове, те видећи мало подаље ватру, пошаље слугу да донесе те ватре да и они наложе. Момак оде оној ватри и видећи код ње немоћна старца, срдито му рекне, да му дада ватре. Старац на њ погледа и ништа му не одговори, а момка то још

више разљути, те почне Св. Саву и ружити. Св. Саво му рекне: „Ти нијеси за човјека, него за животињу“, и онај се момак одмах претвори у бесловесну животињу.

Трговац је дуго чекао слугу, али видећи да га нема, упути се сам оној ватри, и када наће код ње старца дуге и сиједе браде, ућудно га поздрави: „Добар вече, оче!“, „Бог ти помогао, синко!“ одговори св. Саво. Трговац га смјерно упита као старијега, је ли му момак долазио по ватру. „Јест — рече св. Саво — и ето га сад за тобом ће стоји.“ Трговац се окрене и види живиниче, ће пасе траву, па се одмах сјети да ће то бити какав божији угодник, и стане га молити да му опет поврити слугу у облик човјечији, што св. Саво и учини, поучивши га да се други пут ни пред ким тако непонаша, а особито пред старијем. Трговац љубопитљив шта светитељ ради у тој пустињи, упита га за то, а Он му одговори да он ту одређује, који ће момак узети коју ђевојку. Трговац га упита јели већ и њему одредио суђеницу а св. Саво му одговори да јест, а да ће је сутра вече виђети, ће пане на конак, јер у тој кући неће бити но само та једна ђевојка. Трговац се лијепо захвали Светитељу и пође даље. Сутра вече дође он у једну богату кућу на конак и одмах стане гледати ће ће виђети своју суђеницу, али је не бјеше није само што у колијевци плакаше једно мало дијете „Вала зла тога ћетета!“ -- рече он домаћици „ову смо ђевојку једва стекли у двадесет година, па је ево зла, да нас све из куће изнера“ — одговори домаћица. Трговац посумња да ли то неће бити његова суђеница, па поноћи, пошто је све поспало, устане, открије бешику и удари оно дијете ножем у груди. и побјегне у свијет, а случајно му претен спане с руке и остане у колијевци.

Од то доба је прошло дуго година и трговац знајући да се је тај његов злочин већ заборавио, врати се опет да путује куда је прије путовао и када дође у једнога газде да пазари волове, види врло лијепу ђевојку и одмах му се свиди, те је заиште у родитеља јој, а ови пошто ђевојка пристаде, дадоше му је и он се с њом вјенча. Мало после вјенчања види он на руци своје жене онај свој пустен, што га је давно изгубио, те је упита од куда јој тај претен, Она му каже, како је прије двадесет година дошао у њих некакав трговац и њу хтјео да закоље, па му тај претен спао с прста и остао код ње у колијевци. Трговац се томе веома зачуди и сјети се да ће то бити баш она што је он рано, те јој исприча све до краја и замоли је да му опрости, што она радо и учини, те су после живјели, као сретни муж и жена.

Прибиљежио:
Аћим А. Братић.
срп. прав. свештеник.

Момачка и дјевојачка срећа.

А, моја секо, што се чудиш, што је Савица Стеванова отишла за оног џенабета Спржу. (Док се био још као дијете, „спржио“ се ватром по лицу, па га свако звао „Спржо,“ а право му је презиме Голић.) Та то је остало још од св. Саве, да добра, честита и ваљана ђевојка пође за каква гурбета, а вриједан опет момак нађе каква угурсуза, те се тако: добро и зло, а зло и добро крпи, па буде опет на обје стране добро. Ја шта би било, моја секо, од овог свијета, кад би увијек добар момак узимао добру ђевојку, а лијена ђевојка ишла за лијена и несретна момка! Богме зло и наопако, кад би тако било; Боже ме сачувај! Најбоље је, како је остало од св. Саве, па нек тако и буде, а и биће увијек — ако Бог да, а ево зашто: Кад је оно св. Саво са својим ђаком ишао по свијету, дође до једне врло лијепе, али и врло лијене ђевојке, па јој св. Саво назове Бога. а она, како је била врло лијена, тешко јој би и одговорити на божји поздрав. Св. Саво рече јој: „Ђевојко, куда води пут до у прво село,“ а она му ногом покаже а и не уставши са свога мјеста. Видећи св. Саво, да је та ђевојка — акоће и врло лијепа и врло богата, врло и лијена, па би било велико зло, кад би још пошла за лијена му а. јер би за неки чакат ништа не радећи све прошћакали, па би морали доћи до просјачког штапа, стога јој св. Саво и рече: „Ђевојко да Бог да добре среће била!“ Кад мало одмакну, припита ђак калуђера Саву, зашто он тако благослови ону лијену ђевојку, а он му растумачи. Идући даље, нађоше опет једну ђевојку, па јој св. Саво назове Бога, а она одмах скочи са земље, па га пољуби у руку и смјерно одврати му на божји поздрав. Тада. св. Саво запита ђевојку: „Били ми знала казати, ђевојко, куда води пут

до у прво село?“ Ова ђевојка не показа пут ногом, као она прва, него одмах пође са св. Савом и његовим ђаком, па је шњима много ишла, док је шњима до у прво село дошла. Св. Саво захвали се честитој ђевојци, па јој рече: „Да Бог да ђевојко, лоше среће била!“ Кад те калуђерске бесједе чу његов ђак, рече му: А зашто мој господине оној ваљаној ђевојци, која нас до у село доведе — говориш таке бесједе?“ На то св. Саво одговори ђаку: „Ја сам оној вриједној ђевојци пожелио „лошу срећу“ (т. ј. лијена и несретна момка) с тога, што је она и онако вриједна, честита и ваљана, па ће и у лошој срећи као таковa знати кућом мудро управљати и лијена мужа вриједним и честитим направити, а ко чојека на прави пут изведе, боље му је, него да је црквu начинио!“ На пошљетку тако и буде. Она лијепа, богата, али и врло лијена ђевојка, удаде се за честита момка, па је пошље и она честита постала и била вриједна ко пчелица. Исто тако удаде се и она вриједна ђевојка за некаквог лолу, кога, мало по мало поче доћеривати, а он поче памет у главу сабирати, па је постао вриједан ко и жена му — бича, она га правим човјеком начини!

Ето, тако су оне обје ђевојке са својим мужевима, а мужеви опет са својим женама срећно и задовољно живјели, па ако су живи и сад им је добро!

Тако ти моја секо, и дан данас, а тако ће бити и до страшног суда, добар момак узима лошу ћевојку, а лоша ђевојка нађе честита мужа. Све је то душо моја, остало од св. Саве, пак, што је он уредио, не може се промијенити, а што гођ је уредио и научио, све му је добро и било, јер је био прави угодник божји, пак се с тога и посветио, а с тога га сав Српски народ и српске школе онако плахо и славе, јер је Богме, душо, то и заслужио, ко наш лијепи српски светац — био нам у помоћи — да Бог да!

У друштву неколико дичних Српкиња Сарајкиња, чуо и прибиљежио:

Васа Манојлов Ђуковић, учитељ.

Рушевине српске православне цркве на „Црквини“ у Јабланици.

Приопћио: **Мане Ф. Момчиловић**, учитељ.

(Свршетак.)

Црква је, без сумње, српско-православна, што свједочи: сам план и тип цркве; гробље, што се око ње налази, гдје се и данас копају православни Срби; што и сад станују у Јабланици само православни Срби; запис, што се прије налазио на часној трапези, кога је исклесао неки покојни Паво Бјеловук, „да буде лепше“, не знајући, колико је тим штете нанио испитиваоцу те српске богомоље, јер причају, да је ту било записано, а је храм цркве Лазарева субота и још нешто, што они незнадоше прочитати. Народ прича, да је ова богомоља задужбина српског цара Лазара. Људи, који су данас 100 год. стари, причају, да су њима причали њихови дједови и бабе, да се црквено мјесто звало прије „Церник“, а и данас има у храстовом гају, што ју опкољује, више церића, него храстића. Прича се, да је тој цркви долазио некада силни свијет. „77 ата и на њима 77 рата и 77 диван-кабаница“. Села се ушљед турског насиља и зулума што похајдучило, што иселило у Славонију и населило читаво село тамо негдје око Пакраца. Хајдуци су били прогањани и злостављани, за то и они пребјегоше својој већ прије иселјеној родбини у Славонију, гдје је такав један хајдук чуо од неке бабе, да се њезина баба вјенчала на „Цернику“. Марко Бјеловук, старац од 100 год., прича, да му је причала његова баба, да је њу њезина баба, кад је била од 8 година, водила за руку, кад је гонила теоце у пашњак и да су ту видјели, да се на „Церник“ одржавао збор на Видов-дан. Сви људи бијаху „на великим коњима“, оборужани пушкама, ханџарима и ножевима. Сваки је имао црвену сраг за седло с теркијама повезану кабаницу. Према народном причању, богомољу су срушили Турци у 17. стољећу, кад је народ ушљед грозног насиља устао против непријатеља своје вјере и слободе. У томе сукобу с Турцима погинуо је силан народ. Турци су јуришали са Сења, брда у Козари, удаљена од „Црквине“

око 15 минута. Највише је народ страдао скупљен једном о Видов-дану на збору, гдје су их Турци, пуцајући са Сења из топова, највише побили. Народ је био присиљен, да тражи заклоништа у цркви, одакле се бранио из пушака. То Турци поруше топовима и цркву и тако их порушени зидови потрпају. Тужни роде српски! Колико ли си горких и чемерних Видов-дана имао и опет остао чист у вјерском и народносном погледу?! Народ је био садевладан, те мораде, не хтијући пљунути на крст часни, тражити уточишта у тућини, а своју отаџбину оставити крсту-душманину, који ју је на све стране пустошио.

Касније, за умјеренијих ага и бегова, народ је долазио и сједао на своја огњишта, али не као „свој“, него као агински кмет. Па и сад су житељи Јабланице кматови, а само су 94 куће „купљене“ или „своје“. Али и те мучи, крај осталих тегоба, и силан „таксил“. Народ је данас већином сиромашан, изузам неколико кућа, али ипак се у задње доба видјело, да не жали ни овећег труда и трошка, гдје тражи интерес Српства и православља. Боним је срцем гледао, како му порушена богомоља лежи обрасла шумом, а сама рушевина коровом и трњем. За то се договориште, да црквено мјесто очисте. У самом олтару бијаху израсла три храста, под којима нађоше 2 сепета кости, глава, перчина и ногу. Копајући ступове, на којима данас звоно стоји, нађоше 3 главе, а „кости су им дебеле на 3 пręта“. Из кости мученика израсли храстови хтједоше, да заштите кости оних Србаља, који стајаше на бранику српско православном и да покажу, да успомена тих људи траје дуже, него „столетни храст“. Те је кости све прелио преч. г. игуман Пајсије Филиповић и саранио их на лијевој страни рушевине. То је жива истина, пошто ми је то причао преп. отац игуман и они људи, који су кости вадили и саранили. Под лијевим ступом часне трапезе нађоше малу срчицу пуну вина и предадоше је игуману. Причају, да су код чишћења цркве нашли камен, на коме је било нешто записано, „што није знао прочитати — ни престојник“. Тај камен затрпаше у ону гомилу камења, што је на лијевој страни. Врло ми је жао, што тога камена не могох видјети, јер можда је на њему записано, што би испитивачу што-шта разјаснило.

Кад су тако црквено мјесто очистили, сакупљао се ту народ, те играо српско коло и пјевао српске пјесме до касне ноћи сваке „младе недјеље“. Ну ни то није било доста, требало је још на томе старом црквеном мјесту подигнути и звоно, које би побожни народ звало, да се купи Богу на молитву. Народ је од вајкада обичавао, да се на томе мјесту Богу моли у тешким часовима. Јабланички трговац Драгоје Календар и сељак Марко Шешум хтједоше, да на томе мјесту дигну народу звоно о свом трошку, ну неки људи их сјетоваше, да не би добили дозволе, да га дигну, за то да цијело село сметне паре, па ће сигурно добити дозволу. То им дозволи и кот. област, а народ скупи 350 фор. и купи звоно. Но у томе се промијени и кот. предстојник и сад кот. област им забрани, да звоно дигну. Тако је звоно лежало у Градишкој читаву годину дана. Кад је покојни добротвор српски и митрополит у Сарајеву, Ђорђе Николајевић, освештавао у Бос. Дубици тамошњу цркву, оду два три човјека њему и добију дозволу, да дигну звоно. Сад је требало дићи и цркву, али народ не бијаше у стању, да је без приломоћи дигне. Кад то не могоше, договоре се, да направе ту капелицу, гдје би се у случају зла времена мртвац опојао, пошто се у гробље на „Црквини“ још и сад народ копа. Уз Јабланицу пристане Бијаковац и Раковица, те заједничким трудом дигну малу и тијесну капелицу. Кад је то дознала кот. област, оглоби туторе. Савана, Дмитра и Тоду Бјеловука и Марка Шешума са 60 фор. свакога са 15 фор.). Јабланицу данас послужује игуман манастира Моштанице, преп. отац Пајсије Филиповић и с народом сваке „младе недјеље“ служи јутрење (црквица није освештана), које по мјесном обичају почимље врло касно (око подне). А скупља се ту осим Јабланице још и: Бијаковац (Биковац), Раковица, Војкова. Погрци Доњи и Горњи, Совјак, Пупари и Срефлије.

Капелица је врло тијесна, да не може у њу стати ни 30 душа, те служи само за невољу овоме побожноме народу, који и онако мало долази сваке „младе недјеље“, да се Богу моли. Куд је мална и тијесна, туд је и с унутрашњим потрепштинама врло сиромашна. 9 иконица, које придарише већим дијелом жене, и 1 часловац

је све. Остало, што је нужно за свршавање светог богослужења, доноси собом преп. отац игуман из манастира а Моштанице (да знате, колико је опет богатство тоса манастира!)

Ова капелица служила би за невољу за турског доба, али данас у просвијећеној држави, гдје и ми црквеним корацима корачамо просвјети, ова капелица не може задовољити народне потребе. Њему треба љепша и већа богомоља. Оволика маса народа не може бити без божјег олтара. Сад, кад је престала сила Турака, покренута је и писао, да се зида црква, која би била и већа и боља. Камена има доста око самог црквеног мјеста, а од старе цркве много га се може употријебити[1]). А и шума за пањење креча је близу. Требало би само помоћи од више духовне власти и вис. земаљске владе, а ни народ не ће жалити ни овећих материјалних жртава. Премда је врло сиромашан, он ипак радо и од уста откида и прилаша на олтар божји. А како би тек било, да народ има у својој средини стална и интелигентна свештеника, који би предочио народу, какав значај имају свете православне богомоље свагдје у српском народу, а особито у српском селу у Босни, како је судбина српског народа уско скопчана с црквом, како је то она луча, која са школом међу сиромашним сељачким елементом шири праву народни живот. А овако треба само завирити у црквене рачуне, па да видиш конфузије! Што ће учинити неуки, неписмени и невјешти сељаци? И ако се својски заузимљу око интереса цркве, опет то не тече тако брзо, лијепо и глатко, као кад би их имао ко поучавати и с њима се договарати. Али народ се нада, а има и права да се нада, да ће наћи потпоре код више духовне власти и код вис. земаљске влада, па да ће добити свога стална свештеника и љепшу, већу и бољу богомољу. И хоће, ако Бог да!

* * *

Завршујући, сматрам за дужност најсрдачније благодарити оним честитим Србима, Хришћанима и родољубима, који се потрудише, те ми показаше и испричаше све, што знадоше о овој српској богомољи. Напосе хвала: игуману манастира Моштанице, преп. оцу Пајсију Филиповићу, Ники Копреновићу и Драгоју Календару, јабланичким трговцима, те сељацима: Савану, Дмитру, Марку и Ради Бјеловуку, као и Ради Момчиловићу. Ёвала вам!

У Вел. Дашчевици, у септембру 1897

[1]) Примјетити ми је, да капелица није направљена на старом црквеном мјесту, него крај ње, мало подаље.

Споменица приликом освећења темеља нове српско-православне основне мушке и женске као и више дјевојачке школе у Сарајеву 22. септембра (4. октобра) 1897.

Ми представници босанско-херцеговачке земаљске владе као и представници српско-православне црквено-школске општине у Сарајеву у овоме свечаноме тренутку при полагању темеља ове нове српско-православне школе износимо укратко постанак и развитак српских школа у Сарајеву:

Велика је штета, што је пожар у Сарајеву 1879. год. 27. јула уништио у архиви срп. општине многе податке, те данас мало имамо доказа о почетку српске школе. За сада толико смо нашли: да је 1797. год. 19. октомврија потрошено за књиге у приватној српској школи у Сарајеву 198 гроша — и то би можда био почетак школства овдје. — Ова приватна школа била је у некој малој згради, но гдје је и на коме мјесту била то се не зна. Нијесу нам позната ни имена учитеља из тога доба.

Но тек мјесеца маја 1850. године долази у Сарајево учитељ Ђорђе Марготић и срп. општина отвара своју школу. Сада је почело обучавање дјеце по новим начелима тадашње педагогије — и начин настављања одједном се пре-

брази. У тој истој години били су још и ови учитељи: Димитрије Јосиповић и Нешковић. Тада су ферије школске трајале један мјесец и то: од конца јуна до 1. авг.; јер на једном мјесту стоји биљешка да је 6. авг. 1851. год. на Преображење било призивање светога духа. — И већ те исте године почело се радити на томе, да се удари темељ школском фонду. И збиља 20. маја те године држано је слово у старој цркви: да се оснује школски фонд. — Ова је школа напредовала и број дјеце је непрестано растао те се 20. марта 1852. год. назида „*велика*“ школа (у оно вријеме она је можда била „велика“) а то је ова наша данашња стара школа. Књиге су у то доба набављане из Београда а учило се осим: писања, читања и рачунања још и ови предмети: историја српска, граматика српска, земљопис, физика, антропологија и астрономија. — Сиромашни ученици добивали су још и онда књиге бесплатно, а то се још и данас непрестано чини. У години 1851. дато је за књиге 2533 гроша и 10 пара а послије је сваке године све више давато и данас достиже суму близу 1000 фор. — Год. 1852. у погледу набављања књига била је општина у свези још и са Милошем Поповићем братом покојног неумрлог књижевника Ђуре Даничића. У овој српској школи Св. Сава већ је свечано био прослављан 1854. године, јер налазимо: да је на панађу (кољиво) потрошено 112 гроша. Мора се истаћи још и ова лијепа страна: да је у то доба школа имала и плаћала свога лекара, који је бесплатно лијечио школску дјецу. — Да ли је у исто доба била у Сарајеву и женска школа не знамо, али 1856. године наилазимо на име учитељице Марије Крчединце. — У ово доба учитељевали су у овој школи још и ови учитељи: Дацкал Симо Матковић, Мићо Аранитовић, Максим Атанасковић, учитељ Светислав, Димитрије Богићевић, Александар Шушкаловић, Стојковић. Нестор Гојковић, Михајило Ристић, Јован Димовић, Стефан Будимир, Ђорђе Карапетровић (као помоћни учитељ), Марко Марковић, Константин Васиљевић, Јаков Вуковић, Андрија Павасовић, Јово Стојаковић и Љубица Атанасковић.

Као школски одборници у ово вријеме заслужни су због преустројства српских школа по новијим захтјевима модерне педагогије као и због њихова одржања: Шпиро Рајковић, Симо Самоуковић а доцније и Константин Петровић.

Школство у Сарајеву унапредило се, када су 1864. године отворена два разреда реалке, доцније четири а најпослије претворена у нижу гимназију са четири разреда, која је постојала све до 1883. године. Као први учитељ у реалци спомиње се Теофил Петрановић. У овој реалци предавало се: историја српска, босанска и турска. пространи земљопис, граматика са синтаксом, историја наравна, познавање робе, трговачка рачуница и талијански језик. Турски језик предавао је Алекса Поповић. У овој реалци још су и ови учитељевали: Петар Цричевић, Еманул Кантаревић, Анто Корбелар Чех, а као катихета Сава Косановић доцније Митрополит Дабро-босански. — Када је ова реалка претворена у нижу гимназију наставно је градиво било као и у гимназијама у Аустро-Угарској. Управитељ је био: Светозар Поповић а професори: Бранко Михајловић, Мита Живковић, Мита Вујковић, Милорад Јаковљевић и Светозар Арсенијевић; катихете: прото Перо Петровић и поп Перо Максимовић.

Ове исте 1864. године отворена је у Сарајеву и школа за најамнике (слуге) који су учили само: читати, писати и рачунати. Од ове године па од прилике до 1870. а неки и до 1880. спомињу се као учитељи у основној школи: Сава Косановић, Тодор Малешић, Стеван Кукрика, Никола Спахић, Јово Ћебедић, Ристо Ристић, Тодор Мијушковић, Ђорђо Лазаревић, Филарет Петровић, Стево Сара-

јевчић, Стојан Јовановић, Данило Херкаловић, Милан и Ева Беговић, Симо Чајкановић, Мићо Станић. Филип Шпадијер. поп Перо Максимовић.

У години 1865. споминье се: да су учитељи: Аранитовић и Симо Матковић уживали пенсију и то први 75 а други 100 гроша мјесечно.

Уређење школе је сваке године напредовало а према томе је и број дјеце растао па се с тога и број наставничког особља умножавао. Тако од окупације па до данас (а неки и прије окупације) учитељевали су ови: Лукијан Петровић, Кузман Миловановић, Ђока Крајновић, Ирина Хаџић Михајловић, Евица Јанковић удата Сарајевчић, Никола Тајшановић, Васо Поповић, Милева Покрајац, Ђорђо Петровић, Петар Ђенић, Јован Видић, Наталија Суботић, Милица Тодоровић, Стево Калуђерчић, Божидар Никашиновић, Никола Т. Кашиковић, Никола Шумоња, Марко Рајковић, Стево Вукић, Коста Травањ, Мита Клицин, Јулка Милашиновић, Марија Трбојевић, Милан Рацков, Светислав Павковић, Јустин Манојловић, Светозар Пауновић, Зорка Ђурчић, Јелисавета Дујић, Мара Јакшић, Даринка Васиљевић, Лала Јакшић, Стеванија Борчић, Стево Марковић, Марко Пушкар, Стево Томковић, Никола Вуковић и Вјера Милашиновић.

Када се осјетила потреба: да и женској дјеци треба дати више образовања, онда се 1. септембра 1890. године отворила српска виша дјевојачка школа, која у главном има наставни план, као и више дјевојачке школе у Угарској. Многи од мало прије наведених учитељица и учитеља основних школа били су сада премјештени у ову вишу дјевојачку школу, што ће се из иљедећег пописа моћи видити. Ово су имена свију наставника, који су до данас у овој школи радили, а неки и данас раде: Милева Павковићева, Јулка Милашиновићева, Марија Трбојевићева, Јелисавета Дујићева, Јустин Манојловић, Милан Манојловић. Светозар Пауновић, Вјера Петровић, Катарина Гвојић, Лука Чупић свештеник катихета, Стево Калуђерчић управитељ, Зорка Ђурчић, Мара Јакшић, Стево Марковић, Коста Травањ, Милка Дракулић и Алекса Стјепановић. — Сво учитељско особље, које је у пошљедних 20 година у нашој школи учитељевало, као и оно у вишој дјевојачкој школи било је стручно за свој позив спремљено и образовано у заводима сусједних држава.

Пошљедних година број ученика је примјетно растао, да је сада већ био достигао до броја 450, и тако сада у просторијама ствре школе не могу се сви смјестити, а да им не буде штетно по здравље; с тога је представништво ове општине заузело се и успјело је: да је ове 1897. године добило од Високе Земаљске Владе 120.000 фор. да их у годишњим ратама од 5000 фор. за 24 године поврати без икаква интереса. За овај новац представништво је закључило да назида величанствену нову зграду за све српске школе сарајевске, која ће не само одговарати захтјевима модерно уређене школе, него и спољашношћу својом служити на украс мјеста, а на част и понос оних, који је дижу. Нацрт за ову величанствену зграду израђен је бесплатно код грађевног одјела Високе Земаљске Владе у Сарајеву.

И сада, под срећном владом Његовог Царског и Краљевског Апостолског Величанства *Франца Јосифа Првог*, цара Аустријскога, Краља Чешкога, и Апостолског Краља Угарскога, под чијом се просвјетљеном управом и заштитом и наша домовина налази, а народу нашем слобода у црквеним и школским стварима ујамчава, — приступају представници Српске православне црквено-школске општине извршењу свога закључка, и подижу нову Српско-православну школску зграду, којој се данас полаже овај темељни камен, освећени од његовог Високопреосве-

штенства Господина Николе Мандића Митрополита Дабро-Босанског и препоручујемо је заштити Свевишњега са топлом молитвом: да — као што ће она бити далеко угледнија од старе — тако и живот школе и народа нашег нека буде сјајнији, срећнији и угледнији од досадањега.

Положен је пак овај темељни камен за срећне владе Његовог Царског и Краљевског Величанства Цара и Краља *Франца Јосифа Првог*; кад бијаше на врховној управи Босне и Херцеговине заједнички министар финанција Његова Преузвишеност Венијамин пл. Калај; поглавица наше земаљске владе Његова преузвишеност заповиједајући ђенерал Јован барон Апел; његов грађански доглавник Његова Преузвишеност Хуго барон Кучера; када управљаше Српском црквом и школом у овој Митрополији Његово Високопреосвештенство Г. Никола Мандић Митрополит; када бијаше на управи све српско-православне црквене школске општине Петро Т. Петровић, владин повјереник за вођење послова ове општине, са поузданицима; Ристом Ђ. Бесаровићем, Јефтаном Деспићем и Јовом Митриевићем, када бијаше градоначелник Љубушак Мехмедбег Капетановић; када бијаху свештеници у овој општини пречасна господа: Лука Чупић, Јово Ђокић и Љубо Николић; а учитељице: Зорка Ђурчић, Мара Јакшић, Стевања Борчић, Лала Јакшић, Милка Дракулић, Вјера Милашиновић, — и учитељи Лука Чупић, катихета, Стево Калуђерчић, Коста Травањ, Стево Марковић, Марко Пушкар, Никола Вукочић и Стево Томковић.

Изведење ове градње повјерено бјеше надзору велеможног господина грађевинског надсавјетника Јована Келнера, а сама градња господину предузетнику (неимару) Волгемуту и Јунгвирту.

Нека милостиви Бог благослови ово дјело руку човјечијих!

У Сарајеву, 22. септембра (4. октобра) 1897. (Слиједе потписи.)

Разно.

Освећење цркве. По наредби наше Високопречасне конзисторије а с благословом Његовог Високопреосвештенства госп. Митрополита Серафима од 21. августа бр. 564 ове године освештана је новоподигнута црква у селу „Нецвећу", котара требињског у парохији ман. Добрићева у недељу 28. септембра, којој је дато храм успенија пресв. Богородице. Освећење цркве у присуству околног народа извршио је подписани са свештенством дотичне близине. Свечаност је испала врло сјајно, премда је било облачно вријеме. Између свију селски цркава у овој парохији, може се рећи, да је ова просторијом својом највећа, и врло је добро сграђена, имајући лијеп положај и према мјесту. Висока влада земаљска дала им је у помоћ 200 фор. а остало је све жртвовало дотично сеоце од 17 кућа. Вриједност цркве износи близу 2000 фор. и да нису сељани већином сви мајстори, то од самог камена неби у стању били никад овакву цркву саградити. Зато се има прво захвалити вис. влади земаљској која им је помоћ дала а такођер и план, по коме је сграђена, другог народу, који се вриједан показао, да жртвује свој иметак и своју снагу на овакво богоугодно дјело, сјећајући се својих предака, који су благочестивост христијанску у томе показали, подижући св. Божије храмове. А треће свештенству, које се позиву своме одазвало, да освешта овај св. храм. Пригодом свечаности за ручком, пало је прихода до 130 ф. за поправу учињених трошкова око освештања, и за унутрашње најнужније ствари. — И поред све учињене грађевине о своме су трошку и звоно добавили средње величине, за које је нужно још да се и звоник подигне. *М. Р.*

Чај против зубобоље. — Ништа није обичније од зубобоље, и кад кога заболи зуб, од сваког ће се чути по неки лијек, коме се год по-

жали, али ни један од толиких савјета неће му обично помоћи. С тога ако је зуб покварен, нема ништа боље, до вјештог зубног лекара и извадити га. Ако, напротив зуб боли, усљед какве промаје, главобоље и т. д., а није ни мало покварен, онда ево лијека: Узмите лишћа од обичног чаја, ма какве врсте он био, и савите га у један цигар-папир као обичну цигарету и попушите је као да је дуван „специјалитет“. Бол ће одмах уминути ушљед дима од чаја, који у устима долази у везу са болесним зубом. Ово није радикалан лијек, јер се зубобоља може повратити, али опет неће никоме шкодити, да га покуша, јер не кошта много.

Стабло са словима. *У* башти будистичког манастира у сјеверном Тибету, у средњој Азији, расте дрво на чијој кори и лишћу излазе слова, ријечи и читаве молитве. Тамошњи празновјерни народ гледа на то дрво са великим страхопоштовањем. Европски учењаци, чувши за то, спочетка су порицали могућност таког стабла. Но када су признати научни путници, као што су Потанин и Гренард тамо отишли а видјели својим очима то стабло, није се више могло сумњати о томе и почели су испитивати, како су могла постати на лишћу и на кори слова. Једни су тврдили, да су се случајно показали на кори и на лишћу знакови слични у разним словима, а машта тамошњих људи види у том одмах права слова и изреке. Потанин је сасвим другчијег мњења и тврди, да те знакове стварају кукчићи по лишћу и по кори, но чудно је, што су одвећ слични словима. Кад је чувени француски путник Едуард Бланк, био на лицу мјеста и у руци имао гранчице тога дрвета, увјерио се, да је то дјело будистичких калуђера, који су врло вјештом харком та писмена на лишћу и кори правили, да могу лакше тамошњи лаковјерни народ примамљивати. То мњење су и остали учењаци усвојили.

Књижевне вијести.

„Српски Вјесник“. — Почетком мјесеца окт. о. г. почео је у Мостару излазити овај лист за политику, просвјету и привреду. Излазиће једном у недјељи и стоји за наше крајеве 6 фор. на годину. Власник и уредник му је Владимир М. Радовић.

„Цариградски Гласник“ почетком октобра т. г. почео је излазити у знатно проширеном обиму. Цијена му је за наше крајеве 40 гроша. Једна лира у турским новцима, рачуна се 103 гроша, наполеон 20 динара, а устријска форинта 9 гроша. „Цар. Гласник“ излази једном у седмици и бави се са одношајима правосл. Срба у отоманској царевини, а доноси и свјетске новости. Лист је ваљано уређен, те се ради тога сам препоручује. Власник и одг. уредник му је К. Грујчевић. Претплата и остало шаље се на адресу: Direction des Journal Serbe „Tzarigradsk. Glasnik“ Konstantinople — Turquie (poste de Jalata)

„Земљоделнички Пријатељ“ излази у Новом Саду од 1. октобра о. г. једанпут мјесечно од 2 табака. Годишња му је цијена 2 фор. Покретач му је Јаша Томић са друштвом једномишљеника. Претплату и наручбе треба управљати на администрацију тога листа. — Наше селско свештенство требало би да га држи.

„Голуб“, лист за српску младеж, који у Сомбору излази двапут у мјесецу, почетком наступајуће године ступа у *двадесету годину* свога опстанка, која ће се и скромно прославити. „Голубу“ ће се дати нова насловна глава; с тога уредништво тога листа позива сликарске умјетнике, да насловну слику израде, а најбољем сликару, даће се награда *од 40 круна у злату*. Главна идеја у слици, могла би остати иста, само би је требало проширити још на оне карактеристичне слике, које Србина диче. *У* слици би требали доћи ликови Вука и Доситија и неки предјели из земаља у којима Срби живе. Цијела прва страна могла би се запремити том насловном сликом, само да на сриједи остане мјесто за згодну строфицу какве народне пјесме. Цртежи се могу послати уредништву *до 1. децембра т. г.*

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

СВЕСКА XI. Сарајево, новембра 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположен.

Његово Високопреосвештенство, наш дични архипастир, митрополит *Николај*, при свечаној служби архијерејској на дан славе храма старе сарајевске цркве 8. нов. т. г. благоизволио је протођакона и конзисторијалног канцелисту **Ристу Бошковића** у чин презвитера рукоположити. Сретно!

Именовани.

Високо заједничко министарство у Бечу благоизволело је г. **Августина Бошњаковића**, јеромонаха и професора-суплента на српско-правосл. богословском училишту у Рељеву именовати *редовитим професором* тога завода са уставним беривима од 1200 фор. редовите плате и 400 фор. активносног доплатка. Честитамо!

Високо заједничко министарство у Бечу, благоизволело је својим отписом од 4. новембра т. г. (п. н.) јеромонаха **Константина Чавића** именовати редовитим професором срп. правосл. богословског училишта у Рељеву у VIII. дневном разреду са годишњом платом од 1200 ф. и активносног доплатка од 400 фор. у дефинитивном својству. Сретно!

Лекције из „Каноничног Права“.

По рукопису из богословије, с додацима пише **Ненад**, пресвитер.

(Наставак.)

§ 5.

Извори каноничнога права.

Под изворима каноничнога права разумијевамо све, што даје грађу и помаже, да се правилно схвате и ријеше правни црквени предмети и разни случајеви, који се дешавају у животу црквеноме. Извори каноничнога права, по унутарњему своме значењу и спољашњему авторитету, могу се подијелити на двије групе и то: на *опште* изворе, ђе спада свето Писмо, апостолско и црквено предање, правила васељенскијех и помјесних сабора и св. отаца (ово се зову и канонички извори), цивилно и обичајно право; и *посебне*, који садрже у себи посебно право појединијех помјесних цркава.

§ 6.

Општи извори.

1. Свето Писмо.

Св. Писмо, особито новога завјета, пуно је разноврсних заповиједи и упустава, која се тичу разнијех предмета и страна црквенога поретка, што све даје грађу за опште изворе каноничнога права. Између многобројних мјеста, привешћемо овђе неколико њих из св. Писма, ђе се спомиње: о власти и служби апостолској. „Мени је дана свака власт — говори небесни учитељ својим апостолима — на небу и на земљи. — Идите, дакле, и научите све народе, крштавајући их у име оца, и сина, и светога Духа . . .“[1]); о међусобном односају апостола. — „Тако који од вас хоће да буде старији, нека нам свима буде слуга“ . . .[2]); даље о тајнама крштења и причешћа. „Ко вјерује и крсти се, биће спасен; а ко не вјерује осуђен ће бити“[3]); о том, да се не раскида брачна веза, пошто се једном правилно утврди: „Ко се распусти са женом својом (осим за прељубу), чини гријех; и ко са распуштеном живи, чини гријех“[4]): за тим о поступку са братом, који сагријеши, и о црквеном суду над њим: „Ако теби сагријеши брат твој, иди и укори га на само. Послуша ли те за то, напао си брата својега . . .“[5]); о односају према власти државној: „За то нам кажи: шта ти се чини, треба ли давати цару данак, или не? . . . Исус им рече: лицемјери! За што ме искушавате?! Покажите ми новац . . . Подајте цару што је његово, а Богу, што је божије“; осим тога о установи пресвитерâ: „ . . . Ради тога оставих те на Криту . . . , да поставиш по свјема градовима пресвитере“[6]); о сродству и дужностима истих: „Вјернима буди примјер ријечју, животом, љубављу, духом, вјером, чистоћом“[7]); „проповиједај ријеч у вријеме и у невријеме“[8]); о односају пастира према пастви и паствe према пастирима[9]); напошљетку о том, како се имају жене понашати у цркви[10]); како се има изрицати суд над грјешницима[11]); како ваља примати покајнике у заједницу црквену[12]); какав односај ваља да постоји

[1]) Мат. XVIII., 18.; Јов. XX., 23.
[2]) Мар. X., 35., 43.; IX., 35.
[3]) Тамо, XVI., 16.; Дј. ап. II., 38.; Јов. III., 18. 36.; XII., 48.
[4]) Мат. V., 32.: Мар. X., 4. и т. д.
[5]) Тамо, XVIII., 15—18.
[6]) Тит. I., 5.
[7]) I. Тим. IV., 12.
[8]) II. Тим. IV., 1. 2.
[9]) I. Сол. II., 4—12.; I. Петр. V., 2.; Јевр. XIII., 17.
[10]) I. Кор. XIV., 34.
[11]) Тамо, V., 1. I. Тим. V., 20.
[12]) II. Кор. II., 1—11 .

између мужа и жене[1]); даље се спомиње о смијешаним браковима[2]); о односају црквених чланова према грађанским властима[3]); према невалалим људима и нехришћанима[4]) и т. д.

2. Апостолско и црквено предање.

Најпрви проповједници јеванђеља Христова, *апостоли*, уређујући живот цркве Христове, више су, сами лично, радили и распоређивали што усмено што писмено, него што су правила издавали. А оно, што су лично предали својим ученицима, препоручујући им, да опет бирају такове људе, који ће бити кадри и друге научити[5]), управо је била језгра црквене праксе. А под црквеном праксом разумијева се стална, непромјењива, вриједност правилâ, обредâ и обичајâ, који су постајали од најстаријих времена хришћанства. Доказа имамо о том, да је још у *другом* вијеку било важнијех обичаја и установа црквенијех, које нијесу ниђе биле написане; али их је сачувала црква у пракси својој путем *предања*; јер је св. црква вазда сматрала предање као неопходно и поуздано средство и с тога, да се свето писмо боље објасни и разумије. Па, сматрајући предања за основ онијех истина, које стоје у свези с вјером и побожности хришћанском, а у св. писму ниђе написане нијесу, — црква наређује, да се чува предање. Тако блажени Павао пише Солуњанима: „Стојте и држите предања . . .“[6]), а Тимотија дозива у посланици: „О Тимотије, сачувај предања . . !“[7]).

Тертулијан спомиње између осталијех установа и ове: одрицање ђавола и његових служитељâ; трикратно погружење у воду при св. крштењу; причешћивање прије сванућа из свештеничке руке; веома велику пажњу, да се не би шта пролило од причешћа; обичај крстити се кад се отпочиње и довршује какво дјело, кад се полази на починак, на спавање или се устаје од сна, при гранућу и заласку сунца и т. д.

Предање је заступало позитивни закон а одржало се највише узајамнијем односајима помјеснијех црквâ. Тако, кад би се ђе породило какво замашније парничко питање, или ма што, ђе би се требало заједничко сугласно рјешење, тада би се тражио савјет и поука од другијех, сусједнијех црквâ, а особито од онијех, које су основали сами апостоли или бар њихови најближи наљедници. А на овај начин, предања су прелазила у закон, и мјесни црквени обичаји постајали су *општијем предањем и правилима* васељенске цркве.

Осим овог начина, предања и мјесни обичаји цркве, прелазили су од времена ва вријеме и у области осталијех цркава и нарочитим заузимањем појединијех пастира црквенијех, који су ишли од цркве до цркве, скупљајући и казујући предања и изван својијех области. То су чинили у тој жељи, да се свуда једнако очува хришћански морал и поредак црквени. *Св. Поликарп*, епископ смирнски, ученик св. Јована Богослова, обилазио је многе цркве изван своје области, те распростирао црквено предање. *Св. Игњатије Богоносац*, епископ антиохијски, и св. *Кипријан*, епископ картагенски, често писаху посланице појединијем општинама и личностима и изван својијех области и крајева, те их

[1]) Ефес. V., 22—26.
[2]) I. Кор. VII., 12—16.
[3]) Рим. XIII, 1—6.
[4]) I. Кор. V, 9—13.
[5]) I. Кор. XI., 2; I. Тим. I., 3—5.; II. Тим. I., 13.
[6]) II. Солун. II., 15.
[7]) I. Тим. VI., 20.

обавјештаваху о обичајима и предањима, што постоје у њиховијем црквама.

Црквени сабори претресали су предања и у склад их доводили, а за тијем давали им снагу и важност *позитивног закона*. Важност предања потврђују апостоли: „Захваљујем вам, браћо, за то, што све моје слушате и *предања*, која вам предадох, држите“[1]); за тијем сабори и св. оци:[2]) „ . . . то је заведени код нас обичај, који силу закона има, пошто су нам односне одредбе предане од светих људи[3]) . . . Догмате и проповиједи, које су у цркви сачуване, једне ми имамо из написане науке, а друге смо примили тајно из повјереног нам апостолскога предања; нити ће ово нко хтјети порицати, који је и најмање вјешт црквенијем установама. Јер ако станемо одрицати ненаписане обичаје, као да немају велике силе, хотимично ћемо повриједити јеванђеље у главним предметима, или просто свешћемо на голу ријеч, што је тамо проповиједано[4]) . . . Кажемо то, да ако не треба примати ни друго, што није написано, онда ни ово; али ако су се веома многе тајне усвојиле код нас, а нијесу биле написане, то са многим другим признајемо и ову. И ја мислим, да је то баш апостолско, да се обдржавају *ненаписана предања*“[5]).

Под именом *апостолскијем* очувала нам је црква два споменика црквенога предања, и то: *апостолска правила и апостолске установе*.

А) Апостолска правила. Правила она називају се тијем именом за то, што су у њима скупљена и њима изражена предања најстарије, *апостолске* цркве и правила помјеснијех саборâ за прва три вијека, и што у цијеломе представљају ток живота црквенога до никејскога сабора (325); а не по томе, што би она била написана руком самијех апостолâ. Она нијесу била позната свијем црквама с почетка, него су чувана по разнијем крајевима у појединијем дијеловима, односно одломцима. Тек у IV. вијеку хришћанства јављају се у потпуној цјелини, и то у првој половици овог вијека. (Први се пут спомињу у 1. правилу I. вас. сабора).

Апостолска правила сабрао је и систематски написао побожан човјек, но који нам није познат. А назвао их је именом: *апостолска*, с тога, да покаже, да се у свему, потпуно, у духу и садржају слажу са науком новозавјетнијех књига. На броју има их 85 (осамдесет и пет). Толико их на броју спомињу св. оци и сабори. Тако црквени писац из VI. вијека, *Јован Схоластик*, доцније цариградски патријарх, у својему зборнику, наводи 85 апостолскијех правила. Трулски сабор, својим другим правилом[6]), препоручује 85 апостолскијех правила, и даје им свечано вриједност каноничку.

Сва источна црква, са својим најчувенијим канонистима, као: *Зонаром, Аристеном, Валсамоном, Фотијем* и др., находи и признаје 85 апостолскијех правила. Ну западна црква примила је само 50, а одбацила осталијех 35. Римски опат. *Дионисије Мали* (поријеклом Скит-Словен, † између 526—555.) превео је на латински језик један грчки зборник правила и пренио је само 50 апостолскијех правила, а оно 35 осталијех изоставио. Ово је он учинио с тога, — увјерава нас један за-

[1]) Кор. XI., 2.
[2]) VI., вас. 8.; VII., вас. 6 и 7.
[3]) Вас. Вел. 87.
[4]) Вас. Вел. 91.
[5]) Тога св. оца, 92.
[6]) Сравни VII. вас. 1.

падни писац (славни паришки архијепископ Petri de Marka), што су она 35 апостолска правила одређивала нешто, што се није слагало са римским обичајима, и што по томе, није пријало римским ушима[1]).

С тога, што апостолска правила приказују вјерну слику најстаријега црквенога живота, и сву величину религијознога одушевљења, она су постављена у темељ свега доцнијега законодавства црквенога. Како сабори тако и св. оци подједнако, истичу њихов апостолски карактер и авторитет[2]).

Б) Апостолске установе. Апостолско правило 85., као и још нека правила саборска и св. отаца[3]), ређају књиге старог и новог завјета. А 85. правило апостол спомиње и *установе*, које је, као што каже издао *Климент у 8 књига за епископе.*

Апостолске установе јављају се, први пут, у првој половици IV. вијека, и неки се црквени писци од тога доба позивају на њих у својим списима, називајући их *апостолским установима* (н. пр. Епифаније). Прави писац апостолских установа није познат, а мисли се, да им је отаџбина *Сирија*, по томе, што се у њима налазе многе сирске ријечи (н пр. ксантак — април; дистрос — марат и т. д.); што су по језику сличне посланицама светог *Игњатија Богоносца;* што се налазе најчешће у сирским и осталијем источнијем зборницима; што се у њима спомиње и молитва за *Еводија*, епископа од Антиохије и т. д.

Установе износе нам пред очи црквену праксу првијех вијекова, и говоре о вјери и моралу, о ближњему, о јерархији и суду црквеноме, а на по се: 1. о мирјанима — свјетовњацима; 2. о епископима, пресвитерима и ђаконима; 3. о удовицама: 4. о сиротама; 5. о мученицима; 6. о расхолу; 7. о начину црквеног живота и обредима; о духовнијем даровима и канонима[4]). У течају времена стадоше се у њих увлачити многе јеретичке мисли, те с тога им је и углед намах почео падати. А године 496. прогласио их је папа *Гелазије* на сабору у Риму за *апокрифне.* За тијем, године 692., трулски сабор својим другијем правилом, нашавши такође нешто, што би служило цркви на *штету*, одузео им је каноничку вриједност. И од тада се, установе, употребљују само у појединијем дијеловима. Из књиге *осме* извађено је 36 правила, која су пренесена у *Крмчији* књизи, ђе се налазе, већијем дијелом, под именом апостола *Павла.*

(Наставиће се.)

[1]) Н. пр. прав. 5, 6, 34, 37. 50, 51, 69, 70, 81, и т. д.

[2]) Види I. вас. 2 и 15.; II. вас. 6.; III. вас. 8.; VI. вас. 40.; ант. 3, 9, 21, 23 : гангр. 21.; корт. 60.; Вас вел. 3 и 12.

[3]) Сравни 60 лавд. 60.; Карт. 24.; и друга царьградска правила.

[4]) Практичное руковод. од *Нечајева*, 2. издање, § 11.

Црква и школа.

Историјско предавање европејскијех идеја у питању одјељења школе од цркве.

Од **Јована Шарића**, пароха церањског у Далмацији.

(Наставак[5]).

Када се та два свјетска питања сукобише међу собом, тада прво десетогодишње доба нашега столећа по мишљењу Шлосера постаде „театром педагогичкијех бура и чезнућа". Када се у њемачкој историји литературе налази »*Sturm- und Drangperiod*«, то такви период у

[5]) Види 7. и 8. св. за јули и август од ове год., стр. 269—272.

историји педагогике настао је почетком XIX. вијека. Педагогика, својом девизом слободнога развића у човјеку човјештвом му пружила је руку мрске омразе и управе у цркви и христијанству. Идеје ферњејског мудраца, како звааху Волтера заједнички са француским модама и мелодрамама запљускиваше сву Европу. У Њемачкој, под упливом трасценденталне филозофије, развио се крајњи рационализам у религији, доходивши до индиферентизма; антихристијанске идеје са жестином се хватаху са литературом, издајући те идеје за посљедну ријеч науке. Те идеје по примјетби Каниса, себи налажаху свуда мјеста, и то на катедри проповједника, за професорским, па и на зеленом столу[2]), по несрећи оне продирјеше и у школу. Тада је религија стала практирати као једна из производа човјечијега духа. Чудан поступак према религији, као некоме остатку сујевјерија, тајанствености или као културној мистификацији! Проучавајући уџбенике првих времена по Божијем закону, треба се чудити, како бијаше могуће прве назвати христијанскијем. Уџбеник Немјера бјеше не лоше написан за више разреде гимназије методом прилагођавања ученику начина, да све треба разматрати под условним смислом, у колико је, говораше, питање цркве и школе љубопитно, као карактеристика огледа списатељевијех; пророштво талантнијех публициста, тројност смисла и суда, о томе питању треба спомињати мимопролазно и т. д. Такви уџбеници бијаху Маргењека. Бетштајдера, проникнути Гегељевим пантеизмом[3]). Шлајермахер стављен у врлог рационализма са својијем новијем појмом о религији као осјећању, као срдачноме стању, по нашем мишљењу, бјеше сљедбеник, дошавшим до мишљења, да би најбоље било из школе са свијем истиснути предавање закона Божијега, оставивши религиозну обуку цркви и породици, него ли самовољи измишљенијех погледа на религију и те издавати за црквену науку, и с тим кварити младиначке главе[4]). У Холандији, Швајцарској и Сједињенијем америчкијем државама тако и рађаху, те тако бијаше одређено духовенству занимати се Божијим законом изван ученијех часова и опћенитога учења изван школе. Њемачка није хтјела пристати на такав ријешителан корак, за то и ускрснуше у свој сили идеје Баденове, да се пројектом униште тако звање конфесионалне школе; ако је, говораху, потребито учити у школи религију, то је опћенито, т. ј. само такијем истинама, које су опћените свима религијама, на пр. истинама бића Божијега, својствима Божијим, особито пак истинама нравственим. Законитим поретком ту обуку „*свеопћенише*“ религије руковођаше херцогство Насауе отписом од 24. марта 1817. год., гдје бјеше предложен програм закона Божијега, а подобан распоред слиједјаше и у херцогству Готском[4]). У Пруској у вријеме владања Фридриха Вилхелма III. отворено се говорило, како би била потреба ученике мање инструисати у притворности и оружати их против предавања катихизиса[5]).

Представници цркве, наравно, не могадијаху бити равнодушни према развићу школе оним религиознога рационализма практикујућег се научног емпиризма учитељима и демократима, који проповиједаху тадашњу тискарију. Ти одржаваху собом право надзора над школама и коначно се ријешише, да протестују против отиска педагогијскијех либералнијех идеја; они покушаваху од своје стране подићи своју христијанску педагогику, у којој доказиваху, да је коначном циљељу васпитања дужна служити идејом христијанскога богослужења; критички они се дотицаху идеје очигледне обуке, говораху, доведени до својијех логичкијех тада извода, да ће тај начин држати човјека у области чувственога познавања и раскрој од тога идеалнога свијета; они тражаху, да се васпитање одпочне са актом крштења, да се свршава у њедрима цркве, која је јединствено уређење, које се односи на васпитање човјечанства. Такви су огледи Шварца, Дурма, од части Химајера, особито Палмера. У практичкоме животу разликом педагогичкијех принципа, духовенство са својијем инспектор-

[1]) Kahnis. D. Innere Gang d. deutschen Protestantismus seit Mitte d. vorigen Jahrhunderts, 1860. Leipzig.

[2]) Encyklopäd. b. Schmid — Religionsunterricht. Слич. Пед. Сборя. 1869., стр. 946.

[3]) Eisenlohr. D. Idee d, Volkschule nach. d. Schriften Fr. Schleiermachers. 1852.

[4]) Михајловић. Основ. обр. и Европ., стр. 137.

[5]) Schmid. Encyklop. Bd. 1., Art. „Confessions- und Communalschulen“, v. Baur, p. 870. Противницима обучења „*свеопћенише*“ религије бијаху један Тирш, испитавшији такво учење у сачињему: Ub. gelehrte Schulen 1829.

скијем правима, себи је стекло међу педагозима много непријатеља, који ударише на непријатности. Што бијаху сталији протести школских официозних надзорника, с тим осудније почеше просипати гласови против тијех права духовенства. Печатњом и међународнијем скуповима стадоше грмљети „*клерикалима*“ и стално захтијеваху еманципирање школе испод традиционалнога туторства цркве. У расматрању времена, те у истоме појављује се Гедике, Зајденштукер, Фос, Гланцов, Флагсар, Стефани и други. Први говораше: „Филијални односаји цркве и школе злоуди је остатак времена монаштва, сујеверја и варварства средњевјековнога; школа је самостални институт или на крај крајева она је уређење државно, а не орган религиознијех партија“[1]). Зајденштукер писаше дугу филипику против права проповједника, да су школски надзорници; са те тачке гледишта међу осталим вели: „Наша је младеж повјерена проповједницима, но познато је, да су то мрачњачке главе, сами људи незналице, дочим они искључиво мисле о својијем пробитцима; вријеме је, да се једном стресе бреме тијех мрачњака“[2]). Год. 1819. појавило се сачињење Фоса: „Као неке искрене и истините примјетбе о стању школе.“ Но у слиједујућој, исти ауктор издао је на свијет ново дјело под насловом: „Доказ тога да је школа дужна служити не цркви, већ опћенитијем цијељима државе. У тијем сачињењима ауктор критикује историјско право цркве према школи и значењу историјских заслуга духовенства; не може се рећи, расуђује ауктор, да би израђено дјело школе било државом; тај посао бјеше додијељен цркви, духовенству; но, да ли је помагало духовенство томе бољитку? Сам је народ осјетио потребу помагати се, таково што додијало пређашњијем управитељима, обратило се људима, који стадоше разматрати на служење школе, не као на частну обичну обвезаност, већ као преважно дјело специјалнога им служења. По томе, није довољно познавати ез на њезин поглед као доказ права духовенства, већ је потребито измјерити као заслуге тога школско историјскога, како кажу, ништавила; школа је обвезана цркви; она је њезина кћер, и то је правичност, али ко ће жељети, да би та кћер вјечито остала код своје матере и сматрала се не пунољетном? Сада насташе друга времена, према чему, напутак на прошлост историјску нема смисла“[3]). Гланцов у своме дјелу „*Критика школе*“ доказује потребу одјељења цркве од школе начином, да је међу њима појам самога задатка образовања, он вели: „*школа и црква*“ стоји једна уз другу, но свака са својом особитом задаћом: школа има у виду формално образовање, црква идеално; постављати у зависиност школу од цркве, значи смјешавати двије различите ствари[4]). Шлајхермахер говораше: „главни задатак школе састоји се у томе, да се од дјеце образује знанственост познавања свога дјела радиношћу у извјестној области. Религиозност није цијел школе; та је цијел наслеђена духовенством, и бијаху подчињена цркви. У данашњем времену школе нису повзате састављати црквена уређења; младићество разматра учешће као саставну част обћине и цркве, прихвата учешће дјеце с тим, што они својијем породицама добијају наставу од пастира обћине“[5]). Др. Стефани, кога педагогика прославља као изналаца звуковнога метода у обуки писмености, говораше: „главно условље сретнога уљешњања васпитања да је то и тадај, када се оно буде сматрало самосталнијем стаблом државнога бића, и даду му сходно устројство. Но може ли се очекивати угнетење, када оно буде привезано за громилу обћенитијех организама цркве? Шта би пак рекли када би све васпитање обратили вјшницима, занатлијама? тако и религиозно образовање, само је част образовања, а не његова обћенита норма“[6]). Противу подобнијех еманципатора јавише се заштитници старога поредка према положају школе. Такови бијаху Золгер, Ото, Шот, Гјуфел, Крумакер, Шлегер, Крегеф, Горис. Греф, Гријрот. Суштина њиховијех доказивања може се свести следећим категоријама: 1) Црква има неодјелито божанско право на школу; она се оснива на ријечима Господа из-

[1]) Schmid, Gesch. d. Pädag. IV. 370.
[2]) Seidenstücker. Ueber Schulemancipulation, oder Beulis и т. д

[3]) Voss, das d. Schulstand nicht d. Kirche u. т. д. Frauf.
[4]) Glangow, kritik d. Schulen, Bremen, 1824.
[5]) Schmidt, gesch. d. Pädg. IV. 373.
[6]) Stephani, Grundlinien d. Staatserziehungswissenschaft, Erlang. 1836. Потпуније су изражене еманципаторима у Strack, Stell. d. Kirch. u. др. 107.—108. и у Schmidt d. Ped IV. 369—373.

говореним ап. Петру: „*паси јагањце моје*“ (Јов. 21, 15), а ријечи Спаситељеве опет гласе на све апостоле: „*Хајте научите све народе*“ (Мат. 28. 19.), — јест, школа је кћер христијанске цркве по задаћи свога учења; устројство је школа и обвезаност пријамника апостолскијех као престојника цркве; 2) црква није самостална уредба подједнако са црквом, владом, породицом, већ је она искључиво уређење, циљел, која мора бити узета из опредјеленијех путова и самосталнијех института; шта може бити свеције односно те крајње циљели, какову има у виду црква т. ј. вјечно спасење? Христијанска влада, христијанска породица нема ништа, не може цркви увети њезину мисију не одказујући јој њенога христијанскога назначења? 3) Педагогичке способности у дјелу обучавања досижу се више техничкијем постањима, којима може бити способан сваки неразвијени и неспособни човјек; духовништво је дужно очувати своја управљачка права над школом, као представници истине, и као свега још много више образовања сталежа изједначеног с педагозима, исходећим из учитељскијех семинарија; 4) Треба цркви оставити њена историјска права; у то вријеме пак ни држава, ни породица, не мишљаху односно образовања, једна црква у својијем њедрима носаше свијетлост просвијећења; подизаше учионе, сачувала је остатке древнога знања, помагаше подизати универзе; без цркве, не би било школе. 5) Идеја цркве обухвати собом све знање; свака наука треба да служи религији. Ипак, из тога не ељеди, да су све науке дужне служити богословљу; али је и свака наука дужна је бити религиозна, т. ј. водити је дужнијем путом и својој циљели, о којој трактира религија. 6) Ако би се одстранила од школе црква, с тим би сама важност убијећења младога нараштаја подвргла се извиједној опасности стегом својственога образовања: у народној би се школи појавио индиферентизам, управа упућена антирелигиозногa, отворајућег путању демократизму и социјализму, с тим сапутницима полаобразоване народне масе. 7) Није ли потребито разликовати већу од ниже народну школу; у првој је обвезана циљел науке; но само не искључиво могућој народној школи наука; т. ј. самостална анализа буди које сфере знања? тамо је могуће тек објашњење готове истине; и каква се пак истина човјечија може равнати са одкровењем? народна је школа дужна стати искључиво на религиозном образовању, следователно је њезина веза са црквом унутрашња, коју неможе никаква спољна снага раскинути: раздвојити је од цркве, што би значило раздвојити само живац суштествовања народне школе.[1])

(Наставиће се.)

[1]) Те апологичке идеје бијаху особито распострте у Krummacher. D. Christl. Volksschule in Bunde mit d. Kirche. Essen, 1823. — у Gräfe, Schultrecht, oder das Verhältn. d. Volksschule nach innen und nusen. Quedlingburg. 1829.

Кумство при св. тајни крштења.

(Настављ.)

Древна је црква, опредјељујући особине кумова при крштењу у исто вријеме опредјелила и број кумова. Премда *Бемер* и каже, да: in primitiva ecclesia quot admissi (patrini), ignotum est[1])“, ипак то није могуће тачно опредјелити. За разријешење овог питања потребна су нам она факта и оне свједочбе у којима се спомињу кумови. Разматрајући их у опште, није тешко увиђети, да је у древној цркви свако лице имало једног кума. А да је заиста тако било, свједочи нам још и установа римског епископа Гигина, која свједочи, да при крштењу може бити само један кум. Свједочбе даљних вјекова, потпуно су са овом установом сагласне, истина у нешколико нејасније и неопредјељеније. Тако, при крштењу Елпидифора Картагенског, спомиње се само један кум — дјакон Мурета[2]). У мученичким дјелима св. Себастијана, говори се, да је презвитер Поликарп крстио шездесет и четворо, којима је код мушких био кум св. Себастијан, а куме код

[1]) Augusti. Ibid s. 341.

[2]) *Виктор Утички*: „De per secut Vandal“. Lib. V. IX. „Hic dudum fuerat apud nos in ecclesia fausti baptizatus quem venerabilis Muritta diaconus de alveo fontis susceperat generatum“. Curs. Coml. Patrol. Ser. Lat Tom. VIII. c. 246.

женских Беатриса и Луцина[1]). 22-им правилом сабора (по арапском бројању) Никејског, било је опредијељено: „мужеви да не држе дјецу женског спола или жене, а на исти начин и жена да не држи дјеце мушког спола“[2]).

Паладије каже, да је Евагрије Понтијски био кум Руфину, правнику у вријеме царевања Аркадијева[3]). У животу св. Епифанија примјећује се, да је неки Луцијан био му кум при св. Крштењу, а Дјевица Вероника — кума његовој сестри[4]). У дјелу: „О црквеној јерархији“ при расуђивању о томе, како треба приступати св. крштењу, заустављa се аутор и код кума и замишља га као једног[5]). *Максим Исповједник* у својим примјетбама на ово дјело потпуно се слаже са овом свједочбом[6]). У доцнијe вријеме ми наилазимо на јасније и опредијељенија правила цркве, која одређују само једног кума. Тако у једном декрету Лава Великог ми читамо: „За примање младенаца код крштења не треба да приступају многи, већ само један — или мушко или женско[7]). У западној цркви у правилима сабора Мецког (Metensis) 888. год., била је међу осталим одредба, по којој није слободно, да при примању младенаца код крштења приступају два или више људи, већ свакад један, због тога, што се у противном случају даје мјесто ђаволу, а тајна губи важност.. Јер, један је Бог, једно крштење, један и онај, који треба да прими младенца из извора — отац или мати младенца.“[8]) И тај се обичај строго одржао до X. вијека и тек од тога доба поче овај обичај древне цркве у западној цркви мало по мало да губи снагу.

Кад узмемо у обзир сва факта, која овдје изнесосмо, увидјећемо, да је црква и у древна времена, — чувајући увијек благочиније, — тежећи при набору крштених кумова, у главном за тим, да би онај, који се крштава, био једног спола са кумом, а ово је опет једнообразно са фактом духовног сродства или у опште блиских моралних односаја међу двама субјектима. Још бољи доказ за ово су свједочбе, које смо износили из живота Епифанија и из апостолских установа. А најјасније о томе говоре одн Никејског сабора, који одлучно установише да: „мушки при крштењу не кумују дјевојкама или женама и обратно, жене да не кумују мушкима; но нека жене кумују женскима, а мушки — мушким“, за то“ — као што каже аутор апостолских установа — „што је неприлично мушку гледати женску наготу“.

Сада нам још остаје, да разјаснимо питање, какивијех се обавеза примао кум у древној цркви? Одговорити на ово питање кратко и сигурно, није могуће због недостатка јасних и основаних свједочаба. Ако размотримо сам назив: „воспријемник“, то нам тај назив не ће ништа разјаснити. Грчка ријеч, која потпуно одговара називу: „воспријемник“ и којим се изразом служила и древна црква — ријеч: „ἀνάδοχος“ (од ἀναδέχομαι), означава радњу, кад неко лице узима нешко на руке. Разумије се, да у преносном, моралном смислу „воспријемник“ означава лице, које се према својим обвезама појављује као јамац за вјеру крштенога лица а према томе и у будућем његову (младенца) животу као наставник или чувар његових моралних осјећаја. На тај начин кум је чувар вјере и морала крштенога. На оваку обвезу врло јасно упућују их слиједеће ријечи Августина: „Ја молим — каже он — да би сваки мушки и свака женска, која прима дјецу из св. бање, сваки пут кад наступи

[1]) *Martene:* „Deantiquis ritib.“ Tom. I., ed. 1700, pad. 153

[2]) „Can. Nicaeni LXXX. arabice.“ *Hardain:* „Acta concil.“ Tom I., Par. 1715, col. 496: „Viri non teneant in baptismo feminas, neque mulieres teneant mares, sed potius mulieres teneant feminas et viri teneant mares.“

[3]) *Palladii:* „Hist. Lausaeis“, Cap. XII., Curs. Compl. Patrol. Ser. Graec., Tom. XXXIV., col. 1034.; у руском преводу: Палладій Епископъ Еленопольскій: „Лавсаикъ“, спб. 1850, стр. 37.

[4]) *Bingham.:* „Antiquit. Eccles“, Tom. IV., Lib. XI., cap. VIII., § 9., pag. 298.

[5]) „De Hierarch. Eccles“ cap., II., n. II., n. 5., Curs. Compl. Patrolog. Ser. Graec., Tom. III., col. 396. Сравни: „Ник. отц. и Вчит. церк. относ. къ неголк. когозл.“ Том. I., стр. 34.

[6]) *Максим Исповједник:* Scholia in Lib. de Eccles. Hierarch. Curs. Compl. Patrol. Ser. Graec., Tom. IV., col 124.; у руском преводу: „Пиланіа отц. и Вчит. относащ. къ нетолк. когозл.“, Том. I., стр. 46., вим. 18-20.

[7]) *Gratian:* De consecrat Dist. IV., cap. CI., Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat., Tom. CLXXXVII., col. 1832. „Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quam unus sive vir sivenulier. In confirmatione quoque in insum fiat.“

[8]) Concil. Metensis can. VI. Infantem nequaquam duo vel plures, sed unus a fonte baptismatis suscipiat Quia in hujusmodi secta diabolo datur locus et tanti ministerii reverentia velescit. Nam unus Deus, unum baptisma unus qui a fonte suscipit, debet esse pater vel mater infantis.“ *Hardain:* „Acta Concil“, Tom. VI., pars I., Par. 1714., col. 411.

свијетли празник васхе, сјећали се, да су они јамци вјере и према томе, да су дужни увијек опоминьати своју кумчад на бригу о правој љубави, опсминьати их, да чувају чистоћу, да чувају невиност до брачне везе, да уздржавају свој језик од рђавих ријечи и кривоклетства, да не пјевају саблазне пјесме, да не хране у своме срцу злобу и пакост, да се чувају од гатара и чаробника и свију ђаволских слугу, — треба да често иду у цркву, да би тако одржали вјеру православну, да не буду расијани, но да пажљиво слушају божанствене ријечи, да гостољубиво примају побожне путнике, и као што им је већ при крштењу речено, да перу ноге гостима, да са друштвом живе у љубави, а свештенике и родитеље да искрено поштују и љубе“[1]). На другом мјесту он им такође ставља у дужност, да и ријечју и дјелом поучавају своју духовну дјецу: чистоћи, смирености, мирољубивости и осталим хришћанским добродјетељима, те тако, да би могли кумови мјесто духовне своје дјеце при крштењу одговарати и одрећи се ђавола, гордости и свију дјела његових[2]).

И акс је „воспријемник“ (кум) примао на себе овако велике обавезе спрам духовне своје дјеце, ипак он није био пред црквом одговоран у случају, да би духовно дијете (што се у древној цркви често догађало) његово у течају времена показало се због својих рђавих мисли и дјела, недостојно цркве, јер тада се кумчету приписивала непажња и немарност. „Кум јамчи за вјеру и побожност онога, који се крштаје а црква прима његово јамство у том смислу, да ће онај, који се крштаје, бити поучаван у истинама вјере и правилима морала у колико он буде имао способности, да поуку прима. И кум није одговоран, што при свој његовој вољи, труд му остаје неувјенчан успјехом“[3]). Оно наше мишљење најјаче потврђује један факт, који се у историји цркве спомиње: „У вријеме вандалских гоњења бјеше доведен на мучење неки ђакон Мурета пред познатог мучитеља Елпидифора. Овај Мурета бјеше кум при крштењу Елпидифору. Чим се Мурета појави пред лице мучитеља, извади комад платна, који му бјеше под халјином сакривен и подера га пред очима свију, говорећи Елпидифору: „Ево твоје крштене пелене, Елпидифоре, заблуђели слуго! Оне ће те потужити на тебе пред Божијим судом. Ја сам их сачувао као свједочбу твоје покварености и вјечне осуде. Оне свједоче, да си изишао из бање (крштења) са мном потпуно чист.“[4])

(Наставиће се.)

[1]) *Augustin*: Serm, CCXVIII., n. 3., Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat., Tom. XXX, col. 2071.

[2]) *Augustin*: Serm. CCXVIII. „Ad competent“, n. 5. „Non solum exemplis, sed etiam verbis eos ad omne opus bonum admonere debetis: parescipue tamen, qui filios aut filias excipere religiosa amore desiderant, ut antequam baptizentur, et postequam baptizati fuerant de castitate, de humilitate, de sobrietate vel pace eos admonere vel docere non desinant et agnoscant se fide jussores esse isporum. Pro ipsis enim respondent, quod abrenuntient diabolo pompis et operibu ejus.“ Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat., Tom. XXXIX., col. 2243.

[3]) Рѣч. для влык. паст. 1878., Nr. 50., стр. 567.

[4]) *Victor*: „De persecut. Vandal. Lib. V., cap. IX., Curs. Compl. Patrol. Ter. Lat.„ Tom. LVIII., col. 244. Haec sunt linteamenta. Elpidifore, minister erroris, quae te accusabunt, cum majestas venerit judicantim, custodientur diligentia mea ad testimonium tuae peditionis ad mergendum te abyssum putei sulphurantis. Haec te, infelix, invaculatum cinxerunt de fonte surgentem.

Одговор на питање из пастирске праксе.

„Три) *су погреба, односно опјела*: 1. „Послѣдованіе мертвенное мірскихъ тѣлъ“; 2. „Послѣдованіе мертвенное надъ скончавшимся свѣщенникомъ“ и 3. „Чинъ погребенія мѣнческаго.“

Осим тога има: „Оуказъ w провожденіи оусопшихъ на сѣтвю пасхѣ, и ко ксю скѣтлвю недѣлю викаемый.“

Да ли се „на сѣтвю пасхѣ, и ко ксю скѣтлвю недѣлю“ опојава једнако: и мирјанин, и свештеник и младенац? Ако не — у чему је и каква је разлика?“

Свети и велики празник васкресења доноси општу радост живима и мртвима. Небеса веселе се, земља се радује, празнује сав свијет видими и невидими, јер Христос уста, весеље вјечно[1]). Радост та

[1]) Климић празника.

*) Ја бих рекао *четири*, јер је брат, који пита, изоставио погреб монашки: „Послѣдованіе иноднее монахомъ“. (Вел. Требник). Писац.

извија у цијелом богослужењу празника Може ли да буде већег весеља, веће славе за потомство Адамово, него када: „**смерти празднѣмъ оумерщеленїе, адско разрѹшенїе многѡ житїа вѣчнагѡ начало**“[1]?! За то је празник тај, по ријечима *св. Јована Златоуста*, залог мира, узрок помирења, истријебљење врагова, разрушење смрти и пропасти ђавола. Тога дана сједињују се људи са анђелима и узносе величанствене пјесме Богу[2]. Има ли, дакле, ико разлога да буде невесео? Нема. Пакао враћа узнике, земља шаље погребене на небо их прима и продаје Господу[3].

Црква наша имала је све то на уму, кад је први пут наредила, да се из опијела, које се — по погребу — свршава на сам празник или преко цијеле свијетле седмице, изостави оно, чиме би се могло дати израза болу и тузи за умрлима. Погреб такав добива свијетли и торжествени вид, и за то је потребно, да се у поретку „**послѣдованїа**“ штошта измијени. Ето тако је постао: „**Оуказъ ѿ провожденїи оусопшихъ на сѵ̑тѹю пасхѹ, и ко всю свѣтлѹю недѣлю кыкаѳисмы**“, у којем „**мало что ѿ обычнагѡ оусопшихъ пѣнїя поетсѧ, величества ради и чести весѣлагѡ праздника . . .**“

Овим сам хтио казати, да „оуказъ“ о коме говоримо, вриједи за свако опијело: *мирско, свештеничко, монашко* и *младеначко*. Но како је „оуказъ“ *један* а опијела *четири*, сасвим је природно, да се односна „последовања“ морају „указу“ томе *примјенити*.

Одговарајућ на горње стављено питање, послужићу се овдје преводом готовог одговора, оштампаног на руском језику у једном индексу за рјешавање питања из пастирске праксе[4].

„Упоредимо, ради примјера, чин погребења свештеника са чином погребења умрлих на св. Пасху, и показаћемо, што се у чину опијела свештеничког има измијенити ради славе самог празника, а што у њему има остати непромијењено. Само се по себи разумије, да почетак погреба свештеника, као и почетак сваког богослужења у дан св. Пасхе, има се примјенити слави празника Васкресења Христова, и по томе почињаће се онако како је речено у чину погребења на св. Пасху. Послије „**Благословенъ Богъ нашъ**,“ мјесто „**Трисѵ̑ятагѡ**,“ „**Христосъ воскресе**“ и даље редом, као што показује чин погребења на св. Пасху, носећ тијело свештеника у паперту и пјевајућ канон празника: „**Воскресенїа день . . .**“ и т. д. све до апостола и еванђеља. По икосу: „**Самъ единъ еси безсмертный . . .**“ и послије „**Елицы во Христа крестистесѧ . . .**“ ваља, почињући од првога Апостола до самога канона, све читати и пјевати како је у чину погребења свештеника. Мјесто канона „**Волною морскою . . .**“ у том чину, ради славе празника, пјева се канон св. Пасхе, додајућ к томе по 3. и 6. пјесми оно, што је написано у опијелу свештеничком. По деветој пјесми канона празника долази ексапостилар празничин: „**Плотїю ѹснѹвъ . . .**“ па онда све остало до краја како стоји у последовању погреба на св. Пасху, јер при крају у у чину погреба свештеника има примједаба, које се односе на опијело мирско, а у погледу овога последњега има потанко и тачно изложено у „указу“ све оно, што се свршује од еванђеља па даље до краја.“

[1]) Исто.
[2]) Слово 72.
[3]) Св. Амвросије Медиоланск. Слово 52.

[4]) Сводъ указ. и замѣчт. по вопрос. пастыр. практ. стр. 234.; Рук. д. с. пост. 1878. г. т. III. стр. 310—312.

„И тако опијело свештеничко у пасхалну седмицу сврши се по чину погреба за свештенике, али са измјенама и примјенама ради славе празника, које ваља позајмити из „указа“. То исто вриједи и за остала опијела, која су у Требнику. И у њима оно, што се битно односи на младенце ваља свршавати по извјесном чину за такав погреб, а остало, особито почетак и свршетак, позајмљује се из чина погреба на св. Пасху.“

Јерej Светозар Грубач.

Одкуд то, да дан-данји тако много Хришћана Господа не познаје.

Од Спликера дра филоз. и богословије. Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов у Рељеву.

Слава и хвала Ти, о вјечни, што си нам послао свога рођеног сина, да вјером у Њега добијемо живот вјечни. Ах, без Њега би нам дух био без свјетлости, наше срце без утјехе, наша савјест без умирења, наш живот без радости и наша тежња без наде. Он је пут, истина и живот, одсјев твога величанства, који је рођен прије свију створова, пун милости и истине. Ти си Га дао нама за мудрост, праведност и светост и преко Њега си изнио на видјело живот и бесмртност. О допусти нам, да се све дубље и дубље удубљујемо у Његово божанско јединьење и у Његов свети живот, како би, удружени с Њиме, по свјетлости истине ходили и једном у твоју величанственост ушли.

Јован Крститељ није без жалости рекао, кад су му његови ученици навијестили, да Исус крсти и стиче многе привржснике: Који с неба долази, тај је изнад свега и показује, што је видио и чуо; и Његово свједочанство нико не прима. Он је познао Господа у свој Његовој величини и величанству, знао је, да му је евангеље снага Божија, која чини блаженим све, који у Њега вјерују, преклонио се пред Њим, као најузвишенијим од свих посланика Божијих, као виновником и дароватељем правог блаженства, Господом неба и земље, у чије је руке небески отац поставио спас свијета. Па ипак нико није примио Његово свједочанство, ипак нико Га није познао у спасоносном достојанству, ипак ни сами Његови ученици нијесу познали Његову величанственост.

Што су Јудеји били тако запљењени према особи Исусовој, томе се не треба чудити. Они су очекивали и жељели моћног краља, који ће их као изабрани народ Божији подићи до свјетске власти и обновити стари сјај јудејског престола и још више их подићи, који ће њихове освојаче, моћне Римљане, обвезати на послушност и тако име израиљево учинити великим и величанственим за навјек. Како су могли они познати у сиромашном, презреном учитељу Назаретском, давно жуђеног Месију и Господа? Како је Он могао, који није имао гдје главе склонити, који није тражио заједнице с великим и моћним на земљи, који је својим ученицима и привржсницима у овоме свијету обећао само сиромаштво патњу и невољу, само прогонство и презирање, само поругу и срамоту: Како је могао Он испунити таште снове њихове себичности, охолости и њихове охоле надутости? Што их се тицао свједок истине с ријечима вјечног живота? Што су они питали за обнављање свога мишљења, за поправљање свога живота, за оплемењење своје нравствене природе! Шта су имали очекивати од човјека, који се тако одлучно противио њиховим наклоностима и страстима, који је тако јако осуђивао пљеснољу њихова духа и тврдокорност њихова срца, и навјестио им, да ће неизостављно морати пропасти, ако се не окану својих лудорија, гријеха и заблуда и ако се по ново не роде! „Опора је то наука, ко је може слушати!“ с тога је то била свеопшта осуда; па кад се Господ јасно и одређено изразио о сврси свога посланства, много се његових ученика удаљило од Њега и не шћедијаше с њиме ићи.

Зашто међу Јудејима нико није примио Његово свједочанство, даде се лако разјаснити. Према томе чудноватa је појава, што их и дан данји тако много, у сред хришћанске цркве Господа не познаје. Више од 18 вијекова постоји царство свјетила и истине, које је Господ осно-

вао на земљи и у дугом је току времена слао своје непрекидне благослове на једни и притјешњени човјечији род. Све снаге таме, све снаге празновјерја, сва ненавидења невјерја, и сва пустошења дивље страсти, сва харања празних времена немогоше да уздрмају то царство и да помуте свијетли сјај јеванђеља. У свима непогодама оно је све дубље и дубље захватало корјена у људским срцима. Господ је све обилније и благодатније развијао своје величанство пред свијетом и обистинио своје више поријекло, не само снагом Божијом, с којом је Он радио, већ и божанским дјелом, које је извршио. Сада би волјели да се кољена пресавију пред крстом искупљења, и да сви језици признају, да је Исус Христос Господ у славу Бога оца.

Нама је, благочестиви хришћани, потребно да испитамо узроке равнодушности и хладноће, коју дан данн тако много хришћана показује према своме Господу и учитељу. Ово ће бити поучно и као знак опомене не само за оне, који су слаби у вјери, већ и за такове, који мисле, да су чврсти у истини, коју је Христос основао. Он, пред којим се савија наш род као пред својим избавитељем и спаситељем, коме је отац надјенуо име, које је изнад свих имена. Он нек нам допусти, да погледамо на Његово величанство и нек благослови овај час.

И пи ѣстъ скидѣтытъкто Іωаннοκο, ѣгда полѣша жидοκι ѿ Іерѣсалима іερεκъ и лκитшκъ, да κопросѧтъ его . . Сіа къ видлκорѣ κышя шкъ шнъ полъ Іордана, идѣже кѣ Іωаннъ Крτлъ ((Јов. 1, 19—28.).

Висока озбиљност, с којом је Јован изишао из своје самоће, неустрашена искреност, с којим је он корио покварене обичаје и начела својих савременика, смјело мишљење, с којим је казњавао тиранске злочине и пророчки дух, с којим је највјешћивао грозну несрећу а уједно и прави спас, све је то и најлакоумније довело да размишљава и да пажњу обрати на човјека, којег је цио живот нешто необично и изванредно показивао — због тога фарисеји, који имађаху узрока, да се боје озбиљног и искреног свједока истине, пошаше к њему посланике, да дознаду, какво је његово одређење и достојанство. С каквом смјерношћу и искреношћу говори Јован о себи и о својем односају према Спаситељу. С каквим он самоодрицањем показује на онога, за кога вели, да му није достојан одријешити ремење с обуће. С каквом светом радошћу гледа, слично побожном Симеуну, на дан искупљења, који му се приближује, и на Божијег посланика, који је наоружан снагом, гдје ступа међу грјешни народ! Ах, они Га не познају, не схваћају велику циљ његов посланства, не знају, да Он ослобођава од грјеха и даје вјечну срећу. Па чак и онда, кад је већ одавно засвједочио свој божански живот, кад је чинио знакове и чуда, и силније и дрљивије говорио од књижевника. кад је с дброчинством обиљежио сваки корак свога живота, и тада Га не познаваху и викаху у проклетој запљењености: Распни Га! Распни Га!

Од куд то, да и дан данн много хришћана Господа не познаје?

Као у одговор на то питање, посветићемо овај час молитве. Многи Хришћани не познају Господа,

I. Јер нијесу к њему долазили;
II. јер живе само за земаљско;
III. јер не појимају Његово Божанство;
IV. јер неће да познају свој грјех;
V. јер Му нијесу подражавали.

I. Ако испитујемо, од куд то дође, да тако многи непознају особу и достојанство Христово, наскоро ћемо наћи, да их њихово образовање и њин пријашњи кућњи живот није Христу приводио. Мора ли у нама Христово обличје бити и наш цио живот испуњавати и управљати, Он се мора с нама родити. Побожно хришћанско мајчино мишљење ваља да дијете одњегује у пристојности и посјећању на Господа и да примчиво срце испуни с искреном љубављу према Ономе, који је нас љубио до смрти. Прије но свијет дође и хоће да посије коров у безазлено срце, небеско сјеме мора се укорјенити и сав простор запремити. Са светим животом, с Богу посвећеним живљењем, с чудним дјелима Господњим, млади се Хришћанин мора рано упознати и познавати Га и љубити као свјетило свијета. Тако ће му се душа нахранити духом Божијим тако добивају све мисли и осјећаји и жеље више правац; тако он учи, како ће Бога наћи и помолити се к Њему и тада никаква непогода времена није кадра да сасвим угуши небеску ватру

коју је у њему с првим траговима његовог душевног живота вјера и љубав потпирила.

То је Христос добро знао. Ради тога Он је био велики човјекољубац, и велики пријатељ дјеце, с радошћу се саже малој дјеци и рече ученицима, кад су хтјели. да уклоне мајку, која се са својом љубазном нејачи примакла Спаситељу: „Пустите дјецу, нек ми дођу, не браните им, јер таквих је царство Божије, па ко не прима царство Божије као дијете, с оним чистим, невиним мишљењем дјетињим, тај неће никада у њега ући". И Он положи руке на дјецу, благосиљајући их и љубећи. Као што врлина, тако и религија има сигуран улаз у безазлено, непокварено срце, и гдје се она настани, ту она спрема мирни, побожни живот у свој невиности и расположености. Ето тако је и мајка Христова свога Сина рано довела у светињу свога небеског оца; тако су и Јована високопоштовани му родитељи од дјетињства посветили служби вјечног; тако су побожно мишљење примили и сви племенити и добри у тихом кругу очинске куће.

Али ко у своме дјетињству није ама баш ништа о Христу чуо, ко не познаје значење тога светога имена, коме је закључано царство вјере а ко није осјећао благослове праве хришћанске љубави, како ће такав доћи до познанства и заједнице с Христом? У очинској је кући васпитан само за свијет и привикнут на угодност живота; он је научио, да у части држи само земаљска добра и спољашњи сјај, да тежи за добрим будућим позивом, да лукаво израчуна добитак и да људеку милост задобије. За све се помно бринуло, само не за расвјетљење помраченог срца сунцем божанског откривења. Ружни су се обичаји, лудорије и гријеси јако дубоко укоријенили у подивљало срце, јер га никакво хришћанско одгајање није свјетовало, да своју вољу потчини божанској заповједи. Оцу је по свој прилици јеванђеље изгледало као лудост, а матери као саблазан. Дијете није нигдје видјело чистоћу обичаја, снагу вјере, истинитост ријечи и чопиност срца у побожном животу.

Колико се предрасуда морају укинути, колико заблуда признати, колико начела прокријенити, колико рђавих околности савладати, док се човјек исколеба из игре таштине и из метежа земаљских тежња, док дође до бољег увиђања и упозна оно, што му је од пријеке потребе! Колико се горких искустава, колико тешких губитака, колико дубоких понижења, колико неугодних путева у то убраја, док човјека, који о Христу не зна, к њему приведемо. Како се неки младић, у коме се једном пробудила тежња за вишим миром и за царством Божијим, окреће и одлази, кад му Христос рече: „Иди, продај све, што имаш и подај сиромасима, а за тим дођи и пођи за мном!" Како неки Никодим, који у служби пролазног бића и у радости свијета не налази мира и у тихој ноћи, долази Христу и пита зачуђено: „Одкуд то?" Кад Господ захтјева, да се он мора по ново родити.

II. Узмите у обзир и то, да тако многи живе само у земаљском а смисао су за више скоро сасвим изгубили. Јер живот већине људи тражи своје задовољство само у земаљском. Јер им је настојање и тежња искључиво на то управљена, како ће новац и добро стећи, веселе и задовољне дане прибавити, који олакшавају бриге и послове позива, како ће измишљеним наслађама своја чула раздражавати и наслађивати, како моћ и углед стећи и муке и напоре отклонити. Све је то удешено за угодан и пријатан одношај према свијету и за спољашње здравље. Да се тако што постигне, строгост се нравственог закона на све могуће начине ублажава, озбиљно захтјевање дужности запоставља, лакоумље и лудост извињава, жалба савјести отупљује, угледним се и моћним улагује, а право и закон извршује по начелима свјетске мудрости, гледећи при том на своју корист. Код таквог мишљења мора им изгледати све, што се односи на више, божанско и небеско, као лудост, сваки захтјев религије, који би могао огорчати љупкост и насладу живота, као саблазан, сваки побожни, који им говори о радостима унутарње заједнице с Богом, као занесењак, и ко више цијени право, истину и добродјетељ, од свјетске користи, као претјеран кријепостан јунак.

Како се могу таква свјетска дјеца спријатељити са Светим, који својим помишљајући на спас својих душа, да се одреку свијета и његове сладости, да своје срце из темеља поправе, да врлини тешке жртве принесу и да најмилије на-

гоне угуше, ако се противе начелим љубави, врлине и правичности? Он јавно изјављује, да нема нова и добра, да не даје ништа за чувствену насладу, да не прибавља свјетске милости и да земаљске великољепности не тражи. Како ће се овдје у једном смислу мислити или узајамно разумјевање, на искрену наклоност, на заједнички живот? Ко је своју душу свијету преписао, тај не долази до познавања Господњег. Баш ради тога је Јован тако брао и с радосним буђењем срца познао величанственост Исусову, јер му очи не бијаху запљењене свјетским сјајем, јер се он одрекао таште игре живота и једино је за тим тежио, што је тамо горе.

(Свршиће се.)

Српско побратимство у народним устима.

Написао: **Петар Ст. Иванчевић.**

Ста' га вила Богом братимити:
„Богом брате Краљевићу Марко!
Вишњим Богом и светим Јованом."
Српска нар. пјесма.

I.

За побратимство знало се још и у XI. вијеку, а ни код једног народа није се тако одомаћило, као код славенског, а особито код српског народа.

У Босни поносној и Херцеговини кршној, веома је српско побратимство познато. Обдржава се између православнијех Срба, као и између браће Мухамедоваца. Ријеткост је, да Мухамеданац побрати католика или католик Мухамеданца. Православни Срби и Мухамеданци између се побрате се врло често.

По унутрашности Босне побратимство је ређе бивало, него ли пограничним мјестима, као дуж српске, црногорске, далматинске, хрватске и славонске међе. Рекао би, е је и данас најчешће српско побратимство у Босанској Крајини, а у старо доба и по готово, кад је оно у Крајини било:

„С крви ручак, а с крви вечера,
Свак' крваве залогаје жваће,
Никад б'јела данка за одморка".

Или:

„Хеј, Крајино, крвава хаљино,
С тебе л' вазда започиње кавга,
Доста ли си мајка уџ'јелила,
Српских мома у црно завила!"

У Крајини ако се Срби православне вјере између се побрате„ онда они иду свештенику, а овај онда лијепо побратимство сврши у цркви или у дому. Већином сам гледао, где многи метне астал на амвон и упали свијећу, па једном дадне крст у руке, а другом свијећу, па онда очита Богородичин „молбен", дневни апостол и 4. васкрсно еванђеље. Године 1893. дође ми дјевојчица од својијех 12—14 година, по имену Стоја из села Кмећана, близу манастира Гомионице, и стане јој отац Ђуро у име њезино говорити: „Школиче (учитељу)! Ова моја шћерка побратимила је Јована Милаковића, три пута у сну, да ју одбрани од бијесна паса. И ево дошли смо тебе, да нам кажеш, кад ћеш моћи свршити побратимство, јер ми наљолимо, да ти обавиш побратимство?" Обећах им у идућу недјељу. Они дођу манастиру у озимаћем руху, понијели су јела и пића, а посестрима своме побратиму Јовану (човјеку ожењену, од својијех 22—24 године) и дар. Ја ти борме узмем књигу „Живот и обичаји Срба Граничара" од покојног проте Беговића, па ти, Србине мој, по оном споменику (књизи), што је 1885. год. најена у цркви у селу Липовчанима (крај Бјеловара) обавим побратимство. И у опште ја сам увијек по томе обреду „Чин братотворенија" обављао српско побратимство.

Послије су се частили и метали софру. Од пола јела изађи посестрима нову кошуљу и пружи је мени. Ја по обичају узмем исту са вилџаном ракије, ракију пружим првоме до себе, а кошуљу даднем другоме, који је већ приказивати, јер се том приликом приказује као и на пиру. Сви су рођаци и својат, који су се ту потрефили за софром били.

И Јован Милаковић знао је кући посестриму на част и даровао њу и оца јој.

У околини бањалучкој, у југо западним селима, и данас се обдржава обичај српског по-

братимства. Око Бишћа и у опште у бихаћком округу дан-дани ријетко је побратимство. Мој пријатељ Петар Мирковић писао ми је и каже:

Јест, побро, ти си као дијете из бихаћке долине отишао у свијет, па тешко да си видио случај побратимства, ама има доста случајева, а бивало их је и више, све до окупације. Приповиједићу ти овај случај: „Ђевојка Петра (сад жена) из Рипча[1]), мени је непозната била, а она је мене познавала толико, колико су јој други казивали: то је „учитељ Мирковић“, и више ништа. Она уснн сан, да је тјера велико псето, у близини тукао сам се ја. Она ме братими, да је одбраним, и ја прилазим, па је као непознат одбраним. Другу ноћ опет сања брат јој, играјући се на обали Уне, да упадне у воду. Опет усљеда мене у близини, и моли ме и братими, да јој брата извадим из воде. Учиним јој и ту љубав, и брата јој извадим из воде. Трећи пут сања: Опасала јој се велика змија око врата и у томе страху опет мене види и братими, да је одбраним, и те биједе курталишем је. Ђевојка је један дан са оцем дошла и донијела дар и милошту. Саопштила ми ствар и показала, да је рада побратимство свршити. Ја сам на то пристао. Прошле године у Притоци на Петров-дан тај чин свршио је добри поп Вајан (сад упокојени). Отац Вајан читао је молитву, вино и хљеб благословио и нама давао.“

II.

У кршној Херцеговини готово су обичаји једнаки, као и у Бос. Крајини. У многим стварима видио сам, е је Србин на Босан. Крајине сличан Србину из Херцеговине. Побратимство у Бос. Крајини утврђује се, кад се ко између се заволи, кад се хоће какво дјело у заједници да изврши, кад ко коме у изванредним приликама помогне у злу или добру, кад се два племена заваде, па их ко помири итд. Сјећам се из дјетињства, кад се Лазо Марић на Хргару код Бишћа завади са Луком Бојићем, због дјевојке Ђерића у Притоци. Нама су Марићи били кумови и мој покојни стриц поп Симо најприје их помири, а онда обави побратимство између обо јице . . .

[1]) Овеће мухамеданско село са неколико српско-православне куће близу Бишћа.

Исто се тако утврђује побратимство и у Херцеговини, као и у Крајини. Лука Грђић-Бјелокосић, који врло добро обичаје зна, писао ми је још у 1893. год., а сад и усмено казивао:

„Ма знаш, брате, да су Херцеговци као и Крајишници. Обичаји, говор и све једнако је

Побратимство и у Херцеговини обавља духовник, т. ј. ако се два Србина православне вјере побрате. Скупе се породице обојице побратима. Послије обреда свештеничкога сви једну за приуготовљену софру. Побратими сједну један до другога, па узгрну рукаве. Сад сваки на мишици десне руке иглом отвори крв и један другом лизне ту крв језиком, а за тијем се пољубе. Побратими се дарују оружјем, одерком и како који већ може . . .“

У Посавини бивало је, као и свуда у Босни и Херцеговини, од прије много случајева побратимства, а сад дух времена прориједи је и тај српски обичај, као и многе друге лијепе српске обичаје. Протопоп Васо С. Поповић још 1892. године пише ми:

„Оче јерођаконе! Побратимство познато је и амо свуда по Посавини (округу доњо-тузланском). Јест, али данашња олуја својом прашином затрпава све, што је прије 50—60 година било, па и српско побратимство реће је данас. Око Брчког, веле, де се и данас дешавају случајеви српског побратимства. Ево ти једног случаја: Србин православне вјере, трговац из Брчког, причао ми је: „Једнога дана, прије годину дана, пошао ја рано у дућан, а један ме Турчин срете, и пошто је Бога назвао и упитао се самном за здравље, поче ми причати, како је његова жена мене на сну побратила и то, вели, три пута у три ноћи, „а кад је, вели, већ и трећи пут, то сам дошао и молим те, да примиш побратимство?“ Ја му одговорих: „Примам, а како и не бих, кад је то нама и вама у закону?“ Он ме тада пољуби у руку, те се још и у образ пољубимо и бива један другом честитасмо. (То се је десило на сред чаршије, јер ме је ту срео.) Ја сам сјутра дан послао читав бошчалук сестри. Кад послије једне недјеље ја баш дођох својој кући из цркве, а оно моја посестрима дошла и код куће ме са мојом женом чека. Открила се и пољуби ме у руку, па једно другом честитасмо. И она се од мене, као од брата, не крије

нити се покрива. Она је код мене дошла са својом сестричином (дјевојчицом) и донијела ми дар. Од тога времена та посестрима долазила је увијек мојој кући и није се од мене крила"..."

III.

Српско побратимство познато је свуда у Босни и Херцеговини и уопште, гдје год Срби живе, побратимство постоји. Та само је Србин кадар од небрата направити брата. Србин се је и обикао на ону српску: „На муци се познају јунаци", а све, што Србин има, на муци је добио, па и своје српско побратимство.

Као што гођ мушки између се побрате се, тако се и женске посестриме. Особито дјевојке између се, а и мушки са женскима побрате се. Прије ће се свадити рођена браћа, него ли два побратима. Чељад побратимова својатају се, једни другима иду на весеље и жалост. Сматрају се као рођаци и не жене се између се.

Мухамедовци врло се често побрате са Србима правосл. вјере, и ту свештеник ништа не сврши̇ује, већ они се изгрле и изљубе, а касније шаљу један другоме дарове, један другоме одлази, чељад се између со пазе и не крију се Мухамедовке од свога побратима.

Врло се слабо и мало догађа (као што је већ речено), да се католик побрати са правосл Србином или Мухамедовцем.

IV.

Српске пјесме слове и зборе о срп ском по братимству- Ах, Србине браће, о чему твоје дивне пјесме не зборе? Српске пјесме, српски ум и разум, српски обичаји и карактеришу Србина и Србина Србинои праве. Српска пјесма, српске јавор-гусле историја је Србинова! А:

„Хај, што Србин још се држи,
Крај свих зала —
Пјесма га је одржала,
Њојзи хвала! — рекао је наш Змај Јово.

И ево ти, Србине брате, неколико стихова српске пјесме, који се односе на српско побратимство! Својина је, Србине мој, твог витешког српског народа и из твоје је српске башче, па не замјери ципризицу Србину калуђеру, што овом приликом додаје српско цвијеће, а уз киту цвијећа српског побратимства.

*

„Ђе си Марко, мио побратиме?
Зар не видиш своје секе миле,
Своје секе нагоркиње виле,
Ђе ти цвили, кајно кукавица,
А преврће, кајно ластавица?"

*

„О Милоше, мој брате милосни,
Не рођени, кајно и рођени!"

*

„Мој Секуле. мој брате милосни,
Нерођени, кајно и рођени!

*

„О Милоше, мио побратиме!
Ђе си, брате, ниђе те не било!"

*

„Мој Милоше, мио побратиме!
Не по једном, већ хиљаду пута,
Молим тебе и руку ти љубим,
Не пуштај ми делибаше Ибре!
Побратиме, не пуштај га жива.
Већ погуби душманина крива!"

*

„Богом брате, Милош чобанине!
Не ударај лаву огњевиту,
Не ударај по дебелу врату,
Већ ударај ноге по колену!"[1])

*

„Богом вила Марка братимила:
„Богом брате Марко Краљевићу!
Пусти мене у планину живу,
Да ја тражим по гори лијека.""

*

„Виле моје посестриме драге!
Остав'те се јада жестокога,
Не стр'јељајте по гори јунака,
Док је гласа Краљевића Марка."[2])

*

„Јово, брате, жао ми је на те!
Моја драга ове поћи зате;
Не узми је мој по Богу брате!"[3])

*

„Чујеш ли ме слатки побратиме,
Побратиме српска војеводо!"

*

„Побратиме, поп Каране Ђуро!
Хајде десно, а ја ћу лијево!"

*

[1]) Петрановић: Српске народне пјесме, књига III.
[2]) М. Кордуњаш: Српске нар. пјесме, књига II.
[3]) Богишић: Живот и обичаји Срба Граничара.

„Брaћо моја и дружино драга!
Виђе л' ико мога побратима,
Побратима Амелицу Триву?“[1])

*

„Ста' га вила Богом братимити:
„Богом брате Краљевићу Марко!
Вишњим Богом и светим Јованом.““

*

„Богом брате Краљевићу Марко!
Ил' не чујеш, ил не хајеш за ме?
Тешке сам ти муке допануо,
Побратиме у мађарске руке.“

*

„Ђе си брате Краљевићу Марко?
Кад ваљаде, тебе неимаде!
Знаш, кад смо се брате побратили,
Једно другом вјеру заложили,
Када теби до невоље дође,
Да се сека у невољи нађе;
Када секи до невоље дође,
Да се братац у невољи нађе.“[2])

*

„Барјактаре, слатки побратиме,
Нерођени, баш к'о и рођени,
Сада ми се у невољи нађи,
Ја л' помози мени, ја л' Гаврану.“

*

„Ој, по Богу брате момче младо,
Нит' сам вила, нит' сам утворица,
Вен сам Злата Плочанин Алаге.“[3])

* * *

Србине брате, Србине јуначе и витеже! Ево ти убрах и ову киту српског цвијећа, а на српске баште. Та кита српског цвијећа јест: „*Српско побратимство*“. Ту киту српског цвијећа пресадих и усадих опет у српску башчу, т. ј. у српску књигу — наш бива „источник“; не би ли се ту ово српско миље и босиље очувало од данашњег мраза и снијега!

У Јајцу, 1897. године.

г

[1]) Красић: Српске народне пјесме старијег и новијег кова, издање 1887. год.

[2]) Вук: Српске народне пјесме.

[3]) Херман: Народне пјесме у Мухамедовцах у Босни и Херцеговини, књига I.

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћено уз минеј **Вид. вит. Вулетић-Вукасовић**.

(Наставак).

Ѡклеветáни кы́ша йногдá къ великомꙋ кнáзю кіевскомꙋ мїхаи́лꙋ йзмслáвичꙋ свято-пóлкꙋ два мꙋжи непокóйное. Кнáзь же ёмлꙗ вéрꙋ ѡколга́нію, ни разсмотрѣ́въ, йже ѡ ни́хъ пойстинѣ́, повелѣ́ своймъ мꙋжéй тѣ́хъ ѡклеветáныхъ, желѣ́зными ѡковáкше керúгами, коврещи ѥ́ въ темни́цꙋ къ кы́шгородꙋ. Тáже по йны́хъ многúхъ дѣлáхъ, во ѡ̀правлéнїи кнажéнїа своегѡ̀ ѡ̀праѕднáмсꙗ, зовы́ ѡ̀ йны́хъ мꙋжéхъ въ темни́цꙋ ввéрженныхъ. Тíи же не мáлое врéмя прешéдша во ѡ̀узáхъ, ѡ̀ всѣ́хъ сѣ̀ще ѡ̀стáвлени й̀ заковéни, ни ѡ̀кѣ́дꙋ ймѣ́ще надéжды свобождéнїа своегѡ̀: вѣ́дѣще же къ вѣ́дáхъ сѣ̀щымъ кы́ти скóрыхъ помѣ́ницекшхъ сты́хъ мчни́къ Бориса й глѣ́ба, на ни́хъ по вѣ́ѣ надéжꙋ возложúша, й призывáхꙋ тѣ́хъ къ молúтвахъ своúхъ, й по всѣ́ недѣ́ли подавáхꙋ страѕѣ́ своемꙋ цáты, да, просфорꙋ й свѣ́щы кзпи́къ. Ѡносúтъ къ цéркви сты́хъ мчни́къ. Многѹ же врéмени прешéдшꙋ, й тѣ́мъ къ великúй печáли й тѧзѣ́ сы́мъ, къ нéмꙋ нѣ́кыю цы́ницꙗ ймꙋщасѧ ймъ къ сóномꙋ кнднúи стѣи мчницы Корúсъ й глѣ́къ, й преломúша ѡкóвы йхъ. Ѥ̀гдá же мꙋжи тíи ѡ̀ снá воспрáнꙋша, ѥ̀дúнъ ѡ̀ꙋвъ ѡ̀ ни́хъ на своемъ мѣ́стѣ къ темни́цѣ ѡ̀ркѣтѣсѧ, ѡ̀бáче вязъ ѡ̀кóѣ: á дрꙋгíй ѡ̀ркѣтѣсѧ внѣ́ темни́цы лежáщь, й ѡ̀кóвы ѥ̀гѡ̀ сокрꙋшéны, тáкожде й дрꙋгá ѥ̀гѡ̀ ѡ̀кóвы преломлéны при нéмъ лежáхꙋ: темни́ца же затворúна тѣ́рдꙋ, ꙗкоже й ѣ̀ѣ, й запечатлѣ́на зрáшесѧ. Костáвъ ѡ̀ꙋвъ ѡ̀ꙋжáсенъ мꙋжъ тóй, возвѣ́дꙋ темни́чнаго страѕа, й кы́стѣ страѕъ къ великомꙋ страѕѣ́ й ѡ̀ꙋжасѣ, ѡ̀дивлáѧсѧ, кáкꙋ ѡ̀зникъ йзы́де йзъ темни́цы, двéремъ

сѣ́мымъ твердѡ заключе́нны́мъ и̑ запечатлѣ́нны́мъ, и̑ печа́ть ка́ше цр҃ка́. И копроша́ше того́: ка́кѡ и̑зы́де; о҃нъ же глаго́лаше: и̑сти́те мѧ пе́рвѣе къ це́ркоу҃ на о҃у҃тре́ню, да поклоню́ся сты́мъ ч҃ю́дотво́рцемъ кори́сѣ и̑ гла́вѣ и̑ лобы́. зао҃ сты́ѧ и̑хъ ковче́ги, и̑ пото́мъ и̑спове́мъ, кы́шее. Шє́дъ же къ це́ркоу҃ съ стра́хомъ паде́ предъ косте́гами сты́хъ, велегла́сно воз҃ыла́ благодаре́нїе сководѝтелемъ своймъ ч҃ю́дѣсны́мъ, сты́мъ стра́стотѣ́рпцемъ рѡмѧ́нѹ и̑ дави́дѹ. Та́же костя́къ, нача́ предъ всѣ́ми ска́зовати ѡ̑ своє́мъ сковожде́нїи сѝце: сп҃а́ны́мъ на́мъ къ темни́цѣ ви́дѣхомъ къ кидѣ́нїи, а҃кѡ кнезя́нѹ ѿ̑тъ ко́сть покро́въ темни́чный, и̑ о҃у҃зрѣ́хомъ сты́хъ мч҃ни́коу҃ кори́сѣ и̑ гла́вѣ свѣ́ше прихожда́щихъ къ на́мъ и̑ глаго́лющихъ; почто́ здѣ́ пребы́сте; и̑ ѿ̑вѣщ҃а́хомъ и̑мъ: та́кѡ во́ля е҃сть кнѧжа́, но непови́нно ѡ̑клевета́ни е҃смы. Р҃ка́ша же сѐ́и: сі҃ мы пр҃и́до́хомъ сковожде́ти ка́съ и̑зъ темни́цы, поне́же копѣ́те къ на́мъ. Та́же р҃ко́ша ко є҃ди́номѹ мни́къ: ты́ а҃зѣ и̑ди́ въ це́ркоу҃ къ на́шѹ и̑ пове́дай, е҃же ви́дѣни ни́къ, а҃ сего́ ко́дрѣга твоего́ а҃кѡ мало́вѣ́рна ѡ̑ставля́емъ е҃ди́ѣ къ темни́цѣ, о҃ба́че ѿ̑ о҃у҃зъ разрѣша́емъ: на наказа́ніе же мало́вѣ́рїа е҃гѡ̀ и̑ на о҃у҃вѣ́ре́ніе про́чымъ, попе́ска́емъ на него́ слѣ́потѣ́ о҃чны́ю на ре́мя; мы́же ни́къ ѡ̑хо́димъ до гре́чески́а земли́, и̑ по тр҃і́ѣхъ дне́хъ па́ки се́мѡ пр҃и́демъ и̑ сотвори́мъ е҃гѡ̀ прозо́рѣти. Поидѝте же пото́мъ о҃нъ къ кнѧзю́ и̑ глаго́лите е҃мѹ: почто́ та́кѡ зл҃ѣ́ твори́ши, не разсмотрѣ́къ и̑стины, мч҃ни́ши людє́й непови́нны; а҃ще къ то́мъ не и̑спра́кишися, то́ мни́гаа зла́а ѡ̑кы́дѧтъ тѧ. Та́кѡ и̑зглаго́лаше къ на́мъ сѐ́и, неи́дѣми кы́шѧ. Я҃зъ же (рече́ сковожде́нный о҃у҃зникъ) по тако́вѣмъ кидѣ́нїи воспра́нѣ́къ ѿ̑ сна́, ни е҃ди́мъ, а҃кѡ ѡ̑ркто́ся кни́къ темни́цѣ лежа́щѣ, и̑ о҃у҃зы мо́и̑ и̑ дрѣ́жнѣ́ѧ сокрѹше́ны и̑ при мни́къ положе́ны; и̑ а҃ще хо́щете и̑зве́стнѣе о҃у҃ве́дати и̑ о҃у҃ве́ритися ѡ̑ глаго́лемыхъ мно́ю, то̀ гради́те къ темни́цѣ. И̑ и̑до́ша съ ни́мъ кси́ кы́шіи къ це́ркви: и̑ ви́дѣша две́ри темни́чныа и̑ печа́ти ц҃ка́ры, ѡ̑ки́ѣы же кни́къ лежа́щыа преломле́ныа, и̑ о҃у҃ди́вишеся просла́ви́ша кр҃а́. Возвѣ́стѝша же то̀ а҃ки́ старѣ́йшинамъ гра́дскимъ, и̑ пришє́дше ти́и ѿ̑верзо́ша темни́цѣ, и̑ ѡ̑ркто́ша дрѣ́гаго о҃у҃зника ска́дѧ кезь ѡ̑кѡ́ѣ, слы́ша же о҃чи́ма, и̑ ѿ̑вѣ́ще́ствиша о҃бо́йхъ и̑зъ темни́цы. Бы́ же дѣ́нь четвертѣ́къ, и̑ пришє́дше о҃ба къ це́ркви мч҃ни́коу҃ сты́хъ, не ѡ̑хожда́ѧ ѿ̑ нея́ да́же до дне́ недѣ́льнаго, благодара́ще ѡ̑ сковожде́нїи, прозо́рѣ́ніа же о҃чесе́мъ ѡ̑слѣпле́нны́мъ просы́ще. Въ дѣ́нь же недѣ́льный слѣ́пїй оный мѣ́жъ, прида́ѧ ко гро́бѹ́мъ сты́хъ, молѧ́шеся съ вели́мъ ко́племъ, а҃кѡ стѣ́жити кайро́комъ ѿ̑ ко́плѧ́е́гѡ̀ и̑ глаго́лати: ѿ̑вѣ́дѝте слѣ́пца того́ ѿ̑сѣ́дѧ: и̑ко и҃ кто́ невозмо́жно, ко́плю е҃гѡ̀ пѣ́ніе ѡ̑глашю́ю. О҃ба́че о҃ны́й пребы́сть прида́ѧ и̑ вла́сѧ, и̑ ко́шѣ къ сты́мъ: помо́лѝте мѧ, ч҃ю́дотво́рцы сты́и, просвѣ́тѝте о҃чесе́ мо́и, а҃кожѐ ѡ̑вѣ́щ҃а́стеся. Та́же кнезя́нѹ ѡ̑кратѝвся къ ро́дѹ, возгласи́ глаго́ла: языка́йте: гдⷭ҇и. помо́лѧ́й, и̑ смотри́те ма́ть кѣ́ю и̑ чѣ́до сты́хъ мч҃ни́коу҃, сі҃ во ви́дѣ. И̑ кы́ша о҃чи е҃гѡ̀ здра́вы, а҃ки николи́же слѣ́поты и̑ колѣ́зни и̑мѣ́ѣ

тыѧ. Тогда всѣ великими гласы прославиша бга и стыхъ страстотрпцевъ и чдотворцевъ россійскихъ. Идоша же мжи тіи къ князю мїхаилу свѧтополку и всѣ видѣнїемъ и слышанїемъ и сотворшамсѧ имъ подрокы сказа́ша. Кнѧзь же оудивївсѧ и оужа́всѧ ѡ прославномъ томъ чдесѣ, йсправн себѣ ѿ того врмене, и нескорѡ ѣмлаше вры клеветамъ, ни предава́ше на ка́знь безъ разсмотрѣнїѧ и йзвѣстнаго йспытанїа ѡ йстинѣ: къ стымъ же мнихомъ ча́стw къ кішгородъ прихождаше, и съ любовїю полнамшесѧ чтникомъ йхъ моща́мъ.

Въ великороссійскомъ славномъ градѣ владимірѣ залѣсскомъ кнѧжествующе всѣколодѣ юрьевичь, внкы владимїра мономаха, косташа на него два пламанника ѣгѡ, мстислава и ѩрополка ростислаичи, йже прїйдоша ѿ великаго новагорода, прйзвани выше тайнѡ ростомцами, ѣже кнѧжествовати оу нихъ. Тіи воздвйгшесѧ ратїю, пондоша на всѣколода дадю своегѡ ко градѹ владимірѹ, хотѧще ѣгѡ ѿ отьчества ѣгw йзгнати, сѣкѣ же пришверстй власть кольшюю. Выкшій же врани великцкй ѿ своихъ, страны, пораженїи выша ростислаичи ѿ всѣколода, и жйвы таты и во градъ владиміръ пристависъ стражы, попестй имъ ходйти по волѣ Владимірцы же видѣвше кнѧзй тѣхъ татыхъ не къ тмничцѣ посажденыхъ, но ходящихъ по волѣ, сотворйша молевѣ, и прйдоша на двръ кнѧзѧ своегѡ всѣколода со орѫжїемъ, восклицающе и глаголюще: почто, кнѧже, держйши братїи наша не ко оубзухъ, но своедйну; лйко смртїю казнй йхъ, лйко ѡслѣпй, йли намъ дажды йхъ

(Свршће се.)

Кратка поука о хришћанским дужностима.

Говорио у коњичкој срп.-прав. цркви на Петров-дан, на литурђији 1897. **Вид. Парежанин** пресвитер.

Ко нма отца и быа и матагш Дѣа.

Благочастива и љубазна браћо и сестре!

Данас светкујемо празник св. врховних апостола Христових, *Петра* и *Павла*. Зашто светкујемо? Зато, драга браћо, јер су они, испуњивши Христово посланство међу људима на земљи, узишли на небо и стали близу пријестола и славе свемогућега Бога на небесима, па се одатле моле Христу Богу за све људе на земљи, који право Бога вјерују и поштују. Осим тога, што су научили многе народе да вјерују *Исуса Христа*, проповиједањем св. Јеванђелија и чињењем чудеса помоћу своје вјере и љубави наспрам Христа Бога, и подносили сваке муке, као: труд, срамоте, гоњења, укоре, бијења и рана страдања, па су најпошље и живот свој завршили мученичком смрћу: Петра су на крст, стрмоглавице, разапели а Павлу главу осјекли у Риму непријатељи Христове вјере и науке.

Тако су прошли и остали сви апостоли Христови. Сви су вјером побиједили царства, учинили правду, добили обећања (Јевр. XI., 33.)

Будите и ви вазда тврди у вјери својој и љубави према Богу. Љубите Бога свом душом својом, свијем срцем својим, свом снагом и мисли својом; љубите Га као што Га је љубио и апостол Петар, и говорите као и он: Господе ти све знаш, да те ми љубимо. Вазда у свему се ослањајте на вољу божју и у свему нека вас крijепи вјера у његов промисао, па нека вас та вјера у срећи радује а у несрећи тјеши надом на бољу срећу. Долазите чешће у цркву, кад год се служи св. служба божја, да се у њој Богу молите и учите правилима владања хришћанског. Ни мало није лијепо ни угодно пред Богом, ди вам је црква празна, кад се у њој св. литурђија служи, а ви да се тада налазите по теферичима, по механама и дућанима, и осталим мјестима.

Сваки човјек има свог анђела хранитеља, но анђели редовно и сви долазе у цркве, кад се год у њима литурђија служи, да предусрећају невидимог Цара царева и Господара господара, т. ј. Господа Бога, који тада невид-

љиво силази на св. пријестоле у олтарима црква својих.

О, кад би се тада ко год напао чиста срца, који у свему угађа Богу, па да завири у цркву и види у њој све саме силе небесне — анђеле, ђе се Богу моле за људе, који су заборавили цркву своју и за њу немарe, да се на њих смилује, па да им опрости гријехове тешке!

А шта би тада видио покрај оних људи, који нијесу дошли у цркву, да се Богу моле са анђелима, хранитељима својим? О, страхота ме хвата, и кад помислим, с ким се тада друже жалосни, таки Хришћани и Хришћанске! Страх и ужас хватају ме, кад помислим на ријечи једног праведника, који овако вели: „Пошто анђели хранитељи оставе људе и оду у цркву да предусретну Бога у олтару, одмах иза њих дођу к људима али духови — нечастиви ђаволи, којима Бог допусти власт, да тада са таким људима могу чинити шта год хоће!“ — О, тешко сваком томе, ко дође под власт ђаволску, јер га ђаволи, по својој ћудији, наводе на гријех, а од гријеха долазе разне болести па за њима смрт, не само тјелесна но и душевна.

Ето видите ли, браћо, колико Богу гријешите и зла себи и своме добру чините, кад у цркву не долазите. Него долазите у цркву, и у њој се Богу молите заједно са анђелима, па вас они неће никад остављати ни ђаволи над вама власти имати, но ће Бог и анђели вазда са вама бити и рука Господња биће на вама, па ако кад и прођете посред сјена смртнога, не бојте се зла, јер је Господ с вама, жезао Његов и палица Његова тјешиће вас[1]).

Одбаците од себе неваљале навике: свађу, осветy, крађу, лаж и клевету, бијење и све, што вас на гријех наводи, а живите вазда с вјером у Исуса Христа, а тада ће Христос живјети у вама, као у апостолу Павлу. Ја више не живим — говори апостол Павао — но живи у мени Христос; а што живим по тијелу, живим вјером у Сина Божијега“[2]). Као што је човјек без душе мртав, тако је мртав сваки, који не вјерује Христа, и он није његов. „Ако ко духа Христова нема, он није његов“[3]) „А онијем, који вјерују, све иде на добро“[4]). Вјерујући у Исуса Христа, који нас је све привео к Богу, да будемо права чеда божја, слушајте и испуњавајте закон божји и Јеванђеље, које говори духом божјим, па ћете тада бити синови божји[5]); јер вас је Христос избавио својом божанственом крвљу и успио своме оцу небеском.

Исус је Христос прави и истинити Бог наш, а по Христу се ви зовете Хришћани. Па за то живите онако, како би достојно могли носити на себи име Христово. Немојте никад заборавити да ћете сви на страшном суду наћи пред Господа Исуса Христа, ђе ћете морати давати одговора за своја дјела и помисли, што сте учинили и помишљали, док сте живи били на земљи. То памтите па не ћете гријешити, кад знате, да ћете за добра дјела примити живот вјечни, а за зла и Богу мрска дјела — муке вјечне.

Љубите један другога као што Христос љуби вас и заповиједа, да љубав буде међу вама[6]), јер ништа нема боље ни љепше, но кад браћа живе у љубави и слози[7]); а ви сте сви између себе браћа, јер сте синови једнога Оца — Бога. А ђе је љубав и слога, тамо је и Бог, а ђе је Бог, ту су и анђели, хранитељи наши, који нас ода зла одвраћају а на добро упућују; дакле, ђе је слога и љубав, тамо је благослов божји, тамо је срећа, напредак и благостање. Помишљајте вазда на то, да неслога и раздор воде у несрећу и пропаст породице, друштва и читаве народе. Немојте заборавити да је народ српски због несложе и раздора био изгубио слободу и пао у петвјековно ропство „од онога дана чемерногa, кад је српско пропануло царство, на Косову пољу јадовитy“. — О, колико ли су наши прађедови, ђедови, очеви и браћа пролили своје крви и оставили драгоцијених жртава на бојним пољима у непрекидној борби с непријатељем својим и часног крста, а све за изгубљену *несложом и издајством* слободу своју! За то данас, кад стојите у слободи жељеној, под моћном заштитом најмилостивијега цара и краља нашега Франца Јосифа I., будите опасани и братском слогом и љубављу.

[1]) Пел. 22.
[2]) Галат. II., 20.
[3]) Рим. VIII., 9.
[4]) Томе, 29.
[5]) Рим. V., 1.
[6]) Јован XV., 12,
[7]) Пел. 33.

Ваада задовољни будите с оним, што вам је дао Бог, радећи на поштен начин да и више стечете и имате. Млађи слушајте старије, а старији учите млађе вјери и закону божјему и уљудном понашању према свакоме. Мужеви и жене живите у слози и љубави између себе и једно другога испомажите у свему, чувајући вјерност супружску до гроба, јер сте дужни једно другом. Сви, и старији и млађи, слушајте и поштујте власти своје, јер су власти од Бога постављене, и нема власти, која није од Бога. А кад власти своје слушате, онда слушате и љубите и цара свога, који вас све подједнако очински љуби. Све што је наше као: вјеру, народност, обичаје, свечковање светаца и друго држите и чувајте, а туђе не дирајте, но поштујте. Особито држите и чувајте своју свету вјеру православну док год сте живи. Држите је онако, како ју је усвојила, изложила и протумачила источна православна црква.

Ето тако радите, па ће ваше свечковање Богу угодно бити, а св. апостоли Петар и Павао умоліће Господа Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, да вам пошаље благодати и моћи небесне, како би могли потпуно одржати своју вјеру, као што су је они очували, и поживљети дуго у повољном здрављу и благостању као права, побожна и вјерна чеда своје матере цркве и своја прејасногa владаоца, Његова Величанства цара и краља Франц Јосифа I. — Амин.

Говор на св. Саву 1897. год.

Пута што води у живот, ти си био настављач и учитељ; јер како си дошао из Свете Горе куће кавад, просвјетио си чистим српским православљем твоју отаџбину тако си ти духом светим породио и као маслинова грана, насадио си ново освећени род и народ твој, тебе дакле као дионика престола, апостола и светитеља штујући, молимо да нам у Бога испросиш велике милости! (Тропар).

Овако данас поје и пјева светим Савом утврђена црква српска по свима крајевима ће живи нашега народа живот и род, па и ми ево шњом заједно као права чеда у једној истинитој и народној нам цркви — његовој — појимо — радујемо се и величамо заслуге и радове светитеља нашега Саве, који је светијем радом свој ијем, прави савио гнездо и расадник просвјете нам, из којега излеће тићи соколови, који рашириће крила просвјете по цијелом нашем народу, и створиће нам бујни народни живот међу осталијем народима — створиће велим просвјету нам милу — а на твору и дјелу милије нам славенскијех апостола Кирила и Методија, и отворише широм врата овановијем расадницима просвјете — школи — у којој ево и ми као и остала браћа наша данас славимо првога срп. просвјетитеља и учитеља Саву!

Ко је био светитељ Саво — нећу вам говорити, јер држим, да вас мало има, који неби познавали сина Немањина Растка, који замјени сјај краљевски са испосничком ћелијом светогорском, круну одбаци — а узе на себе мученички подвиг — и светитељски вијенац.

Нећу вам говорити, о његовом светом раду на пољу црквеном, само ћу вам нагласити, да је он цркву српску учинио независном од цариградске, и тако утврдио темељ народнога нам црк. просв. живота. Нећу вам казивати часова његовога трудног и бришљивога живота, и путовања по светој земљи, тражећи извора животијех из којих тече вода просвјете и науке, само вам морам нагласити, да је он као вриједна пчела, покупио и прегледао напредак и просвјете темеље у другијех народа, па онда полетио као муња у своју отаџбину и тамо установио цркве и школе те просвјетне расаднике. Нећу вам казивати његовога напорнога рада око измирења завађене браће, на очиним моштима, јер вам је то познато, али вам морам нагласити његову велику љубав, према народу му из којега је потекао, а из те љубави, ницаху у срцу његову плодови мира, љубави и слоге братинске, које је он врлине пресађивао и у срца другијех, без којих, знадијаше он, неможе бити среће народне и напретка. Нећу вам велим о том свем говорити, само ћу овђе истакнути важност школе и просвјете, којој дачае славимо патрона т. ј. крсно име њено св. Саву.

Свратимо ли погледе наше у прошлост, наћи ћемо, да су у оно св. Саве вријеме биле про-

свјетне прилике наше врло јадне и кукавне, неуки учитељи, мајке, псалтирци свештеници и самоуци ђаци по манастирима, слијепци са гуслама о славама и скуповима манастирским, то су биле живе школе онога времена, из којијех се је породио будући т. ј. данашњи просвјете живот, који ево озарен напредном педагогијом и наставним начелима, а разгријан на сунцу слободе, коју ми уживамо под моћним окриљем милостивог нашег господара и владара Франца Јосифа I. и Његове човјекољубиве владе, која данимице отвара, зида и прави овакове просвјетне расаднике, училишта еваковрена, гимназије и друге просвјетне заводе, којима се утире пут бољем и сретнијем будућем животу народа наше миле отаџбине. —

Школа, и једино школа само у данашње вријеме најсигурније је средство за стварање среће човјекове, али само таква школа, која је везала руку по руку са црквом, својом посестримом, без које би овај свијет био: „очајна пустиња људског лутања без Божијег кажипута, долина сваколиких биједа и невоља без утјехе, сиње море самих бродолома без луке и пристаништа, зарасла шума забасалих путника без свјетлости — кад га небо пругем загушене честе варљивих свјетских искустава озаравала луча вјечне истине с неба на земљу и вјечнога пута са земље на небо“.

Тако би била пуста школа без цркве. „Она неби могла задовољити човјечјег срца у тијесним границама овога свијета, његовог скученог знања и искуства, нити би могла без цркве пробити кроз међу и загледати у дубље тајне кратког човјечјег ума, што би без цркве могла утјешити једног човјечјег срца, на очигледу толиких гријехова у слатком благовању, и толиких добродјетељи и врлина у најтежем страдању њиховом“.

Школа и црква, два су то ока души и срцу нашега живота, љубимо их као зјенице у глави, јер кад се оне склопе и затворе — вјечнаја памјат среће и напретка нашега народа!

И на чувању овога аманета св. Саве од такве вјечне памјати, будимо сви једно, у једној мисли у једној љубави и надежди, као једно племе и као једна породица св. Саве, и са таквијем радом и јединством најбоље ћемо његову успомену прославити. А ми то можемо, јер имамо за домаћина и господара Његово Величанство нашег премилостивог цара Франца Јосифа I., који се очински брине за све своје вијерне поданике — и даје им прилике, да се опросте мрака, а да их обасја свјетлост истине. Амин. **П. Л.**

Ријеч на Ускрс.

Христос воскресе!

Богољубни Хришћани!

Светкујемо данас дан светога васкресења; побједну пјесму пјевамо! Пасху празнујемо! Па буди и мени дозвољено, да вам коју рекнем поуке ради на данашњи благи дан.

Но што да вам речем?!

Светост празника и величина дана данашњега, а у неколико и потреба времена захтијева, да вам коју речем о самом Господу Исусу Христу, који треба да је предмет слапе наше увијек, а особито на данашњи дан. Хоћу, да вам говорим о Његовом божанском и човјечанском јестаству — или природи.

Господ Исус Христос по бићу Своме је — Бог и човјек — Богочовјек. Тако нас учи св. вјера наша, . . . тако нас учи св. црква наша. Јер кад Он не би био Бог, не би Његово зачеће Арханђео Гаврило навијестио ни Га назвао Сином вишњега; а кад Он не би био човјек, не би казао Дјеви Марији: *и зачнеши во чреве и родиши Сына*. Кад Он не би био Бог, рођење Његово не би прославили кој небесни нити би му звијезда са истока довела волсве на поклоњење; а кад не би био човјек, не би се родио, као што се рађамо ми, и не би легао у јасле. Кад Он не би био Бог, не би Га праведни старац Симеон узео у наручја и назвао Спасењем; а кад не би био човјек, не би био обрезан и посвећен Господу. Кад Он не би био Бог, не би га на Јордану и Тавору глас Бога Оца назвао Сином Својим ваљубљеним; а кад не би био човјек, не би се крстио од Јована. Кад не би био Бог, не би заповједао вјетру и олуји; а кад не би био човјек,

е би почињуо у лаћи и дао се од ученика будити. Кад не би био Бог, не би изгонио бијесове, не би лијечио болне, не би давао вид слијепима ни повраћао живот умрлима; а кад не би био човјек, не би осјећао глади и жеђи и не би требао одијела и склоништа, нити би тражио мира и покоја и скривао се испред злобе и насиља непријатељскога. Кад Он не би био Бог, не би послије тридневног лежања у гробу васкресао из мртвих; а кад не би био човјек, не би страдао и у највећим мукама умро на крсту Голготском. Кад не би био Бог, не би дошао кроз затворене двери међу апостоле; а кад не би био човјек, не би имао рана на тијелу Свом нити би их показао апостолима, и не би јео пред њима. Кад не би Он заиста био Бог, не би се вазнео на небо; а кад не би био човјек, не би Га пратили ученици до горе Јелеонске! Дакле је Исус Христос прави Бог и прави човјек!

Као Бог има Он божанствену природу, божанствена својства, божанствену моћ, силу и славу. А као човјек има Он човјечију природу, душу одарену разумом и слободном вољом, и тијело од крви и кости човјечије. По божанству Он је вјечан, неограничен, свуда присутан, свезнајућ, свемогућ, непромјењив, свеблажен; а по човјештву је подлежан немоћи и искушењу, али непричастан гријеху, а по васкресењу и вазнесењу прослављен и обожен. И тако дакле Господ Исус Христос има два јестаства — двије природе: божанствену и човјечанску, као што о том и поје црква наша: *тѣлеси сокрушена того Бога и сокрушима человѣка ко истинѣ пропокѣдающи, непокѣдимаѧ Христа Бога нашего.*

Но ако Исус Христос и има два јестаства, нема Он зато и два лица, но само једно, у ком су оба јестаства од самог зачећа Његовог у утроби св. Дјеве сједињена нераздјељено, неслитно, неизмјено и неразлучно.

Богољубазни Хришћани! У данашње вријеме, кад је ум човјечији дрзнуо, да својом грјешном вагом важе и мјери сваку готово Богом откриту истину, да највеће светиње у блато баца и ногама гази, па чак тако далеко пошао, да битисање самог Бога Оца и божанство Његовог јединца Сина Господа Исуса Христа, без кога *ничтоже бысть, еже бысть* — пориче, . . . у данашње вријеме велим, вјерујте у Господа и Спасителя Исуса Христа. Вјерујте, да је Он истинити Бог и прави човјек, Бог ради тога, да нас спасе, а човјек да страда за нас. Вјерујте, да су у њега два јестаства у једном лицу! Вјерујте . . , јер су тако вјеровали честити дједови и прадједови наши, а за ту вјеру своју и животе своје залагали. Вјерујте . . . и тада ће тек Богу пријатан бити данашњи поздрав наш: Христос воскресе! и отпоздрав: заистину воскресе! Амин.

1897. **Л. Богдановић.**

Опис доласка нрви пут у Бањалуку Њег. Високопреосвештенства АЕ и митрополита госп. Николе Мандића 31. маја 1897. год.

Прије свега, кад дође радостан глас на овдашњу српско-православну црквено-школску општину и на Високопречасног госп. протопрезвитера Вида Ковачевића, да би радо дошло Њег. Високопреосвештенство у нашу средину, т. ј. у Бањалуку, не ради каноничке визитације, него ради тога, да прослави дане Сошествија Светога Духа, т. ј. Духове — заједно са овдашњим српско-православним народом, овдашња српско-православна црквено-школска општина и Високо-пречасни г. прота Вид Ковачевић — јако су се обрадовали и одмах јавили Њег Високопреосвештенству, да општина и Високопречасни г. прота Вид Ковачевић радо примају овакове госте у свако доба. — Високопречасни г. прота Вид Ковачевић, чим је дознао, да ће доћи Њег. Високопреосвештенство овдје у нашу средину, одмах је цијелом свом подручном свештенству јавио, да овдје долази Његово Високопреосвештенство госп. митрополит Никола Мандић и у који дан. На исту

објаву свог опште љубљеног госп. проте Вида Ковачевића, сви су се свештеници одазвали и дошли овдје у Бањалуку, да дочекају Његово Високопреосвештенство. Тако су били сви на окупу овдје у Бањалуци 30. маја о. г. код Високопречасног протопрезвитерског звања и све се распоредило, како треба да буде и како који и гдје да дочека Његово Високопреосвештенство и да истога високога госта поздрави, куд буде пролазио и гдје се свраћао буде.

Овдашња српско-правосл. црквено-школска општина одредила је г. Ђорђу Стричевића, подпредсједника исте општине, да дочека Његово Високопреосвештенство на штацији Иваньској. А Високопречасни госп. прота Вид Ковачевић рекао је свештенству: „Браћо! Ја полазим на штацију до Иваньске, гдје ћу дочекати Његово Високопреосвештенство. ако хоће који други са мном, нека пође. а ако не, ту није никакве силе!“ У томе придружи се истоме госп. проти Високопреподобни отац игуман Гаврило Стојнић, Петар Иванковић, Милан Радовановић и Димитрије Ескић, свештеници.

Високопречасни г. прота Вид Ковачевић са госп. подпредсједником Ђорђем Стричевићем, г. игуманом Гаврилом Стојнићем и осталом господом, горе споменутим свештеницима, отишли су одавде у 7 сати и 10 мин. на Бањалуке до под Иваньску, гдје су чекали Његово Високопреосвештенство скоро до $10^1/_2$ сати. — Свештеник Раде Милошевић, парох пискавичко-иваньски, дочекао је на штацији Његово Високопреосвештенство са својим парохијанима из Пискавица и Иваньске са кратким и језгровитим говором, у коме рече, да се сретним сматра, што може да поздрави Његово Високопреосвештенство као свештеник, а испред своје парохије као заступник. На то је укратко Његово Високопреосвештенство захвалило на дочеку народа и истога пароха. — Задржавање особног воза у овој штацији је кратко, те се мора одмах путовати даље у Бањалуку. Сада исти свештеник г. Раде Милошевић, порох пискавичко-иваньски, путује у Бањалуку са високим гостом и са горе споменутом господом свештеницима и г. општинским подпредсједником Ђорђем Стричевићем, овдашњим трговцем, који је заступао српско-православно грађанство Бањалучко. У 11 сати долази особни воз у средину вароши Бањалуке. Њег. Високопреосвештенство излиже из вагона. пред којим га је дочекао велеможни госп. барон Лазарини, овдашњи окружни предстојник и поздравио га са добродошлицом, за тијем г. Рагиб-бег Џинић, градоначелник испред града Бањалуке, а такођер и г. Ристо Боконић, предсједник српско-православне црквено-школске општине.

За тијем сједе Њег. Високопреосвештенство са г. протопрезвитером Видом Ковачевићем у кола и оде са станице до црквене порте.

Српско-православна црквено-школска општина побринула се и заузела, како ће свог милог архипастира најсвечаније дочекати овдје у Бањалуци. Пред црквеном портом направила је „славолук“, на коме је горе на табли стојало с једне стране: „Добро нам дошао!“, а на другој страни: „Живио Митрополит Никола Мандић!“ Код „славолука“ изнешено је „Небо“ из цркве, које су држали четворица младића. Од „славолука“ до црквених врата била су школска дјеца напра-

вила шпалијер с једне и с друге стране. Ту су била школска дјеца српске четвороразредне мушке и женске школе, више дјевојачке школе, из народне (комуналне) основне школе, трговачке школе и велике реалке са свима својим учитељима и учитељицама. Такођер била је пуна порта српско-православног народа, а било је и народа других вјероисповијести.

Кад је Његово Високопреосвештенство изашло из кола и стало под „Небо“, изашла је са пукетом у руци и са лијепим поздравом пред Њега ученица четвртог разреда Зорка Бабић, кћер овдашњег грађанина Стојана Бабића. Кад је дјевојчица поздравила милог госта, Њег. Високопреосвештенство примило је од ње пукет цвијећа, захвалило јој је на говору и на лијепом презенту, помиловало ју је руком по лицу и предавши пукет другом дјетету, прође Њег. Високопреосвештенство између ђака и народа, благосиљајући обадвјема рукама. Пред црквеним вратима дочекаше Њег. Високопр. тројица обучених свештеника: Јован Новаковић, држећи свети часни крст на једном табаку, који је покривен ваздухом, а друга два свештеника: Станко Вранješевић и Јован Лазичић, држећи сваки по кадионицу у руци. Његово Високопреосвештенство узело је у руку часни крст, на га је цјеливало. Ова су тројица свештеника ишла пред Њег. Високопреосвештенством унутра у цркву, а оно је цјеливало пријестоне иконе и унишло у свети олтар, гдје је цјеливало свету трапезу. Сад се Њег. Високопреосвештенство вратило у свој архијерејски сто и стао у истом столу на свом мјесту благосиљајући народ. Црква је била пуна народа, не само српско-православног, него и иновјерника.

Сад се појави пред дверима, обучен у свештеничко одијело, Високопречасни г. прота Вид Ковачевић, па окренувши се Њег. Високопреосвештенству, подрави га испред српско-православног народа и српско-православног свештенства са врло красним и лијепим говором. На то се Њег. Високопреосвештенство захвалило у свом красном и језгровитом говору Високопречасном г. проти, а и српско-православном народу.

Кад је већ свршен церемонијал у цркви, онда Њег. Високопреосвештенство сједне у кола са Високопречасним госп. протом Видом Ковачевићем и одвезе се у стан Високопречасног г. проте. Ту је Његовом Високопреосвештенству приредила стан српско-православна црквено-школска општина, а своју општинску канцеларију уредила је за визите. То је све у једној згради. Сад долазе поједине депутације Њег. Високопреосвештенству са својим поглаварима.

Најприје је унишла српско-правосл. црквено-школска општина са својим предсједником г. Ристом Боконићем, који је поздравио Његово Високопреосвештенство испред српско-православне црквено-школске општине и српско-православног народа бањалучког, на што се Његово Високопреосвештенство захвалило српској општини и српском народу.

Високопречасни г. прота Вид Ковачевић унишао је са својим подручним свештенством и представља Њег. Високопреосвештенству једног по једног свештеника, а сваки свештеник цјелива његову свету десницу. Високопреосвештени госп. митрополит проговорио је са сваким свештеником по неколико ријечи.

Послије свештенства долази одбор српско-православног црквеног пјевачког друштва са својим предсједником г. Стевом Памучином, овдашњим грађанином и са својим коровођом госп. Ксенофоном Зитом учитељем, који су Њег. Високопреосвештенство поздравили, а Високопреосвештени господин им се врло лијепо захвалио.

Сад долази одбор српско-православне читаонице бањалучке са својим предсједником г. Стојаном Бабићем, који је поздравио Њег. Високопреосвештенство и представио му одбор српске читаонице Високопреосвештени господин захвалио је госп. предсједнику и одбору српске читаонице.

Овдашња учитељска тијела обојега спола предвео је госп. Стево Вукић и поздравио Високопреосвештеног господина испред цијелог учитељског збора и уједно представио сваку особу, на што је Високопреосвештени госп. митрополит са сваком особом говорио, а свака од њих је цјеливала његову св. десницу. Разговарајући мало дуже са господом учитељима и учитељицама, питао их је о владању и понашању ученика и ученица. При растанку поздрави свака особа своја архипастира и пољуби му свету десницу.

Сад долазе поједине депутације, као грађани, чиновници и официри. Те разне депутације трајале су до један сахат послије подне. Вријеме бијаше већ и одручка.

За ручком је био Високопреосвештени госп. митрополит, госп. прота Вид Ковачевић, предсједник српско-православне црквено-школске општине г. Ристо Бокоњић и још неколико отмјених грађана; а тако исто би и на вечери, коју је давала српско-православна црквено-школска општина.

Сјутри дан освиће радосни дан, т. ј. Сошествије светога Духа. Народ радосно устаје од своје постеље, спрема се да иде у свети храм, да види Високопреосвештеног господина митрополита и да му цјелива свету десницу.

Његово Високопреосвештенство тога дана служило је архијерејску службу у овдашњој српско-православној цркви са својим протођаконом г. Ристом Бошковићем, са Високопречасним госп. протом Видом Ковачевићем, Високопреподобним оцем игуманом Гаврилом Стојнићем, настојатељем манастира Гомионице, пречасним свештеником Миланом Радовановићем, парохом маховљанским и свештеником Јованом Новаковићем, парохом бистричким. Кад је архијерејска служба свршена, онди је настављена вечерња. Послије вечерње ишла је литија около цркве. Напријед су ишли ђаци, за ђацима свештенство, за свештенством ношено је „Небо“, под којим је ишло Његово Високопреосвештенство, а за тијем ишао је народ. Кад се већ три пута обишло око цркве, онда се опет унишло у цркву.

Његово Високопреосвештенство окренуло се народу и изговорило врло красну и поучну бесједу. Народ је одушевљено слушао ову поуку; да би муха пролетила, чула би се „у оној тишини“, у којој је народ слушао архијерејску бесједу. Било је доста народа, који је сузе пуштао, те ако је који што погријешио, покајао се.

Кад се већ све свршило у цркви, онда је Високопреосвештени г. митрополит сјео у кола са Високопречасним г. про-

том Видом Ковачевићем и одвезао се код њега, гдје је и доручковао. За тијем је госп. митрополит ишао у колима са госп. протом Видом и враћао визите онима, који су њему у посјету долазили. Вративши се у стан, био је г. митрополит на ручку са предсједником српско-православне црквено-школске општине госп. Ристом Боконићем и са још неколико отмјених грађана. Исто тако било је и са вечером.

Сјутрн дан, т. ј. у понедјељак други дан Духова, није служило Њег. Високопреосвештенство, него је служио Високопречасни г. прота Вид Ковачевић, протојакон г. Ристо Бошковић и свештеник Јован Новаковић. Послије службе давало је Њег. Високопреосвештенство нафору народу, а овај се управо јагмио, ко ће прије узети нафору и цјеливати му свету десницу.

До ручка ишло је Њег. Високопреосвештенство са г. протом Видом враћати овдашњим грађанима визите.

Велеможни госп. барон Лазарини, окружни предстојник, позвао је себи на ручак господина митрополита, г. проту Вида и протојакона Ристу Бошковића, а било је још и друге отмјене господе на ручку.

У уторак, трећи дан Духова, отишао је Високопреосвештени господин митрополи са велеможним господином бароном Лазаринијем у једним колима у Маглај на Врбасу, да види новограђену српско-православну цркву. У другим колима ишао је г. прота Вид са г. протојаконом Бошковићем. У Маглају дочекао је Њег. Високопреосвештенство г. војвода Мшо Врбица са овдашњим предсједником срп.-православне црквено-школске општине г. Алексом Пиштељићем, учитељем, ђацима и оближњим парохијанима. Најприје поздравио је Њег. Високопреосвештенство општински предсједник г. Алекса Пиштељић и то на путу, како се враћа новосаграђеној цркви, а пред самом црквом поздравио га је Васо Пиштељић, ученик четвртог разреда. Пред старом дрвеном црквом, дочекали су Високопреосвештеног госп. митрополита два обучена свештеника, т. ј. Јован Новаковић, парох бистрички и Рувим Бубњевић, парох стапарски Свештеник Новаковић држао је крст на табаку, а свештеник Бубњевић држао је кадионицу. Високопреосвештени госп. митрополит цјеливао је крст и онда унишао у малу дрвену цркву. гдје га је поздравно свештеник Милан Радовановић, парох маглајански. Послије овога говора, наишао је Високопреосвештени господин митрополит из ове цркве и отишао је у новограђену, прегледао је зидове и материјал и све му се допало. Иза тога посјетио је српско-правосл. основну школу гдје је испитивао ученике у вјеронауци, па бивши задовољан, подарио је ученицима неку своту новаца преко њиховог учитеља г. Васе Мостића. Из школе посјетило је Њег. Високопреосвештенство предсједника српско-православне црквено-школске општине г. Алексу Пиштељића, гдје се малко одморило.

Госп. војкода Мшо Врбица позвао је у свој стан на ручак Високопреосвештеног госп. митрополита, велеможног госп. окружног предстојника барона Лазаринија, г. проту Вида Ковачевића, г. протојакона Бошковића, оно свештенство које је код цркве било, г. војводу Томана и још неколико отмјених грађана из Бањалуке.

Стан господина војводе Маше Врбице, далеко је од српско-православне новограђене цркве 10—15 минута на колима.

Око четири сахата вратило се Њег Високопреосвештенство са велеможним господином баровом Лазаринијем у једним колима овдје у Бањалуку, доклен их је допратио и сам госп. војвода Маша Врбица заједно са осталим својим гостима.

У сриједу спремало се на пут за Сарајево преко Јајца. Високопреосвештеног господина митрополита пратио је до Карановца велеможни госп. окружни предстојник барон Лазарини, поглавити госп. котарски предстојник Форкапић и много српско-православних грађана са свештенством овдашњег протопрезвитерата. Ту се опростиле велеможни госп. барон Лазарини окружни предстојник и госп. Форкапић котарски предстојник са њег. Високопреосвештенством, а предсједник српско-православне црквено-школске општине госп. Ристо Боконић ступи пред господина митрополита и захвали му се испред српско-православног грађанства, што му је дао прилику, да га је примио и имао у својој средини тако високог госта. „Боже дај — рече госп. предсједник — да још дуго и дуго поживи Њег. Високопреосвештенство и да га опет још више пута будемо видјели овдје у нашој Крајини љутој!“ Ту се је Њег. Високопреосвештенство захвалило предсједнику госп. Ристи Боконићу на врло лијепом дочеку, који му је учинила српско-правосл. црквено-школска општина и српско-православни народ. Пратиоца је било 10—15 кола, а са сваким пратиоцем поздравио се Високопреосвештени госп. митрополит ту на Карановцу при овом растанку.

Овдје госп. митрополит сједне са г. протом Видом Ковачевићем у једна кола, а други свештеници свако у своја, те га допрате до Крупе, некад бившег стародревног манастира. Ту га је дочекао свештеник Станко Вранешевић, парох крупско-рекавички са врло лијепим говором у цркви, гдје је био и одбор црквене општине. За тијем је Њег. Високопреосвештенство прегледало цркву и остале стародревне знакове око цркве, као и неке стародревне плоче. Послије тога, кад је то све прегледао, господин митрополит сјео је на једну столицу код цркве у ладу. Народ овдашњи, који је дочекао господина митрополита, жељно је очекивао и радо слушао његове ријечи. Кад се Високопреосвештени господин већ одморио, сишао је од цркве до главног друма са свештенством и народом, те је прегледао и новонаправљену ћуприју на Врбасу, која веже Крупу са Крминама. Пошто је то све прегледао, поздравио се са свештенством, које га је допратило до Крупе, уз саучешће многобројног народа крупског.

Његово Високопреосвештенство сједе у кола се Високопречасним протом госп. Видом Ковачевићем. У друга кола сјео је Високопреподобни отац игуман Гаврило Стојнић, протођакон Ристо Бошковић и Јован Новаковић, парох. У Бочцу се ручало, а Високопреосвештени господин је мислио, да госп. прота, отац игуман и свештеник Новаковић даље од Бочца не ће, али кад је видио, да га не ће још оставити, наговарао их је, да се врате. Осјећочивши се Његово Високопреосвештенство, да се вратити не ће, рече им: „Хвала вам, дјецо, на вашем труду, којим се трудите око мене!“

Послије ручка и дуљег разговора и одмарања, сједне свако у своја кола, те хајде даље пут Јајца. Код једног тунела код Јајца изишао је Високопречасни протопрезвитер варцарски г. Јован Пећанац са преподобним јеромонахом Петром Иванчевићем, парохом јајачким и са још неколико грађана Јајчана српско-православних. Јеромонах отац Петар Иванчевић поздравио је господина митрополита испред високопреч. г. проте Јована Пећанца и испред општине јајачке. Високопреосвештени госп. митрополит захвалио се и даље свој пут продужио. (Ту је милина гледати пут и стијене, које се од Бањалуке до Јајца с једне и с друге стране протежу)

Кад је дошло Њег. Високопреосвештенство у Јајце пред хотел, гдје ће ноћити, дочекао га је поглавити госп котарски предстојник, госп. судбени тајник, полицајни повјереник и градоначелник. (Овој господи нијесу ми имена позната.) Њ. Високопреосвештенство отишло је у одређену собу, да се умије и очисти од прашине.

Господин гвардијан, управитељ јајачке римокатоличке цркве дошао је да учини посјету Његовом Високопреосвештенству, који га је радо примио.

Послије тих посјета, кренуло се Њег. Високопреосвештенство са својом пратњом да види водопад јајачки и истину народне пословице: „Скочи Плива у Врбас, па изгуби свој глас“. Шетња је била скоро све до мрака. Има човјек шта и видјети. Нема тога путописца ни природописца, који би ово чудо описао и приповиједио коме. док човјек не би својим очима видио пут од Бањалуке до Јајца с једне и друге стране, високе стијене и водопад јајачки. Сад је већ вријеме за вечеру. Ту смо вечерали и сједили скупа заједно до неко доба ноћи. У вечер се поздрависмо са Њег. Високопреосвештенством, јер ми сјутра у 6 сати полазимо у Бањалуку, а Њег. Високопреосвештенство чекаће док воз у своје вријеме пође за Сарајево.

Јован Новаковић,
парох бастрички.

Представка о поправци и измјени садањег стања свештеничког.

(Наставак.)

Ако пак хоћемо, да свештеници врше свој св. задатак, како треба; ако хоћемо, да они буду у правом смислу учитељи и пастири народа у онаком достојанству, какво им приличи, онда им ваља на сваки начин осигурати њихов горки: „Насущный хлѣбъ“, — даклен, ваља их поставити у могућност, па онда од њих с правом тражити, да свој свети и толико корисни задатак врше, како треба; јер ни најглупљи ни најнемилостивији тежак, неће терати свога вола, ни коња, кад су гладни онолико, колико ће их терати, кад су сити. Ја мислим, да је овај примјер довољан доказ за оне, „којих се тиче“ — и до којих највише стоји судбина наша свештеничка у данашњем времену.

Сваки ред у земљи и свако занимање има свој задатак, које друштву људскоме уопште користи доноси. Земљодјелац — тежак, оре и копа земљу, те прибавља храну свима. Трговац опет набавља друге потребе, које су нужне за живот људски. Занатлије и мајстори израђују: одјећу, обућу и остало, без чега не може ниједан држављанин да буде. Учитељи васпитавају и уче народни подмладак. Судије и остали чиновници, старају се, да се правда дијели, и да сваки у своме праву буде обезбијеђен. Војници стоје спремни, да заштите, мир, ред и безбједност земље. А свештеници, они треба да набављају корисне књиге, да читају и да народ поучавају у свему, што је добро, корисно и спасоносно;

да се труде познати вољу Божију, и основе свете нам вјере праћедовске, и да народ упућују на све, што је корисно, добро и поштено, да народ позна, како треба своју вјеру да љуби, воли и поштује, и по њој да се управља, влада и живи; да свога ближњег љуби, као себе самог; да не краде, не убија, да не лаже, да поштује код сваког оно, што је за поштовање, и т. д., па куд ћете веће потпоре и чвршћег темеља: вјери, држави, и владаоцу, које свештенство доприноси својим радом?!

Нико други нема тако удесне прилике, да народ поучава у свему, што је добро, корисно и племенито, као свештеник. Он је у непрекидном додиру и односу с народом. Вршећи по домовима својих пуријаша разна свештенодјејства, свештеник има прилике, да поучи домаћу чељад, свему добром и честитом; да их упозна са вјеронаучким дужностима, и да их упути, како ваља међу собом да се слажу, живе и вољу Божију да испуњавају, и т. д. И ко би још могао, да све оно побројн, што би у стању било свештенство да користи својим положајем народу; само, кад би му се његово данашње худо материјално стање поправило, — а нарочито, кад би му његова заређена наплата осигурана била!? Свештенство се прекорава, да се мало брине, како да своме св. задатку што боље одговори. Криве га и за то, што више не ради, да се у народу шире корисна знања и књиге, које у народ потребно знање уносе. То се све од свештенства очекује и тражи због тога, што се зна, да нико не стоји тако близу народа, као свештенство, нити ико други има тако подесне прилике и уплива код народа, као свештенство, те да му може у сваком погледу и прилици користити!

Кад свештенство не би било остављено само себи; кад би му приходи у народу били осигурани, те кад исто не би морало већину свога времена да троши на то, како ће да прибави себи и породици својој нуждни ужитак, и како ће ону своју жалосну заради искамчити, оно би могло много више користити народу свом, марљивијом службом и радом. Свештенство се може по своме положају и задатку успјешно мијешати у исправку и оних хрђавих страна својих пуријаша у које се нико други са толико успјеха мијешати не може! Свештенство може код народа уплнвисати и порадити, да се искорјењавају оне сплне предрасуде и сујевјерице, које у народу постоје и с једног кољена на друго прелазе, које су штетне, како по вјеру, тако и за духовни развитак и напредак народни.

Свештенство може да упућује и да поучава народ, како да своје здравље његује и чува и како, да се у појединим болестима влада; — нарочито, — кад му се баш за то подесна прилика укаже, као, н. пр. кад иде код овог или оног болесника, да га исповједи и причести, чита молитву или свешта масла. — Онда се свештенику пружа згодна прилика, а у строгом смислу и званична дужност, да своја брату — Србину — Христјанину — парохијану, као чобан својој овци, покаже, како ће се у дотичној болести владати и поступати, па да опасни развитак дотичне болести спријечи; јер наш народ стоји на врло ниском ступњу познавања најобичнијих хигијенских здравствених правила, нарочито по селима. Ко зна и познаје, како наш народ у томе погледу хрваво стоји и пропада, тај ће моћи знати оцијенити, колика је драгоцјена корист у томе, кад свештеник поред молитве зна болноме и домаћој чељади показати, како треба поступати у дотичној болести, па да се иста на горе не развије; јер често мала погрјешка може изазвати најгоре посљедице, па и саму смрт! Потреба овог здравственог знања код свештенстве је давно превиђена, те се и у нашој српско-православној ређевској богословији учи и предаје овај предмет, који би се требао баш понајбоље гајити и обрађивати у свима просвјетним и научним заводима; јер је од велике користи по сваког. Свештенство би могло са знањем овог предмета велику корист чинити, како самом себи, тако и своме народу; само, кад би му „Највећнмъ дѣлъ“ обезбрижен био, те да оно вријеме, које мора проводити у пописивању и бирању својих малених прихода, посвети читању корисних књига и усавршавању у ономе знању, које је из школе пошло, и да при том чита још и многе друге разноврсне књиге.

Према своме скученом материјалном стању и према несавладивој борби за самоодржање и обстанак свој, свештенство је вазда узпјешно вршило задатак свој; премда се не може одрећи,

да нема и таквих међу свештеницима, који врло мало воде рачуна о светињи свога чина и позива свештеничког, и који нијесу оно, што треба да су!? Но баш с тога ваља потражити скоре помоћи, да и они честити свештеници не малакшу под теретом свакодневних брига о одржању свом и породице своје! При овако несигурној и непзвјесној наплати свога рада и своје заслуге, да ли се може са неким правом замјерити свештенству, ако је своју дужност пренебрегавало и одавало се другим пословима, који су му више користи пружали? И свештеник је човјек; и он има оних истих потреба, као и други људи, — а смијем рећи још и много већих! Он подлежи и свима оним данцијама, којима и остали држављани. Свештенство је раније времена искључено било од сваке данције с обзиром на слабо стање његово; а сад правосл. свештенику хоће оврховодитељ (сабиратељ десетине у једном котару) да прода јорган из постеље, ако није платио само „1 форинту“ десетине, за оно мало поврћа, што је у свом вртлићу посадио, што је писац ових скромних редака концем 1896. године искусио; дочим се код иноверног свештенства, тако смјело — не поступа! Свештеник је још дужан да буде живи примјер како својим парохијанима, тако и цијелој својој општини у свему оном, што је добро, корисно и спасоносно. Своју дјецу ваља примјерно и пристојно да одгаја, васпита и школује и на прави пут изведе. Сам по себи треба да је пристојно одјевен и да се држи сходно чину и положају свом, који у друштву заузима, а одкуд?!

Ма ко, да дође у једну општину, он пита за свештеника; од њега тражи обавјештења, упутства за ово или оно, – а често и неке милостиње и помоћи. Сад настаје питање: може ли свештеник, да не иде на сусрет свему томе и смије ли да изневјерава свој позив и задатак?! Кога свештеника срећа послужи, те уме себи комадић земље и сагради лијепу кућу и прибави себи стања, тога више данас и уважавају, а о њему и саме власти привилегионо воде мало јачег рачуна; па ма да он не зна добро водити парохијалне канцеларије, нити се својим особинама, спремом и знањем одликује. А који се је свештено-мученик склонио под какву чађаву колибу, те се са свима својим потребама очајнички бори са гвозденом нуждом самоодржања, нити може кога да прими, нити смије коме да оде, на таквога, па макар колико својим врлинама и поштењем блистао, нико и не гледи?! Ово што рекох, — заиста није речено из обијести, — него баш из суште истине, што би могао са доста примјера посвједочити, почамши прво од моје особе, па даље; али ми савјест не допушта, да друге без дозволе у јавности истичем за неке слабије примјере, с којима би увриједио њихову част и понизно им достојанство, ни кривим ни дужним. —

Поред знања, свештенику је пријеко нужно, да прилично своме чину има стан; да је пристојно одјевен; да може пружати сиромаху и невољнику, кад од њега помоћ замоли. Према таком свештенику, односи се сваки с уважењем и његова се поука и ријеч радо слуша и прима.

Народ не треба, народ не смије да је и даље равнодушан према својој св. вјери и своме свештенству, него народ треба сам — условљавајући овдје благонаклоност и свестрану помоћ наше високе владе а заузимљивост епископа дијецезана — да поправи и уреди слабо стање свештенства свог, па онда да од њега с правом тражи, да своје дужности врши, како треба! Већина свештеника, једва може да врши и половину дужности својих. Крстити, вјенчати, сахранити, свршити богомољу у цркви и т. д. то је тек једна половина дужности свештеничких. Друга, много важнија половина, састоји се у проповиједању слова Божијег, а ту половину своје службе, свештенство, како треба не врши, нити је у стању вршити, при овакој малој и непзвјесној наплати. Ушљед тога, нема много свештеника, који поред богомоље изговори и поуку народу, или који поред свршеног каквог свештенодјејства, као: крштења, вјенчања, погреба и т. д. поуче домаћу чељад, шта треба да знају, те да могу живити и радити, како је Богу угодно. У овако тешким приликама и околностима својим, свештенство нема на кога другог да апелује, до на оне, који су положајем својим и дужношћу позвати, да се о судби и стању свештеничком брину, а то су наши надлежни епископи — архијерејн; али су ти „позвати“ — како видимо управо досада били равнодушни према очајним тегобама, с којима се свештенство

кори. Из којих су разлога равнодушни и налазе за добро, да буду њеми гледаоци, слабог нам стања свештеничког, ми не знамо?! Ако су ради пак, да им се не рекне по оној народној: „Сит, гладну не вјерује“, — ваљало би да узму јачег учешћа и заузимљивости у патничкој судби оних, који су у суштини „Сб“ народу; јер ако се права „сб“ народна поквари, не знам, чим ће мо онда солити?! — Свештенсто даклен с правом тражи, жели и захтјева, да му се худо његово стање поправи и „позвани“ да остане своју неоправдану пасивност према тегобама свештеничким, те да својски и енергично пораде, гдје треба, да се стање свештеничко и наплата његова другчије уреди — на правичнијој основи — и да се учини крај невољном стању свештенством и народом, око прикупљања патеничке нам заради свештеничке.

(Свршиће се.)

Да сам парох? . . .

Један врли Србин, човјек који је понос и дика цјелога рода нашег, чувени и прослављени филозоф далматински, српском читалачком свијету добро познати старина, Људевит Вуличевић написао је у дубровачком листу „Дубровнику“ једну кратку, али једну тако лијепу и срдачну стварчицу, којој радо дајемо данас мјесто и у нашем листу.

Вуличевић је био католички свештеник, али је учињо као и наш Доситије. Знајући га као врла српска родољуба, неки пријатељ његов какав скромни попа сеоски, који живи гдје год у каквој забаченој сеоцкој парохији, обратио му се питањем! како би он поступао када би био парох?

И стари отац Вуличевић одговара му овако:

Добро је и природно попе пријатељу живити у прошлости. Ово је онај балсам што милостива природа улијева у срце онијем, који ће се скоро манути посла овога свијета, и сини ће доље земљи у крило да спавају смртни санак покривени травом и отајством. Колико се више привлачимо концу живота толико слађе прежи вамо прошлост.

И јасам ти читав у прошлости. Занијечем и вјером, попут Језекиља, оживљавам мртве да ми стоје пред очима, и да ми причају о данима што прођоше. Оне лијепе мисли, ове сјајне утваре ресе ми, као мак и тратори, стазицу пут гроба, којом идем сад весело а сад тужно.

Кажеш ми да си парох. Ја ти се радујем; што је то за тебе, и за свакога свештеника, најбоља служба да користиш браћи својој.

Срећан си што ти је малена парохија, јер је лашње можеш обухватити својом бригом и пастирском љубављу. Срећан си што ти је далеко од града парохија, јер ти неће ући у њу политичне маленкости и моралне гадности, које у градовима трују срца, душе па и ваздух.

Питаш ме! како би ја радио и поступао да сам парох? . . . .

Да сам парох, као што си ти. усадио би тврдо у своје срце, да сав мој живот једино припада цркви. то јест људима побраћенијем у Исусовој мисли и вјери, јер само, ови једино и састављају живу цркву Божју.

Да сам парох, за себе би мало тражио, јер пароху мало и треба: све би тражио за своје стадо, које је божје стадо.

Не бих силом, него љубављу поступао с народом; не бих му гледао на џеп него на срце; не бих нигда помислио да сам виши, важнији и бољи од других Хришћана. Петар апостол, у првој својој саборној посланици вели пастирима: — „Пасите стадо божије, које вам је предато, и надгледајте га, не силом, него драговољно, не по Богу, нити за неправеде добитке, него из добра срца; нити као да владате народом; него бивајте углед стаду, и кад се јави поглавар пастирски, примићете вијенац славе, који неће увенути.“

Да сам парох, двије би ми књиге вјечито стајале отворене пред очима: Исусово јеванђеље и патња мојега народа. Дању бих и ноћу читао прву, да њеним духом испуњен, поутјешим другу. У другу бих се дубоко задубио, да се ојадем јадом својега народа и да схватим прву. Хри

стова би ме љубав нижила доље, гдје мој народ страда, а патња би ме мојега народа висила горје, гдје Христос сјаје, даница будућих бољих вјекова.

Да сам парох не бих чекао, да се разболе моји парохијани и дођу на умор да их походим. Здраве би их често походио, и за то кад би били болесни и на умору, видећи ме код постеље, не би ме сматрали претходником смрти, него старијем пријатељем и братом, кога су обично вијали и слушали у својој кући.

Да сам парох, сваке бих недјеље и сваког свеца тумачио јеванђеље своме народу; ријечју бих Исусовом хранио душу. Овом бих ријечју свјетовао, овом бих заклињао, овом бих молио.

Да сам парох, као што си ти, моји ме парохијани не би чули говорити о политици; политика не приличује служитељима божје ријечи, јер је она наравно пуна лажи, засједа и злоћа. Павле апостол пише Тимотеју љубазноме сину; — „Слуга господњи не треба да се свађа, него да буде кротак свима, поучљив.“

Ево ти, попе пријатељу, како бих ја радио и поступао да сам парох. Читава бих себе тратио и истратио за народ свој, па бих испуњен надом и вјером, чекао вријеме својега одласка, дан своје смрти. Народ би ме молећи и плачући укопао, и на моме би гробу урезао словима љубави: *Свакоме бијаше све.*

Поздрави своје, остани ми здраво и весело.

У Таранту, октобра 1897.

(„Мале Новине“.) **Људевит Вуличевић.**

Гледам . . .

Гледам вале брже р'јеке,
Како хитрим скоком јуре,
Носећ' в'јенце шарна цв'јећа
Увиру се своме журе.

И нестаће шарен-цвјећа
У валова комешају,
Погинуће цв'јетак с цв'јетком
У таласи загрљају . . .

Сарајево.

Тако клети живот тече!
Дани — вали бурно плове,
Приносећи хитрим летом
Китне в'јенце — шарне снове!

Вјечност лети, хуји, јури,
Живот тече своме крају —
Тек над гробом добра дјела
Кроз вјечности таму сјају! —

Јован Ђ. Зорић.

Критика без очију и носа.

На 295. страни „Босанско-Херцеговачког Источника“. свеска за јуни и август 1897., оштампана је „Примједба на чланак: Прослава при освештању ново-сграђене српске цркве храма св. Саве у Билећу 8. септембра 1896.“

„Примјетбу“ ову дао је у лист некакав „Л. Ц.“, као што се види из потписа на завршетку. „Л. Ц.“ није нам лично познат. По „у Христу братском поздраву“, ког шаље Источниковом уреднику, видимо да спада у клир. Ну клирика с таквим презименом онамо нема. По томе, и по неким осталим околностима, — држимо, да је писме „Ц.“ погрешно оштампано на мјесто писмена „Н.“ Или је, може бити, писац хотимично написао „Ц“ у мјесто „Н“, бива, да прикрије право своје презиме? И дакле мивјерујемо, да је ауктор „Примједбе“ „Л. Н.“ — *Леонтије Никовић*, млади јеромонах манастира *Добрићева*.

Критику младога калуђера не ћемо, кратко ће ради, претресати са гледишта граматичког — синтактичког и стилистичког. Са натписом ових редака казали смо све о њој. — Завирите' у њу (критику), увјерићете се лако, чим видите, да је тамо *више погрјешака но ријечи!* Полетарац, излазећи с пером на критички сто, хтио нешто да критизира, искрено, — а не да „антипатично полемизира“, — као што нас, читаоце Источников, увјерава; — па написао таман оно, како смо назвали нашим натписом — *критику без очи*

и носа! — Само не можемо пропустити, а да не речемо двије-три ријечи у погледу ријечи на Јаковљеве посланице, које је писао, погрјешно напео за тему своје критике. Он, на име, цитира овако: „ашче јеи-јеи, ашче ни-ни". Види се намах да ни завирио није у *граматику славенскога језика* и нити запамтио ријечи из текста, и ако нас увјерава, да се „придржава ријечи св. апостола Јакова", говорећи „у хатар истине!" Него друкчије стоји написано у славенскому тексту посланице Јаковљеве. У тексту на име, не стоји: „ашче", но: „јеже" (ѣже), које се преводи са: „што". То је *односна замјеница* за сред. род, а узели су је преваћачи црквених књига из грчког књижевног језика (ὅς, ἥ, ὅ = ѳ̑ς, ѳ̑, ѳ̑) и додали славенскому, као девети ред ријечи. Није написано у тексту ни: „јеи", но: „јеј" (еѣ), који се преводи са: „јест;" јер је ту, драги мој кале, иже са *слитнам*, о којој ти до сад ниједи нијесам појма; па знади, барем, по сад, да се иже са „слитном" (я) изговара као „ј;" слово пак „е" и „а", изговара се заједно: „јеј", а не: „јеи". „Слитна" је оно изнад слова-гласа иже (я), што је, као мали полукруг, извучена горе, а доле испучена. Без „слитне" иже (и) изговара се као: „и".

Колико се нас тиче, ми би тебе, „Л. Ц.", савјетовали, да се, за сада, докле си још млад и неук, прођеш сваког писања у јавности у опште па и ако ти можеш наћи за *готов грош* каквог *писарчића* из кот. уреда, који ти зна систематски и логички поређати твоје мисли, тако фино, да од твог „једног ништа" направи својих „триста ништа!" Јер оном, ко данас хоће да пише, ваља имати доста и теорије и праксе, и знања и дара; а ти од свега тога, жали Боже, ништа још немаш. А овакве ствари, од којих нема користи, а кварe углед листа, не би требало, по нашему скромному мишљењу, ни пуштати у „Источник", да се бадјава не троши и новац, и труд, и вријеме.

С тога, драги „Л. Ц.", узми *књигу* па читај а што прочиташ и разумиј и тако учи „*дондеже εκέτε ѡмаши*". — Сусрете ли те у вршењу службе твоје, или ти и прије тога на ум пане, некакав случај, ђе не би знао поступити како ваља, — онда можеш и писати у „Источник" и питати за упуство, нашто ћеш добити одговор од браће у Христу, која више знају из науке и праксе црквене.

Писање у јавност покретом или славољубља или узроком каквих слицних побуда, не може се похвалити ни онда, кад је *медем језик* и *слатко перо*, а некмо ли кад неко пише без дијељи, без знања и умијења, а са рђавом намјером, да другога наружи.

Преподобни *Партеније Ћедовић*, кога похваљујеш и ти, познат је са свога примјерна живота, какав се тражи од човјека, који на се прими калуђерске објете: те и као такав и као народни добротвор заслужно је у течају дугогодишње свештене службе, да му се име, с највећим признањем и захвалношћу, и послије његове смрти за дуго у народу спомиње. За то ко би и хтио, занесен таласима мрачне зависти, затајити *добро име његово*, не може. Ни „вјера није свију" вели блажени *Павао* (II., Сол. III., 2.), те ни *добра дјела Партеније*ва не похваљују сви једнако, због зависти и таштине луцке.

Толико на критику твоју, оштампану у „Б.-Х. Источнику", у свесци VII. и VIII. на страни 295—96. *о.* г

У осталом буди здрав у Господу, преподобни оче, и моли се за нас грјешнике, да се удостојимо свега, што је боље и што се спасења тиче. (Евр. VI., 9.).

Н.

Разно.

Имендан Њез. ц. и кр. апост. Величанство царице и краљице *Јелисавете*, прослављен је 7. новембра т. г. у новој срп. правосл. сарајевској цркви свечаним благодарењем, које је извољело обавити Његово Високопреосвештенство АЕ и митрополит Дабро-босански Господин Николај уз асистенцију тринајест свештених лица виших и нижег чина. Благодарењу су присуствовала многа г. г. грађанске и војне власти на челу са пресвијетлим барономъ Бенком. На кору је складно и умилно одговарало импровизирано мушко пјевачко пруштво, под хороводством учи-

тельа г. Косте Травња. Српско-православ. учење се младежи и побожног народа црква је била пуна дупком.

Посјета. Чујемо да се свештенство из неки протопрезвит. дабро-босанске епархије, спрема, да овога поста, кад је најмање заузето парохијалним пословима, походи свога архипастира, Његово Високопреосвештенство АЕ и митрополита Господина Николаја. Тај нас глас особито весели, те браћу у напријед поздрављамо са: добро нам дошли!

Слава храма. Стара Срп.-правосл. црква у Сарајеву слави св. Арханђела Михаила (8. нов.) Свечану архијерејску службу одслужило је Њег. Високопреосвештенство госп. митрополит са још седморицом духовних лица. Побожног народа и срп.-правосл. школске младежи била је црква препуна. Његово Високопреосвештенство извољело је красним говором подучити народ, да поштује своју св. прађедовску вјеру и цркву, *јер без тога неможемо ни Срби бити, ако нам црква и вјерске дужности постану занемарене.* Благодарећи Богу, народ је наш побожан, а што се неки незнатан број туђи од своје цркве, то је једна незнатна странка, *која и није народ*, и која само на штету и себи и српским светињама служи, удаљујући се од своје цркве и њеног многозаслужног поглавице. Вријеме ће показати тко је на правом путу; а дотле дај нам Боже свима здравља, па ћемо то и дочекати. По досадашњем обичају, цркви су тај дан нови старатељи (црквени тутори) изабрани, и они су се радо повјерене им дужности и примили.

Довршена оставинска расправа. Одлуком сарајевског окружног суда од 14. новембра 1897. бр. 6854/гр. доготовљена је оставинска расправа по тестаменту блаженопокојног митрополита Ђорђа Николајевића. Руководитељца закладе пок. митрополита јест српско-правосл. црквеношколска општина, односно њен заступник госп. владин повјереник Петро Т. Петровић, а оврштитељица опоруке српско-правосл. конзисторија у Сарајеву, којима је остављено 60 дана рока, да изврше последњу вољу блаженопочившег митрополита.

Освећење и унешење антиминса. С благословом Његова Високопреосвештенства АЕ и митрополита Господина Николаја, бањалучки протопрезвитер г. Вид Ковачевић унио је 31. августа т. г. освећени антиминс у нову цркву ивањску (бањалучког протопрезвитерата). Опширнији опис донијећемо у идућој свесци.

Српско-правосл. црквено пјевачко друштво у Сребреници приредило је у нећељу 7. новем. т. г. „Покладну забаву“ са поздравним говором, са двије пјесме, које је отпјевало друштво мјешовитог хора и пјесмом уз гусле, као и двема декламацијама; комадом „Шљиве за брашно“ и народним колом и играњем. Сретни људи тако раде; а ми овамо, цивилизовани, већ смо и забравили на српска сијела и лијепе друштвене забаве, па бистримо политику! Дед, нека нама кажу остала браћа Срби у Босни, да нијесмо Центлмени и интелигентни људи?! На језику смо доиста Срби, да нас жешће на далеко нема, а ако би нас ко питао: по чему? е, Богами, ту би се, бели, запео . . .

Госп. Станко Жупански српско-православни свештеник из Српског Елемира, именован је од високе зем. владе привременим суплентом-професором срп. прав. богословског училишта у Рељеву.

Госп. Никола Тајшановић лицем на св. Петку — своје свето крсно име о. г. прославио је 25-годишњицу своје учитељске службе. Штовани слављеник је дугогодишњи учитељ црквеног појања на овдашњој државној препарандији. Г. г. наставници, православни Срби приправници, ђаци из градске осн. школе као вјежбаонице, учествовали су у прослави, а владин тајник г. Љубоје Длугуш изволио је слављеника поздравити подулим говором. Г. Тајшановић познат нам је као вјешт хармонични појац, те нашој српској младежи у препарандији својом вјештином користи; с тога му желимо, да здрав и чио и 50 годишњицу прослави. Живио!

Архимандрит Нићифор, бивши администратор скопљанске Митрополије, кога је цариградска патријаршија била прогнала на острво Патмос, бојаги ради непослушности, помилован је, те именован за референта у српским стварима код васионске патријаршије.

Протосинђел Виктор, бивши уредник „Мира“ и „Вјесника Српске Цркве“ и професор биоградске богословије, који је прије био премјештен за професора гимназије у Нишу, постављен је и опет професором богословије биоградске.

Одступ из католичке цркве. У католичкоме свијету изведена је не мала сензација одступом из католичке цркве Виктора Шарбонељa. Виктор Шарбонељ, не гледајући му на младост, коме е тек 24 године, постао је својим познатим сачињењем у области нравствености и религије знатним. Назад неколико година предложио је духовнијех кластила пројект, да се сазове 1900. године у Паризу религиозни конгрес по примјеру онога, какви се бјеше сазвао 1893. године у Чикагу. Амерички кардинал Гибои увјерио је Шарбонељa, да папа одобрава његов пројект. Данац кардинал то одриче, а Шарбонељ проглашава, да је то негирање изазвано интригантством француских бискупа у Ватикану. Тим поводом Шарбонељ је написао парискоме архијепископу писмо с обзнаном да иступа из католичке цркве. У томе писму говори Шарбонељ: „Дугогодишње искуство довело ме до убјеђења, да намјеђарећи такијем људима, какви данас управљају римском црквом, није могуће служити Богу. Ја не могу испуњавати очевидност солидарности са таквом црквеном управом, која употребљава религију за средством нравственога и социјалнога угњетавања; религија је постала оруђе човјечије политике, те већ нема за циљ узвишености срца, тежње божанственоме идеалу, сачувања принципа нравствености, љубави и братства.“ (У Задру, нов 1897. превео поп Јово.)

Китајско православље. Прије неколико година м Нанкину живљаше супружи китајски пар, т. ј. муж и жена, који се морадијаху растати једно од другога, јер муж бијаше обвезан поћи на војску против Јапанаца. Жена, не добивши за дуго никаква изјештаја од мужа, рјеши, да јој је муж умр'о, те се уда по други пут. Новобрачници провођаху у власти вријеме; али од једном, ево ти јој првога мужа с војске, те ће са негодовањем заискати себи жену. „Нигда — рекн ће му други муж, — јер смо ми вјеччини на законити начин.“ Отвар је дошла до суда и судија је искао то, да би жена за неко вријеме била одвојена од мужева јој. Кроз ово вријеме судија позове себи обадва мужа и саопшти им, да им је жена умрла и да треба једноме од њих узети на себе трошкове за њезин укоп. Први муж одједном то откаже, а други би готов одати посљедну почаст својој драгој покојници. „Добро! — рече судија, и оде, па доведе жену. — Ево ти жене, она је жива и здрава, узми је, ако она на то пристаје.“ Жена се обрадовала и отишла са другим мужем, обадвоје хвалећи мудрост китајског Соломона. (У Задру, нов вембра 1897. превео поп Јово.)

Књижевне вијести.

„Вршачки Гласник“, лист за материјалне и просвјетне интересе. Излази у Вршцу (Банат) сваке нељеље на табаку. Годишња му је цијена 3 фор. Одговорни уредник Анта М. Велић. Рукописи се шаљу уредништву, а претплата администрацији. Лист ће се клонити партизанства, а писаће за народ. Што је за осуду, осуђиваће

Јован Дамаскин, извод из Појема грофа Л. К. Толстоја. Приједвео поп Лука Поповић, парох панчевачки. Цијена 3 ноч.

Свијетле слике из српске борбе за крст часни. Написао Драгутин Ј. Илијћ. Цијена 15 нч.

Хаџи Ђера, свијетла слика из српске борбе за крст часни. Написао Драгутин Ј. Илијћ. Књига садржи 15 штампаних табака или 242 штампане стране. Цијена 1 фор.

Историја Хришћанске Цркве за ученике богословије учитељске школе, свештенике и све који се баве историјом. Израдио Павле Шваби проф. богословије. Књига друга (од 1054. г. до данас). Цијена 3 динара (круне). Добија се код писца у Богословији (Биоград).

„Бранич“, лист за правне државне науке. Излази у Биограду од 1. октобра о. г. трипут у мјесецу. Цијена му је до краја ове године 5 франака у злату за иноземство. Лист ће стручно оцјењивати све појаве у судској и правничкој струци, и биће у истини бранич правде и законитости.

Декамерон, сто прича од сто најславнијих писаца свјетске књижевности. — Све четири књиге могу се добити у српској манастирској штампарији у Ср. Карловцима.

„Подмладак“, лист за омладину средњијех школа. Излази трипут мјесечно под уредништвом проф. Момчила Иванића у Београду. Цијена му је 5 фор. годишње за иностранство.

Живот на другом свијету или душа послије смрти човјечијег тијела. — Напутком, који ова чудновата књига даје, човјек може говорити с духовима, од којих прима извјештаје из загробног живота, те тако сам тајанствено сазнаје стање своје душе послије смрти, своју и својих сродника срећу или несрећу и т. д. Књига има 168 страна и *кошта 2 динара*. Написао Стева Николић-Кућетина у Београду. Кнез-Милошева улица, куда треба и наручбине управљати.

„Нови забавник“, одабране пјесме, приче и романи, огромна књига од близу 1000 страна, *кошта само 1 динар* код администрације „Малих Новина“ у Београду.

Читула.

† **Захарије Поповић**, свештеник штрбачки у вишеградском протопрезвитерату. Нема више ока Захарија Поповића, изненадна смрт покоси га у његовој 56. години иза врло кратког боловања. Смрт која коси и старо и младо, која коси богато и убого, која коси не питајући ко си и какав си, покоси нам узорита ока своја дјечице, ђеда својих мили унучади, које је љубио нада све, покоси ваљана служитеља св. храма, покоси ваљана служитеља св. храма, покоси добра домаћина, добра савјетника онима, којима је требало савјета и покоси челик србина. Кога је једном видио и њима говорио, тај га је одмах заволио, јер симпатичне ријечи свакоме су за срце пријањале. Покоси нам борца за слободу, узорита ратника на бојноме пољу. Када је бојна труба затрубила и дала знак Србину, да скида са себе ропске ланце, не изостаде ни отац Захарије, него пребјегну у Србију са својом нејаком дјечицом, те се уписа у добровољачку чету под архимандритом Дучићем. Уз камилавку припаса љути мач, а о раме објеси посестриму пушку, те с крстом у руци пође у љути бој за крст часни и слободу златну. У три је пута био у бојну јуначки се борећи, и то на Јавору. Када би стао причати о доживљајима у рату, тако је живо и ватрено говорио, да је свакоме слушаоцу крв узврела. Могао би човјек сила Божија на вести његових анегдота, у којима се огледа једино челик српство, али простор овог листа недозвољава нам. Чим је дошао тужни и изненадни глас на Вишеграда о његовој смрти и чим је на цркви у Штрпцима звоном оглашено о смрти духовног пастира штрбачке парохије — скупише се сви парохијани са сузним очима, а препуни туге жалећи за својим пастиром, у дому покојниковом, те тују одмах разредише ко ће њи у Вишеград, да допрате мртво тијело, до његове цркве, коју је служио 30 год. и коју је својим заузимањем саградио, те да га поред цркве и сахране и да онда почива миран вјечити санак. Половина њих парохијана одоше пјешице у Вишеград, а половина одлучише, да изађу пред тужни спровод — до на Бијело-брдо удаљено од Штрбаца 1 сат, а од Вишеграда 5 сати. Скупило се и мало и велико те изађоше на Бијело-брдо, дочекаше тужни спровод са смртним остатцима узоритог свог пастира. Није било душе, која није поред мртвог тијела суау жалосницу пустила. Јецање и плач за покојником, непобитан је био доказ, колико је био обљубљен код свог српског милог народа, и колико жале за губитком свог пастира. Спровод је стигао на Бијело-брдо у 2 сата по поноћи на 24. августа т. г. Тују су се одморили од далеког пута, а у том стигне покојнога син, ново-рукоположени свештеник Коста Поповић из Сарајева, кога је послао у Сарајево, да прими свештенички чин али му се не даде, га види свог сина у свештеничком лицу. У 7 сати изјутра на 25. августа у нед ељу крену спровод са мноштвом прикупљеног народа. До на пола пута изашла су била сва школска дјеца, да и они казку посљедњу почаст своме доброме вјероучитељу. Све што је спровод ближе Штрпцима долазно, скупљало се је народа све више, да их је скоро било и преко 200 душа. Спровод је био под водством пречасног госп. ока проте Јефта Ђуровића, те попа Николе Стевановића и попа Јосифа Поповића, а к њима се придружи у Штрпцима и поп Ђорђије.

Вранешевић из Миоча Мртво тијело покојника опојато је у цркви уз судјеловање поменутих свештеника. Надгробно и тужно слово говорио пречасни прота Јефто Ђуровић, истакнувши у кратко заслуге покојникове за добро народа и велики губитак по његову цркву и парохијане. Није било душе, која није пустила сузе, када је стао вриједни старина говорити, а свака му је ријеч јецањем изговорена. Положише мртво тијело оца Захарије у његову вјечну кућу и отпјева се задња тужна и дирљива пјесма „Вјечнаја памјат“. При сами конац опијела сти гоше и часници из Прибоја под водством госп. Трбојевића. Покојник се родио у Бијелом-брду, а рукоположен је за свештеника у Сарајеву 1861. год 11. октобра по ондашњем митрополиту. Покојника оплакује супруга, два сина — поп Коста и Јово, три шћери, двије снахе и 3 унучади. При концу и завршеку ових тужних редака. „Нека је мир пепелу твоме узорити свештениче, добри оче, челик српину! Бог нека ти да рајско уживања и лахка Ти земља била!

У Трнавцима, 16. септембра 1897.

Алекса Ђуровић,
свештеник

Василије Ивезић, дугогодишњи парох мостарски, преминуо је напрасном смрћу изјутра 28. октобра о. г. у 57. години живота. Покојник је био један од онијех свештеника, коме веле, да је увијек стајао „уз народ“, за то га Срби Мостарци жале. Таквијех свештеника имало је негда и Сарајево, но они су већ поодавно изумрли, а у данашњима већ други дух провијава; дух, ког је вријеме и данашња нова култура собом донијела, и овима нека група људи оће да каже, да „нијесу народни“. Ако такиње у опште има, нама се чини, да их је врло мален и незнатан број, зато неби требало кудити своје свештенство и само „старијима“ добра својства приписивати. Данашње наше свештенство јест и остаће уз народ, али овде треба имати у виду, тко тај народ сачињава? Људи, који су задахнути атеизмом, деспотизмом, социјализмом и пређераним радикализмом, они су тек једна хиљадита част „народа“ и свештеник ако тима не служи, но он служи Богу и народу свом у вечини. Ко оће да свештенику само заповиједа, а ненаграђује га како треба, ко цркву своју пређапре, ко прави збрку и коме је Бог само трулежно благо земаљско, то није „народ“, то су вјечити незадовољници, који право друштво људско поткопавају и одгоне од себе људе, који су и Богом и природом назначени, да им помажу и добру их воде.

Част сјени пок. пароха Ивезића, част и осталом старом нашему српско православном свештенству, али ни данашње млађе свештенство не треба кудити, јер и оно служи Богу и дужностима својима савјесно; а што се робски више не односи напрам т. зв. аристократије, треба знати, да то данашњи просвијећени вијек више не подноси.

Треба свештенство, према његовој узвишеној служби, цијенити и поштовати, као и сваког грађанина у његову праву. треба га пристојно награђивати и савјета од њега тражити, па да видимо онда, није ли то свештенство патриотично и „народно“. Ако се свештеник грди и презире, ако му се у очи пребацује, да се је отуђило и, да у Босни и Херцеговини само неколико свештеника има, који су „*српски свештеници*“, па, ако се тако у истини и мисли, онда није ни чудо што данашње свештенство негодује и бјежи од онога, који га сам од себе кињска и одбија, презире и потвара, главу од њега откреће, Бога му не отприма и у очи му се исмијева. Свештеник није више слуга и роб ничији — нити га дотле понижавати треба. Ни праве слуге данас не трпе тирјанисање, и бјеже од господара, који с њима људски и човјечно не поступају.

Док наши стари свештеници живјеше, наш народ не бијаше овакви, као што га данас има, јер је онда био богобојажљив и побожан, потпомагао је, слушао и штовао своје свештенике: а данас кад „попу“ недају да се мијешани у општинске послове, кад га не трпе ни у једном јавном друштву, кад га крсте унијатством и издајством, народом и проданом душом, разумије се, да се свештеник мора уклањати од таквијех људи, који су сами створили провалију, која дијели једне од других. Ако неко мисли, да је свештеник слуга нефовима таквих људи, е, онда се вара. Свештеник је човјек као и други и, по достојанству човјека и грађанина једне земље, ако ништа друго, треба га поштовати.

Признајемо, да ово није тема за једну читулу, али кад се оће да побија углед и попје-

рење животом старих свештеника нашега данашњег свештенства, онда смо морали узгред и ово напоменути.

Почившем пароху Василију Ивезићу нека Бог подари блажени покој у вјечности својој!

Д.

Славним срп.-прав. општинама, родољубима, појединим српским друштвима и браћи Србима.

Пожар, који се је појавио у нашој вароши у пред прошлу суботу, на 23. августа, није се задовољио само тиме, што је многу породицу у пепео завио и без крова оставио, већ је потражио и других, већих, за свакога овамошњег Србина тежих и осјетљивијих жртава; он је поништио и српску школу, претворио је у пепео сва учила и цио школски прибор, који се је било у школи или у близини њеној налазио; сјем тога свега, сагорио је још и једну кућу, коју је прошле године, српској школи, њен највећи добротвор, Марко Добројевић, поклонио. Са пронашћу ове куће школа је лишена прихода, који су јој подмирење њених трошкова у велико олакшавали.

Кад је пожар, са својим брзим напредовањем, са својим дивљим пустошењем и изванредно наглом брзином, већ био обузео неколико кућа, још се је Србин кријешио са надом, да ће бар то једино уточиште дјеце његове ватра поштедити. Али та жалост та нада показала се је невјерна: Изгледа да је и сама судбина хтјела, да Србина, поништивши му оно што му је најсветије и најмилије, стави на велике муке тешкога искушења. Свака варница, која је падала, са около плам, већих кућа на светилиште српско, чинило се је да пада на рањено срце Србиново и да га својом немилосливом жестином прожиже.

Па и ако је општи страх био код сваког завладао, и ако је нека неисказана бојазан душу српску испунила била, и ако је изненадна и нагла појава пожара одузела била од њуди прибраност и присебност; опет су сваки Србин и Српкиња удаљили од себе страх и отјерали су се били од збуњености, кад су увидјели да им је опште и најдрагоцјење благо њихово, да им је школа њихова, која по великој несрећи њиховој није ни осигурана била, у опасности и чи би нашли начина да је избаве и спасу само да се је то учинити могло . . . . . .

Па да бар пожар није нанио штете оним људима, који су школи темељ ударили и што у јој опстанак обезбиједили биљи, све би се лакше сносило; јер би се они постарали, школу опет подигнути и дали јој онај углед, који је и прије имала.

Срце се у човјеку цијепа, а душу му тешки бол мучи и притискује, кад види велику масу српске сиротиње, која је остала без крова и без игдје ичега свога. Она неможе нигдје станка ни прибјежишта наћи; једино јој је још прибјежиште тражити помоћи од богатијих овамошњих грађана, које је такође пожар много оштетио.

Мислили смо свакојако, како би нашу српску школу опет подигли и у пређашње стање по, вратили; размишљали смо, коме би требало да се обратимо и од кога помоћ у овој нашој превеликој нужди и љутој невољи да потражамо. Да то неодлажемо, већ да о томе сад одма, послије ове ужасне катастрофе размишљамо, натјерало нас је, оно, што је више од нас, што се уздиже над нашим ситнијим личним интересима а то је: дужност наша наспрам школе српске и наспрам милог нам подмлатка нашег, који би са уништењем школе — од чега нек нас Бог сачува! — много и премного изгубио.

Ето, та света дужност, наспрам српске школе и дјеце наше и осмјелила нас је да се обратимо: појединим добрим људима, хуманитарним српским друштвима и српско-православним црквено-школским општинама у Босни и Херцеговини и да закуцамо на српска и патриотска срца њихова, надајући се да ћемо код њих најприје наћи братске помоћи и искреног саучешћа.

Српско-православним црквено-школским општинама ми се нарочито обраћамо, јер смо тврдо убјеђени, да ће нас оне најбоље разумјети, пошто је њихова судбина са нашом истовјетна и потпуно једнака.

Прилоге — који ће се са највећом благодарношћу примати и преко јавних српских гласила обнародовани бити — треба слати на Марка Добројевића предсједника српско-православне црквено-школске општине у Бос. Крупи.

У Бос. Крупи, 28. августа 1897.

Предсједник:

Марко Добројевић.

СВЕСКА XII. Сарајево, децембра 1897. ГОД. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени.

Његово Високопреосвештенство АЕ. и М. Дабро-босански госп. *Николај* благоизволио је 30 новембра и 6. децембра о. г. на свечаним службама архијерејским у Сарајеву, за ђакона и презвитера рукоположити свршеног богослова биоградске богословије **Светозара Марјановића**, коме ће се у администрацију повјерити упражњена парохија *Еминовци*, старо-мајданског протопрезвитерата. Честитамо!

Премјештени.

Петар Иванчевић, јеромонах и досадашњи привремени парох јајачки премјештен је на властиту молбу у манастир Озрен, а парохија јајачка предана је у администрацију пароху језерско-ступањском Стојану Тркуљићу.

Ђорђе Мачкић, помоћник ратковачко-стражичког пароха и почасног протопрезвитера Вукосава Мачкића, на његову молбу, премјештен је за пароха Подрашничког, у варцар-вакуфском протопрезвитерату.

Број 2850.
Реф. IV. бр. 780.

Званична препорука.

Српско-православном пречасном свештенству, црквеним општинама и одборима Дабро-босанске епархије.

Познати српски умјетник, живописац Анастас Боцарић, атинске академије учењак, настанио се за стално овђе у Сарајеву. Његови радови познати су у сри-

ству изван Босне и Херцеговине, и јавно су одобравани у српској журналистици, особито израда иконостаса на више мјеста у православним српским црквама епархије горњокарловачке, одликују се живошћу, финим колоритом и природношћу. У црквеном живопису његовом нема ничега туђинског и свјетовног, него је све прилагођено духу црквеном — чистом православљу.

О томе се ова АЕ М. конзисторија освједочила нарочито приликом прегледа и одобрења (колаудације) новог иконостаса цркве наше у Рогатици.

На основу тога, а с позивом на окружницу конзисторијалну од 19. јула 1897. број 1765. препоручујемо истог умјетника пречасном свештенству, и црквеним општинама епархије Дабро-босанске, и позивамо их, да за своје цркве — у којима немају прописаних икона, исте од поменутог иконописца поручују, и с њиме посредством ове АЕ М. конзисторије у том погледу на основу испитана и одобрена плана уговоре склапају за израду.

Из конзисторијалне сједнице 13. нов. 1897. год.

АЕ и митрополит Дабро-босански:
Николај.

Број 2980.
Реф. IV. бр. 808.

Званична препорука.

Српско-православном пречасном свештенству Дабро-босанске епархије.

Протојереј Јован Јеремић, уредник „Српског Сиона“ у сремским Карловцима, дао је у штампу *другу књигу својих проповједи.*

Ко је читао проповједи Јеремићеве у I. књизи и у црквеном часопису „Српском Сиону“, тај се могао довољно о њиховој важности и ваљаности увјерити.

С тога топло препоручујемо свему пречасноме свештенству, као и читаоцима „Бос.-Х. Источника“ да набаве *другу књигу проповједи* Јована Јеремића, јер ће добро доћи сваком свештенику, који жели народу своме са амвона послужити и религиозно-моралне му користи допринијети.

Који свештеник има прву књигу Јеремићевих проповједи, треба да набави и другу, а који нема ни прву, може је набавити код писца заједно с другом.

Цијена првој књизи била је 60 новч., а другој биће 70 новч. а објема заједно с поштарином 1 фор. 20 новч.

Друга књига неће бити мања, ако небуде већа од прве. Формат биће исти.

Претплату ваља слати писцу у Карловце (Срем). Једанаеста књига иде скупљачима претплате као дар.

Из конзисторијалне сједнице 20. новембра 1897.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

Број 3052.
Реф. IV. бр. 836.

Стечај.

На основу завјештаја блаженопочившег дабро-босанског митрополита и народног добротвора Ђорђа Николајевића, у тестаменту од 26. новембра 1895. год. тачка VII., која гласи: „Одређујем 500 ф. (пет стотина фор.) а вр. као награду, коју ће конзисторија моја сачувати и у своје вријеме исплатити писцу моје биографије,

кад исти писац поднесе конзисторији ради увјерења штампану књигу мојег животописа". (Види лист „Б.-Х. Источник" од 1896. год. свеска за јули и август) — ова АЕ М. конзисторија расписује стечај, да се у року од године дана рачунајући од 1. јануара 1898. год. написана и штампана биографија блаженопочившег митрополита Ђорђа Николајевића овој конзисторији на увид и исплату награде, — припошље.

Из конзисторијалне сједнице 27. новембра 1897.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Николај.

Лекције из „Каноничног Права".

По рукопису из богословије, с додацима пише **Ненад**, пресвитер.

(Наставак.)

3. Црквена правила.

Све, што се односи на хришћанско њероученье и владање, на богослужење, црквени суд и управу, наређено је правилима васељенскијех и помјеснијех сабора и св. отаца, ђе је то све нашло достојно мјесто. А сва ова правила скупа састављају и чине *црквени канон*, једну цјелину, у којој се огледа правни живот црквени и представља дух, који је руководио цркву при њезиној унутрашњој и спољашњој уредби.

По вриједности, прво мјесто заузимају правила *седам* васељенскијех сабора; за тијем *десет* помјеснијех сабора а најпошље, правила, 12 св. отаца[1]). Ну, потребно је, да се разликују *црквени темељни закони* од оних, који се тичу појединијех страна њезиног спољашњег устројства, и који су постали утицајима некијех особитијех историјскијех прилика. Први, закони, остају онакови, какви су и примљени најприје[2]), и не мијењају својих одредаба; а други, према приликама времена и мјеста, према потребама црквеног живота, могу се и кадшто промијенити, ради тога, да би тако црква лакше могла вршити задаћу своју. Ову исту мисао потврђују и саборска правила одредбама својима. Н. пр. правило 19. IV. вас. сабора наређује, да се има држати сабор у епархијама по два пута у години; но 8. правило трулск. сабора говори, да је доста и један пут, кад су але прилике[3]); али забрањује, да се мијењају или укидају правила, него нека остану, каква су, т. ј. каква су већ и примљена; но та се забрана односи на поједине људе, који би хтјели *да истином тргују;* а не на власт црквену, која има право и дужност, да неке установе развија, а неке, које су се већ преживјеле, исправља у корист своје цркве, према потребама[4]).

Црквена правила имала су с почетка облик и форму саборскијех одлука и посланица св. отаца, а доцније су удешена и разређена, по вриједности, по предметима црквенијем, о којима говоре, као правила; јер су она постала у разна времена и по разнијем мјестима, према повременијем потребама и околностима, па с тога су у прво мах била растурена по одјелитијем збиркама, док нијесу по-лије сабрана сва у једну цјелину, једну књигу, која се по томе назвала *Зборник црквенијех*

[1]) VI. вас. 2.
[2]) III. вас. 7.
[3]) Испореди ап. 5.; VI. вас. 12 и 13.; неок. 15.; карт. 4. и 34.; Вас. вел. 22. и друга шпрал. правила.
[4]) Ап. 37.; Трит. неок. 8.; Вас. вел. 47.

правила. Ово искупљање и сабирање правила почело је тек онда, кад је црква ступила у пријатељски одношај и блиски додир са државом. И по томе је настала потреба да црквено и грађанско законодавство једно друго допуњује и објашњава, ради лакшег и правилнијег пресуђивања о предметима црквено-државнијем. С тога се стадоше учени људи сабирати и заједнички радити на томе, да скупе у једну цјелину црквене и оне грађанске законе, који су се односили на предмете црквеног карактера, говорећи о њима. Ово сабирање почело је још за вријеме цара *Јустинијана*[1]), а свака така збирка добила је при крају XII. вијека име: *Номоканон*. Ријеч „номоканон" сложена је из двије грчке ријечи: νομος = *закон грађански* и: κανων = *правило црквено*.

Према распореду правила, канони су се дијелили на двије врсте. У некијем су распоређена правила по *хронолошком* реду, т. ј. по времену, када су постала; у некијем — *систематски* т. ј. по предметима, о којима говоре, да се лакше изучавају и у пракси изведу и употребљавају.

Први систематички зборник јест *зборник правила Јована Схоластика*, каснијег патријарха цариградског[2]). Зборник овај саставио је Схоластик године 550. док је још био пресвитер. У њему је поређао правила овако: најприје је метнуо правила апостолска, за тијем правила прва *четири* сабора васељенска, па правила трећијех *шест* сабора помјеснијех, а за тијем *шездесет и осам* правила Василија великог. Цио зборник раздијелио је на *шездесет наслова* или *титула*. У предговору спомиње, да је имао при руци зборник од 60 натписа, на који се угледаху при раздјељивању правила. Схоластиков зборник имао је велики значај у источној цркви. Код православнијех Словена задржао је тај значај све до појава књиге *Крмчије*, т. ј. до XIII. вијека; а код Бугара и кроз цио XIV. вијек.

Други систематски, но потпунији и знатнији, *зборник* носи име *Фотија*, цариградског патријарха, († 891). Овај Фотијев зборник звраху Грци некад *синтагмом*, некад *номоканоном*, за то, јер се састоји из два зборника: *синтагме* и *номоканона*. Под првијем се разумије дио зборника у коме су наложена само правила црквенијех сабора, који су издали правила у *хронолошком* реду; а под другијем именом други дио зборника, у коме су распоређена правила у *систематском* реду, или по предметима њихова садржаја. У овоме посљедњему дијелу зборника унесени су и грађански закони, који се тичу црквенијех предмета. Неки мисле, да се је овај зборник појавио у своме старијему облицју још за патријарха цариградског *Сергија* I. (610.—638.)[3]) Године 883. овај зборник је прерађен и допуњен. а године 920. проглашен у Цариграду у присуству сва четири патријарха, за *општу обвезну књигу црквену*. И Фотије је свој зборник подијелио на натписе, и то на 14 натписа а сваки натпис на неколико глава[4]).

Много доцније, године 1335., јеромонах *Матија Властал*, Солуњанин, саставио је један *зборник* азбучним редом, узевши што је најглавније и, по мишљењу

[1]) Такав један зборник први је написао *Стефан ефешки*.

[2]) Јован Схоластик био је најприје правни заступник антиохијске цркве код државне власти. По том је био свештеник у Антиохији, а најпослије, кад сврготе *Ефтихија* са патријаршије, постао је цариградски патријарх (565—578).

[3]) Види окол. зборник православне цркве од др Н. Милаша. Нови Сад 1886. стр 24.

[4]) Садржај зборника Фотијева прво је на српски језик Н. Милаш у П. издању свог зборника правила пред текстом самијех правила.

људи оног времена, најпотребније из закона црквенијех и свјетовнијех. У XIV. вијеку преведен је овај зборник на српскословенски језик[1]).

Синтагма или правилник Матије Властала послужио је за основ трима српскијем књигама, сличног садржаја, од којијех је једна написана 1390. године а налази се у манастиру *Ходошу* у Банату; друга је написана у *св. Гору* 1541. а налази се у манастиру *Шишатовцу;* трећа — 1700. и налази се у манастиру *Раковцу и Сријему*[2]).

Ну смисао црквенијех правила не бијаше свакоме јасан. С тога се појавише: *тумачења, разјашњења или коментари правила.*

Међу тумачењима или коментарима најпрва мјеста заузимаху:

1. *Разјашњења* или *схолије Алексија Аристена*, номофилакса (т. ј. чувара закона) велике цркве у Цариграду за владања цара *Манојла Комнена* (1143.—1171.). Своје схолије (т. з. синопсис, преглед, навод, скраћен текст) правила написао је Аристен 1160. године.

2. *Коментар Јована Зонара*[3]). Зонара је први одступио од реда сабора, који се налази у 2. правилу VI. вас. сабора, на име, ставио је на прво мјесто правила васељенскијех, за тијем помјеснијех сабора и св. отаца. А при тумачењу држао се, Зонара, буквалног смисла[4]).

3. *Коментар Теодора Валсамона.* Теодор Валсамон био је најзнатнији канониста у цијелој источној цркви. За владе *Исака Анђела* постао је александријским патријархом. Антиохија је тада била у рукама латинскијех крстоносаца, и с тога је, Валсамон, становао у Цариграду; али је отуда, по могућности, вршио и онамо свој посао и дужност патријаршеску. Између многобројнијех каноничнијех списа његовијех, најзнатнији му је *Коментар на саборска правила* и правила св. отаца. Овај Коментар он је написао у Цариграду док је био као номофилакс и хартофилакс (чувар аката) велике цркве у Цариграду, а по заповијести владаоца *Манојла I. Комнена* и патријарха цариградског, *Михаила Анхијала.* Написао га је на основу Фотијеве *синтагме*, и ради тога, да изгласи неке несугласице између грађан. и црквен. закона.

Из његовијех списа види се, да је располагао са огромнијем правничкијем знањем. Учествујући дуго времена у правнијем црквенијем пословима патријаршеске цркве у Цариграду, сазнао је и утврдио добро и црквену праксу и црквене законе, синодалне саборе и патријаршеска рјешења. Због тога је био далеко по свијету чувен, те за многе каноничке и законске ствари питан за савјест.

У доцнијим се вијековима такође јављају тумачења црквенијех правила, како код самијех Грка, тако и код другијех народа.

У Грчкој се цркви находе тумачења Зонарина, Валсамонова, Аристенова и другијех, по имену, непознатијех тумача у *Пидалиону.* Руси имају тумачења правила у књизи *Правилу;* у *Кормчији* књизи од

[1]) Види примјере књижевности и језика старог в српско словенског од Ст. Новаковића Београд. — Стр. 239.

[2]) Dr. Jos. Zhickm. das Eherecht der orientalischen Kirche.

[3]) Зонара је био с почетка начелник дворске страже и тајни савјетник *Алексија II. Комнена.* Послије се закалуђерио и отишао у св. Гору.

[4]) Његова су тумачења преведена и на латински језик и штампана први пут у *Парижу* 1558., а други пут у *Милану* 1618. Енглески свештеник, познати српски слависта, Вилем Бенеровије († 1708.), поправио је тај латин. превод и приредио 1672. ново издање под именом „Syntagma", у коме је превео осим латинског, још и грчки оригинални текст.

архијепископа српског, светог *Саве*; од *Јована*, епископа смоленског и *Јована*, епископа алеутског[1]); у московском издању правила (1876. и 1886.), ђе се наводи, упоредо са црквено словенским текстом правила, још и грчки текст, а испод тога руски превод тумачења Зонариниjех, Аристеновиjех и Валсамоновиjех, онако, како су из пера њих самиjех изишла на грчком језику: затиjем у радовима духовне казанске академије[2]); у српској цркви у књизи *Крмчији*. Осим тога издао је архимандрит и професор у Задру (сада епископ далматинско-истријско-бечки) г. др. *Никодим Милаш*, *правила православне цркве с тумачењима* на српскому преводу. Код Енглеза тумачио је правила *Беверогиje*, код Њемаца *Хефеле* у своме великоме дјелу: *Историја сабора* (Conciliengeschichte). (Наставиће се).

[1]) Види тумачења правила прва три вас. сабора.

[2]) У часопису: Православный собеседникъ.

Крст и молитва.

Истинити догађај.

Имао сам доброг друга; био је то образован и даровит човjек. Имао је породицу, а био је од најњежниjих родитеља, које сам дотле познавао. Он се толико предао дjеци својој и бризи о њима, да је потпуно заборавио себе самога. Он никад није могао равнодушно погледати у дjете своје. Ако га погледа, ако му рекне што или га помилуje — у њему од једном наступи таква бура осjећања да се и он сам преобрази. Милина је била гледати како царуje баскрajна љубав у овој породици. Ну, он је припадао оном колу људи, које гледа на вjеру онако како данас гледа на њу један дио образованих људи. Он је сматрао морал вjерски као обавезу свиjу људи, која потиче из њиховог општег интереса и ни сам није био на чисто са основом вjере, са питањем о узроку свега што постоји. О томе није хтио никада да говори.

Ишао је неколико пута у години, по званичној дужности, у цркву. Тада би стао у крај, па би смишљао нове књижевне радове, којима се имао бавити. Неколико пута напоминjао сам му:

— Кад стоjиш већ ту, зашто се бар који пут не прекрстиш?

— Ја не знам ни сам; помишљао сам на то, али ми некако ни сама рука неће да се крене — обично би одговарао.

Прошла је читава година послиje тога. Један пут га видим снуждена: лице блиjедо, главу оборио, очи му некако чудновато тамно горе. Око њега се разговара друштво, а он сjеди и ћути.

— Шта ти је? запитах га.

— Дjете ми је болесно.

То му је био најстарiји синчић, за кога је он заложио сву силу своje њежне родитељске љубави, своју болећиву душу

Отишао сам му кући. Болест је узимала све већи мах. Од веселог, умиљатог и несташног дjетета видио сам пребражен труп, над којим је лебдила хладна и ужасна смрт. Болест је ударила свој ужасан печат на њежне црте онога умиљатог лица. Сваки покрет, сваки израз његов свjедочио је о страшним мукама и боловима које је оно патило. Родитељи су били узнемирени; опажало им се на лицу да их никаква мисао не занима; били су

обоје укочени, и управљали су нијем поглед на оно мјесто, гдје им је дијете лежало.

Јаук дјетињи трже их. Обоје скочише узнемирени и у очима им видјех израз страшног душевног бола. Дође и лекар, прегледа дијете и ја опазих како му се навукоше боре међу обрвама.

— Наступа криза, рече он. Данас ништа нећу прописати. Сад се оставља све природи и — Богу, довршн он врло свечаним гласом, и оде.

Сад тек настаде страх и ужас међу родитељима. Излазили су једнако из собе и враћали се у њу, не знајући ни сами зашто то чине. И он, један отац, кршио је руке и давао маха ужасним душевним боловима који су се разиграли у њему као заталасано море. Страх је овладао њиме у толикој мјери, да он већ није ништа за себе знао.

И тада сам гледао то паметно, интелигентно лице, ону лијепу мушку главу, главу, која је смјестила у себи највиша знања суврсмене науке, која је тако лијепо умјела мислити и која је испитала цио строј васељене, путове свију небесних тијела, све могуће законе велике природе. Гледао сам је како је ништавна и блиједа пред овом једином, пред овим најсвећушнијим догађајем у дјелима велике васељене.

Неисказан бол, очајање и ужас бјеху исписани на овоме лицу, које је стајало пред једном истином, о којој он до сад није ни помишљао, коју је гонио од себе као страшан призарак своје болесне маште... Сад је осјетио да је ту смрт, и ова грозна и страшна јава трже га из оне укочености, он дође к себи и из груди му се оте потмуо загушен јаук.

— Шта да радим, ако знаш за невољу? Говори, помажи!... рече ми он кршећи руке.

— Чуо си шта је доктор рекао: „Сад се оставља све Богу“.

— Па зар да ћутим и да чекам?

— Напротив, не треба да шутиш, већ да се прекрстиш и да се Богу помолиш да те мимоће ова горка чаша, која ти је спремљена. Бог је добар; у његовој руци је и милост и правда. Он не одбија од себе оне, који му се искрено моле.

Ама је ли то истина? упита ме он гледајући раширеним зеницама.

— Приступи му, па ћеш се увјерити.

Он погледа у жену и њихови се погледи сретоше; он јој виђе из очију, да га она преклиње да ме послуша. Поглед му паде на дјетенце и он загушеним гласом рече:

— Милице, хајде да се Богу помолимо.

Сакрушени падоше на кољена и осјенише себе светим знаком крста. Ја осјетих како се све мијења око мене, осјетих како се милост Божја враћа у овај дом, који му нигда имена није поменуо. Ја се полахко удаљих у другу собу.

Кад се послије вратих к њима, они се дигоше и на очима им видјех сузе То су му, како ми он причаше послије, биле прве сузе од његовог дјетињства.

Отишао сам од њих, а кад сам им сутра дан дошао, изашли су обоје преда ме и у њиховим очима видјео сам наду и још један драгоцјен израз, највећу тековину човјечје душе, а помоћу које се она приближује великом Творцу и заступнику свију „обремењених и скорбјашчих“.

На мој нијеми поглед он ми одговори:

— Криза је прошла, веле доктори,

— Бог је помогао. Нека му је слава на све вијекове!

Донио сам му књигу и нарочито забиљежено једно мјесто. Отворих и пружих му је.

Читај рекох му.

Он поче јасним и звучним гласом да чита:

„У то вријеме, кад бијаше врло много народа и не имадијаху шта јести, дозва Исус ученике своје и рече им:“

И читао је тако редом цијелу осму главу Маркова јеванђеља, и како је све даље читао лице му се мијењало, блиједило и блиједило, али се видјело, да му се у души велики догађај збива. Свршавао је осму главу:

„Јер ко се постиди мене и мојијех ријечи у роду овоме прељубопорноме и грешном, и син ће се човјечиј постидити њега кад дође у слави оца својега с анђелима светима“.

Затворио је књигу и прекрстио се.

— Никад више неће демон сумње ући у моју душу, рече он. Ја сам нашао оно, што никада нисам имао и о чему никад нисам мислио; нашао сам вјеру, и то ми је највеће благо, које ћу марљиво чувати.

И он је одржао ријеч.

Из „Цариградског Гласника“. **С-а.**

Одкуд то, да дан-данји тако много Хришћана Господа не познаје?

Од Силикера др филос. и богословије. Превео с њемачког **Милан Поповић**, богослов у Рељеву.

(Свршетак.)

Поред тога много Хришћана добро не познаје и одбацује Христа, јер са својим разумом не може да схвати Његово божанско биће. Човјечији разум, величанствени дар, рад је, да појми и позна почетак и свезу, биће и каквоћу свих ствари, хоће независно и самостално да нађе не само истину, већ да је и створи, и неће пошто је жив да призна ограниченост своје природе. Ко њен глас признаје за јединог судију у надчувственим стварима, томе је Христос камен спотицања и саблазан. Је ли нам Његово цијело биће, као и биће Божије непојмљиво; не можемо ли да схватимо свету тајну, која је у њему; надмашује ли Његов цио живот и дјеловање далеко све човјечанске појмове и преставе. Како би могла ријеч тијелом постати и међу нама пребивати, како би могао Бог у човјечанском лику и језику с нама приступити, како вјечни син, надарен с небеским сјајем и величанственошћу примити на се роњски облик, и по овој мрачној земљи ходити и живити, како је Он могао скршити смртну снагу и изнијети на видјело живот и бесмртно биће: но ако милог Бога знате, који је човјечански дух у стању да у то прозре и то да појми? Ко се у смјерности не преклони пред Светим, преко кога је Бог хтио да благослови круг земаљски, да открије своју вјечну благодат и да човјечански род новим животом одушеви, тај неће вјеровати у оно што је изванредно, чудновато и тајанствено у науци и историји Исусовој? Ко не признаје да има небројено много ствари, које његов разум није у стању ни разјаснити ни доказати; и да би без божанског откривења у Христу још били у тами и незнајесности с обзиром на најважнија дјела нашег духа: томе неможе свјетлост вјере, снага и утјеха гранути у јеванђељу Господњем. Ко није осјећао, да му треба више тумачити о Богу и божанским стварима, о дубинама Његовог бесконачног бића, о вјечном закључку Његове мудрости, о величини Његових благослова: тај не може приступити к вјечном пастиру и спаситељу наших душа, који ће нас потпомоћи у небеском царству свога оца.

Но ко се само у свој разум узда, ко се размеће својом мудрошћу, ко се поноси својим познавањима и увиђањима, тај заиста презире науку о крсту, презире истине, које нам је

Христос открио и окреће леђа од Оног, који оне за блажене држи, који су сиромашни духом. Како ће они код надутости свога знања, као побожна Марија, пасти на ноге Исусове и у смирености бесједу слушати из Његових уста? Како ће они поред самољубља, с којим гледају на правила учења као на мудрост, која је само измишљена, примити Онога за учитеља, који им у име Божије говори и непрестано их посјећа на овисност и ограниченост Његова духа? Како ће они, који држе да је хришћанство врло добра школа за просту свјетину, али којој су мудрији и паметнији људи одавно дорасли, како ће такви с мирним духом, који испитује, с постојаном марљивошћу, са жељом за науком и размишљањем читати свето писмо? Јаој, они измишљају преимућства, што их имају вјерни шљедбеници Господњи пред невјерном свјетином. Они се спрдају духовним даровима, који произлазе из вјере у Сина Божјег. Они воле кад им се о таквим стварима збори као она дванајесторица у апостолској историји: „Ми нијесмо нигда чули, је ли свети дух“. Зар се можемо чудити код такве надутости, што се са Христом никако не познајемо?

IV. У то се убраја и то, што их тако много не осјећа да је потребно поправити и опраштати гријехе. Христос је дошао, да потражи изгубљене, да спасе залутале, да исправи ојађеле да навијести милост смјерним, да окријепи невољне и спотерећене, да разруши царство зла, и да Господ свој народ очисти за својину, који је био марљив у добрима дјелима. Ради тога и грјешници долажаху к њему, позиваху Га у своје куће и даваху Му дирљиве доказе љубави и привржености. Ах, они су осјећали, да им треба ријеч, која осокољава, утјешна храброст, болеће сажаљење и милостиво обсјање. И тако су они тражили узвишеног човјекољубца, који је за сваког имао утјехе, савјета и помоћи, који је свет, невин и неоскаљан, виши од неба, а ипак је био тако понизан и благ, тако пријатељски и искрен, те им је излазио на сусрет с овим спасоносним ријечима: „Утјеши се, твоји су гријеси опроштени!“

Али Он уз то додаје и ову опомену: „Иди, и не гријеши у будуће!“ Он је тражио поправљено мишљење, обновљен живот, сталну борбу против гријеха, вјечну службу у духу и истини. Он је у свако вријеме спајао озбиљност с благошћу, строгост с штедњом, ревност с трпљењем, правичност са сажаљењем.

Јели Он пријатељ и учитељ таковим, који су сами собом задовољни; те своју грјешност неће ни да познају ни да признају, који се поносе својим заслугама и са својом добродјетељи размећу. Они ће с презрењем гледати на Њега и с охолим фарисејима говорити: „Овај прима к себи грјешнике и једе с њима!“ С господеким ће лицем одбацити од себе тражбине Христијанства и против његових наука побудити свакојака двоумљења и сумње. Они неће никаквог избавитеља и спаситеља, јер се у свјетској служби добро находе и не признају, да им треба какво поправљање. Они не осјећају никаква кајања; јер своје погрјешке бране и своју лудост држе за мудрост, а сами себе држе за боље од осталих људи. Да, они ће у својој охолости с презрењем гледати на оне доље, који се са скрушеним срцем бију у прса и моле: „Боже милостив буди мени грјешнику!“ Па чују ли гњевну ријеч Господњу: „Лицемјери, ко вас је упутио, да ћете умаћи пакленом проклетству? Служе се свима пркосом гријеха, да затаје страх своје савјести и да спријече заједницу с Господом. Нијесу ли то они, којима ће једном Господ рећи: „Кините ми се с очију, о, ови злочинци! Ја вас нијесам нигда познавао“.

V. Многи Господа никако не познају, јер Га не узимаху никад за предмет подражавања. — Има људи, који познају узвишеност и величину Христову, Његово више порекло и божанску Му снагу, који осјећају благослове Његовог јеванђеља и савијају се пред крстом искупљења, али они су ради да продру у природу и биће Христово; хоће да докажу одношај, у коме Он стоји према Своме оцу небеском, хоће да докуче тајни начин, по коме се живот грјешника обдржава животом Божијим [ведржитељем свих ствари; они хоће да разгледају цијело дјело искупљења, које је Христос свршио и да Му опредјеле дјелатност и на небу и на земљи. Ушљед тога они заборављају на радно Хришћанство, на вјерно подражавање Господње, на безусловну оданост Његовој служби, и бивају нестрпљиви према онима, који друкчије мисле,

износе их на глас и прогањују као кривовјерце и јеретике и удаљују се све више од правог познавања Христова, и ако се често и драго вољно с размишљањем с Њиме занимају. Други с великим страхопоштовањем Његово име спомињу, вазда стоје у дубокој смјерности код Његова крста. Непрестано говоре о Њему, о Његовим ранама и сузама, о Његовој жалости и смртној невољи и муци и о Његовом величанственом васкрснућу, све своје молитве управљају на Њега и радо износе своје Хришћанство на јавност. Но при том су ипак далеко од царства Божијег и никакве заједнице немају са Сином Божијим. Код њих се не опажа никакав напредак у оном, што је боље, никаква повећана духовна власт, никаква дјела љубави и мира, никаква Господња служба, која је скопчана са самоодрицањем и умртвљавањем тјела. Они се држе за ученике Исусове, а то нијесу.

Христос изрично изјављује: Сви неће ући у царство Божије, који ми кажу: Господе, Господе!; већ који чине вољу оца мога небеског. Многи ће ми у онај дан казати: Господе, Господе, зар нијесмо у Твоје име пророцали? Зар нијесмо у Твоје име ђаволе изгонили? Зар нијесмо у Твоје име многа дјела чинили? Ја ћу им тада рећи: Ја вас нијесам никад познавао, кините ми се с врата, злочинци!

Други се с неким занешењаштвом утапљају у дубине хришћанских тајана, јако побуђују своје осјећаје и увлаче Христа, који је јасан, чист и величанствен, који је у науци и животу тако смотрен, тако миран и весео, у тамне утваре фантазије, и у магловите обсјене угрижене моћи уображења. Они се одричу свијета, одричу се заједнице с људима, гледају, да униште у себи све, што је земаљско и да лудују у блаженим заносима. И овдје се види, да они добро Христа не познају, који је за вријеме свога живота у свијету дјеловао, који се моћно борио с царством таме, који је свагда око себе раширивао ведар и весео живот, који је жалосним срце олакшао и ојађене исправљао.

Мало их има, који изабирају Господа за предмет подражавања, који с побожним мишљењем пазе на свети Му Богу посвећени живот, који узимају себи за примјер и углед Његову човјекољубље и љубав, смјерност Му и благост, Његову оданост вољи оца небеског, као и Његово постојано трпљење. Ко у свему мисли, као што је Исус Христос мислио, ко Га увијек има пред очима и вјерно Његовим стопама слиједи, ко са свом искреношћу и љубави обгрљује и савим улази у дубоки смисао светог Му живота, тај ће доћи до небеске истине, до побожног мишљења, до високе самосталности, до побожне смјерности, до милостивог сажаљења искупитељеног. У њему Христос добија све лепше и лепше обичаје, и он смије заиста казати: „Ја̀ъ живѣ, но не живѣ ја̀ъ, Христосъ же ко мнѣ живетъ“. Ми само на тај начин долазимо до најунутрашњијег познавања Исусова и до блажене заједнице с њиме. Али како их је мало, који се одају Христу као вјерној и сталној служби и у њему налазе своје богато и потпуно задовољство.

Зар се можемо и поред тих опажања чудити, благ. Хришћ. што много Хришћана Господа не познаје. Зар се можемо чудити, што су тако многи и ако су рођени у крилу хришћанске цркве, и име спаситељево носе, што су тако многи велим удаљени од царства Божијег и тако равнодушни према великом спасењу, које је Бог преко Христа утемељио? Ах, кад би се сви којом срећом обратили пастиреначелнику наших душа! Кад би се са светом љубављу испунили према Ономе, који нас је љубио до смрти! Кад би сви с Петром дијелили живо осиједочење: „Господе, куд ћемо ићи? Ти си ријечи вјечног живота!“ Кад би сви божанство Његово појмили у његовој потпуној величини и рекли: „да нема у никаквом другом имену спаса, да људима није дато никакво друго име, с којим ће се спасти, већ име Господа Исуса!“ Тада би помоћ, спас и благослов дошао на све биједне, невољне и оптерећене!; тада би у срцу спасених био мир и радост у светом духу; тад би из ризнице богоугодног живота у њихове душе дошла пуноћа снаге и врлине; тада би мало по мало нестало невоље на овом свијету и небо би на земљу дошло.

О камо среће лијепе, кад би свети дани божићни, којима с тихом радошћу изилазимо на сусретање, благословено и величанствено међу нама дјеловали! Кад би се с побожним пастирима у тихој смјерности искупили око љубеаног дјетета, у којем нам се вјечни тако дирљиво и

повјерљиво приближује! Кад би се ваздa у нама поражала искрена чежња за поновним рођењем и обновљењем духа у Исусу Христу! Кад би се ми сви пуни свечане радости сложили у славопоју небеске војске и у преображеном срцу мир Божији осјећали! Очисти Себи, о најузвишенији, народ за Твоју својину, који марљив бива у добрим дјелима. Води нас кроз немирни, теготни живот по вјечним путевима горе у Своју величанственост. Али то је вјечни живот, да они познају Тебе, који си сам прави Бог и Онога, кога си послао, Исуса Христа. Амин.

Ријеч к питању: „Како се треба осјењавати знаком часног крста?“

У црквеном листу „Српски Сион“, који излази у Ср. Карловцима, од године 1895. број 6. и 7. стр. 82. и 97. одштампана је расправа о том: „како треба да се знаменујемо знаком часнога и животворнога крста по учењу православне источне Христове цркве?“

Ову расправу написао је и подписао госп. Максим Лудајић.

Господин Лудајић изнио је у тој својој расправи четири врсте крстова, који постоје.

Обликом т. зв. грчкога крста (crux graeca) желио је г. писац доказати, да је неправославан облик крста, којег ми православни Хришћани, на основу предања св. апостола и св. отаца до данас употребљавасмо, кад осјетисмо потребу и дужност осјењавати се знаком Христова крста.

Смисао цијеле расправе је у том, да: „Крⷭ́тъ ѝзбранный, ѿ бжіи кѣкы кѣкомѣ православнымъ Хрⷭ́тіанинѣ по дрѣвнимъ преданіе стыхъ ѻц҃ъ, и стыхъ Отцъ, на ѝзображеніе знамснія крⷭ́тнаго стоѧщѣ на лицѣ своемъ подобаетъ рѣкы своѧ прсты, и кіи глагати, стоѧщи ѡбразъ здѣ пчатнымъ тиѵнѡмъ ѝзображаюмъ: и какѡ на цⷭ́ѣ бывый ѝзображаѥтъ“, — које се налази у псалтиру и часловцу, — учећи нас ријечима: „И полагаютъ а... Вторіе на чрⷭ́кѣ нашемъ, стоѧщи десницѣмъ нижнїй ѹгол крста...“ учи нас, да се крстимо онако како *нсвала* и како је неправославно, већ г. писац позива нас, да послушамо њега и његову историју старе хришћанске цркве у обиму од 10 књига а под насловом: „Josephi Binghami Antiquitates Ecclesiasticae. Hallae 1724.—1729. г.“, о којој и он сам вели, да: „у овим књигама ни помена нема како се извршује крсно знамење“, — те да при ријечима; „И Сына“ не мењемо три прста десне руке „на чрⷭ́кѣ нашемъ“, већ на *крста*. Још, — Боже ми опрости, — требало је рећи, да сваки православни Хришћанин треба, да има у џепу „метар“ па да се не крсти прије него што размјери на себи, да сва четири крака буду потпуно једнака, јер — дошљедно — другчије знак крста, није православан — не вриједи.

Али, ја држим, да ова врста расправа вриједила би и спада у доба схоластицизма, а пошто данас томе нема мјеста, преко тога се и прешло ћутом.

Ја бих то и данас учинио, али баш неки дан добих 43. број „Српског Сиона“ од о. г. и у њему под званичним дијелом прочитах: „Извод из записника сједнице правосл. српског светог архијерејског Синода, држане у Карловцима 29. јула (10. августа) 1897. Број син. 30“, којим се наређује Србима православне вјере у земљама угарске круне, да се од данас имају осјењавати знаком часног крста овако: „Десном руком треба да чиниш крст стављајући на чело три прста (прва) прста и да говориш: „Во имя Ѻц҃а“. И за тим спусти руку на *прса* у истом виду и говори: „И Сына“. А одавде на десно раме гово. рећи: „и ⷭ҃. Дх҃а“ преносећи уједно (руку) на лијево. А кад си се означеновао овим светим знаком крста, треба да завршиш овом ријечју: „*Аминь*“.

Ове ријечи су, — истина — изваћене из симболичке књиге: „*Прав. Испов. Вѣры католической и Апостолской Церкви восточной*“ од Петра Мосиле († 1647.) кијевског митрополита, али хрђаво и у неправославном духу растумачене, јер док блажене памети Петар Могила вели: „А одавде на десно раме говорећи: „*и ѿ отца* Дх҃а“ преносећи уједно руку на лијево, — дотле висока наредба на основу: „наставног плана за науку о вјери, што га је епархијска конзисторија горњокарловачка наредбом својом од 8. фебр 1896. бр. 54.“ — каже: „а код: „И ѿ отца“ на десној страни, а код: „Дх҃а“ на лијевој страни груди“ Куда ћемо сада са: „*аминь-ом*“. Још је требал.

o

рећи: „па онда склопи руке на молитву по римском обичају и реци „Амин“ или: удари се шаком у прса уз произношење ријечи: „Амин“.

Да избјегнем непотребно трошење ријечи, ја ћу овдје управити само једно питање на своју браћу по Христу — свештенике свију народности и браћу по крви Србе свјетовњаке у нашим крајевима а то је:

Нека сваки, право по души каже јели икада чуо или видио, да се који православни Хришћанин до данас осјењавао знаком часнога крста овако: „*да је састављао прва три прста десне руке: палац, кажипут и средњи прсти те овако састављење изједначио и метнуо најприје на чело па рекао*: „Во имѧ Отца“, *за тим спустио на прса и рекао*: „и Сына“, *за тим пренио на десно раме и рекао*: „и святаго“, *а на посљедњу пренио на лијево раме и рекао: „Духа“, па кад је* то све свршио, а онда је спустио руке низасе, или скрстио их или... макар турио их у џеп... рекао „Амин“?

Ако је ико видио или чуо, нека по души каже, па ћу ја смирено и покорно молити се Богу, да ми опрости што сам у заблуди, а ако нико није видио нити чуо, онда... онда, незнам шта да мислим о високој наредби!

У осталом, ако се докаже, да је потребно и правилно кретити се као што вис. наредба архијерејског синода вели, онда треба одмах наредити, да се сви часловци и псалтири, као безаконе књиге униште, или бар оно: „Ѥ҆ллинскꙋ ѩ҆зыкꙋ“ истргне из часловца и псалтира па боље напише, а сав живи православни народ наново у школу, да се учи прекретити, а мртвима, да Бог прости што се незнадоше прекретити.

Још би се морало са часловцима и псалтирима уништити:

1. Прва настава у вјери за I. и II. разр. од Н. Вукићевића 1883. год., премда је ова књига поменутом наредбом стављена ван кријепости!

2. „Литургика“ за срп. школе“, коју је написао г. Н. Беговић прото и која је награђена по ријешењу *архијерејског* сабора у Београду (!?), која нас на стр. 47. учи како се ваља прекретити!

У опште, ја сам дошао до ове дилеме: или се Срби православне вјере не знадоше до данас правилно знаменовати знаком часнога крста,

Или је наредба правосл. срп. архијерејског синода у Карловцима бр. 30. (син. зап. ех 1897. од 29. јула (10. авг.) издана доцкан а у духу противном старој српској правосл. вјери јер, трећег нема!

А ја вјеран св. предању св. апостола и св отаца завршујем за сада ријечима: „Ѡ҆ нем҃ѣ ѥ҆дино ѹ҆разꙋмѣ҆ѥ҆ши, ѿцѣ҆ѧ҆ющимсѧ тако҆мꙋ ка҆ѥ҆тисѧ и цр҃кви ц҃ѣ҆й противитисѧ мꙋдр҃ствꙋющима: держѧти же дрꙁки ѿ ц҃ѣ҆ꙋхъ мы҆сл҃и и ц҃ѣ҆ꙋхъ ѻ҆ц҃ь прадѣ҆ди“.

23. октобра 1897. **Посавски поп.**

Како је Христос изгледао?

О томе доносимо писмо које писао Публије Лентулије губернатор Јудеје, Императору Римском, — којим се описује лик Исусос. — То је писмо преведено са латинског. а чува се у породици Цезарине у Риму: „Чуо сам, Цезаре, да желиш знати, што ћу ти сад причати. Налазећи се овдје човјек, који сада живи у великим врлинама, а зове се Исус Христос, и кога народ љуби, а његови ученици сматрају га за божанствена и веле, да је син Бога творца, неба и земље и свега што на њој има и бива. Заиста, Цезаре, сваки дан чују се чудне ствари о овоме Христу: да васкрсава мртве и лијечи болеснике само једном ријечју; — он је човјек средњег стаса врло лијеп у лику, а има тако величанствен лик, да они који га гледају, морају га волити, и бојати га се. — Коса му је боје добро зрела лешника. и затегнута до ушију, а од ушију до рамена земљане је боје, али светлија. Од сред чела на глави косу дијели по Назаренском обичају. Чело му је равно, али врло ведро, лице без бора и пјега, преливено скромношћу. Ноздрвама и уснама не може се ништа замјерити, брада му је чиста као и коса, није много дугачка, на средини је одјељена. Поглед му је страшан и озбиљан, очи су му као зраци сунчани, и нико не може право да га гледа због сјаја, кад укорава, застраши кад опомиње, привлачи љубав и весео је са достојанством.

Вели, да га никад нису видили ни смијати се ни плакати. Руке су му и мишице врло лијепе, у разговору задовољава многе друге, али виђа

се ријетко, а кад се деси, врло је скроман, а по изгледу је најљепши човјек, што се може видити и замислити, пука мајка, која је најљепша млада што се икада запамтила у овом крају. Ако Твоје Величанство, Цезаре, жели видјети га, као што си ми прије писао, јави ми и ја ћу ти га одмах послати. — Науком задивљује сав Јерусалим. Он није никад ништа учио, а зна науке: иде босоног и гологлав; многи га исмијавају, али у његовом присуству говорећи с њиме сваки стрепи и чуди се. — Веле, да такав човјек није никада ни виђан, ни чувен у овим предјелима. Одиста, као што ми Јевреји кажу, никад се нису чули онакви савјети и онако мудри, као што то учи овај Христос, и многи Јевреји сматрају га за божанствена и вјерују му, а многи други туже га мени, као да је противник твом Величанству Цезаре, — Мени већ додијаше ови покосни Јевреји. — Вели се, да никад није учињено зла никоме, али јест добра, сви они који га познају који му се приближише, веле, да су од њега примили доброчинства и оздрављења. — Ипак сам готов, да Твоје Величанство Цезаре, послушам: како ми наредиш, биће извршено. Здраво!

У Јерусалиму, седме индикције, мјесеца једанаестога.

Твога Величанства највјернији и најпослушнији губернатор Јудеје

Публије Лентуло.

Из „Цариградског Гласника".

Древна слика св. Бориса и Гљеба.

Приопћио уз минеј **Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.**

(Свршетак.)

Кнѧзь же благосе́рдъ сы́й, не хотѧ́ше зла творити бо́тымъ на бра́ни кнѧзе́мъ, но наро́дъ ра́ди повелѣ́ вседи́ти и́хъ къ темни́цѣ, дабы́ ѹ́тишилсѧ ма́тежъ людскі́й. Мно́зѣ же вре́мени мини́вшю, па́ки володимѣ́рцы копїа́хѫ, кричѧ́щи къ вели́комѹ кнѧзю всеволо́дѹ: вы́дай на́мъ ростисла́вичекъ, хо́щемъ бо и́хъ ѡслѣпи́ти. Вели́кі́й же кнѧ́зь всеволо́дъ почѧ́ленъ бы́сть, но не мо́жѧше наро́днагѡ мате́жа ѹ́держа́ти, и́шедше лю́дїе, разметѧ́ша темни́цѣ. и ѣ́вше мстисла́ка и ѳеопо́лка, ѡслѣпи́ша и́хъ и ѿпѹсти́ша. И та́кѡ вседи́ви ростисла́вичи мстисла́вѣ и ѳеопо́лкѣ, и́же хотѧ́хѫ бо́льшїа сла́кы и вла́сти, кы́ша смире́нїи и ѡслѣпле́нїи. Ѝдоша же къ смоле́нскѹ, и при́идоша на сма́дингъ къ ц҃е́ркоѹ сты́хъ мч҃никъ кори́са и гл҃ка: вкѫ́же тогда́ пра́зденикъ ѹ҃чи́нѣ гл҃ка ст҃а́гѡ, септе́мврїа въ ѕ҃ дѣнь, и молѧ́шасѧ прилѣ́жнѡ къ ѓ҃ѕ҃ съ вели́кимъ ѹ҃се́рдїемъ, и сты́хъ мч҃никѡвъ ѩ҃кѡ сро́дникѡвъ свои́хъ призыва́хѫ въ по́мощь, ѣ́же ѡслѣчи́тисѧ колѣ́зни и́хъ, гнѣ́вѫ бо и́мъ о҃чи́ѩ ѩ҃зы. Молѧ́щымсѧ же и́мъ, пе́рвѣе ѡслѣчи́лсѧ колѣ́знь, тѫ́же по́чѣ наде́ждꙋ и́сцѣле́нїе съ прозо́рливѣ́мъ о҃чи́мъ да-с

рока́са: и зра́ще ѩ҃сно, начѧ́ша предъ всѣ́ми сла́кити и́ благодарити ѓ҃а и прѣ́стꙋю ц҃ѹ́, и сты́хъ рѡссі́йскихъ ч҃ѹдотво́рцевъ рѡмана́ и дави́да, и ѿпѹсти́ша ѥ҃ѡ свобо́ду ра́дꙋющесѧ, и сотворшꙋ́ѡсѧ съ ни́ми гдⷭ҇ню, мт҃ре́ми сты́хъ мч҃никѡвъ, мт҃ре́ и мр҃ѣ́ всѣ́дѧ проповѣ́дꙋющи. Ста́рецъ нѣ́кі́й дре́внѣ́йшихъ вре́менъ, ѩ҃менемъ мартѝнъ, бѣ́ въ гра́дѣ тр҃о́вѣ́, ѩ҃же пре́жде по́вдрѣ вѣ́ ѹ҃ е҃пи́скопѡвъ тр҃о́вскихъ сѣ́мейна, и҃гна́тїа, и҃ѡакѝма и гео́ргїа: сковождѝнъ же кы́хъ е҃пи́скопомъ геѡ́ргїемъ ѿ сла́ѫжбы тоѧ́ ста́рости ра́ди мона́шескі́й на сеѥ́ прі҃а́ѧ о҃бразъ, и пребыва́ше въ е҃пи́скопскомъ монасты́рѣ ѹ҃ ц҃е́ркве сты́хъ мч҃никъ кори́са и гл҃ка, е҃ди́нъ въ кѣ́лїи жи́вый. То́й коля́ше лѡ́номъ ча́стѡ, чре́во бо ѓ҃ѡ въ лѡ́но и҃сходя́ше: и ѓ҃да бываше ѣ́мъ сі́, тогда́ лежа́ше ста́рецъ взываѧ ѿ колѣ́зни, не могы́ць костѧ́ти и послажи́ти тѣ́ла своегѡ. Е҃ди́ною же коля́ць тѣ́мъ недꙋ́гомъ и лежа́щꙋ въ кѣ́лїи, ѩ҃знемогаше ѿ жа́жды, никто́же бо посѣ́ти ѓ҃ѡ, поне́жи къ то́ вре́мя бѣше кода́ велика ѿкрестъ монастырѧ́ бнагѡ. Къ тре́тїй же дни́ книдо́ша къ немꙋ ѳ҃ри мч҃ницы кори́съ и гл҃ка, ѩ҃вѣ́ къ своемꙋ

йхъ подо́бни, я҆коже на і҆коно́мѣ и҆зо́бражени́и сѣ́ть, и҆ глаго́лаша: что́мъ колѝши, ста́рче; бы́ же сказа́ и҆мъ недо́гъ сво́й. И҆ рекоша́ и҆мъ: Хо́щеши ли воды; и҆ рече́ ста́рецъ: ѡ҆ господи́е, мои́, о҆у́жѣ дано́ бѣ́ мнѣ́ жа́ждѣ. И҆ взѧ́въ е҆ди́нъ ѿ ни́хъ водоно́съ, принесе́ воды, а҆ дрѹ́гій напо́ли коре́цъ, и҆ напои́ста ста́рца. И҆ рече́ ста́рецъ: чи́н е҆́сте вы́ чада; и҆ ѿ҆вѣща́ша и҆мъ: ѩросла́вли кра́тіи е҆́мы. И҆ мнѣ́хѹ ста́рецъ, я҆́ко кнѧ́зя гео́ргіа ѩросла́ва сродни́ки сѣ́ть, рече́: кто́ да сотвори́тъ ка́мъ мнѣ́га лѣ́та, господи́е мои́, козми́те же сами́ хлѣ́бъ и҆ ѩдѧ́тъ, йко ѩ҆́зъ не могѹ́ послѹ́жити ка́мъ. О҆ни́ же рѣ́ша: вѣ́ди тво́ѥ хлѣ́бъ, мы́ же ѿи́демъ, а҆́ти не коли́ про́чее, но почи́й. И҆ ѩ҆́ста имѣ́й дими́ вы́ша. Ста́рецъ же ѿ҆вр҃тѣ́сѧ здра́въ, и҆ разви́ѧ носки́ѵѣ сты́хъ мѵ́чникѡвъ бори́са и҆ гли́ба, и҆ костѝ просла́ви кра́ѧ и҆ ѹ҆гро́дникѡвъ е҆гѡ́, и҆ ѿ҆то́лѣ никогда́ же поколѣ́ тѣ́мъ недо́гомъ не прекы́сть про́чее здра́вствѹѧ и҆ сказѹ́ѧ кра́тіи дарова́нное сѣ́кѡ ѿ сты́хъ мѵ́чникѡвъ, ѳчекда́нѡ ѩ҆́кѡ и҆́шѹхсѧ е҆мѹ́, йсцѣлѣ́нїе.

Бл҃говѣ́рный кнѧ́зь а҆лекса́ндръ, прозыва́емый не́вскій, кнѧ́жествѹѧ къ великомѹ́ нѡ́вѣ гра́дѣ, и҆́мѣ бра́нь съ нѣ́мцами: и҆ е҆гда́ съ ко́инствомъ свои́мъ прїи́де на рѣ́кѹ невѣ́, е҆ди́нъ ѿ вое́вод҃ъ е҆гѡ́, и҆́менемъ фі҃ли́пъ, мѫ́жъ кѡ҆́ѡзлѹвый, и҆́мѣ́ѧ порѹ́чи́нѹю сѣ́кѹ нощнѹ́ю стра́жѣ. ви́дѣ (восходѧщѧ ѹ҆́жѣ со́лнцѣ) на кодѣ́ кора́бль. и҆ посредѣ́ кора́ѧ сты́хъ мѵ́чникъ бори́са и҆ гли́ба стоѧ́щихъ къ ѻ҆дѣ́жахъ черле́ныхъ, гре́цы же сѣ́дѧхѹ, а҆́ки мглою ѿ҆дѣ́ты. И҆ рече́ сты́й бори́съ къ сто́мѹ гли́бѹ: бра́тѹ гли́бе, по́йдемъ скорѡ́, да помо́жемъ сро́дникѹ на́шемѹ кнѧ́зю а҆лекса́ндрѹ на ниспѡ́вныа нѣ́мцы! Тѣ́ѡ ви҆дѣ́нїе воево́да бы́ный повѣ́да кнѧ́зю своемѹ́. И҆ въ тре́и де́нь кнѧ́зь а҆лекса́ндръ, по́мощїю сты́хъ мѵ́чникъ бори́са и҆ гли́ба, повѣ́ди и҆ попра́ нѣ́мецкѹю си́лѹ, и҆ короля́ и҆́хъ са́мъ ѹ҆́зкій мечи́мъ въ лицѣ́, и҆ съ торже́ствомъ къ великі́й но́вградъ возврати́ся.

Подо́бнымъ о҆́бразомъ, е҆гда́ потомъ́ не скорѡ́ великі́й кнѧ́зь моско́вскій димі́трій и҆́мѣ́ бра́нь съ царе́мъ татарскимъ мамаемъ, стра́ѫ нощны́й дѡма́ хлѣ́бникѣ́въ ви́дѣ ѿкровѣ́нное ѿ кра́ѧ е҆мѹ́ ви҆дѣ́нїе сицево́е на вы́сотѣ бѣлакъ ѩ҆зра́денъ зра́шесѧ, и҆ сі҆ а҆́ки полкы́ нѣ́кіа зѣлѡ́ вели́кіа ѿ костѐка и҆схожда́хѹ ѿ полѧ́денныа же страны́ прїи́до́ша два ю҆ноша сѣ́кѹтли, и҆́мѹщіи въ рѣ́кахъ свои́хъ сѣ́кцы и҆ мечи́ ѿ блаже́нны бо́гы. Сіи́ же ка́хѹ сты́и мѵ́чники бори́съ и҆ гли́бъ и҆ рекоша́ полкѣ́никѡмъ тата́рскимъ: кто́ ка́мъ повелѣ́ о҆тѣ́чество на́ше ѿ гда́ на́мъ дарова́нное, потреба́ти; и҆ начаша́ сѣ́кій сопротѝвныхъ, я҆́кѡ ни е҆ди́нъ ѿ ни́хъ цѣ́лъ ѩ҆зы́сть. И҆ ко ѹ҆́трїе стра́ѫ бы́ный повѣ́да великомѹ́ кнѧ́зю ви҆дѣ́нїе сѣ́ѥ.

Кнѧ́зь же бо́чи сво́ѧ на не́во возведъ́ и҆ рѣ́цѣ воздѣ́къ, со слеза́ми нача́ молѝтисѧ, глаго́ла: гди́ чл҃вколю́бче, ма́тѣрми сты́хъ мѵ́чникъ бори́са и҆ гли́ба помози́ мнѣ́, я҆́коже мѡ҆ѷсе́ю на а҆мали́ка, я҆́кѡ дѣ́ѳа на голіа́да, я҆́кѡ ѩросла́ѵа на скатополка́, и҆ я҆́кѡ пра́дѣдѣ моемѹ́ кнѧ́зю а҆лекса́ндрѹ на короля́ нѣ́мецкѡгѡ сѝце мнѣ́ на мама́я подаждь по́мощь. И҆ въ то́й де́нь великі́й кнѧ́зь моско́вскій димі́трій

помоћію мајкѣ сѵ҃ыхъ страстотерпцевъ борисѣ и глѣбѣ, повелѣ мамѣ царѣ татарскаго, јакоже ѡ томъ пространнаа ѳкрѣтаѣтсѧ исторіа. Тѣ и јиа многајшаа чѣдеса сѵ҃ін мученики и чѣдотворцы рвссійстіи борисъ и глѣбъ во сѵ҃омъ крещеніи наречѣнніи романъ и давідъ, содѣлаша, и нѣкѣ призывающымъ ихъ съ вѣрою содѣлаютъ, къ славѣ христа бга нашегѡ, со ѻц҃емъ и сѵ҃ымъ дхомъ славимагѡ вовѣкѣ и въ безконе҃чныа вѣкы. аминь.

Посвећење цркве у Иваньској.

Благословом Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Николаја Мандића посвећена је црква у Иваньској на дан 31. августа о. г.

У очи самога дана обдржавао је прото Вид Ковачевић са мјесним свештеником и парохом бистричким г. Јовом Новаковићем, вечерњу са бденијем. Сутра дан је чин освећења извршен уз припомоћ више свештеника. При служби чинодјејствовали су началствујући прото В. Ковачевић, игуман Стојнић, Милан Радовановић, Јован Новаковић и протођакон Бошковић, који је богослужење својим изненадним присуством увеличао. При служби одговарало је српско-правосл. црквено-пјевачко друштво „Јединство“ из Бањелуке, којим управља вриједни и ваљани коровођа Ксенофон Зита. те је и оно својим присуством ову црквену прославу знатно увеличало. При завршетку службе изговорио је прото Ковачевић присутном народу сходну бесједу дану и свечаности.

Овој свечаности присуствовао је иваньски предстојник г. Форкапић као владин изасланик, те знатна мнозина српско-православног народа из мјеста и са стране, особито Срби Бањалучани су исту у знатном броју посјетили.

По свршетку службе био је заједнички објед, који је био приређен за госте из Бањелуке, Приједора и осталих мјеста. Прву здравицу при обједу напио је, у име Његовог Високопреосвештенства митрополита господина Николаја; Његовом Величанству премилостивом цару и краљу Фрањи Јосифу I., прото Вид Ковачевић, која је од пјевачког друштва са пјеснама царевке попраћена. Другу здравицу напио је Његовом Високопреосвештенству господину митрополиту Николају и српском народу ваньски предстојник господин Форкапић, иза које је одјекивало „Тон деспотин“. Трећа здравица напита је куму Михајлу Мијатовићу из Пискавице, који је цркви 100 фор. даровао осим други потрошица, ову здравицу напио је игуман Стојнић.

Свака појединa здравица попраћена је са пуцњавом из прангија и звоњењем звона. Весеље је даље текло у најбољем реду до мркле ноћи.

Добровољни прилога пало је преко 300 ф.

Црква иваньска налази се на брежуљку, који је шумом обрастао, црква је са све четири стране опкољена гробљем, које је врло старо са малим простим каменим и дрвеним крстовима без натписа, у исто гробље се и данас мртваци из оближњих села сахрањују.

Црква је у виду лађе од дрвеног материјала сатворена, те с пода и изнутра омалтерена и окречена. Звоник је са западне стране на четири ступа са доста великим звоном, које лијеп и јасан звук има. Црква је 13·5 мет. дуга и 5·80 мет. широка, исту је мјестни народ о властитом труду и трошку саградио. Ова је црква веома сиромашна, те је због тога све досада и била неосвештана. На истом мјесту постојала је прије веома мала црквица са освећеним антиминсом, који је сада у нову цркву пренијет, дочим ова стара црквица сада као свјећарница служи; иста нема никакви старински натписа, по којима би се могло установити када је ова црквица грађена. Нова црква нема никакви утвари осим оних, које је висока земаљска влада у два пута даровала, а то су: потпуно одјејаније, 3 покровца за проскомидију, і евангелије, 1 апостол и 2 књиге октоиха са 8 гласова.

Бањалука, 6. новембра 1897.

Вид Ковачевић,
прото.

Свечаност приликом освећења иконостаса у рогатичкој цркви 14. октобра 1897.

Као што се у старо и славно доба Немањићко подизаху и крашаху цркве и манастири у великом сјају и величини, — то и садањи нараштај. — српско-православни народ у Босни и кршној Херцеговини при будној свијести, а у слободи под моћном руком Њег. Величанства нашег премилостивог цара и краља Франц Јосифа I., подиже и краси своје богомоље. — Па ево, у славу Бога! заузимањем и пожртвовањем побожног српско-православног народа, који је прије 11 година сазидао овдашњу цркву, подиже у истој и иконостас, који је умјетничка рука академика сликара г. А. Бошарића израдила у источном оригиналу, а по православном типу и укусу.

Но, пошто исти иконостас у мјесецу септембру о. г. буде у цркви постављен, — српско-православна црквена општина, по жељи својој и народној, поднесе молбу Његовом Високопреосвештенству митрополиту г. г. Николају Мандићу, да би собом тај св. чин благоволио обавити, што је и учинио.

Чим се пронесе глас о доласку Његовог Високопреосвештенства, нестрпљиво у великој жељи, очекиваше народ дан доласка и освећења. Једно, да види свог архипастира, а друго, да присуствује на дан освећења.

Полазећи 12. окт. о. г. наш архипастир из шехер Сарајева у пратњи преч. проте, конак сторијалног члана г. Давидовића кренули су преко Сокоца, гдје буду од свештенства и народа предусретнути. Овдје су и коначили у Сокоцу код преч. проте г. Г. Косорића, а одатле су 13. окт. о. г. испраћени од свештенства уочи дана освећења у $11^1/_2$ сати у град стигли.

На граници мјесне парохије, изашавши предсједник црквене општине са 46 коњаника грађана и сељака, поздравио је Његово Високопреосвештенство, и одавде све два и два коњаника у најљепшем реду и весељу до цркве.

На знак звона постављен је народ код цркве у два реда, и то: чланови одбора црквеног до главних врата црквених, до њих дјеца школска и изван школска у два реда, даље присутни народ раздвојен такођер у два реда до врата на порти црквеној.

Пред сами долазак Његовог Високопреосвештенства, обукавши се у епитрахиљ и фелон мјесни свештеник са својим оцем Ђоком Косорићем, свештеником, отворио је царске двери, и са часнијем крстом положеним на дискосу, ваздухом прекривеним, изашао на главна врата цркве и ту Високопреосвештеног чек'о.

На главним вратима цркве бијаше дивно израђен славолук с иконом св. Саве и натписом: „Добро дошао“, што се има у заслугу и труд овдашњој двојици учитеља приписати; на чем, нек им је од стране моје и црквене општине срдачна хвала!

Кад је г. митрополит са пречас. протом г. Давидовићем пред вратима порте црквене на фијакера изашао и на иста ступио, гдје је од чиновништва дочекан; заорило се од народа „живио“ и одмах је престало звоно звонити, а дјеца су отпочела тропар храму појати.

На прагу црквеном поздравио је ученик III. разр. основне школе Милан, син учитеља Радаковића врло дирљивим ријечима Његово Високопреосвештенство, да су се сви слушаоци задивили, а архипастир га је у чело пољубио. За тим примивши од двије ученице цвијеће и од свештеника пружени му крст на дискосу, уништио је у храм, а дјеца су међутим појала тропар, понављајући све дотле, док Високопреосвештени није свој престо заузео.

Послије кратке јектеније, која се обично на јутрењи пред шестопсалмијем говори и возгласа, изашав пред двери, поздравио је мјесни свештеник Његово Високопреосвештенство кратким говором, на ког је слиједио отпуст. Тада је архипастир отпоздравио и свој архијерејски благослов народу дао, кренувши у пратњи свештенства и народа у одређени му стан код вриједног грађанина, предсједника црквене општине Јелисија Шољевића, гдје је свештенство учинило подворење.

По полу дана наредбом Његовог Високопреосвештенства обавио је мјесни свештеник у

присутности народа у цркви водоосвећење, које је сутра дан за освећење иконостаса нужно било.

У 4 сата послије подне био је почетак вечерње, коју је служио прец. прото г. Давидовић са тројицом свештеника у присутности Његовог Високопреосвештенства.

У јутру 14. окт. о. г. око 7 сати започео је јутрењу прец. прото г. Давидовић са свештеницима: Николом Стефановићем из Вишеграда, Стефаном Косорићем из Сокоца, Атанасијем Косорићем из мјеста и Димитријем Јевђевићем из Праче, кот. Рогатица. За вријеме појања „свјакоје диханије“ а уз пуцњаву прангија и звоњење звона дошло је Његово Високопреосвештенство у фијакеру из стана до пред врата на порти црквеној, дочекавши га ту дјеца обучена у стихаре с рипидама и тирацима, а свештеници пред вратима црквеним, допративши га у храм, гдје је настало архијерејско облачење у достојанственичке ризе и одежде.

Кад је довршено архијерејско облачење и отпојано велико славословије, обављено буде освећење иконостаса. Након тога одмах је слиједила божанствена литургија, на коју су присуствовали чиновници и часници, те увеличали ову ријетку свечаност. Нек им је свесрдна хвала! А народ, гледајући Његово Преосвештенство, гдје обавља божију службу уз судјеловање неторице свештеника, душа му се наслађивала, а срце веселило, развијајући се у њем религиозна чувства. За све вријеме јутрење и литургије појали су за пијевницама из мјеста двојица учитеља умилним гласом.

По свршетку литургије, наш одлични и ријетки говорник, архимандрит Мандић изговорио је сасвим прекрасну и поучну бесједу, коју овдје није ми могуће својим пером изнијети. Само се нешто сјећам: како треба у слози и братској љубави живити; љубити не само онога, који се крстом крсти, него и онога, који се не крсти; јер смо сви синови једног Бога Оца и поданици једног владара, цара и краља Франц Јосифа I., као божијег миропомазаника, преко кога се испунило дивно Богом обећано вријеме, да се и у овој земљи подигне и узвиси народ, који је у свему био далеко заостао иза других просвјећених народа и т. д. и т. д.

За тим је литија пошла око цркве, а побожни народ простирући: појасеве, шалове, мараме и чембере, куд литија иђаше, цјеливао је часни крст и руку свог милог архипастира. И тако је освећење, божанствена литургија и све остале церемоније свршене до 11 сати.

Али Боже мој! Толики се народ бијаше слег'о, који је дошао преко ноћи и од јутра, да би човјек помислио, да ни једна душа цјелог котара није остала. Што се баш и говори, да од како је цркве освештана, није толико народа било. — Оне дивне српске народне пјесме, кола и игре нијесам у стању да прикажем, што је све трајало до пред ноћ у великом весељу, слози и љубави.

У 11 сати је Високопреосвештени посјетио пот.л. предсједника г. Бабинског у његовом стану, ц. кр. мајора г. Оберсну у „гарнизону“, начелника у градској кући и др. одличне Србе грађане.

У 12 сати, у главној гостиони био је приређен свечани ручак, на ком је пало више здравица, од којих је прву подигао г. митрополит Његовом Величанству цару и краљу Франц Јосифу I., која је пропраћена громким, трикратним „живио!“ за тим мјесни свештеник од стране свештенства и црквене општине Његовом Високопреосвештенству; предсједник црквене општине двјема управама ове земље, цивилној и војној, нагласивши на челу им Његову Преузвишеност поглавара земље барона Апела; г. предсједник од стране чиновништва српско-православној црквеној општини, а г. мајор у име војништва такођер црквеној општини, што је свака здравица пропраћена бурним узвиком „живио“.

Сјутра дан поранио, оставивши сасвим лијепих и сјајних успомена, крену је наш архипастир с прец. протом г. Давидовићем управ Сарајеву, испраћен од свештенства, грађана и сељака коњаника у великом броју до на границу мјесне парохије, гдје се чисто сваком на лицу примјетити могаше, да му се жао бијаше од милог архипастира растати.

На растанку сваки од пратиоца цјеливао је десницу милог архипастира, поискавши архијерејски, очински благослов и пожељевши му из дубине срца и душе срећан пут.

Дај Боже, да више пута ово мјесто у својој средини свог милог архипастира дочекује!

Један од свештеника.

Бесједа у новој српско-православној цркви у Сарајеву.

Говорио 2. јуна 1897. П. Ј. Лапчевић, катихета.

Драга браћо!

С тугом и зебњом у срцу налазим данас, мила моја у Господу браћо, да се разговорим с вама да вас пригрлим — да нас се наљубим духовним пољупцем — да се с вама заједно исплачем и изјадам на несрећи нашој.

О мајко наша мила — црквo православна, хранитељице и чуварице наша! Ево нас твоје вјерне дјеце, твојијех у Господу чада — ево нас овђе пред твојијем свијетлијем лицем, дошли смо, да ти се изјадамо, дошли смо да ти кажемо наше јаде велике — наше невоље луте. О Мајко наша мила, које су и колике су те невоље наше, — ох, чисто незнамо како ћемо почети да ти искажемо — а да тебе наша родитељице не увриједимо.

Знамо ми тебе добро — познајемо ми твоју благост и твоју љубав спрам нас и Твојијех чеда — чеда незахвалних — па с тога слободно налазимо предате, да ти као прави синови и кћери искажемо наше туге и невоље луте.

У друштву смо с' људима с којима дјелимо и зло и добро — о мајко наша — и по твојој светој науци љубимо и те друге људе као браћу нашу, јер нас ти тако учиш и ми те слушамо. Ал' та браћа наша како нас вријеђају! Тебе мила мајка црквo православна — узданице и чуварице наша — хоће тебе да нама опрне — хоће да нам Тебе представе, као недостојну порода Свога — поручују нам и казују — пишу нам посланице свакојаке, зову нас — да тебе мајко изневјеримо. Указују нам да у теби нема спасења — веле нам да твоја света вјера нема плодова — намигују и шапћу и тајно и јавно, и зборе и творе паклени духови свакојаке поруге на те!

Ал' ми знамо тебе црквo наша света српска православна. Ми знамо да си ти права чуварица и хранитељица свега онога, што је учио и говорио Искупитељ и Спас наш Исус Христос. Ми знамо да је твоја света вјера чиста и неокрњена, онакова као што је од памтивијека учила света саборна заједница хришћанска — ми знамо да је твоја љубав — најузвишенија и најсветија — ми знамо да си ти права хранитељица наша под видом хљеба — тјела гроздова вина — крви Спасове како је он изволио установати. Ми знамо твоје божанско поријекло по духу светоме који у нама пребива и живи. Ми знамо да је вода живота твога који смо до-сад пили — ми и коју су пили наши славни прађедови — пиће које нас одводе у живот вјечни. Ми тебе знамо као дар нашега милога српскога светитеља Саве, па ко да нас од тебе, тако славно — тако чисте и свијетле — тако добре и љубазне наше мајке и хранитељице — са твојих њедара, које нас и наша предке хранише и подигоше — ко да нас од тебе отуђи?

Нема тога на свијету бићелом, нема силе, нема снаге која би нас од тебе, родитељице наша, могла отуђити!

Знамо ми добро и сјећамо се живо наша мила мајко — силније бура и олуја које су у течају вијекова бориле се тобом, знамо силе паклене које су подријевале твој темељни камен, али смо свјесни и тога да те исте силе разађоше се, а ти остаде и здрава и весела мајка твојих чада — права мајка црквa православна српска једина света саборна и апостолска — којој је глава сам основатељ њезин Исус Христос. Па зар тебе да оставимо — зар од тебе да се отуђимо — Боже сачувај! Боље нам је изгубити главу него своју огријешити душу?! (Мрњавчевић).

Ти плачеш мајко? А што плачеш? Зар смо те толико растужили овијем нашијем јецањем или си ваљда пустила сузе радости — ђе нас видиш — ђе љубимо друг друга — да у једномишљењу исповједамо Отца и Сина и светога духа. То су сигурно сузе радости што их ти добра наша мајка сада рониш? Је ли тако? Јест, јест, ти се веселиш ђе нас видиш сложне у твојој и нашој обрани!

Ох, туго и жалости моја! Како ћу почети којим ли ћу ријечима исказати тугу мајке наше, која ено плаче и нариче. — Да то ви сви видите — сузе њене, сузе, које ја држах за сузе радоснице — ал се љуто преварих — јер сво гласа и вијења који ми на очиглед каже, то нијесу сузе радости, него сузе жалости мајке наше цркве православне. И добро нам је дошло ово вријеме

— та можда ће нас ово опаметити, та можда ће нас ови и овакови појави зближити и побратити правим братимством – можда ће овакови догађаји нашу успавану љубав друг другу пробудити, можда ћемо у оваковим зар часовима познати један другога као брата рођеног, као онога, који је позват да брани, чува и стражи у тврђави цркве наше православне миле мајке наше. Ово је ваљда божански промисао установио да нас из дрејежеја, из лакомишљења, из небрежљивости и индеферентизма спрам наше мајке пробуди и оснажи.

Зар ми нијесмо потомци славнијех прађедова који су и крв своју знали пролити за своју вјеру — који су баш у тој светој вјери спасени налазили спасења и живота?

Она плаче, јеца и нариче, не што се боји спољашње силе — јер „врата адова не одолећеће“ — о град њезин и тврђаву њену разбиле су се толике паклене силе и свакојаки нападаји — али када? Онда, браћо моја мила, док су синови и кћери њене били одани матери својој — онда када су слушали гласа мајке своје, онда, када су се љубили као синови једног оца и мајке онда, кад нијесу знали за издајство — и кад нијесу мислили на то, да међу њима има синова који би крвничким ножем посложе растрпао и окужио град љубави мајчине. Онда, и опет велим, само онда биле су силе адове слабе а да пробију град цркве наше и живу ограду њену. То је било онда, кад је сваки син цркве православне њу само признавао — њом се само величао, њу и њену само науку слушао и по њој се само управљао и владао.

А данас, јади наши и невоље наша? Па још ми питамо зашто плачеш мајко? Како неће плакати и јадиковати, вели нам она: „кад сте се оглушили ви синови моји и кћери моје мене наше хранитељке и чуварице! Како неће плакати — кад ви, који сте позвани да ме штитите и браните, сами се између себе кољете и угрижате, како неће плакати, кад ви сами разоривате град мој и правите раке на тјелу града мога, куће моје и станишта мога — како неће плакати, кад ви дјецо моја нећете да слушате мога брижнога материнскога гласа — већ слушате гласове нечистих духова — који вас одводе од мене и уче вас да по тјелу живите а заборављате душу, тај камен станац среће и напретка људскога. Плакати морам, јер је пуста кућа моја — град је празан и нема га ко бранити од нападаја. А ја једна и чемерна мајка — морам гледати чеда моја како лутају по мраку као пука сирочад од немила до недрага и ваљају се по калу гријеховном, угађајући граду и трбуху своме, а кроз заборављајући на своје божанско опредјељење на слику и прилику Бога живога! Плакати морам гледајући како моја сама чеда убијају међусобно један другога — поганштином срца и језика свога и редове мојих малобројних бораца прорећују. Плакати морам, јер сте ме оставили сами по слободи разума вашега слушајући лажне паклене науке које вас уче и говоре вам: „*Нема Бога! нема душе!*“ А ви као наивна дјеца послушасте гласа непријатеља ваших и својих и одадосте поклоништва идолу њиховом — идолу пуна трбуха! — То је ваш Бог — то је ваша вјера, ваша љубав и ваше знање! Па како да не плачем и како да не уздишем — јер гледајући вас како се тијелом само сладите — знам и видим вашу пропаст — јер тјелесни будући, пропадљиви сте, слаби и нејаки и нијесте у стању бранити се од искушења грјеховнијех и навала паклењијех, већ се њима у наручје бацате — а мене и град мој Сион остављате празан на милост и немилост мојијех душмана.

То је повод и узрок мога плакања и суза мојијех. Али, у човјеку немогућно — *а Бога све је могућно* (Мт. 19, 26).

Мила и драга браћо! То су ријечи и одговори наше свете матере цркве, која нас опет суздим очима позива у загрљај свој. Лукава су времена у којима ходите (Ефес. 5. 16.) чувајте се да вас обманитељ не зареде и за њим идући да не одете у пропаст грјеховну.

Дјечице узданице наша! Ви се спремате да једноч као људи наоружани мужественом снагом примите од нас вашијех предака у наслиједе знамет наш цркву и вјеру нашу православну — српску, ви је чувајте и сложни и одважни будите на стражи бедема њеног. Неслушајте нечестивог духа који се је заогрнуо у плашт науке, па тобож наука пријечи, вели он, и брани штовање свете матере цркве — и познање Бога. Наука права и истинита не може никада у противословљу са науком Божијом и вјером нашом

бити — јер је један извор нашега разума — један извор природе и њенијех закона, један и исти извор науке и напретка — тај велики извор наше среће и нашег спасења — Бог. Ко вас друкчије буде учио, невјерујте му — знајте да је анђео посланик — ђаволски!

А ви браћо и сестре драге у Господу! Отварајте врата домова вашијех, ужижите кандило пред иконама вашијем, палите тамјан и свијећу, склапајте руке ваше јутром и вечером, са три пута часног крста знамење правите, и молите се Богу створитељу да вас сачува од напаста и искушења. Ви матере отварајте врата љубави, цркве домаће ваше — а у њој нека успјева нека напредује подмлатка вашега љепота, узданице наше православне и српство, јер ако ви ослабите, бити сијачи и помагачи чувања вјере нам православне, а уз њу љубави, племенитости и поштења, — онда смо вјерујте пропали и питаће се наши потомци гђе смо? и чији смо?

А ви мила браћо и сатрудбеници наши, ви које је сам Бог поставио да водите да чувате стражу града цркве нам матере православне српске — ви општинари и грађани, браћо наша, оставите распру, оставите зађевице, оставите маленкост, а загрлимо се сви заједно овђе пред лицем мајке нам миле, да утарамо сузе њене које због нас и несложе наше пољева — па тако загрљени сложни и једномишљени запојмо пјесму сваге и моћи наше:

„С нами Бог разумијте језици и покоравајте се — јако с нами Богъ". Амин!

Поука на први дан Рождества Христова.

(За што нема потпунога мира у животу Хришћана?)

Слава ко вишњимъ Богу и на земли миръ, ко человѣцѣхъ благоволенїе!

Овом светом пјесмом, као што је познато, поздравили су нашу биједну и грјешну земљу св. анђели у првим тренутцима Рождества Христова: овом светом пјесмом навијестише свијету о једном од најславнијих дјела Божијих, о доласку на земљу Спасителя свијета; у овој пјесми, међу осталим, навијестише они и мир за земљу. Па шта је, браћо, је ли се с доласком Христовим на земљу утврдио мир на земљи? Дошавши на земљу, Господ наш Исус Христос даровао је људима благодатни мир. *Мир вам остављам, мир свој дајем вам*, — говорио је својим послједователима Сам Спаситељ свијета пред Својим крстним страдањима и пред Своју смрт за грјехова рода човјечијега. Истина да се и међу хришћанима водише прије и сад се кад и кад воде жестоки и крвави ратови и бојеви, биваху прије и сад бивају разне несугласице и несложе међу хришћанским друштвима, општинама и породицима, заподјеваху се и замећу се зла и непријатељства шта више међу сродницима и пријатељима: но све је то било и јесте отуда, што је било и сад је много хришћана само по имену, а не на самом дјелу. Кад би сви, који исповиједају хришћанску вјеру, потпуно били проникнути учењем Христовим, кад би сви поступали по закону јеванђелском, то би тада имали узајамну љубав, мир и слогу, живили би као дјеца једнога Оца небеснога. Друкчије и не може бити, јер хришћанство без престанка проповиједа и препоручује свима и свакоме узајамну љубав, узајамно поштовање један према другом, братско трпљење и сношење један другога и, шта више, добротворство уредитељима и љубав према непријатељима.

Дакле, браћо, ако ми будемо истинитим хришћанима, ако ми одпочнемо живити и поступати у свему и свачем по закону Христовом, то ће се тада без сумње утврдити мир у нашем друштвеном и породичном животу, и ми ћемо видјети блага у све дане живота својега. Амин!

У Шапинцу, 1894.

По руском:

Григорије А. Николић,
свештеник.

Проповиједь на Богојављење.

Говорио **Петар Ст. Иванчевић.**

Во имја Отца и Сина, и свјатаго Духа.

Српски роде и мили народе!

Воља и промисао Господа Бога, нашег небеског Оца хтједе, и милост Своју пружи, те сретно могосмо провести Христово „Рождество".

— И нека је слава Богу на висини! е нас је здраве, крјепке и чиле одржао, и поживио нас, па ето дочекасмо и данашњи Христов празник „Богојављење".

Рекох вам недавно о Христовим празницима у оне, а нарочито Србадијо мила и чила о „Рођењу" Христову. Па весела и мила Србадијо, и сад ћу вам неколике прозборити о данашњем Христову празнику, а онда о слози и послушности. Приазите браћо на моје ријечи, на ријечи ваше законоше, и примите их к вашем српском срцу! . . .

*

— Бл. Хр. и браћо Срби! Данас наша света православна мати-црква слави успомену оног дана, кад се је наш Спаситељ Исус Христос крстио у ријеци „Јордану". Јордан је највећа ријека у светој Палестини. У Јордану крштавао је и свети Кститељ Јован, све оне, који би се покајали, очистили од гријеха и обрекли, едаотселе гријешити не ће.

– Како нам св. еванђелиста Матеј вели, Спаситељ Исус Христос крстио се је у 30. години Својој, дошавши из Назарета Галилејског на Јордан к св. Јовану Кститељу, који је Христа и крстио.. А то је баш онда било, кад је св. Јован крштавао народ, и приповиједао о доласку Христову.

Чим је св. Јован угледао Исуса Христа, рекао је: „Гле јање Божје, које узе на себе гријехове свијета. Ово је Онај, за кога ја рекох: за мном иде човјек, који преда мном постаде, јер прије мене бијаше". (Јов. 1., 29., 30.).

С почетка св. Кститељ Јован устезао се је, и није хтио крстити Исуса Христа. Говорио је св. Јован Христу: „Ти треба да мене крстиш, а Ти долазиш к мени?" . . . Али, Спаситељ Исус Христос рече св. Јовану: „Остави сад, јер тако нам ваља испунити сваку правду!" (Мат. зач. 6., стих 13—17.).

Да се света воља небеског Оца изврши, св. Јован крсти Исуса Христа у Јордану, кад је Спаситељ излазио из воде, отвори се небо, и Христос виђе Духа Божијег, гдје силази у виду голубијем, а глас се Божји зачу: „Ово је син мој премили, који је по мојој вољи, Њега послушајте" . . .

Господ Исус Христос крстио се је, да тиме и нама покаже, е смо дужни у животу једном крстити се, а св. крштења највећа је и највећа тајна новог завјета.

Као што чусте браћо, данашњи празник Христов врло је значајан, а слављен је Србадијо драга још у оно доба, кад су апостоли по свијету ходали и проповиједали науку Божју. Богојављење зове се с тога, што се је тога дана људима јавио Бог у три лица; Бог Отац у гласу с неба, син Божји крстио се у Јордану, а Дух свети јавио се је у виду голуба . . .

*

Благочестиви Хришћани и Срби браћо! Слушајмо само св. Писмо, и владајмо се по св. Писму, па ће нам бити добро на земљи, и спасићемо душу своју

Све поуке и правила, што су нам у животу нужна, и све што ће нам на добро служити овог и оног свијета, налази се у св. Писму. У св. Писму има и о послушности, као и о слози. Тако, на примјер и сам нам Господ Спаситељ Исус Христос у свакоме погледу био је послушан према небеском Оцу, као и Својој матери преблагословеној Дјеви Марији, и тим нам је и сам Христос показао, да смо дужни слушати наше старије, и слагати се међу собом.

Србадијо, знај да је *послушност извор свијех људских врлина* Гдје влада послушност и слога, ту је и Божји благослов, а јао га се овог и оног свијета, сваком чељадету, свакој кући, селу, земљи и држави, гдје нема Божјег благослова.

Браћо Срби и сестре Српкиње! „Слогом расту мале ствари, а неслога све поквари;" „сложну браћу и Бог воли". Веле српске пословице, које врло значајан смисао имаду.

— Еле, куд се год окренемо, без слоге и послушности нема ништа. Без слоге и послуш.

ности нема Србима православног закона, нема спаса ни житка.

О, ви родитељи! куће старјешине и сеоске! гајите слогу, љубав и послушност, то вас Господ Бог дужи, а особито ви родитељи и старатељи пред Богом ћете дават за своју дјецу и млађе, ако их нијесте васпитали у послушности и слози. Из непослушности сви се гријеси рађају. Непослушан инсан, свако ће зло прије учинити, него послушан.

Ви Српкиње дјевојке и младе, слушајте своје старије укућане, чарсти и челични будите у својој прадједовској православној вјери, која је најстарија и најпотпунија, па зато су нам многи и многи завидни, али ништа за то; невјерујмо никоме, своју вјеру чувајмо, држимо све што је наше српско, као, обичаје, ношњу и све што се слаже са нашом вјером.

Немојте се брзо повађати за туђима обичајима, не скитајте се по зборовима других вјера, а ви младе и дјевојке не долазите у чаршију безпослени, јер ви видите, да ова чаршија пуна је иновјерца, па није лијепо и паметно да ходате по чаршији безпослени, јер је свијет, као свијет, зла уста рећи ће свашта, а то наш српски образ подницати неможе.

Испитајмо браћо сваки сам себе, па онда затецимо се, да више грјешити не ћемо, и да ћемо још чвршћи бити у нашој вјери, и у свему што је наше српско, и што Србина Србином чини. Сваком своје, а нама наше. Амин! . . .

У Јајцу, на Богојављење 1897. год.

Петрова лествица духовнога савршенства.

Подадите къ вѣрѣ вашей добродѣтель,
къ добродѣтели же разумъ,
къ разумѣ же воздержаніе,
къ воздержанію же терпѣніе,
къ терпѣнію же благочестіе,
къ благочестію же братолюбіе,
къ братолюбію же любовь.

2. Петр. I., 5—7.

Апостол Петар набраја *седам* плодова вјере указујући на саму висину — круну дрвета хришћанских савршенства — *љубав*. Сваки од ових плодова или рађа слиједећи, или подпомаже ка његовом происхођењу, а сваки слиједећи узвишава или усавршава онај плод, који је пред њим.

Вјера рађа *добродјетељ*, или нравствену силу духа. Апостоли су вјеровали, и без страха и бојазни проповиједали су (2 Кор. IV., 13). Ако искрено вјерујемо, искрено и жељимо испунити вољу Божју. Нема другога и бољега средства за побуду наше воље ка свему добром. Али с друге стране, једна вјера, без добродјетељи, без тежње ка свему добром, врло је недовољна: она је, по ријечима апостола Јакова, нечиста (Јак. I., 27), немоћна и шта више мртва (II., 17.)

Добродјетељ, освећена вјером, сила је воље, рађа *разум*, или просвећено дјелатно знање свету мудрост у свима дјелима, која разликује добро истинито од лажнога, право зло од тобож, њега, Божје од човјечјега, вјерно од невјернога. Не рађа разум добродјетељ, него добродјетељ одушевљена вјером, уналује чисто видјело у разуму; он је *живот*, у ком је и *видјело*. Но шта је и добродјетељ, ако нема духовне мудрости? *ревност не по разуму* (Рим. X., 2.). Дакле духовна је мудрост савршенство неопходно за добродјетељ.

Од духовнога разума најближим начином рађа се *уздржање* од страсти; јер он открива сву лажљивост њихових обмана и сву опасност њихову ради савршенства духовнога живота. И обратно: очишћење срца од страсти много помаже ка узвишењу и утврђењу духовне мудрости, слично оном, као што чист ваздух чини лик сунца за нас више јасним.

Научивши се побјеђивати страсти, ми тим лакше можемо побјеђивати и савлађивати сва искушења спољашња. Тим начином *уздржање* олакшава нам *трпљење*. Али и уздржање без трпљења не може бити савршено. Нетрпљивост, малодушије у биједама, сами по себи су већ слабост духа, а ослабљени дух с поља чини се неспособним за побјеђење и унутарње непријатеља својих.

Као што очишћење срца од страсти, тако исто и великодушно подношење биједа олакшава побожна вјежбања Христ Јаввина; исто, на противе, *брига овога свијета и прилијепа богатства* загуше *ријеч* Божју у срцу, и она *без рода остане* (Мат. XIII., 22., Тако *уздржање* и *трпљење* олак

шавају *побожности*. С друге стране, шта више, може дати силе нашем уздржању и трпљењу, ако не побожност — страх Божји, жива нада на Бога? Побожан пажљивије чисти своје срце, знајући, да ће само чисто срце Бога видјети (Мат. V., 8); а у биједама још више се јача духом, не падајући једнако у ону крајност, ка којој хтједоше привести Стојици у безчувство.

Побожност, освећујући срце наше, расплаже га ка *братољубљу*, или раја љубави према једновјерној браћи нашој. А без братољубља не може бити савршеним ни *побожности*: јер *ако ко рече: ја љубим Бога, а мрзи на браћу својега, лажа је* (1. Јов. IV., 20.).

Најпослије љубав к Богу одушевљавајући љубав нашу ка браћи, више и више је шири, и раја *љубави* свеопшту, која обухвата све људе, шта више непријатеље наше. Такова је љубав већ врхунац савршенства (Колос. III. 20.).

Тако се рађају, шире и утврђују плодови вјере. *Јер кад је ово у вама и множи се, неће вас оставити лијене нити без плода у познавању Господа нашега Исуса Христа* (2. Петр. I., 8.).

Ако погледамо с противне стране, на раш ћење зла нравственога, то ћемо видјети, да оно расте и развија се тако исто постепено; почиње са маловјерија, и свршава се свеопштом мржњом. Маловјерије или таштина раја ослабљење нравствене силе; отуда непромишљена дјелатност, подајмљење страстима, малодушност у биједама; даље — заборављање Бога, злоба ка ближњима, за тим пакост, завист ка свему роду човјечјем — егоизам сатански.

У *Митровици*, 1. октобра 1897.

Прерадио:
Григорије А. Николић,
свештеник.

Не узајмљуј зла, јер ће ти се вратити.

Народна приповијетка.

Био један побожан човјек, па већ и остарио и свашта се у животу нагледао, само није никад видио правде. Што је год знао, што је чуо и видио све му се чинило неправо, па се једнако молио Богу да му једном да, да и правду види. Бог му испунио жељу. Једном пође он некуд, а то искрсне пред њим један калуђер, а то је био св. Сава, па рече: „Старче, шта би највољо видити на свијету?“ — Правду“, рече старац. „Добро“, рече св. Сава, „попни се на ово дрво, па ћеш видити.“

„Човјек се попне на дрво и угледа пред собом једно велико поље и у том пољу једно лијепо, бистро врело и још некакву воду што тече пољем. Док у том ето ти некаква човјека на коњу, одјевен да не може љепше бити. Кад дође до онога врела сјаше с коња, да се напије воде, па у том дође му воља да се у оној води окупа, јер бијаше велика врућина. Премишљао је: купао би се, и не би, јер са свију страна шума, па се страшио да га ко не нађе и огледи. Најпослије скине се и поостављ а ствари све далеко једну од друге. Коња свеже за грм; рухо остави на једном крају, распаса се, скиде и закопа ћемер на другом крају, оружје метне најближе до себе, ако би ко искрснуо да сне не однесе, а да би се могао и сам бранити. Окупа се, изиђе из воде и обуче се, нигдје никога нит' чује, нит' види, он ти уседе на коња и оде, а ћемер заборави понијети.

За мало а прође туда чобанин гонећи козе и једна коза верући се тамо амо дође до оног мјеста гдје је ћемер био закопан. Стаде коза копати и рогом и ногом док не навади ћемер: а кад то видје чобанин, он брже боље тамо, зграби ћемер, потјера стоку на бјежи оданде.

Таман чобанин замаче у луг, а уз поље се помоли један стар просјак. Издрпан је, јадан је, нема га зашто пас ухватити. Прије врелу и сједе да се мало одмори и умије. Сједећи тако извади из торбе неколико корица хљеба па их стане у води киселити и јести. Сјетио се онај коњаник да је заборавио ћемер па се врати одмах натраг. Кад дође врелу затече просјака, назва му Бога и запита га: кад је стигао на извор. „Ја валах, ови час, одговори просјак“. „Је ли још кога овуда пролазио?“ упита коњаник. „Јок вала. Ја нисам никога видио“ — рече просјак.

Онда коњаник брже боље потрча на оно мјесто гдје је њемер закопао, ал' јест, ни њемера, ни од њемера трага. Копај, тражи — нема па нема. Одмах се врати просјаку и опет га запита: „Ама је си ли ма кога видио кад си овдје дошао?“ „Никога“, вели опет просјак. Е онда ти знаш куд се дјело мој њемер, ево овде сам га оставио! Пренерази се просјак од чуда шта овај говори па рече: „Окај се, ти мене, добар човјече, доста ми је и моје сиротиње! Шта ти ја знам за некакав твој њемер! Кад сам дошао овде сам пао, и одавде нисам макнуо!“

Не ће јунак то ни да чује већ навали на просјака: „ја ли паре на сриједу, ја ћеш сад погинути!“ А кад се просјак стаде правдати и клети да он о парама ништа незна нити их је очима видио — успламти јунак, скочи на њ па га стаде тући. „Казуј“ вели, гдје су паре. Ако не кажеш, одавде жив не ћеш отићи, ја ћу те удавити!“ Просјак се и опет правдао и бранио, а кад овоме то додија, скочи на њ и удави га.

Онда опет оде на оно мјесто и стаде копати али не нађе ништа. Заће по пољу али ни тамо ништа. Преврте просјака и његову торбу, али ништа ни тамо. Најпослије се поплаши, не смједе више у овом пољу остати: може ко наћи и видјети да је убио човјека. За то се брже боље баци коњу на рамена, па оде својим путем.

Гледао то све старац са дрвета, па кад коњаник побјеже, он се побоја: може ко туда наиђи, па кад нађе мртва човјека, може још на њега потворити те да, ни крив ни дужан, пострада. За то брже боље сиђе с дрвета па наже у планину. Пут је водио преко оног поља, ал' он не смједе путем већ заобиђе шумом и тако околиши убијеного.

Таман он мало одмакао а св. Сава изиђе преда њ па га упита; „Е старче, видје ли шта у пољу?“ А старац одговори: „Ама, духовниче ти ми рече да ћу видјети данас правду; а ја што видјех неправду, никад је веће у животу нисам видио!“ „Ниси ти видио неправду“ вели св. Сава, „већ правду, само још не знаш“. Старац се пренерази на рече: „Иди, Бога ти! Црна ти је оно правда кад погибе човјек ни крив ни дужан!“ „Е слушај, да онда реци да ли је неправда“ рече свети Сава. — Јеси ли видио оног коњаника одјевена, наоружана, што јахаше пољем и што се у онај води окупа. Отац оног коњаника је отмичар па је покрао једнога сељака и тако се обогатио. Онај чобанин што је онуд са стоком напшао и њемер ископао то је син онога покраденог сељака, те је тако чобанин однио своје и ако ни сам за то незна. Отац оног просјака био је хајдук, па је за правду Бога убио оца коњаникова и сад се ето на његовом сину вратио зајам. Сад реци: је ли то правда? „Јесте правда је!“ рече старац. „За то не узајмљуј никада зла јер ће ти се то кад тад вратити!“ — рече свети Сава па га нестаде. Из „Цариградског Гласника“

Представка о поправци и измјени садањег стања свештеничког.

(Свршетак.)

Ми смо тога увјерења, да наша Висока влада, као и наша високопреч. Конзисторија заиста нијесу противу тога, да „*материјално стање свештеничко и наплату његову*“ — треба правичније уредити — нарочито, да треба наћи пута и начина, како да се то у дјело приведе и оствари. Па кад смо тога и таквог увјерења, слободан сам испред свију у овом чланку замолити нашу духовну власт, високопреч. конзисторију у Сарајеву, нека тражи пута и начина, да се за времена ово злочесто стање њезиних свештеника поправи, љепше и правичније уреди, те да свештеници могу развити више рада у своме задатку и позиву.

Начини и предлози, по којима би се слабо нам стање свештеничко уредило и поправило како треба, били би — како по мишљењу моме, тако и по мишљењу већине овамошњих свештеника — шљедећи:

1. Или, да се свештенству одреди стална мјесечна плаћа по класама, или

2. Да му се повиси досадања тарифа за извјесна свештенодјејства.

Ако би се узео 1. предлог, који би био понајбољи, онда би се свештенство морало подијелити, на класе, и то:

I. класа свештеника, проте и надзирателя . . . . . 1000—1200 ф.

II. класа свештеника	900—1000 ф	
III. „ „	800—900	„
IV. „ „	700—800	„

годишње плаће. Ако пак ова подјела не би била удесна, нека је удесе они, који боље знају и који су на то позвати, а ја је наведох само примјера ради.

Ако би се пак узео 2. предлог, т. ј. да се свештенству повиси досадања тарифа за извјесна свештенодјејства, која је издана високопреч. конзисторијом од 7. јула 1888. број 890, која овако гласи:

1.	За знамење односно крштење .	40 нч.
2.	За вјенчање (по стању)	5—8 ф.
3.	Крсну водицу односно преклаћу .	50 нч.
4.	За водицу нарочито позват . .	50 нч.
5.	За молитву од	40—60 нч.
6.	За Јелеосвећење на сваког свештеника	1 фор.
7.	За опијело (по стању) од . . .	3—5 фор.
8.	За опијело мало	1—1·50 нч.
9.	Парастос	50 нч.
10.	За спомен читуле	10 нч.
11.	Што се пак тиче „бира“ било би најправедније, кад би свака мушка глава од 18 година давала свештенику годишње по 15—20 ока жита, или мјесто тога по . . .	1 фор.

Из исте види се, да је за издржавање свештенства ова тарифа сама по себи мала, а покрај тога и неосигурана. Свакоме стоји на вољи, хоће ли свештенику дати бир, и колико ће му пружити за ово, или ово свршено свештенодјејство; немаш га коме тужити — јер одмах падаш у Симонију, по мњењу некијех!? За то, правда би захтјевала, да нам се ова досадања тарифа повећа, осим 11. тачке у којој се само условно напомиње о нашем најглавнијем приходу „биру“, којег би требало по означеној одредби за стално утврдити и у новој тарифи, јер нам је исти по овој одредби праведно одређен, па тако нек и остане.

3. Покрај тога, требало би, да се у свакој парохији, која нема парохијалне куће иста начини, нешто о државним а нешто о народним трошковима, (у погледу народних трошкова, разумије се, да народ прибави потребни материјал за градњу куће) у којима би могли становати свештеници нарочито нови, који данас у народ долазе без куће и кућишта, јер им је немогуће а непристојно према њиховом свештеном чину, да живе у малим чађавим колибама сеоским, а сваки тумарчић у селу има лепшу и удобнију кућу, него ли свештених. Ово рекох из мога личног искуства, као сеоски млади свештеник. Ово сваки млади свештеник, који у свијет долази, при овако неуређеном свештеничком стању претрпити мора; ма да некима вели, да су и објесни!?

4. Да свештенство почиње улагати мјесечно или годишње у „*Свештено-удовички фонд*“ којег је основао наш добри блаженопочивши Митрополит и добротвор Николајевић с 4000 форинти те да с тијем продужимо свете жеље нашега српског владике, књижевника и српског добротвора, те да послије смрти појединих свештеника, њихове сиротне жене и дјеца не морају трећи дан просити кору хљеба, него да им се по одређеним правилима из истог фонда потпора издаје.

Ово би били главни предлози, који би се односили на побољшање и уређења нашег свештеничког стања, који не би стајали Бог зна какијех жртава! Јесу ли и уколико ови предлози умјесни, добри и подесни за поправку и уређење нашег свештеничког стања, остављам, да процијене искуснија и старија браћа свештеници, и они, који су позвати својим положајем, да пораде на томе, да се то јадно свештеничко стање једанпут у овим покрајинама поправи и уреди.

Ми свештеници подижемо наш глас и тражимо од оних, који су позвати, да се брину о св. цркви и свештенству, те да се учини крај досадањој тегоби свештенства с народом, око прикупљања наших свештеничких заслуга, да се једном приступи поправци и уређењу нашег свештеничког стања.

Ако пак мора остати тарифа, онда нек се иста повиси и нађе начин, како да се осигура та наплата, нарочито наш свештенички „бир“ као најјачи и најстарији извор за издржавање парохијског свештенства, још из старозавјетне цркве (II. III. IV. V. књ. Мојсијева). — И то да се исти узима по већ одређеној наредби — од сваке мушке главе од 18 године 20 ока жита, или мјесто тога по 1 фор. Рекох дакле да нам се наплата осигура, те да не буде вересије бар

код имућнијих, а сиротињи свештенство и онако бесплатно врши, што јој по вјери и закону треба; даклен није Симониста, као што неки фарисеји вele и осуђују наше свештенство, да сиротињу гули.

Из свију довде побројаних невгода и тешкоћа, очита је ствар свакоме, да је наша свештеничка наплата бар до сада била неосигурана, те да је и крајње вријеме, да се ова *„Представка, о поправци и измјени садашњег стања свештеничког“* на задовољство, како свештенства, тако и народа, једанпут ријеши. Свештенство дакле очекује са тврдим уздањем, да ће кад год доживити, да се и њему *највећи удјех* по правди и заслузи осигура, те да би исто при бољој и осигураниој наплати могло са већим успјехом вршити своју службу — народних пастира и учитеља.

Вама пак високоучена, високоштована, пресвјетла и велеможна господо, сви који год имате уплива и удјела у поправци нашег свештеничког стања у овим мученичким покрајинама: поносној Босни и крашној Херцеговини, обраћа се свештенство с молбом, да би знајући, за све побројане тегобе његове, које му сметају, да буде народу својим положајем и задатком од праве користи, потражили пута и начина, како, да се стање свештеничко што прије поправи и уреди, те да свештенство једном не мора изнуђавати и просјачити своју заслугу. Кад би се стање свештеничко уредило и поправило, како треба, и како се жели и захтјева, свештенству би се онда шљедовательно — створиле боље прилике, те би се исто могло ревносније заузимати и настојавати да одговори своме тешком и узвишеном задатку. Тако уређено свештеничко стање, привукло би у свештенички сталеж људе одличнијих способности, који су досада, ушљед слабог и неуређеног стања свештеничког тражили службе у другим струкама, које су боље плаћене и правичније награђене, из чега се дакле види, да би народ само овим начином могао добити ваљане корисне и научне свештенике, а ако икоме, а оно код нас у Босни и Херцеговини, нужни су српском народу, добри, свјесни, ваљани и научни свештеници!

Стидно је и штетно, да се овако и даље равнодушно — безосјећајно — гледа, како свештенство, гоњено крајном нуждом, оставља књигу, па се хвата плуга и волова, да зарани себе и породицу своју, а још је стидније, да свештенство пада сиротињи и удовицама на терет, тражећи од њих бир и другу наплату!

Напреднији и просвећенији дух данашњег доба код нас у Босни и Херцеговини баш захтијева, да се једном наше високе предпостављене власти обазру на свештенство, и да му бољу и правичнију награду даду, према његовом задатку и одговорности, које врши и према држави и према народу, те је исто, како се мисли и предпоставља и заслужило, да се према његовој светој и толико узвишеној служби — колико било по каже призрена и признања.

Овдје ми је напоменути још и то, да по појединим имућнијим свештеницима, који су од својих ђедова и очева наљедили стање и имуће, или, који су своју дужност пренебрегли, па се одали трговини и корисној заради, не треба мјерити стање свештенства у опште! Треба погледати на већину оних, који немају ни куће ни кућишта и који невољишу читавог вјека свог, а то је данас — без изнимке сво млађе свештенство, које из школа долази у свијет, па онда судити о правом стању свештеничком, због кога се не тражи никаквих великих издатака ни тешких жртава, те да се поправи стање свештенички, на које се данас толико тужи и вапије!?

Завршујући овај чланак, полажем тврду надежду, да ће исти обратити пажњу и сачувствија наших претпостављених власти на наше данашње невољно свештеничко стање, те да ће исте милостиво приступити овом дјелу: *поправци и уређењу свештеничког нам стања!* —

У Вивчани, на св. великомучен. Георгија 1897. год.

Стеван С. Поповић,
свештеник.

Св. Саво у народном предању.

Св. Саво на Дурмитору планини.

Ходајући св. Саво по Црној Гори, дође са својим ђаком у једно сеоце под Дурмитор планину. У томе селу ухвати их ноћ, па ће св. Саво рећи своме ђаку: „Хајде нам потражи гдјегод конака, а ја ћу овдје сјести, да се мало

одморим.“ Ђак одмах скочи, па заједа по кућама тражити конака, али на велико чудо, у коју год кућу дође, на запит: „може ли један калуђер са мном ноћити?“ свагдје би одбијен! Ђак се врати натраг, па св. Сави рече: „Богме, оче, како ја видим, ми ћемо морати на равни под ведрим небом ноћити, јер нас људи у своје куће не ће да пусте!“ Овим ђаковим бесједама св. Саво ни мало се не зачуди, јер му то не бијаше првина, да га људи у куће не ће да приме! Св. Саво рече ђаку: да му причува торбу с књигама, а он, узевши своју шљаку, заће у село, да тражи конака. Кад дође у прву кућу изађе пред њега домаћица, а св. Саво је запита: „би ли могао са својим ђаком преноћити?“ а она му одговори: „Мој духовниче, није ми домаћин код куће, па те без његова изуна (допуста) не могу пустити, а душе ми, врло ми је жао, што се тако ето потрефило!“ Св. Само не рече на то ништа, него крену даље. Кад дође у другу кућу, изађе пред њега домаћин, а св. Саво запита га: би ли могао са својим ђаком преноћити?“ а он му одговори: „Драге бих те воље, попе, примио, ама нас има доста чељади, а башкалука немамо, па ето у томе је стало!“ Св. Саво не рече ни на то ништа, него крену даље. Кад дође у трећу кућу, изађе пред њега једна старица, а св. Саво је упита: „би ли могао у кући преноћити?“ а она му одговори: „Какав тражиш конак, Бог с тобом, кад те ја не знам, ни ко си, ни одаклен си? Хајде тамо у другу кућу, што си ме, Бог с тобом, ноћас зубунио; доста ми је и моје старости, него ме још ти ноћас — у невакат дижеш из душека, да ти врата отварам!“ Св. Саво ни на то не рече ништа, него пође даље питати за преноћиште. Сво је село обиграо сироти калуђер, али не може нигдје добити конака, јер је свагдје био одбијан. Једни су му се извињавали, да га не могу примити на конак због онога, други због онога, а доста их је било, који су га грдили и псовали! На пошљетку, кад видје св. Саво, да не може ни у чијој кући с ђаком преноћити, врати се своме ђаку натраг, па му каже шта је и како је. Онда ће св. Саво рећи ђаку: „Хајдемо на врх ове Дурмитор планине, пак ћемо тако ноћити.“ Ђак пође са св. Савом, па су ишли ишли, док се једва с тешком муком и бољајем приђеше на врх Дурмитора планине, па онда сједоше и почеше егленисати (разговарати). Јадни ђак огладнио, па ће св. Сави: „Оче, ја сам врло огладнио, а безбели си и ти, јер ето цијели дан ништа не окусисмо. Како би било, да што год мало заложимо?“ Св. Саво му одговори: да он није гладан, а њему рече да једе. Ђак извади из калуђерове торбе хљеба, па поче јести, а св. Саво му рече: „Зашто тај хљеб с луком не присмочиш?, На то му ђак одговори: „Откуда ми лук да присмочим, кад га у торби нема, а богме га нема ни у овој планини, у овом јадном кршу!“ А св. Саво ће: „Окрени се на десно, ето лука!“ Ђак се окрену, кад има шта видјети: по крај њега израсле три велике главице пребеног лука, које он ишчупа и поједе. По томе помоли се св. Саво Богу овако: „Боже, у име Твоје, мољах ове људе у овоме селу, а под овом планином, да ме пусте на конак, па ме не пустише! Учини Боже Својом свемогућношћу чудо, да одселе ни ја, ни нико он људи не узмогне у овоме селу ноћити!“ На праведну молитву светитеља Саве учини Бог чудо, те се оно сво село у језеро претвори, које ено и данас под Дурмитор планином, а зове се „Савино језеро“. Испењеш ли се на Дурмитор планину, пађи ћеш на врх ње три рупе, из којих је ђак св. Саве ишчупао три главице пребеног лука. Ако ти није тешко, отиђи на Дурмитор планину, па ћеш под њом угледати „Савино језеро“, а на њој ћеш видјети „три рупе“, па ћеш се својим очима најбоље увјерити, да је истинита ова прича.

Св. Саво и лажни светац.

Св. Саво чинио је многа чудеса. Тако је он с помоћи Бога воскрешавао мртве из земље, слијепцима вид давао, болеснике у живот повраћао, а и све животиње и њиме су говориле. На његову молитву, вода би из камена протекла, а кад би кога ради каква угурсузлука проклео, проклетство би на њему и остало. Једном ријечи, он је био прави угодник божји, па је Бог његову сваку молитву и испунио, с тога је ето и чинио многа чудеса, али не ради себе, да се прослави; он се шта више од сваке људске хвале клонио, него је чинио чудеса због своме милосрђа према људима. Па ипак, при свему томе, св. Саво имао је много душмана, који су

завидили његовој слави и светом животу. Између његових свих пакосних завидљиваца, завидио му је понајвише један лажни светац, који је народ кривој науци учио и својим лоповлуком и великим мајсторлуком бајаги нека чудеса чинио,. те је тиме простом народу очи заслијепио, па су му многи и вјеровали и у његову некакву лажну и измишљену вјеру листом вјеровали и прелазили. Ама, како је гођ овај лажни светац имао својих присталица, тако је исто имао и св. Саво још више својим присталица, који су се почели ругати и исмијавати лажну науку лажног свеца, па је ето с тога тај лажни светац омрзнуо на св. Саву и његове присталице. Кад дочује направљени светац, да св. Саво чини човјечијем уму непојмљива чудеса, дође му, па рече: „Ама, ја сам чуо, да ти чиниш некаква бајаги чудеса, па тиме народ вараш и од моје праве науке одвраћаш!“ На то му св. Саво одговори: „То, што ти мени кажеш, лажам ти то чиниш, а ја проповиједам праву и истиниту Христову науку и св. Еванђеље и ко мојој науци узвјерује, добиће царство небесно. Чуда, која чиним, не чиним ја, него Господ Бог кроз мене грјешног и недостојног слугу Његовог.“ Лажни светац на ове ријечи св. Саве одговори: „До три дана доћи с твојим народом на ову пољану, а ја ћу опет повести мој народ, па ћемо кушати, учинити једно чудо, и ко га од нас двојице учини, нека и онај други и његов народ пристану уз његову науку.“ Св. Саво на то пристане и опрости се са свецем и оде. Лажни светац узме неколико говеђих најдебљих црijева, која се зову „данке“, па их на једном крају при дну завеже канафом, напуше их и налије водом, па онда на врху опет завеже канафом и тако закопа у земљу. Кад дође уречени дан, ето ти св. Саве са својим народом на ону пољану, гдје на њој затече лажног свеца с његовим народом. Пошто су се сви искупили: старо и младо, јако и нејако, богато и сиромашно; једном ријечи, да код кућа није нико остао. Онда гласно завика лажни светац: „Е, Саво, лажни свече, дед' учини својом шљаком, да из овог мјеста вода протече!“ Св. Саво помоли се гласно Богу овако: „Свемогући Боже! Који си Мојсеовим штапом учинио чудо, те је из стијене вода потекла и напојила жедни народ Израиљски; учини чудо и мени најгрјешнијем слузи Твоме, да додиром моје шљаке на земљу, протече жива вода, те да тиме увјерим овај заблуђели народ о Твоме божанству, кога је овај лажни светац својом лажном науком с правог и истинитог Твога пута скренуо!“ Пошто ово св. Саво изговори, три пута прекрсти забиљежено мјесто својом шљаком, а онда оно мјесто шљаком мало додирну и вода одмах протече! Онда лажни светац, узевши шиљаст колац, клепну њиме по земљи, гдје је „данку“ закопао, али воде ни од корова! Удари коцем на друго и на треће мјесто, али вода никако да протече. На пошљетку, разљути се лажни светац, па свом снагом удари и на четврто мјесто, гдје је данку закопао, али кад колац из земље извади, на њему и данку, коју су миши огладнели, те је вода из ње свасва испурила, а „данка“ суха, к'о стара пањина.

Кад то светац виђе, Богме се плахо зачуди, али се богме плахо и осрамоти и он и његове кукавне присталице, које ш њиме заједно и приме праву Христову науку. Пошто лажни светац са својим заведеним народом повјерова Христу и Његовом угоднику — св. Сави, доби од Бога моћ, те прокуне пријево „данку“, да низашта неваља, него да се њоме миши хране, као што су се хранили, док је била водом напуњена и у земљу закопана и с којом је хтио преварити Бога и св. Саву, али се Бог не може преварити, јер је казао: „Заклела се земља рају, да се тајне све дознају“.

Од Остоје Тупајића Сарајлије, у Сарајеву године 1897., прибиљежио:

Васо Манојлов Ћуковић, учитељ.

Причање о манастиру Озрену.

Најпоследње опустошење м. Озрена, (ненапомиње се кад је било) приписује се двојици манастирских ђака: Митру Маменица и Виду Жеравици. Манастир је онда био богат. Имао је доста калуђера, школу, стада оваца, коза, крмака и говеда, своје баштче, бостане и винограде. У неко доба, почне им се красти, а особито бостан, те калуђери нађерају све манастирске

ђаке на заклетву. Који су били прави, радо су се заклели именом Божијим; но Митар и Вид крадући бостан, да им заклетва буде права, употребили су лоповлук, те је Митар Вида увијек на леђима у бостан у крађу носио и Вид је бостан својом руком тргао. Кад је дошло до заклетве, они су се заклињали овако: Митар је говорио: „ако будем својом руком откидао (бостан), да му она отпане“, а Вид: „ако будем својом ногом дошао у бостан, да му отпане!“ Калуђери прокуну ту двојицу крадљиваца, те они оду послије у хајдуке, но и опет су долазили красти грожђе из манастирског винограда, који је био на јужну страну од манастира.

На тој страни постојале су онда и манастирске стаје (кошаре) ђе је стока пребивала преко године, те су је музли и кроз гвоздени точак млијеко манастиру точили.

Једном се догоди и ова несрећа: Босански везир пошаље своје делије у Будим, да му донесу 6 товара чохе за доламе. Кад су се делије враћале с чохом из Будима преко Грачанице уз планину према Бољанићу крај ријеке Прење (?) у једном тијесном кланцу дочекају их Митар Маменица и Вид Жеравица, те их исијеку, а товаре с чохом отјерају калуђерима у манастир на поклон. Калуђери однесу чоху у Д. Туалу и предају једном Турчину терзији, да им хаљине покроји; а кад тамо, Турчин тај изђе у чохи рачун и писмо за везира. Чујући за то везир, одмах пошаље своје муселиме, с налогом, да калуђере побију а манастир опустоше, што и буде, а послије и ону двојицу хајдука пофатају и исијеку. Говеда су у планини остала.

Манастир је дуго времена остао затворен. Послије 70 година оду неки кнезови паши тузланском и замоле га, да им се манастир отвори, што паша и допусти.

Кнезови оду послије владици херцеговачком, који им дадне освећен антиминс *и ево га и данас овдје*)*.

Мјесто, ђе су хајдуци потукли везирове делије данас се зове „разбојиште“. — Све сам ово слушао од стараца, који су по 100 година имали.

Митар Поповић,
свештеник у Бољанићу.

*) Опаштите нам, од које је године тај антиминс и ког је архијереја име на њему забиљежено. Ур.

Одговор.

П. Н. Дичному Господину **Васи М. Ћуковићу**, учитељу у Сарајеву.

Да, многи писци наводе, да је св. Сава био узвишен на част Патријархе свега Илирика, а овђе ми је споменути Томка Марновића у животу св. Саве, па онда Le Duien, Or. Chr. — О томе још пак говоре „Decret. Callinici Constant. in syndogmatico Chrisanti Patr. Hiesosol“. — Ово само за Вас пишем, ал' о тому ћу написати једном овећу рађу, ал Вас молим, да ми свакако пошаљете добар отисак онога печата у Миљешеву, а тако и фотографиске снимке са штаке и са сандука св. Саве, у цркви св. Тројице у Плевљима Извјестите ме и о другому.

У *Дубровнику*, дне 30 окт. 1897.

Штователь:
Вид В. Вукасовић.

Напомена. У овом цијењеном листу, а у свесци IX. септембар од о. г. страна 341—342. отштампан је мој чланак под насловом: „Једно питање“, које сам управио великом и заслужноме српско књижевнику, ученом господину, Виду вит. Вулетићу-Вукасовићу, којим сам молио за разјашњења: да ли је православни и велики муж св. Сава Немањић био српски Патријарх? Високоучени господин Вукасовић, благоизволио ме је удостојити својим врло пијењеним одговором, кога дословце у овом листу саопштавам ради његове драгоцјене вриједности и садржине, која ће, не само штоване читаоце овог врло уваженог листа заинтересовати, него ће свратити на се и опћу пажњу шире публике српског свијета, јер високе труде и плодоносни књижевни рад уваженог српског научењака, господина Вукасовића, признају и сами цареви, одликују га својим царским одличјама.

Најособитије захваљујући врло ученом господину на цијењеном „Одговору“, на мој горе поменути чланак, овим уједно најљубазније умољавам уваженог српског археолога, да ми у гријех не упише, што његово цијењено писмо, упућено мојој маленкости, путем овог листа јавности предајем, а то чиним једино због драгоцјене вриједности и научне садржине тога врло цијењеног писма.

Овом приликом напомињем, да сам према жељи врло уваженог г. Вида витез Вулетића-Вукасовића, покушао прибавити тачан описак с печата од манастира Миљешева, као и фотографијске снимке са штаке и сандука св. Саве у цркви св. Тројице у Плевљима, те добијем ли исте отиске, хоћу их одмах доставити моме најособнијем штоватељу, коме нека је у напријед слава и хвала за уложени знатни труд за доказити на темељу аутентичних списа, да је св. Сава Немањић, покрај часног назива „српског Архијепископа и просвјетитеља“, добио још и назив српског „Патријарха“.

У ман. св. Тројице, у Тавни, 16. нов. 1897.

Васа М. Ђуковић, учитељ.

Допис.

Трбобоља (наступ). На многим мјестима куд год човјек путује, може да се чује жалење слабуњавих — болесних особа да их „трбух боли“, те да су све радили што им је гдје казивано, и, веле, хасне нема. У Босни, народ сеоски зове то: да је „струнит желудац“, и тако нађу какову бабу или старца, бабе праве жељудац слабуњавој особи у трбуху — својим трљањем; — а старцеви у лијевој руци, те тако рука отече а жиле набујају, — али ниједно ни друго ништа не користи болеснику, свеједно као што му не користе ни записи којекаквих варалица, којих имаде још тмина Божија у нашој домовини. Код дјевојака зову трбобољу „наступом“, и кад наступ на дјевојку дође, тако ју је страшно гледати како се премеће.

Од дјетињства мојега пак до 33. године, ја сам непрестано патио од речене болести, док сам био по школама, доктори су ми препоручивали да се чувам од тешких јела; — што сам и чинио, али слабост није попуштала. Када сам свештеником постао 1883. трбобоља и грозница, дотјерале су ме до најгорег стања, тако да сам са великом муком и напором могао да одстојим док једно дијете крстим или други обред свршим.

У селу Јунузовцима (Бос. Градишки котар) около ријеке Матуре расте трава „пелин“. Један сељак причао ми је како он имаде једног вола, који радо пасе „пелин“ и вели да је исти во у орању и у сваком послу најјачи

Читао сам на једном мјесту: ако кога боли трбух, узми парченце „комфора“ колико пшенично зрно те прогутај; затим залиј одмах водом пре куваном један филџан т. ј. када се малко олади и ово сам чинио, али опет слаба помоћ.

Као ђак и као свештеник путујући видио сам гдје Крањци и Талијани при себи имаду „камфора“ те често гризу помало и веле да је то здраво.

Ја у 33. год. мога живота, а у 11. год. мога свешт. рада а у непрестаној слабости у стомаку и у пријевима; — дођем на ту мисао те купим: *3. оке ракије пречке; узберем једну малу руковет пелина, који се осуши не на сунцу, него у соби, затим мешнем осушени пелин у ракију, затим узмем за 10 новч. камфора ше га са ножем истружем, и састем у ракију с пелином.* За један ред камфор се истопи у ракији, а пелин пусти своју горчину, — *ше сам ову смјесу из јутра по 1. малу чашицу пио, и шо цијелу зиму.* Од то доба до данас у стомаку, као и цијелој унутрашњости *неосјећам никакове слабости, ниши трбобоље, ше чрез овога дошао сам до најбољега здравља.*

Од то доба ево има четири године „исту смјесу“ држим у којој кући не ради себе, него ради мојих парохијана, који ми често долазе и сваки ми захваљује што сам му послао исту „см есу“

Зато сам за потребно нашао да ово путем јавности објавим, да се болесне и слабуњаве особе у стомаку помогну, као што сам и сам био помогнут. Ко неможе да добије пречке, нека узме чисте шљивовице (а нипошто шпиритуса). Када се флаша у неколико непрази, може се опет са истом да долије.

Село Томина (Сански мост) јула мјесеца 1897.

С. Шпирић, парох.

Списак питомаца, примљених у српско-правосл. богословско училиште у Рељеву

1897./98. школске године.

Број	Име и презиме	У који разред	Мјесто, дан и година рођења	Дијецеза	Примјетба
1	Алекса Јерковић	I.	Горња Медна, 1. авг. 1877.	Сарајевска	1. Првих 16 питомаца уписано је у I. разред, а двојица под бројем 17 и 18 у III. разред, и то први по свршетку II. разреда задарске, а други по свршетку III. разреда београдске богословије.
2	Василије Ристић	„	Фоча, 24. март 1879.	Мостарска	
3	Димитрије Терзић	„	Коњиц, 22. октобар 1879.	„	
4	Ђорђе Петровић	„	Хрге, 28. јануар 1877.	Сарајевска	
5	Јово Јовановић	„	Пријавор, 1. август 1879.	„	
6	Јово Марјановић	„	Лушци-Палanка, 3. окт. 1879.	„	
7	Максим Јованомић	„	Травник, 18. март 1880.	„	
8	Мирко Павић	„	Двориште, 8. април 1879.	„	
9	Михаило Радовић	„	Братаче, 26. октобар 1876.	Мостарска	2. Осим ових уписали су се и сви прошло-годишњи питомци, и то: у II. разред 13, у III. 3 и у IV. 7 — свега 41 питомац. О овима види „Б.-Х. Источник“ за 1897. годину, свеска 7. и 8., страна 279.
10	Никола Савановић	„	Рибник, 17. новембар 1878.	Сарајевска	
11	Павле Катанић	„	Ступари, 25. април 1878.	„	
12	Петар Опалић	„	Бијељина, у јануару 1877.	Зворничка	
13	Сава Савић	„	Стрмница, 24. јуни 1878.	Сарајевска	
14	Светозар Поповић	„	Вишеград, 3. новембар 1880.	„	
15	Симо Петровић	„	Дубочац, 5. децембар 1878.	„	
16	Симо Поповић	„	Д. Вуковско, 17. окт. 1877.	„	
17	Јован Кнежевић	III.	Шолаји, 23. мај 1874.	„	
18	Михаило Недимовић	„	Јасеница, 28. јуни 1872.	„	

Јавна захвала.

На дан свете Петке о. г. довршен је нови иконостас у нашој српској цркви рогатичкој, који је Његово Високопреосвештенство г. митрополит Николај, уз судјеловање више свештеника, посветио и предао Богу на службу.

Том приликом поучио нас је, да се српски владамо и ту приносимо Свевишњему бескрвне жртве за спасење наше.

Иконостас је израђио, по српском обреду, академски живописац г. Анастас Боцарић, кога смо познали на препоруку Срба из Далмације.

О изради иконостаса изразила се најмјеродавнија личност за то Њег. Високопреосвештенство г. митрополит најповољније, — а друге мјеродавне и стручне личности не могоше се нахвалити како у изради типова православног обреда, тако и сликарској умјетности — те смо ми рогатичани управо са срећом се срели, кад смо се на таког умјетника намјерили, да нам својом умјетношћу украси оно, што нам је најмилије.

Колико то његово умјетно дјело, толико још више његова српска наклоност, предусретљивост и чистота срца, обавезује нас да му јавно изјавимо своју благодарност у име грађанства и сеоског народа, а уједно да га овом приликом препоручимо осталој браћи Србима, како у Босни и Херцеговини, тако и по осталим српским крајевима, да повјере г. А. Боцарићу израду иконостаса и разних икона, јер их увјеравамо, да се неће кајати. Само таким начином ако нас Бог помогне, моћи ћемо се ослободити које каквих неправославних типова из наших српских православних богомоља.

Иконостас православне српске цркве у Рогатици.

А тебе г. Боцарићу опет кличемо: Да нам те Бог поживи здрава и задовољна!

Српска правосл. црквена општина рогатичка.

Разно.

Архијерејска служба и посјета у Рељеву. Његово Високопреосвештенство господин АЕ. и митрополит Николај, благоизволио је на Ваведеније одслужити свечану архијерејску службу у новој срп. правосл. сарајевској цркви, те је собом причешћивао српско-правосл. младеж оидашњих градских школа; а 23 новембра у нељељу, благоизволио је посјетити богословско-завод у Рељеву, бити на служби Божијој у заводној црквици и и прегледати нова ђачка одијела.

Повратак митрополитов. Високопреосвештени господин АЕ и митрополит Николај, послије осмодневног отсуства, повратио се 15. о. мј. из Беча у своју резиденцију здраво.

Госп. Станко Жупански именован је правим професором богословског училишта у Рељеву. Овијем исправљамо ноту донешену у новембарској свесци „Источника“ стр. 436.

Освећење звона. Гламочки протопрезвитер Стеван Кукрика, осветио је 9. новембра о. год. ново црквено звоно, прилог браће Нинковића у цркви парохијалној на Камену.

Јерејско освећење цркве у Поточанима пријаворског протопрезвитерата, са уношењем освећеног антиминса, по благослову архијерејском, извршио је дана 28. септембра т. г. пречасни парох-надзиратељ г. Лука Опачић, уз прописани церемонијал.

Добри савјети једнога дједа. Неки старац (дјед), давао је својим унучима ове лијепе савјете: 1) да рад у нељељне и празничне дане није никог обогатио; 2) да имање хрђавим начином стечено, није ником користило; 3) да чинећи милостињу, није никог осиромашило; 4) да молитва изутра и у вече није никог одочила у раду, и 5) да непослушно и своје вољно дијете никад није било срећно. — Упамтите то, па ћете се доцније и сами увјерити, да је тако.

Милијарда је 100 милиона. Неки су израчунали, да ће се концем ове године навршити равних једна милијарда минута од рођења Христа Спаситеља. Минут је кратко вријеме, јер их 60 иде у 1 сат, а 1440 у један дан. Из овога се види, шта је то милијарда минута, кад јој треба 1897 година.

Старац од 140 година. У Москви (Русија) живи сада неки старац Кузмин, коме се сад навршило равнијех 140 година. Било му је 65 година, кад је Наполеон (1812) ударио на Москву. До прије живио је у Сибирији, ђе је копао злато. Тамо га је давно прогнао његов спахија, онда, док су још сељаци били спахински робови. Из Сибирије дошао је у Европу пјешице. Старац добро види, трезвен је, али се помаже са штулама у ходу, јер му је, вели, ноге најело злато у рудокопњама.

Књижевне вијести.

„О васпитању и учењу глухоњијеме дјеце“. Саставио г. Вељко Љ. Рамадановић, учитељ и управитељ завода за глухоњијеме у Пожаревцу (Србија), коме се и поруке шаљу. Књиги је цијена само 35 новчића. Пошто је то јединствена књига у нас Срба, то би требао да је набави сваки родитељ, коме је зао удес даровао дјецу са таквим недостатцима. Свештеници и учитељи народни требају ту књигу имати, да њоме користе људству и да је широј публици препоруче. Новци се могу слати поштанском интернационалном напутницом.

Срп. нар. приповијетке, загонетке и пословице. Скупио их и на свијет издао Вук Стеф.-Караџић. Књига I. *срп. нар. приповијетке и загонетке.* Стр. 423 и XVI. Цијена у тврдом повезу 3, а у меком 2 динара. Књига II. *срп. нар. пословице* ушле су у штампу, а већ се штампају.

Скупљени граматички и полемички списи. Књига I. стр. 224. Цијена у меким корицама 3 динара. — Књига II. стр. 240. Цијена у меким корицама 3 динара. — Књига III. свеска I. и II. 510 стр. и једна таблица снимака. Цијена 6 динара (обје). Књига IV. додатци и регистар.

Српске народне пјесме. Скупио их и на свијет издао Вук Стеф.-Караџић. Књига I. различите *женске пјесме* страна 652 и LXXX и 2 листа нота. Цијена у тврдим корицама 4 а у меким 3 динара; Књига II. у коју су *пјесме јуначке* најстарије стр. 648. и VI. Цијена у

тврдим корицама *4*, а у меким 3 динара; књига III. у којој су *јуначке пјесме* средњег времена. Стр. 551. и у 4 листа. Цијена у тврдим корицама 3, а у меким 2 динара. Књига IV. у којој су *јуначке пјесме* новијег времена из војевања за слободу стр. 512 и XLVIII. Цијена у тврдим корицама 3, у меким 2 динара.

Српски рјечник, истумачен латинскијем и њемачким ријечима. III. издање. Свеска I. од *a* до *з* стр. 256. Цијена у меким корицама 4.50 динара. — До краја ове године биће готово ново, по Вукову рукопису исправљено и умножено издање цијелога рјечника.

„Враголије". Око 15. децембра о. г. сабрао је и на свијет издао г. А. Каракашевић — Сријемац у Земуну своје *шаливе пјесме*. Цијена је само 30 новчића. Добива се код писца (Мали Трг, бр. 6.)

Светле слике од Драгутина Ј. Илијића из првих дана хришћанства. Књига III. Издање и штампа књижаре Пахера и Кисића у Мостару 1897. — У овој су књизи три приповијетке: *Иродијада*, *Јуда* и *Велики Петак*. Ради своје занимљивости препоручује се ова књига, којој је цијена 35 н. Штампана је на врло лијепој хартији и броји 86. страна обичне осмине.

Лирски интермецо, пјесме Хајнриха Хајнеа, књига III. Превео Алекса Шантић. Издање горе поменуте књижаре у Мостару. Књига износи око 4 штампана табака, оригиналан формат на врло јакој и сатинираној хартији. Цијена 30 новч. Претплату примају све књижарнице.

Читула.

Јован Митровић, свештеник козички, старомајданског протопрезвитерата, преселио се у вјечност у $10^3/_4$ сата ноћу између 25. и 26. нов. т. г. у овдашњој земаљској болници у Кошеву од болести срчане. — Покојник родио се је у селу Козици 16. маја 1870. год. По свршетку наука у биоградској богословији, рукоположен је за ђакона и презвитера у Сарајеву 19. и 22. августа 1893. од Блаженопочившег митрополита Ђорђа Николајевића. Свечано опојан од девет свештеника, предан је матери земљи у српско-правосл. сарајевском кошевском гробљу у 4 сата по подне 27. новембра. Ваљаног покојника оплакује ојађена супруга, двоје нејаке сирочади, неопскрбљен брат и сви познаници и пријатељи. Лака му била земља, у коју је тако млађан легао!

Цијењеним читаоцима на знање.

Пошто су Високопреосвештена господа митрополити херцеговачки и тузлански изволјели изјавити, да ће „Бос.-Херц. Источник" препоручити и обвезати своје свештенство, да га претплаћује и држи, то ће лист и од нове 1898. године *излазити*. — Анкета, која ће се на скоро састати овдје од угледнијех лица, одредиће му правац у погледу садржине, облика и особе, која ће га уређивати. Мисли се даклен, да ће лист од сад бољи и уређенији бити; с тога се пречасном свештенству топло препоручује, но у једно се дужници и овога пута опомињу, да дужну претплату *одмах положе*, а и с новом на вријеме јаве се. **Уредништво**

Поштованим читатељима овога духовног часописа честитамо радосни и свијетли празник **Рождества Христова**, поздрављајући свију са: **Христос се роди!**

Уредништво.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.